

ආනන්ද චනරතන සච්චරයන් වනන්සේගේ
ශිෂ්‍ය සච්චරයන් විසින් විරචිත

සාරතට්ඨසමුවිචය නම් වූ චතුර්භාණුචාරට්ඨකට්ඨා

(සිංහල පරිවර්තනය)

ප්‍රකාශනය

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය

වතුභාණවාරට්ඨ කථා සිංහල පරිවර්තනය

පාලි අටස්ථාන සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානයේ ඉල්ලීම පරිදි වතුභාණවාරට්ඨ කථා සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලද්දේ පූජ්‍ය වටගෙදර විමලබුද්ධි ස්ථවිරයන් වහන්සේ විසිනි.

මහරගම ශ්‍රී පඤ්ඤා තිලකාරාම විහාරස්ථානයේ අධිපති වන උන්වහන්සේ ශ්‍රී ප්‍රඥානන්ද පරිචේනාධිපතින් වහන්සේ ද වේ. අමරපුර ශ්‍රී ධර්මසමිත නිකායේ අධිකරණ මණ්ඩලයේ සම්මාන නායකද සහ සාමාජිකයන් හා ශ්‍රී ධර්ම සංග්‍රහලංකාර අනුවිජ්ජක මහරථ නාමයෙන්ද පුදනු

ලබා ඇත. විශ්ව විද්‍යාල සංස්ථාන භාෂාව පිළිබඳ විදි පාඨවල උපාධිය ද, සාමාජිකයන් විශ්ව විද්‍යාලයන් සංස්කෘත භාෂාව සහ සංස්කෘති උපාධිය ද, ශ්‍රී ධර්මපුර විශ්ව විද්‍යාලයෙන් සංස්කෘති උපාධියද ලබා ගත්හ. ප්‍රාචීන මධ්‍යම විභාගයෙන් සංස්කෘත විෂය සඳහා ශ්‍රී ලංකාවෙන් පළමු වෙනියා වශයෙන් සමත්වූ මාපා ගුණරත්න ක්‍රමය ද හිමිකර ගත්තේ ය. පුරා විද්‍යා පශ්චාත් උපාධි ඩිප්ලෝමා විභාගයෙන් සම්මාන සාමාර්ථයද මහරගම ජාතික අධ්‍යාපන ආයතනයේ පශ්චාත් උපාධි අධ්‍යාපන ඩිප්ලෝමා උපාධිය ද හිමිකර ගෙන ඇත.

සසුන් දිවියේ වගකීම් කොපිරිහෙලා ඉටු කරමින් විවිධ සාමාජික පර්යේෂණ පොතපත ලියන ඒ හිමියෝ මරණය අතරතුර, කඩින විවර පූජාව, නොතර්තවිල හා කඩිනානිශංස පරිචේනාව ආදී ග්‍රන්ථ රැසක කතුවරයාණෝද වෙති.

VOIXXVII

ආනන්ද චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර
ශ්‍රී චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර

සාරසංස්කෘතිය නම් වූ

චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර චන්‍ද්‍ර

සිංහල පරිවර්තනය

බුද්ධිමත් අරමුදලේ භාරකාර මණ්ඩලයේ අනුග්‍රහයෙනි.

පාලි අට්ඨකථා සිංහල පරිවර්තන - 48
ආනන්ද චන්දන ස්ථවිරයන් වහන්සේ ගේ
ශිෂ්‍ය ස්ථවිරයන් විසින් විරචිත

සාරථ සමුවවය නම් වූ
චතුර්භාණුවාරට්ඨ කථා
සිංහල පරිවර්තනය

සිංහල පරිවර්තනය
මහරගම ශ්‍රී ප්‍රඥානන්ද මහපිරිවෙන්පති
ශාස්ත්‍රපති වටගෙදර විමලබුද්ධි හිමි.

අධීක්ෂණය
විජිතනන්ද සරත්වන්දු

ප්‍රකාශනය

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය
125, ඇන්ඩර්සන් පාර, නැදිමාල, දෙහිවල.
දුරකථන: 2734256 ෆැක්ස්: 2736737

ශ්‍රී ලංකා ස්වදේශික විසින් විවික
සාරසථසමුදාය නම් වූ, චතුරාණචාරධි කථා
සිංහල පරිවර්තනය.

ප්‍රථම මුද්‍රණය 2008

I.S BN - 978 - 955 - 1604 - 47 - 9

පරිගණක අකුරු කරණය
සුභාෂ් සමිත්ද පෙරේරා තලචතුගොඩ

පිටකවරය

සුසිල් ජයගාන්ත පෙරේරා. මහරගම

මුද්‍රණය

අජිත් ප්‍රින්ටර්ස් (ප්‍රයිවට් ලිමිටඩ්)

342.පරණ කැස්බෑව පාර - රත්නනපිටිය, බොරැස්ගමුව
දුරකථනය - 011-2517269

ප්‍රකාශනය

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය

125. ඇන්ඩර්සන්පාර - නැදිමාල - දෙහිවල

දුරකථන : 2734256 - 2728468 - 2726234

ෆැක්ස් : 21736737

විද්‍යුත් තැපෑල - bcc 456@sltnet.lk

w.w.w.buddhistcc.com

ප්‍රස්තාවනා (අවධිකථා)

පාළි භාෂාව මධ්‍යතන ඉන්දු ආර්ය පූර්ව අවධියට අයත් ප්‍රාකෘත විශේෂයක් බවත්, එම ප්‍රාකෘතය වූ කලී එකල උත්තර භාරතයේ ඒ ඒ ප්‍රදේශවල පැවති පොදු ජනයාගේ කථා ව්‍යවහාරය බවත්, පිළිගත් විද්වත් මතයයි. ප්‍රාකෘත ව්‍යවහාරය පොදු ජනතාවගේ හා ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය ගරු කළ වින්තකයන්ගේද භාෂා මාධ්‍යය විය. එය උත්තර භාරතයේ පැතිරී ගිය ඉන්දු යුරෝපීය භාෂා ව්‍යවහාරයෙන් ජනිත වූවක් සේ සැලකිය යුතුය. මෙම ප්‍රාකෘත ව්‍යවහාරයේ ලිඛිත සාධක අනුව මූල අවස්ථාවක් සේ පෙනෙන පාළි භාෂාව උත්තර භාරතයේ කිසියම් විශේෂ ප්‍රදේශයක කථා ව්‍යවහාරයේ මාධ්‍යයක් විය.

1. පාළි භාෂාව ක්‍රි.පූ. 6 වැනි 7 වැනි සියවස්වල කොසොල් රට පැවති කථා ව්‍යවහාරය පදනම් කොට ඇති වූවෙකැයි ද එය නොයෙක් ජනපදවල ජනයාගේ පොදු භාෂා මාධ්‍යය වී යැයි ද මහාවාර්ය ඊස් ඩේවිඩ්ස් තුමා පවසයි.
2. පාළිය උප්ප්‍රියතී ප්‍රදේශයේ භාෂාව යැයි චෙස්ටර් ගාඩ් සහ ඊ කුන් සහ ඔටෝ ප්‍රොන්කේ වැනි විචාරකයෝ පවසති.
3. පාළිය මගධයේ කථා ව්‍යවහාරයයි යන බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ මතය මහාවාර්ය ගෛගර් තුමා අනුමත කරයි.
4. බුදුරජාණන් වහන්සේ මූලදී කොසොල් රට බසින් දහම් දෙසන්නට ඇතැයි සළකන වින්ටර්නිට්ස් පාළි ත්‍රිපිටකයේ භාෂාව පැරණි මගධ ව්‍යවහාරය බව පදනම් කොට වෙනත් ප්‍රදේශ ව්‍යවහාරයන්ගේ සම්මිශ්‍රනයද ඇතිව ගොඩනැගුණු බෞද්ධයන්ගේ සාහිත්‍යයක භාෂාවකැයි පවසයි.
5. බුදුන් වහන්සේ ධර්ම ප්‍රචාරයේ යෙදුනු පන්සාළිස් වසින් වැඩි කොටසක් කොසොල් මගධ ප්‍රදේශවල සැරිසැරූ බව බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ පෙනෙන බැවින් පාළි භාෂාව කොසොල් මගධ දෙරට

කථා ව්‍යවහාරය පදනම් කොටගෙන බිහි වූවාක් සේ සැලකීමට පුළුවන් බව ඊ කුන් නම් විචාරකයා පෙන්වා දෙයි.

මෙම විග්‍රහයන් ශාස්ත්‍රීය වශයෙන් වැදගත් වන අතර විශේෂයෙන් සැලකිය යුත්තේ බුදුන් වහන්සේගේ මතයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වා වදාළ ආකල්ප විග්‍රහ වන්නේ මජ්ඣිම නිකායේ අරණ විභංග සූත්‍රයෙනි. මෙම සූත්‍රයෙන් පෙන්වන්නේ උන්වහන්සේ භාෂා මාධ්‍යයෙහි අනවශ්‍ය ලෙස දැඩිව එල්බ ගත් ශාස්ත්‍රාචාරයෙකු නොවන බවයි. එකම දෙය විවිධ ජනපදවල නාම කීපයකින් හඳුන්වනු ලබන කල ඒ එක නාමයක් දැඩිව අල්ලා නොගෙන ඒ ඒ ලෙසට ව්‍යවහාර කළ යුතු බවත් ලෝක ව්‍යවහාරය නොඉක්මවිය යුතු බවත් අරණ විභංග සූත්‍රයෙහි උගැන්වෙයි.

බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසුව ත්‍රිපිටකය සංගීත වූ භාෂාව වන පාළි භාෂාව ථේරවාදීන්ගේ ආගමික භාෂාව විය. එය සමස්ත ත්‍රිපිටකය පුරා රැඳී ගියේය. ථේරවාදීන්ගෙන් බිඳී ගිය මහායානිකයෝ බුද්ධ ධර්මය සංස්කෘතයට පෙරළා ගත්හ. ඔවුන්ගේ සංස්කෘත සාහිත්‍යය දියුණුවීමත් මුස්ලිම් ආක්‍රමණ වැනි ආක්‍රමණත් මහායානික දර්ශනය විශ්ව විද්‍යාල මගින් රට මුළුල්ලෙහි බෙදා හැරීමත්, මහායානිකයන් ආමීස පූජා යන්ත්‍ර, මන්ත්‍ර ආදියෙන් පෘථග්ජන ප්‍රසාදය දිනාගැනීමත්, හික්‍ෂු විනය නීති ලිහිල් ලෙස මහායානිකයන් විසින් සකස් කිරීමත් ආදිය නිසා බුද්ධ ධර්මයත් පාළි භාෂාවත් බුද්ධජන්මභූමියෙන් අතුරුදහන් විය. එය ශ්‍රී ලංකාදීපයේ තහවුරු විය.

හෙළඅටුවා

සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් දෙසිය පන්තිස් වැන්නෙහි අශෝක අධිරාජයාගේ දායකත්වයෙන් පැලලුප් නුවරදී තුන්වන සංගායනාව පැවැත්වීය. මොග්ගලීපුත්තනිස්ස මහ රහතන් වහන්සේගේ ප්‍රධානත්වයෙන් රහතන් වහන්සේලා දාහක් සම්බන්ධ වෙමින් මෙම සංගායනාව පවත්වා ඇත. සාහස්සිකා නමින් හඳුන්වන මෙම සංගායනාව නව මසකින් සම්පූර්ණ විය.

තෘතිය සංගායනාවසානයේ දඹදිව ථේරවාදාවරිය පරම්පරාවේ අවසන් පුරුෂයා වූ මොග්ගලීපුත්තනිස්ස මහ රහතන් වහන්සේගේ ශිෂ්‍ය

මිහිඳු මහ රහතන් වහන්සේ විසින් තෘතීය සංගායනාවේදී තෝරා බේරා ගෙන සංග්‍රහ කළ, රේරවාදී ත්‍රිපිටකය ශ්‍රී ලංකාවට ගෙන එන ලදී. මිහිඳු හිමියන් විසින් ලක්දිවට ගෙන එන ලද පාළි ත්‍රිපිටකය මහා අර්ථිඨ රහතන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ කොට ඇති සිංහල හික්කුන් වහන්සේලා උගත්හ. පාළියෙන් තිබූ ත්‍රිපිටකයේ ගැටලු තැන් සිංහල ජනතාවට පැහැදිලි කර දීම අවශ්‍ය විය. බුද්ධ කාලයේ සිට වාචනා මාර්ගයෙන්, ආචාර්ය පරම්පරා වලින් පැවත ආ අර්ථ විචරණ ක්‍රම මිහිඳු හිමියන්ගෙන් සිංහල හික්කුන් වහන්සේලා උගෙන ත්‍රිපිටකයේ ගැටලු තැන් හෙළ බසින් අරුත් විචරණය කළහ. හෙළටුවා නමින් මේවා හඳුන්වයි.

අටුවා වනාහි ත්‍රිපිටකයට අයත් පොත් වලට ලියා ඇති ව්‍යාකෘත සංග්‍රහ සමූහයයි. අටුවාවල පරමාර්ථය පෙළෙහි ඇති දුරවබෝධ වචන සහ ධර්මයේ ගැඹුරු තැන් විස්තර කිරීමත් අවශ්‍ය තැන්වලදී විස්තරාර්ථ සැපයීමත්ය. මෙම පරමාර්ථයෙන් ලියන ලද හෙළටුවා නම්,

- මහා අට්ඨකථා
- කුරුන්දි අට්ඨකථා
- පච්චරිය අට්ඨකථා නම් වේ.

හෙළ අටුවා අකුරින් ප්‍රමුඛ ස්ථානය දරුවේ මහා අට්ඨකථාව හෙවත් මූල අට්ඨ කථාවයි. බුද්ධසෝම හිමියන්ගේ අට්ඨ කථා සියල්ලටම පාහේ ශරීරය කරගෙන ඇත්තේ මෙම අටුවාවයි. තුන් පිටකයටම අයත් අට්ඨ කථාවන්හි මහා අට්ඨකථාව ගැන සඳහන් වන බැවින් එය තුන්පිටකයම අළලා සකස් වුනු හෙළටුවාවක් වශයෙන් සැලකිය හැකිය. වස්තු විෂය අතින් සෙසු හෙළටුවාවන්ට වඩා පරිපූර්ණ වී තිබුණ මහා අට්ඨකථාවේ ලක්දිව සිදුවූ දේ පිළිබඳව බොහෝ වෘත්තාන්ත ද සඳහන්ව තිබුණ බව සිතා ගත හැකිය.

මහා පච්චරිය අට්ඨකථාවට එම නම ලැබුනේ පච්චරියක් හෙවත් පහුරක් උඩදී එය ලියන ලද බැවිනි. කුරුන්දිවේලු විහාරයේදී ලියන ලද හෙයින් කුරුන්දි අටුවා නම් විය.

මෙම ප්‍රධාන හෙළටුවාවන්ට අමතරව තවත් අටුවා කීපයක් දක්නට ඇත. අන්ධ අට්ඨකථාව එයින් එකකි. දකුණු ඉන්දියාවේ කාඤ්චිපුර

(කොන්ජේවරම්) යෙහි පැවති අටුවාවයි. එය ආන්ධ්‍රා භාෂාවෙන් ලියා ඇතැයි සැලකේ.

බුද්ධසෝෂ හිමි

දඹදිව බෝමැඩට නුදුරු සෝෂ නම් ග්‍රාමයේ බමුණු කුලයක උපත ලද බුද්ධසෝෂ වාදයෙහි දක්ෂ වූ රේචන නම් මහා තෙරපාණන් වෙත පැවිදි වූ බව ප්‍රචලිත මතයයි. බුද්ධසෝෂ මහාබෝධී මණ්ඩපයට දකුණුදිග බමුණුගම උපන් බව සද්ධම්මසංගහ නම් පොතෙහි සඳහන් වේ. බෝමැඩට නුදුරෙහි සෝෂ නම් වූ ගමේ උපන් බව බුද්ධසෝසුප්පත්ති නම් කථාවේ ද සඳහන් වේ. මෙවැනි විවිධ කරුණු විමර්ශනයෙන් පසුව බුද්ධසෝෂ ජන්ම භූමිය මොරණ්ඩබේටක නම් ගම බව පිළිගෙන ඇත. ආන්ධ්‍ර දේශයේ ගුන්දුර් දිස්ත්‍රික්කයේ පාල්නාඩ් තලුන් පෙදෙසේ "කෝට්තේමලී පුරිගුන්ඩිලු පල්ලි" යන ලග පිහිටි ගම් දෙක මොරන්ඩබේටක යැයි පැවසේ. උන්වහන්සේ උපන් පෙදෙස මොරන්ඩබේටක යැයි විසුද්ධි මග්ගයෙන් පෙනේ. මජ්ඣිමනිකායටීඨ කථාවේ කර්තෘ සංදර්ශක ගාථාවක මධුර සුන්ත පටියන හෝ මධුර රූප පටියන සඳහන් වන බැවින් එතුමා එහි විසූ බව ද සිතිය හැකිය.

ව්‍යාකරණ විෂයෙහි ද දර්ශන ශාස්ත්‍රයෙහි ද වෛදික ග්‍රන්ථ විෂයෙහි ද ඉතිහාස පුරාවිද්‍යා විෂයෙහිද කාය ව්‍යවච්ඡේද විද්‍යාවන් හිද ලක්ෂණ ශාස්ත්‍රයෙහිද පැතිරී ගිය බුද්ධි ප්‍රභාවයක් එතුමා කෙරෙහි පැවති බව පැහැදිලිය. බුද්ධසෝෂ හිමියන් ලංකාවට පැමිණීමට පෙර ඤාණෝදය නම් ධර්ම ප්‍රකරණයන් අත්පසාලිනී අටුවාවන් දඹදිව දී කළ බවද සඳහන්ය. බුද්ධෝසෝෂ හිමියන් කලින් සර්වාස්තී වාදියෙකු ව සිට පසුව ථේරවාදී වූ බව ඇතැම් විචාරකයන්ගේ පිළිගැනීමයි.

බුද්ධසෝෂ හිමියන් ලක්දිවට පැමිණියේ අනුරාධපුරය රාජධානිය කරගත් මහානාම රජ දවසය. බුද්ධවර්ෂ 953-975 අතර කාලයේය. උන්වහන්සේ ලංකාවට වඩින විට අටියකථා සංහිතා කීපයක්ම මේ දිවයිනේ පැවති බවත් ඒවා හෙළ බසින්ම උගත් බවත් මෙයින් සමහරක් ග්‍රන්ථ ස්වරූපයෙන්ද සමහරක් පූර්වාචාරීන්ගේ මතවාද ඇතුලත් වූන සාහිත්‍යය වශයෙන්ද පැවති බවත් ආචාර්ය අදිකාරම් මහතා පවසයි.

මිහිඳු හිමියන් දවසම ආරම්භ වූ සිංහල අටුවා කථා වසර 700ක පමණ කාලයක් සිංහල ත්‍රිපිටකය හෙළි පෙහෙළි කරමින් පැවතියහ. ත්‍රිපිටක පාළියට සිංහල අටුවා ලියා ඇති බව දඹදිව විසූ රේචන හිමියන්ද දැන ගැනීමෙන් සිංහල අටුවා පාළියට පරිවර්තනය කිරීම, බුදුදහම විරස්ථායී වීමට හේතුවක් යැයි උන්වහන්සේ ද සලකා හෙළුවා පාළියට පරිවර්තනය කිරීම සඳහා බුද්ධසෝම හිමියන් ලක්දිවට එවන්න ඇතැයි සැලකිය හැකිය.

බුද්ධසෝම හිමියන් මෙහි පැමිණ බුදුන් වදාල දෙලක්ෂ පන්සැත්තැ දහස් දෙසියපනස් ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවක් ඇති ආගමයට තුන්ලක්ෂ එක්සැටදහස් සත්සියපනස් ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවක් පමණ අටුවා කථා ලියා ආගමයෙහි පහන් නැගූ සේකැයි දැන යුතු යැයි පූජාවලියේ සඳහන්ව තිබේ.

සංස්කාරකයෙකු හා අනුවාදයකු වශයෙන් බුද්ධසෝම හිමියන්ගේ කාර්යය වූයේ තමන් ඉදිරියෙහි වූ හෙළවුවාවන්හි අන්තර්ගත වූ විවරණ වෙනස් කිරීම නොව, ඒවා සකස් කිරීම සහ අවශ්‍ය ස්ථාන පිඬු කරමින්, අවශ්‍ය ස්ථාන විස්තරාර්ථ දක්වමින්, විධිමත්ව සුගමව පාළි භාෂාවට නැගීමයි. බුද්ධසෝම හිමියන්ට අට්ඨකථා සකස් කරන්නට මහාවිහාරයෙන් ඉඩ ලැබී ඇත්තේ මහාවිහාර වාවනා 'මාර්ගයට විරුද්ධ මත ඒවායේ ඇතුලත් නොවිය යුතුය' යන කොන්දේසිය ද සහිතවය.

"මහා අට්ඨකථාව ශරීරය කොටගෙන මහාපච්චරිය කුරුන්දි ආදී විශ්‍රාතඅර්ථ කථාවන්හි යම් විනිශ්චයක් වේද එහි යුක්තාර්ථ සහ ඇතුලත් වන්නා වූ ස්ථවිර වාදයද අන්නොහරිමින් සංවර්ධනය හොඳින් ආරම්භ කරන්නෙමු."

තව ද එම අර්ථ කථාවලින් භාෂාන්තරය පමණක් අන්තරු විස්තර තැන් පිඬුකොට සියලුම විනිශ්චයන් ඇතුලත් කොට කිසිම තන්හි යුත් අත් නොඉක්මවා සංවර්ණනය කරන්නෙමු යි බුදුගොස් හිමියෝ පවසති.

බුද්ධසෝම හිමියන් විසින් කරන ලද අට්ඨකථා සියල්ලම මිහිඳු මාහිමියන් විසින් ලක්දිවට ගෙන එන ලදුව මහා විහාරිකයන් විසින් ආරක්ෂා කරනු ලැබූ හෙළවුවාවන්හි පාළි අනුවාද බවත් මහා අට්ඨකථාවේ සාරය ගෙන පාළි අට්ඨකථා රචිත බවත් මෙම අට්ඨකථාවල සඳහන් වේ.

මේ අනුව බුදුගොස් හිමියන්ගේ කාර්යය වූයේ බුදුසමය පිළිබඳව අමුතුවෙන් පොත් ලිවීම නොව එතෙක් හෙළවුවා වන්නී ආ කරුණු විධිමත්ව හා සුගමව පාළි භාෂාවට නැගීම වෙයි. පාළි අටුවා පොත්වලින් අඩකටත් වඩා සපයා ඇත්තේ බුදුගොස් හිමියන් විසිනි. බෞද්ධ අට්ඨකථාවාදීන් අතුරෙන් එතුමා ශ්‍රේෂ්ඨතමයායි. එතුමාගේ ජීවන චරිතය වටා විවිධ ජනප්‍රවාද ගෙනී ඇත්තේ ඒ නිසාමය. එතුමා මෙලොව පහළ වූයේ බුදුන්ගේ පර්යාප්ති ශාසනය දීර්ඝ කාලයක් නිර්මලව පවත්වාගෙන යාම සඳහා පාළි අට්ඨකථා ලිවීමටමය යන ජන ජනප්‍රවාදයක් ද ඇත.

අටුවා විස්තරය

විනය පිටකය

	පෙළ	අටුවාව	කර්තෘ	කාලය
උභය විභංග	1 පාරාජිකා පාළි	1 ආණා දෙසනා සමන්තපාසාදීකා	බුද්ධඝෝෂ හිමි	5වන ශ.ව.
	2 පාවිච්චිය පාළි	2 යරාපරාධ සාසන විනය අට්ඨකථා		
ධ්වක්ඛ	3 වුල්ල වග්ග පාළි	3 සංවරාසංවර කථා		
	4 මහාවග්ග පාළි			
පරිවාර	5 පරිවාර පාළි			
		හික්ඛුපාතිමොක්ඛ කඛ්ඛා විතරණී	බුද්ධඝෝෂ හිමි	5වන ශ.ව.
		හික්ඛුණී පාතිමොක්ඛ (මාතිකධ්ව කථා)		

අභිධර්ම පිටකය

1 ධම්මසංගණිප්පකරණ	1 පරමත්ථ දෙසනා	අත්සාලිනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි	5වන ශ.ව.
2 විභංගප්පකරණ	2 යරාධම්ම සාසන	සම්මොහ විනොදනී	බුද්ධඝෝෂ හිමි	5වන ශ.ව.
	3 නාමරූප පරිච්ඡේද කථා			
3 කථාවන්තූප්පකරණ			බුද්ධඝෝෂ හිමි	5වන ශ.ව.
4 පුද්ගලපඤ්ඤාප්තිප්පකරණ				
5 ධාතුකථාප්පකරණ	පරමභද්දීපනී			
6 යමකප්පකරණ	පඤ්චප්පකරණට්ඨකථා			
7 පට්ඨානප්පකරණ				

සූත්‍ර පිටකය

1 දීඝනිකාය	1 වොහාරා දේශනා	සුමංගල විලාසිනී	බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
2 මජ්ඣිමනිකාය	2 යථානුලෝමසාසන	පපාඤ්ච සුදනී	බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
3 සංයුක්තනිකාය	3 දිව්ඨි විනිවෙසන කථා	සාරත්ථපකාසිනී	බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
4 අංගුත්තරනිකාය		මනෝරථපුරණී	බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
5 බුද්දක නිකාය				
1 බුද්දකපාඨ	පරමස් ජොතිකා		බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
2 ධම්මපද	ධම්මපදධී කථා		බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
3 උදාන	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
4 ඉතිචුත්තක	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
5 සුත්තනිපාත	පරමස් ජොතිකා		බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
6 විමානවත්ථු	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
7 ජේත වත්ථු	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
8 ථේර ගාථා	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
9 ථේරී ගාථා	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
10 ජාතක	ජාතකවිධකථා		බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
11 නිද්දේස (වුල්ල-මහා)	සද්ධම්ම ජොතිකා		උපසේන ආචාර්ය	6වන ශ.ව.
12 අපදාන (ථේර-ථේරී)	විසුද්ධ ජන විලාසනී		මහානාම ආචාර්ය	7වන ශ.ව.
13 පටිපමිතිආ මග්ග	සද්ධම්මථපකාසිනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
14 බුද්ධවංස	මදුරත්ථපකාසිනී		බුද්ධදත්ත හිමි	5වන ශ.ව.
15 වරියාපිටක	පරමස් දීපනී		ධම්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
	විසුද්ධ මග්ග		බුද්ධසෝම හිමි	5වන ශ.ව.
තෙත්තිප්පකරණ	තෙත්ති අවිධකථා		ධර්මපාල ආචාර්ය	5වන ශ.ව.
චතුභාණවාරපාළි	චතුභාණවාර අවිධකථා		ආනන්ද වහරහත	8වන ශ.ව.

බුද්ධසෝම හිමියන් විසින් පාලියට නොනගන ලද අවිධ කථා පාලියට නගන ලද්දේ බුද්ධදත්ත ධම්මපාල උපසේන සහ මහානාම තෙරවරුන් විසින්ය.

බුද්ධදත්ත හිමි

බුද්ධසෝම හිමියන්ගේ සමකාලීනයෙකි. මධුරත්ථ විලාසිනී නම් බුද්ධවංශ අටුවාව උත්වහන්සේ ලියා ඇත.

උපසේන හිමි

සද්ධම්මචෝතිකා නම් නිද්දේශ අට්ඨකථාව මහාපරිචේතවාසී උපසේන හිමියන් විසින් කරන ලදී.

මහානාම හිමි

පටිසම්භිදාමග්ග අට්ඨකථාව වන සද්ධම්මචෝපකාසනිය මුන්වහන්සේ විසින් ලියන ලදී.

ධම්මපාල හිමි

පරමත්ථදීපනී අට්ඨකථා - උදාන - ඉතිචුත්තක - විමානවත්ථු - ප්‍රේතවත්ථු - ථෙර ථෙරී ගාථා අට්ඨකථා මුන්වහන්සේ ලියන ලදී.

මෙම අට්ඨකථාවන් උගෙන ඒවා ආරක්ෂා කළ අය අට්ඨකටීකා නමින් හඳුන්වා ඇත. අට්ඨකථාවරියා යනු අට්ඨකථා සම්පාදනය කළ ආචාර්යවරයෝය. ආචරිය වාද, ආචරිය මත, ආචරිය වාද යන නම්වලින් කියවෙන්නේ අට්ඨකථාවන් මැයි.

අට්ඨකථාවන් පිළිබඳ විවිධ විවේචන හා මතවාද උගතුන් අතර පවතී. මෑතකාලීන වියතුන් අතුරින් අග්ගමහාපණ්ඩිත පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමියෝ එවැනි විවේචකයෙකි. උන්වහන්සේගේ අටුවා පරීක්ෂණ නම් පොතෙන් එවැනි විවේචන ඉදිරිපත් කර ඇත. අටුවාකථා බුදුන් වහන්සේගේ දේශනා නොවන බව කවුරුත් පිළිගනිති. අටුවාචාරීන් වහන්සේලා අතරද විවිධ මතභේද තිබූ බව දක්නට ඇත. වසර හත්අට සියයක් ගෙන ආ ලිඛිතව නොතිබූ අර්ථ කථා සාහිත්‍යයට එවැනි දේ ඇතුළත් වන්නට පහසුකම් තිබේ. මිහිඳු හිමියන් විසින් ගෙන එන ලද පාළි විවරණ මහාවිහාරික හික්කුන් විසින් සිංහලට පරිවර්තනය කොට එම හෙළටුවා පස්වන සියවසේ බුද්ධසෝම හිමියන් විසින් නැවත පාළි භාෂාවට පරිවර්තනය කළ බව පිළිගත් සම්ප්‍රදායයි. මේ තැන්වලදී එම මතිමතාන්තර ඇතුළත් වන්නට ඇති බව සිතිය යුතුය.

මහාවිහාරීය සම්ප්‍රදාය එකකි. අභයගිරි ජේතවන පරම්පරා හිද එවැනි සම්ප්‍රදායන් පැවතුණු බවට සැකයක් නැත. ස්වකීය පාරම්පරික මතවලට පටහැනි සුත්‍ර ධර්මයන් පෙළෙහි ඇති බව දැන දැනත් සිය මතය

තහවුරු කරනු සඳහා ඒවා මදකිනිදු වෙනස් නොකර, ඉවත් නොකර, සංගායනාවලදී පැවති තත්වයෙන්ම ත්‍රිපිටකය රැකගෙන ඒම ගැන මහාවිහාරීය පරම්පරාවට බෞද්ධයාගේ ප්‍රණාම පූර්වක ගෞරවය හිමිවිය යුතුය.

මේ අන්දමින් පැවතගෙන ආ අට්ඨකථා අපේ හාමුදුරුවරු තවත් වර්ෂ සිය ගණනක් තම ආරාමවල පොත්ගල්වල තබා පුස්තකාලවල තැන්පත්කොට උදේ සවස සුවද දුම් අල්ලා ධර්ම ගෞරවයෙන් ධර්ම රත්නය රැකගෙන ආහ. අනගාරික ධර්මපාලතුමාගේ ජාතික ආගමික වැඩපිළිවෙළ ආරම්භ වීමෙන් පසුව එතුමාගේම පවුලේ නෑයන් විසින් අට්ඨකථා මුද්‍රණය කිරීමේ වැඩපිළිවෙළ ආරම්භ කර ඇත. ඒ ධර්මපාලතුමා විසින් ඇතිකරන ලද ආගමික ප්‍රබෝධයේ එක් ආභාෂයකි. 1916 ජූලි 05 දින ත්‍රිපිටක මුද්‍රණසභා නම් ආයතනයක් සයිමන් ඇලෙක්සැන්ඩර් හේවාචිතාරණ මහතුන්ගේ මැදහත්වීමෙන් කොල්ලුපිටියේ පාමි හවුස්හි පිහිටුවා ඇත. 1929 ජූනි 29 දින මෙම ත්‍රිපිටක සභාවේ රැස්වීමක් කොළඹ ඩික්මන් පාරේ තක්සලාහිදී පවත්වා තිබේ. මෙම රැස්වීමට අති පූජ්‍ය හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගල මහා නාහිමියන්ද, රත්මලානේ ශ්‍රී ධම්මානන්ද ධර්මාලෝක නායක හිමියන්ද ප්‍රධාන පණ්ඩිත ධර්මධර හික්කුන් වහන්සේලා 25 නමක් සහභාගී වූ බව සඳහන් වේ. අනගාරික ධර්මපාලතුමා ප්‍රධාන සාසනමාමක පිරිස්ද මෙම රැස්වීමට සහභාගී වී ඇත. මෙම නායක පණ්ඩිත ස්වාමීන් වහන්සේලා එක් එක් අටුවා ග්‍රන්ථ සංස්කරණය භාරගත් බවද සඳහන් වේ.

සවිමන් හේවාචිතාරණ මහතාගේ අභාවයෙන් පසුව සෝමලතා හේවාචිතාරණ ළමාතැනි විසින් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය සඳහා අරමුදල පිහිටුවීය. එම අරමුදල මගින් හේවාචිතාරණ අට්ඨකථා ග්‍රන්ථ සමූහය මුද්‍රණය කර ඇත. ආගම ධර්මය, ඉතිහාසය, පුරාවිද්‍යාව, සාහිත්‍යය ආදී ශ්‍රී ලංකා සංස්කරණ විවිධ ක්ෂේත්‍රයන් පර්යේෂණාත්මක අධ්‍යයනවලට යොමු කරමින් ශාස්ත්‍රීය පොතපත සපයා සංස්කෘතිය පිළිබඳව අවබෝධයක් ජනනාවට ලබාදීමේ අරමුණින් 1845 දී ආරම්භ කළ ශ්‍රී ලංකා රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ සිංහල අට්ඨකථා සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය මගින් පොත් දහයක් මුද්‍රණය කිරීම මහඟු කාර්යයකි.

අභාවයට යන පැරණි බෞද්ධ පොත්පත් හා අලුතින් ලියැවෙන බෞද්ධ පොත්පත් මුද්‍රණය කරවීමත් ඉංග්‍රීසි බෞද්ධ පොත්පත් සිංහලට

පරිවර්තනය කර මුද්‍රණය කිරීමත් පරපුරෙන් පරපුරට බුද්ධ ධර්මය ගෙන යාමත් බෞද්ධ සංස්කෘතියේ ආරක්ෂාවත් සඳහා පිහිටුවා ඇති අප ආයතනය වන බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය මගින් බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටකයේ පුනර්මුද්‍රණය නිමවීමෙන් පසු අවිධිමත්ව සිංහලට පරිවර්තනය කොට මුද්‍රණය කිරීමට ප්‍රතිපත්ති සකස් කරන ලදී. සිංහලෙන් මුද්‍රණය අවසන් කොට අටුවා කථා ඉංග්‍රීසියට පරිවර්තනය කර මුද්‍රණය කිරීම අපේ අදහසයි.

“කථා පවත්තිනී” නම් පාඨයක් ත්‍රිපිටකයේ අංගුත්තර නිකායේ සඳහන් වෙයි. ධර්මදේශකයා පෙළක් අටුවාවත් දැනී නම් දහම් අසන්නා පෙළක් අටුවාවත් දැනී නම් දහම් දෙසන්නාත් අසන්නාත් දෙදෙනාම පෙළක් අටුවාවත් දැනීනම් එම ධර්ම දේශනාව සාර්ථක දේශනාවක් වන බව මෙහි සාමාන්‍ය අදහසයි. තථාගත ධර්මය වඩාත් ප්‍රකට වීම විවෘත වීම එහි පැවැත්මට හා උත්තරීතර භාවයට හේතුවන බව සඳහන්ය. මෙම කරුණු පිළිබඳ විමසිලිමත් වනවිට අවිධිමත්ව පරිවර්තනයේ හා මුද්‍රණයේ අවශ්‍යතාව වඩාත් පැහැදිලි වන්නේය. එයට අමතරව විශ්ව විද්‍යාලවල පාළු හා බෞද්ධ අධ්‍යයනාංශවල උසස් අධ්‍යාපනය ලබන ශිෂ්‍යයන්ට විෂය නිර්දේශානුකූල අවිධිමත්ව සිංහල පරිවර්තන නොමැතිකමේ බාධාවද, එම ගුරු ශිෂ්‍ය දෙපිරිසටම මේ මගින් දුරු කිරීමද අපේ පරමාර්ථයකි.

අපගේ ඉල්ලීමද පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත වැළඹිටියාවේ කුසලධම්ම නාහිමියන්ගේ අනුශාසනාවද අනුව අටුවා කථා සිංහලට පරිවර්තනය කර මුද්‍රණය කරවීමේ භාරදුර කාර්යය ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ වර්තමාන ආගමික අමාත්‍යාංශය මගින් ඉතාම කෙටි කාලයක් තුළ අවසන් කිරීම සඳහා අපට පවරන ලදී. බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක පුනර් මුද්‍රණය මගින් අප දැක්වූ ආදර්ශයත් ගොඩනැගූ විශ්වාසයත් මෙයට හේතු වූ බව නිසැකය. මෙම කාර්යය අපට පැවරීම පිළිබඳව ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ ගරු ජනාධිපතිතුමන්ට, ගරු අගමැතිතුමන්ට, ගරු බුද්ධශාසන නියෝජ්‍ය ඇමතිතුමන්ට, ආගමික අමාත්‍යාංශයේ ලේකම් මහතාට සහ අමරහේවා මද්දම මහතාට ද අපේ කෘතඥතාවය, පුණ්‍යානුමෝදනාපූර්වකව පළකරමු.

අටුවා පරිවර්තනයේදී ආමිෂ ලාභයම නොව ශාසනික සේවයම සලකා එක් එක් පොත භාරගෙන මැනවින් සිංහලට පරිවර්තනය කරදුන් පණ්ඩිත ස්වාමීන් වහන්සේලාට ද, උගත් ගිහි මහතුන්ට ද අපගේ

කෘතඥතාව හිමිවේ. සිංහල අටුවා පරිවර්තන සමීක්ෂණය කළ උගත් ගිහි පැවිදි දෙපිරිසටම අපගේ කෘතඥතාව හිමිවේ.

අටුවා කථා පරිවර්තන කාර්යය සම්බන්ධීකරණය කරමින් කටයුතු කළේ විජිතනන්ද සරත්චන්ද්‍ර මහතාය. එම ග්‍රන්ථාවලිය මුද්‍රණය කරවීමේ කාර්යය භාරවූයේ අප ආයතනයේ මුද්‍රණ කටයුතු අධ්‍යක්ෂ පාලිත ලියනගේ මහතාටය. මෙම මහත්වරු දෙපළම ඉතා උනන්දුවෙන් මෙම කටයුතුවල නියැලීම පිළිබඳව එම මහත්වරුන්ටද මාගේ කෘතඥතාවය පළවේ. මෙයට අමතරව මෙම කාර්යයට හොඳහිතීන් අවංකව සහාය දුන් සියලු දෙනාටම පින් පුරවමින් ආසිරි පතමිහ.

මෙයට,

ශාසනස්ථිතිකාමී,

කිරම විමලජෝති ස්ථවිර,

අධ්‍යක්ෂක, බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය,
නැදිමාල, දෙහිවල.

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානයේ අට්ඨකථා පරිවර්තක මණ්ඩලය

- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත ආඥාචල දේවසිරි නායක මාහිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත යාලේගම වන්දකිත්ති හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මැදඋයන්ගොඩ විජයකිත්ති හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත වටගෙදර විමලබුද්ධි හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත විදුරුපොල ආනන්ද හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත හත්තොටුවේ ඉන්දරනන හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත පල්ලේගම සමිත හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මාවනානේ සෝමිත්ඳ හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත බලපිටියේ සිරිසිවලි හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමිපාණන් වහන්සේ
- පූජ්‍ය රාජකීය පණ්ඩිත පත්තල සුමේධ හිමිපාණන් වහන්සේ
- රාජකීය පණ්ඩිත කීර්ති නාරම්පනාව මහතා
- ශාස්ත්‍රවේදී ඇන්.එච්. පෙරේරා මහතා
- පණ්ඩිත ජේ.පී. නිමල්ලාල් රංජිත් මහතා
- පණ්ඩිත ටී.ජී. ජයතිලක මහතා
- පණ්ඩිත ඒ.ඇම්.ඩී.වයි. සරත්චන්ද්‍ර අමරතුංග මහතා
- පණ්ඩිත බී.ඇම්.පී. බාලසූරිය මහතා
- පණ්ඩිත සෝමරත්න ගම්මල් වෙලගෙදර මහතා
- පණ්ඩිත දයා ගුණසේකර මහතා
- පණ්ඩිත ඩබ්ලිව්. ඇල්.පී. ධර්මදාස මහතා
- පණ්ඩිත ජිනදාස ගොඩකන්ද මහතා
- පණ්ඩිත පී.ඇල්.කේ. පෙරේරා මහතා

සම්බන්ධීකරණය:- විජිතනන්ද සරත්චන්ද්‍ර මහතා

**බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානයේ
අවධිකථා පරිවර්තක සමීක්ෂණ මණ්ඩලය**

1. පූජ්‍ය මැදගම්පිටියේ විජිතධම්ම හිමිපාණන් වහන්සේ
(පේරාදෙණිය ශ්‍රී ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ කථිකාචාර්ය)
2. පූජ්‍ය කොටියාගල උපරතන හිමිපාණන් වහන්සේ
(කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ කථිකාචාර්ය)
3. පූජ්‍ය මැදලයන්ගොඩ විජයකිත්ති හිමිපාණන් වහන්සේ. (ශාස්ත්‍රපති)
4. පූජ්‍ය ඇස්වත්තේ රේචන හිමිපාණන් වහන්සේ. (ශාස්ත්‍රපති)
5. හේමචන්ද්‍ර දිසානායක මහතා. (ශාස්ත්‍රවේදී)
6. පණ්ඩිත දයා ගුණසේකර මහතා (රාජ්‍ය භාෂා දෙපාර්තමේන්තුව)
7. පණ්ඩිත ඒ ලසිත් නලන්ත මහතා (රාජ්‍ය භාෂා දෙපාර්තමේන්තුව)
8. පණ්ඩිත සිරිමෙවන් සේනක මහතා (ශාස්ත්‍රවේදී)
9. අභිධර්මාචාර්ය බුද්ධික විජේසිංහ මහතා (ශාස්ත්‍රවේදී-විද්‍යාවේදී)

සංඥාපනය

චතුර්භාණුවාරට්ඨ කථා නමින් හඳුන්වන්නේ බෞද්ධ ජනතාව අතර පිරිත් පොත් වහන්සේ යන විරුදාවලියෙන් සම්මානනීයත්වයට පත් පිරිත් පොතට කරන ලද අටුවාවයි. පිරිත් පොත පිරුවානා පොත නමින් ද සිංහල බෞද්ධයන් අතර හැඳින්වේ. පිරුවානා පොත වශයෙන් හඳුන්වන එක් අර්ථයක් නම් එය කටපාඩම් කළ යුතු පොතක් වශයෙන් භාවිතයේ තිබීමයි. සමහරවිට අගාරික බෞද්ධයින් පිරුවානා පොතේ සමහර සූත්‍ර කඩපාඩමින් භාවිත කරන අතර, විශේෂයෙන් අනගාරික ජීවිතයට ඇතුළත් වන හික්කු, හික්කුණි, සාමනේර, සාමනේරී සික්ඛමානාදීන් එය කටපාඩම් කළ යුතුමයි. පිරිවහනය කළ යුතුමය. චතුර්භාණුවාර පාලිය සසුන්වත් කුල දරුවනට වන පොත් කිරීම සඳහා පිළියෙල කළ අත්පොතක් බව සතරබණවර අටුවාවේත්, පරමසුච්ඡේදිකාවේත්, කතිකාවත්වල හා සෙල්ලිපිවලත් සඳහන් වේ.

චතුර්භාණුවාර අට්ඨකථා ග්‍රන්ථය ලියූ කතුවරයා කවරෙකු දැයි නිශ්චිත නිගමනයක් සඳහා නමක් සඳහන් කර නැත. පණ්ඩිත පරාක්‍රමබාහු රජු දවස පතිරාජ පිරිවෙන්පතිව වැඩ වෙසෙමින් දඹදෙණි කතිකාවත සකස් කිරීමේදී ඉමහත් දායකත්වයක් සැලසූ මේධංකර මහා ස්වාමීන් වහන්සේගේ ශිෂ්‍ය ආනන්ද වනරතන මහා ස්වාමීන් වහන්සේ ධර්මධර විනයධර බහුශ්‍රුත ශාසනභාරධාරී හිමිනමකි. රූපසිද්ධි කාරක වෝළිය බුද්ධඡ්‍යවය, සමන්තකුට වර්ණනාව කළ වේදේහ, 'සම්බන්ධ විතතා ව්‍යාධ්‍යාන වර්ණණාව' කළ ගෙනම හිමිවරු ආනන්ද වනරතන මහා ස්වාමීන්ගේ ශිෂ්‍යවරයෝය. චතුර්භාණුවාරට්ඨ කථාව ද ආනන්ද වනරතන හිමියන්ගේ ශිෂ්‍යකු විසින් කළ බව සඳහන් වේ. සත්ත්වයාට ආරක්‍ෂාව ගෙනදෙයි යන අර්ථයෙන් පිරිත් නම් වේ. බෞද්ධයා මහා පිරිතට ආරාධනා කරන්නේ "විපතති පටිබාහාය, සබ්බදුකඛ, සබ්බහය, සබ්බරොග විනාසාය" ආදී වශයෙනි. සංස්කෘත පරිත්‍රාණ ශබ්දය සෑදී ඇත්තේ පරිපූර්ණ "ත්‍රා" ධාතුවෙනි. එය පාලියේ "පරිසමනතතො තායති රකඛතීති පරිතතං" යනුවෙන් විග්‍රහ වෙයි. හාත්පසින් ආරක්‍ෂාව සපයන ධර්මය, හාත්පසින් රැකවරණය ලබාදෙන ධර්මය පිරිත් නම් වේ. "ඉමං පරිතතං උගගණහාථ, එතං මෙ පරිතතංව කමමට්ඨානංව භවිසසති" මෙය ඔබට ආරක්‍ෂාවක් ද කර්මස්ථානයක් ද වන්නේ යයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ

දේශනා කර ඇත. මේ අනුව ආරක්‍ෂක දේශනාවක් වශයෙන් පරිත්ත යන්න දේශනා කර විදාළේ තථාගතයන් වහන්සේ ම බව පෙනේ.

අටුවාවාරිභූ 'පරිත්ත' පිරිත් යන්න විග්‍රහ කරන්නේ මෙසේය. "මහා තෙජවන්තයා සමන්තතො සත්තානං භයං උපද්දවං උපසගගං වතායති රක්ඛතීති පරිත්තං" "පරිසමන්තතො තායති රක්ඛතීති පරිත්තං" "අනතරායං පරිහරන්තං තායතීති පරිත්තං" "පරිතොව සබ්බපද්දවතො කායතීති පරිත්තං"

තෙදවත් බැවින් සත්ත්වයන්ට පැමිණෙන උවදුරු දුරු කරන හෙයින් ද, සියළු ආකාරයේ ආරක්‍ෂාව සලසන හෙයින්ද, පැමිණෙන අනතුරුවලින් වළක්වාලන හෙයින් ද, ආරක්‍ෂා කරන හෙයින් ද පිරිත් නම් වේ. මේ අනුව බෞද්ධයාගේ ආරක්‍ෂණ විධි ක්‍රමය පිරිත් නම් වන්නේය. මෙසේ මහජන සෙන ශාන්තිය සඳහා, නිකාය ග්‍රන්ථ පහෙන් සුදුසු සූත්‍ර එක්තැන් කොට එකම ධර්ම සංග්‍රහක් ලියූ බවත්, එය ප්‍රමාණ වශයෙන් බණවර සතරක් වූ හෙයින් වතුභාණවාර නම් වූ බවත් එයට ලියූ අට්ඨකතාව 'වතුභාණවාරට්ඨ කථා' නම් වන බවත් "තෙසුව පඤ්චති නිකායෙහි උදධිවො එකො ධම්මසඛගහො ආසී, සො පරිමාණතො වතුභාණවාරතතා වතුභාණවාරොතී පරිත්තං යෙව භියොතා සඛගතිතතතා" යන්නෙන් සනාථ වන්නේය. මේ අන්දමින් නිර්මිත වතුභාණවාරපාලිය සඳහා නිකාය පහෙන් සූත්‍ර උපුටාගෙන ඇත්තේ මෙසේය.

පළමු බණවර

සරණාගමනය (බුද්දක පාඨ)	බුද්දක නිකාය
දස සිකඛාපද (බුද්දක පාඨ)	බුද්දක නිකාය
සාමණේර පඤ්ඤ (බුද්දක පාඨ)	බුද්දක නිකාය

දවනතිංසාකාරය (බුද්දක පාඨ)	බුද්දක නිකාය
පවචචෙකඛණා	අඛගුත්තර නිකාය
දසධම්ම සූත්‍රය	අඛගුත්තර නිකාය
මහා මංගල සූත්‍රය (බුද්දක පාඨ)	බුද්දක නිකාය
රතන සූත්‍රය (බුද්දක පාඨ)	බුද්දක නිකාය
කරණීයමෙතන සූත්‍රය	බුද්දක නිකාය
ධන්ධ පරිතන	අඛගුත්තර නිකාය
මෙත්තානිසංස සූත්‍රය	අඛගුත්තර නිකාය
මිත්තානිසංස සූත්‍රය (ජාතක පාලි මහානිපාත)	බුද්දක නිකාය
මෝර පරිතන (දුක නිපාත)	බුද්දක නිකාය
චන්ද්‍ර පරිතන (දේවපුත්ත සංයුක්ත)	සංයුක්ත නිකාය
සූරිය පරිතන (දේවපුත්ත සංයුක්ත)	සංයුක්ත නිකාය
ධජග්ග පරිතන (සගාථ වර්ගය)	සංයුක්ත නිකාය

දෙවන බණවර

මහාකසපථෙර බොජ්ඣංග (බොජ්ඣංග සංයුක්ත)	සංයුක්ත නිකාය
මහා මොගගලාන බොජ්ඣංග (බොජ්ඣංග සංයුක්ත)	සංයුක්ත නිකාය
මහා චුන්ද්‍රථෙර බොජ්ඣංග (බොජ්ඣංග සංයුක්ත)	සංයුක්ත නිකාය
ගිරිමානන්ද සූත්‍රය (දසක නිපාතය)	අඛගුත්තර නිකාය
ඉසිගිලි සූත්‍රය (උපරි පණණාසක)	මජ්ඣිම නිකාය

තෙවන බණවර

ආටානාවිය සූත්‍රය
(පාටික වර්ගය)

දීඝ නිකාය

සිව්වන බණවර

ආටානාවිය සූත්‍රය II
(පාටික වර්ගය)

දීඝ නිකාය

අතිරේක බණවර

ධම්මවකකපපවනතන සූත්‍රය

සංයුක්ත නිකාය

කොන සංයුක්තය

මහාසමය සූත්‍රය

දීඝ නිකාය

මහා වග්ග

ආලවක සූත්‍රය

බුද්දක නිකාය

සුත්ත නිපාතය

කසීභාරද්වාළ සූත්‍රය

බුද්දක නිකාය

සුත්ත නිපාතය

පරාභව සූත්‍රය

බුද්දක නිකාය

සුත්ත නිපාතය

වසල සූත්‍රය

බුද්දක නිකාය

සුත්ත නිපාතය

සච්ච විභඛග සූත්‍රය

මජ්ඣිම නිකාය

උපරි පණ්ණාසතය

චතුර්භාණවාර පාලියේ බණවර සතරකි. බණවරක් යනු මෙසේය. අකුරු අටක් එක පදයකි. පද සතරක් ගාථාවකි. ගාථාවකට ග්‍රන්ථයයි ද නමක් වේ. එවිට ගාථාවකට අකුරු තිස් දෙකකි. අකුරු තිස් දෙකකින් යුතු ග්‍රන්ථ දෙසියපනහක් එක් බණවරයකි. බණවරකට අකුරු අටදහසකි. සතර බණවර අකුරු තිස් දෙදහසකින් සමන්විතය.

මෙම විශ්ලේෂණය අනුව වතුභාණ්ඩවාරපාලියේ පිරිත් සූත්‍ර වශයෙන් දෙවර්ගයක් පැනේ. "පරිසමනනතො තායති රකඛතීති පරිතතං" හාත්පසින්ම සම්පූර්ණයෙන්ම ආරක්‍ෂාව රැකවරණ ලබා දෙන්නේය. යන විග්‍රහය අනුව, කරණිය, රතන, බන්ධ, ධජග්ග, බොජ්ඣංග ආදී සූත්‍ර පිරිත් සූත්‍ර වෙති. මහා මංගල සූත්‍රය, පරාභව සූත්‍රය, වසල සූත්‍රය, ආලවක සූත්‍රය ආදී සූත්‍ර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හා දෙවියන් අතර ද මිනිසුන් අතර ද වූ ධර්මසංවාදයන්ය. නැතිනම් දෙව්මිනිස් ආදීන් විසින් අසන ලද ප්‍රශ්නවලට වදාළ පිළිතුරු දේශනය. කසිභාරද්වාජ වැනි සූත්‍ර කාර්යයක් උද්ගත වූ විට වදාළ වතුරාර්ය සත්‍යය ඇතුළත් දේශනය.

මේත්තානිසංස හා මිත්තානිසංස සූත්‍ර මෙමුත්‍රී කිරීමේ හා කළණ මිතුරන් ඇසුරු කිරීමේ මෙලොව හා පරලොව ආනිසංස දැක්වීමය. මෙහි මේත්තානිසංස සූත්‍රයේ මෙමුත්‍රී භාවනාව වැඩීමේ ආනිසංස එකොළහක් දැක් වේ. සැපයේ නිදීම, පිබිදීම, මිනිසුන් හා යක්ෂයන් ආදී නොමිසුන් අතර ද ජනප්‍රිය වීම, දෙවියන්ගේ ආරක්‍ෂාව ලැබීම, ගිනි - අවි - වැසි ආදී හානිකර දෙයින් රැකවරණ ලැබීම, වැනි අති මානුෂික ශක්තියක් මෙමුත්‍රී භාවනාව වැඩීමෙන් අත්පත් වන බව දැක්වේ. මිත්තානි සංස සූත්‍රයේ එන ගාථා ජාතක පාළියේ මූලපක්ඛ ජාතකයේ හෙවත් තේමිය ජාතකයේ එන ගාථාවන් බව පෙනේ. මිත්තානිසංසයේ එන ගාථාවල දක්වන කරුණු වන්නේ මිත්‍ර ද්‍රෝහී නොවීමේ ආනිසංසයි. දසමිත්ත ගාථා, මිත්තානිසංස සුත්ත - මිත්තානිසංස පිරිත යන නම් වලින් හැඳින්වෙන මෙය මූල පක්ඛ ජාතකයේ එන මිත්ත පූජා නම් ගාථා කීපය මිත්තානි සංසය ලෙසින් පිරිත් පොතට ඇතුළත් කර ඇත. සමහරවිට මේ අදහස් ජාතක පාලියට ආවේත් මිනිසුන් විසින් කලක සිට භාවිතා කළ නිසා වන්නට පුළුවන. පිරිතෙන් මූර්තිමත් වන ප්‍රධාන තේමා දෙකකි. එකක් මෙමුත්‍රීයයි. අනික සත්‍ය ක්‍රියාවයි. කරණියමෙන් සූත්‍රය, බන්ධ පරිත්ත වැනි සූත්‍ර මෙමුත්‍රී කිරීමේ ශක්තිය විදහා දක්වන සූත්‍ර වෙති. සියළු සතුන් කෙරෙහි මෙමුත්‍රී වැඩීමෙන් යක්‍ෂ භූත උවදුරු පමණක් නොව නාග, පත්තෑ, ගෝත්‍රසු ආදී උවදුරු ද නැතිවන බව දුරුවන බව පෙන්වා දෙයි.

රතන, ධජග්ග ආදී සූත්‍රවල බුද්ධ ධම්ම සංස යන රත්නත්‍රයේ ගුණ ප්‍රකාශනයයි. ඒ ගුණ හේතුවෙන් ශාන්තිය සුවය අත් වේවා යන

ආශීර්වාදයයි, සත්‍ය ක්‍රියාවයි. රතන සූත්‍රයේ හැම ගාථාවක්ම අවසන් වන්නේ ඉදමපි බුදෙධ, ධම්මෙ, සධෙස, එතෙන සචෙචන සුවඤ්චී භොතු යන ආශීර්වාද යෙනි. බෞද්ධයන්ගේ සුනුචල පවතින්නේ සන්තිස් බෝධි පාක්ෂික ධර්ම, දස සඤ්ඤා ආදී ගුණධර්මයන්ගේ ශක්තියයි. ඒ ගුණ ධර්මයන්ගේ ශක්තියෙන් ලැබෙන ආශීර්වාදයයි, සත්‍ය ක්‍රියාවයි. මෝර පිරිත ද ගෙන ඇත්තේ ජාතක පාලියෙනි. මේ මෝර පිරිත සූර්ය වන්දනාවකි. එහෙත් එය බෞද්ධයන්ට ගැලපෙන සේ "නමන්ථු බුද්ධානං නමන්ථු බෝධියා" යන්න සූත්‍රය අගට එකතු කර ඇත. සූර්යයාට වැදීම සූර්ය නමස්කාරය වෛදික ආගමික පිළිවෙතකි.

ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය බෞද්ධ දර්ශනය ඉදිරිපත් කළ සූත්‍රයයි - බුදු දහමේ ආකල්පය කොතැනින් ආරම්භ කළත් චතුරාර්ය සත්‍යය දේශනාවෙන් අවසන් කිරීමය. මහා සමය සූත්‍රයේ එන්නේ දේවසමාගමකට එක් වූ දෙව් වරුන්ගේ නම් රැසකි. එසේ පැමිණ ඒ දෙව්වරුන්ට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ චතුරාර්ය සත්‍ය දේශනා කොට මාර්ග ඵලවලට පැමිණ වූහ. ඒ නිසා ඒ දෙව්වරු මේ සූත්‍රයට ආසා කරති. මහා සමය සූත්‍රය සජ්ඣායනා කරන පුද්ගලයන්ට හා නිවෙස්වලට දෙවියන්ගේ රැකවරණ නොමැදව ලැබේ. මහා සමය සූත්‍රයේ ඉදිරිපත්වන එක් කරුණක් නම් සම කාලීන දේව පුරාණය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට හැකිවීමයි. සම කාලීන දේව ගණයා සම්පූර්ණයෙන්ම මෙහි රැස්වී ඇත. මේ ආ දෙවියන් බහුතර පියවි ඇසින් දැකගන්නට නොහැකි වූහ. බුදු රජුන් විසින් දෙවියන් පැමිණ ඇති බව දනුව යි වදාළ කල්හි හික්ෂුහු වීර්ය වඩා ඵලසමවකට සමවැද එදෙස බැලූහ. මේ දෙව් පිරිස අතරට මාරයා ද පැමිණියේය. මාරයා පැමිණි පසු ද මාරයා ආ බව දනුව යි තථාගතයෝ දේශනා කළහ. එහිදී ද හික්ෂුහු වීර්යය වැඩිමෙන්ම මාරයාද දැක ගත්හ. ඒ දැකීම ආචර්ජනා පටිබද්ධයහ. ඒ මගින් දිබ්බ වක්ඛු ඤාණය පිළිබඳ අවබෝධයක් ද, අධිමානසික ශක්තීන් හි ආචර්ජන ප්‍රතිබද්ධ ස්වරූපය ද මෙයින් ප්‍රකට කෙරේ.

මෙම දේව සමාගමයට මාරයා පැමිණියේ මන්ද යනු විමසිය යුත්තකි. දෙව් බඹුන්ට හෝ පෘථග්ජන මිනිසුන්ට මාරයාගෙන් පලිබෝධයක් නැත. ඒ සියල්ලන්ම මාරයාට යටත්ව මාර වාසයෙහි පවත්නා බැවිනි. මාරයාගෙන් යම් යම් අතවර ලැබුනේ මාර්ගාධිගම ලාභී රහතන් වහන්සේලාටය. කිඹුල්වත්පුර මහා වනයෙහි මෙම රැස්වීම පැවතුනේ එදිනම රහත් වූ ශාක්‍ය - කෝලිය වංශ දෙකට අයත් රහතන් වහන්සේලාගේ එකතුවෙනි. මාරයා එහි පැමිණ විදුලිය අකුණු සහිත මේස ගර්ජනාවක් මෙන් පොළොව සොලවමින් බියකරු ස්වරූපයන් දැක්වූයේ, එදිනම රහත් වූ ආධුනික රහතන් වහන්සේලාගේ රහත් බව පරීක්ෂා කිරීමටය. පෘථග්ජනයෝ එවැනි දෙයින් බියවෙති. එහෙත් එදිනම රහත් වූ මේ හික්කුන් පන්සියයගේ ලොම් ගසක් සෙලවීමටවත් නොහැකි වීමෙන් මාරයා ගේ ප්‍රයත්නය අසාර්ථක විය. අර්හත් භාවයේ යථා ස්වභාවය අකම්ප්‍ය ගුණය මෙයින් පැහැදිලි වේ.

සව්ව විහබ්ග සූත්‍රයේ හා ධම්මවක්කපවත්තන සූත්‍රයේ එන ධර්ම කරුණු වඩාත් සවිස්තර ලෙස ඉදිරිපත් කරයි. දම්සක්පැවතුම් සූතුර, පිරිත් පොතේ සඳහන් සූත්‍ර අතරෙන් ඉතා කෙටි සූත්‍රයකි. වැරැදි සූරිය ආදී පිරිත් සම්බුද්ධ ගුණ අනුස්මරණය කරන සූත්‍රයි. මේ සෑම සූත්‍රයකින්ම මෙන්තා කරුණා ධර්මතාවයන් ඉස්මතු වේ. ඒ මතුවීම්වලින් ජන ශාන්තිය ලැබේ. මෙෙත්‍රී කිරීම මිනිසුන්ට පමණක් නොව නිරිසතුන්ට ද වැදගත්වන බව පෙනේ. සිංහල ජාතිය පිළිබඳ වංශකතාවේ සඳහන් අන්දමට සිංහබාහු තම පියා වූ සිංහයා මරන්ට ගොස් ඊතළුවලින් විද්දේය. පළමුවන, දෙවන, තුන්වන ඊතල තුනම සිංහයාට වැදුනේ නැත. එයට හේතුව වූයේ තම පුතු වූ සිංහබාහු කෙරෙහි මෙෙත්‍රීය කිරීමයි. ක්‍රෝධ නොඉපදවීමයි, අනුකම්පා කිරීමයි. සතරවෙනි ඊතලය විදීමේදී මොහු පැමිණ ඇත්තේ මා සාතනය කරන්නයැයි සිංහයා තුළ සිංහබාහු කෙරෙහි ක්‍රෝධය ඉපදුනි. මෙෙත්‍රී තුරන් වී ක්‍රෝධ ඉපදීම නිසා සතරවන ඊතලය සිංහයාට වැදී මරණය සිදු විය. (වංසප්පසකාසීනී) සාමාවතී වැන්නියෝ ද මෙෙත්‍රී කිරීමෙන් මරණයෙන් ගැලවුනි. සෑම පිරිත් සූත්‍රයකම කරුණාව, මෙෙත්‍රීය පවතින අතර පිරිත් දේශනා කරන්නේද මෙෙත්‍රී සිහිනි. විශාලා මහනුවර දී ආනන්ද තෙරුන් යම්කිසි කරුණාවකින්, මෙෙත්‍රීයකින් පිරිත් කියා පිරිත් පැන් ඉස්සේද එවැනිම කරුණාවකින් පිරිත් කිවයුතු යයි "ආනන්දතෙරො විය කාරුඤ්ඤවිතතං උපට්ඨපෙත්වා" යනාදී වශයෙන්

තථාගතයෝ වදාළහ. දෙවැනි ශක්තිය සත්‍ය ක්‍රියාවේ ශක්තියයි. අහිංසක තරුණයා අංගුලිමාල වී, පසුව අගුල්මල් තෙරණුවන්ව රහත් වුවත් ජනතාව තුළ පිළිගැනීමක් නොවීය. අංගුලිමාල රහතන් වහන්සේ කෙරෙහි ජනතා ප්‍රසාදය ජනතාව පිළිගැනීම ඇති කිරීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ යෙදූ උපාය, ශිල්ප ක්‍රමය වූයේ "අංගුලිමාල ලවා අංගුලිමාල පිරිත මගින් සත්‍ය ක්‍රියා කරවීමයි. ආර්ය ජාතියෙහි මා උපන් දා සිට ප්‍රාණ ඝාත නොකිරීමේ සත්‍යයේ බලයෙන්, මේ ගැබ්ණියට ශාන්තියක් වේවා. නිරූපද්‍රැතව බබා ඉපදේවා යන ආශිර්වාදය ඒ සත්‍ය තුළින් පිරිනමයි. සත්‍ය ක්‍රියාවේ බලය ඉස්මතු වූ තැනකි. රාම කුමරු ඉදිරියේදී සීතා දේවිය ගිනිමැලයට පැන්නේ සත්‍යයයේ බලයෙනි. සම්බුලා ජාතකයේ බිසවගේ සත්‍ය ක්‍රියාව නිසා සැමියා වූ රජුගේ ලාදුරු රෝගය වහා සුවවිය.

මේ සත්‍යයේ බලය පිරිනේ ඇත. චිතරාගී වූ, චිතදෝෂී වූ, චිතමෝහී වූ භාග්‍යවතුන්ගේ ශක්තියෙන් ද ස්වාක්ධාතාදී ධර්ම ගුණයේ බලයෙන් ද උපුට්ඨපන්නාදී සංඝගුණ බලයෙන් ද සෙත් වේවා ශාන්ති වේවා යි. රතන, ධජ්ග සූත්‍රවලදී "එතෙන සචචවජෙජන සුවඛී හොතු" යයි වදාරති. දෙවියන්ට බඹුන්ට යකුන්ට සිව්සස් දේශනාකළ සත්‍ය වචනයෙන් සුවපත් වේවා ශාන්ති වේවා යන ආශිර්වාදය මෙම පිරිත්වලින් ජනයාට අයත් වේ.

රතන සූත්‍රය දේශනාකර වදාළේ බුදුන් දවස ඉතා සශ්‍රීක සම්පත් බහුල සමූහාණ්ඩු රටක්ව පැවති විශාලා මහනුවර දුර්භික්ෂ, යක්ෂ, වසංගත රෝග ඇති වී රට විනාශ වෙද්දී ඒ විනාශයන්ගෙන් බේරා ගැනීම සඳහාය. රතන සූත්‍රයේ එන ගාථා සියල්ලම බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ යන රතනත්‍රයේ ගුණ සමරා ඒ ගුණයන්ගෙන් ශාන්තිය පැතීමයි. නවඅරහාදී බුදුගුණ, ස්වාක්ධාතාදී දහම් ගුණ, සුපට්ඨපන්නාදී සගගුණ එහිදී ආවර්ජනය කෙරේ.

කරණිය මෙත්තසූත්‍රයේ සඳහන් වන්නේ මෙමුත්‍රී කිරීමයි. කරණිය මෙත්ත සූත්‍රයේ එන මෙමුත්‍රීය සමස්ත ලෝක සත්ත්වයාම අරමුණ කරගෙන වේ. එහි සීමාවක් නැත. දුර්වල, ප්‍රබල, දිග, මහත, කෙටි, සියුම්, ස්ථුල, දුටු නොදුටු, දුර සිටින, ළඟ සිටින, උපන් නූපන්, සියළු

සත්ත්වයෝ මෙම මෙහෙයට අරමුණු වන්නාහ. එපමණක් නොව උඩු අතට යටි අතට, හරස් අතට, මෙහෙය පැතිර විය යුතුය. ධර්මය සුනුයේ එන්නේ මහා සංග්‍රාමයක තොරතුරුය. සුර අසුර යුද්ධයේ බියෙන් දෙව්වරුන් තැති ගනිද්දී තුරුණුවන් ගුණ සිහිකළ යුතුය යන උගැන්වීමයි. එයට හේතුව භාග්‍යවතුන්වන්සේ හා ශ්‍රාවක මහා සංඝයා විතරාගී, විතදෝෂී, විතමෝගී පුද්ගලයන් වීමයි. රාග ද්වේෂ මෝහයන්ගෙන් යුත් පෘතග්ජන කිසිවකුට ජනතාව තුළ පවත්නා යුද බිය නිවන්තට නොහැකි බව බෞද්ධ මතයයි.

කඳු පිරිත භාවිත කරන ලෙස හික්කුන්ට නියම කළේ සර්පයකු විසින් දණ්ඩ කොට හික්කුවක් මිය ගිය බැවිනි. අහිනාගකුල සතරක් ඇති බවත් ඒ නාගකුල කෙරෙහි මෙහි වැඩිමෙන් සතුන්ගෙන් විපත් කරදර සිදුනොවන බවත් වදාළහ. ඒ පමණක්ද නොව මියත්, කැරපොත්තත්, පත්තැයින්, ගෝනුස්සන් ආදී සතුන් කෙරෙහිද මෙහි කළ යුතු බව එහි උගන්වයි. මෙහි සීමාවක් නැත. සකළ ලෝක සත්ත්වයා වෙතම මෙහි කළයුතුය. මෙත්තානිසංස සුත්‍රයෙන් මෙහි කිරීමේ ආනිසංස දක්වා වදාරයි. මෙලොව හා පරලොව සුව සඳහා මෙහි කළයුතුමයි. මෙහි කිරීමේ ආනිසංස එකොළොස්ක් මෙම සුත්‍රයේ දක්වා තිබේ.

මහා කාශ්‍යප, මහා මුගලන් හිමිවරුන් පමණක් නොව, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පවා ගිලන් වූ විට පිරිත් කියවාගෙන ඇති බව බෞද්ධයා සුත්‍රවලින් පැහැදිලි වේ. ඉහත සඳහන් පිරිත් සුත්‍ර ධර්මයන්ට වඩා වෙනස් ස්වරූපයක් ආධ්‍යාත්මික සුත්‍රයේ එයි. ඇතැම් මිනිසුන්ට තාඛන පීඩන උවදුරු පමුණුවන අමනුෂ්‍යය පිරිසක් සිටිති. මේ අන්දමේ තාඛන පීඩන පමුණුවන අමනුෂ්‍යයන්ට වෛදික ක්‍රමය අනුව දැඩි දැඩුවම පමුණුවා ඇත. එහෙත් මෙහි අහිංසාව මූලික කරගත් බුදු සසුන මගින් එවන් වද දෙන දැඩුවම දෙන ක්‍රමයක් ඇති නොකළහ. ඒ නිසාම බුදු සසුනේ හික්කු හික්කුණි ආදීන්ට බියෙන් සැකයෙන් තොරව උවදුරු පැමිණවීමට සමහර අමනුෂ්‍යයෝ ඉදිරිපත් වූහ. එසේ කරන නිසා ඒ පීඩා පිළිබඳව සතර දිසාවේ අධිපතිවරු සිය අවධානය යොමු කළහ. සතර දිසාවේ අධිපති වූ ධුතරාණ්ඨු, විරුළුහ, විරුපකෂ, වෛශ්‍රවණ රජවරු බෞද්ධ සිව්පිරිස අමනුෂ්‍යයන්ගේ අතවරයන්ගෙන් ආරක්ෂා කරගැනීමේ අපේක්ෂාවෙන් දිනක් තථාගතයන් වහන්සේ වෙත පැමිණියහ. එසේ

පැමිණ සිව්දිසා අධිපතිවරු "ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ආරණ්‍යවල, රුක්මුල්වල, ජනශුන්‍ය ස්ථානවල සිත් අලවා වාසය කරති. ඒ සිව්පිරිසට යම් යම් අවස්ථාවල අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් උවදුරු පැමිණෙති. ඒ උවදුරුවලින් අත් මිදීම සඳහා 'ආධානාටිය' නම් වූ මෙම සූත්‍රය භාවිතා කිරීම සඳහා උපදෙස් දෙන්නයි මේ සතර මහා රජවරු තථාගතයන්ගෙන් ඉල්ලීමක් කළහ. එසේ ඉල්ලීමක් කරමින් කියන ලද පිරිත ආධානාටියයි. ඔවුන් ගිය පසු දින තථාගතයෝ හික්කුන් කැඳවා මේ පුවත වදාරා ආධානාටිය හික්කුන්ට වදාළහ. මේ ආධානාටිය සූත්‍රය උගනිවී. තමන්ට වැඩ දායක වීම සඳහා තමන්ගේ ආරක්‍ෂාව සඳහා මෙම ආධානාටිය සූත්‍රය පරිහරණය කරන ලෙස හික්කුන් වෙත අනුදාන වදාළහ. ආධානාටිය සූත්‍රයේ දෛවෝපගත සිද්ධි හෝ අස්වාභාවික සිද්ධි නොපෙනේ. එහි පවත්නා ස්වාභාවික ගතිය උසස්ය. එය පිළිගත යුතුය. මේ අන්දමින් ආධානාටිය සකස් කර ඇත්තේ නොපැහැදුනු යකුන්ගේ පැහැදීම ලබාගැනීම සඳහාත් ඔවුන්ගෙන් සිව්පිරිසට සිදුවන කරදර හිරිහැර වලින් ඒ සිව් පිරිස ආරක්‍ෂා කරගැනීම සඳහාත්ය. ආධානාටියේ යකුන් වර්ග දෙකක් ගැන සඳහන් වේ. සිව් පිරිසට කරදර කරන ප්‍රකෘති යක්‍ෂයන් කොටසක් වෙස්සවණ විසින් පෙන්වා දී ඇත.

මේ යකුන් තථාගත ධර්මයට විරුද්ධ වන්නේ, ප්‍රාණඝාතයට අදින්නාදානයට කාමමිථ්‍යාවාරයට මුසාවාදයට සුරාමේරයට තථාගතයන් විරුද්ධ වන නිසා බව වෙස්සවණ කියයි. මේ ධර්මතාවයන්ට සමහර යක්ෂයින් විරුද්ධ වන අතර සමහරු පැහැදෙති. මිනිසුන් අතරද මෙසේම බව අපි දනිමු. ආධානාටියේ දැක්වෙන දෙවැනි යක්ෂ වර්ගය යකුන් අදහන කුචේර ගේ වෙස්සවණගේ අධිරාජ්‍යයේ උපත ලබා යකුන් ඇදහීම කළ ප්‍රධාන ජන කොටසයි. වෛශ්‍රවණ නමින් ලංකාවේ රජ කළ රජකු පිළිබඳව රාවණ කථාවල දී ඉදිරිපත් වේ. ඔහු පුලස්ති ඝෘමිවරයාගේ මුණුබුරකු බවත් "කුචේර" නමින් ඔහුට භාරතයෙන් විරුදාවලියක් ලද බවත්, ඔවුන් යක්ෂයන් ඇදහූ බවත් එම විස්තරයේ සඳහන්වේ. ඔහු රජකම් කර ඇත්තේ රාවණාට කලිනි. ඔහු රාජ්‍යය ලබා ගත්තේ විෂ්ණුගේ පිහිටෙන් බව ද එම පුරාවෘත්තවල සඳහන්ව ඇත. ධනරව්‍ය විරූඪ, විරූපාක්ෂ, වෛශ්‍රවණ යන මේ සිව්දෙන ආධානාටියේ සඳහන් වන්නේ ජන කොටස් හතරක අධිපතියන් වශයෙනි. ඒ සිව් දෙන ආධානාටියේ

කිසිතැනක වරම් රජවරුන් වශයෙන් හඳුන්වා දෙන වත්තාරො මහාරාජා - වෙස්සවණො මහාරාජා ආදී වශයෙන් හඳුන්වා ඇත. එසේ වතුදු ඔව්හු එක්තැනකදී අපි සක් දෙවි රජුන්ට ආරක්ෂාව සලසා මුරකාවල් යොදා ආ බැව් කියති. ආධානාටිය සූත්‍රය නිර්මාණය කර ඇත්තේ සෙන් පිරිතක් වශයෙන් නොව, ආරක්ෂක පිරිතක් හැටියටය. රතන සූත්‍රයේ සඳහන් සේ තුණුරුවන් ගුණ පැහැදිලිව ආධානාටියේ නැත. ආධානාටියේ ඇත්තේ පසේ බුදුවරුන් සත් නමක් පිළිබඳව පමණි. ඊට අමතරව කෙලෙසුන් නැසූ බොරු නොකියන රහතන් වහන්සේලා ගැන සඳහන් වේ.

මහා රජවරු සතර දෙනෙකු තථාගතයන් සමීයට පැමිණියද, ඒ හතරදෙනා වෙනුවෙන්ම කරුණු දක්වන්නේ වෙස්සවණය. ඔහු ඉදිරිපත් කරන කරුණු නම්, භාවනාත්‍රයෝගීව වාසය කරන යම් පිරිසකට අතවර කරන යක්ෂයන්ගේ තරාතිරම, අකිකරු යක්ෂයන්ට කරනදඩුවම්, ඔවුන්ගේ වැරදි පැමිණිලි කරන ආකාරය, පැමිණිලි ඉදිරිපත් කළයුත්තේ කාටද කියන බව අකිකරුකම්වලට කරන දඩුවම් ආදියයි. ව්‍යුහය වශයෙන් අනෙක් සූත්‍රවලට වඩා වෙනස් ආධානාටිය සූත්‍රය මහජන යහපත සඳහා පරිහරණය කරණ විධික්‍රමය පිළිබඳව විස්තරයක් අටුවාවේ සඳහන් වේ. මෙම සූත්‍රය සජ්ඣායා කරන්නේ ද අනෙක් සූත්‍රවලට වඩා වෙනස් අයුරකිනි. පිරිත් දෙශනාවක් පිළිබඳව ඓතිහාසික වශයෙන් මුල්ම තොරතුරක් ලැබෙන්නේ තේළපන්න ජාතකයෙනි. බරණැස බ්‍රහ්මදත්ත රජුගේ එක්සිය වැනි පුතා පසේබුදුවරුන් ලවා පිරිත් කියවාගෙන පිරිත් පැන් පිරිත් නූල්, පිරිත් වැලි ආදිය රැගෙන යක්ෂයින්ගෙන් ගහණ වූ මහා කාන්තාරයක් මැදින් සැතපුම් සිය ගණනක් ගොස් තක්සලා නුවර රජ වූ බව සඳහන් වේ. පංචගරුක ජාතකයෙන් ද මෙවැනි තොරතුරක් ඉදිරිපත් වේ. වඩාත්ම හොඳම ආදර්ශය ලැබෙන්නේ විශාලා මහනුවර රතන සූත්‍ර දේශනා මංගලයෙනි. සත් දිනක් පිරිත් කියමින් දීඝායු කුමාරයාට රැ කවරණ ලබා දීමේ පුවත ද පිරිතේ ඓතිහාසික හා ශාන්ති දායකත්වය පිළිබඳ තොරතුරකි. මෙය ධම්මපදටය කථාවේ සඳහනි. ක්‍රි.ව. දෙවන සියවසේ මිළිඳු රජු හා නාගසේන තෙරුන් අතර ඇති වූ සංවාදයේ දී ද පිරිත පිළිබඳ ප්‍රශ්නය මතු වී ඇත. එහිදී නාගසේන තෙරුන් වහන්සේ පිළිතුරු දී ඇත්තේ කෙනෙකුගේ ජීවිත කාලය අවසන් වූ විට එහි ආයුෂය දික් කිරීමට පිරිතට නුපුළුවන් බවයි. එසේම කර්මාවරණ,

ක්ලේශාවරණ, අසද්දහනතා යන කරුණුවලින් පරිපීඩිත වූ අයකුටද පිරිතෙන් යම් ශාන්තියක් නො කළ හැකි බවයි. පුරාණ සිංහල රජවරුන් විසින් පිරිත් සජ්ජායනා කරවා ඇති බවට සාක්ෂි ලැබේ. 4 වන ශත වර්ෂයේ පළමුවන උපතිස්ස රජු විසින් පිරිත් සජ්ජායනයක් කර වූ බව සඳහනි. එය පවත්වා ඇත්තේ දුර්භික්ෂයෙන් හා රෝ බියෙන් රට මුදා ගැනීම සඳහාය. 7 වන සියවසේ අග්බෝ රජු කීපවරක් පිරිත් සජ්ජායනා කරවා ඇත. 12 වන සියවසේ පළමු වන පරාක්‍රමබාහු රජු දවස සතතනි නමින් ස්ථාවර මණ්ඩපයක් තනවා පිරිත් දෙසීමි කරවා පිරිත් පැන් නූල් බෙදා දුන් බව සඳහනි. නිශ්ශංකමල්ල රජුගේ නිශ්ශංකලතා මණ්ඩපයද ස්ථාවර පිරිත් මණ්ඩපයකි. වංසත්පපකාසිනී මහාවංස ටීකාවේ එන තොරතුරු අනුව පැහැදිලි වන්නේ දුටුගැමුණු මහරජතුමාගේ අවසාන අවස්ථාවේ මහරහතන් වහන්සේලා විසින් කරන ලද පිරිත් දේශනා සහ ඒ රජුගේ ගති නිමිත්ත සුභදායී වූ බවයි. පිරිත් නූල් දෙන විට පිරිත් පැන්වලින් පොඟවා දිය යුතුයයි විනය විනිශ්චයේ (ක්‍රි.පූ. 4) සඳහන්ව ඇත. පිරුවානා පොත් වහන්සේ කලින් කලට සංශෝධනය වූ බව පෙනෙයි. දැනට පිරිත් දෙසුම්වලදී දේශනා කරන "සුත්‍ර ධර්ම සත" සතර බණවරට අයත් නොවේ. ධම්මචක්ක, මහාසමය, සුත්‍ර සතරබණවර සන්නයේත් සතර බණවර අටුවාවේත් නැත. සතර බණවර සන්නයට ඇතුළත් සුත්‍ර සංඛ්‍යාව

පළමුවන බණවර	විශිෂ්ඨ සුත්‍ර	13
	විශිෂ්ඨතර සුත්‍ර	03
දෙවන බණවර	විශිෂ්ඨතම සුත්‍ර	05
තෙවන බණවර	1 ආටානාටීය සුත්‍රය	1
සිව්වන බණවර	11 ආටානාටීය සුත්‍රය	1

සියලු සුත්‍ර 23

භාරතයේ බ්‍රාහ්මණ සුත්‍රවලද වතුර විශේෂයෙන් ගනී. පිරිත් පැන් එය අනුගමනය කර ඇතැයි සිතේ. වතුර වරුණ දෙවියන්ට සම්බන්ධය. ඒ බව චෛදික දේවකථාවල එයි. වරුණ ආකාසයට හා වතුරට අධිපතිය පිරිත් නූල් දෙන විට පිරිත් පැන්වලින් පොඟවා දිය යුතු බව විනය විනිශ්චය (ක්‍රි.පූ. 4) උගන්වා තිබේ. තේලපත්ත ජාතකයේ එන අයුරින්

පිරිත් වැලි ද භාවිතා කර ඇත. මහායානික සම්ප්‍රදායේ එන තාන්ත්‍රික සෙවණැල්ල පසුකාලයකදී පිරිත් පොතට කේන්ද්‍ර වී ඇත. තන්ත්‍රවාදයට අයත් මංජු ශ්‍රී කල්ප, ගුහ්‍ය සමාජ තන්ත්‍ර, වැනි කෘතිවල එන අදහස් බෞද්ධයන් අතර බලපෑම නිසා බෞද්ධයන් අතරද තන්ත්‍රධර්ම පිළිබඳව විශ්වාසය තහවුරු වන්නට ඇත. ඒ අයුරින් පිරිත් පොතට ද එහි සෙවණැල්ල වැටෙන්නට ඇතැයි සිතේ. ජීනපක්‍ෂ්‍යර, යංදුන්නිමිත්තං ආදී රචනා බොහෝවිට මන්ත්‍ර ස්වරූපය ගනී. ජීනපක්‍ෂ්‍යරයේ එන අට්ඨනාථවරු කෙලින්ම මහායානය. ජීනපක්‍ෂ්‍යර - අටවිසි ඇනවුම් - ජය - සීවලී - වැසි - ගිනි, ජීවර මහාමංගල (ගාථා) වැනි පිරිත් හා ගාථා පසුව එකතුවී ඇත. පරාහව - මංගල - වසල ආදී සුත්‍ර සමාජ සංශෝධනය සඳහා දෙසු සුත්‍ර ධර්ම විනා රෝග අමනුස්ස බිය සංසිද්ධිම සඳහා දෙසු ආරක්ෂණ පිරිත් නොවේ. නඩු දිනීම - රාජ්‍යලාභය - සිතැඟි ඉටුකර ගැනීම, ඇමතිකම් ලැබීම ආදිය සඳහා ද, ඇමතිවරුන්ගේ විදේශ සචාරවලදී ද අද හික්ෂුන් වහන්සේලා පිරිත් වදාරති. ඒවා බෞද්ධ නොවේ. පිරිත ද දේශපාලනකරණය වීමකි.

පිරිසිදු බෞද්ධයන් තම ජීවිතය සංවර්ධනය කරගෙන ඇත්තේ බෞද්ධ ප්‍රතිපදානුකූලවය. ඔහු පිරිතෙන් රැකවරණ ලබන්නේ අලුතින් බිහිවන ළදරුවා කුසේ සිටියදී පටන්ය. ඔහු ගෙයක් තැනීමේදී අත්තිවාරම් කැපීමේ සිට මුදුන් යටලිය තබන තෙක් ද, ගෙට ගෙවැදීම ද සිදුකරන්නේ පිරිතේ ආශිර්වාදයෙනි. ආර්ථික අහේනිකම් නොපැවැති යටගිය දවස තිස් පැයේ, තුන්තිස් පැයේ, සතියේ පිරිත් දේශනා ගෙවල්වල ද පැවතුනි. අද එය විරලය. පිරිත පිළිබඳව මනා වැටහීමකින්. (පිරිතේ තේරුමද දැන) ශ්‍රද්ධාවකින් හා භක්තියකින් පිරිත් ඇසීමට බෞද්ධයා පුරුදු වන්නේ නම් ඒ ස්වාක්ඛාත ධර්මයේ බලය තේජස ශක්තිය, අදත් ලබාගත හැකියි. බෞද්ධයාගේ චර්යා රටාව එසේම විය යුතු බව අවසන් වශයෙන් සිහිපත් කරවමු.

විජිතනන්ද සරත්චන්ද්‍ර

පටුන

		පිටු අංකය
සරණ	වර්ණනා	01
සිකාපද	වර්ණනා	14
සාමනෙර පඤ්ඤා	වර්ණනා	33
දවනතිංසාකාර	වර්ණනා	47
පවචචෙකඛණ	වර්ණනා	88
දසධම්ම	සූත්‍ර වර්ණනා	94
මඤ්ඤ	සූත්‍ර වර්ණනා	107
රතන	සූත්‍ර වර්ණනා	147
කරණිය මෙනන	සූත්‍ර වර්ණනා	186
බන්ධ පරිත්ත	සූත්‍ර වර්ණනා	208
මෙත්තානිසංස	සූත්‍ර වර්ණනා	211
මිත්තානිසංස	සූත්‍ර වර්ණනා	217
මොර පරිත්ත	සූත්‍ර වර්ණනා	223
චන්ද්‍ර පරිත්ත	සූත්‍ර වර්ණනා	225
සූරිය පරිත්ත	සූත්‍ර වර්ණනා	227
ධජග්ග	සූත්‍ර වර්ණනා	228
බොජ්ඣංග	සූත්‍ර වර්ණනා	238
ගිරිමානඤ්ඤ	සූත්‍ර වර්ණනා	245
ඉසිගිලි	සූත්‍ර වර්ණනා	270
ආටානාටිය	සූත්‍ර වර්ණනා	273
ධම්මචක්කප්පවත්තන	සූත්‍ර වර්ණනා	285
මහාසමය	සූත්‍ර වර්ණනා	287
පරාභව	සූත්‍ර වර්ණනා	313
ආලවක	සූත්‍ර වර්ණනා	321
අග්ගික භාරද්වාජ	සූත්‍ර වර්ණනා	345
කසී භාරද්වාජ	සූත්‍ර වර්ණනා	366
සචච විභංග	සූත්‍ර වර්ණනා	397

සාරත්සම්මව්වය නම් වූ වතුභාණුවාරට්ඨකථාවයි

නමොනසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස
ඒ භාග්‍යවත් අර්හත් සම්මා සම්බුදුන්හට මාගේ නමස්කාරය වේවා.

බොහෝ කාලයක් තිස්සේ
යමෙක් පාරමී ධර්මයන්
භාවිත කරන අතර දේශනා
මන්ත්‍ර ශක්තින්ගෙන් සත්වයන්
රෝගාදියෙන් ආරක්‍ෂා කළේය.

ශාස්තෘන් වහන්සේ විසින්
ඒ කරුණාවෙන් හා ප්‍රඥාවෙන්
සියලු සත්වයන්ට හිත කැමතිව
යම් පිරිත් දේශනාවක් කරන ලදහ.

පුරාතනයේ එය සියලු උපද්‍රව
නැසීම පිණිස පැවැත් වූහ.
නිකාය යන්ගෙන් එක් කොට
ගෙන එක් තැනක ඇතුලත් කළහ.

ඒ සතර බණවරයන්ගේ අට්ඨ කථාව ද
මම අනෝමදස්සි නමින් ප්‍රසිද්ධ
වූ මහා ස්වාමීන්ගේ නියෝගයෙන්

මෙහි පාඨයන් මනාකොට දැන
කරන ලද්දහුගේ ඵල සිද්ධියෙන්
ඒ ඒ තැනින් තෝරාගෙන
එක් තැනක බහාලන්නෙමි.

තත් නිකායතො පඤ්චනිකායො නාම එහි නිකාය වශයෙන් පහක්
වේ.

"දීඝ නිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, සංයුත්ත නිකාය, අංගුත්තර නිකාය, බුද්දක නිකාය යන මේ නිකාය පහ ධර්මයෙන් ද අර්ථයෙන් ද ගැඹුරුය."

එහි බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය ආදී වශයෙන් නිස්භතරක් සූත්‍රයෝ දීඝ නිකායෝ දීඝ නිකාය නම් වේ. මූල පරියාය සූත්‍රය ආදී වූ එකසිය පනස් දෙකක් සූත්‍රයෝ මජ්ඣිම නිකායෝ මජ්ඣිම නිකාය නම් වේ. ඕසතරණ සූත්‍රය ආදී වූ හත්දහස් හත්සිය හැට දෙකක් වූ සූත්‍රයෝ සංයුත්ත නිකායෝ සංයුත්ත නිකාය නම් වේ. විත්ත පරියාදාන සූත්‍රය ආදී වූ නවදහස් පන්සිය පනස් හතක් සූත්‍රයෝ අංගුත්තර නිකායෝ අංගුත්තර නිකාය නම් වේ.

බුද්දක පාඨය, ධම්ම පදය, උදානය, ඉතිවුත්තකය, සුත්ත නිපාතය, විමානවත්තුව, නිද්දේසය, පටිසම්භිදාව, අපදානය, බුද්ධ වංසය, වරියා පිටකය, විනය පිටකය හා අභිධර්ම පිටකය සතර නිකාය යන හැර අවශේෂ බුද්ධ වචනය බුද්දක නිකාය නම් වේ.

කවර හෙයකින් වනාහි මෙයට බුද්දක නිකාය යැයි කියයි ද? ඒ අර්ථ වර්ණනාවෙහි මේ ශීර්ෂ පාඨයෝය :- එහි සරණාගමන, දසසිකඛා පද, සාමණේර පඤ්ඤා, ද්වන්තිංසාකාර, මංගල, රතන, කරණීය මෙතත, ආදී සූත්‍ර බුද්දක පාඨ නම් පොතෙන් ගෙන මෙහි ඇතුළත් කරන ලදී. පව්වචෙක්ඛණ, දසධම්ම, බන්ධ පරිත්ත, මෙතත සූත්‍ර ගිරිමානඤ්ඤා යන සූත්‍ර අංගුත්තර නිකායෙන් ද, මෙතතානිසංස, මෝර පිරිත, ජාතක පොතෙන් ද, වඤ්ඤා පිරිත, සූරිය පිරිත, ධජග්ග පිරිත හා බොජ්ඣංග පිරිත සංයුත්ත නිකායෙන් ද, ඉසිගිලි සූත්‍රය මජ්ඣිම නිකායෙන් ද, ආටානාටීය සූත්‍රය දීඝ නිකායෙන් ද, ගෙන අවසානයට එකතු කර ඇත. ආටානාටීය සූත්‍රයේ පරිකර්ම ක්‍රම දත යුතුයි. ප්‍රථමයෙන්ම ආටානාටීය නොකිව යුතුයි. මෙත්ත, ධජග්ග, රතන ආදී සූත්‍ර ප්‍රථමයෙන් කිව යුතු යයි දත යුතුයි. "බුද්ධාදී මේ සරණත්‍රය, කවර කෙනෙකුත් විසින් කියන ලද්දේද? කොතැනහිදී කියන ලද්දේද? කවර කලෙක දේශනා කරන ලද්දේද? කවර කරුණකින් දේශනා කරන ලද්දේද? ඉනුත් මුලින් කියා නැති මෙය මුලින්ම කුමක් පිණිස දේශනා කරන ලද්දේද?"

"මෙසේ මෙහි නිදානය පැහැදිලි කොට ඉන් පසුව බුදු සරණ යාමද එහිදී

අනුගමනය කළ යුතු පිළිවෙල ද ප්‍රකාශ කරන්නෙමි.”

භේදය හා අභේදයද, ඵලයද යායුතු බවද පැහැදිලි කරන්නෙමි. දහම් සරණ ආදී දෙකෙහිද මේ ක්‍රමයම දන්නේය.”

“අනුපූර්ව ඒ ඒ ස්ථානයෙහි කාරණයද, විශේෂයෙන් දක්වන්නෙමි. මේ සරණත්‍රයද උපමා වශයෙන් ප්‍රකාශ කරන්නෙමි.”

එහි පළමු ගාථාවෙහි වනාහි මේ සරණත්‍රය කවුරුන් විසින් දේශනා කරන ලද්දේද? කොතැන්හිදී දේශනා කරන ලද්දේද? කවදා දේශනා කරන ලද්දේද? කවර කරුණකින් දේශනා කරන ලද්දේද? මූලදී නොදෙසන ලද මෙය තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙහි මූලින් කවර හෙයකින් දේශනා කරන ලද්දේද? මේ ප්‍රශ්නයෝ පස් දෙනෙකි. ඒවා විසඳීම් වශයෙන් දේශනා කරන ලදී. කෙන භාසිතං - කවරකු විසින් දේශනා කරන ලද්දේද? කුසි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්ම දේශනා කරන ලදී. ශ්‍රාවකයන් විසින් ද නොවේ. සාමිත් විසින් ද නොවේ. දෙවියන් විසින්ද නොවේ. කප් - යනු කොහිදීද යනුයි. බරණැස ඉසිතපතන නම් වූ මිගදායයේදී දේශනා කරන ලදී. කදා - යනු කවදාද? යන්නයි. ආයුෂ්මත් යස තෙරුන් වහන්සේ යහලුවන් සමග රහත් බවට පැමිණි කල්හි, එක් සැටක් වූ රහතන් වහන්සේලා ජනයාට හිත පිණිස, බොහෝ ජනයාට සුව පිණිස ධර්ම දේශනා කරන කල්හිය. කසමා - යනු කවර හෙයින්ද යනුයි. පැවිද්ද පිණිසද උපසම්පදාව පිණිසද යනුයි. එහෙයින් කිය. “මහණෙනි, මෙසේ වනාහි පැවිදි කළ යුතුය. උපසම්පදා කළ යුතුය. පළමු කොට කෙස් රැවුල් බා කසාය වස්තු අන්දවා එක් අංශයකට උතුරු සලුව පොරවා වැඩි මහලු හික්කුන්ට වන්දවා උක්කුවිකව හිඳුවා ආදිලි බැඳීම කරවා මෙසේ

- බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි
- ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි
- සංඝං සරණං ගච්ඡාමි

යනුවෙන් කියන ලෙස කිව යුතුය යනුවෙනි.

කස්මාවිධාදිනො චූතං - යනු කවරහෙයකින් මෙහි සතර බණවරයෙහි පළමු කොට කියන ලද්දේද? යන්නෙහි සුන්ත ගෙය්‍යාදී මෙ නවාංග

ශාස්තෘ: ශාසනය තුන් පිටකයෙන් සංග්‍රහ කොට වාග් මාර්ගයට ආරෝපණය කරන පූර්වාචාරීන් වහන්සේ විසින් යම් හෙයකින් මේ තිසරණ මාර්ගයෙන් දිව්‍ය මනුෂ්‍යයයෝ උපාසක භාවයෙන් හෝ ප්‍රවුච්ඡිත භාවයෙන් ශාසනයට බසින්ද, ඒ කාරණයෙන් හෙවත් ශාසනයට බැසගන්නා පිණිස මාර්ග වූ හෙයින් බුද්දක පාඨයෙහි මුල නික්මිණ වූ ඒ තිසරණය මේ සතර බණාවරයෙහි පළමු කොට කියන ලදැයි දත යුතුය. කථං නිදානසොධනං? යනු නිදාසෝධනය කෙසේද? දැන් යමක් කියන ලද්දේද? බුද්ධඤ්ච සරණාගමනං ගමකඤ්ච විභාවයෙ යනු බුදුන් සරණ යාමද එසේ සරණ යාමේදී කළ යුතු දෙයද දක්වන්නේය යැයි එහි සියලු ධර්මයන්හි නොනැසුනු ඥානය ඇති හෙයින් අනුත්තර වූ විමෝක්‍ෂය ලැබීම පරිභාවිත වූ ස්කන්ධ සන්නානය හේතු කොට පනවන ලද සත්ත්වයාසර්වඥතාවට පදස්ථාන වූ හෝ සත්‍යය මනාව අවබෝධ කර ගැනීමට හේතුකොට ගෙන පනවන ලද ශක්ති විශේෂය වූ තැනැත්තා බුද්ධො - බුද්ධ යනුවෙන් එහෙයින් කිය. "බුද්ධ නම් වූ යම් ඒ භාග්‍යවත්භූ තමන් තුළම හටගත් ප්‍රඥාව ඇත්තේ හෝ තෙමීම, ගුරුවරයෙකු, නොමැත්තේ තෙමීම සත්‍යය අවබෝධ කළේය. එහිද සවිඥතාවට පැමිණියේ බලයෙන්හි ද වගී භාවය යනුයි. අයං නාව අඤ්ඤා බුද්ධ විභාවනා මේ වනාහි අර්ථවශයෙන් බුද්ධ යන්න දැක්වීමයි. ව්‍යඤ්ජනතො - ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් වනාහි අවබෝධ කරන ලද්දේය යනුවෙන් බුද්ධ යනුවේ. අවබෝධ කරනු ලබන යනුවෙන් ද බුද්ධ යනුවේ. මේ ආදී ක්‍රමයෙන් දත යුතුය. මෙය මෙසේ ද කියන ලදී.

"බුද්ධොති කෙනටෙයන බුද්ධො? බුද්ධ යනු කවර අර්ථයකින් බුද්ධ නම් වේද? සත්‍යයන් අවබෝධ කරන ලද්දේය යනුවෙන් බුද්ධ නම් වේ. ප්‍රජාවට සත්‍යය අවබෝධ කරවනු ලබන්නේය යන අර්ථයෙන්ද බුද්ධ නම් වේ. සියල්ල දන්නා බැවින් ද බුද්ධ නම් වේ. එයට පමුණුවන ලබන අන් කිසිවෙකු නොමැති බැවින් ද බුද්ධ නම් වේ. විසවිත හෙයින් ද නොහොත් විෂ දුරු කරන ලද බැවින් ද එසෙත් විශේෂ සුර්යයෙකු බඳු හෙයින් ද බුද්ධ නම් වේ. ක්‍ෂිණාශ්‍රව සංඛ්‍යාත බැවින්ද බුද්ධ නම් වේ. කෙලෙසුන් ගෙන් තැවරීමක් නොමැති හෙයින්ද නොහොත් උපදේශ සංඛ්‍යාත නො වූ හෙයින්ද බුද්ධ නම් වේ. එකාන්තයෙන් විතරාග ය'යි ද බුද්ධ නම් වේ....පෙ....එකාන්තයෙන් විතමොහ වන බැවින් ද බුද්ධ නම් වේ. එකාන්තයෙන් නික්ලෙශ යයිද බුද්ධ නම් වේ. එකායන මාර්ගයට

ගියේ යයි ද බුද්ධ නම් වේ. එකම අනුත්තර සම්මා සම්බෝධියට මනාකොට අවබෝධ කළේය යන අර්ථයෙන් ද බුද්ධ නම් වේ. අනුවනකම නැසූ හෙයින්ද බුද්ධ නම් වේ. බුද්ධිය ලැබූ හෙයින්ද බුද්ධ නම් වේ. බුද්ධ යන මේ නාමය මව විසින් කරන ලද්දක් නොවේ. පියා විසින් තබන ලද්දක් නො වේ. ...පෙ... දෙවියන් විසින් තබන ලද්දක් නො වේ. විමොක්‍ෂය කෙළවර කොට ඇති මෙය භාග්‍යවත් වූ බුදුවරුන්ගේ බෝමුල සර්වඥඤාණය සමග ලැබූ සාක්‍ෂාත් කලා වූ ප්‍රඥ්ජනිය යමක් ද යන මෙය බුද්ධ යනුවේ. මෙහි ද යම් සේ ලෝකයෙහි අවබෝධ කරන්නෝ අවගත හෙවත් අවබෝධ කරන ලද්දේ යයි කියයි ද එසේම බුද්ධිතා සචාරිතී බුද්ධො සත්‍යයෙහි අවබෝධ කරන ලද්දේ බුද්ධ යයි කියයි. යම් සේ පණ්ණසොස වාතයෝ නැතහොත් වාතයෙන් වියලුණු කොල පණ්ණසුසා නොහොත් වාතයෙන් වියලවන ලද්දේ යයි කියනද එපරිද්දෙන්ම බොධො පජායාති බුද්ධො සබ්බඤ්ඤානාය බුද්ධො ප්‍රජාවට අවබෝධ කරවන ලද්දේය යනුවෙන් බුද්ධ නම් වේ. සියල්ල දන්නා බැවින් ද බුද්ධ නම් වේ. සියලු ධර්මයන් අවබෝධ කර ගැනීමට සමත් බුද්ධියෙන් යුක්ත බැවින් බුද්ධ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. අනඤ්ඤනෙය්‍යනාය බුද්ධො වෙනත් කිසිවෙකු විසින් සත්‍යය කරා නොපමුණුවනු ලබන බැවින්ද බුද්ධ නම් වේ. අන්‍යයෙකු විසින් අවබෝධ නොකරන ලද බැවින් ද තෙමීම අවබෝධ කළ හෙයින් ද බුද්ධ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. විසවිතාය බුද්ධො කෙලෙස් නැමැති විෂයන්ගෙන් දුරුවූ හෙයින් ද බුද්ධ නම් වේ. නොයෙක් ආකාර වූ ගුණයන් උපදවන බැවින් ද, පියුමක් මෙන් පිබිඳෙන අර්ථයෙන් ද බුද්ධ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි.

බිණාසවසංඛාතෙන බුද්ධො ක්‍ෂිණාශ්‍රව සංඛ්‍යාත වශයෙන් ද බුද්ධ යනු වේ. මේ ආදීන්ගෙන් සිත හකුලුවන ධර්මයන් ප්‍රහාන‍ය කරන බැවින් ද, නිර්ද්‍රාව දුරු කොට විශේෂයෙන් පිබිදියාවූ පුරුෂයෙකු මෙන් ද, සියලු කෙලෙස් නිද්‍රාව දුරු කොට විශේෂයෙන් පිබිදුණු බැවින් ද බුද්ධ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි.

එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො යනුවෙන් එකම මාර්ගයට ගියේය යනුවෙන් ද බුද්ධ යැයි කියයි. බුද්ධත්වය පිණිස යාම සඳහා පරියාය හෙවත් පිළිවෙල වන බැවින් ද, යම් සේ මාර්ගයට පුරුෂයා ගියේ යැයි කියයි ද එසේම එකම මාර්ගයට ගිය හෙයින් ද බුද්ධ යැයි කියයි

යනුවෙන් දැක්වීමට කියන ලදී. එකො අනුතතරං සමමාසමෙබාධිං. අභිසමබුද්ධො බුද්ධො යනු තනිවම අනුත්තර වූ සම්මා සම්බෝධිය මනාව අවබෝධ කරන ලද්දේය යනුවෙන් ද බුද්ධ නම් වේය යනුයි. අන්‍යයන් විසින් අවබෝධ කරන ලද බැවින් බුද්ධ නොවේ. තෙමීම වනාහි අනුත්තර වූ සම්මා සම්බෝධිය මනාව අවබෝධ කළ හෙයින් ද බුද්ධ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි.

අබුද්ධි විහතතා බුද්ධිපටිලාභා බුද්ධො යනු අඥාතකම නසන ලද බැවින් ද බුද්ධිය ලබන ලද බැවින් ද බුද්ධ නම් වේ. බුද්ධි, බුද්ධ බෝධිය නම්වා පරියාය වචනයෝය. එහි යම් සේ නිල් රතු ගුණ ඇති නිල් වස්ත්‍රය රතු වස්ත්‍රය යැයි කියයි ද මෙසේ බුද්ධි ගුණ යෙදුනේ බුද්ධ යැයි දක්වන්නට කියන ලද්දේ වෙයි. ඉන් බැහැර වූ බුද්ධ යැයි මේ නාමය නොයෙදේ. මේ ආදිය අර්ථය අනුව ගිය මේ පැනවීමක් යැයි අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා කියන ලද්දේය යනුයි. මෙබඳු වූ ක්‍රමයෙන් සියලු පදයන්ගෙන් බුද්ධ ශබ්දයාගේ සාධනයට සමත් වූ අර්ථය දත යුතුය.

අයං ව්‍යඤ්ජනනො මේ ව්‍යංජන වශයෙනි. දැන් සරණාගමනාදීන්හි හින්සා කෙරෙණු'යි සරණං සරණං යනුවේ. සරණ ගියවුන්ට ඒ සරණාගමනයෙන්ම භය, සංත්‍රාසය, දුක , දුගතිය, පරික්ලේශය හෙවත් කිලුට හිංසා කරය, විනාශ කරයි, නසයි, ගසා දමයි යන අර්ථයයි. එසේ නැතහොත් හිත පැවැත්මෙන් ද අහිත නැවැත්මෙන් ද සත්ත්වයන්ගේ භය නසයි යනුවෙන් ද බුද්ධ නම් වේ. බව කතරින් එතෙර වීමෙන් ද සැනසීම දීමෙන් ද ධමමො - ධම්මෝ යනුවේ. අල්පවූවක් කරන්නවුන්ට පවා මහත් වූ ප්‍රතිලාභයක් ඇති කරන බැවින් ද සංඝො - සංඝ නම් වේ. එහෙයින් මෙය පිළිවෙලින් ද ඒ රත්නත්‍රය සරණ වේ. එහි පැහැදීමෙන් ගරු කරන්නා වනාහි විභත විධිවංසනය කරන ලද කෙලෙස් ඇත්තේ එහි යෙදෙන ආකාර වූ පැවැතුම් ඇත්තේ ද අපරප්‍රත්‍ය වූ හෝ පරප්‍රත්‍ය වූ සිත් ඉපදීමේ සරණාගමනයයි. එයින් යුක්ත වූ සත්ත්වයා ඒ සරණ යයි කියන ලද ආකාරයෙන් සිත් ඉපදවීමෙන් එය මාගේ සරණයි, එය මාගේ පිහිටයි යනුවෙන් මෙසේ මෙයට පැමිණෙයි යන අර්ථයයි. එසේ එළඹෙන්නාහු වනාහි "ස්වාමිනි, මේ අපි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සරණ යමු, ධර්මය සරණ යමු, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උපාසකයන් ලෙස සලකනු ලබන්නවා" යනුවෙනි. තපස්සු භල්ලුක ආදීන් මෙන් සමාදන් වීමෙන් හෝ

"ස්වාමීනී, මම ශස්තෘූ වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවකයෙක් වෙමි'යි යනුවෙනි. මහා කාශ්‍යපාදීන් මෙන් ශික්‍ෂභාවයට පැමිණීමෙන් හෝ සරණාගමනය වේ." මෙසේ කී කල්හි බුන්මායු බුන්මණ්ඩා අසුනෙන් නැගිට උත්තරාසංගය එකාංශ කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් තැනකද එ දෙසට ඇදීලී බැඳ " ඒ හගවත් අරහත් සම්මා සම්බුදුන්හට මාගේ වැදුම වේවා. ඒ හගවත් අරහත් ...පෙ... ඒ හගවත් අරහත් ...පෙ... සම්මා සම්බුදුන්හට මාගේ වැදුම වේවාය තෙවරක් උදන් ඇනුවේය. බුන්මායු ආදීන් මෙන් එයට නැමීමෙන් හෝ කර්මස්ථානයට අනුව යෙදුනාහු මෙන් තමන් පවරාදී මෙන් හෙවත් අත්තසන්තිරියායතනයෙන් හෝ ආර්ය පුද්ගලයන් මෙන් සරණාගමන උපක්ලේශයන් සියල්ලට ප්‍රහානයෙන් මෙන් හෝ නොයෙක් ආකාර වූ විෂය වශයෙන් කෘතය වශයෙන් ද පැමිණෙත්.

අයං සරණාගමනසස ගමකසස ව විභාවනා - මෙය සරණාගමනයාගේ ද සරණ යන පිළිවෙළෙහි ද විස්තර කිරීමයි. දැන් " හේදා'හේදය ද, එලය ද යායුතු බව ද දක්වන්නේය" යයි කියන ලද දේවල්හි හේදාදීන්ගේ මේ ඉදිරිපත් කිරීමයි - මෙසේ සරණ ගිය පුද්ගලයාගේ සරණාගමනය බිඳීම ද්විවිධය. එනම් සාවද්‍ය සරණාගමනය හා අනවද්‍ය සරණාගමනය යනුයි. අනවද්‍ය වූ සරණාගමනය කල්කිරියාවෙන් හෙවත් කාලක්‍රියාවෙන් බිඳේ. සාවද්‍ය වූ සරණාගමනය අන්‍ය වූ ශාස්ත්‍රවරයෙකු කෙරෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් වෙනස්ව පැවැත්මය යයි එය පෘථග්ජනයන්ට දෙයාකාරව වේ. බුදු ගුණයන්හි නොදැකීම , සැක කිරීම, මිථ්‍යා ඥානයෙහි යුක්ත වීම, අනාදරය කිරීම ආදී පැවැත්මෙන්ද, ඔවුන්ගේ සරණ ඉතා කිලිටි වූයේ වෙයි.

ආර්ය පුද්ගලයෝ වනාහි නොබිඳුණු සරණ ඇත්තෝමය. කිඵටු නොවූ සරණ ඇත්තෝද වෙති. එහෙයින් කිය - "මහණෙනි, අටක් වූ මෙය, අනවකාශ වූ දෘෂ්ටිසම්පන්න වූ පුද්ගලයා යම් අන්‍ය වූ ශාස්තෘවරයෙකු උදෙසානේ ද " යනුයි. පෘථග්ජනයෝ වනාහි යම්තාක් සරණ බිඳීමට නො පැමිණෙත් ද, එතාක් ම නොබිඳුණු සරණ ඇත්තෝ වෙති. සාවද්‍ය වූ සරණාගමනය ඔවුන්ට සරණ බිඳීමද, කිලිටි වීමද, අනිෂ්ටඵල ලබාදීමද කරයි. අනවද්‍ය වූ සරණාගමනය, අවිපාක බැවින් අපල වූ නො බිඳුණු පළයෙන් වනාහි ඉෂ්ට ඵලම දෙයි. එහෙයින් කිය.

" යම් කිසිවෙක් බුදු සරණ ගියේ නම්, ඔවුහු අපායට නොයාන්නාහ. මනුෂ්‍යමය වූ කය අත්හැර දමා දියාමය කය පරිපූරණය කරන්නාහ" යනුයි. එහිදී යමෙක් සරණාගමය උපක්ලේශයන් සමුවීච්ඡේදයෙන් සරණ ගියා වූ ඔවුහු අපායට නොයන්නාහ. අන්‍යයෝ වනාහි සරණාගමනයෙන් එසේ නොයන්නාහ, යනුයි. මෙසේ ගාථාවෙහි අදහස දකුණුය.

අයං නාව හෙදාහෙදඵලදීපනා මෙය වනාහි හේද-අහේද ඵල විස්තර කිරීමයි. ගමනට සුදුසු යන්න දැක්වීමට වෝදකයා කීය. බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි- බුදුන් සරණ යම් යන මෙහි බුද්ධං සරණං ගච්ඡති" බුදු සරණ යයි - එස බුද්ධං වා ගච්ඡෙය්‍ය සරණං යනුවෙන් මෙතෙම බුදුන් හෝ යන්නේය, සරණ හෝ යන්නේය, යනුවෙන් දෙපැත්තෙන්ම මෙහි කර්ම වචනය වේ. නිරූපකය, කවර හෙයකින්ද? ගමන ක්‍රියාවෙහි කර්ම දෙකක් නොමැති බැවිනි. මෙහි "අජං ගාමං තෙනි" එඵවා ගමට පමුණුවයි - යන ආදීන්හි මෙන් ද්විකර්මක බවක් අක්‍ෂර චින්තකයෝ නොකැමති වෙන්නේය. යන්නේ ද පෙරදිගට යයි, බටහිරට යයි ආදීන්හි මෙන් ඉදින් මෙසේ වනාහි අර්ථ සහිත නොවේ. බුදු සරණයන්නේ සමානාධිකරණ බවක් අදහස නොකරන බැවිනි. ඔවුන්ගේ වනාහි සමානාධිකරණ බවක් අපෙක්‍ෂා කරන කල්හි එයින් හැපුණු සිතැත්තේ පවා බුදු රදුන් වෙත එළඹෙන්නේ බුදු සරණ ගියේ වන්නේය. යම් එය වනාහි "බුද්ධො" යනු විශේෂිත සරණයකි. මෙතෙම ඒ බුදුසරණම ගියේය යනුයි. "මේ සරණ වනාහි ක්‍ෂෙමය, මේ සරණ උතුම්ය" යන වචනයෙන් සමාධිකරණ බවට වේද? යනුයි එසේ නැතිනම් නොමේ ද? යනුයි. එහිම එබැවින් ඒ ගාථාපදයෙහි ම මේ බුද්ධාදී රත්නත්‍රය සරණ ගිය වුන්ට භය දුරුකිරීම සංඛ්‍යාත වූ සරණභාවයෙහි අව්‍යතිසරණයෙන් ක්‍ෂම වූ ද උත්තම වූ ද සරණ යනුයි. මෙය අදහස් කළ සමානාධිකාර භාවයයි.

අන්තන්හි වනාහි යාම සම්බන්ධව ඇති කල්හි සරණාගමනයාගේ අල්ප සිද්ධි හෙයින් අදහස් නොකළ හෙයින්ද සිදු නොකළ මෙය මේ සරණ ගොස් සියලු දුකින් මිදේ'යයි යන මෙහි යාම සම්බන්ධ කල්හි ද, සරණාගමනය අල්ප සිද්ධි හෙයින් ඉදින් සමානාධිකරණය බවට වේද? නැත්නම් එසේ නොවේද? පෙර කියන ලද දෝසප්‍රසංගයෙන්, එහි සමානාධිකරණ භාවය ඇති කල්හි ද, මේ බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ යන තිසරණය ප්‍රතිභත සිතැත්තේ වුවත්, පැමිණි සියලු දුකින් මිදෙන්නේය, මෙසේ

මුලින් කියන ලද දෝෂප්‍රශංගය ම වන්නේය. එසේ නොවේ නම් ද්වේෂයෙන් අර්ථයක් නැතැයි සිදු නොකළ එය යම් සේ වනාහි ආනන්ද - ආනන්දයෙනි, කලාණ මිත්‍ර වූ මා වෙත වනාහි අවුත් ඉපදීම ස්වභාව කොට ඇති සත්ත්වයෝ ජාතියෙන් හෙවත් ඉපදීමෙන් මිඳෙන්" යනුයි. මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කලාණමිත්‍රයාගේ අනුහසින් මිඳෙනු ලබන සත්ත්වයෝ කලාණ මිත්‍රයා වෙත අවුත් මිඳෙන්නේ" යයි කියන ලද බැවින් මෙසේ මෙහි ද මේ බුද්ධ ධර්ම සංඝ සංඛ්‍යාත වූ සරණයාගේ ආනුභාවයෙන් මිඳෙනු ලබන්නේ මේ සරණට පැමිණ සියලු දුකින් මිඳේ" යයි කියන ලද්දේය, යනුයි. මෙසේ මෙහි අදහස දැනගතය. මෙසේ සියලු ආකාරයෙන් බුදුරදුන් කරා යායුතු බව යෙදේ. සරණයාගේ නොවේ දෙදෙනාගේ ම ද නොවේ. කැමති විය යුතු දෙයද, යාම දක්වන ලද්ද ගේ යායුතු හෙයින් එය මෙහි සුදුසුය'යි කියනු ලැබේ. බුද්ධ යයි යමෙක් වේද, එහි යායුතුය'යි යායුතු ආකාරය දැක්වීම සඳහා වනාහි සරණ යන වචනය වේ. බුද්ධ. සරණ. යමි'යි යනුවෙනි. මෙය මාගේ සරණයයි. මෙය මාගේ පිහිටයි. දුක නසන ලද බැවින්ද , එය නසන තැනැත්තා, යන මේ අදහසින් ද මෙය සරණ යම්, හජනය කරමි, සේවනය කරමි, ඇසුරු කරමි,

මෙසේ හෝ දැනගනිමි අවබෝධ කරමි යයි හෝ යම් ධාතුන්ගේ ගමන යන අර්ථය යි. බුද්ධියද එහි අර්ථය යයි කියයි. ඉදින් ඉති ගබ්ඳයාගේ නොයෙදීමෙන් මෙහි අයුත්තක් වන්නේ ද? ඉදින් මෙහි අර්ථය වන්නේ නම් එයින් රූපය අනිත්‍යය යයි ඇති පරිදි දැනගනිමි" යනුයි. මේ ආදියෙහි මෙන් ඉති ගබ්ඳය යොදන ලද්දේ වන්නේය. නො යොදන ලද්දේ නම් එයින් මේ අයුත්ත කියන ලද්දේ ය යනුයි. එයද නොවේ. කවර හෙයින්ද? ඒ අර්ථය ඇති නිසාය. යමෙක් බුදුරදුන් ද, ධර්මය ද, සංඝයා ද සරණ ගියේ යනුයි. මේ ආදීන්හි මෙන් මෙහි ද ඉති ගබ්ඳයාගේ අර්ථය ලැබෙයි. විද්‍යමාන වන්නා වූ අර්ථය ඇතිව ඉති ගබ්ඳය සියලුතන්හි නොයෙදෙත්. මෙහි නොයෙදිය යුත්තකට යොදන ලද්දක් මෙන් ඉති ගබ්ඳයාගේ අර්ථය දැනගතය. අන්‍ය වූ ජාති ඇති තන්හිද මෙසේය. එහෙයින් එය අදෝසයක් ම ය. "මහණෙනි ත්‍රිවිධ සරණාගමනයෙන් පැවිද්ද අනුදනිමි" යනුයි. මේ ආදීන්හි සරණ ම යායුතු බැවින් යමක් කියන ලද්දේද, ගමනාකාර දර්ශනාර්ථය වනාහි සරණ යන වචනය යයි දැනගතය. ඉදින් එය නුසුදුසුය. කවර හෙයකින් ද, එම අර්ථය ඇත්තේමය.

එහිදී වනාහි එහි අර්ථය ලැබේ. යම් හෙයකින් මුලින් කී දෙයට සමානවම නොයෙදිය යුත්තක් යොදන ලද්දක් මෙන් දතයුතුය. අන් පරිද්දකින් වනාහි මුලින් කී දෝස ප්‍රසංගයට වන්නේය. එහෙයින් අනුශාසනා කරන ලද පරිදිම ගයුතුය.

අයං ගමනියදීපනා - මේ ගමනිය දීපනයයි. දැන් "ධම්මං සරණං යනාදී වශයෙන් යමක් කියන ලද්දේ ද, එය දෙකෙහිම මෙම ක්‍රමයම දන්නේය" යන මෙහි කියනු ලැබේ. යම් මේ බුද්ධං සරණං ගව්ජාමි - බුදු සරණ යමි'යි යන මෙහි අර්ථ වර්ණනා ක්‍රමයක් කියන ලද්දේද?

ධම්මං සරණං ගව්ජාමි, සංඝං සරණං ගව්ජාමි - දහම් සරණ යමි, සඟ සරණ යමි යන මේ පද දෙකෙහිද මේ අර්ථය ම දතයුතුය. මෙහි වනාහි ධර්ම සංඝ යන ඒවායේ අර්ථ වශයෙන් ද ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් ද විස්තර මාත්‍රයට අසමානය. සෙස්ස කියන ලද ඒවාට සමාන වේ. යම් කලෙක මෙහි අසමාන වුවක් ඇත්තේ ද එය කියනු ලැබේ. මාර්ගඵල නිර්වාණයෝ ධම්මො - ධර්මය යනු අපගේ කැමැත්තයි.

අග්ගප්පසාද සුත්තං - අග්ගප්පසාද සුත්‍රය යන මෙහි මේ සාධකය කියන ලද්දේය. "මහණෙනි, යම්තාක් සංඛත ධර්මයෝ වෙත් ද, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය ඒවායෙන් උතුම් යයි හෝ අග්‍රයයි කියනු ලබයි" යන මේ ආදී චතුර්විධ ආර්ය මාර්ගයෙන් යුක්ත වූ සතර ශ්‍රාමණ්‍යඵලයන් සමඟ ඉවසන ලද ස්කන්ධ සන්තානය ඇති පුද්ගලයන්ගේ සමූහය දාෂ්ටිය හා ශීලය නැසීමෙන් ස්ථිර වූ බැවින් සංඝො යනු වේ. මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද්දේද වෙයි.

ආනන්ද - ආනන්දයෙනි, නොපට මා විසින් යම් ධර්මයක් දේශනා කරන ලද්දේ ද, ඔබ ඒ ගැන කුමක් සිතන්නෙහිද? එනම් සතර සමයක් ප්‍රධානයෝය, සතර සාද්ධිපාදයෝය, පඤ්ච ඉන්ද්‍රියයෝය, පඤ්ච බලයෝය, සප්ත බොජ්ඣංගයෝය, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යන මෙම ධර්මයන්හි හිඤ්ඤන් දෙදෙනෙක් වුවත් නානාවාදයන් ඇත්තේය'යි. ආනන්ද - ආනන්දයෙනි, ඔබ නොදක්නෙහිද? යනුයි. මේ වනාහි පරමාර්ථ සංඝයායි. සරණං යනු යා යුතු යනුයි. සුත්‍රයන්හි ද ආනුෂේංය්‍ය හෙවත් පුජාවට සුදුසු බවද, පානුෂේංය්‍ය හෙවත් ආගන්තුක සන්කාරයට සුදුසු බවද,

දක්වීමේදී භවත් දක්වීමට සුදුසු බවද, අඤ්ජලි කරණිය භවත් වැද වැටීමට සුදුසු බවද, අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේතනං ලෝකස්ස භවත් ලෝකයාගේ නිරුත්තර වූ පින්කෙත යනුවෙන් ද කියන ලදී. මේ සරණ ගියහුට වනාහි, අන්‍ය වූ ද හික්කු සංඝයාට හෝ හික්කුණී සංඝයාට හෝ බුද්ධ ප්‍රමුඛ සංඝයාට හෝ සම්මුති සංඝයාට හෝ වතුර්වර්ගාදී හේද ඇති පුද්ගලයාට හෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදෙසා පැවිදි වූවහුට හෝ වඤ්ඤාදී ක්‍රියාවෙන් සරණාගමනය නොබිඳේමය. කිලිටි නොවෙයි. මෙය මෙහි වෙනසයි. කියන ලද ඉතිරිය වනාහි මේ දෙවැනි වූ සරණාගමනයාගේ හේද අහේද ආදී විධානය මුලින් සඳහන් කළ පරිදිම දකුණුය. මෙය වනාහි ධම්මසරණමිභාදිවයෙපෙසනගො මනොති එතස්ස අත්චණ්ණනා දහම් සරණ යන ආදී දෙකෙහි ද මේ ක්‍රමය දන්නා ලදැයි යනු මෙහි අර්ථ වර්ණනාවයි.

දැන් "අනුපුර්ව වචස්ථාපනයෙහි හේතුව ද විශේෂයෙන් දක්වන්නේය" යන මෙහි මේ තිසරණ වචනයන්හි සියලු සත්ත්වයන්ට අග්‍ර වශයෙන් පළමුකොට බුද්ධ යන්නද ඒ බුදුරදුන්ගෙන් හටගත් හෙයින් ද, උත්වහන්සේගේ උපදේශය වන හෙයින් ද අනතුරුව ධර්මය ද, ඒ ධර්මයාගේ ආධාරයෙන් ද එය නැවත නැවත සේවනය කිරීම නිසා කෙළවර සංඝයා ද, සියලු සත්ත්වයන්ට හිත වැඩෙහි හෝ විශේෂයෙන් යොදවන්නේ " පළමුකොට බුද්ධ යන්න ද, සියලු සත්ත්වයන්ට හිත බැවින් ධර්මය ද, එම හිත වැඩ ලැබීම පිණිස පිළිපත්තේ ලබන ලද හිත වැඩ ඇත්තේනුයි එසේ කොට අනතුරුව සංඝයාද සරණභාවයෙන් වචස්ථානය කොට ප්‍රකාශ කරන ලද්දේය ය'යි මෙසේ අනුපුර්වවච්ඡානෙ කාරණං ච විනිශ්චිතෙති - අනුපුර්ව වචස්ථානයෙහි හේතුව ද විශේෂයෙන් දක්වන ලද්දේය යනුයි. දැන් " යම් හෙයකින් මේ කියන ලද සරණත්‍රය ද උපමා වශයෙන් ප්‍රකාශ කරන්නේය" යනුවෙන් එහෙයින් කියනු ලැබේ - මෙහි ද වනාහි බුදුරජ පුත්සඳ බඳුය. උත්වහන්සේ විසින් දෙසූ ධර්මය සඳරැස් සමූහය මෙනි. සංඝයා පුත් සඳ කිරණින් උපදන ලද සැප විඳින ලෝකය මෙනි. බුදුරජ ලහිරු බඳුය කියන ලද ආකාර ඇති ධර්මය එහි රැස් සමූහය මෙනි. සංඝයා එයින් දුරු කරන ලද අන්ධකාරය ඇති ලෝකය මෙනි. බුදුරජ වනය දවන්නාවූ පුරුෂයෙකු මෙනි. කෙලෙස් වන දවන ගින්න මෙනි. ලෝකයාගේ පුණ්‍යකෂත්‍ර වූ සංඝයා දවන ලද කෙලෙස් ඇති බැවින් දවන ලද වනය ඇති බැවින් කෂේත්‍රභූත වූ භූමි

භාගයක් මෙනි. බුදුරජ මහා මේඝයක් බඳුය. ධර්මය ජල වර්ෂාව මෙනි. කෙලෙස් නමැති රජස් සන්හිඳු වූ සංඝයා වර්ෂාව වැටීමෙන් වූ ධූලි රජස් ඇති ජනපදය මෙනි. බුදුරජ දක්ෂ වූ අස්සදම්ම සාරථියෙකු හෙවත් අශ්වයන් හික්මවන රියදුරෙකු බඳුය. දේශිත ධර්මය ආභානීය අශ්වයන් හික්මවන උපායක් වැනිය. සංඝයා එයින් මනා කොට හික්මුණු ආභානීය අශ්ව සමූහයා වැනිය. බුදුරජ සියලු මිථ්‍යාදෘෂ්ටි නැමැති උළු උදුරාහරිණ ශල්‍ය වෛද්‍යවරයෙකු මෙනි. සංඝයා ඒ ශල්‍ය වෛද්‍යවරයාගෙන් සුවපත් වූ ජනයා බඳුය. බුදුරජ මෝහය නමැති පටලය සමුත්පාටනය කරන හෙයින් ශල්‍ය වෛද්‍යවරයාගේ ලෝහකුර මෙනි. ධර්මය ඒ මෝහ පටලය සමුත්පාටනය කරන උපාය මෙනි. සංඝයා උපුටන ලද පටලය නිසා ඉතා ප්‍රසන්න වූ ඇස් ඇති ජනයා මෙන් උපුටන ලද මෝහය නමැති පටලය ඇති ඉතා ප්‍රසන්න වූ ඤාණය නමැති ඇස් මෙනි. බුදුරජ අනුශය සහිත වූ කෙලෙස් ලෙඩ දුරු කිරීමට සමත් බව නිසා හෝ දක්ෂ වෛද්‍යවරයෙකු වැනිය. ධර්මය මනාකොට යොදන ලද බෙහෙත් මෙනි. සංඝයා බෙහෙත් පරිභෝග කිරීමෙන් සංසිද වූ කෙලෙස් ලෙඩ හා අනුශය ඇත්තේ බෙහෙත් පරිභෝගයෙන් සංසිදුණු ලෙඩ ඇති ජන සමූහයා මෙනි. එසේ නැතහොත් බුදුරජ යහපත් දේශකයෙකු මෙනි. ධර්මය ක්ෂේමය කෙළවර කොට ඇති භූමියට යන යහපත් මාර්ගයට පිළිපත් සංඝයා ක්ෂේ මය කෙළවර කොට ඇති භූමියට පැමිණි ජන සමූහයා මෙනි. බුදුරජ යහපත් නාවිකයෙකු වැනිය. ධර්මය ඒ නැව මෙනි. සංඝයා ඒ නැවෙන් පරතෙරට පැමිණී මේ සැපත ඇති ජනයා මෙනි. බුදුරජ හිමාලය පර්වතය මෙනි. ධර්මය එයින් හටගත් ඖෂධය මෙනි. සංඝයා ඖෂධ පරිභෝගයෙන් ලෙඩ සුව වූ ජනයා මෙනි. බුදුරජ සද්ධර්මය නමැති ධනය දෙන බැවින් ධනදායකයෙකු වැනිය. ධර්මය ධනය මෙනි. මනා කොට ලබන ලද ආර්ය ධනය ඇති සංඝයා අදහස අනුව ලබන බද ධනය ඇති ජනයා මෙනි. බුදුරජ නිධානයක් පෙන්වන්නෙකු වැනිය. ධර්මය නිධානය බඳුය. සංඝයා ඒ ධනය ලබාගත් ජනයා මෙනි. තවද ධීර හෙවත් නුවණැති පුරුෂයෙකු බඳු බුදුරජ අභය දෙන්නෙකු වැනිය. ධර්මය අභය මෙනි. අත්‍යන්ත හෙවත් අතිශයින් ම අභයට පැමිණි සංඝයා අභයට පැමිණි ජනයා මෙනි. සැනසිල්ලක් නැති අය සනසවන හෙයින් බුදුරජ අශ්වාසකයෙකු වැනිය. ධර්මය අස්වැසිල්ල මෙනි. සංඝයා ඒ සැනසිල්ල ලත් ජන සමූහයා වැනිය. බුදුරජ යහපත් මිත්‍රයෙකු වැනිය. ධර්මය හිත වූ උපදේශය වැනිය. සංඝයා

හිතානුයෝගයෙන් පැමිණි යහපත් අර්ථය ඇති ජන සමූහයා වැනිය. බුදුරජ රුවන් ආකරයක් වැනිය. ධර්මය රත්න සාගරය මෙනි. සංඝයා රත්න සාගරය පරිභෝග කරන්නාවූ ජන සමූහයා වැනිය. බුදුරජ රාජ කුමාරයෙකු නභවන පුරුෂයෙකු වැනිය. ධර්මය නභන ජලය මෙනි. සද්ධර්මය නමැති ජලය නභන සංඝයා මනා කොට නභන ලද රාජ කුමාර වර්ගයා මෙනි. ගුණාලංකාරයෙන් සන්තියන් සරසන බැවින් බුදුරජ ආලංකාරිකයෙකු වැනිය. ධර්මය අලංකාරය මෙනි. සද්ධර්මයෙන් අලංකා වූ සංඝයා අලංකාර කරන ලද රාජපුත්‍ර සමූහයා මෙනි. බුදුරජ සඳුන් රුකක් බඳුය. ධර්මය එයින් හටගත් සඳුන් මෙනි. සද්ධර්මය පරිභෝග කිරීමෙන් අතිශයින්ම සංසිදුණු කෙලෙස් දැවිල්ල ඇති සංඝයා සඳුන් පරිභෝගයෙන් සංසිදුණු දැවිල්ල ඇති ජන සමූහයා මෙනි. බුදුරජ දහම් දායාදය සම්පාදනය කරන පියා මෙනි. ධර්මය ඒ දායාදය මෙනි. සද්ධර්මය නමැති දායාදය ලත් සංඝයා දායාද ලැබූ පුත්‍ර වර්ගයා මෙනි. බුදුරජ පිපුණු පියුමක් වැනිය. සංඝයා එය පරිභෝග කරන මේ මැසි සමූහයා මෙනි. යයි මෙසේ සරණතනයමෙනඤ්ච උපමාහි පකාසයෙ - මේ සරණත්‍රය ද උපමාවන්ගෙන් ප්‍රකාශ කරන්නේය - යනුයි.

මේ පමණකින් යම් බඳු මා විසින් මුලින් කවරෙකු විසින් කොහි දී කවදා, කවර හෙයකින් රත්නත්‍රය කියන ලද්දේ ද, ආදී සතර ගාථාවන්ගෙන් අර්ථ වර්ණනාවෙහි මාතෘකාවෝ ඇතුළත් කරන ලදහ. එය අර්ථ වශයෙන් ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ වෙයි යනුවෙනි.

සාරත්ථසමුච්චය නාමාය චතුර්භාණවාරධ්වනි සරණවණණනා.

සාරත්ථ සමුච්චය නම් වූ චතුර්භාණවාරධ්වනි කථාවේ සරණ වර්ණනාව නිමිසේය.

සිකඩාපදවණනා

මෙසේ සරණාගමනයන්ගෙන් ශාසනයට ඇතුළත් වීම දක්වා ශාසනයට ඇතුළත් වූ උපාසකයා විසින් හෝ පැවිද්දා විසින් යම් ශික්‍ෂා පදයන්හි පළමු කොට හික්මිය යුතුද? ඒ දැක්වීමට ඇතුළත් කරන ලද ශික්‍ෂා පද පාඨයාගේ දැන් වර්ණනා කිරීම පිණිස මේ මාතෘකාවෝය.

"යමෙකු විසින් යම් තැනකදී, යම් කලෙක, යම් හෙයකින් මේවා කියන ලද්දේද? යන ඒ කරුණ කියා ඒවා සාධාරණ විශේෂ වශයෙන් වෙන් කොට දක්වන්නේ,

"ප්‍රකෘතියෙන්ම යමක් වැරදි වෙයි ද, පැනවීම හේතුකොට යමක් වැරදි වේද, එය නිශ්චය කොට පදයන්ගේ ව්‍යාඤ්ඡන වශයෙන් ද අර්ථ වශයෙන් ද විස්තර කොට"

"සියල්ලන්ට සාධාරණ වූ ශික්‍ෂා පදයන්ගේ ඒ සාධාරණ බව පැහැදිලි කිරීම ද, ඉන් අනතුරුව මුලින් කී පංචකයේ දී විශේෂ වූ අර්ථය ප්‍රකාශ කිරීමෙන් ද"

පාණාතිපාත ශික්‍ෂා පදයේ සිට ඒකතාදී වසයෙන්, ආරම්භ වශයෙන් ආදාන වශයෙන්, හේද වශයෙන්, මහා සාවද්‍ය වශයෙන්, ප්‍රයෝග වශයෙන්, මූල වශයෙන්, කම්ම වශයෙන්, වීරමණ වශයෙන්, ඵල වශයෙන් විනිශ්චය දතයුතු.

"එයින් පසු සුදුසු අර්ථ ගෙන පසු ශික්‍ෂා පද පංචකයෙහි ද යෙදිය යුතුය ඒ ශික්‍ෂා පදයන්ට ආවේණිකවද (ක්‍රමානුකූලව එන අයුරුද) කීව යුතුය. හිතාදී බවද දත යුතුය." යනුවෙනි. එහි මේ පාණාතිපාතා වෙරමණී පරපණ නැසීමෙන් වැළකීම ආදී වූ ශික්‍ෂා පදයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ

විසින්ම කියන ලද්දාහුය. ශ්‍රාවකයන් විසින් කියන ලද්දාහු නොවෙති. ඒවා ද ආයුෂ්මත් රාහුලයන් පැවිදි කරවා කපිල වස්තුවේ සිට සැවැත් නුවරට වැඩම කරවා සැවැත්නුවර ජෙනවනෙ අනාථ පිණ්ඩකසස ජේතවන නම් වූ අනේපිඬු සිටුකුමාගේ ආරම්භයේදී කියන ලද්දාහ. කපිලවස්තුවේ සාවතීං කපිල වස්තුවෙන් සැවැත් නුවරට පැමිණියාවූ බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් සාමණේරයන්ගේ ශික්‍ෂා පදයන් වෙන් කොට දැක්වීම සඳහා නියම කිරීම සඳහා දේශනා කරන ලදහ.

මෙය ද කියන ලද්දේමැ'යි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කපිලවස්තුවේ කපිල වස්තුවෙහි කැමැත්ත ඇති තාක් වාසය කර සැවැත් නුවර යම් තැනක ද එහි වාරිකාවෙහි වැඩියහ. පිළිවෙළින් වාරිකාවෙහි හැසිරෙන්නාහු සැවැත්නුවර යම් තැනක ද එහි පැමිණියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි සාවතීං සැවැත්නුවර ජෙනවනෙ අනාථ පිණ්ඩකසස ජේතවන නම් වූ අනේපිඬු සිටුහුගේ ආරම්භයෙහි වැඩ වාසය කරන කල්හි ඒ සමයෙහි වනාහි - පෙ - ඉක්බිති සාමණේරයන්ට "අප හට ශික්‍ෂා පදයෝ කොපමණ වෙන්ද? අප විසින් කවර නම් ඒවායෙහි හික්මිය යුතුද? යනුවෙන් මෙබඳු අදහසක් විය. උන්වහන්සේලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මේ අදහස සැලකලහ. අනුජානාමී හිකඩවෙ සාමණේරානං දසසිකධාපදානි, නෙසු ව සාමණේරෙහි සිකඩිතුං, පාණානිපානා වේරමණී - පෙ - ජාතරූපරජත පටිගහණා වේරමණී" යනුවෙනි.

"මහණෙනි, සාමණේරයන්ට දස ශික්‍ෂා පදයන් අනුදනිමි. ඒවායෙහි ද සාමණේරයන් විසින් හික්මෙන්නට, එනම් පරපණ නැසීමෙන් වැළකීම - පෙ - රන් රිදී පිළිගැනීමෙන් වැළකීම" යනුයි. ඒ මේවා සමාදන් වී ශික්‍ෂා පදයන් හි හික්මෙයි යැයි දැක්වූ සුත්‍රානුසාරයෙන් සරණගමනයන්හි ද දක්වන ලද පාඨානුසාරයෙන් පාණානිපානා වේරමණී සිකධාපදං සමාදියාමී යැයි මෙසේ වාචනා මාර්ගයට නංවන ලද්දාහු යැයි දත යුත්තාහ. යෙන යතං යදා යසමා චුත්තා නෙතානි යමෙකු විසින්, යම් තැනකදී, යම් කලෙක, යම් හෙයකින් මේවා කියන ලද්දාහු ද? යනුවෙන් මාතෘකාව විස්තර කරන ලදී.

සොනයො චුතෙනා ඒ කුමය කියන ලදී. මෙහි මූලින් දැක්වූ සිල්පද දෙක සතර වැනි සිල් පදය හා පස්වැන්න උපාසකයන්ට ද සාමණේරයන්ට ද

නිත්‍ය ශීලය වශයෙන් පොදුය. උපෝසථ ශීලය වශයෙන් වනාහි උපාසකයන්ට සන්වන සිල් පදය හා අට වැනි සිල් පදය එක් සිල් පදයක් කොට ද සියලු පසුව දැක් වූ පරිදි සියල්ලම සාමණේරයන්ටම පොදුවේ. අවසාන සිල් පදය වනාහි සාමණේරයන්ටම විශේෂ වූවෙකි යනුයි. සාධාරණ විසෙසනො වච්ඡානං කතතබ්බං - මෙසේ සාධාරණ විශේෂ වශයෙන් ව්‍යවස්ථානය කළ යුතුය. මෙහිදී පළමුවන සහ ඒකාන්ත වශයෙන් අකුසල් සිත් වලින් පැනනැගී පාණාතිපාතාදීන්ගේ ස්වභාවවද්‍ය වශයෙන් වෙන් වීම ද සෙස්ස බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පැනවීම් වශයෙන් ප්‍රඥප්තිවද්‍ය වශයෙන් ද දතයුතුය.

පකනියා ව යං වජ්ජං වජ්ජං පණණතනියා ව යං නං වච්ඡාපෙනබ්බං ස්වභාවයෙන් යමක් වරදක් වේද, ප්‍රඥප්ති වශයෙන් යමක් වරදක් වේ ද එය ව්‍යවස්ථානය කළ යුතුය. එසේ ම මෙහි "වෙරමණී සිකඩාපදං සමාදියාමි" "වෙන් වීමේ ශික්‍ෂාපදය සමාදන් වෙමි" යන මේවා සියල්ල සාධාරණ පදයෝය. එහෙයින් මේ පදයන්ගේ ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් අර්ථ වශයෙන් වේ.

සාධාරණ විභාවනා - පොදු වශයෙන් විස්තර කිරීම දතයුතුය. ව්‍යඤ්ජනනො - ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් වනාහි වෙරමණී - වෙරමණී යනු (වෙරය දුරු කරයි) වෙරං මනති යනු වෙරමණී යනුවේ. වෙරය අත්හරියි, දුරු කරයි, නැති කරයි, අභාවයට පමුණුවිය යන අර්ථයයි. පුද්ගල තෙමේ වෙරයා කෙරෙන් විරමණය වෙනුයි. විකාරයට වෙකාරයක් කොට "වෙරමණී" යනු විය. එහෙයින්ම මෙහි "වෙරමණී සික්ඛාපදං කියාද, විරමණී සිකඩාපදං කියාද පුරාතනයෝ දෙපරිද්දකින් හදාරති. හික්මිය යුතුයි යනුවෙන් සිකඩා සික්ඛා වෙයි. මෙ ශික්‍ෂාව කරණ කොට ගෙන පදසංඛ්‍යාත නිර්වාණයට පැමිණෙන්නේනුයි සිකඩාපදං ශික්‍ෂාපද ම වෙයි. අධිගම උපායෙක යන අර්ථයි. එසේ නැතහොත් මුල නිග්‍රය පිහිටිය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. විරමණයම ශික්‍ෂාපද නම් වේ. වෙරමණී සිකඩාපදං විරමණී සිකඩාපදං වෙරමණී සිකඩාපදං - යනුවෙන්ද, දෙවැනි ක්‍රමයෙන් විරමණී සිකඩාපදං යනුද වේ.

මනාකොට ගනිමි යනු. සමාදියාමි - සමාදියාමි යනු ශික්‍ෂාපද නො ඉක්මවීමේ අදහසින් සිදුරු නොකරනු ලැබීම පිණිසද පුල්ලි සහිත

වුවක් නොකරනු කියන ලද්දේ වෙයි. අප්‍රභූ - යනු අර්ථ වශයෙන් වනාහි වෙරමණී සිකඛාපදං වෙරමණී යනු කාමාවචර කුසල් සිත යෙදුනු විරතියයි. ඒ පාණාතිපාතාවෙන් වැලකුනු නැතැත්තාගේ ඒ සමයෙහි යම් පාණාතිපාතයකින් වෙන් වීම, නොඇලීම, ඇත් වීම, විරමණය නොකර හැරීම නොකිරීම, නොඉක්මවීමට පැමිණිවීම, සීමාව නොඉක්මවීම, හේතු නැසීම හෙවත් හේතුව සිද්ධිය යැයි මේ ආදී ක්‍රමයෙන් විභංගෙ විභංගයෙහි කියන ලද්දාහ. මේ කාමය ද, විරමණය ද ලෝකෝත්තර වශයෙන් ද ඇත. මෙහි වනාහි සමාදන් වෙමිසි කියන ලද බැවින් සමාදාන වශයෙන් පැවැත්මට සුදුසු නොවේ යැයි කාමාවචර කුසල් සිත යෙදුනු විරතිය යැයි කියන ලදී. සික්ඛා යනු ත්‍රී ශික්‍ෂාවෝය. එනම් අධිශීල ශික්‍ෂා, අධි චිත්ත ශික්‍ෂා, අධි ප්‍රඥා ශික්‍ෂා යනුයි. මෙහි අර්ථයෙහි වනාහි සම්ප්‍රසුක්ත විරතී ශීලය, ලොකික විපස්සනා, රූප අරූප ධ්‍යානයන්ගෙන් යුත් ආර්ය මාර්ගයයි.

සිකඛානී - ශික්‍ෂා යැයි අදහස් කරන ලදී. එසේ හෙයින් කිය. ශික්‍ෂා ධර්මයෝ කවරේද? යම් සමයෙක කාමාවචර කුසල් සිත උපන්නේ වෙයිද සෝමනස්ස සහගත වූ - පෙ - අවික්‍ෂේප වූයේ වෙයිද - පෙ - මේ ධර්මයෝ ශික්‍ෂාවෝය. ශික්‍ෂා ධර්මයෝ කවරේද? යම් සමයෙක රූප උපදවන මග වඩයිද කාමයන්ගෙන් වෙන්ව - පෙ - ප්‍රථමධ්‍යානයට, පංච මධ්‍යානයට - පෙ - අවික්‍ෂේප වෙයිද - පෙ - මේ ධර්මයෝ ශික්‍ෂාවෝය. ශික්‍ෂා ධර්මයෝ කවරේද? යම් සමයෙක අරූප ඉපදවීම - පෙ - නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාවෙන් යුක්ත වූ - පෙ - වික්‍ෂේප රහිත වූයේ වෙයි - පෙ - මේ ධර්මයෝ ශික්‍ෂාවෝය. ශික්‍ෂා ධර්මයෝ කවරහුද? යම් සමයෙක ලෝකෝත්තර ධ්‍යානය වඩයි. නිවනට පමණුවන්නා වූ - පෙ - අවික්‍ෂේප වූයේ වෙයි. - පෙ - මේ ධර්මයෝ ශික්‍ෂාවෝ යනුවෙනි. මේ ශික්‍ෂාවන්ගෙන් යම් කිසියම් ශික්‍ෂාවකින් නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පදයට පැමිණීමේ උපාය, නැතහොත් නිශ්ශ්‍රය හෝ පිහිටයි යනු ශික්‍ෂා පදය. එහෙයින් මෙය කියන ලද්දේය. ශීලය ඇසුරු කොට ශීලයෙහි පිහිටා සප්තඛොප්පංගයන් වඩන්නේ බහුල වශයෙන් කරන්නේ යන ආදියයි.

මෙසේ මෙහි සාධාරණානං පදානං සාධාරණ ව්‍යඤ්ජනනො අප්‍රභූ ව එවං විභාවනා කාතඛං සමාන පදයන්ගේ සමාන වූ ව්‍යංජන වශයෙන් ද අර්ථ වශයෙන් ද මෙසේ ප්‍රකටව දැක්වීම කළ යුතුය. දැන් යමක් කියන

ලද්දේ ද

ඉක්බිති මුල් පහෙහි මුල් විශේෂ අර්ථයන් ප්‍රකාශ කිරීම් වශයෙන් ද ප්‍රාණාදීන්ගේ ප්‍රාණයන් හෙළීමෙහි පටන් ඒකතාදි වශයෙන් ද

අරමුණු ගැනීමේ හේදයෙන් ද මහා සාවද්‍ය වශයෙන් ද එසේම ප්‍රයෝග අංග සමුට්ඨාන වශයෙන් ද වේදනා හා මුල කර්ම වශයෙන් ද වැළකීම් වශයෙන් ද එල වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය යනුයි.

මෙහි ප්‍රාණාදීන්ගේ ප්‍රාණයන් හෙළීම යැයි කියන මෙහි වනාහි පාණො ප්‍රාණ යනු ජීවිතීන්ද්‍රිය හා බැඳුනු ස්කන්ධ සමූහයයි. එය හේතුකොටගෙන හෝ පනවන ලද සන්ත්වයයි. ඒ ප්‍රාණියා කෙරෙහි වනාහි ප්‍රාණියෙක් යන හැගීම ඇත්තේ ඒ ප්‍රාණියාගේ ජීවිතීන්ද්‍රියය සිදීමේ උපක්‍රමයෙන් හටගැනීමට හේතුවන කායවාග් ද්වාරයන්ගෙන් එක්තරා දොරටුවකින් පවත්නා වටයට පත්කිරීමේ චේතනාව පානාතිපාන යනුවේ.

අදිනනාදාන යන මෙහි වනාහි අදින්න යනු අනුන්ට අයත්, යම් තැනක අන්‍යයෙක් තමන් කැමති පරිද්දෙන් කරන ලද්දට, පැමිණෙන්නේ, දඬුවමට සුදුසු වේද? දොස් නොනැගිය හැක්කෙක් වෙයිද එය අනුන්ට අයත් දෙයෙහි වනාහි අනුන්ට අයත්ය යන හැගීමෙන් යුක්ත වූයේ එය ගැනීමේ උපාය යොදන ලද්දේ කාය වාග් ද්වාරයන්ගෙන් එක් දොරටුවක පැවතියා වූ සොරකම් කිරීමේ චේතනාව අදින්නාදාන යන නම් වේ. අබ්‍රහ්මවරිය නම් ශ්‍රේෂ්ඨ නොවූ වරියාවයි. දෙදෙනා බැගින් එකට එක්ව මෙමුනු ප්‍රතිසේවනයයි. එහි කාය ද්වාරයෙහි පැවති අසද්ධර්ම ප්‍රතිසේවනස්ථාන ඉක්මවීමේ චේතනාව අබ්‍රහ්මවරිය නම් වේ. මුසාවාදො යන මෙහි මුසා යනු මුලා කිරීම පෙරටු කොට අර්ථ බිඳින්නා වූ වචි ප්‍රයෝගයයි. කාය ප්‍රයෝග හෝ වෙයි.

මුලා කිරීමේ අදහසින් වනාහි අන්‍යයන් මුලා කරන කාය වාග් ප්‍රයෝගයෙන් ඉපිද වූ කාය වාග් ද්වාරයන්ගෙන් එක්තරා ද්වාරයක පැවති මිථ්‍යා චේතනාව මුසාවාද නම්.

සුරාමෙරයමජජපමාදට්ඨානා යන සුරා යනු පඤ්ච සුරාවෝය. පිටිඨි සුරා හෙවත් පිටි වලින් සාදා ගන්නා සුරාය. පුච්ච සුරා යන හෙවත් පිටි කැවිලි ආදියෙන් සාදාගන්නා සුරාය, ඕදන සුරා හෙවත් බත් වලින් සාදන සුරාය. කිණ්ණ පක්ඛිත්තා හෙවත් සුරා සෑදීමට ගන්නා දේවලින් සාදා ගන්නා සුරාය. සම්භාර පක්ඛිත්තා හෙවත් බොහෝ සුරා සෑදීමට ගන්නා දේවල් එක්කොට සාදා ගන්නා සුරාය යනුවෙනි. මෙරය යනු ද පුෂ්ඨාසව හෙවත් මල් රසය, ඵලාසව හෙවත් ගෙඩි රසය, ගුළාසව හෙවත් උක් හකුරු රසය, මධ්වාසව හෙවත් මී පැණි රසය, සම්භාර සංයුක්ත හෙවත් මුලින් දැක් වූ දේවල රසය ගෙන පල් කොට සාදාගන්නා මෙරය වශයෙන් මෙය ද පඤ්ච විධිය මජ්ජ. යනු ඒ දෙකමය මත් කරන අර්ථයෙනි. යම් අන්‍යවූ හෝ මත් කරවන දෙයක් හෝ ඇත්තේ ද , යමක් පානය කිරීමෙන් මත් වෙයි ද ප්‍රමාද වෙයි ද මෙය මජ්ජ යැයි කියයි. පමාදට්ඨානං යනු යම් චේතනාවකින් එය පානය කරයි ද, ගිලී ද, එම චේතනාව මදයට හා ප්‍රමාදයට හේතුවන බැවින් පමාදට්ඨානා යැයි කියයි. එයින් ගිලීමේ අදහසින් කායද්වාරයෙහි පැවති රහමෙරය මත්උවයන්ගේ ගිලීමේ චේතනාව සුරාමෙරය මජ්ජපමාදට්ඨානා යැයි දත යුතුය. මෙසේ වනාහි මෙහි ප්‍රාණාදීන්ගේ ප්‍රාණය හෙළීමේ පටන් විනිශ්චය දත යුතුය.

එකතාදිනො යන මෙහි කිය. කුමක් වනාහි වධයට පැමිණවිය යුතු අය නැසීමේ උපක්‍රම චේතනාදීන්ගේ එක් බව හේතුකොට පාණාතිපාතයාගේ ද, අන්‍ය වූ අදින්නාදියෙහි එක් බව නිසා ඒ බවය ද, නානාකාර බව නිසා නානා බවය ද වෙයි. එසේ නැතහොත් එසේ නොවේ යැයි ද කියයි. කවරහෙයකින් වනාහි මෙය කියයි ද යනු ඉදින් වනාහි එක් බව නිසා ඒකත්‍ය බව ද වෙයි. ඉක්බිති යම් කෙලෙක එක වධයට පැමිණවිය යුතු අයෙකු බොහෝ වධකයන් විසින් වධයට පමුණුවන ලැබේ ද, එක් වධකයෙක් බොහෝ වැරදිකැරුවත් වධයට පමුණුවයි ද තමාගේ අතින්ම ආදී වූ එක උපක්‍රමයකින් හෝ බොහෝ වධයට පැමිණ විය යුත්තන් වධයට පමුණුවත් ද, එකම චේතනාවක් හෝ බොහෝ වූ වධයට පැමිණ විය යුත්තන්ගේ ජීවිතීන්ද්‍රිය සිද්ධිම කරන ප්‍රයෝගයක් වශයෙන් යොදනු ලබයි ද, එකල්හි එය විය යුතුය. ඉදින් වනාහි නානාකාර බව නිසා නානත්තය, ඉක්බිති යම් කලෙක එක් වධකයෙක් එක් අයෙකු සඳහා එක් ප්‍රයෝගයක් කරන්නේ බොහෝ වූ

වධයට පැමිණ විය යුතු අය නසයිද, බොහෝ වූ හෝ වධකයෝ දේවදත්ත, යඤ්ඤදත්ත, සෝමදත්ත ආදී වූ බොහෝ දෙනා සදහා බොහෝ උපක්‍රමයන් යොදන්නේ හුදකලා වූ දේවදත්තය, එසේම වූ යඤ්ඤදත්තය, එසේම සෝමදත්තය යන වධයට පැමිණ විය යුත්තෙකු නසත් ද, තම අතින්ම ආදී වූ බොහෝ උපක්‍රමයන් ගෙන හෝ එක් වධයට පැමිණ විය යුත්තෙක් වධයට පත් කරනු ලැබේද, බොහෝ වූ වේතනාවෝ හෝ එකම වධයට පැමිණ විය යුත්තෙකුගේ ජීවිතීන්ද්‍රිය සිදින උපක්‍රමයන් ලෙස යොදත් ද, එකල්හි බොහෝ පාණාතිපාතයන්ගෙන් විය යුතුය.

මේ දෙකම අයෝග්‍යය. ඉක්බිති මේ වධයට පැමිණ විය යුතු අයගේ එක්බව නිසා ඒකබව හෝ නානාකාරබව නිසා නානාබය හෝ නොවේමය. අන් පරිද්දකින්ම වනාහි ඒකබය හෝ නානාබය වෙයි. එය කිව යුතුය. මෙසේ පාණාතිපාතයට යම් පරිද්දකින් වේද, සෙස්සෝ ද එසේමය යයි කියනු ලැබේ. එපමණක් නොව පාණාතිපාතයාගේ, වධයට පැමිණ විය යුතු අය වධයට පමුණුවන යන ආදී වූ වෙන වෙනම එක්බව නිසා ඒකත්වයද නානාකාර බව නිසා නානත්වය ද වේ. එහෙත් වනාහි වධයට පැමිණවිය යුත්තන් වධයට පමුණුවන යන ආදීන්ගේ එකට බැඳුණු එක් බව නිසා ඒක බව වේ. ඒ දෙදෙනාගේම වනාහි එයින් අනාසතර වූවෙකුගේ නානාබව නිසා නානාබව වේ. එසේම වනාහි බොහෝ වධකයන් බොහෝ ඊතල යැවීම් ආදීන්ගෙන් එකකින් හෝ අවපාත ලක්ෂණ ආදී ප්‍රයෝගයෙන් බොහෝ වධයට පැමිණවිය යුත්තන් නසන කල්හි පවා බොහෝ පාණාතිපාතයෝ වෙත්.

එක් වධකයෙකු එකක් හෝ බොහෝ වූ හෝ උපක්‍රමයන්ගෙන්, එය යෙදීමෙන් උපදවන ලද එකක් වූ හෝ බොහෝ වූ හෝ වේතනාවන්ගෙන් බොහෝ වධයට පැමිණවිය යුත්තන් නසන කල්හි ද බොහෝ පාණාතිපාතයෝ වෙත්. බොහෝ වූ හෝ වධකයන් මුලින් කී ආකාර ඇති බොහෝ වූ හෝ එකක් වූ හෝ උපක්‍රමයකින් එක් වධයට පැමිණවිය යුත්තෙකු නසන කල්හි ද බොහෝ පාණාතිපාතයෝ වෙත්. අදින්නාදානාදියෙහි ද මෙම ක්‍රමය යැයි මෙසේ මෙහි එකතාදිනොපි විඤ්ඤානබ්බො විනිච්ඡයො ඒකතාදී වගයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය. ආරම්භණනො යනු ප්‍රාණය හෙලීමය යන මෙහි ජීවිතීන්ද්‍රිය අරමුණු කොට ඇත. අදින්නාදාන නම් වූ නොදුන් දෙය ගැනීමය. අබ්‍රහ්මචරියාව

නම් වූ පහත් හැසිරීමය. සුරාමේරය නම් වූ මදයට හා ප්‍රමාදයට හේතුවන රහමෙර පානය, යන මේවා රූප ධර්මයන්හි, රූපායනනාදී වෙනත් සංස්කරණයන් අරමුණු කොට ඇත. මුසාවාද නම් වූ බොරැකීම, යමෙකුට බොරු කියයි ද, එය අරඹයා පැවැත්වීමෙන් සත්ත්වයා අරමුණු කොට ඇත. අචුත්මචරියාව ද සත්ත්වයා අරමුණු කොට ඇතැ'යි ඇතැමෙක් කියති. අදින්නාදානය ද යම් කලෙක සත්ත්වයා ගත යුතු වෙයි ද, එකල් හි සත්ත්වයා අරමුණු කොට පවතී. තව ද මෙහි සංස්කාර වශයෙන්ම සත්ත්වයාට හිංසා කෙරෙත් නැතහොත් සත්ත්වයා අරභයා යයි ප්‍රඥප්ති වශයෙන් නොවේ. මෙසේ මෙහි ආරම්භණතොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවඡ්ඡො ආරම්භණ වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය.

ආදානතො යනු පාණානිපාතා වේරමණී ශික්‍ෂා පද ආදීහු සාමණේරයන් විසින් හික්‍ෂුච සමීපයෙහිදී සමාදන් වීමෙන්ම මනා කොට ගන්නා ලද්දාහු වෙත්. උපාසකයා විසින් වනාහි තමා සමාදන් වීමෙන්ම මනාකොට ගන්නා ලද්දාහු වෙත්. අන්‍යයෙකු සමීපයෙහි සමාදන් වීමෙන් ද, එක තැනකට එකතු වී සමාදන් වීමෙන් ද මනා කොට ගන්නා ලද්දාහු වෙත්. තනිව සමාදන් වීමෙන් ද මනාකොට ගන්නා ලද්දාහු වෙති. එහෙත් එක්තැනකට එකතු වී සමාදන් වීමෙන් වනාහි එකම චිරතිය ද, එකම චේතනාව ද වෙයි. කෘත්‍ය වශයෙන් වනාහි මේවා ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වශයෙන් අවබෝධ කරවනු ලැබේ. වෙන වෙනම සමාදන් වීමෙන් වනාහි චිරතීහු පහක්ම වෙති. චේතනාවෝ ද පහක්ම වෙති ය'යි දත යුතුය. මෙසේ මෙහි ආදාන වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය. හෙදතො හේද වශයෙන් ද සාමණේරයන්ට වනාහි මෙහි එක ශික්‍ෂාපදයක් බිදුනු කල්හි සියල්ලම බිදුනාහු වෙත්. ඒවා වනාහි පරිඡි වීමට හේතු වේ.

ඒවායින් යමක් වනාහි ඉක්මවන ලද්දේ වෙයිද, එයින්ම කර්ම බන්ධය වේ. හිතියන්ට වනාහි එකක් බිදුණු කල්හි එකක්ම බිදුනේ වෙයි. යම් හෙයකින් ඔවුන්ට එය සමාදානයෙන්ම නැවත අංග පසකින් යුක්ත වූ සීලයට පැමිණේ. අන්‍යයෝ වනාහි වෙන වෙනම සමාදන් වූ කල්හි එකක් බිදුනු කල්හි එකක්ම බිදුනේ වෙයි. පඤ්චංගයෙන් යුක්ත වූ සීලය සමාදන් වෙමි'යි යනුවෙන් මෙසේ එකක් වශයෙන් වනාහි සමාදන් වූ කල්හි, එකක් බිදුණු කල්හි ඒ සියල්ලම බිදුණාහු වෙත්. කවර හෙයින් ද එකක් වශයෙන් ගත් දෙය බිදුණු බැවිනි. යමක් වනාහි ඉක්මවන ලද්දේ

ද එයින්ම කර්මය හා බැඳුණේ වෙයි. මෙසේ මෙහි සොදනෝ'පි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවඡයෝ හේද වශයෙන් ද විනිශ්චය දන යුතුය.

මහාසාවඡ්ඡනෝ මහා සාවද්‍ය වශයෙන් ද ගුණයෙන් තොරවූ තිරිසන් ගිය ආදී වූ ප්‍රාණීන් කෙරෙහි ද, ක්‍ෂුද්‍ර ප්‍රාණීන් කෙරෙහි ද පාණාතිපාතය අල්ප සාවද්‍ය වේ. මනා ශරීර ඇති තිරිසන් සතුන් කෙරෙහි මහා සාවද්‍ය වේ. කවර හෙයින්ද? ඒ සදහා යොදන උපක්‍රමයාගේ මහත් බව නිසාය. ඒ සදහා යොදන උපක්‍රමය සම වූ කල්හි ද, වස්තුවෙහි මහත් බව නිසා ද එසේ වෙයි. ගුණවතුන් අතරින් අල්ප වූ ගුණ ඇති මනුෂ්‍යාදීන් කෙරෙහි පාණාතිපාතය අල්ප සාවද්‍ය වේ. මහා ගුණ ඇති මිනිසුන් කෙරෙහි පාණාතිපාතය මහා සාවද්‍ය වේ. ශරීරයාගේ ද ගුණයන්ගේ ද සම බව ඇති කල්හි කෙලෙසුන්ගේ ද උපක්‍රමයන්ගේ ද සැහැල්ලු බව නිසා, අල්ප සාවද්‍ය බව ද, දැඩි හෝ තීව්‍ර වූ කල්හි මහාසාවද්‍ය බව ද දන යුතුය. සෙසු තන්හි ද මේ ක්‍රමය මැයි තව ද මෙහි මදයට හා ප්‍රමාදයට පසුබිම් වූ රහමෙර පාතයම මහාසාවද්‍ය වේ. පාණාතිපාතාදිය එසේ නොවේ. කවර හෙයින්ද? මනුෂ්‍ය වූවෙකුට වුවද උමතු බවට හේතුවන බැවින් ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ආර්ය ධර්මයට අනතුරු කරන හෙයින් යනුවෙනි. මෙසේ මෙහි මහාසාවඡ්ඡනෝ'පි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවඡයෝ මහා සාවද්‍ය වශයෙන් ද විනිශ්චය දන යුතුය.

පයෝගනෝ යන මෙහි ද පාණාතිපාතයාගේ අත්, පා, දණ ආදී ශාරීරික අවයවයන්ගෙන් හෝ ඒ අවයවයන්ගෙන් ගත් දඩු, මුගුරු, ආයුධ හෝ පාවිච්චි කිරීමෙන් මරණයට පත් කිරීමක් නම් වූ සාහන්ථිකය. උද්දිස්ස හෝ අනුදිස්ස වශයෙන් අණ කොට මැරවීම නම් වූ ආණන්තිකය, දඩු මුගුරු, ආයුධ, ඊතල ආදිය දමා ගසා දිවි තොර කිරීම නම් වූ නිස්සග්ගියය. බොරු වලවල් සාදා තබා මැරීම, උගුල් අටවා තබා මැරීම නම් වූ චාවරය, මන්ත්‍ර, විජ්ජා ආදියෙන් මැරීම නම් වූ විජ්ජාමයය, කර්මඡ සාද්ධි ආදියෙන් මැරවීම නම් වූ ඉද්ධිමයය, යනුවෙන් ප්‍රයෝගයෝ හයක් වෙති. එහි කයින් හෝ කය හා බැඳුණු යමකින් ගසා හෝ මැරීම සාහන්ථික ප්‍රයෝග නම් වේ. එය උද්දිස්ස කෙලින්ම අණකොට මැරවීම හා අනුදිස්ස - කවුරු හෝ මරවයි අණකිරීම වශයෙන් ද්විවිධ වෙයි. එහි උද්දිස්ස යන්නෙහි යමෙකු ඉලක්ක කොට පහර දෙයි ද, ඔහුගේම මරණයෙන් කර්මයෙන් බැඳේ. කවරෙකු හෝ මරවා යනුවෙන් අනුද්දිස්ස

යනුවෙන් පහරදීම හේතුකොට ගෙන කවරෙකු හෝ මැරීමෙන් දෙපරිද්දෙන්ම පහර දෙන ලද මාක්ත්‍රයෙහි හෝ මැරේවා පසුව හෝ ඒ රෝගයෙන්ම මැරේවා යනුවෙන් පහර දෙන ලද ඇසිල්ලෙහිම කර්මය හා බැඳේ. මරණ අදහසින් ද පහරදී එයින් නොමැරුණු තැනැත්තාට අත් සිතකින් පහර දුන් කල්හි පසුව ද, ඉදින් පළමු පහරින්ම මැරේ ද, එකල්හිම කර්මය හා බැඳීම වෙයි. ඉක්බිති දෙවැනි පහරින්ම මැරේ ද, පාණාතිපාතයක් නැත. දෙකින්ම මළ කල්හිත් පළමු පහරින්ම කර්මය හා බැඳේ. දෙකෙන්ම නොමළ කල්හි පාණාතිපාතයක් නොමැත්තේම වෙයි. බොහෝ වූ ප්‍රභාරයන්ගෙන් ද එකෙකුට පහර දුන් කල්හි මෙම ක්‍රමයම වෙයි. එහි ද වනාහි යමෙකුගෙ පහරින් මැරේද? ඔහුටම කර්මයෙන් බැඳීම වෙයි යනුයි. අධිෂ්ඨාන කොට වනාහි ඇතවීම ආනන්තික ප්‍රයෝග නම් වේ. එහි ද සාහත්විකයෙහි කී අයුරින්ම කර්මය හා බැඳීම සිහි කළ යුතුයි. මෙහි නියමය සය ආකාරය වෙය යැයි දත යුතුය.

වස්තුව ද, කාලය ද, අවකාශය ද, ඉරියව්වද ක්‍රියා විශේෂය ද යන මේ හය ආනන්තික නියාමකයෝය.

එහි ව්‍යුත්පන්න මැරිය යුතු ප්‍රාණියාය. කාලො යනු පෙරවරු, පස්වරු කාලය හෝ යොබ්බන (තරුණ) ටාම (ශක්තිමත්) වීරිය (වීරිය කරන) කාලය හෝ වෙයි. ඔකාසො යනු ගම හෝ වනය හෝ වීදිය හෝ යන මේ ආදියයි. ආයුධ යනු කඩුව හෝ ඊය හෝ ආයුධය හෝ යන මේ ආදියයි. ඉරියාපට්ඨ යනු මැරිය යුත්තාගේ ද මරන්නාගේ ද තැන හෝ හිඳ ගැනීම යන මේ ආදියයි. කිරියාවිසෙසො යනු විදීම හෝ සිදීම හෝ බිදීම හෝ හිසේ සම හෝ හිස කෙස් ගලවා දෙනු ලබන වදය හෝ යන මේ ආදියයි.

ඉදින් වනාහි මැරිය යුතු ප්‍රාණියා නියම කොට මරවයි අණකරන ලද්දේ එයින් අන්‍යයෙකු මරයි. අණකරන තැනැත්තාට කර්මයෙන් බැඳුමක් නැත. ඉක්බිති මැරිය යුතු ප්‍රාණියා නියම නොකොට මරයි ද, අණදෙන තැනැත්තාට අණ දෙන මොහොතේදී ද, අණදෙන තැනැත්තාට මරණ මොහොතෙහි ද යනුවෙන් දෙදෙනාටම කර්ම බන්ධය වේ. කාලාදීන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි. මැරීම සඳහා වනාහි කයින් හෝ කය හා බැඳුණු ආයුධ

ආදියකින් හෝ ප්‍රහාරය මුදාහැරීම නිස්සන්ධික ප්‍රයෝගය නම් වේ. එය ද උද්දිස්ස හා අනුද්දිස්ස හේදයෙන් ද්විවිධ වේ. මෙසේ කර්ම බන්ධය ද මෙහි මූලින් කියන ලද ක්‍රමයෙන්ම දත යුතුය. මැරීම සදහාම බොරු වළවල් සාදා තැබීම, නොදකින ලෙස උගුල් අටවා තැබීම, බෙහෙත් විස යන්ත්‍ර ආදිය යෙදීම හෝ ටාවර ප්‍රයෝග නම් වේ. එය ද උද්දිස්ස අනුදිස්ස හේදයෙන් ද්විවිධ වේ. එයින් එහි ද මූලින් කියන ලද අයුරින්ම කර්මය බන්ධය දත යුතුය. මේ විශේෂය නම් මුල් අර්ථයෙන් හෝ අටෙන් වළවල් ආදීන්හි අන්‍යයන්ගේ මූලින් හෝ මුදුනෙන් හෝ දෙන ලද කල්හි ද ඉදින් ඒ හේතු කොට කිසිවෙකු මැරේද, මුල් අර්ථයට හෝ අටටම කර්ම බන්ධය වේ. ඉදින් වනාහි ඔහු විසින් හෝ අන්‍යයෙකු විසින් එහි වලවල් නැතිකොට භූමිය සම කළ කල්හි ද පස් ශුද්ධ කරන්නේ හෝ පස් ගනිති. මුල සාරන්නෝ හෝ මුල් සාරන්නාහු වළවල් සාදති. වර්ණාව හෝ වසින කල්හි මඩ හට ගනී.

එහිද කිසිවෙකු බැස හෝ ලැග හෝ මැරෙයි ද මුල් අර්ථයටම හෝ අටට ම කර්මය බන්ධනය වේ. ඉදින් වනාහි යමෙකින් ලබන ලද අනෙකක් හෝ හෙතෙම වඩා පළල් හෝ වඩාත් ගැඹුරු හෝ කරයිද, එය හේතු කොට ගෙන ද කිසිවෙකු මැරේ ද? දෙදෙනාටම කර්ම බන්ධනය වෙයි. යම්සේ වනාහි මූලයෝ මූලයන් සමඟ සසඳන් ද එසේ එය සම කළ කල්හි මීදේ. මෙසේ නොදකින තැනැත්තා විසින් ආදීන් කෙරෙහිද, යම්තාක් ඔවුන්ගේ පැවැත්ම වේ ද, ඒ තාක් ඇති පරිදි කර්ම බන්ධනය දත යුතුය. මැරීම සදහා වනාහි විජ්ජාවන් සම්පූර්ණයෙන් ජප කිරීම විජ්ජාමය ප්‍රයෝගයයි. දළ ආයුධ ආදීන්ගේ දළ වලින් ඇනීම මෙන්ම මැරීම සදහා කර්ම විපාක වශයෙන් ලැබුණු සෘද්ධි විකාර (වෙනස් කම්) කිරීම සෘද්ධිමය ප්‍රයෝග යැයි කියයි.

අදින්නාදානයාගේ වනාහි වංචා කොට ගැනීම ආදී වූ ථෙය්‍යාවහාරය, බලහත්කාරයෙන් ගැනීම ආදී වූ පසස්භාවහාරය, අයිතිකරුට නොපෙනෙන ලෙස සගවා තබා පසුව සොරකම් කිරීම ආදී වූ පටිච්ඡන්තාවහාරය කුසපත් දමා වෙන කෙනෙකුට ඇදෙන කුසපත තමා සොරකම් කොට ගැනීම ආදී වූ කුසාවහාරය, වශයෙන් පැවති සාහත්වික ආණන්තික ආදී වූ ප්‍රයෝගයෝය. එහිද කියන ලද අයුරින් ප්‍රභේදයන් දත යුතුය. අබ්‍රහ්මවරිය ආදීන්ගේ තුනක් වූ සාහත්වික

ප්‍රයෝගයම වෙයි යනුයි. මෙසේ මෙහි පයෝගනොපි විඤ්ඤාතබ්බො විනිවඡ්ඡො පයෝග වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය.

අඛණතො යන මෙහිද පාණාති පාතයාගේ අංග පහක්හු වෙත්. ප්‍රාණියෙකු වීම, ප්‍රාණියෙකි යන දැනීම, මරණීය චේතනාව එළඹ සිටීම. උපක්‍රමය යෙදීම, එම උපක්‍රමයෙන් මරණය සිදු කිරීම. අදින්නාදානසාගේ ද පහක්ම වේ. අනුන්ට අයත් වස්තුවක් වීම, අනුන්ට අයත් එකෙකැයි දැනීම, සොරකම් කිරීමේ චේතනාව එළඹ සිටීම, උපක්‍රමය යෙදීම, එම උපක්‍රමයෙන් සොරකම් කළ යුතු වස්තුව සොරකම් කිරීම යනුයි. අබ්‍රහ්මචරියසාගේ වනාහි අංග සතරක්හු වෙති. ශිෂ්‍යාපදාදිය ඉක්මවා වරදවා හැසිරීමට හේතුවන වස්තුවද වෙයි. එහි සේවනයෙන් බැදීමේ සිතද පහළ වෙයි. සේවනයට අවශ්‍ය උපක්‍රමය ද යොදයි. වරදවා හැසිරීම ද කරයි යනුවෙනි. අනෙක් දෙකෙහි ද එසේය. එහි මුසාවාදයාගේ වනාහි මුසාවාද වෙයි. ඒ යම් අයෙකු රැවටීමේ සිතද එළඹියේ වෙයි. එයින් හටගත් වැයම හෙවත් උපක්‍රමය ද යොදයි. අනුන් රැවටීම ද දන්වනු ලබන වාග් විඥප්තිය ද පවතී යනුවෙන් අංගයන් සතර දත යුතුය. සුරාමේරය මජ්ඣමනිකාද්වයානසාගේ වනාහි සුරාදීන්ගෙන් එක්තරා සුරාවක් ද වෙයි. මත් බව ඇති කරන එය පානය කරනු කැමති බව පිළිබඳ සිත ද එළඹ සිටියේ වෙයි. එයින් හටගත් උත්සාහය හෙවත් උපක්‍රමය ද යොදයි. එය වීමට ද පිවිසෙයි යන මේ සතර යනුයි මෙසේ මෙහි අඛණතො විඤ්ඤාතබ්බො විනිවඡ්ඡො අංග වශයෙන් විනිශ්චය දත යුතුය.

සමුට්ඨානතො සමුට්ඨාන වශයෙන් යනු පාණාතිපාතය, අදින්නාදානස, මුසාවාදය යන මේවා මෙහි කයින් හා සිතින් ද, වචනයෙන් හා සිතින් ද කයින් වචනයෙන් හා සිතින් ද යන තුන් විදියකින් හටගන්නාහු වෙත්. අබ්‍රහ්මචරියාව කායචිත්ත වශයෙන් එක් හටගැනීමකින් යුක්ත වෙයි. සුරාමේරය මජ්ඣමනිකාද්වයානස කයින් ද, කයින් හා සිතින් ද යයි සමුට්ඨානයේ දෙකකින් යුක්ත වූවාහු වෙත්. මෙසේ මෙහි සමුට්ඨානතො විඤ්ඤාතබ්බො විනිවඡ්ඡො සමුට්ඨාන වශයෙන් විනිශ්චය දත යුතුය. වේදනාතො වේදනා වශයෙන් ද මෙහි පාණාතිපාතය දුක් වේදනාවෙන් යුක්ත වූයේ හෝ අදින්නාදානස තුනක් වූ වේදනාවන්ගෙන් එක්තරා වේදනාවකින් යුක්තය. මුසාවාදය ද එසේය. ඉතිරි දෙ සුබ වේදනාවෙන්

හෝ අඳුක්ඛමසුඛ වේදනාවෙන් හෝ යුක්තය යනුයි. මෙසේ මෙහි වේදනානොපි විඤ්ඤාතඛේඛා විනිච්ඡයො වේදනා වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය. මූලතො මූල වශයෙන් යනු පාණාතිපාතය ද මෙහි ද්වේෂ මූල හා මෝහ මූල වේ. අදින්නාදානය හා මුසාවාදය ලෝභ මූල හෝ මෝහ මූල වේ. ද්වේෂ මෝහ දෙකම මුල් වූයෝ හෝ වෙයි. අනෙක් දෙක ලෝභ මෝහ මූලය යනුයි. මෙසේ මෙහි මූලතොපි විඤ්ඤාතඛේඛා විනිච්ඡයො මූල වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය.

කමමතො කර්ම වශයෙන් යනු පාණාතිපාතය, අදින්නාදානය, අඛුච්චවරියාව යන ඒවා මෙහි කාය කර්ම වශයෙන්ම කර්ම පථ බවට පැමිණියාහු වෙත්. මුසාවාදය වචි කර්මයම වේ. යමෙක් වනාහි අර්ථය බිදින්නේ වෙයි ද, හෙතෙම කර්මපථයට පැමිණියෝ, අනෙක් කර්මයක්මය, සුරාමේරය මජ්ජිමනිකායකාය කර්මයම වේ. මෙසේ මෙහි කමමතොපි විඤ්ඤාතඛේඛා විනිච්ඡයො කර්ම වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය.

විරමතො යන මෙහි පාණාතිපාතාදියෙන් වැළකෙන්නේ කිමෙකින් වැළකෙයිද යයි කියනු ලැබේ. සමාදාන වශයෙන් වනාහි වැළකෙන්නේ තමාගේ හෝ අනුන්ගේ හෝ ප්‍රාණයන් හෙලීමේ අකුශලයෙන් වැළකෙයි. කුමක් අරභයාද යමකින් වැළ කෙයි ද, එයටම පැමිණීම වශයෙන් වැළකෙන්නේ කියන ලද ආකාර ඇති අකුසලයෙන් ද වැළකෙයි. කුමක් අරභයාද? පාණාතිපාතාදීන්ගේ කියන ලද අර්ථයෝමය යයි ඇත්තාහු වනාහි කියති. සුරාමේරය මද්‍ය සංඛ්‍යාත වූ සංඛාරයන්ගෙන් පටන්ගෙන සුරාමේරයමජ්ජිමනිකායකායෙන් වැළකෙයි. බැහැර කළ යුතු ද බිදිය යුතු ද, එය ඇරඹ අදින්නාදානයෙන් ද මුසාවාදයෙන් ද වැළකෙයි. සතම අරමුණු කොට පාණාතිපාතයෙන් ද අඛුච්චවරියාවෙන් ද වැළකෙයි යනුයි. එයින් අන්‍ය වූ ඒවා වනාහි මෙසේ ඇති කල්හි අනෙකක් සිතන්නේ අනෙකක් කරන්නේය. යමක් අත්හරියි ද, එය ද නොදන්නේය. මෙසේ දෘෂ්ටියෙන් යුක්ත වී නොකැමති වනු ලබන්නේ යමක්ම අත්හරියිද, එය තමාගේ පාණාතිපාතාදී අකුසලයෙන්ම මුල්කොට ගෙන වැළකෙයි යයි කියති. එය අයෝග්‍යය කවර හෙයින්ද? එහි පවිච්ච්ඡපන්න භාවයක් නොමැති හෙයින් හා බහිද්ධ භාවයක් නොමැති හෙයින්. ශික්ෂාපදයන්ගේ වනාහි විභව්‍යාපායේ විභව්‍ය පාඨයෙහි පඤ්ච

ශික්ෂාපදයන්ගේ කුශලයෝ කොපමණද? - පෙ - සරණයෝ හෙවත් නික්ලේශයෝ කොපමණදැයි විමසා සුබ වේදනාවෙන් යුක්ත වූ කුශලයෝම වන්නාහයි මෙසේ පවතිනු ලබන කල්හි ද විසුරුණු කල්හිද, වර්තමාන අරමුණු ද බාහිර අරමුණු යැයි මෙසේ වර්තමාන හා බාහිර අරමුණු බව ද කියන ලදී. එය නමන්ගේ පාණාතිපාතාදී අකුසලය අරබයා වැළකෙන්නාට නුසුදුසුය යන යමක් වනාහි කියන ලද්දේ ද අනෙකක් සිතමින් අනෙකක් කරන්නේය. යමක් අත්හරියි ද, එය ද නොදන්නේය යයි එහි කියනු ලැබේ. කෘතය සාධන වශයෙන් නොපවත් වන්නේ අනෙකක් සිතන්නේ අනෙකක් කරයි යයි හෝ යමක් අත්හරියි ද, එය ද නොදනියි යයි හෝ කියයි. " මාර්ගස්ථ වූ ආර්ය පුද්ගලයා සියලු පාපයන් අත්හරින්නේ, අමාතය හෙවත් නිවන කරා යන ගමන් ආරම්භ කොට මෙහි නිදසුනක් වන්නේය" යනුයි.

එලතො යනු පල වශයෙන් මේ සියලුම පාණාතිපාතිදීහු දුර්ගති එලයන් උපදවන්නෝ වෙත්. සුගතියෙහි ද අනිෂ්ට වූ අකාන්ත වූ සාමාන්‍ය වූ විපාක පරලොව වශයෙන් උපද්දවන්නාහු වෙත්. මෙලොව දීද විසාරද බවක් නැති එලයන් උපද්දවන්නෝ වෙති. තව ද යම් සියලු කෙටි වශයෙන් පාණාතිපාතයාගේ විපාකයක් වේද, එය මනුෂ්‍ය වූවෙකුට අල්පායුෂ ලැබීම පිණිස පවත්නේ වෙයි යන මේ ආදී ක්‍රමයෙන් ද එලතොපි විඤ්ඤාතබ්බා විනිවඡ්ඡයො පල වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය. තවද මෙහි පාණාතිපාතා චේරමණී හෙවත් ප්‍රාණයන් නැසීමෙන් වැළකීමෙහි ද සමුට්ඨාන වේදනාමූලකමමතො හටගත් වේදනාමූල කර්මයාගේ එල වශයෙන් විනිශ්චය දත යුතුය.

එහි විඤාපනය මෙයයි. ඒ සියලුම වැළකීම්හු සතරකින් හටගනිත් කයින් ද, කායචිත්ත යන දෙකින් ද වචනය හා සිත යන දෙකින් ද, කය වචනය හා සිත යන තුනෙන් ද වෙති. සියල්ලම සුබ වේදනාවෙන් යුක්ත වූයේ හෝ අදුක්ඛමසුබ වේදනාවෙන් යුක්ත වූයේ හෝ වෙයි. එසේම අලෝභ, අදෝස, අමෝහ මූලයෙන් හෝ යන සතර ද වනාහි මෙහි කාය කර්ම යනුවේ. මුසාවාදයෙන් වැළකීම වචී කර්මයකි. මාර්ගක්ෂණයෙහි ද සිතින් ද හටගන්නා වූ සියල්ලමද මනොකර්ම යනුවේ.

පාණාතිපාතාචේරමණියා පාණාතිපාතයෙන් වැළකීමෙන් ද මෙහි

අංග ප්‍රත්‍යංගයන්ගෙන් සම්පූර්ණ බව ද ආරෝහපරිනාහ සම්පන්නියෙන් යුක්ත බව ද, ශක්ති සම්පන්න බවද, මනාසේ පිහිටි පාදයන් ඇති බවද, මනොඥ බවද, මුදු බවද, පිරිසිදු බවද, ශූර බවද, මහත් වූ බලය ඇති බවද, විශ්වාස වචන ඇති බවද, නොබිඳුණු පිරිස ඇති බවද, තැති නොගන්නා බවද, විනාශ කිරීමට නොහැකි බවද අනුන්ගේ උපායන්ගෙන් නොමැරෙන බවද, අප්‍රමාණ වූ පිරිවර ඇති බව ද , විනාශ කිරීමට නොහැකි බවද අනුන්ගේ උපායන්ගෙන් නොමැරෙන බවද, අප්‍රමාණ වූ පිරිවර ඇති බවද, මනා රූප සම්පන්නියක් ඇති බවද, මනා වූ සටහන් ඇති බවද, අල්ප වූ ආබාධ ඇති බවද, ශෝක නොකරන බවද, ලෝකය ප්‍රිය කරන බවද, ප්‍රිය වූවන් මනාප වූවන් සමග ඔවුන්ගෙන් වෙන් නොවී වාසය කරන බවද දීර්ඝායුෂ්ක බවද යන මේ ආදීහු විෂාකයෝය.

අදිනනාදානා වෙරමණියා නොදුන් දෙය ගැනීමෙන් වැළකීමෙන් මහත් ධනය ඇති බවද, බොහෝ වූ ධන ධාන්‍යයන් ඇති බවද, අප්‍රමාණ වූ භෝගයන් ඇති බවද, නූපන් භෝගයන් උපදින බවද, උපන් භෝගයන්ගේ ස්ථාවර බවද, ප්‍රාර්ථනා කරන දේවල් වහාම ලැබෙන බවද, රජුන්ගෙන්, සොරුන්ගෙන්, ජලයෙන්, ගින්නෙන් , අප්‍රිය දායාදයන්ගෙන් විනාශ නොවන හෙවත් අසමාන වූ භෝගයන් හෙවත් සම්පත් ඇති බවද අසමාන වූ ධනයක් ලැබීමද ලෝකයට උතුම් බවද නැත යන බවක් නොදන්නා බවද සුවසේ වාසය කරන බවද යන මේ ආදීහුය.

අබ්‍රහමචරියා වෙරමණියා අබ්‍රහමචරියාවෙන් වැළකීමෙන් දුරු වූ සතුරන් ඇති බවද සියලු ජනයාට ප්‍රිය බවද ආහාර පාන වස්තු යනන් ආදීන්ගේ ලැබෙන බවද සුවසේ නින්ද යන බවද සුවසේ නැවත පිබිඳෙන බවද අපාය භයෙන් මිඳෙන බවද ස්ත්‍රී භාවයක් ලැබීමට හෝ නපුංසක භාවයක් ලැබීමට නොලැබෙන බවද ක්‍රෝධ නොකරන බවද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන බවද නොනැමුණු කද ඇති බවද මුහුණ යටට හරවා ගත් ස්වභාවයෙන් තොර බවද ස්ත්‍රී පුරුෂයන්ට ඔවුනොවුන් ප්‍රිය බවද පරිපූර්ණ ඉඤ්ඤ ඇති බවද පිරිපුන් ලකුණු ඇති බවද සැක නැති බවද අඩු දෙකක් සාන ඇති බවද සුවසේ වාසය කරන බවද කොහෙන්වත් බයක් නැති බවද ණිය විප්‍රයෝගයක් නොමැති බවද යන මේ ආදීහුය. මුසාවාදාවෙරමණියා මුසාවාදයෙන් වැළකීමෙන් විශේෂයෙන් ප්‍රසන්න

වූ ඉන්ද්‍රිය ඇති බවද, විශ්වාස වූ මිහිරි වූ කතාව ඇති බවද එකසේ සුදු වූ පිරිසිදු දත් ඇති බවද, ඉතා කෙටිවූ නැති බවද, ඉතා මහත නැති බවද, ඉතා මිටි නොවන බවද, ඉතා උස නොවන බවද, සුව වූ ස්පර්ශය ඇති බවද, උපුල සුවද හමන මුව ඇති බවද, කීකරු හෝ ඇහුම්කන් දෙන පිරිවර ජනයා ඇති බවද, පිළිගත යුතු වචන ඇති බවද, පියුම්, උපුල්, මල් පෙති වලට සමාන වූ මෘදු ලේ වන් තුනී දිව ඇති බවද උඩගු නොවන බවද, වපල නොවන බවද යන ආදී හුය. සුරාමෙරය මජ්ඣනිමංගලානා වෙරමණියා මදයට හා ප්‍රමාදයට හේතුවන රහමෙර පානයෙන් වැළකීමෙන් අතීත, අනාගත, වර්තමාන කටයුතු කරනු ලබන කල්හි වහා අවබෝධ වන බව, හැම කල්හි එළඹ සිටි සිහිය ඇති බව, ඥානවන්ත බව, කම්පා නොවන බව, නොපැකිලෙන බව, මත් නොවන බව, අප්‍රමාදී බව මූළා නොවන බව, නැති නොගන්නා බව, එකට එක කිරීමක් නැති බව, උත්සාහ කිරීමක් අවශ්‍ය නොවන බව, සුවපත් බව, ඉතා නිවැරදි බව, සත්‍ය කතා කරන බව, කේළාම් කීමෙන්, පරුෂ වචන කීමෙන් හිස් වචන කීමෙන් වැළකුනු බව, රෑ දවල් මැලි බවක් නැති බව, කළ ගුණ දන්නා බව, කෘතවේදී බව, මසුරු බවක් නැති බව, ත්‍යාග සිත් ඇති බව, සිල්වත් බව, සෘජු බව, ක්‍රෝධ නැති බව, පවට ලැජ්ජා ඇති බව, පවට බිය ඇති බව, සෘජු වූ දෘෂ්ටි ඇති බව, මහා ප්‍රඥාව ඇති බව නුවණැති බව, පණ්ඩිත බව, වැඩ අවැඩ දෙකෙහි දක්‍ෂ බව, යන මේ ආදීහු විපාකයෝය. මෙසේ මෙහි පාණාතිපාතාදී වෙරමණිනං සමුට්ඨානවෙදනා මූලකමම ඵලතොපි වික්‍රැකෘතබෙබ්බා විනිවඡයො පාණාතිපාතාදියෙන් වැළකීමෙන් හටගත් වේදනා මූල කර්ම ඵල වශයෙන් ද විනිශ්චය දත යුතුය.

දැන් යමක් කියන ලදද එයින් ගැලපෙන දෙය පසුව දැක්වූ ශික්‍ෂාපද පසෙහිද, සුදුසු පරිදි යෙදිය යුතුය. අනුපිළිවෙළද කිව යුතුය. හිතාදී බව වශයෙන් ද දන්නේය."

තසසායං අත්චණණානා යනු මේ එහි අර්ථ වර්ණනාවයි. මේවායේ මුලින් කී පඤ්ච ශික්‍ෂාපද වර්ණනාවෙහි යමක් යෙදේද, එය එයින් ගෙන පසුව දැක්වෙන පඤ්ච ශික්‍ෂා පදයන්හි ද යෙදිය යුතුය. එහි යෙදීම මෙසේය.- යම් පරිද්දකින් වනාහි මුල් ශික්‍ෂාපදයන්හි ආරම්භණතො ආරම්භ වශයෙන් සුරාමේරයමජ්ඣපමාදවිධානය රූපායතනාදී එක්තරා සාමණේරණයෙක් වේද, මෙහි විකාල භෝජනයද එසේය. මේ ක්‍රමයෙන්

සියල්ලන්ගේම ආරම්භණභෙදො වෙදිතබ්බො අරමුණුවල වෙනස දත යුතුය. ආදානනො ආදාන වශයෙන් ද, මූලින් කී ඒවාට මෙනි. සාමණේරයෙකු විසින් හෝ උපාසකයෙකු විසින් හෝ සමාදන් වනු ලබන්නාහු සමාදන් වූවාහු වෙන් ද ඒවාද එසේය. අඛිගනො අංග වශයෙන් ද යම් සේ එහි පාණාතිපාතාදීන්ගේ අංග හේදය කියන ලද්දේද, එසේම මෙහිද විකාල හෝජනයාගේ විකාලය, යාව කාලිකය, අජ්ඣොගරණය, අනුමිමත්ත කතාව යයි අංගයෝ සතරක්හු වෙති. මේ අනුසාරයෙන් සෙසු ඒවායෝද අඛිගවිභාගනො වෙදිතබ්බො අංග විභාග වශයෙන් දත යුතුය. යම් සේ එහි සමුට්ඨානනො සමුට්ඨාන වශයෙන් සුරාමේරයමජ්ජපමාදට්ඨානය කායික වශයෙන් ද, කායික හා වාවසික වශයෙන් ද යයි සමුට්ඨානයෝ දෙකකි. මෙහි විකාලහෝජනය ද මෙසේය. මේ ක්‍රමයෙන් සියල්ලන්ගේම සමුට්ඨානං වෙදිතබ්බං සමුට්ඨානය හෙවත් හටගැනීම දත යුතුය. යම් පරිද්දකින් එහි වෙදනානො වේදනා වශයෙන් අදින්නාදානය ක්‍රිවිධ වේදනාවන්ගෙන් එක්තරා වේදනාවකින් යුක්ත වූයේද, මෙහි විකාලහෝජනයද එසේය.

මේ ක්‍රමයෙන් සියලු වෙදනාසමපයොගො වෙදිතබ්බො වේදනා සම්පයෝගය දත යුතුය. යම් පරිද්දකින් එහි අබ්‍රහ්ම වරියාව ලෝභ මෝභ මූලද, මෙහි විකාල හෝජනයද එසේය. අනාච්ඡද දෙකකි. මේ ක්‍රමයෙන් සියල්ලන්ගේම මූලභෙදො වෙදිතබ්බො මූලහේදය දත යුතුය. යම් පරිද්දකින් එහි පාණාතිපාතාදීහු කාය කර්මයෝ වෙන් ද, මෙහි විකාල හෝජනාදිය ද එසේය. රන් රිදී පිළිගැනීම වනාහි කාය කර්මයක් හෝ වචි කර්මයක් හෝ මනෝ කර්මයක් වන්නේය. කායද්වාරයෙන් පැවති සියල්ලම අනුපිළිවෙලින් මිස කර්මපථ වශයෙන් නොවේ. චිරමනො වැළකීම් වශයෙන් යම් පරිද්දකින් එහි වැළකෙන්නේ තමාගේ හෝ අනුන්ගේ හෝ පාණාතිපාතාදී අකුසලයෙන් වැළකෙයි ද මෙහි මෙසේ ද, විකාල හෝජනාදී අකුසලයෙන් හෝ කුසලයෙන් හෝ එකටම ගැනේ. යම් පරිද්දකින් මුල් පසක් වූ වැළකීම්හු කයින්ද, කය - සිත දෙකින් ද, වචනය - සිත දෙකින් ද, කය - වචනය - සිත යන තුනෙන් ද යනුවෙන් සමුට්ඨානයෝ සතරකි. සියල්ලම සුඛ වේදනා සම්ප්‍රයුක්ත හෝ අදුක්ඛම සුඛ වේදනා සම්ප්‍රයුක්ත හෝ අලෝභ - අදෝස මෝභ මූල හේ අලෝභ - අදෝස මූල හෝ සියල්ලම නොයෙක් ආකාර ඉෂ්ට එල උපදවන්නෝ වෙත්. එසේ මෙහිද වේයයි මෙසේ ඉන් පසු මුල්

ශික්ෂාපද පහ පිළිබඳ විස්තරයේ සුදුසු අර්ථ ගෙන පසු ශික්ෂාපද පසෙහි යෙදිය යුතුය. ඒ ඒ ශික්ෂා පදයනට ආවේණික ලක්ෂණ ද කිවයුතුය. හීන ප්‍රණීත ආදිය දත යුතුය.

මෙහි වනාහි විකාල භෝජනං යනු මධ්‍යාහ්නය ඉක්මගිය කල්හි ආහාර ගැනීමයි. මෙය වනාහි අනුදන්තා ලද කාලය ඉක්මගිය කල්හි භෝජනය ගැනීමයි. එහෙයින් විකාල භෝජනය යයි කියයි. එයින් විකාලභෝජනය වෙයි. නවවගීතවාදික විසූක දස්සනං නැටුම්, ගැයුම්, වැයුම්, විසූක දැකීම යන මෙහි නවවං නාම නවව නම් යම් කිසි නැටුමකි. ගීතං නාම ගීත නම් යම් කිසි ගැයීමකි. වාදිතං නාම වාදිත නම් යම්කිසි වැයුමකි. විසූකදස්සනං විසූක දැකීම නම් කෙලෙස් ඉපදීමට හේතුවන බැවින් කුශලපක්ෂය බිඳී මෙන් ද විසූක දැකීම කලබලයට පත් කරවන නිසා හෝ සාසනයට අනුලෝම නොවන හෙයින් ද, පටලයක් වූයේ හෝ එය දැකීම විසූක දස්සන යනුවේ. නැටුමද, ගැයුමද, වැයුමද, විසූක දැකීමද නවවගීතවාදිත විසූකදස්සන යනු වේ. නවව ගීත වාදිත විසූක දස්සනයද මෙහි බ්‍රහ්මජාලයෙහි කියන ලද ආකාරයෙන්ම ගත යුතුය. එහි කියන ලද්දේද වෙයි.

“යම් සේ වනාහි පින්වත් ඇතැම් මහණ බමුණෝ ශ්‍රද්ධාවෙන් දෙන ලද භෝජනයන් වළඳා ඔවුහු මෙබඳු වූ විසූක දස්සනයන් අනුව යෙදී වාසය කරති. ඒවා නම් නැටීමය, ගැයීමය, වැයීමය, මහාභාරතාදිය කීම බලා සිටීමය, අතින් ලොහො බෙර ගැසීම හෝ අප්පුඩි ගැසීමය, පක්ඛතුර්ය නාදයන්තේ - ඝන නාලය, එක් මුහුනින් යුත් තුර්ය විශේෂය, සුරංගනා දර්ශනයය, සැඩොලුන්ගේ නැටුම්ය, බට නලය, ඉඤ්ජාලිකයන් මන්ත්‍ර බලයෙන් මළ සිරුරු නැගිටවීම පෙන්වීමය, ඇතුන්ගේ යුද්ධයය, මී හරකුන්ගේ හෙවත් මගියන්ගේ යුද්ධයය, වෘෂභයන්ගේ යුද්ධයය, බැටලුවන්ගේ යුද්ධයය, එළවන්ගේ යුද්ධයය, කුකුල් පොරය, දඩු ආදියෙන් යුද්ධ කිරීමය, ගුවි ඇනීමෙන් කරන මල්ලව පොරය, හේවායන්ගේ යුද්ධයය, බොරු යුද්ධයය, බලසේනා ගණිත තැනය, හට සේනාවන් නොයෙක් ආකාරයෙන් සිටුවීමය, බලසේනාව දැකීමය, හෙවත් අණික දස්සනයය, හෝ ධ්‍යාන බලයෙන් තම ආත්මභාවය කුඩා කිරීම ආදිය - යන ආදිය හෝ මෙබඳු ස්වරූප ඇති විසූකදස්සනාවෙන් ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයෝ වැළකුණාහු යනුයි.

එසේ නැතහොත් මෙසේ කියන ලද අර්ථයෙන් නැටුම්, ගැයුම්, වැයුම් ආදියම විසූකයෝය. නැටුම්, ගැයුම්, වැයුම් විසූකයන්, දැකීම නව්ව ගීතවාදිත විසූක දස්සනං යනුවේ. එහෙයින් නව්ව ගීත වාදිත විසූක දස්සනාවන්, දැකීමද, ඇසීමද ය'යි කිව යුතු කල්හි යම් සේ "ඒ විපරීත දස්සනායද මිච්ඡාදිට්ඨික වෙයි" යනුයි. මේ ආදීන්හි වක්කුද්වාරයෙහි පැවැත්මද, විෂය ග්‍රහණයද දස්සන ය'යි කියයි. මෙසේ මෙහි ග්‍රවණයද දැකීමක් වශයෙන්ම කියන ලදී.දකිනු කැමති බව නිසා එළඹ බලන්නේ ඉක්මුනේ වෙයි. සිටීම හිදීම, නිදීම යන අවකාශයෙහි වනාහි පැමිණියහුට හෝ යන්නහුට හෝ ඉන්ද්‍රිය ගෝචරව දක්නේ සංකිලේසයෝ ඉක්ම ගියාහු නොවන්නෝය. ධම්මුපසංහිතව වුවත් මෙහි ගීතය නොවටී. ගීතූපසංහිත වූ ධර්මය වනාහි වටීය'යි දත යුතුය. මාලා ආදීහු දැරීම ආදීන්ගෙන් ප්‍රමාණය හෝ සංඛ්‍යාව අනුව යෙදිය යුත්තාහ.

එහි මාලා යනු යම් කිසි මල් වර්ගයකි. විලෙපනං යම් කිසි ඇග ගැල්වීම සඳහා කුඩුකර පිළියෙල කරන ලද්ද, අවශේෂ සියල්ලම සුවදකුඩු සුවද දුම් ආදී වූ සුවද සමූහය වූ සුවදයි. ඒ සියල්ලමද සැරසීම, අලංකාර කිරීම සඳහා නොවටී. බෙහෙත් යන අර්ථය වනාහි වටී. පිදීම සඳහා ගෙනෙන ලද්ද ආශ්වාදය කිරීමෙන් කිසිම ආකාරයකින් නොවටී. උච්චාසයනං යනු ප්‍රමාණය ඉක්මවීම කියයි. මහාසයනං යනු අකැප යහනයයි. අකැප ඇතිරිලියි. ඒ දෙක සිදු කරන්නට කිසිම ආකාරයකින් නොවටිය යනුයි. ජාතරූප යනු රත්ය. රජන යනු කහවණුය. තඹ කාසිය, දැව කාසිය, ලාකඩ කාසිය ආදී යමක් යම් තැනක භාවිතයට යයිද, ඒ දෙකමද ජාතරූප රජන යනුවේ. එය කිසියම් ආකාරයකින් සිදු කරන්නේ පටිගගහො පිළිගැනීම පටිගගන නම් වේ. එය කිසිම ආකාරයකින් නොවටී යයි මෙසේ අනුපිළිවෙළද කිව යුතුය.

මේ ශික්ෂාපද දහයම ගීත වූ ඡන්දය ඇති තැනැත්තා විසින් හෝ ගීත වූ චිත්ත වීරිය විමංසා ආත්තන් විසින් හෝ සමාදන් වූයේ "ගීත" වේ. මධ්‍යමයන් විසින් සමාදන් වූයේ මධ්‍යම වේ. ප්‍රණීතයන් විසින් සමාදන් වූයේ ප්‍රණීත වේ. තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මානසන්ගෙන් හෝ කිලිටි වූවාහ ගීත නම් වෙත්. එසේ කිලිටි නොවූවාහු මධ්‍යම නම් වෙත්. ඒ ඒ තත්හි ප්‍රඥාවෙන් අනුගෘහීත වූවාහු ප්‍රණීත නම් වෙත්. ඤාණාවච්ඡපයුත්ත වූ කුසල් සිතෙන් සමාදන් වූ වාහු ගීත නම් වෙත්. සසංඛාර

ඤාණසම්පයුක්ත වූ සිතෙන් සමාදන් වූවාහු මධ්‍යම නම් වෙත්. අසංඛාරික වූ සිතෙන් සමාදන් වූවාහු ප්‍රණීත නම් වෙත්. යයි මෙසේ හිනාදිනාපිච හිනාදී බවද දන්නේය. මෙපමණකින් මා විසින් පෙර යමක් - යමෙකු විසින් යම් තැනක, යම් කලෙක, යම් හෙයකින් යන ආදීන්ගෙන් ගාථා හයකින් ශික්‍ෂා පද පාඨයාගේ වර්ණනා කිරීම සඳහා මාතෘකාවන් ඇතුළත් කරන ලද්දේද, එය අර්ථ වශයෙන් ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ වෙයි යනුයි.

සාරස්ථසමුවචය නාමය වතුභාණවාරට්ඨකථාය සිකඛාපදවණණනා නිට්ඨිතා

සාරස්ථ සමුවචය නම් වූ වතුභාණවාරට්ඨ කථාවේ ශික්‍ෂා පද වර්ණනාව නිමියෝය.

සාමණේරපඤ්චවණණනා

දැන් එකනාම කිං යන මේ ආදී වූ ශ්‍රාමණේර ප්‍රශ්නයන්ගේ අර්ථ වර්ණනා ක්‍රමය පැමිණියේය. එහි අර්ථෝත්පත්තිය මෙ ඇතුළත් කිරීමේ ප්‍රයෝජනය ද කියා අර්ථ වර්ණනාව කරන්නේමි. එහි අර්ථෝත්පත්තිය වනාහි, සොපාකො නාම සෝපාක නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෙක් විය. ඒ සෝපාක ආයුෂ්මතුන් වහන්සේ විසින් උපතින් සත් හැවිරිද්දේහි ම අන්‍යයෝ සතුටු කරවන ලද්දාහු, ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පඤ්චව්‍යාකරණ උපසම්පදා අනුදනු කැමැත්තේ තමා බලාපොරොත්තු වන අර්ථ ඇති ප්‍රශ්නයන් විසඳීමට සමත් බව දක්නේ එකනාම කිං යන මේ ආදී වූ ප්‍රශ්නයන් ඇසූහ. තෙතෙම විසඳුවේය.

එම විසඳීමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ සිත සතුටු කළහ. එය ම ඒ ආයුෂ්මතුන් වහන්සේට උපසම්පදාව විය. අයං තෙසං අට්ඨුප්පනති මේ එහි අර්ථෝත්පත්තියයි. සරණයෙහි පිහිටා දශශික්‍ෂාපද ශීලයන් සම්පූර්ණ කිරීමෙන් ශ්‍රාමණේර භූමියෙහි සිටි සත් හැවිරිදි කුමාරයාට පවා සර්වඥතාඤාණයෙන් මෙන් සසඳා ප්‍රශ්න විමසීමේ දක්‍ෂ්‍යාව වෙයි.

අහෝ, පුද්ගලයා, සාසන සම්ප්‍රදායය'යි හදාරන අයගේ හා අසන අයගේ සාසනයෙහි පැහැදීම ඉපදවීම සඳහා මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණය, අන්තර්ගත, අතිකතට අනතුරුව කුමාර ප්‍රශ්න නාමයෙන් කියන ලද්දේ වුවත් මෙහි ශික්ෂාපදයන්ට අනතුරුව ශ්‍රාමණේරප්‍රශ්න නමින් ඇතුළත් කරන ලද්දේයයි දත යුතුය. ඉදං තෙසං ඉධ නිකේඛපපසයෝජනං මෙය එය මෙහි ඇතුළත් කිරීමේ ප්‍රයෝජනයයි. දැන් එහි අර්ථ වර්ණනාව වෙයි. එකතාම කිං යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් එක් දහමෙක්හි හික්ෂුව මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ පිළිවෙළින් දුක්ඛයාගේ කෙළවර කිරීමක් වෙයිද, යමක වනාහි ආයුෂ්මත් තෙමේ කළකිරෙනු ලබන්නේ පිළිවෙළින් දුක් කෙළවර කළේ ද, ඒ ධර්මය හේතුකොට ප්‍රශ්නය අසයි.

සබ්බසත්තා ආහාරධ්මිතිකා යනු තෙරුන් වහන්සේ දුද්ගලයා නියමකොට දේශනා කිරීම සඳහා උත්තර දෙති. "මහණෙනි, සම්මාසනිය කෙබඳුද? මහණෙනි, මේ සාසනයෙහි හික්ෂුව කයෙහි කය අනුව බලමින් වාසය කරයි" යන මෙහි මේ ආදී සූත්‍රයෝ මෙසේ විසඳීමේ යුක්තිසම්භවය පිළිබඳ සාධකයෝය. යම් හෙයකින් මෙහි ද යම් ආහාරයක් කරණකොට ගෙන සියලු, සත්ත්වයෝ ආහාර නිසා පවතින්නාහු යයි කියති. ඒ ආහාරය හෝ ඔහු හෝ ඔවුන්ගේ ආහාරය නිසා පවතින බව එකතාම කිං-එකතම් කුමක්ද? යනුවෙන් විමසන ලද තෙරුන් විසින් දක්වන ලද්දේය යනුවෙන් දත යුතුයි. එය වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙහි එකය'යි අදහස් කරන ලදී. සාසනයෙහි ද නොවේ. ලෝකයෙහි ද අන් එකක නම් නැත යන්න දන්වන්නට කියන ලදී.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙයද දේශනා කරන ලදී. " මහණෙනි, එක් ධර්මයෙක්හි හික්ෂුව මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ මනාකොට නො ඇලෙනු ලබන්නේ මනාකොට මිඳෙනු ලබන්නේ මනාකොට කෙළවර දන්නාසුළු වූයේ නිවැරදි බවට පැමිණ මෙලොවදී ම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කෙබඳු එක් ධර්මයක් කෙරෙහිද? යන් - සියලු සත්ත්වයෝ ආහාරයෙන් ජීවත් වන්නාහු යන්නෙහිය. මහණෙනි, මේ එකම ධර්මයෙහි වනාහි හික්ෂුව මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේය - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. එක ප්‍රශ්නයකි, එක උදෙසීමකි, එක විස්තර දේශනාවකි යයි යම් එය කියන ලදී යන මෙය මෙය නිසා කියන ලද්දේය යනුයි. ආහාරධ්මිතිකා- යන මෙහි යම්සේ "මහණෙනි, සුභ

නිමිත්තක් ඇත, නුනුවණින් මෙතෙහි කිරීම බහුල කරන මේ ආහාරය නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ හෝ ඉපදවීම පිණිස හේතුවෙයි” යන මේ ආදීන්හි ප්‍රත්‍යය ආහාරයයි කියයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යය යන්න ආහාර ශබ්දයෙන් ගෙන ප්‍රත්‍යයාගේ පැවැත්ම ආහාරය නිසා ඇති වන්නේයයි කියන ලද්දේය. සතරක් වනාහි ආහාරයන් නිසා ආහාරටීඨිතිකා යයි කියනු ලබන කල්හි “අසංඥත්ව දේවියෝ හේතුවකින් තොර වූවාහු ද, අනාහාර ද, ස්පර්ශයෙන් තොරවූවාහු, වේදනාවෙන් තොර වූවාහු ද වෙන් යන වචනයෙන් සබ්බේ යන වචනය අයෝග්‍ය වන්නේය.

එසේ කියනු ලබන කල්හි එහි මෙසේද වන්නේය. “කොමපණ ධර්මයන් ප්‍රත්‍යය සහිත වේද, පඤ්චස්කන්ධයෝ, රූපස්කන්ධය - පෙ - විඤ්ඤාස්කන්ධයෝ” යන වචනයෙන් ස්කන්ධයන්ගේ ම ප්‍රත්‍යයන් නිසා පවතින බව කීමද අයෝග්‍යය. සත්තානං යන මේ වචනයද නුසුදුසු වන්නේය. මෙය වනාහි මෙසේ නොදැකිය යුතුය. කවර හෙයින්ද? සත්ත්වයන් කෙරෙහි ස්කන්ධාපවාරය සිද්ධ වන බැවිනි. සත්ත්වයන් කෙරෙහි ස්කන්ධාපවාර සිද්ධය. කවර හෙයින්ද? ස්කන්ධයන් හේතු කොට පැනවිය යුතු බැවිනි. කෙසේද? ගෘහයෙහි ගාමුපවාරය යම් සේ ද , එසේ ගෘහයන් හේතුකොට ගෙන පැනවියයුතු බැවින් ගමක එකක් හෝ දෙකක් හෝ තුනක් හෝ ගෙවල් දැවුණු කල්හි ගම දැවුණේ යයි කියයි. එසේම ගෘහයෙහි ගාමුපවාරය සිද්ධය යනුයි. එසේම ස්කන්ධයන්හි ප්‍රත්‍යයාර්ථයෙන් ආහාරය නිසා ජීවත්වන සත්ත්වයෝ ආහාරටීඨිතික යනුයි. මෙයද උපවාර වශයෙන් සිද්ධයයි දත යුතුය.

පරමාර්ථ වශයෙන් ද ස්කන්ධයන් උපදින, උපදින, කල්හි ද මැරෙන කල්හි ද මොහොතක් මොහොතක් පාසා මහණ, ඔබ උපදින්නේද, දිරන්නේද, මැරෙන්නේද, වෙයි යනුවෙන් දේශනා කරන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්ද මේ සත්ත්වයන් කෙරෙහි ස්කන්ධෝපවාරය සිද්ධයයි දක්වන්නේ ලද්දේ ම වෙය්යි දත යුතුය. යම් හෙයකින් යම් ප්‍රත්‍යය යයි කියන ආහාරයෙන් සියලු සත්ත්වයෝ ජීවත් වෙති. ඒ ආහාරය ඔවුන්ගේ ආහාරයෙන් ජීවත් වන බව හෝ යන එය එකක් යයි දත යුතුය. ආහාරය වනාහි ආහාරයෙන් ජීවත් වන බව හෝ අනිත්‍යයට හේතු වන බැවින් කළකිරීමට පදස්ථාන වෙයි. ඉක්බිති ඒ සියලු සත්ත්වයන් යයි හඳුන්වන ලද සංඛාරයන්හි අනිත්‍ය ව දැකීමෙන් කළකිරෙනු ලබන්නේ පිළිවෙළින්

දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි.පරමාර්ථ විශුද්ධියට පැමිණෙයි. එසේ හෙයින් කිය.

“සියලු සංස්කාර ධර්මයෝ අනිත්‍යයයි, යම් කලෙක ප්‍රඥාවෙන් දකීද, එ කලහි දුකෙහි කළකිරේ. යන මෙය නිවනට මගයි” යනුවෙනි.

මෙහි වනාහි එකනාම කිං යනුවෙන් ද කීභාති යනුවෙන් ද දෙයාකාර වූ පාඨයකි. එහි “කීභ” යනු සිංහලයන්ගේ පාඨයකි. ඔවුන් විසින් කිං යනුවෙන් කිවයුතු කල්හි “කීභ” යනුවෙන් කියති. ඇතැම්හු “භ” යනු නිපාතයක් යයි කියති. ථෙරවාදීන්ගේ ද මෙම පාඨය ම දක්නට ලැබේ. මේ දෙයාකාරයෙන් ම දැක්වෙන්නේ එකම අර්ථයයි. යම්සේ රිසි වේ ද එසේ කිවයුතුය. යම්සේ වනාහි “සැපයෙන් ස්පර්ශ කරන ලද්දේ නැතහොත් දුකින් හෝ ස්පර්ශ කරන ලද්දේ, “දුක් දොමනස විදියි” යන මේ ආදීන්හි කිසියම් තැනක දුඛං යනුවෙන් ද කිසියම් තැනක දුක්ඛං යනුවෙන් ද කියයි. මෙසේ කිසි තැනක “එකං” යනුවෙන් ද කිසි තැනක “එකා” යනුවෙන් ද කියයි. මෙහි වනාහි “එක නාම” යනුවෙන් මේ පාඨයම වේ.

මෙසේ මේ ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් ආරබ්ධ සිත ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ මූලින් කී ක්‍රමයෙන්ම ඊළඟ ප්‍රශ්නය දෙව නාම කිං-යනුවෙන් දෙක නම් කුමක්ද? යනුවෙන් විමසති. තෙරුන් වහන්සේ ද නැවත ප්‍රකාශ කොට නාමය ද රූපය ද යයි ධර්මය නිශ්චිතව දේශනා කිරීම සඳහා ප්‍රකාශ කරති. එහි ආරම්භණාහිමුඛව නැමෙන බැවින් චිත්තයාගේ ද ත්‍රිභේතු නොවන බැවින් සියල්ල ම අරූප නාමං නම් යයි කියති.

මෙහි වනාහි කළකිරීමට හේතුවන බැවින් සාශව ධර්මයම අදහස් කරන ලදී. වෙනස් වන අර්ථයෙන් සතර මහා භූතයෝද ඒ නිසා හටගත් සියල්ල ද පවත්වනු ලබන්නේ රූපං රූපයයි කියයි. එ සියල්ල ම ද මෙහි අදහස් කරන ලදී. අදහස් කිරීම් වශයෙන් ම මෙහි දෙක නම් නාමය ද රූපයද යයි කියන ලදී. අන්‍ය වූ දෙකක් නොමැති බැවින් නොවේ. එසේම කිය - “මහණෙනි, ධර්මයන් දෙකෙක්හි හික්‍ෂුච මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර නම් දෙකෙක්හි ද? නාමයෙහි හා රූපයෙහිය. “මහණෙනි, මේ ධර්ම දෙකෙහි

හික්ෂුව මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ දුක් කෙළවර කරයි. ප්‍රශ්න දෙකෙකි. උදෙසීමි දෙකෙකි. විස්තර කිරීම් දෙකෙකි යනිවෙන් මෙසේ යමක් කියන ලද්දේ ද එය මේ නිසා කියන ලද්දේය යනුයි. මෙහි ද නාම රූප මාත්‍ර දර්ශනයෙන් අනාත්මය දැක්වීම නිසා ආත්මදෘෂ්ටිය හැර අනාත්මය අනුව බැලීමේ (මුඛයෙන්) හෙතුවෙන්ම කළකිරෙනු ලබන්නේ පිළිවෙළින් දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. පරමාර්ථ විසුද්ධියට පැමිණෙයයි දන යුතුයි. එනම් - සියලු ධර්මයෝ අනාත්මයයි. යම් කලෙක නුවණින් දකීද එහෙයින් ම දුකෙහි කළකිරේ. යන මෙය නිවනට මගයි" යනුවෙනි.

දැන් මේ ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් ද ආරබ්ධ සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ මුලින් කී අයුරින්ම ඊළඟ ප්‍රශ්නය තිණි නාම කිං - තුන නම් කුමක් ද? යනුවෙන් විමසති. තෙරුන් වහන්සේ තුනක්යයි ප්‍රකාශ කොට නැවත විසඳිය යුතු අර්ථයාගේ ස්වරූපයට අනුරූපව සංඛ්‍යාව දක්වන්නාහු තිසෙසා වෙදනා - වේදනා තුනක් යයි උත්තර දෙති. එසේ නැතහොත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් යම් තුන් වේදනාවක් කියන ලද්දාහුද මේ අර්ථය ම තුනක්යයි අවබෝධ කරමි'යි යනුවෙන් දක්වමින් කීවාහු යයි යනුවෙන් මෙසේ ද මෙහි අර්ථය දැකිය යුතුය යනුයි. නොයෙක් මුඛයන්ගෙන් දෙසීම - ප්‍රතිසම්භිදා ප්‍රභේදයන් ද දේශනා විලාසයන්ට පැමිණියවුන්ගෙන් ඇතැම්හු වනාහි තිණි තිණි යන මෙය අධික පදයක් යයි ද කියත්. මුලින් කී ක්‍රමයෙන් ම මෙහි තුන් වේදනාවක් යයි කියන ලදි. අන් තුනක් නොමැති හෙයින් - මෙසේ කීහ - " මහණෙනි, ධර්මයන් තුනෙක්හි හික්ෂුව මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර නම් තුනෙක්හිද? වේදනාවන් තුනෙහිය. "මහණෙනි, මේ ත්‍රිවිධ ධර්මයන්හි හික්ෂුව මනාකොට කළ කිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න තුනකි උදෙසීමි තුනකි විස්තර කිරීම් තුනකි යන යමක් කියන ලද්දේ ද, එය මේ නිසාම කියන ලදි යනුවෙනි. මෙහි ද "යම් කිසිවක් විදින ලද්දේ ද ඒ සියල්ල දුකෙහිමය'යි කියමි" යනුවෙන් කියන ලද සුත්‍රානුසාරයෙන් හෝ

යමෙක් සැපය දුකක් වශයෙන් දුටුවේද, දුක හුලක් වශයෙන් හෝ ඊයක් වශයෙන් දුටුවේද, ශාන්ත වූ අදුක්ඛමසුඛය ඔහු අනිත්‍ය වශයෙන් දකී" යනුයි.

මෙසේ දුක්ඛ දුක්ඛතකය, විපරිණාම දුක්ඛතාව, සංඛාර දුක්ඛතාව යන අනුසාරයෙන් හෝ තුන් වේදනාවන්ගේ දුක් බව දැකීමෙන් සැපයක්ය යන සංඥාව අන්තරු දුක අනුව බැලීමේ මාර්ගයෙන් කළකිරෙනු ලබන්නේ පිළිවෙළින් පරමාර්ථ විශුද්ධියට පැමිණෙය්යි දත යුතුය. එහෙත් කිය -

"සියලු සංස්කාර ධර්මයෝ දුක් ය'යි යම් කලෙක විදර්ශනා ප්‍රඥාවෙන් බලයි ද, එනිසාම දුකෙහි කළ කිරේ" යන මෙය නිවනට මගයි" යනුවෙනි.

මෙසේ මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණයෙන් ආරබ්ධ සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ මුලින් කී ක්‍රමයෙන් ම ඊළඟ ප්‍රශ්නය වනකාරී නාම කීං සතර නම් කුමක් ද, යනුවෙන් විමසති. එහි මේ ප්‍රශ්නයාගේ විස්තර කිරීම් පක්‍ෂයෙහි කිසි තැනක මුලින් කී ක්‍රමයෙන් ම සතර ආහාරයෝ අදහස් කරන ලදහ. එහෙයින් කිය. මහණෙනි, සතර ධර්මයන්හි හික්‍ෂුච මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර නම් සතරෙක්හි ද? සතර ආහාරයන්හි ය. "මහණෙනි, මේ සතර ධර්මයන්හි හික්‍ෂුච මනාව කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න හතරකි. උදෙසීමි හතරකි. විස්තර කිරීම් හතරකි යන යමක් කියන ලද්දේ ද, ඒ මෙය මේ නිසාම කියන ලදී. කොහි හෝ යම් අය කෙරෙහි මනාසේ වඩනා ලද සිත් ඇත්තේ පිළිවෙළින් දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ඒ සතර සිතිපට්ඨානයෝ මෙසේ කිය - කච්චගලා කච්චගලා හික්‍ෂුණිය "ඇවැත්නි, සතර ධර්මයන්හි හික්‍ෂුච මනාකොට වඩනා ලද සිත් ඇත්තේ මනාකොට කෙළවර දක්නාසුළු වූයේ නිවැරදි බවට පැමිණ මෙලොවදී ම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි." කවර සතරකද යත් - සතර සතිපට්ඨානයන්හිය" ඇවැත්නි, මේ සතර ධර්මයන්හි වනාහි හික්‍ෂුච මනාකොට වඩනා ලද සිත් ඇත්තේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න සතරද, උදෙසීමි සතරද, විස්තර කිරීම් සතරද යයි මෙසේ කියන ලද්දේ ද ඒ මෙය මේ නිසා ම කියන ලද්දේය යනුයි.

මෙහි වනාහි යම් සතරක් අවබෝධ කිරීමෙන් මෙන් හා පටිබෝධනයෙන් හව තණ්හාවේ සිදීම වෙයි ද, යමකින් ඒ වතුරයම් සත්‍යයන් අදහස් කෙරේද? යමකින් හෝ මේ ආකාරයෙන් ද කියන ලද්ද මනාකොට කියන ලද්දේ ම වෙයිද, එහෙයින් තෙරුන් වහන්සේ සතරක්

ය'යි ප්‍රකාශ කොට ආර්ය සත්‍යයන්ය'යි උත්තර දෙයි. එහි වන්තාරි - වන්තාරි යනු ගණන පිරිසිඳීමයි. අරියසවචානි - යනු ආර්ය සත්‍යයන්ය. අසත්‍ය නොවූ බොරු ද නොවූ යන අර්ථයයි. එහෙයින් කිය "මහණෙනි, මේ වතුරායඪී සත්‍යයෝ වනාහි තථය, අචිතථය, අනඤ්ඤථය, එහෙයින් ආර්ය සත්‍යයෝය'යි කියති." යනුවෙනි. යම් හෙයකින් හෝ දෙවියන් සහිත ලෝකයා විසින් කෙළෙස් නැති බැවින් ද පැමණිය යුතු බැවින් ද යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

වෑයම් කළ යුතු තැන දක්වන කල්හි අභිවෘද්ධියෙහි නොපැවැත්මෙන් හෝ අනර්ථයෙහි නොපැවැත්මෙන් හෝ සත්තිස් බෝධිපාක්‍ෂික ධර්මයන්ට අයත් ආර්ය ධර්මයන් සමඟ එකට යෙදීමෙන් හෝ ආර්යයන් සේ සම්මත බුද්ධ, පච්චෙක බුද්ධ, බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ මේවා පිළිබඳ දනිති. එහෙයින් ආර්ය සත්‍යයෝ යයි කියති. එසේ හෙයින් කිය "මහණෙනි, ආර්ය සත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි. - පෙ - "මහණෙනි, මේවා වනාහි සතර ආර්ය සත්‍යයෝය. ආර්යයෝ මේවා පිළිවිඳිති. එහෙයින් ආර්ය සත්‍යයෝ යයි කියති යනුයි. තවද ආර්ය වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ සත්‍යයෝ යනුවෙන් ආර්ය සත්‍යයෝ නම් වෙති. එසේම කිය, "මහණෙනි, දෙවියන් සහිත - පෙ - දෙවි මිනිසුන් අතර තථාගතයන් වහන්සේ ආර්යය. එහෙයින් ආර්ය සත්‍යයෝ යයි කියති යනුවෙනි. නැතහොත් උන්වහන්සේලාගේ වතුරායඪී සත්‍යයන් මනාකොට අවබෝධ කළ හෙයින්, ආර්ය භාවය සිද්ධ හෙයින් ආර්ය සත්‍යයෝ නම් වෙති. මේ හෙයින් කිය, "මහණෙනි, මේ වතුරායඪී සත්‍යයන්ගේ ඇති සැටියෙන් මනාව අවබෝධ කළ හෙයින් තථාගතයන් වහන්සේ අර්හත් සම්මා සම්බුද්ධයයි කියයි යනුවෙනි. මෙය මේවායේ පදාර්ථයයි. මේ වතුරායඪී සත්‍යයන්ගේ අනුබෝධ ප්‍රතිවේදයෙන් භවතෘෂ්ණාව සිදීම වෙයි. එසේ ම කිය - "මහණෙනි, ඒ මේ දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය අවබෝධ කරන ලදී. පිළිවිඳින ලදී - පෙ - දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිනී පටිපදා ආර්ය සත්‍යය අවබෝධ කරන ලදී, පිළිවිඳින ලදී.

භව තෙත්තිය ක්‍ෂීණ විය. දැන් නැවත පුනර්භවයක් නැත යනුයි. මේ වතුපඤ්ඤාභ්‍යාකරණයෙන් වනාහි තුටු කරන ලද සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ මුලින් කී ක්‍රමයෙන් ම ඊළඟ ප්‍රශ්නය පඤච නාම කිං පහනම් කුමක්ද? යනුවෙන් විමසති. තෙරුන් වහන්සේ පහය'යි නැවත කියා

උපාදානස්කන්ධයෝ යයි උත්තර දෙති. එහි පහ යනු ගණන නේ කොට දැක්වීමයි උපාදානයෙන් උපන් හෝ ස්කන්ධයෝ උපාදානස්කන්ධයෝය. කිසියම් රූප, වෙදනා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ආශ්‍රව සහිත වූ තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි ආදීන්ට ගොදුරු වන මොවුන්ට මෙය තවත් වචනයකි. මුලින් දැක්වූ ක්‍රමයෙන් ම මෙහි පඤ්චුපාදානකඛන්ධා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධයෝ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. වෙනත් පහක් නොමැති බැවින් යම්සේ කිය, "මහණෙනි, පඤ්ච ධර්මයන්හි හික්‍ෂුව මනාව කළ කිරෙනු ලබන්නේ -පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර පහෙක්හි ද, පඤ්චුපාදානස්කන්ධයන්හිය. "මහණෙනි, මේ පහක් වූ ධර්මයන්හි හික්‍ෂුව මනාව කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න පහකි, උදෙසීම පහකි, විස්තර කිරීම පහකි යනුවෙන් මෙසේ යමක් කියන ලදී යනුයි. මෙසේ මේ පඤ්චස්කන්ධයෙහි ඇතිවීම නැතිවීම වශයෙන් සම්මර්ශනය කරන්නේ විදර්ශනා අමෘතය ලබන ලද්දේ පිළිවෙළින් නිර්වාණ අමෘතය සාක්‍ෂාත් කරයි. එහෙයින් කිය.

"යම් යම් පරිද්දකින් ස්කන්ධයන්ගේ ඇතිවීම, නැතිවීම සම්මර්ශනය කරයිද, එයින් ප්‍රීතිය හා ප්‍රමෝදය ලබයි. එය නිවන වශයෙන් දන්නේය" යනුවෙනි.

මෙසේ මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණයෙන් ද ආරබ්ධ සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ මුලින් කී ක්‍රමයෙන් ම ඊළඟ ප්‍රශ්නය ඡ නාම කිං සය නම් කුමක්ද යනුවෙන් විමසති. තෙරුන් වහන්සේ හයක් යයි නැවත කියා අධ්‍යාත්මික ආයතනයෝ යයි උත්තර දෙති. එහි හයක් යනු ගණන වෙන් කොට කීමයි. අධ්‍යාත්මයෙහි යෙදුනාහු තමන් හෝ වැඩි කොට පවතින්නාහු අජ්ඣන්තිකානි - අජ්ඣන්තිකානි යනු වේ. ආයතන වශයෙන් ආයයාගේ තනන වශයෙන් හෝ දිර්ඝ වූ සංසාර දුඛයට පමුණුවන බැවින් ආයතනානි යනු වේ. වක්ඛු, සොත, සාණ, ජීවහා, කාය, මන යන මෙයට තවත් වචනයකි. මුලින් කී ක්‍රමයෙන්ම මෙහි ඡ අජ්ඣන්තිකානි ආයතනානි යනුවෙන් කියන ලදී. වෙනත් හයක් නොමැති බැවින් - යම්සේ කිය, "මහණෙනි, සයක් වූ ධර්මයන්හි හික්‍ෂුව මනාව කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර ආයෙක්හි ද? සයක් වූ අජ්ඣන්තික ආයතනයන්හිය." මහණෙනි, සයක් වූ ධර්මයන්හි

වනාහි හික්කුච මනාව කළ කිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න හයකි, උදෙසීම හයකි, විස්තර කිරීම් හයකි යයි මෙසේ යමක් කියන ලද්දේ ද, ඒ මෙය මේ නිසාම කියන ලදී යනුවෙනි. මෙහි ද සයක් වූ අප්‍රකාශන ආයතනයේ "මහණෙනි, ශුන්‍ය වූ ගමයයි යන මෙය වනාහි සයක් වූ අප්‍රකාශන ආයතනයන්ට අධිවචනයකි" යයි කියන ලද බැවින් ශුන්‍ය වශයෙන් ද, දිය බුබුලක්, මිරිඟුවක් ආදිය මෙන් ද, බොහෝ කල් නොපවත්නා දෙයක් වශයෙන් ද, හිස් දෙයක් වශයෙන් ද, රැවටීමට පත් කරන දෙයක් වශයෙන් ද බලන්නේ කළකිරෙනු ලබන්නේ පිළිවෙළින් දුක් කෙළවර කොට මාත්‍යරාජයාගේ නොදැකීමට පැමිණෙයි. එසේ හෙයින් කිය -

"දිය බුබුලක් මෙන් ද, යම්සේ මිරිඟුවක් මෙන් ද බලන්නේ ද, මෙසේ ආත්මභාව සංඛ්‍යාත ලෝකය දිහා බලන තැනැත්තා මාත්‍යරාජයා නොදකීයි" යනුවෙනි.

මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණයෙන් ආරබ්ධ සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ සත්‍ය නාම කිං - සත නම් කුමක්ද? යනුවෙන් ඊළඟ ප්‍රශ්නය විමසති. තෙරුන් වහන්සේ කිසියම් මනා ප්‍රශ්න විසඳීමෙහි සප්තවිඥාස්ථිතීහු කියන ලදහ. තවද වනාහි යම් ධර්මයන්හි මනාකොට වඩනා ලද සිත් ඇති හික්කුච දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ඒවා දක්වමින් සත්‍ය බොජ්ඣංගයා - සප්ත බොජ්ඣංගයෝ යයි උත්තර දෙකි. මේ අර්ථයද භාග්‍යවචතුන් වහන්සේ විසින් අනුමත කරන ලදී. එසේ හෙයින් කිය. "ගෘහපතියනි, කජ්ඣලා - කජංගලා හික්කුණිය පණ්ඩිතය. ගෘහපතියනි කජ්ඣලා කජංගලා හික්කුණිය ප්‍රඥා ඇත්තිය. ඇය සයනගතව සිටියත් තෙපි ගෘහපතියනි, ඇය වෙත එළඹ මේ කාරණය අසන්නාහු නම් මම ද එ පරිද්දෙන්ම විසඳන්නෙමි. කජ්ඣලාය - කජංගලා හික්කුණිය විසින් එය යම් සේ විසඳන ලද්දේ ද, ඇය විසින් ද මෙසේ ම විසඳන ලද්දේය. ඇවැත්නි, සතක් වූ මේ ධර්මයන්හි හික්කුච මනාව වඩන ලද සිත් ඇත්තේ - පෙ - මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර සතෙකිහි ද? සප්ත බොජ්ඣංගයන්හිය. ඇවැත්නි, මේ සප්ත ධර්මයන්හි හික්කුච මනාව වඩන ලද සිත් ඇත්තේ මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න සතකි, උදෙසීම සතකි, විසඳීම සතකි'යි මෙසේ යමක් කියන ලද්දේද, ඒ මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මේ නිසාම දේශනා කරන ලද්දේය යනුයි. මෙසේ මේ කාරණය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් අනුමත කරන ලද්දේම වේය'යි දතයුතුය.

එහි සත්තා - සත්තා යනු අඩුබව හෝ වැඩිබව වැළැක්වීම සඳහා ප්‍රමාණය වෙන් කොට දැක්වීමයි. බොජ්ඣංගය - බොජ්ඣංගය යනු සතිය ආදී වූ ධර්මයන්ට මෙය තවත් වචනයකි. එහි පදාර්ථය මෙසේය - මේ ලෞකික ලොකොත්තර මාර්ගස්‍රණයෙහි උපදිනු ලබන අප්‍රකට වූ උඩඟු බව පිහිටීම, රැස් කිරීම. කාමසුඛල්ලිකානුයෝග-අත්තකිලමථානුයෝග, උච්ඡේද-ශාස්වත යන මේවාට ඇලීම ආදී නොයෙක් උපද්‍රවයන්ට ප්‍රතිපක්‍ෂ වූ සති, ධම්මවිචය, විරිය, පීති, පස්සද්ධි, සමාධි, උපෙක්‍ෂා සංඛ්‍යාත වූ ධර්මසාමග්‍රියෙන් ආර්ය ශ්‍රාවකයා අවබෝධ කෙරෙනුයි බොධි යනුවේ. ක්ලෙශ වින්ත පරම්පරානිද්‍රාවෙන් නැගිටියි. චතුරාර්ය සත්‍යයන් හෝ පිළිවිදියි. නිවනම හෝ සාක්‍ෂාත් කරයි යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. එසේ හෙයින් කීය - සප්ත බොජ්ඣංගයන් වඩා අනුත්තර වූ සම්මාසම්බෝධිය, මනාකොට අවබෝධ කළේය යනුයි. යම් කියන ලද ආකාරයෙන් හෝ මේ ධර්මසාමග්‍රියෙන් අවබෝධ කෙරෙනුයි යනුවෙන් ආර්ය ශ්‍රාවකයා ද බෝධි යනු වේ. මෙසේ ඒ ධර්ම සාමග්‍රිසංඛ්‍යාත වූ අවබෝධයේ අංග වූ හෙයින් බොජ්ඣංගයෝ නම් වෙති. ධ්‍යානාංග හා මාර්ගාංගයන් මෙනි. එහි හෝ බෝධි යයි ලබන ලද ව්‍යවහාරය ඇති ආර්ය ශ්‍රාවකයාට අංගයන් වූ හෙයින්ද බොජ්ඣංගයෝ නම් වෙති. සේනාංගයන් හා ථොංගයන් මෙනි. තවද බොජ්ඣංගයෝ යනු කවර අර්ථයකින් බොජ්ඣංගයෝ වෙත්ද? අවබෝධය පිණිස පමුණුවන් හෝ පවතින් යන අර්ථයෙන්ද බොජ්ඣංගයෝ නම් වෙති. වටහාගනිත් යනුවෙන්ද බොජ්ඣංගයෝ නම් වෙත්. දැකගනිත් යනුවෙන් ද බොජ්ඣංගයෝ නම් වෙත්. ප්‍රතිබෝධනය කෙරෙත් යනුවෙස ද බොජ්ඣංගයෝ නම් වෙත්. මෙයින් ද පටිසම්භිදාවෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් බොජ්ඣංගයන්ගේ බොජ්ඣංගාර්ථය දනගුතුය. මෙසේ මේ සප්ත බොජ්ඣංගයන් වඩන්නේ බහුලීකරණය කරන්නේ නොබෝකලකින් ම ඒකාන්ත කළකිරීම ආදී ගුණයන් ලබන්නේ වෙයි. එයින් මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි යනුවෙන් කියයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් "මහණෙනි, මේ සප්ත බොජ්ඣංගයෝ වඩන ලද්දාහු බහුලීකරණය කරන ලද්දාහු ඒකාන්තයෙන් සංවේගය පිණිස ද නො ඇලීම පිණිස ද, නිරෝධය පිණිස ද, සංසිදීම පිණිසද මනාසේ දැනගැනීම පිණිස ද, මනාසේ අවබෝධ කරගැනීම පිණිස ද, නිවන පිණිස ද පවතින් යන මෙයද දෙසන ලද්දාහුය.

මෙසේ මේ ප්‍රශ්නව්‍යාකරණයෙන්ද ආරඬ්ඨ සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ ඊළඟ ප්‍රශ්නය අධ්‍ය නාම කිං - අට නම් කුමක්දැයි විමසති. තෙරුන් වහන්සේ එම මහා ප්‍රශ්නය විසඳීමෙහි අටලෝ දහම්නුයයි කිහ. තවද වනාහි යම් ධර්මයන්හි මනාව වඩනලද සිත් ඇති හික්‍ෂුව දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. එය දක්වන්නේ ආර්ය වූ අෂ්ට මාර්ගයෝ යයි නොකියා යම හෙයකින් අෂ්ටාංගයන්ගෙන් තොර වූ මගක් නම් නැත්තේ ද, එහෙයින් එය (කරුණ) අර්ථය සිදුකරන්නේ දේශනා ක්‍රමයකි. අරියො අධ්‍යක්‍ෂිකො මගො - ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය යයි උත්තර දෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ද මේ අර්ථයද, දේශනා ක්‍රමයද අනුමත කරන ලද්දේම වෙයි. එසේ හෙයින් ශාභපතියති, කප්ඛලා - කප්ඵලා හික්‍ෂුණිය නුවණැත්තිය. - පෙ - කප්ඵලා හික්‍ෂුණිය යම්සේ විසඳන ලද්දීද, මම ද එපරිද්දෙන්ම විසඳන්නෙමි. ඇය විසින් ද මෙසේ විසඳන ලද්දීය."

ඇවැත්නි, ධර්ම අටෙක්හි හික්‍ෂුව මනාකොට ඉතා හොඳින් වඩනා ලද සිත් ඇත්තේ මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර අටෙක්හිද? ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයන්හි වනාහි හික්‍ෂුව මනාව ඉතා හොඳින් වඩන ලද සිත් ඇත්තේ - පෙ - මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න අටකි, උදෙසීම අටකි, විස්තර කිරීම් අටකි යයි මෙසේ යමක් කියන ලද්දේ ද ඒ මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මේ නිසාම කියන ලදී යනුයි. මේ මේ අර්ථය ද, දේශනා ක්‍රමය ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් අනුදන්නා ලද්දේම වේයයි දත යුතුය.

එහි අරියො - අරියො යනු නිර්වාණය කැමැත්තවුන් විසින් එළඹිය යුතුය යනුයි. තවද කෙලෙසුන් සහිත පැවැත්මෙන් දුරු වූ නිසා ද ආර්ය භාවය ඇති කර ගැනීම නිසා ද, අර්යඵල ප්‍රතිලාභය නිසා ද, ආර්ය යයි දත යුතුය. මෙයට අංග අටක් ඇත්තේනුයි අටාංගික යනු වේ. ඒ මෙය අංග සතරකින් යුක්ත වූ සේනාව මෙන් ද, අංග පහකින් යුක්ත වූ තුර්ය නාදය මෙන් ද අංගයන් වෙන් කිරීමෙන් නොලැබෙන ස්භාවයෙන් යුක්ත නිසා ද අවයවමාත්‍රමයයි දත යුතුය යන මෙයින් නිවන සොයයි. තෙමීම හෝ සොයයි. කෙලෙසුන් මරමින් හෝ යයි යනුවෙන් මගො - මග්ගො යනු වේ. මෙසේ අර්ථ ප්‍රභේද ඇති මේ අෂ්ටාංගික මාර්ගය වඩන්නා වූ හික්‍ෂුව අවිද්‍යාව බිඳීයී. විද්‍යාව උපදවයි.

නිවන සාක්ෂාත් කරයි. එයින් මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි යනුවෙන් කියයි. එය මෙසේ ද කියන ලදී "මහණෙනි, යම්සේ වනාහි හැල් වී නණ්ඩුවක් නැතහොත් කොස්සක් හෝ යව වී නණ්ඩුවක් නැතහොත් කොස්සක් හෝ මනා පිහිටුවන ලද්දේ අතින් හෝ පයින් මඩින්නේ අත හෝ පය හෝ බිදීයී ද ලේ හෝ උපදවයි ද යන මෙය දක්නට ලැබේ. ඒ කවර හේතුවකින් ද මහණෙනි, හැල් වී හෝ යව වී නණ්ඩුවගේ (කටුවක් වැනි දෙයගේ) මනාකොට පිහිටුවීම නිසාය.

මහණෙනි, එසේම එම හික්කුව වනාහි මනාකොට පිහිටුවන ලද දෘෂ්ටිය මනාව පිහිටි බැවින් මාර්ග භාවනාවෙන් අවිද්‍යාව බිඳීයී. විද්‍යාව උපදවයි. නිවන සාක්ෂාත් කරන්නේය යන මෙය ද දක්නට ලැබේය යනුයි. මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණයෙන් ආරඹිධ සිත් ඇති ශාස්තෘන් වහන්සේ නව නාම කිං - නවය නම් කුමක් ද? යනිවෙන් ඊළඟ ප්‍රශ්නය වීමසයි. තෙරුන් වහන්සේ නවය යයි, නැවත කියා සත්තාවාස ය'යි උත්තර දෙයි. එහි නව - නවය යයි ගණන වෙන් කොට කීමයි. සත්තා සත්තා යනු ජීවිතිඤ්ඤා යයි හා එකට බැඳුණු ස්කන්ධයන් හේතු කොට ගෙන පනවන ලද පාණී යන ප්‍රඥප්තිය හෝයි.

ආවාසා මේවායේ වාසය කරති යනු ආවාසා යනු වේ. සත්ත්වයන්ගේ ආවාසයෝ සත්තාවාසා යනු වේ. මේ දේශනා මාර්ගය අර්ථ වශයෙන් වනාහි නවවිධ වූ සත්ත්වයන්ට මෙය අධිවචනයකි. එසේ හෙයින් කිය - "ඇවැත්නි, නොයෙක් නොයෙක් ආත්ම කායන් හෝ ආත්ම භාවයන් ඇති නොයෙක් නොයෙක් ආත්ම සංඥාවන් ඇති නොහොත් සිත කය දෙකම නානා ස්වභාව වූ සත්ත්වයෝ වෙත්. එනම් මනුෂ්‍යයෝය. ඇතැම් දිවියෝය. ඇතැම් විනිපාතිකයෝය යනුයි. මෙය පළමුවෙන් සත්ත්වාවාසයයි. ඇවැත්නි, නානාත්ම කායයන් ඇති එකාත්ම සංඥාවන් ඇති සත්ත්වයෝ වෙත්. එනම් පළමුව පහළ වූ බ්‍රහ්ම කායික දෙවියෝය. මෙ දෙවැනි සත්ත්වාවාසයයි.

ඇවැත්නි ඒකාත්ම කායයන් ඇති, නානාත්ම සංඥාවන් ඇති සත්ත්වයෝ වෙත්. එනම් ආහස්සර දෙවියෝය. මෙය තුන්වෙනි සත්ත්වාවාසයයි. ඇවැත්නි, ඒකාත්ම කායයන් ඇති ඒකාත්ම සංඥාවන් ඇති සත්ත්වයෝ වෙත්. එනම් සුභ කිණ්ණක දෙවියෝය. මෙය සතර

වෙනි සත්ත්වවාසයයි. ඇවැත්නි සංඥාවක් නැති ප්‍රතිසන්වේදනයක් නැති සත්ත්වයෝ වෙත්. එනම් අසංඥ සත්ත්ව දෙවියෝය. මෙය පස් වෙනි සත්ත්වවාසයයි. ඇවැත්නි, සියලු ආකාරයෙන් ම අරූප සංඥාවන් ඇති සත්ත්වයෝ වෙත්. එනම් ආකාසනඤ්චායතනයට පැමිණි සත්ත්වයෝයය, මෙය හයවන සත්ත්වවාසයයි.

ඇවැත්නි, විඤ්ඤානඤ්චායතනයට පැමිණි සත්ත්වයෝ වෙති. මෙය සත්වන සත්ත්වවාසයයි. ඇවැත්නි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයට පැමිණි සත්ත්වයෝ වෙති. මෙය අටවන සත්ත්වවාසයයි. ඇවැත්නි, නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට පැමිණි සත්ත්වයෝ වෙති. මෙය නව වන සත්ත්වවාසයයි. මුලින් කී ක්‍රමයෙන්ම මෙහි නව සත්ත්වවාසයෝ යයි කියන ලදී. වෙනත් නවයක් නොමැති හෙයින් යම් සේ කිය. මහණෙනි, මේ නව ධර්මයන්හි හික්‍ෂුච කළ කිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර නවයෙක්හිද? නව සත්ත්වවාසයන්හිය. මහණෙනි, මේ නව ධර්මයන්හි වනාහි හික්‍ෂුච මනාව කළ කිරෙනු ලබන්නේ - පෙ දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න නවයක උදෙසිම නවයකි. විස්තර කිරීම් නවයකි යයි මෙසේ යමක් කියන ලද්දේද එය මේ නිසාම කියන ලද්දේ යනුයි. මෙහි ද නව ධර්මයෝ විශේෂයෙන් දන යුතුය. කවර නවයක්ද? නව සත්ත්වවාසයෝය යන වචනයෙන් නව සත්ත්වවාසයන්හි ප්‍රකටව සම්පූර්ණයෙන්ම දැන ගැනීමෙන් ධූව, සුඛ, සුභ වශයෙන් ආත්මභාවය දැකීම දුරුකොට ශුද්ධ වූ සංඛාර පුඤ්ඡ මාත්‍රයක් වශයෙන් දැකීමෙන් කළකිරෙනු ලබන්නේ නිශ්චය කිරීම වශයෙන් සම්පූර්ණයෙන් දැනගෙන අනිත්‍ය අනුව බැලීමෙන් නොඇලෙනු ලබන්නේ දුක අනුව බැලීමෙන් මිඳෙනු ලබන්නේ අනාත්මය අනුව බැලීමෙන් මනාකොට කෙළවර දක්නාසුලු වූයේ ප්‍රභාණය පිළිබඳව සම්පූර්ණ වශයෙන් දැනගෙන නිවැරදි ස්වභාවයට පැමිණ මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි යනුවෙනි. එහෙයින් ද මෙය කියන ලදී. මහණෙනි, නව ධර්මයන්හි හික්‍ෂුච මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර නම් නවයෙක්හිද? නව සත්ත්වවාසයන්හිය යනුයි.

මෙසේ මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණයෙන් සනුටු සිත් ඇති සාස්තෘන් වහන්සේ ඊලග ප්‍රශ්නය දසනාමකිං දහය නම් කවරෙක්ද? යනුවෙන්

විමසති. එහි මෙම ප්‍රශ්නයට මෙයින් අන්‍ය වූ තත්හි කිසියම් විස්තර කිරීමිහි දස කුසල කර්මපථයෝ කියන ලද්දාහ. එහෙයින් කිය - මහණෙනි, දස ධර්මයන්හි හික්‍ෂුච මනාව කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කවර නම් දහයෙක්හිද? දස අකුසල කර්ම පථයන්හිය. මහණෙනි, මේ දස ධර්මයන්හි වනාහි හික්‍ෂුච මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. කරව නම් දහයෙක්හිද? දස අකුස කර්ම පථයන්හිය. මහණෙනි, මේ දස ධර්මයන්හි වනාහි හික්‍ෂුච මනාකොට කළකිරෙනු ලබන්නේ - පෙ - මෙලොවදීම දුක් කෙළවර කරන්නේ වෙයි. ප්‍රශ්න දහයකි. උදෙසීමි දහයකි. විසදීමි දහයකි යයි මෙසේ යමක් කියන ලද්දේද, ඒ මෙය මේ නිසාම කියන ලද්දේය යනුයි. මෙහි වනාහි යම් හෙයකින් මේ ආයුෂ්මත් තෙමේ තමා නොපමනුවා අනිකක් ප්‍රකාශ කරනු කැමැත්තේ යම් හෙයකින් හෝ මේ පිළිවෙළින් ද ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ මනාකොට ප්‍රකාශ කරන ලද්දේම වෙයි ද, එහෙයින් යම් දස අංගයන්ගෙන් යුක්ත වූයේ අර්භ්‍යන් යයි කියයි. ඔවුන්ගේ අධිගමය දක්වන්නේ දසඛෙග්හි සමන්තාගතො අරහාති වුවවනි - දශ අංගයන්ගෙන් යුක්ත වූයේ රහතන් වහන්සේ යයි කියයි යයි පුද්ගලයා නිශ්චය කොට දේශනා කිරීම සඳහා උත්තර දෙයි. යම් හෙයකින් යම් දශ අංගයන්ගෙන් යුක්ත වූයේ රහතන් වහන්සේ යයි කියයි. ඒ දශ අංගයෝ දසනාම කිං - දශ නම් කීම? යනුවෙන් විමසන ලද තෙරුන් වහන්සේ විසින් දක්වන ලද්දේ යයි දතයුත්තාහ. ඒ දහය ද ස්වාමීනි, හික්මීම අවසන් කළ රහතන් වහන්සේ යනුවෙන් අසේඛ යයි කියයි. ස්වාමීනි, කොපමණකින් හික්‍ෂුච වනාහි අසේඛ නම් වෙයි ද යනුවෙනි. මහණෙනි, මෙහි හික්‍ෂුච අසේඛ වූ සම්මා දිට්ඨියෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද අසේඛ වූ සම්මා සංකප්පයෙන් යුක්ත වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා සම්මා වාචායෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා කම්මන්තයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා ආර්ථයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා වායාමයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා සතියෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා සමාධියෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, මනාව අසේඛ වූ සම්මා ඤාණයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, අසේඛ වූ සම්මා විමුක්තියෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ද, මහණෙනි, හික්‍ෂුච මෙසේ වනාහි අසේඛ නම් වෙයි යන මේ ආදී වූ සුභ්‍රයන්හි කියන ලද ආකාරයෙන්ම දත යුත්තාහ යනුවෙනි.

සාරත්ථසමුච්චය නාමාය චතුර්භාණවාරට්ඨ කථාය සාමනේර පඤ්ඤා වණණනා නිට්ඨිතා

සාරත්ථසමුච්චය නම් වූ චතුර්භාණවාරට්ඨ කථාවෙහි සාමනේර ප්‍රශ්න වර්ණනාව නිමිඥය.

ද්වන්තිංසාකාරවර්ණනා

දැන් යම් මේ ප්‍රශ්නයන් යම් ප්‍රඥාවකින් පිරිසිදු ප්‍රකාශ කළේ ද එයට පදස්ථාන වූ සමාධියගේ ඒ නිසා පවත්නා ආකාර වශයෙන් ගෝචරය දක්වන්නට අන්තන්හි බුදුවරුන්ගේ පහළවීමක් නොපවතිනවිටද, සියලු තීර්ථකයන්ට එය අවිෂය වන්නේය. ඒ ඒ සූත්‍රාන්තයන්හි "මහණෙනි එකම ධර්මයක් වඩන ලද්දේ මහත් වූ සංවේගය පිණිස පවත්නේය. මහත් වූ අර්ථය (සතරමග) පිණිස පවත්නේය. මහත් වූ යෝග කෂමය (සතර ශ්‍රාමණ්‍ය ඵල) පිණිස පවත්නේය. මහත් වූ සිහිය හා නුවණ පිණිස පවත්නේය.

ඥාන දර්ශන ප්‍රතිලාභය පිණිස පවත්නේය. මෙලොව වශයෙන් සුඛ විභරණය පිණිස පවත්නේය. විද්‍යා විමුක්ති ඵලය ප්‍රත්‍යක්‍ෂකිරීම පිණිස පවත්නේය. ඒ එකම ධර්මය කවරේද? කායගතාසනිය හෙවත් කය අනුව ගිය සිහියයි. මහණෙනි යම් කෙනෙක් කායගතාසනිය අනුභව නොකෙරෙත් නම් ඔහු අමාත්‍ය අනුභව නොකළානම් වෙයි.

යම් කෙනෙක් කායගතා සතිය කර්මස්ථාන භාවනා කිරීම් වශයෙන් අනුභව කෙරෙත් නම් ඔහු අමාතය (නිවන) අනුභව කළා නම් වෙයි. මහණෙනි යම් කෙනෙක් කායගතාසතිය නොවළඳන ලද්ද ඔවුන් විසින් අමාතය නොවළඳන ලදී. මහණෙනි යම් කෙනෙකුගේ කායගතාසතිය පිරිහුනද, ඔවුන්ගේ අමාතය පිරිහින මහණෙනි යම් කෙනෙකුගේ කායගතාසතිය නොපිරිහුනද ඔවුන්ගේ අමාතය නොපිරිහින මහණෙනි කෙනෙකුත් විසින් කායගතාසතිය අනධිගමය නිසා වරදනා ලද්ද ඔවුන් විසින් අමාතය වරදනා ලදී. මහණෙනි යම් කෙනෙකුත් විසින් කායගතාසතිය සැපයිහිද ඔවුන් විසින් අමාතය නිෂ්පාදිත වෙයි." යනුවෙන් මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් නොයෙක් ආකාරයෙන් ප්‍රසංශා කොට මහණෙනි කෙසේනම් හික්කුළු කායගතාසතිය වඩන්නේද? නැවත ද මහණෙනි හික්කුළු පත්ලෙන් උඩ කෙස් මතුයෙන් යට සම කෙළවර කොට ඇති මේ ශරීරයම නොයෙක් ආකාර වූ අසුවියෙන් පිරුණේයයි ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කෙරේද "මේ ශරීරයෙහි කේසයෝය, ලෝමයෝය, නියය, දත්ය, සමය, මස්ය, නහරය, ඇටය, ඇටමිදුලය, වකුගඩුය, හෘදය මාංශය, අක්මාවය, දලඳුවය, බඩදිවය, පපුවය, බඩවැලය, අතුනුබහන්ය, අමුඅහරය, මලය, පිතය, සෙමය, පුයාය හෙවත් සැරය, ලේය, ධහදියය, මේද තෙලය, කඳුළුය, වූරුණු තෙල්ය, කෙළය, මුකුණුය හෙවත් සොටුය, සදම්බුලය, මුත්‍රය, මුදුනෙහි හිස්මොලයයි යනුවෙන්. මෙසේ ඒ ඒ තත්ති හිස්මොලය ඇටමිදුලු සමග එකට ගෙන දේශනා කරන ලද කායගතාසති කොට්ඨාශ භාවනාදී පරියායය (පිළිවෙල) දෙතිස් ආකාර කර්මස්ථානය පටන් ගන්නා ලදී.

තසසායං අත්චණ්ණනා යනු මේ එහි අර්ථ වර්ණනාවයි. එහි අත්ච යනු ඇත. විද්‍යමාන වෙන් ඉමසම් යන යම් මෙය පත්ලෙන් උඩ කෙස් අතින් යට සම කෙළවර කොට නොයෙක් ආකාර අසුවියෙන් පිරුණේයයි කියයි. එහි කායෙ යනු ශරීරයෙහි, ශරීරය වනාහි අසුවියෙන් ගැවසුනු බැවින් තුන්සිත වූ කේසාදීන්ගේ ඉපදීමට හේතුවන බැවින් කායයි කියයි. කෙස් -පෙ- හිස් මොල යනාදිය ද එසේය. මේ කේසාදීහු දෙතිස් ආකාර වෙන්. ඒ මේ කයෙහි කෙස් ඇත. මේ කයෙහි ලෝමයෝ වෙන්. මෙසේ සම්බන්ධය දතයුතුය. එයින් කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? මෙසේ මේ කයෙහි පාද තලයේ පටන් මත්තෙහි කෙස් මතුපිට පටන් යටටද සමෙහි පටන් වට්ටද යම් මෙපමණ බලියක් පමණ වූ ශරීරයෙහි

ඒ කර්මස්ථානය ඉගෙන ගුරුවරයාගෙන් විමසා යම් ඒ "මහවෙහෙර, නව වෙහෙර, ජරාවාස වෙහෙර, මහා මාර්ග ඇසුරු කළ වෙහෙර, නවකම් ඇති වෙහෙර, පත්‍ර ඇති වෙහෙර, මල් ඇති වෙහෙර, ගෙඩි ඇති වෙහෙර, බොහෝ දෙනා ප්‍රාර්ථනා කෙරෙන වෙහෙර" "නගර ඇසුරු කරන වෙහෙර, දර ඇති වෙහෙර හා සමඟ කුඹුරු ඇසුරු කළ වෙහෙර, විෂ භාගය ඇසුරු කළ වෙහෙර හා සමඟ, සප්පාය නැති වෙහෙර යම් වෙරෙක කළාණ මිත්‍රයෙකු නොලැබේද එම වෙහෙරද" "මේ අටළොස් සේනාසනයන් දුරු කළ යුතුයැයි දැන එය දුරු කොට යම් ඒ "මහණෙනි, සේනාසනය කෙසේ නම් අංග පසෙකින් යුක්ත වූයේ වෙයිද? මහණෙනි, මෙහි සේනාසනය ගමෙන් ඉතා දුර වූයේද නොවේ. ගමට ඉතා ලග වූයේද නොවෙයි.

ගමනාගමනයට පහසු වන්නේද වෙයි. දහවල් ජනාකීර්ණ නොවෙයි. රාත්‍රියෙහි නිෂ්ඛන්ධව, අල්ප වූ ඛන්ධ ඇත්තේද, අල්ප වූ සෝභා ඇත්තේද වෙයි. මැසි මදුරු, අවු සුළං, නයි පොළොං ආදීන්ගේ ස්පර්ශයත් නැත්තේය. එබඳු වූ සේනාසනයෙහි වසන්නාට විවර, පිණ්ඩපාන, සේනාසන, ගිලන්පස හා බෙහෙත් පිරිකර ඇදී දේ නිරායාසයෙන් ලැබෙන්නේය. බහුශ්‍රැත වූ ආගතාගම, ධර්මධර, විනයධර, මානාකාධර ස්ථවිර භික්ෂුහු ඒ වෙහෙර වෙසෙත්ද ඔවුහු කළින් කළ එළැඹ ස්වාමීනි, මේ කෙසේද? මෙහි අර්ථය කුමක්දැයි විමසන ලද්දේ ආයුෂ්මතුනි, එහි ඔබට අවිච්ඡාදන වූ අර්ථය විච්ඡාදන කෙදේද, ගැඹුරු වූ අර්ථය ලිහිල් කරද්ද, අනේකවිධ ගැඹුරු ධර්මයන්හි හා සැක සහිත ධර්මයන්හි සැක දුරුකෙරෙද්ද? මහණෙනි, මෙසේ සේනාසනය පඤ්චාංගයෙන් යුක්ත වන්නේය." යනුයි. මෙසේ අංග පසෙකින් යුක්ත වූ සේනාසනය පිළිබඳව කියන ලදී. එබඳු වූ සේනාසනකට පැමිණ කරන ලද සියලු කාර්යයන් කාමයන්හි ආදිනවද, නෛෂ්කුමායෙහි ආනිසංඝයන්ද ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කොට බුදු රජාණන් වහන්සේ වතුරාර්ය සත්‍යයන් මනාව අවබෝධ කරන ලද බවද, ධර්මය සුධර්ම හෙවත් ස්වාකාමාදී වශයෙන් මනාකොට දේශනා කරන ලද බවද සංඝයා මනාව පිළිපත් බවද සිහිකිරීමෙන් සිත පහදවා යම් ඒ "වචනයෙන්ද, මතසින්ද, එසේම වර්ණ සන්ධාන වශයෙන්ද දිසා ඔකාස වශයෙන්ද පරිච්ඡේද වශයෙන් සත් ආකාරයෙන් ගැනීම දන්නේය." යනුයි.

මෙසේ සප්තවිධ වූ උග්‍රහ කෞශල්‍යයද, පිළිවෙලින් ඉතා ඉක්මනින්ද නොව ඉතා හෙමින් ද නොව, විකේෂ්පය දුරු කිරීමෙන් ප්‍රභූජනිය ඉක්මවීමෙන් අනුපිළිවෙලින් මිදීමෙන්ද අර්පණා ලක්ෂණ වශයෙන් සූත්‍රයන් තුනද මෙසේ දසවිද වූ මනසිකාර කෞශල්‍යයද කියන ලදී. ඒ අත් නොහැර දෙනිස් ආකාර භාවනාව ඇරඹිය යුතුය. මෙසේ වනාහි හේතූන්ගේ ද්විතීයාකාර භාවනාව සියලු ආකාරයෙන් සම්පූර්ණ වේ. අන් පරිද්දකින් නොවේ. එහි මූලිකම තව පඤ්චකය පමණක් ගෙන ත්‍රිපිටකයෙහි එන ක්‍රමයෙන්ම කෙසා ලොමා යැයි මේ ආදී ක්‍රමයෙන් අනුලෝම වශයෙන්ද, එය ප්‍රගුණ වූ කල්හි තවෝ දනතා යැයි මේ ආදී ක්‍රමයෙන් පටිලෝම වශයෙන් ද, එයට ප්‍රගුණ වූ කල්හි ඒ ක්‍රම දෙකෙන්ම අනුලෝම හා ප්‍රතිලෝම වශයෙන් ද පිටතට විසිරුණු කල්පනාවන් සිද්ධිම සඳහා පාළු ප්‍රගුණ භාවය පිණිස ද ප්‍රත්‍යය වේ. මනසින් වැඩිම අසුභයන්ගේ වර්ණ ලක්ෂණයන් වෙන් වෙන් වශයෙන් ගන්නා යෝගියා හටය. ඉක්බිති ඒ ක්‍රමයෙන්ම වක්ක පඤ්චකය අධිමසක්ද, ඉන්පසු ඒ දෙකම අධි මසක්ද, අනතුරුව පප්ඵාස පඤ්චකය අධි මසක්ද ඉන් පසු ඒ පඤ්ඤක ක්‍රයයද අධි මසක් වැඩිය යුතු වේ.

ඉන්පසු අන්තේහි කියන ලද්දාවූද මත්ථුඛගය පෘථුවී ධාතු ආකාරයන් සමඟ එකක් වශයෙන් වැඩිම සඳහා මෙහි ඇතුළත් කොට මත්ථුඛග පඤ්චකය අධි මසක්ද, ඉන්පසු පහක් බැවින් ද සතරද අධි මසක් වැඩිය යුතුය. එසේම මේ වක්කයද අධිමසක් වැඩිය යුතුය. ඉක්බිති මේද වක්කය සමඟ ඒ පහ බැගින් වූ සතරද අධි මසක් වැඩිය යුතුයි. ඉන් පසු මත්ථු වක්කයද අධි මසක් වැඩිය යුතුය. ඊට පසුව සියළුම ද්විතීයාකාරයම අධි මසක් යැයි මෙසේ මාස හයක් වර්ණ, සණ්ඨාන, දිසා ඔකාස, පරිච්ඡේද වශයෙන් වෙන් කරමින් වැඩිය යුතුය.

මේ මධ්‍යම ප්‍රාඥ පුද්ගලයා සඳහා කියන ලදී. මද වූ ප්‍රඥාවක් ඇති තැනැත්තා විසින් වනාහි දිවිය ඇති තාක් වැඩිය යුතුය. තීක්ෂණ වූ ප්‍රඥාවක් ඇති අයට වනාහි නොබෝ කලකින්ම ප්‍රඥාව සම්පූර්ණ වේයැයි කිය. මේ ද්විතීයාකාරය කෙසේනම් වර්ණනාදී වශයෙන් නියම කරනු ලැබේදැයි හෙවත් ව්‍යවස්ථානය කරනු ලැබේදැයි කියනු ලැබේ. මෙය වනාහි අප්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා යන මේ ආදී ක්‍රමයෙන් තවපඤ්චකාදී කොටස් වශයෙන් ද්විතීයාකාරය වඩන්නේ කෙසේ

කෙස් වනාහි වර්ණ වශයෙන් කළු පැහැයෙන් යුක්ත යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කරයි. යම් බඳු ආකාර ඇත්තේ හෝ ඒ අනුව දක්නා ලද්දේ වෙත්. සංස්ථාන වශයෙන් දික්වූ වට වූ තරාදි දඬු මෙන් යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. දිසා වශයෙන් වනාහි යම් හෙයකින් මේ කයෙහි නාභියෙන් උඩ උපරිම දිසාව වශයෙන්ද, නාභියෙන් යට යට දිසාව වශයෙන්ද කියයි.

එහෙයින් මේ කායයාගේ උඩු දිසාවේ හටගන්නේ යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. ඔකාස වශයෙන් නළල් කෙරවලින්ද, දෙපස කන් සිළු වලින්ද, ගෙලවලයෙන්ද පරිච්ඡින්න වූ මේ කෙස් නම් හිස් කබල වසා වෙළි සිටි සමෙහි හටගන්නාහු යම් සේ කුඹසක් මත්තෙහි ඉලුක් තණ හටගත් කල්හි කුඹස මුදුන "මා කෙරෙහි ඉලුක් තණ හටගන්නැයි නොදනිද ඉලුක් තණ ද" අපි කුඹස මත හටගනුම්හයි නොදනිද්ද එපරිද්දෙන්ම හිස් කබල වසාගෙන වෙලි සිටියි. සමද මා කෙරෙහි කෙස් හටගත්හයි නොදනියි. කෙස්හුද අපි හිස් කබල වසා වෙළි සිටියි සමෙහි හටගනුම්හයි නොදනිත්. මේ සමය කෙස්ය. යන භූත උපාදනය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් මා කෙරේ කේසයෝ හට ගත්හ. අපි හිස් කබල වසා වෙළි සිටි සමයේ හටගනු්හ."යි. අහෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා (මෙතෙහි කිරීම - සැලකීම) රහිතයහ. යම් හෙයකින් මේ කේසයෝ අවේනනය, අව්‍යාකනය, ශුන්‍යය, ඉතාම දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය, සත්වයෙක් නොවේ, පුද්ගලයෙක්ද නොවේ යනුවෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කරයි. පරිච්ඡේද වශයෙන් යනු සභාග පරිච්ඡේද විසභාග පරිච්ඡේද යැයි ද්වි විධ වේ. හිස වසා සිටි සමහි කේසයෝ යට පිහිටි සමහි වියගක් පමණ ඇතුළුව පිහිටා යට ඒ කේසයන්ගේම මුල් තලයෙන්ම මතු අහසින්ද සිරස ඒ ඒ කෙස් ගසින්ද, පරිච්ඡින්නය යැයි මෙසේ සභාග පරිච්ඡේදය යැයි. කේසයෝ අනික් එක් තිසක් වූ කුණුපයන්ගේ ආකාර ඇත්තෝ නොවෙති. සෙසු එක් තිසක් වූ කුණුපයෝ කේසයෝ නොවෙති. මෙසේ විගහාග පරිච්ඡේද වශයෙන්ද ව්‍යවස්ථාපනය කරයි.

එවංනාව කෙසෙ වණණාදිනො වච්ඤාපෙති මෙසේ වනාහි කේසයන්හි වර්ණාදි වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. අනෙක් ඒවායින් ලොමා - ලෝමයෝ වර්ණ වශයෙන් බොහෝ සෙයින් නීල වර්ණ යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. යම් ආකාර වූ පෙනුමක් එයින් වේද, එසේ සටහන් වශයෙන් යටට නැමුණු දුන්නක හැඩය ඇත්තේය. නැතහොත්

අග නැමිගිය තල් මලක බඳු වූ සටහන් ඇත්තේය. දිසා වශයෙන් දිසා දෙකෙහි හටගත්තේය. ඔකාස වශයෙන් අත්ල හා පත්ල හැර බොහෝ සෙයින් ඉතිරි ශරීර වර්මයන්ගේ හට ගත්තේය. යන එහි යම් සේ පුරාණ ගම් පියෙස්හි හිතණ හටගත් කල්හි පැරණි ගම් පියස් තෙම මා කෙරේ හිතණ හටගත්තාහයි යම් සේ නො දැනීද, හිතණ ද අපි පැරණි ගම් පියෙස්හි හටගනුම්හයි යම් සේ නොදැනීද එපරිද්දෙන්ම සිරුර වසා සිටි තෙමේ මා කෙරෙහි ලොම්හු හට ගත්තාහයි නොදනී. මේ භූත උපාදාන රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් අහෝග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. මෙසේ මේ ලෝමයෝ අවේතනය, අව්‍යාකාතය, ආත්ම ශුන්‍යය, ඉතා දුගඳය, පිළිකුල් සහගතය, අප්‍රිය ය, සත්වයෙකු නොවේ පුද්ගලයෙකු නොවේ යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් ශරීරය වෙළාසිටි සමයෙහි ලේඛිත්තෙකු පමණ ඇතුලට පිවිස්සාගෙන යට තම තමාගේම මුල් තෙලෙන්ද, මත්තෙහි අවකාසයෙන්ද සරස අන්‍යාන්‍ය රෝමයෙන්ද පරිච්ඡින්නව සිටියෝ යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය ලෝම පිළිබඳ සහග පරිච්ඡේදයයි. විෂම භාග පරිච්ඡේදය කේසයන්ට කී අයුරින්මැයි. එවං ලොමෙ වණණාදිතො වච්ඡථපෙනි මෙසේ ලෝම ආදියන් වර්ණනා වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් පසුව නබා නියය. එහි සම්පූර්ණ වශයෙන් නිය විස්සකි. ඒ සියළුම නිය වර්ණ වශයෙන් මසින් තොර වූ ස්ථානයන්හි සුදු පැහැයෙන් යුක්තය. මසින් යුක්තවූ තන්හි තඹ පැහැයෙන් යුක්තයැයි වෙන්කොට දැක්වේ. තම තමාට අයත් පරිද්දෙන් පිහිටි ඉඩ ප්‍රමාණ වූ සණ්ඨාන ඇත්තේය. බොහෝ සෙයින් මී ඇට වලට සමාන සටහන් ඇත්තේ ය. මසුන් ගේ කොර පොතුවලට සමාන සටහන් ඇත්තේ හෝ යයි.. ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. දිසා වශයෙන් දිසා දෙකෙක්හි හටගත්හ. ඔකාස වශයෙන් ඇඟිලි අග හටගත්තේය යැයි කියයි. එහි යම් සේ ගම්ළඳරුවන් දඩු කැබලි අග මී ඇට විද අමුණා ක්‍රීඩා කරන කල්හි දඩු කඳහු අප අග්හි මී ඇට අමුණා තබන ලදැයි නොදැනීද? මී ඇට ද අප දඩු කැලි අමුණා තබන ලදුම්හයි නොදැනීද? එමෙන්ම ඇඟිලි අපගේ අග නියපොතු ඇත්තේයැයි නොදනිති. නිය පොත්තේද අප ඇඟිලි අග හට ගනුම්හයි නොදැනීද? මේ භූත උපාදන ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආහෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. මෙසේ මේ නිය පොත්තෝ අවේතනය, අව්‍යාකාතය, අත් බැවින් හිස්ය. ඉතා දුගඳය, පිළිකුල් සහගතය, අප්‍රියය, සත්වයෙකු නොවේ.

පුද්ගලයෙකුද නොවේ යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට මුල අඟිලි කෙළවර මසින්ද උඩ හා අග ආකාශයෙන් ද දෙපැත්තෙහි ඇඟිලිවල දෙපස කෙළවර සමෙන්ද පරිච්ඡේදනය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මේ නියමොත්වල සභාග පරිච්ඡේදයයි. විෂභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන් හා සමාන වේ. එවං නබේ වණණාදිනො වච්ඡථපෙනි මෙසේ තියෙහි වර්ණාදි වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන්පසුව දනතා දන්තා යනු සම්පූර්ණ දත් ඇතියවුන්ගේ වශයෙන් දෙතිස් දන්ය. ඒ සියල්ලම වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණයයි. වෙන්කොට දැක්වේ. එහි සමසේ පිහිටියාවූ දත් කියතකින් කපන ලද හක්ගෙඩි සමූහයක් මෙන්ද, සමසේ ගොතන ලද සුදු මල් කැකුළු මාලාවක් මෙන්ද වැටහෙත්. එහි සමසේ නොපිහිටි දත් දිරාගිය ආසන සාලාවක තබා ඇති පුටු පිළිවෙළක් මෙන් නොයෙක් සටහන් ඇත්තාහු සණ්ඨාණ වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. එම දත් දෙපෙල අවසන් වන තන්හි යටින්ද උඩින්ද දෙක දෙක බැගින් ඇති දත් අට සිවුකොනේ ඇත්තේ සිවුමුල් ඇත්තේ සතීප පුටු තැබූ ආකාර ඇති සටහන් ඇත්තේය. එයට මෙහායින් එම ක්‍රමයෙන්ම එකටම පිහිටා ඇති දත් අට කොන් තුනකින් යුක්ත වූවාහු. මුල් තුනකින් යුක්තවූවාහු කතිරයකට බදු සටහන් ඇත්තේය. එයටද මෙහායින් එම ක්‍රමයටම යටින් හා උඩින් එක එක වශයෙන් පිහිටා ඇති දත් සතර කොන් දෙකකින් යුක්ත වූයේද මුළු දෙකකින් යුක්ත වූයේද යාන කුපස්ථම්භයකට (රථයක ගැඹුරට සිටුවන ලද කණුවකට) බදු සටහන් ඇත්තේය. එයටද මෙහායින් එම ක්‍රමයෙන්ම එකටම පිහිටා ඇති දත් සතර එක කෙළවරකින් ද එක් මුලකින්ද යුක්ත වූයේ දෑ සමන් කැකුළකට බදු සටහන් ඇත්තේය. එම දත් දෙපෙල මැද යටින් සතරක්ද උඩින් සතරක්ද වශයෙන් ඇති දත් අට එක් කෙළවරකින්ද එක් මලකින්ද යුක්ත වූයේ ලඹු ඇටයකට බදු සටහන් ඇත්තේය. දිසා වශයෙන් උඩු දිසාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් උඩු ඇන්දේ දත් යටිහනුකටුවෙහි උඩ කෙළවරෙහිද වශයෙන් පිහිටියේ ය. එහි යම්සේ වඩුවන් විසින් ගල්වලවල්හි (යම්කිසි ලහටු ජාතියකින් බදවා) කණු සිටුවූ කල්හි ඒ කණුවලවල්, අප කෙරෙහි කණු සිටුවා ඇතැයි නොදනින්ද, කණුද අපි ගල්වලවල්හි සිටුම්භයි නොදනින්ද, එමෙන්ම හනු ඇට අප කෙරෙහි දත් හටගන්නාහයි නොදනින්. දත් අපි හනු ඇටවල හටගනුමහයි

නොදනිත්. මේ භූත උපාදාන රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් අභාග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ.

මෙසේ මේ දත්තම් අවේනනය අව්‍යාකෘතය, ආත්මභාවයෙන් ශුන්‍යය, ඉතාම දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය, සත්‍යයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකුද නොවේයැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට හනු ඇටෙහි පිහිටි තමන්ගේම මුල් තලයෙන්ද මතු අභසින්ද සරස ඔවුනොවුන් විසින්ද පරිච්ඡන්තයැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය මේවායේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයාට කී අයුරින්මය. එවං දනෙතා වණණාදිනො වච්ඤාපෙති මෙසේ දන්තායන්ති වර්ණාදි වශයෙන් ව්‍යවස්ථාණය කෙරේ.

ඉන්පසුව ශරීරය ඇතුළත නොයෙක් කුණප සමූහයන් වසාගෙන සිටින තවො සම වර්ණනා වශයෙන් සුදු පැහැයෙන් යුක්ත යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. එය වනාහි ඉදින් සම පැහැයෙන් රක්ෂ්පනය කරන ලද බැවින් කලු සුදු වර්ණ වශයෙන් නොයෙක් පැහැ ඇත්තා මෙන් පෙනේ. එසේ වුවත් සමාන වර්ණයෙන්සුදු පැහැයෙන් යුක්ත වේ. එහි සුදු පැහැති බව ගිනි දැල්ලකින් නසන ලද හෝ ආයුධයකින් පහර දී කුඩාල කරන ලද හෝ සමෙන් ප්‍රකට වේ. සම සන්ධාන වශයෙන් සංකේෂ්පයේ සරීර සන්ධානමය විස්තර වශයෙන් නොයෙක් සටහන් ඇත්තේය. එසේම එහි පාදයේ අග ඇත්තේය. එසේම එහි පාදයේ අග ඇඟිලිවල සම පටපණු කෝෂ බදුය. පිට පතුල් සම පුටබද්ධ හෙවත් සියලු පිටිපතුල වැසෙන සේ සැදූ උපහනයක් හෙවත් පාවහනක් බදුය. ජංසා හෙවත් දණහිසෙහි සම බත් වැසූ තල් කොලයක් බදුය. කලවායෙහි සම සහල් පිරුපෙරහන් පටන් බදුය. පිටෙහි සම පුවරුවකින් වසන ලද සමක් බදුය. කුසෙහි හෙවත් බඩෙහි සම විණා ද්‍රෝණියකින් හෙවත් විණා ඔරුවකින් වසන ලද සමක් බදුය. ළෙහි සම බොහෝ සෙයින් චතුරශ්‍රාකාර සටහන් ඇත්තේය. දෑතෙහි සම හියවුරක් (ඊතල දමන කොපුව) වසාලු සමක් බදුය. පිටි අත්ලෙහි සම කරකොපුවක් (දැලිපිහියා දමන කොපුව) හෝ පණාවැස්මක් බදුය. අත් දෙකෙහි ඇඟිලිවල සම යතුරුදමන පසුම්බියක් හෙවත් ඵවිකයක් බදුය. බෙල්ලෙහි සම සැට්ටයක් බදුය. මුහුණෙහි සම කුඩා හා මහත් සිදුරු ඇති පණු කුඩුවක් බදුය. හිසෙහි සම පාත්‍රා පසුම්බියක් බදුය යනුයි.

සම අරමුණු කොට ගෙන භාවනා කරන යෝගාවචරයා විසින් උඩුතොල පටන් සම ද මස් ද අතරින් සිත යවිනේ පළමුකොට වනාහි මුහුණෙහි සම වෙන් කිරීම් වශයෙන් අරමුණු කළ යුතුය. ඉන් පසුව පිටත බෙල්ලෙහි සම ද, ඉන්පසු අනුලෝම වශයෙන්ද පටිලෝම වශයෙන් දකුණු අතෙහි සම ද අනතුරුව ම කුමයෙන්ම වම් අතෙහි සම ද, ඊට පසු පිටෙහි සම ද ඉන් අනතුරුව ආනිසයද (තට්ටම් දෙකෙහි) සම ද, ඊට පසු අනුලෝම වශයෙන්ද පටිලෝම වශයෙන් ද, දකුණු පාදයෙහි සම ද, ඉක්බිති වම් පාදයේ සම ද, ඉන්පසු පිළිවෙළින් වස්කී සම ද, උදර සම ද, හෘදය සම ද, අභ්‍යන්තර වූ බෙල්ලෙහි සම ද, ව්‍යවස්ථාපනය කළ යුතුය. බෙල්ලෙහි සමට පසුව යටිහනුසම ද මෙසේ යම්තාක් නැවත යටිතොල සම ද ව්‍යවස්ථා කට යුතුය.

දිසා වශයෙන් උඩ හා යට යන දෙදිසාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් සියලු ශරීරය වෙළාගෙන සිටියේය යනුයි. එහි යම්සේ මහා බෙරයක් අලුතු (අමු) ගෙරි සමකින් වසන ලද කල්හි එම මහා බෙරය "මම අලුත් ගෙරි සමකින් වසන ලදැයි නොදකීද? අලුත් ගෙරි සම මා විසින් මහා බෙරය වසන ලදැයි නොදකීද?" එසේම සතරමහා භූතයන්ට අයත් ශරීරය "මම සමින් වසන ලදැයි නොදකී. සම ද මා විසින් සතර මහා භූතයන්ට අයත් ශරීරය වසන ලදැයි නොදකී" මේ භූත උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග ප්‍රත්‍යවේෂා රහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතය. අව්‍යාකෘතය. ආත්ම ශුන්‍යය. ඉතා දුගඳය, පිළිකුල් සහගතය, අප්‍රිය ය. සත්වයෙකු නොවෙයි. පුද්ගලයෙකුද නොවේ යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

"අමුසමින් වසන ලද්දාවූ නව දොරටු නැමති මහා වුණයක් වූ මේ ශරීරයාගේ හැම පැත්තෙන්ම දුගඳ හමන්නාවූ අසුචි වැගිරෙයි" පරිච්ඡේද වශයෙන් යට මසින් ද එහි පිහිටි තලයෙන් ද මත්තෙහි සිවියෙන්ද පරිච්ඡින්න යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය කර්මයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විෂභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්ම යනුයි. එවං තවං වණනාදිනො වච්ඡථපෙනි මෙසේ සම වර්ණනාදි වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් පසුව ශරීරයේ නවසියයක් මස් පිටු ප්‍රභේදයන් ඇති මංසං මස් වර්ණ වශයෙන් රතු පැහැතිය. එරඹදු මල්වලට සමාන වේයැයි දැක්වේ. සටහන් වශයෙන් නොයෙක් සටහන් ඇත්තෝය. එසේම එහි ජංසා හෙවත් කෙණ්ඩා මස තල්පත වැසූ බත් මුලක් වැතිය. නොපිපුණු වැටකේ පොහොට්ටුවක් වැනි යැයිද ඇතැම්හු කියති. කලවේ මස ඇඹරුම් ගලෙහි දුගල බදුය. ආනිශද (තට්ටම් දෙක) මස මැටි පිටින් කළ ලිප කෙළවර බදුය. පිටේ මස පැදුරේ වනා වියලාගත් තල්ගුලි පටලයක් බදුය. පරාල දෙකේ හෙවත් ඉලඟුට දෙකේ මස පෙනැලි රූ කුසෙක තුනිකොට ඇල්ලූ මැටියක් බදුය. තනයෙහි මස සිටගෙන බිම හෙලූ මැටි පිටක් බදුය. බාහු දෙකේ මස නගුට හිස හා පාදයන් සිඳ සමගසා තබන ලද මහ මීයෙකු බදුය. සුනකුගේ මස් වැනියැයිද ඇතැම්හු කියති. කම්මුල් මස කම්මුල් පෙදෙසෙහි තබන ලද කරද ඇට බදුය. මැටියෙක බදුයැයිද ඇතැම්හු කියති. දිවෙහි මස දළුත් ගසෙහි කොළ බදුය. නාසයේ මස පිටතට විසි කර දමා තිබෙන පිරුන කෝසයක් බදුය. අක්ෂිකූප මාංසය භාගයක් පැසුණු දිඹුල් ගෙඩියක් බදුය. හිසෙහි මස කොල තම්බන කලයෙහි තුනියට ගාන ලද්දක් බදුය යනුයි. මස අරමුණු කොට භාවනා කරන යෝගාවචරයා විසින් මේ මහත් වූ මස් වැදලීම සන්ථාන වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කළ යුතුය.

මෙසේ ව්‍යවස්ථාපනය කරන්නාට සියුම් සියුම් වූ මස් වැදලිද ඤාණයාගේ ඉදිරියට එත් යනුයි. දිසා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිසාවෙහිම පිහිටියෝය. අවකාශ වශයෙන් ඇට තුන්සියයකට අධිකව එකිනෙකට ගැටී සිටීන්. එහි යම් සේ බිත්තියෙහි මහ මැටි (කටු මැටි) ගැසූ කල්හි බිත්තිය මම මහ මැටියෙන් ආලේප කරන ලදැයි නොදැනීද මහ මැටියද මා විසින් බිත්තිය ආලේප කරන ලදැයි නොදැනීද ඒ අයුරින්ම මාංස පේශීන්ගේ නවසියයක් ප්‍රභේද ඇති මස මා විසින් ඇට තුන්සියයක් ආලේප කරන ලදැයි නොදැනී. ඇට තුන් සියයද මම නව සියයක් මංස පේශීන්ගේ ප්‍රභේද ඇති මසින් ආලේප කරන ලදැයි නොදැනී. මේ භූත උපාදාන රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් මෙතෙහි කිරීම් විමසීම් නම් වූ අභෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතය. අව්‍යාකෘතය. ආත්මයෙන් ශුන්‍යය. ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය, සන්වයෙකු නොවේ, පුද්ගලයෙකු නොවේ. යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. "නවසියයක් පේශීන් ඇත. මස සිරුරෙහි ආලේප කොට ඇත. නොයෙක්

විදිහේ කෘමි වර්ගයන්ගෙන් ගැවසී ගත්තේය. අසුවී වළක් මෙන් කුණ වලින් යුක්ත වෙයි.” යනුයි.

පරිච්ඡේද වශයෙන් යට ඇට සැකිල්ලෙන් පිහිටි තලයෙන්ද උඩ සමින්ද සරස ඔවුනොවුන් විසින් පරිච්ඡින්න යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය මෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විෂභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයට කී අයුරින්මය. එවං මංසං වණණදිනෙ වච්ඡං පෙනි මෙසේ මස වර්ණාදිය වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් පසුව ශරීරයෙහි නවසියයක ප්‍රභේද ඇති නහරු නහර වර්ණ වශයෙන් සුදු පැහැයෙන් යුක්ත යැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මී පැණි පැහැති යැයිද ඇතැම්හු කියති. සන්තාන වශයෙන් නොයෙක් සටහන් ඇත්තේද යැයිද කියයි. එසේම එහි මහත් මහත් වූ නහර කැණහිල් මල් කැකුළුවල සටහන් ඇත්තේය. එයට වඩා සියුම් වූ නහර ඌරු වරදැල් රැහැන් බඳුය. මීටත් වඩා සියුම් වූ ඇතැම් නහර රසකිදවැල් බඳුය. මීටත් වඩා සියුම් වූ ඇතැම් නහර සිංහලයන්ගේ මහා විණාවක තත් බඳුය. මීටත් වඩා සියුම් වූ ඇතැම් නහර දළ නූල් බඳුය. අන් හා පා සිට යන තන්හි නහර කුරුල්ලන්ගේ පාද බඳුය. හිසෙහි පිහිටා ඇති නහර ඉතා දුර්ලභ වූ දුහුල් වස්ත්‍ර බඳුය. පිටෙහි නහර තෙමා අවුච්චි දැමූ මාළු දැල් බඳුය. සෙසු අංගප්‍රත්‍යංග හා අනුගත නහර ශරීරයේ ලූ දැල් සැටියක් බඳුයැයි ද කියයි. දිසා වශයෙන්උඩ යට යන දේදිසාවෙහි පිහිටියේ ය. ඒවායෙහිද දකුණු කන් සිඵවෙහි පටන් පඤ්චකන්ධර වූ මහ නහර ඉදිරියෙන්ද පිටු පසින්ද වෙළෙනු ලබමින් දකුණු පැත්තට ගියේය. දකුණු ගෙල වට පටන් මහ නහර පහක් ඉදිරියෙන්ද පිටු පසින්ද වෙලනු ලබමින් වම් පැත්තට ගියේය. වම් ගෙල වට පටන් මහ නහර පහක් ඉදිරියෙන්ද පිටු පසින්ද වෙළෙනු ලබමින් දකුණු පැත්තට ගියේය. දකුණු අත වෙළමින් ඉදිරියෙන්ද පිටු පසින්ද මහ නහර පහ පහ බැගින් කණ්ඩරා නම් වූ මහ නහර දහයක් ඉහළට නැංගේය. වම් අත දකුණු පාදය වම් පාදය යනාදිය එසේය. මෙසේ මේ සැටික් වූ මහ නහර ශරීරය දරන්නාවූ යැයි ද ශරීරය මෙහෙයවන්නහුයැයිද ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. අවකාශ වශයෙන්සියලු සිරුරෙහි ඇට හා සම ද ඇට හා මස ද අතරෙහි ඇට ද එකිනෙකට බැඳී සිටියේයැයි ද දැක්වේ. එහි යම් සේ වැලින් වෙලන ලද කුටිකා බිත්ති දඩුහි අපි වැල් සමූහයකින් වෙළන

ලදහයි ද, යම්සේ නොදනින්ද වැල් සමූහයද අප විසින් බිත්ති දඩු වෙළන ලදහයි යම් සේ නොදනින්ද එමෙන්ම අස්ථිහු අප නහර වැල් සමූහයෙන් වෙළන ලදුම්හයි නොදනිති. නහර සමූහයද අප විසින් තුන් සියයක් ඇට වෙලන ලදහයි නොදනිති. මෙසේ මේ භූත උපාදාන රූප ධර්මයේ ඔවුනොවන් අභෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එහෙයින් ධර්මයෝ වේතනා රහිතය. අව්‍යාකාතය. ආත්ම ශුන්‍යය. ඉතා දුගඳය, පිළිකුල් සහගතය, සත්වයෙකු නොවේ, පුද්ගලයෙකුද නොවේයැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

බඹයක් පමණ වූ සරීරයේ නවසියයක් නහරයෝ වෙති. ඒවායින් වැල්සමූහයකින් ගෙයක් බදින්නාක් මෙන් ඇට සමූහය බදියි. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට තුන්සියයක් ඇටවල මතු පිහිටි තලයෙන්ද උඩ මස්ති හා සමිහි හා හැපී සිටි ප්‍රදේශයෙන්ද සරස අන්ත්‍යාන්‍යයන්ගෙන්ද පරිච්ඡන්තයැයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය මේ නහර පිළිබඳ ස්වභාව පරිච්ඡේදයයි විෂභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං නහාරු වණණාදිනො වච්ඡප්පෙති - මෙසේ නහරයෝ වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරෙති. අට්ඨී ඉන් පසු ශරීරයෙහි දෙතිසක් දත් ඇට වෙනම ගන්නා ලද බැවින් අනෙක් ඇට මෙසේය. එනම් සු සැටක් අත් ඇටය. සු සැටක් පා ඇටය. මස් ඇසුරු කළ සු සැටක් මොළොක් ඇටය. විඵඛේ ඇට දෙකය. එක් එක් පාදයෙහි ගොප් ඇට දෙකය. කෙංඛා ඇට දෙකය. දණ ඇට එකය. කලවේ ඇට එකය. කටී ඇට දෙකය. පටකටු ඇට අටළොසය. ඉල ඇට සු විස්සය. ලෙහි ඇට කුදුසය. හෘදය ඇට එකය. අකු ඇට දෙකය. පකු ඇට දෙකය. බාහු ඇට දෙකය. අග්‍ර බාහු ඇට දෙකය. ශ්‍රීවා ඇට සතය. හත්‍රු ඇට දෙකය. නාසා ඇට එකය. නළල් ඇට එකය. හිස් කබල් ඇට නවයය. මේ ආදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද ප්‍රභේද ඇති සියලු ම ඇට වර්ණ වශයෙන් සුදු පැහැතිය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් නොයෙක් සටහන් ඇත්තේය. ඒ එසේමැයි.

එහි පය ඇඟිල්ලෙහි අග පුරුකෙහි ඇට ඉඟිනි ඇට බඳුය. ඉන් පසුව ඇති ඇඟිලිවල මැද පුරුකෙහි ඇට නොපිරිපුන් කොස් ඇට බඳුය. මුල් පුරුකෙහි ඇට පණාබෙර බඳුය. මිහිඟුබෙර බඳුයයි ඇතැමෙක් කියති. පිටිපතුලෙහි ඇට තළනලද කීධාරම් අල රැසක් බඳුය. විඵම් ඇට

එකැටි හල් ගෙඩියක ලොඳ බදුය. ගොප් ඇට එකට බැඳි සෙල්ලම් බෝලයක් බදුය. ජංසා ඇටවල කුඩා ඇටය දුනු දඬුවක් බදුය. මහ ඇටය සාපිපාසාවෙන් මැලවුණු ස්වභාව ඇති අයෙකුගේ පිටක් බදුය. ජංසා ඇට ගොප් ඇටෙහි පිහිටි තැන පොතු ගැල වූ ඉඳි බඩයක් බදුය. ඒ දණ ඇටෙහි ජංසා ඇට පිහිටි තැන මිරිඟු බෙරහිසක් බදුය. දණ ඇට එක් අතකින් එකට ගැටුණු පෙණ පිඩක් බදුය. කලවේ ඇට නපුරුකොට සැසි වෑ දඬු, පොරෝ දඬු බදුය. ඒ කලවේ ඇටයෙන් කටි ඇට පිහිටි තැන රන් කරුවගේ ගිනි දල්වන කුරු සමූහයක් බදුය. නොපිහිටි අවකාශ ඇත්තේ අග සිඳින ලද පුවඟු ගෙඩියක් බදුය. කටි ඇට දෙකද එකට බැඳුනාහු කුම්භකාරයන්ගෙන් හෝ කුඹල් කරුවන් විසින් කරන ලද උදුනක් බදුය. තාපසයෙකුගේ කුඩා කොට්ටයක් බදුයයි ද ඇතැමෙක් කියති. තබන ලද ආනිසදෙයෙහි තට්ටමෙහි ඇට යටිකුරු කළ සර්පයෙකුගේ පෙනයක් බදුය. සත් තැනක කුඩා මහත් සිඳුරු ඇත්තේය. අටළොසක් වූ පිට කටු ඇත. ඇතුලතින් මතු මතුවෙහි තබන ලද හිස් වෙළුම්පටක් බදුය. බාහිර වශයෙන් නව ගුණවැලක් හෝ ශුද්‍රාෂ්ටක වැලක් බදුය. ඒවායේ අතරතුර කියත් දත් බදු කටු දෙකක් තුනක් ඇත්තේය. සුවිසි ඉල ඇට අතුරෙන් පිරිපුන් ඉල ඇට පිරිපුන් සිංහළ දෑ කැති බදුය. නොපිරිපුන් ඉල ඇට නොපිරිපුන් සිංහළ දෑ කැති බදුය. සියල්ලම සුදු කුකුලෙකුගේ දිග හරින ලද පියාපත් බදුදැයි ඇතැමෙක් කියති. තුදුස් ළෙහි ඇට රථාවාර්යයාගේ දිරාගිය රථයන්හි පුවරු පෙලක් බදුය. හාදයෙහි ඇට හැඳි පොලොන්නක් බදුය. අකු ඇට කුඩා ලෝහමය වෑයක අත් දඬු බදුය. එහි යට පිහිටි ඇට අඩසඳක් බදුය. පිට බාහුවේ ඇට පොරො තලයක් බදුය. අඩක් ගෙවුණු සිංහල උදැල්ලක් බදුයක් යයිද ඇතැමෙක් කියති. බාහු ඇට කැටපත් මීට බදුය. මහ වෑයක දණ්ඩක් බදුයයි ද ඇතැමෙක් කියති. අග්‍ර බාහුවේ ඇට දෙකක් වූ මුල් තල් කඳ බදුය. මිණි බහන් ඇට එකට අල්වා තබන ලද ශිර්ෂ පටි වෙළුමක් බදුය. පිටි අල්ලේ ඇට තැලූ කැණහිල්ල හෝ කීඩාරම් හෝ කටුසෙවෙල් අල රැසක් බදුය. අත් ඇඟිල්ලෙහි මුල් පුරුකේ ඇට පණාබෙර බදුය. මැද පුරුකේ ඇට නොපිරිපුන් කොස් ඇට බදුය. උගුරු ඇට සත දණ්ඩෙහි විද පිළවෙළින් තුබූ හුණකිලිල් මද (කඩක්) බදුය. යටි හනු ඇටය කමුරන්ගේ යකුළක බැඳි යොතක් (වලල්ලක්) බදුය. උඩු හණු ඇටය ඉරිගසන හෝ ලියන සැතක් බදුය. ඇස් කුහර හා නාස් කුහර ලොඳ ඉවත් කරන ලද ලා තල්ගෙඩි බදුය. නළල් ඇටය යටිකුරුකොට

තබන ලද බිඳුණු හක්ගෙඩි කපාලයක් බඳුය. කන්සිලු ඇට කරණවැමියාගේ දැලිපිහි කොපුව බඳුය. නළලින් හා කන්සිලින් හා මතු පට බඳනා තන්හි ඇට බොහෝ වූ හිතෙල් පිරුණු රෙදි කැබලි කොටසක් බඳුය. මුදුනෙහි ඇට මුහුණ කපන ලද ඇඳ පොල් ගෙඩියක් බඳුය. හිසෙහි ඇට මසා තබන ලද දිරාගිය ලබු කබල් බඳුය.

දිශා වශයෙන් උඩ - යට යන දෙදිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් සාමාන්‍ය වශයෙන් සියලු ශරීරයෙහි පිහිටියේය. විශේෂයෙන් වනාහි හිසෙහි ඇට උගුරු ඇටෙහි ද, උගුරු ඇට පිටකටු ඇටෙහි ද, පිටකටු ඇට කටි ඇටෙහි ද පිහිටියේය. කටි ඇට කලවා ඇටෙහි ද පිහිටියේය. කලවා ඇට දණ ඇටෙහි ද දණ ඇට කෙට්ටා ඇටෙහි ද කෙට්ටා ඇට ගොප් ඇටෙහි ද, ගොප් ඇට පිටිපතුල් ඇටෙහි ද පිහිටියේය. පිටි පතුල් ඇට හෙවත් විඵම් ඇටයනෙම ගොප් ඇටය ඔසවා සිටියේය. ගොප් ඇටය කෙණ්ඩා ඇටය ඔසවා සිටියේය. - පෙ - ගෙළ ඇටය හිස් ඇටය ඔසවා සිටියේය. මේ අනුසාරයෙන් අනෙක් ඇටය පිළිබඳවද දත යුතුය. එහි යම් සේ ගඩොල්, පරාල ආදිය යන මොවුන් ඒක රාශියෙහි මතු මත්තෙහි වූ උළු ආදීහු "අපි යට යට ගඩොල් පරාල ආදීන්හි පිහිටියම්හ"යි නො දනිත් ද යට සිටි පරාල ගඩොල් ආදීහු " අපි මතු මත්තෙහි උළු ආදිය ඔසවා සිටිම්හ"යි නොදනිත් ද, එ පරිද්දෙන්ම හිසේ ඇට අපි ගෙල ඇටයන්හි සිටුම්හ"යි නොදනිත් - පෙ - ගොප් ඇට "අපි විඵම් ඇටයන්හි සිටුම්හ"යි නොදනිත් විඵම් ඇට ද" අපි ගොප් ඇට ඔසවා සිටුම්හයි නොදනිත්. මෙසේ භූත - උපාදාය - රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආහෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ අවේතනය, අව්‍යාකෘතය, ආත්මභාවයෙන් ශුන්‍යය, ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය, සත්වයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකු නොවේයයි, ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

හුදෙක් වනාහි මේ තුන් සියයකට අධික වූ ඇට ද නවසියක් තහර ද නව සියක් මාංශපේශීන් ද එකට බැඳී එකිනෙකට ඇලි එකාබද්ධ වූ සමීන් වෙළන ලද්දේ රස ඕජාව ශරීරය පුරා ගෙනයන්නාවූ සත් සියක් සිනෙහයන් හා සිනෙහිතයන් ද (තහර) නවානුදහසක් රෝමකුපයෝ ද එවායින් පෙරනු ලබන දහඩියෙන් තෙත් වූයේ අසු වර්ගයක පණුවන් ද කය වශයෙන් සලකයි. යමක් ඇති සැටියෙන් විමසා බලන්නා වූ

යෝගාවචරයා මෙහි ගත යුත්තක් නොදකියි. නහරින් බැඳුණු නොයෙක් කුණපයන්ගෙන් ගැවසීගත් ඇටවලින් එකට බැඳුණු දෙයක් සේ දකියි. එය දැක දශබල වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ සුත්‍ර භාවයට පැමිණෙයි. එහෙයින් කිය -

“කෙළවර දක්වා පිළිවෙළින් ඇට ඇලී සිටියාහුය. අනේක වූ සන්ධීන්ගෙන් සමාන වූ හෝ යුක්ත වූයේය. කිසිවෙකු විසිනුත් නහරවලින් බඳින ලද්දේ ජරාවෙන් මෙහෙයන ලද්දේය. චේතනා රහිත වූයේය. ලියක් හෝ වැඩකට නැති ලී කොටයකට සමානය.”

“අපවිත්‍ර දෙයෙහි හටගත් අපවිත්‍ර දෙයකි. අසුවියෙහි හටගත් අසුවියකි. දුගදයෙහි හටගත් දුගදෙකි. බිඳීමෙහිදී විනාශය ස්වභාව කොට ඇත්තේය.”

“ඇටවලින් බඳින ලද ගොටුවෙහි හටගත් ඇට ගොටුවකි. කුණුපයක් වූ ශරීරයෙහි හටගත් කුණුපයකි. එහි ද රාගය දුරු කරවූ දසබල වූ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පුත්‍රයෝ වූවු.”

පරිච්ඡේද වශයෙන් ඇතුළු ඇට මිදුලින් ද මතු මසින් ද අග මූල ඔවුනොවුන්ගෙන් ද පරිච්ඡන්තයන්හි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මේ ඇට පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං අට්ඨනී වණණාදිනො වච්ඡාපෙනී මෙසේ ඇට වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරෙයි.

ඉන් අනතුරුව ශරීරයෙහි මූලින් කියන ලද ප්‍රභේද ඇති අස්ථීන්ගේ ඇතුළත පිහිටි අට්ඨමිඤ්ජං - ඇට මිදුලු වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණයයි (වෙන් කොට දක්වයි) ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් තමන්ගේ ඉඩ ප්‍රමාණ අනුව සටහන් ඇත්තේ වෙයි. එනම් මහත් මහත් වූ අස්ථීන්ගේ ඇතුළත වූ ඇට මිදුලු හුයා ගුලිගසා කුඩා අනුකුඩා උණපුරුක්හි බහාලූ වෙවැල් අග් (අංකුර) බඳුය. කුඩා අනුකුඩා අස්ථීන්හි ඇතුළත ඇති ඇට මිදුලු හුයා ගුලිගසා කුඩා අනුකුඩා උණ පුරුක්හි බහාලූ තුනී වෙවැල් අග් බඳුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ඇට ඇතුළේ පිහිටියේය. එහි යම්සේ උණබට ආදීන්ගේ ඇතුළට ගියාහු දී උක් පැණි ආදීහු “අපි උණ බට ආදීන්ගේ ඇතුළට ගියමුයි නොදනිත් ද, උණ බට ආදීහු ද උක් පැණි

ආදිය අපගේ ඇතුළට ගියාහ'යි නොදනිත් ද, එ පරිද්දෙන්ම ඇට මිදුලු මමඇට ඇතුළට ගියමහ'යි නොදනි ද ඇට ද ඇට මිදුලු අපගේ ඇතුළට ගියයයි නොදනියි. එහෙයින් මේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා (ඔවුනොවුන් මෙතෙහි කිරීම් විමසීම්) රහිතයහ. මෙසේ මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතය, අව්‍යාකෘතය, ආත්මයෙන් ගුත්‍යය. ඉතා ම දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකු නොවේ යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් ඇට ඇතුළත ලයන්ගෙන් ද ඇට මිදුලු කොටසින් ද පරිච්ඡේදනය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මේ ඇට පිළිබඳව ද සභාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේද වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං අට්ඨමිඤ්ජං වණණාදිතො වචන්ථපෙනි මෙසේ ඇට මිදුලු වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් පසුව ශරීරයාගේ ඇතුළත කුඩා බෝල දෙකක් වශයෙන් බෙදුනු වකකං - වකුගඩුව වර්ණ වශයෙන් මදරකුපාහායෙන් යුක්තය. එරබදු ඇට පාහායෙන් යුක්තයයිද ව්‍යවස්ථාපනය කරයි. සන්ධාන වශයෙන් ගම් දරුවන්ගේ එකට අමුනන ලද සෙල්ලම් බෝල දෙකක් බඳුය. එක නටුවයෙහි හටගත් අඹගෙඩි දෙකක් බඳු යයි ද ඇතැම්හු කියති. දිශා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි හටගත්තේය. අවකාශ වශයෙන් ගළවළුවෙන් නික්මෑ එක් මුලක් ඇතිවෑ මදක් ගොස් දෙකක් වශයෙන් බෙදී දළ නහරින් බැඳී භාදය මාංශය පරික්‍ෂේප කොට සිටින්නේය. එහි යම්සේ එක නටුවක බැඳී සිටි අඹගෙඩි දෙකක් ඇති කල්හි නටුව " මවිසින් අඹගෙඩි දෙකක් බඳනා ලදැ'යි නොදනීද, අඹගෙඩි දෙකද මම නටුවෙන් බඳනා ලදැ'යි නොදනීද, එ පරිද්දෙන්ම වකුගඩු තෙමේද මම මහ නහරින් බඳින ලදිමැ'යි නොදනී. මහනහර වැලඳ "මා විසින් වකුගඩු බඳින ලදැ'යි නොදනී. මේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග - ධර්මයෝ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. අව්‍යාකෘතය, අනාත්මයෙන් ගුත්‍යය. ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ, පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය වකුගඩුව පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං වකකං වණණාදිතො වචන්ථපෙනි මෙසේ වකුගඩුව වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කරවයි.

ඉන් පසු ශරීරය ඇතුළත හදයං - හෘදයය වර්ණ වශයෙන් රතුය. රත් පිටුම් පෙත්තක පිට පැත්ත බඳු වර්ණයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සන්ධ්‍යාන වශයෙන් පිට පෙති හැර යටුමුව කොට තුබූ පිටුම් කැකුළක් බඳුය. එය ද අග සිඳින ලද පුවක් ගෙඩියක් මෙන් එක පැත්තක් විවෘතය. පිටත විනිවිද යන මාර්ගය ඇතුළත වැටකොලු ගෙඩියක ඇතුළතට සමානය. ප්‍රඥාව බහුල වූවන්ගේ හෘදයය තරමක් විකසිතය. මද වූ ප්‍රඥාව ඇති අයගේ හෘදයය මුකුලිතය. යම් රූපයක් නිසා මනෝධාතුව ද මනෝවිඤ්ඤාණධාතුව ද පවතින් ද, එය දුර හැර ඉතිරි මස් පිටියයි කියන ලද. යමක ඇතුළත අධිපතක් පමණ ලේ පවතී ද, ඒ ලෙස රාගවරිතයාගේ රතුපාටය. ද්වේෂ වරිතයාගේ කලුපාටය, මෝහවරිතයාගේ මස් සේදු ජලයක් වැනිය. විතර්ක වරිතයාගේ කොල්ලු යුෂ වර්ණය. ශ්‍රද්ධා වරිතයාගේ කිණිහිරිමල් වර්ණය.

ප්‍රඥාවරිතයාගේ වනාහි ප්‍රසන්නය, විප්‍රසන්නය, අනාවිලය, ඔප දැමූ ජාතිරංග මාණික්‍යයක් මෙන් ප්‍රභාස්වරව වැටහේ. දිශා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි හටගත්තේය. අවකාශ වශයෙන් ශරීරය ඇතුළත තන දෙක මැද පිහිටියේය. එහි යම්සේ වාකවුළු දෙක මැද පිහිටි අගුල පිහිටා ඇති කණුව "මම වාකවුළු දෙක මැද පිහිටියෙමි"යි නොදනීද, වාකවුළු දෙකද අපගේ මැද අගුල සවි වූ කණුව ඇතැයි නොදනීද, එ පරිද්දෙන්ම හෘදයය "මම තන දෙක මැද සිටියෙමි"යි නොදනී. තනයෝද අපගේ මැද හෘදයය පිහිටියේ යයි ද නොදනී. මේ ගැන උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතය. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ, අව්‍යාකෘතය, ආත්මයෙන් ශුන්‍යය, ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ, පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය හෘදය පිළිබඳවද සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අසුරින්මය. එවං හදය වණණාදිනො වච්ඡප්පෙති. මෙසේ හෘදයය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. ඉන් පසු ශරීරය ඇතුළත යකනං අත්මාවයයි කියන ලද මස් පිඬු දෙක වර්ණ වශයෙන් රත්ත වර්ණය. රතු කුමුදු මලක පිට පෙත්තෙහි පිට පැත්තේ වර්ණය බඳුයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සන්ධ්‍යාන වශයෙන් මුලදී එකක්වැ අගදී දෙකක්වැ බෙදීයයි. කොබෝලීල පත්‍රයක් බඳුය. එද වනාහි අන්දයන්ට එකක්වැ මහත්වැ පිහිටියේය. ප්‍රඥාතුන්ට දෙකක්වැ හෝ තුනක්වැ කුඩාවද පිහිටියේය. දිශා වශයෙන්

උඩ දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් තන දෙක මැද ඇතුළත දකුණු පැත්ත ඇසුරු කොට පිහිටියේය යනුයි. එහි යම්සේ සැළි කබල් පසෙක ඇලීහිය මස්පිඬු ඇති කල්හි මස් පිඬු" මම සැළි කබල් පසෙක ඇලුනෙමි'යි නොදැනී ද, සැලි කබල් පසද "මා කෙරෙහි මස් පිඬු ඇලී ඇතැයි නොදැනී, එ පරිද්දෙන්ම අක්මාව මම දෙනන මැද කුළ දකුණුපස ඇසුරු කොට පිහිටා සිටියෙමි'යි නොදැනී. දෙනන මැද කුළ දකුණු පසද මා ඇසුරු කොට අක්මාව පිහිටියේය'යි නොදැනී මේ භූත-උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතය, අව්‍යාකෘතය, ආත්මයෙන් ශුන්‍යය. ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය අක්මාව පිළිබඳ සභාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං යක්‍තං වණණාදිතො වච්ඡංපෙනි.

මෙසේ අක්මාව පිළිබඳ වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. අනතුරුව ශරීරයෙහි වැසුනා වූ ද නොවැසුනා වූ ද යන හේදයෙන් ද්විවිධ වූ දලබ්‍රව වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. දුහුල් කඩක් බඳු වර්ණයෙන් යුක්තය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් තමාගේ අවකාශස්ථානය බඳු සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් දෙදිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ප්‍රතිච්ඡන්ත දලබ්‍රව මුළු ශරීරයෙහි සමට යටින් මස වසා වැළඳ ගෙන ද සිටියේය. එහි යම් හෙයකින් රෙදි කඩකින් මස් වෙළා තැබූ කල්හි රෙදිකඩ "අපි මස් ද මම රෙදි කඩකින් වෙළන ලදිමි'යි නොදැනී ද, එපරිද්දෙන් දලබ්‍රව "මා විසින් වකුගඩුව, හදවත හා සියලු ශරීර වර්මයට යටින් ඇති මස ද වෙළන ලද්දේය'යි නොදැනී. හදවත හා වකුගඩු ද, සියලු ශරීරයෙහි මස ද "මම දලබ්‍රවෙන් වෙළන ලද්දේය'යි නොදැනී. මේ භූත-උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආභෝග-ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතයහ. අව්‍යාකෘතය, ආත්මයෙන් ශුන්‍යය, ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් යටින් මසින්ද මත්තෙහි සමින් ද සරස දලබ්‍ර කොටසින් ද පරිච්ඡන්තය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය දලබ්‍රවගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං කිලොමකං වණණාදිතො වච්ඡංපෙනි. මෙසේ දලබ්‍රව වර්ණාදී

වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරෙයි.

අනතුරුව ශරීරයාගේ ඇතුළත පිහකං- බඩදිව වර්ණ වශයෙන් නිල් මැලවුණු නිකමලක වර්ණය බදුය'යි (වෙන් කොට සලකයි) ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් බොහෝ සෙයින් සත් අශුල් පමණ වූ නොබැඳුණු කලු වස්සෙකුගේ දිවක් බදු සටහන් ඇත්තේය. දිගා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් හදවතට වම් පැත්තෙහි උදර පටලයේ මතු භාගය ඇසුරු කොට සිටියේය. මෙය ආයුධ පහරකින් පිටතට පිටවුවහොත් සත්ත්වයන්ගේ මරණය වෙයි. එහි යම්සේ කොටු ගලක මතු පැත්ත ඇසුරු කොට පිහිටි ගොම පිඬ " මම කොටුගලෙහි මතුපැත්ත ඇසුරු කොට සිටියෙමි'යි නොදනී ද, කොටුගලෙහි මතු පැත්ත ද ගොම පිඬක් බදු වූ මස ඇසුරු කොට සිටියේය'යි නොදනී ද එසේ ම බඩදිව " මම උදර පටලයේ මතුපැත්ත ඇසුරුකොට සිටියෙමි'යි නොදනී, උදර පටලයෙහි මතු පැත්ත ද බඩදිව මා ඇසුරු කොට සිටියේය'යි නොදනී, මෙසේ භූත-උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආභෝග-ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ වෙනතා රහිතයහ, අව්‍යාකෘතය, ආත්මයෙන් ශුන්‍යය, ඉතා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ, පුද්ගලයෙකු නොවේයයි. ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් බඩදිව පිහක භාගයෙන් පරිච්ඡින්නයයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය බඩදිවගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාගපරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං පිහකං වණණාදිතො වච්ඡාපෙති. මෙසේ බඩදිව වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

අනතුරුව ශරීරයේ ඇතුළත දෙනුන් කඩක් වශයෙන් බෙදුනු පප්ඵාසං - පපුමස වර්ණ වශයෙන් රතුය. පැසුණු දිඹුල් ගෙඩියක් බදු වර්ණයෙන් යුක්තයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් විසම ලෙස කැඩූ සන කැවුමක් බදුය. වසා නිමකරන ලද කැලී ගොඩක් බදුයයි ද ඇතැමෙක් කියති. ඒ මෙය ඇතුළත කෑ බිවු කිසිවක් නැති කල්හි නැගෙන කර්මජ තෙජෝ උෂ්ණයෙන් පැමිණි බැවින් මනාසේ විකා කෑ පිදුරු පිඩක් මෙන් නිරසද නිරෝජස්ක ද වේ. දිගා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් ශරීරය ඇතුළත දෙතන අතර හදවත හා අක්මාව මත්තෙන් වසාගෙන එල්බෙමින් සිටියේය. එහි යම්සේ දිරාගිය

කොටු ගුලක් තුළ එල්බෙන්නාවූ ලිහිණි කැදැල්ලක් හෙවත් කුරුළු කුඩුවක් "මම දිරුණු කොටුගුල තුළ එල්බෙමින් සිටිමි'යි නොදනී ද, දිරුණු කොටුගුල ද මා තුළ ලිහිණි කැදැල්ලක් එල්බෙමින් පවතිය'යි නොදනී ද, එපරිද්දෙන් ම පපුමස "මම ගරීරය ඇතුළත දෙනන අතර ද මා තුළ පපු කැණැත්ත එල්බෙමින් සිටියයි ද නොදනී. මෙසේ මේ භූත-උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආහෝග-ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ. අව්‍යාකෘතය. ආත්මයෙන් ශුන්‍යය. ඉතා දුගඳය. පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් පපුමස පස්ථාසභාගයෙන් පරිච්ඡින්නයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය පපුමසෙහි සභාගපරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං පප්ථාසං වණණාදිතො වචන්වෙති. මෙසේ පපුමස වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

අනතුරුව ගරීරය ඇතුළත පුරුෂයෙකුගේ දෙතිස්පිරියන් වූ ස්ත්‍රියකගේ අටවිසිරියන් වූ එක්විසි නැමී ගිය අනං - අතුණු හෙවත් බඩවැල වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. වැලි මිශ්‍රකොට සැදූ සුදු හුණු බදාමයක් බදුයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාපනය වශයෙන් හිය කපා ලේ ඔරුවක නම නමා තබන ලද හිස නැති සර්පයෙකුට බදු සටහනු ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශාවෙහි හටගත්තේය. අවකාශ වශයෙන් උඩ ගලවළයෙහි ද යට මළ මාර්ගයෙහි ද බැඳී සිටි බැවින් ගලවළව හා ගුද මාර්ගය කෙළවරකොට ඇති ගරීරාභ්‍යන්තරයෙහි පිහිටියේය. එහි යම්සේ ලේ ඔරුවෙහි තබන ලද හිස්සුන් සර්ප සිරුර " මම ලේ ඔරුවෙහි සිටියෙමි'යි නොදනී ද, ලේ ඔරුවද මා කෙරෙහි හිස්සුන් සර්ප ගරීරය සිටියේයයි නොදනීද, එපරිස්සෙන් ම අතුණු හෙවත් බඩවැල මම ගරීරය අතුළත සිටිමි'යි නොදනී. ගරීරාභ්‍යන්තරය ද මා තුළ අතුණු හෙවත් බඩවැල පිහිටියේයයි නොදනී. මෙසේ භූත-උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආහෝග-ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එහිත් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ. අව්‍යාකෘතය, ආත්මයෙන් ශුන්‍යය. ඉතා දුගඳය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් අතුණු අන්තභාගයෙන් පරිච්ඡින්නය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය අතුණු හෙවත් බඩවැලෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය.

එවං අනතං වණණාදිතො වච්ඡංපෙති. මෙසේ අකුණු හෙවත් බඩවැල් වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

අනතුරුව ශරීරය ඇතුළත අතරතුර අනතගුණං - අකුණු බහන් වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණය. හෙමැලි මූලකට බඳු සටහන් ඇත්තේය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. ගවමුත්‍ර බඳුයයි ද ඇතැමෙක් කියති. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් උදලු පොරෝ ආදී කර්මාන්ත කරන්නවුන්ගේ යන්ත්‍ර අදනා කල්හි යන්ත්‍ර පුවරු බැඳගෙන සිටින යන්ත්‍ර සූත්‍ර මෙන් අකුණු විටි ගිලිය නොදී එක්කොට බැඳගෙන පාපිසින බිස්සෙහි දරන මඩුල්ල අතර මසා ඇති රැහැන් මෙන් එක් විසි අකුණු වැටී අකුරෙහි පිහිටියේය. එහි යම්සේ පාපිස්නක මහරැහැන් මඩුල්ලට මසා සිටි සිහින් රැහැන් "මා විසින් පාපිස්සෙහි රැහැන් මඩලට මසන ලද්දේ ය'යි නොදැනී ද, පාපිස්තේ රැහැන් මඩලද රැහැන්හු මා මසා සිටියානුයයි නොදනිත් ද, එපරිද්දෙන්ම අකුණු බහන තෙමේ "මම අකුණු වැටිය වූ එක්විසි හොගන්තරයෙහි බැඳ සිටියෙමි'යි නොදනී. අකුණු තෙම මා අකුණු තෙම මා අකුණු බහන බැඳගෙන සිටියෙයයි නොදනී. අකුණු, අකුණු බහන් යන මේ භූත-උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආභෝග-ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා රහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ වෙනනා රහිතයහ. අව්‍යාකාෂය. ආත්මයෙන් ගුත්‍යය. ඉත්‍යා දුගඳය, පිළිකුල්ය, අප්‍රියය. සත්ත්වයෙකු නොවේ. පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් අකුණු බහන අන්තගුණභාගයෙන් පරිච්ඡින්නයහ යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය අන්තගුණයාගේ සභාගපරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං අනතගුණං වණණාදිතො වච්ඡංපෙති. මෙසේ අකුණු බහන් වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

අනතුරුව ශරීරය ඇතුළත උදරියං - නොපැසුණු ආහාර වර්ණ වශයෙන් වැළඳු ආහාරයාගේ වර්ණය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් පෙරහනක ලිහිල් කොට බඳනා ලද සහල් බඳුය. දිශා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් උදරයෙහි පිහිටියේය. උදරය නම් දෙපැත්තෙන් මිරිකන ලද තෙත් සඵවක මැද හටගත් බිබිලක් බඳු අන්ත පටලයයි. එය පිටතින් මට්ටිලිවූය. ඇතුළත කුණු මස් කසළ වෙළඳ කිළිටි වූ පොරෝ නාවක හෝ උතුරු සඵවක ලේ හෝ පුෂ් බඳුය.

කුණු වූ කොස් ගෙඩියක ඇතුළත හා සමානයයි ඇතැමෙක් කියති. එහි තක්කෝටක, ගණ්ඩුප්පාදක තාලහීරක යන ආදී වූ දෙතිස් කුලයක ප්‍රබේද ඇති පණුවෝ ආකුල ව්‍යාකුල වැ සමූහ, සමූහ වැ හැසිමේන් වාසය කරති. ඔවුහු වනාහි ආහාර පාන නොලත් කල්හි පැනැ පැනැ ශබ්ද කරමින් හදමස් කාදමති. පැන් බොජුන් ආදිය ගිලින වේලාවෙහි ද උඩට අයාගත් මුව ඇත්තාහු පළමු පළමු වැටෙන දෙකුන් පිඩ ඇති කල්හි ඉක්මන් ඉක්මන්ව පැහැරගෙන කති. ඔවුන්ගේ තිඹිරි ගෙයද, වැසිකිළියද ගිලන් හලද සොහොන් ගෙයද එයම වන්නේය. යම් තැනක යම්සේ නම් සැදොල් ගම් දොර ගවර වලෙක නියං කාලයෙහි මහ පොද ඇති වැසි වසින කල්හි ජලයෙන් පාවී ආ මළ-මු-සම්- ඇට-නහර කැබලි-කෙළ-සොටු-ලේ ආදී නොයෙක් කුණු කන්දල් වැටී මඩදියෙන් කලඹන ලද එහි හටගත් පණු සමූහයෙන් ගැවසී දෙකුන් දිනකින් හිරු අවර්ධස් සන්තාප වේගයෙන් කැකෑර මතු වෙහි පෙණ බුබුලු නගමින් ඉතා නිලිවන් වැ ඉතාම දුගඳ හා ආඝ්‍රාණය කරන්නට හෝ ආස්වාදනය කරන්නට තබා ළං වීමට පවා දැක ගැනීමට පවා නුසුදුසු ස්වරූපයට පැමිණ සිටියි. එසේම නොයෙක් ආකාර වූ ආහාර පානාදිය දත් නමැති මොහොලින් කොටා දිව නැමති අතින් පෙරලා අග දිව තුනී කෙළින් හා මුල් දිව බොල් කෙළින් කලතා එකෙණෙහි වණි ගණු රස ආදියෙන් තොරවූයේ බල්ලන්ගේ අපවිත්‍ර වූ පණු වමනයක් මෙන් ද එසේ නැතහොත් බල්ලන්ගේ බලු වමනයක් මෙන් ද වා පින් සෙමින් වෙළන ලදුව ජයිරාග්නී සන්තාප වේගයෙන් කකියන ලදුව පණු කැලෙන් ආකුලවැ මතු මතු වෙහි. පෙණ බුබුලු නගමින් අතිශයින්ම කසලයන්ගේ දුගඳ බවට හා පිළිකුල් බවට පැමිණ සිටියි. මෙය ඇසීමෙන් පවා පාන හෝජනාදියෙහි අමනෝඤ්ඤාවය දැනේ. ප්‍රඥා වක්‍රයෙන් බැලීමෙන් කවර කතාද? මේ උදරයෙහි වැටෙන ආහාර පානාදිය පස් ආකාරයකට බෙදී යයි. එක් කොටසක් පණුවෝ කති. එක් කොටසක් බඩේ ගින්නෙන් දවැලයි. එක් කොටසක් මුත්‍ර බවට හැරෙයි. එක් කොටසක් වර්වස් බවට හැරෙයි. එක් කොටසක් රස බවට පත්ව මස් - ලේ ආදිය වඩයි. එහි යම් සේ ඉතාම පිළිකුල් හෙයින් බල්ලන්ට කෑම දෙන ඔරුවක බලු වමනයක් ඇති කල එම බලු වමනය "මම බලු ඔරුවෙහි සිටිමි"යි නොදනී ද, බලු ඔරුව ද මා කෙරෙහි බලු වමනය ඇතැයි නොදනී ද එපරිද්දෙන්ම නොපැසුණු ආහාර" මම මේ ඉතාම දුගඳ වූ පිළිකුල් වූ උදරයෙහි සිටිමි"යි නොදනී. උදරය ද මා කුල නොපැසුණු ආහාර පිහිටියෝය"යි නොදනී. මෙසේ මේ භූත - උපාදාය

රූප ධර්මයෝ ආහෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිත යන, එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතයන - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වගයෙන් උදර පටලයෙන් ද උදරය භාගයෙන් ද පරිච්ඡින්නය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය නොපැසුණු ආහාරයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය.

එවං උදරියං වණණාදිතො වච්ඡාපෙනි මෙසේ නොපැසුණු ආහාර වර්ණාදී වගයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. අනතුරුව ශරීරය ඇතුළත කර්සං කර්ස හෙවත් වර්චස් වර්ණ වගයෙන් බොහෝසෙයින් වැළදූ ආහාරයේ වර්ණයෙන් යුක්තය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වගයෙන් අවකාශ ස්ථානය බදුය. දිශා වගයෙන් යට දිශාවෙහි පිහිටියෝය. අවකාශ වගයෙන් පක්වාගයෙහි පිහිටියෝය. පක්වාගය නම් යට නාහියට හා පිටකටු මුලට අතර අතුණු කෙළවර පිහිටි අටගුල් පමණ උස වූ හුණු නළයක් බඳු නැතෙකි. යම් නැතක යම් සේ නම් උඩ බිම් කොටසකට වැටුණු වැසිදිය පහළට ගලාගොස් යට බිම් කොටස පුරවා සිටී ද, එසේම යම් කිසි අමාගයෙහි වැටුණු, ආහාර පාන ආදිය ජරාගත්තියෙන් පෙණ නගමින් පැසී පැසී ඇඹරුම්ගලකින් අඹරන ලද්දක් මෙන් සිලුටු බවට පැමිණ අතුණු සියුරින් පහළට ගිලිහී අඹරා හුණු නලයක දමන ප්‍රමාණයට පඩුවන් මැටි සේ එකට එකතුව සිටියි. එහි යම්සේ හුණු නලයෙහි අඹරා බහාලූ පඩුවන් මැටි "මම හුණු නලයෙහි සිටියෙමි'යි නොදනීද, හුණු නලය ද මා තුළ පඩුවන් මැටි සිටියෝය'යි නොදනී ද එපරිද්දෙන්ම වර්චස් "මම පක්වාසයෙහි සිටිමි'යි නොදනී. පක්වාසය ද මා තුළ වර්චස් සිටිය'යි නොදනී. මෙසේ මේ භූත - උපදාන රූප ධර්මයෝ ආහෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතයහ - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වගයෙන් වර්චස් කර්ස භාගයෙන් ද පක්වාසය පටලයෙන් ද පරිච්ඡින්නය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය වර්චස් හෙවත් කර්සයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං කර්සං වණණාදිතො වච්ඡාපෙන මෙසේ වර්චස් වර්ණාදී වගයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

අනතුරුව ශරීරයෙහි හිස්කබල ඇතුළත පිහිටි මන්ද්‍රවංග මිදුලු හෙවත් හිස් මොළ වර්ණ වගයෙන් ශ්වේත වර්ණය නයිතකු පිඩක් බඳු

වර්ණ ඇත්තේ ය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. විශේෂයෙන් දී බවට නොපැමිණි නරක් වූ කිරි බඳු වර්ණ ඇත්තේ ය'යි ඇතැම්හු කියති. සණ්ඨාන වශයෙන් අවකාශය බඳු සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් මතු දිශාවෙහි පිහිටියෝය. අවකාශ වශයෙන් හිස් කබල තුළ මැසුම් සතර ඇසුරු කොටැ එක් කොටැ තැබූ පිටිපිටු සතරක් මෙන් එක්වැ සිවුහිස් මොළ පිටු වශයෙන් බෙදී සිටියෝය. එහි යම් සේ පරණ ලබු කබලෙක දමන ලද පිටි පිඩක් හෝ විශේෂයෙන් දී බවට නොපැමිණි නරක් වූ කිරි හෝ "මම පරණ ලබු කබලෙක සිටිමි'යි නොදැනීද, පරණ ලබු කබලද මා තුළ පිටි පිටු හෝ විශේෂයෙන් දී බවට නොපැමිණි නරක් වූ කිරි හෝ පිහිටියෝයි නොදැනී. එපරිද්දෙන්ම හිස් මොළ" මම හිස් කබලේ ඇතුළත ද මා තුළ හිස් මොළ පිහිටියෝය'යි නොදැනී. මෙසේ භූත - උපාදාන රූප ධර්මයෝ ආහෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාරහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් හිස් මොළය, හිස් මොළ භාගයෙන් ද පරිච්ඡින්නය. මෙය හිස් මොළයේ සහාග පරිච්ඡේදයයි. විසහාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං මත්ඵලඛගං වණණාදිතො වච්ඤාපෙති මෙසේ හිස් මොළය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. අනතුරුව ශරීරයෙහි බද්ධ පිත හා අබද්ධ පිත වශයෙන් දෙවිදි වූ පිතනං පිත වර්ණ වශයෙන් ශ්වෙත වර්ණය. බද්ධපිත වණ් වශයෙන් සන මී තෙල් බඳු වර්ණය. අබද්ධ පිත මැළවුණු රණවරා මල් බඳු වර්ණයයි. ඇතැමෙක් කියති. සණ්ඨාන වශයෙන් එම දෙසිතම තම අවකාශ ස්ථානය බඳුය. දිශා වශයෙන් දෙදිශාවෙහි පිහිටියෝය. අවකාශ වශයෙන් අබද්ධ පිත, කෙස් - ලොම් - නිය - දන් යන මෙහි මස් රහිත තැන් හා තද වියලි සම ද හැර තෙල් බිංදුවක් දියෙහි දැම්මා මෙන් සෙසු සියලු සිරුර ව්‍යාප්තව සිටියෝය. එම පිත කිපි කල්හි ඇස් කහ පැහැති වේ. කරකැවිල්ල ඇති වේ. ශරීරය කම්පා වේ. කැසීම ඇති වේ. බද්ධ පිත හෘදය වස්තුව හා පපුව අතර අක්මාව ඇසුරුකොට පිහිටි වැටකොළ කෝෂයක් බඳු පිත් කෝෂයෙහි පිහිටියෝය. එම බද්ධ පිත කිසි කල්හි සත්තියෝ උමතු වෙති. සිහි විකල් වෙති. ලැජ්ජාව හා භය නැතුව නොකටයුතු දේ කරති. නොකිව යුතු දේ කියති. නොසිතිය යුතු දේ සිතති. එහි යම් සේ ජලය ව්‍යාප්ත කොට සිටියා වූ තෙල "මම ජලය ව්‍යාප්ත කොට සිටිමි'යි නොදැනී ද ජලය ද තෙල මා ව්‍යාප්ත කොට සිටියයි නොදැනී ද, එපරිද්දෙන්ම අබද්ධ පිත" මම ශරීරය පුරා ව්‍යාප්තව සිටිමි'යි නොදැනී ද

ශරීරය ද මා අබද්ධ පිත ව්‍යාජන කොට සිටී යයි නොදනියි යම් පරිද්දකින් වැටකොළ කෝෂයෙහි සිටි වැසි දිය” මම වැටකොළ කෝෂයෙහි සිටීමි’යි නොදනී ද වැටකොළ කෝෂය ද මා තුළ වැසිදිය සිටී යයි නොදනී ද එපරිද්දෙන්ම බද්ධ පති” මම පිත් කෝෂයෙහි සිටීමි’යි නොදනී ද, පිත් කෝෂය ද මා තුළ බද්ධ පිත සිටියයි ද නොදනී. මෙසේ භූත - උපාදාන රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතයහ - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් පිත පිත්ත භාගයෙන් පරිච්ඡන්තය. මෙය පිත්තයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය එවං පිතනං වණණාදිනො වච්ඤපෙති මෙසේ පිත වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

අනතුරුව ශරීරය ඇතුළත එක් පාත්‍රයක් පිරෙන තරම් වූ සෙමහං සෙම වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය කුඩා ගස් හෝ පැලෑටි පත්‍රයන්ගේ යුෂ වැනි වර්ණයෙන් යුක්තය’යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් තමා සිටින අවකාශ ස්ථානය බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි පිහිටියෝය. අවකාශ වශයෙන් උදර පටලයෙහි පිහිටියෝය. එය වනාහි ආහාර පාන ආදිය වළදනා කල්හි යම් සේ වනාහි ජලයෙහි ඇති සෙවල බැඳුනු කොල කැට කැබිලිහි ආදිය වැටෙන කල්හි සිඳි දෙපැත්තට ගොස් නැවත එක් වන්නේ ද එසේම ආහාර පාන ආදිය වැටෙන කල්හි සිඳි දෙපැත්තට ගොස් නැවත එක් වී සිටියි. මේ සෙම මද වූ කල්හි පැසුණු හඬක් මෙන් ද කුණු වූ කිකිලි බිත්තරයක් මෙන් ද උදර පටලය ඉතා දුගඳවූත් පිළිකුල් වූත් කුණු ගඳින් යුක්ත වෙයි. එයින් නැගෙන ගඳින් ඔක්කාරය ද ඇති වේ. මුඛය ද කුණු ගඳව පිළිකුල් කුණුපයක් ඉවත්වෙව, දුගඳ හමයි’යයි කිවයුතු බවට පැමිණේ. මේ සෙම වනාහි වැඩි සන වූ කල්හි පියන් පතින් වැසිකිළියේ ගඳ ඇතුළටම අවුරා සිටින්නාක් මෙන් දුර්ගන්ධය උදර පටලාභාන්තරයෙහිම අවුරා සිටින්නේය. එහි යම් සේ ගම්දොර ගවර වළෙක මත්තෙහි හටගත් පෙණ පටලය ඇති කල්හි එම පෙණ පටලය “මම කුණු වළෙහි පිහිටියෙමි’යි නොදනීද, එම ගවර වලද මා කෙරෙහි පණ පටලය පිහිටියෝය’යි නොදනී ද, එපරිද්දෙන්ම සෙම” මම උදර පටලයෙහි සිටියෙමි’යි නොදනී. උදර පටලයද මා කෙරෙහි සෙම පිහිටියෝය’යි නොදනී. මේ භූත උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආභෝගප්‍රත්‍ය වේක්‍ෂාරහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිත

යන - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් සෙම සෙමිහ භාගයෙන් පරිච්ඡන්තයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය සෙම යන මොහුගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං සෙමහං වණණාදිතො වච්ඡපෙති මෙසේ සෙම වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරයෙහි පුබ්බං - සැරව වර්ණ වශයෙන් ඉදුණු කොළයකට බදු වර්ණයෙන් යුක්තයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් පිහිටි අවකාශ ස්ථානය බදුය. දිශා වශයෙන් උඩ යට යන දෙදිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් සැරවයගේ යම් තැනක සැරව එකට එකතු වී පවතී ද, එබඳු අවකාශ නම් සැරව බැඳී පවතින තැනක් නැත. යම් යම් තැනක කණු කටු, අවි, ගිනිදැල් ආදියෙන් නසන ලද හෝ පහරදුන් ශරීර ප්‍රදේශයෙහි ලේ නැගී පැසෙයි ද ගඩුපිළිකා ආදිය හෝ ඇති වේද ඒ ඒ තන්හි සැරවයට අවකාශය ඇති වෙයි. එහි යම්සේ ගසකට ඒ ඒ තන්හි පොරෝ පහර ආදියෙන් ගසන ලද ප්‍රදේශයෙහි වැගිරී සිටියාහු ලහටු දියර "මම ගසේ තුවාල කරන ලද පෙදෙසෙහි සිටිමි"යි නොදැනීද, ගසෙහි තුවාල වූ පෙදෙසද මා කෙරෙහි ලහටු දියර ආදිය සිටිය'යි නොදැනී ද එපරිද්දෙන්ම සැරව" මම ශරීරයාගේ ඒ ඒ කණු කටු ආදීන් විසින් පහරණ ලද පෙදෙසෙහි හෝ ගඩු පිළිකාදීන් මතු වූ පෙදෙසෙහි හෝ සිටිමි'යි නොදැනී ද, එම පෙදෙස මා කෙරෙහි සැරව සිටී යයි නොදැනී ද, මෙසේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවන් ආභෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිත යන - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවී යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් සැරවය පුයා භාගයෙන් පරිච්ඡන්ත යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය සැරවයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදීන්ට කී අයුරින්මය.

එවං පුබ්බං වණණාදිතො වච්ඡපෙති මෙසේ සැරවය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. ඉන් අනතුරුව සන්තිචිත ලෝභිතය හා සංසරණ ලෝභිතය යයි මෙසේ දෙයාකාර වූ ලෝභිතෙ ලෙයෙහි සන්තිචිත ලෝභිතය වර්ණ වශයෙන් කැකැරූ සන ලකු දිය බදු වර්ණ ඇත්තේය. සංසරණ ලෝභිතය ප්‍රසන්න ලකු දිය බදු වර්ණ ඇත්තේය. සණ්ඨාන වශයෙන් ඒ දෙවැදෑරුම් ලෙහෙම තමන් සිටින ස්ථානය බදු

සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් සන්විත ලෝහිතය උඩ දිශාවෙහි හටගත්තේය. සංසරණ ලෝහිතය උඩ යට යන දෙදිශාවෙහිම පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් කෙසේ, ලොම්, නිය, දත්ති මස් නොමැති තැන් හා තද වියලුණු සම හැර ධමනි ජාලාහු සාරයෙන් සියලු උපාදින්න, ශරීරයෙහි පැතිරී පවත්නේය. සන්තිවිත ලෝහිතය යකනය පිහිටි තැන යට කොටස පුරවා පුරා පාත්‍රයක් පිරෙන තරම වැ හදවත්, වකුගඩු, පපු යන මොවුන් මතුයෙහි ටික ටික බිඳු හෙලමින් වකුගඩු - හදවත් පපුමස් තෙමමින් පවත්නේය. එහි වනාහි වකුගඩු හදවත් ආදිය නොතෙමෙන කල්හි සත්වයෝ පිපාසයෙන් යුක්ත වූවාහු වෙත්. එහි යම්සේ දරුණු කබලෙහි සිටියා වූ ජලය යට පිහිටි මැටි කැට දඬු ආදිය තෙමන්නේ "මම දිරුණු කබලෙහි යට සිටියා වූ මැටි කැට දඬු ආදිය තෙමමිසි නොදනීද දිරුණු කබලෙහි මැටි කැට දඬු ආදිය" මා කෙරෙහි ජලය පිහිටියේය. අප හෝ තෙමමින් සිටියෝ යයිද නොදනිත් ද එපරිද්දෙන්ම ලෙය "මම අක්මාවගේ යට කොටසෙහි වකුගඩු හෘදය ආදිය තෙමමින් සිටිමි'යි නොදනීද අක්මාවේ යට භාගයෙහි පිහිටි වකුගඩු හදවත ආදිය මා කෙරෙහි ලෙහෙ පිහිටියේයයි අප හෝ තෙමමින් සිටිත්යයි නොදනිත් ද මේ භූත උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආභොගප්‍රත්‍යාවේක්ෂාරහිත යහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනාරහිතයහ. - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ යයි ද ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් ලෙය ලෝහිත භාගයෙන් පරිච්ඡින්නයහයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය මේ ලෙයෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදිත්තං කී අයුරින්මය. එවං ලොහිතං වණණාදිතො වච්ඡ් පෙනි මෙසේ ලෙය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරයෙහි සෙදං ධනදිය වර්ණ වශයෙන් පිරිසිදු තල්තෙල් බඳු වර්ණ ඇත්තේය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් එය පිහිටි අවකාශය බඳුය. දිශා වශයෙන් දෙදිශායෙහිම පිටිවියේය. අවකාශ වශයෙන් දහඩියට ස්ථිර වූ අවකාශයක් නම් නැත. යම් තැනක දහදිය ලේ මෙන් හැමකල්හි සිටින්නේ ද, යමකින් වනාහි යථා කලෙක ගිනි රශ්මිය, හිරු රශ්මිය, සෘතු වෙනස්කම් ආදියෙන් ශරීරය තවයි ද, දියෙන් නගාගත් ඇසිල්ලෙහි නොසම කොට කැඩූ නෙළුම් දැලි කලඹෙකින් මෙන් සියලු කෙස් ලොම් කුප විවරයෙන් වැගිරෙයි. එහෙයින් ධනදියෙහි සටහන කේස - ලෝම කුප විවර වශයෙන්ම

එය සණ්ඨාන වශයෙන් කිව යුතුය. දහදිය ගෙනෑ භාවනා කරන යෝගාවචරයා විසින් කෙසේ - ලෝම කුප විචර පුරා සිටි වශයෙන්ම මෙතෙහි කළ යුතුය යනුවෙන් පූර්වාචාර්යයන් විසින් කියන ලදී. එහි යම්සේ නෙළුම් - මානෙල් - කුමුදු දඬු ආදියෙහි සිදුරු වලින් වැගිරෙන්නා වූ ජලය "මම නෙළුම් - මානෙල් - කුමුදු දඬු සිදුරු වලින් වැගිරෙමි'යි නොදැනී ද, නෙළුම් - මානෙල් - කුමුදු දඬු සිදුරු ද අපගෙන් ජලය වැගිරෙන්නෙහි නොදැනින් ද එපරිද්දෙන්ම ධහදිය "මම කෙසේ - ලොම් - කුප විචරයන්ගෙන් වැගිරෙමි'යි නොදැනී ද කෙසේ ලොම් - කුප විචරයෝද අපගෙන් දහදිය වැගිරෙන්නෙහි නොදැනී. මේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ බව නොවන් ආභෝග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාරහිතයහ. එහෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතයහ. - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් දහදිය සාවේද භාගයෙන් පරිච්ඡින්න යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය ස්වේදයාගේ සහාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදීන්ට කී අයුරින්මය. එවං සෙදං වණණාදිනො චචත් පෙනි මෙසේ ස්වේදය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. ඉන් අනතුරුව ශරීරයෙහි සම හා මස් අතරෙහි මෙදං - මිදුණු තෙල වර්ණ වශයෙන් පලන ලද කහ ගැටයක් බඳු වර්ණයෙන් යුක්තය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් එය පිහිටි තැන බඳුය. එසේම සැපවත් මහත් ශරීර ඇත්තවුන්ට සම හා මස් අතර පැතිර සිටියා වූ කසාවත් රතු දුහුල් රෙදි කඩක් බඳු සටහන් ඇත්තේය. කෙටිවූ ශරීර ඇත්තන්ට කෙංඬා මස හා කලවේ මස පිටකටුව ඇසුරු කළ පිටුමස උදර පටල මස යන මේවා ඇසුරු කොට දෙකුන් පටක් කොට තිබූ කසාවත් රතු දුහුල් රෙදි කඩකට බඳු සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් උඩ - යට යන දෙදිශාවෙහි පිහිටියෝය. අවකාශ වශයෙන් මහත් ශරීර ඇත්තාහුගේ සියලු සිරුර පැතිර ද කෙටිවූ සිරුරු ඇත්තවුන්ගේ කෙංඬා මස් ආදිය ඇසුරුකොට ද පිහිටියේය. මේ මේදය තෙල් වුවද ඉතා පිළිකුල් බැවින් හිසෙහි ගැමට හෝ නශ්‍ය කිරීමට හෝ කට පුරවා ගන්නා තෙල් වශයෙන් හෝ පහන් දැල්වීමට හෝ නොගනියි. එහි යම්සේ මස් පිඩක් ඇසුරකොට සිටි කසාවත් රතු දුහුල් රෙදිකඩ "මම මස් පිඩ ඇසුරු කොට සිටිමි'යි නොදැනීද එපරිද්දෙන්ම මිදුණු තෙල" මම සියලු සිරුරෙහි කෙංඬාදීන්හි මිදුණු තෙල හෝ මස ඇසුරු කොට හෝ සිටිමි'යි නොදැනී. මෙසේ මේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආභෝග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. එසේ හෙයින්

මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිත යන - පෙ- පුද්ගලයෙකු නොවේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් යට මසින්ද මතු සමින්ද සරස මෙද භාගයෙන් ද පරිච්ඡේදනය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය මේදයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදීන්ට කී අයුරින්මය. එවං මෙදං වණණාදිතො වච්ඤා පෙනි මෙසේ මේදය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරයෙහි අසසු - කඳුළු වර්ණ වශයෙන් පිරිසිදු තලතෙල් බඳු වර්ණයෙන් යුක්තයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සන්ධ්‍යාන වශයෙන් පිහිටි අවකාශ ස්ථානය බඳුය. දිශා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් අක්ෂිකුපයන්හි පිහිටියේය. මේ කඳුළු පින් කෝෂයෙහි පිත මෙන් අක්ෂි කුපයන්හි නිතර රැස්වී නොසිටියි. එසේ වුවත් යම් කලෙක සොම්නස හටගත් සත්වයෝ මහා හිතාවෙන් (හයියෙන්) හිතා වෙති. දොම්නස හටගත්තාහු හඩති. විලාප කියති. එබඳු වූ විසමාහාර හෝ ගනිති. යම් කලෙක වනාහි ඔවුන්ගේ ඇස් දුම, දූවිලි, පස් ආදියෙන් පීඩා කෙරෙත් ද, එකල්හි මේ සොම්නස, දොම්නස විසම වූ ආහාර ගැනීම ආදිය නිසා කඳුළු නැගී අක්ෂිකුපයෙහි පිරි සිටියි. කඳුළු වැගිරීම ද වෙයි. කඳුළු අරමුණු කරන්නා වූ යෝගාවචරයා විසින් අක්ෂි කුපය පුරා සිටීම වශයෙන්ම මෙනෙහි කළ යුතුයයි පූර්වාචාර්යයෝ වණ්ණා කරති. එහි යම්සේ හිස සිදි තරුණ තල් ඇට කුපයන්හි සිටි ජලය "මම හිස සිදි තරුණ තල් ඇට කුපයන්හි සිටිමි"යි නොදනී ද, හිස සිදි තරුණ තල් ඇට කුපයෝ ද අප තුළ ජලය ඇතැයි නොදනිත්. මෙසේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආහෝග - ප්‍රත්‍යවේක්ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිත යන - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් කඳුළු අශ්‍රුභාගයෙන් පරිච්ඡේදනයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය කඳුළුවල සභාගපරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදීන්ට කී අයුරින්මය. එවං අසසුං වණණාදිතො වච්ඤා පෙනි මෙසේ කඳුළු වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරය ඇතුළත දිය වී යන තෙල් යයි කියන ලද වසා - වූරුණු තෙල වර්ණ වශයෙන් ආවාමයෙහි හෝ නිවුඩු කැඳෙහි

ලු තෙල් හෝ බඳු වර්ණ ඇත්තේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සන්ධාන වශයෙන් තමාට අයත් අවකාශ සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් උඩයට යන දෙදිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් පතුල - පතුල් - පිටිපත් - පිටිපා නාස්පුට - නළල - අංශ කුට යන මේ ස්ථානයන්හි පිහිටියේය. මෙය මේ අවකාශ ස්ථානයන්හි හැම කල්හි දියරුවට නොසිටී. එහෙත් යම් කලෙක ගිනි රශ්මිය, අච් රශ්මිය, සෘතු විපර්යාසය හෝ විසභාගසෘතුව, ධාතු විපර්යාසය හෝ විසභාග ධාතු, ආදියෙන් එම ප්‍රදේශයෝ හටගත් උෂ්ණය ඇත්තෝ වෙත්. එකල්හි එහි දියරු වී පහන්දිය ඇති සෙවල සහිත ගල් පොකුණු වල පිණිමෙන් රැස්වේ. එහි යම්සේ පිණි "මම සෙවල සහිත ගල් පොකුණෙහි ඇතිරී සිටිමි"යි නොදනීද, සෙවල සහිත දිය පොකුණුද අප කෙරෙහි ඇතිරී සිටියයි නොදනිත් ද එපරිද්දෙන්ම චුරුණු තෙල "මම පතුල් ආදියෙහි ඇතිරී සිටිමි"යි නොදනී. අතුල් ආදිහුද චුරුණු තෙල අප තුළ ඇතිරී සිටියයිද නොදනිති. මෙසේ මේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ආහෝග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාරහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ චේතනා රහිතයහ - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් චුරුණු තෙල වසාභාගයෙන් පරිච්ඡේදනය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය චුරුණු තෙලෙහි සභාග පරිච්ඡේදයයි විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං වසං වණණාදිනො වච්ච පෙනී මෙසේ චුරුණු තෙල වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. ඉන් අනතුරුව, ශරීරයේ මුඛය තළ බෙළො - කෙල වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය පෙන බඳුයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සන්ධාන වශයෙන් අවකාශ ස්ථානයට බඳු සටහන ඇත්තේය. මුහුදෙහි පෙන බඳුයයි ද ඇතැමෙක් කියති. දිශා වශයෙන් උඩ දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් දෙකොපුල් පෙදෙසින් ගලා අවුත් දිවෙහි පිහිටියේය. එසේ වුවත් මෙහි හැමවිටම රැස්වී නොපවතියි. එහෙත් යම් කලෙක සත්ත්වයෝ එබඳු වූ ආභාරයක් දකිත් ද සිහි කරත් ද උෂ්ණ, තිත්ත කටුක, ලෝණ, ඇඹුල් අතුරෙන් කිසිවක් මුව තුළ තබත් ද යම් කලෙක සත්තියන්ගේ හදවත ක්ලාන්ත වෙත් ද, කිසිවක් කෙරෙහි හෝ පිළිකුලක් ඇතිවේද, එකල් කෙල උනා දෙකොපුල් පෙදෙසින් ගලාවුත් දිවෙහි පිහිටයි. දිව අගද කෙළ තුනී හෝ අවු වෙයි. දිව මුලදී බොහෝ සහ හෝ බහුල වෙයි. මුවෙහි බහාලූ හබලපෙති හෝ සහල් හෝ වෙනත් කිසියම් කන දෙයක් ගං ඉවුරෙහි සාරන ලද ලිදක ජලය මෙන් අවසනකට නොයන්නේ හැම කල්හි තෙමීමට සමත් වූයේ වෙයිද, එහි යම් සේ ගං

ඉච්චරෙහි සාරන ලද ළිං පතුලෙහි පිහිටි ජලය "මම ළිං පතුල ද මා කෙරෙහි ජලය ඇතැ'යි නොදනී ද, එපරිද්දෙන්ම කෙල "මම දෙකොපුල් පෙදෙසින් ගලා දිවමන සිටිමි'යි නොදනී ද, දිවමන ද මා මත දෙකොපුල් පෙදෙසින් බැස කෙළ පිහිටියේ ය'යි නොදනී. මෙසේ භූත උපාදාය - රූප ධර්මයෝ ආභෝග ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ, එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ. - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් කෙල බේලභාගයෙන් පරිච්ඡින්නයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය බෙළයාගේ සහාග, පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදීන්ට කී අයුරින්මය. එවං බෙළං වණණාදිනො වචස් පෙනී මෙසේ කෙල වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරයෙහි සිඛසානිකා - සොටු වර්ණ වශයෙන් ශ්වේත වර්ණය. තරුණ තල්මද පාටය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාත වශයෙන් එහි අවකාශ ස්ථානයට බඳු සටහන් ඇත්තේය. නිතර නාසා කුහරයන් නෙමා බහාලන ලද වේවැල් පොහොට්ටුව හෝ දලුවක සටහන් ඇත්තේ යයිද ඇතැමෙක් කියති. දිශා වශයෙන් මතු දිශාවෙහි පිහිටියේය. අවකාශ වශයෙන් නාස් කුහරය පුරා සිටියේය. එසේම මෙය මෙහි හැම විටම රැස්වී නොතිබේ. යම් සේ වනාහි මිනිසෙක් නෙළුම් කොළයක දී බැඳ යටින් නෙළුම් කොළය කටුවකින් විදින්නේද, ඉක්බිති එම සිදුරෙන් දී පිඩ ගිලිහී පිටතට වැටෙන්නේද එසේම යම් කලෙක සත්ත්වයෝ හඬන් ද, විසම ආහාර හෝ සාකු වශයෙන් හෝ හටගත් ධාතුන්ගේ කැළඹීම්හු වෙන් ද, එකල්හි හිස ඇතුළත කුණු වූ සෙම බවට පැමිණ හිස් මොළයට ගිලිහී තල්ල මුදුනෙහි ඇති විවරයෙන් බැස නාස් කුහරය පුරවා සිටියි. එහි යම් සේ සිප්පි බෙල්ලා තුළ දමන ලද කුණු වූ දී "මම සිප්පි බෙල්ලා තුළ සිටිමි'යි නොදනීද, සිප්පි බෙල්ලාද මා කෙරෙහි කුණු දී සිටියයි නොදනීද, එපරිද්දෙන්ම සොටු මම නාස් කුහරයෙහි සිටිමි'යි නොදනී. නාසාකුහරයෝද අප තුළ සොටු සිටිය'යි නොදනී. මේවා ඔවුනොවුන් ආභෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ ය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් සොටු සිඛසානිකා භාගයෙන් පරිච්ඡින්නයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය සොටු පිළිබඳ සහාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං සිඛසානිකා වණණාදිනො වචස් පෙනී මෙසේ සොටු වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය

කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරය ඇතුළත ලසිකා සද මිදුළු යනු ශරීරයෙහි සන්ධි ඇතුළත පවත්නා ඇලෙන හෝ ලිස්සන ස්වභාවය ඇති කුණප කොටසකි. එය වර්ණ වශයෙන් කිණිහිරි ලාටු බඳු වර්ණයෙන් යුක්තය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් අවකාශ ස්ථානයට බඳු සටහන් ඇත්තේය. දිශා වශයෙන් දෙදිශාවෙහිම පිහිටියෝය. අවකාශ වශයෙන් ඇට සන්ධිවල ගැල්වීම කෘත්‍යය සිදු කරමින් එකසිය අසූවක් සන්ධීන් අතරෙහි පිහිටියේය. යමෙකුගේ මෙ සද මිදුළු මද වේද, නැගිටින්නා වූ ද වාඩිවෙන්නා වූ ද ඉදිරියට යන්නා වූ ද ආපසු එන්නා වූ ද අත්පා දිග හරින්නා වූ ද හකුළු වන්නා වූ ද ඔහුගේ ඇටපු කට කට ගාති. අසුරු ගසන හඬ නගන්නාක් මෙන් හැසිරෙයි. යොදුන් එකක් දෙකක් පමණ වූ ද මග ගිය කල්හි වායෝ ධාතුව කිපෙයි. ශරීරයට වේදනා දැනෙයි. යමකුගේ වනාහි මේ සද මිදුළු බොහෝ කොට වෙයිද නැගිටීම් වාඩිවීම් ආදියෙහිදී ඔහු ඇටහු කට කට යන හඬ නොනගති. දීර්ඝ වූ ද ගමනක් හෝ මාර්ගයෙහි ගියත් වායෝ ධාතුව නොකිපෙයි. ශරීරයට දුකක් නොදැනේ. එහි යම් සේ කඩ ඇණය ආලේප කළ තෙල "මම කඩ ඇණය ආලේප කොට සිටිමි'යි නොදනී ද, කඩ ඇණයද මා තෙල් ආලේප කොට සිටින ලදැ'යි නොදනීද, එපරිද්දෙන්ම සද මිදුළු "මම එකසිය අසූවක් සන්ධීන් ආලේප කොට සිටිමි'යි නොදනීද, එකසිය අසූවක් සන්ධීහු ද සද මිදුළු අප ආලේප කොට සිටිත්යයි නොදනිති. මෙසේ භූත - උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආහෝග - ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේය'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් සද මිදුළු ලසිකා භාගයෙන් පරිච්ඡේදයන්නය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මේ සද මිදුළු වල සහාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසාදීන්ට කී අසුරින්මය. එවං ලසිකං වණණාදිතො වච්චපෙනි මෙසේ සද මිදුළු වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

ඉන් අනතුරුව ශරීරය තුළ මුත්‍රාං - මුත්‍ර වර්ණ වශයෙන් උඳු ගැරු ජලයේ වර්ණයෙන් යුක්තයයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. සණ්ඨාන වශයෙන් චතුර පුරවා යටිකුරු කොට තබන ලද චතුර කළයක ඇතුළේ පවතින ජලය බඳු සටහන් ඇත්තේ ය'යි කියයි. දිශා වශයෙන් යට

දිශාවෙහි හටගත්තේය. අවකාශ වශයෙන් වස්තිය කුළ පිහිටියේය. වස්තිය නම් වස්ති ප්‍රථමයයි. යම්සේ වනාහි බොරදිය පෙරා ගන්නා කළ විශේෂයක් වූ යටිකුරු වූ යවණසටයක් ගවර වළෙක ලූ කල ගවර වලෙහි ජලය මෙය කුළට පිවිසෙන මාර්ගය යම් සේ නොපෙනේද, එසේම ගරීරයෙන් මුත්‍ර පිවිසෙයි. මේ මුත්‍ර මෙයට පිවිසෙන මාර්ගය නොපෙනේ. නික්මෙන මාර්ගය ප්‍රකටව පෙනේ. නික්ම යන මාර්ගයෙහි මුත්‍ර පිරුණු කළ මුත්‍ර කරමු'යි සත්ත්වයන්ට අදහස් පහළ වෙයි. එහි යම්සේ ගවර වලෙහි යටිකුරු වූ යවණසටය දැමුයේ ගවර වලෙහි ජලය " මම යටිකුරු වූ යවණ සටයෙහි සිටිමි'යි නොදනීද, යවණසටයද මා කුළ ගවර වලෙහි ජලය සිටියේයයි ද නොදනී. එපරිද්දෙන්ම මුත්‍ර "මම වස්තියෙහි සිටිමි'යි නොදනී. වස්තියද මා කුළ මුත්‍ර සිටිය'යි නොදනී. මෙසේ භූත උපාදාය රූප ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් ආභෝග - ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා රහිතයහ. එසේ හෙයින් මේ ධර්මයෝ වේතනා රහිතයහ. - පෙ - පුද්ගලයෙකු නොවේ'යි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. පරිච්ඡේද වශයෙන් වස්ති අභ්‍යන්තරයෙන් ද මුත්‍ර භාගයෙන් ද පරිච්ඡින්නය යයි ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ. මෙය මුත්‍රයාගේ සභාග පරිච්ඡේදයයි. විසභාග පරිච්ඡේදය වනාහි කේසයන්ට කී අයුරින්මය. එවං මුත්‍රං වණණාදිනො වචන්ථපෙති මෙසේ මුත්‍ර වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේ.

එහිම මේ ද්වන්තිසාකාරය වර්ණාදී වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කරන්නාහු (වෙන් වෙන් වශයෙන් බලන්නහුට) ඒ ඒ භාවනාහු යෝගයට පැමිණ කේසාදීහු ප්‍රගුණ වෙත්. කොටස බැගින් වැටහෙත්. එතැන් පටන් යම්සේ වනාහි ඇස් ඇති පුරුෂයෙකුට දෙතිස් වර්ණ ඇති පුෂ්පයන්ගේ එක නූලක ගොතන ලද මල් මාලාව බලන කල්හි සියලු පුෂ්පයන් පෙරපසු නොවී ප්‍රකට වේද, එසේම "අඤ්චි ඉමසමිං කායෙ කේසා" යයි මේ කය පිළිබඳව සිහියෙන් බලන්නාහුට ඒ සියලුම ධර්මයෝ පෙර පසු නොවී එක් වරම ප්‍රකට වෙත්. කේසයන් ආවර්ජනය කරන කල්හි නූලක ශාන්ත ගමනක් මෙන් (තන්තුසන්තගමන) සිහිය මුක්ත නම් කොටස දක්වා පවතියි. එතැන් පටන් වනාහි මොහුට ඇවිදගෙන යන්නා වූ මිනිස්සු, තිරිසන්තු පවා සත්ත්වාකාරයෙන් නොව කොට්ඨාශ රාශි වශයෙන්ම වැටහෙත්. ඔවුන් විසින් ද ගනු ලබන ආහාර පාන ආදිය කොට්ඨාශ රාශි කුළ දමනු ලබන්නාක් මෙන් වැටහෙයි. ඉක්බිති ඔහු විසින් ඉන් පසුව කුමක් කළ යුතුදයත් ඒ අරමුණම නිතර නිතර සේවනය

කළ යුතුය. වැඩිය යුතුය. බහුලීකරනය කළ යුතුය. මනා කොට වෙන් කළ යුතුය. ව්‍යවස්ථාපනය කළ යුතුය. කෙසේ මෙතෙම ඒ අරමුණ නිතර නිතර සේවනය කරයිද, වඩාද, බහුලීකරණය කෙරේද මනාකොට වෙන් කෙරේද, ව්‍යවස්ථාපනය කෙරේද යනු මෙතෙම වනාහි එය කේසාදීන්ගේ කොටස් බැවින් උපට්ඨාන නිමිත්ත පුරුදු කරයි. භජනය කරයි. එළඹෙයි. සිහි ගැබට ගන්වයි. එහි ලබන ලද හෝ සිහිය වඩන්නේ එය වඩයි යයි කියයි. බහුල කරයි යනු නැවත නැවත සිහියෙන් යුතුව විතක්ක විවාරයන් දුරු කිරීම ද කරයි. මනාකොට වෙන් කරන ලද්දේ ව්‍යවස්ථාපනය කෙරෙයි යනු යම් සේ මනාකොට ව්‍යවස්ථාපනය කරන ලද්දේ වෙයිද, එය නැවත අතුරු දහන් වීමට නොයයි. එසේ එය සිහියෙන් වෙන් කරයි. සලකා බලයි. ළංකොට බදියි. එසේ නැතහොත් එය මුලින් අනුපූර්ව වශයෙන්, නාති ශීඝ්‍ර වශයෙන්, නාති සනික වශයෙන් විකේෂප දුරු කිරීම් වශයෙන් ප්‍රඥප්ති ඉක්මම් වශයෙන් අනුපූර්ව මුඤ්චන වශයෙන් අර්පණා වශයෙන් අධි චිත්ත සූත්‍ර වශයෙන් සීනිභාව සූත්‍ර වශයෙන්, බොජ්ඣංග කොසල්ල සූත්‍ර වශයෙන් යයි මෙසේ දගවිධ වූ මනස් කාර ක්‍යොශලාය කියන ලදී. එහි අනුපූර්ව වශයෙන් මෙතෙහි කරමින් නිතර නිතර ආදරයෙන් පුහුණු කරයි. නාතිසීඝ්‍ර වශයෙන් ද නාතිසනික වශයෙන් ද මෙතෙහි කරමින් වඩයි. විකේෂප දුරුකිරීම් වශයෙන් මෙතෙහි කරමින් බොහෝ සේ කරයි. ප්‍රඥප්ති ඉක්මම් වශයෙන් මෙතෙහි කරමින් මනාව වෙන් කරන ලද්දේ ව්‍යවස්ථාපනය කරයි යයි දත යුතුය. මෙහිදී කිය - කෙසේ වනාහි අනු පූර්වාදී වශයෙන් මේ ධර්මයන් මෙතෙහි කරයිද, යනු කියනු ලැබේ. මෙතෙම වනාහි කේසයන් මෙතෙහි කොට ඉන්පසුව ලෝමයන් මෙතෙහි කරයි. (පිළිවෙල වරද්දා ගෙන) කේසයන්ගෙන් පසුව නිය මෙතෙහි නොකරයි. එසේ ලෝමයන් මෙතෙහි කොට ඉන් පසුව නිය මෙතෙහි කරයි. (පිළිවෙල වරද්දාගෙන) දන් මෙතෙහි නොකරයි සියලු තන්හි මේ ක්‍රමයට අනුගමනය කරයි. කවර හෙයින්ද? අපිළිවෙලින් වනාහි මෙතෙහි කරන්නේ යම්සේ නම් අදක්‍ෂ වූ පුරිෂයා දෙතිස් හිණි පෙති ඇති හිණි මගක අපිළිවෙලින් නගින්නේ වෙහෙස වූ කය ඇත්තේ හිණි මගෙන් (බීමට) වැටෙයි. මන්තට නැග ගැනීමට නොහැකි වෙයි එසේම භාවනා සම්පත්ති වශයෙන් ද ලැබිය යුතු ආශ්වාදයට නොපැමිණීමෙන් වෙහෙස වූ සිතැත්තේ දෙතිස් ආකාර භාවනාවෙන් ද පිරිහෙයි. භාවනාව සම්පූර්ණ නොවෙයි. අනුපූර්ව වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නේ ද කේසා ලෝමා යයි නාතිශීඝ්‍ර වශයෙන් මෙතෙහි

කරයි. අතිශීඝ්‍ර වශයෙන් වනාහි මාර්ගයෙහි යන්තා වූ පුරුෂයා සම විසම මගද, ගස්, උස් බිම්, පහත් බිම් මාර්ගය සලකුණු මතක තබා ගන්නට නොහැකි වෙයි. එහෙයින් මාර්ගයෙහි කෙළවරට යාමද සිදු නොවෙයි. මේ පරිද්දෙන්ම වර්ණ සන්ධාන ආදී වූ දෙතිස් ආකාරයේ නිමිති මතක තබා ගන්නට නොහැකි වෙයි. එහෙයින් ඔහු දෙතිස් ආකාර භාවනාවෙහි දක්‍ෂයෙකු නොවේ.

කර්මස්ථානය ද සම්පූර්ණ නොවෙයි. එහෙයින් නාති ශීඝ්‍රවද, මෙසේ නාතිසනිකවද මෙතෙහි කරයි. අති සනික වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නේ යම් සේ නම් පුරුෂයා ගමන්මගට පිළිපත්තේ අතර මග ගස්, පර්වත, සම බිම් ආදියෙහි ප්‍රමාදවන්නේ බලාපොරොත්තු වන ප්‍රදේශයට නොපැමිණෙන්නේ අතර මගදීම සිංහ ව්‍යාඝ්‍රාදීන්ගෙන් උවදුරු විපත්තින්ට පැමිණෙයි. මේ අයුරින්ම දෙතිස් ආකාර භාවනා සම්පත්තියට නොපැමිණෙන්නේ භාවනාව සිදීමෙන් අතරතුරේදීම කාම විතර්කාදියෙන් උවදුරු විපත්තින්ට පැමිණෙයි. සනික වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නේ ද විකේෂ්ප දුරු කිරීම් වශයෙන් මෙතෙහි කරයි. උවදුරු දුරුකිරීමෙන් යනු අන්‍ය වූ නව කම් ආදීන්ගේ සිත නොම විසුරුවයි. එසේ මෙතෙහි කරයි. පිටතට විසුරුවනු ලබන සිත ඇත්තේ වනාහි කේශ ආදීන්හිම එකඟ නොවූ සිත විතර්කයෙන් යුක්ත වූයේ භාවනා සම්පූර්ණත්වයට නොපැමිණ අතර තුර දීම උවදුරු විපත්තින්ට පැමිණේ. තක්සිලා ගමනෙහි බෝසතුන්ගේ සහායකයන් මෙනි. නොවිසුරුවනු ලබන සිත වනාහි කේසාදීන්හිම එකඟ වූ සිත අරමුණට නංවන්නේ භාවනා සම්ප්‍රදායට පැමිණෙයි. තක්සිලා රාජ්‍ය ලැබූ බෝසතුන් මෙනි. මෙසේ විකේෂ්ප ප්‍රභාණ වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නා වූ ඔහුට අධිකාර - වරියා - විමුක්ති වශයෙන් ඒ ධර්මයෝ අසුභ වශයෙන් ද වර්ණ වශයෙන් ද ශුන්‍යය වශයෙන් ද වැටහෙත්. ඉක්බිති ප්‍රඥප්ති - සමතික්කමන වශයෙන් ඒ ධර්මයන් මෙතෙහි කරයි. ප්‍රඥප්ති සමතික්කමන යනු කේසා - ලෝමා යයි මේ ආදී ව්‍යවහාරය ඉක්මවා විසුරුවා එළඹ සිටින පරිදි අසුභාදීන්ගේ වශයෙන්ම මෙතෙහි කරයි. කෙසේද? එනම් අන් නිවසකට පැමිණියා වූ මිනිස්සු නුහුරු බිම් කොටසක් බැවින් උදකස්ථානය හඳුනා ගැනීම සඳහා අතු බිදීම් ආදී සලකුණු කොට ඒ අනුසාරයෙන් ගොස් ජලය පරිභෝග කරති. යම් කලෙක වනාහි එම භූමි භාගය හුරු වූ කල්හි එම සලකුණු නොමැතිව සිහි නොකරම උදකස්ථානයට පැමිණ ජලය පරිභෝග කරති.

මේ අයුරින්ම මෙතෙම කේසා - ලෝමා යන ආදියෙන් ඒ ඒ කොටස ව්‍යවහාර වශයෙන්ම පළමු කොට ඒ ධර්මයන් මෙතෙහි කළේය. ඒ ධර්මයන් අසුභාදීන්ගේ අන්‍යතර වශයෙන් වැටහෙන කල්හි එම ව්‍යවහාරය ඉක්මවා අනභූර අසුභාදී වශයෙන් මෙතෙහි කරයි යයි කිය. කෙසේ නම් වනාහි ඔහුට මේ ධර්මයෝ අසුභාදී වශයෙන් වැටහෙන්නද? වර්ණ වශයෙන් කෙසේ වැටහෙන්නද? ශුන්‍ය වශයෙන් කෙසේ වැටහෙන්නද? කෙසේ නම් මෙතෙම මේ ධර්මයන් අසුභ වශයෙන් මෙතෙහි කරයිද? කෙසේ වර්ණ වශයෙන් මෙතෙහි කරයිද? කෙසේ ශුන්‍ය වශයෙන් මෙතෙහි කරයිද? යයි කියනු ලැබේ. කෙසේ වනාහි ඔහුට වර්ණ, සණ්ඨාන, ගන්ධ, ආසය, ඕකාස වශයෙන් පස් ආකාරයකින් අසුභ වශයෙන් වැටහෙත්. පස් ආකාරයකින්ම මෙතෙම මේවා අසුභ වශයෙන් මෙතෙහි කරයි.

ඒ කෙසේදයත් කෙසේ නම් මෙය වර්ණ වශයෙන් අසුභය, ඉතාම පිළිකුල්ය, පිළිකුල් කටයුතුය. එසේම මිනිස්සු දහවල් ආහාර පානයන්හි වැටුනාවූ කේශ වර්ණ වූ කෙන්නදක් හෝ නූලක් හෝ දැක කෙස්ගහක්ය යන හැඟීමෙන් සිත් අලවන්නා වූ ද ආහාර පානය, ඉවත දමති. පිළිකුල් හෝ කරති. සණ්ඨාන වශයෙන් ද අසුභය. එසේම රාත්‍රියෙහි ආහාර පානයන්හි වැටුනාවූ කෙස් ගසක් බඳු වූ කෙන්නදක් හෝ නූලක් හෝ සපර්ශ කොට කෙස් ගහක්ය යන හැඟීමෙන් සිත් අලවන්නා වූද ආහාර පානය ඉවත දමති. පිළිකුල් හෝ කරති. ගන්ධ වශයෙන් ද අසුභය. එසේම තෙල් ගැමි, මල් සුවද දුම් ඇල්ලීම් ආදී සංඛාරයන්ගෙන් තොරවූ කේසයන්ගේ ගන්ධය ඉතාම පිළිකුල්ය. ගින්නට දමන ලද කේසයාගේ දුගඳ ආඝ්‍රාණය කොට සන්ත්‍රයෝ නාසය අතින් තද කර ගනිති. මුවින්ද කැහීම කරති. ආසය වශයෙන් ද අසුභය. එසේම මිනිස්සු නොයෙක් ආකාරයෙන් සුවද හමන්නා වූ සංඛාරස්ථානයෙහි මිනිස්සු සුලුකුර මෙන් පිත, සෙම්, සැරව, ලේ, වැහීමෙන් ඒවා රැස්ව වැඩීමට ද මහත්සේ වැඩීමට ද, විපුල බවට ද ගියාහු යයි. ඕකාස වශයෙන් ද අසුභය. එසේම සංඛාරස්ථානයෙහි සුලුකුරු ආදිය මෙන් ඉතා පිළිකුල් වූ ලෝමාදී එක් කිසක් කුණුප රැස මත මිනිසුන්ගේ හිස වෙළා සිටින අමු වර්මයෙහි හටගන්නේය යනුයි. ලෝමාදීන්හිද මෙතෙම මේ ධර්මයන් අසුභ වශයෙන් වටහාගත් කල්හි අසුභ වශයෙන් මෙතෙහි කරයි. ඉදින් වනාහි කෙස් වර්ණ වශයෙන් වැට හෙන්නද? ඉක්බිති කේසයෝ නීල කසිණ වශයෙන්

වැටහෙත්. එසේම ලෝම හා දත් ඕදාන කසිණ වශයෙන් ද අවබෝධ වෙත්. සියලු තන්හි මේ ක්‍රමය මැ'යි ඒ ඒ කසිණ වශයෙන් ද මෙතෙම මේවා මෙනෙහි කරයි. මෙසේ වර්ණ වශයෙන් වැටහුනු කල්හි වර්ණ වශයෙන් මෙනෙහි කරයි. ඉදින් එවිට මෙය ශූන්‍ය වශයෙන් අවබෝධ වෙත් ද, ඉක්බිති කේසයෝ සණ, විනිබ්භෝග වච්ඡාන වශයෙන් ද ඕජා අවිධිමකසමුභ වශයෙන් ද වැටහෙත්. ලෝමාදිය ද එසේය.

යම් සේ වැටහෙත් ද ඔහු මේවා ඒ අයුරින්ම මෙනෙහි කරයි. මෙසේ ශූන්‍ය වශයෙන් වැටහෙන කල්හි ශූන්‍ය වශයෙන් මෙනෙහි කරයි. මෙසේ මෙනෙහි කරන්නා වූ ඔහු මේ ධර්මයන් අනුපූර්ව මුඤ්චන වශයෙන් මෙනෙහි කරයි. අනුපූර්ව මුඤ්චන වශයෙන් යනු, අසුභාදීන්ගේ වෙනත් එකක් වශයෙන් එළඹී කල්හි කේසයන අත්හැර ලෝමයන් මෙනෙහි කරන්නේ එනම් කුඩැල්ලා නගුවන් අල්ලාගත් තැන, අත් නොහැරම කුඩෙන් වෙනත් තැනක් අල්ලා ගනියි. එය අල්ලාගත් කල්හි මුලින් අල්ලාගත් තැන අත්හරියි. එසේම කේසයන් අත් නොහැරම ලෝමයන් මෙනෙහි කරයි. ලෝමයන්හි පිහිටියා වූ මනසිකාරය ඇතිකල්හි කේසයන් අත්හරියි. සියලු තන්හි මේ ක්‍රමය මැ'යි මෙසේ ද අනුපූර්ව මුඤ්චන වශයෙන් සිහි කරන ඔහුට අසුභාදීන්හි මෙනෙක් අප්‍රකට වූ ඒවා වශයෙන් ඒ ධර්මයෝ වැටහෙන කල්හි සම්පූර්ණ වශයෙන් වැටහෙත්. එසේ ඒවා වඩාත් ප්‍රකට වශයෙන් අවබෝධ වීම වෙයි. ඔහුට යම් සේ වනාහි තල්ගස් දෙතිසක් ඇති තල් වනයෙහි වදුරෙක් සිටියි. වැද්දෙකු විසින් ඊතලයෙන් විද ෭෦ බිම හෙලනු කැමති වනු ලැබේ. වදුරා එක ගහකවත් නොසිට ගසින් ගසට පැන යම් විටක වෙහෙසව නතර වෙයි. ඉක්බිති සන වූ තල් කොල වලින් වැසුනු එක් තල් ගසක තල් ගොබය අල්ලාගෙන සිටියි. එසේම සිත නමැති වදුරා දෙතිස් කොටසක් ඇති මේ කයෙහි එම යෝගාවචරයා විසින්ම සිත කොටුකර ගනු කැමැත්තේ එම සිත එක කොටසකවත් නොපිහිටන්නේ එකින් එකට ගොස් යම් කලෙක බොහෝ අරමුණු ගැනීමෙහි කැමැත්තක් නොමැති බැවින්, වෙහෙසට පත්ව තර වෙයි. ඉක්බිති ඔහුට කේසාදීන්හි ස්වභාවය ප්‍රගුණ තරද වර්තානුරූප තරද වෙයි.

යම් තැනක පෙර කරන ලද ප්‍රාර්ථනා ඇත්තේ වෙයි. එය ඇසුරු කොට උපචාර වශයෙන් සිටියි. අනතුරුව ඒ අරමුණම නැවත

නැවත සිතිවිල්ලට පැමිණියේ විතර්කයට පැමිණියක් කොට පිළිවෙළින් නීල කසිණ වශයෙන් පිත කසිණ වශයෙන් හෝ පහක් වූ රූපාවචර ධ්‍යානයන් උපදවයි. එහිද යම් කිසිවක පිහිටා විදර්ශනාව අරඹා ආර්ය භූමියට පැමිණෙයි. යමෙකුට වනාහි ඒ ධර්මයෝ ශූන්‍ය වශයෙන් වැටහෙත් ද හෙතෙම ලක්‍ෂණ වශයෙන් මෙතෙහි කරයි. ලක්‍ෂණ වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නේ එහි චතුර්ධාවච්ඡාන වශයෙන් උපවාරධ්‍යානයට පැමිණෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානය උපදවයි. එහි පිහිටා විදර්ශනාව අරඹා ආර්ය භූමියට පැමිණෙයි. යමෙකුට වනාහි ඒ ධර්මයෝ වර්ණ වශයෙන් වැටහෙත් ද ඔහුට ද යම් සේ වනාහි වඳුරා - පෙ - ඔහුට කේසාදීන්හි යම් ස්වභාවයක් වඩාත් හොඳින් ප්‍රගුණ වේද වර්තයට වඩාත් අනුරූප හෝ වෙයි. යම් තැනක හෝ පෙර කරන ලද ප්‍රාර්ථනා ඇත්තේ වෙයිද එය ඇසුරු කොට උපවාර වශයෙන් සිටියි. ඉක්බිති ඒ අරමුණම නැවත නැවත සිතිවිල්ලට පැමිණියේ විතර්කයට පැමිණියක් කොට පිළිවෙළින් නීල කසිණ වශයෙන් පිත කසිණ වශයෙන් හෝ පහක් වූ ද රූපාවචර ධ්‍යානයන් උපදවයි. එහිද යම් කිසිවෙක් පිහිටා විදර්ශනාව අරඹා ආර්යභූමියට පැමිණෙයි. යමෙකුට වනාහි ඒ ධර්මයෝ ශූන්‍ය වශයෙන් වැටහෙත්ද? හෙතෙම ලක්‍ෂණ වශයෙන්ද මෙතෙහි කරයි. ලක්‍ෂණ වශයෙන් මෙතෙහි කරන්නේ එහි චතුර්ධාවච්ඡාන වශයෙන් උපවාර ධ්‍යානයට පැමිණෙයි. ඉක්බිති මෙතෙහි කරන්නේ ඒ ධර්මයන් අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම සුත්‍රය වශයෙන් මෙතෙහි කරයි. මෙය ඔහුගේ විදර්ශනාවයි. හෙතෙම මේ විදර්ශනාව අරඹා පිළිවෙළින් ද පිළිපැද ආර්ය භූමියට පැමිණේ යනු'යි. මෙපමණකින් ද යමක් කියන ලදී. "කෙසේ වනාහි මොහු අනුපූර්වාදී වශයෙන් මේ ධර්මයන් මෙතෙහි කරයිද? යනුයි. යමක් වුවත් කියන ලද්දේද එය ප්‍රකාශ කළේ වෙයි. භාවනා වශයෙන් වනාහි මෙහි වර්ණනාව දතයුත්තේය" යනුයි. එහි අර්ථය ද ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ වෙයි යනුයි. දැන් මේ දෙතිස් ආකාරයෙහිම වර්ණනා පරිචය පාචවය සඳහා මේ ප්‍රකීර්ණක ත්‍රය දත යුත්‍ය. "නිමිති වශයෙන් ද ලක්‍ෂණ වශයෙන් ද, ධාතු වශයෙන් ද ශූන්‍ය වශයෙන් ද, ස්කන්ධා දී වශයෙන් ද ද්වන්තිංසාකාර නිශ්චය දත යුත්‍ය" යනුයි.

එහි නිමිති වශයෙන් යනු මෙසේ කියන ලද ආකාර ඇති මේ ද්වන්තිංසාකාරයෙහි හයදහසක් වෙත්. ඒවා නිමිති වශයෙන් යෝගාවචර හික්‍ෂුච පරික්‍ෂා කරයි. එය කෙසේද යත්, කේසයාගේ වණි නිමිත්තය,

සන්ධාන නිමිත්තය, දිසා නිමිත්තය, ඕකාස නිමිත්තය, පරිච්ඡේද නිමිත්තය යනුවෙන් නිමිති පසක්හු වෙති. මෙසේ ලෝමාදීන්හි ලක්ෂණ වශයෙන් යයි දෙතිස් ආකාරයෙහි ලක්ෂණයෝ දෙදහස් අටසියයක්හු වෙති. ඒවා නිමිති වශයෙන් යෝගාවචර හික්ෂුව දෙතිස් ආකාරය ලක්ෂණ වශයෙන් මෙනෙහි කරයි. එය කෙසේ ද යත් කේසයාගේ තද හෙවත් දැඩි ලක්ෂණය බැදීම් ලක්ෂණය, උණුසුම් ලක්ෂණය, සෙලවීම් ලක්ෂණය යයි ලක්ෂණයෝ සතරක් වෙති. මෙසේ ලෝමාදීන්හි ධාතු වශයෙන් යනු දෙතිස් ආකාරයෙහි "මහණෙනි, ධාතුහු හය වනාහි මේ පුරුෂ පුද්ගලයායයි කියයි.

එහි කියන ලද ධාතූන්හි ධාතුහු දෙදහස් අටසියයක්හු වෙති. යම් ඒවා වශයෙන් යෝගාවචර හික්ෂුව දෙතිස් ආකාරය ධාතු වශයෙන් පරීක්ෂා කරයි. එය කෙසේ ද යත් කේසයෙහි යම් තද බවක් වේනම් එය පඨවි ධාතුවයි. යම් බැදීමක් වේ නම් එය ආපො ධාතුවයි. යම් මෝරන ලද බවක් වේ නම් එය තේජෝ ධාතුවයි. යම් පිම්බුනු බවක් වේ නම් එය වායෝ ධාතුවයි. යනුවෙන් ධාතුහු සතර දෙනෙක් වෙති. මෙසේ ලෝමාදීන්හි ශුන්‍ය වශයෙන් යයි දෙතිස් ආකාරයෙහි දෙදහස් අටසියයක් ශුන්‍යාතාවෝ වෙත්. යම් ඒවායේ වශයෙන් යෝගවචර හික්ෂුව දෙතිස් ආකාරය ශුන්‍ය වශයෙන් විදර්ශනා කරයි. ඒ කෙසේද යත් වනාහි පඨවි ධාතු, ආපෝධාතු බව ආදීන්ගෙන් ශුන්‍ය බවය. එසේ ආපෝ ධාතු ආදීහු පඨවි ධාතු ආදීන්ගෙන්ද ශුන්‍යතාවෝ සතරක්හු වෙති. මෙසේ ලෝමාදීන්හි බන්ධාදි වශයෙන් ද දෙතිස් ආකාරයෙහි කේසාදීන්හි බන්ධයෝ වෙන් ද, ආයතන කීයක් වෙයි ද ධාතු කොපමණ වේද, සත්‍යයන් කීයක් වේද, සති පටිධානයෝ කොපමණද? මේ ආදී වූ ක්‍රමයෙන් ද විනිශ්චය දන යුතුය. මෙසේ ද මෙය දැන ගැනීමෙන් තණ හා දර සමූහයක් මෙන් කය වැටහේ. මෙසේ ද කිය.

"සත්තවයෙක් නැත. මිනිසෙක් ද පුරුෂයෙක් ද , පුද්ගලයෙක් ද නැත. නොලැබේ මේ කය ශුන්‍ය වූයේ තණ කොළ හා දර හා සමාන වේ."

ඉක්බිති මෙහි යමක් වේනම් එය ශුන්‍යාගාරයට පිවිසි ශාන්ත වූ සිත් ඇති අට ලෝ දහමින් කම්පා නොවන, මැනවින් ධර්මය විමසා බලන

හි ක්ෂුචට මනාකොට ධර්මය විදර්ශනා වශයෙන්
බැලීමෙන් මානුෂීය නොවන රතියක් විදර්ශනාව පිළිබඳ
ඇල්මක් ඇති වේ.

මෙසේ මානුෂීය නොවන රතියක් කියන ලද්දේ, එය ඉතා නුදුරෙහි
වෙයි. එහෙයින් යම් එය

යමෙක් "යම් යම් පරිද්දකින් ස්කන්ධයන් ඇතිවීම-
නැතිවීම පිළිබඳව නුවණින් සම්මර්ශනය කරන කල්හි
ප්‍රීතිය හා ප්‍රමෝදය ලබයි. එය නිවන ය'යි අවබෝධ
කරගන්නා ලදී.

මෙසේ විදර්ශනාමය වූ ප්‍රීතිය හා ප්‍රමෝදය පිළිබඳව
කියන ලද්දේය. එය අනුභාව කරනු ලබන්නේ නොබෝ
කලකින්ම ආර්යයන් වහන්සේලා විසින් සෙවිනා ලද
අජරාමර නිර්වාණ අමාත්‍ය ඤාත් ඤාත් කරයි යනුයි.

සාරථසමුවවය නාමය වතුභාණවාරට්ඨකථාය ද්වන්තිංසාකාර වණණනා
නිට්ඨිතා

සාරථ සමුවවය නම් වූ වතුභාණවාර අට්ඨකථාවේ ද්වන්තිංසාකාර
වර්ණනාව නිමියෝය.

පව්වවේකිණ වණණනා

දැන් යම් මේ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂණය මෙසේ මහත් වූ සංවේගාදීන් සඳහා පවතින කය අනුව ගිය සිහියට හෙවත් කායගතාසතියට නියුතුවන වූ කායයාගේ හේතුව අනාගත පැවැත්ම වන බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වනාහි "මහණෙනි ආශ්‍රවයන්ගේ ප්‍රතිසේවනය දුරුකළ යුත්තේ කෙසේද ? මහණෙනි මේ ශාසනයෙහි මහණ තෙම නුවණින් පරික්‍ෂා කොට බලා සිවුරු පරිහරණය කරයි - පෙ - අබ්‍යාපජ්ඣපරමතාය - නිරෝගිබව උතුම් බැවින් යයි මහණෙනි යමක් වනාහි පටිසේවනය නොකිරීමෙන් ඔහුට නසන ලද පරිදාහය ඇති ආශ්‍රවයෝ උපදින්නාහුය පටිසේවනයෙන් මෙසේ ඒ ආශ්‍රවයෝ නසන ලද පරිදාහය ඇත්තෝ නොවෙති මහණෙනි මේවා පටිසේවනයෙන් දුරුකළ යුතු ආශ්‍රවයෝයැයි කියත් මෙසේ විවරපිණ්ඩපාතාදිය නුවණින් සේවනය නොකරන්නාට උපදවන්නාවූ නොලද ප්‍රාර්ථනාවන් හා ලබන ලද ආශ්වාද වශයෙන් කාමාශ්‍රවය ඇති වේ. අන්තැන්හි මෙබදු සුගත භවයන් ලබන්නෙමියි භවය ප්‍රාර්ථනා කිරීමේ ආශ්වාදය වශයෙන් භාවාශ්‍රය ඇති වේ.

මම ලබමිද නොලබමිද මෙය මගේ හෝ වෙයිද යනුවෙන් ආත්ම සංඥාවෙන් දිව්‍යාශ්‍රවය ඇතිවේ. සියලුම සහජාත අවිද්‍යා වශයෙන් අවිද්‍යාශ්‍රවය යයි මෙසේ එක එකෙහි ප්‍රත්‍යයන් සතරක් වශයෙන් සොළොස් ආශ්‍රවයෝද නසන ලද රශ්මිය ඇති ක්ලෙශ පරිදාහයෝ ද ඥානසංවරසංඛ්‍යාත වූ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂණ ප්‍රතිසේවනයෙන් දුරුකළ යුත්තාහුයැයි කියන ලද බැවින්ද ද්වන්තිංසාකාරයට පසුව දක්වන ලදී. මේ එහි සංවර්ණතාවයි. එහි පටිසංඛ්‍යායෝනියො යනු උපාය මාර්ගයෙන් ප්‍රයෝජන වෙන්වෙන් කොට දැන ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කොට යන අර්ථයයි. මෙහිද සීතසස පටිසාතාය - යන ආදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂණයට නුවණින් ඒ ඒ ප්‍රයෝජන වෙන් වෙන් කොට සලකායයි දත යුතුය. එහි විවරං යනු අදින සිවුරු ආදියෙන් යම් කිසිවක් පටිසෙවාමි යනු පරිභොග කරමිඅදිමි හෝ පොරවමි හෝ යනුය. යාවදෙව යුත ප්‍රයෝජන ගන්නා කාලය වෙන්කොට දැක්වෙන වචනයයි. යෝගී හික්‍ෂුවගේ සිවුරු පරිහරණයෙහි ප්‍රයෝජන මෙපමණ වේ. එනම් සීතල දුරුකිරීම සඳහා යන ආදියයි. මීට වඩා වැඩිපුර නැති සීතසස - යනු ඇතුළත ධාතුන් කැළඹීම වශයෙන් හෝ පිටත සාතු වෙනස්වීම් වශයෙන් හෝ උපන්නාවූ යම් කිසිවෙක යනුයි. පටිසාතාය යනු ප්‍රතිහනනය

හෙවත් නැසීම පිණිස යම්සේ ශරීරයේ ආබාධයෝ නොඋපදවන්ද මෙසේ එහි දුරු කිරීම සඳහා සිතලෙන් නසන ලද ශරීරයෙහි වනාහි විසිරුණු සිතැත්තේ සිහිනුවණ පිහිටුවන්නට නොහැකිවෙයි. එහෙයින් සිතල දුරු කිරීම සඳහා සිවුර පරිභෝග කළ යුතුයයි භාගාවතුන් වහන්සේ අනුදැන වදාළහ. මේ ක්‍රමය සියලු තැන්හි හුදෙක් වනාහි මෙහි උණාසස යනු ගින්නෙන් තවන ලද යනුයි.

එයට වනාහි වනදාහාදීන්හි හෙවත් ලැවිගිනි ආදියෙහි හටගැනීම දහ යුතුයි. ඩංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමඵසසානං - යන මෙහි වනාහි ඩංසා යනු දුෂ්ට කොට හෙවත් ධූමා ලේ බොන මැස්සෝය. අන්ධමකකා - යනුවෙන්ද කියත් මකසා වීද ලේ බොන මදුරුවෝමය. වාතා යනු දුච්චි සහිත වූ හා දුච්චි රහිත වූ යනාදී වෙනස්කම් ඇති වාතයයි. ආතපො යනු හිර අව්වයි. සිරිංසපා යනු යම්කිසි බඩගාගෙන යන සර්පාදිවූ දීර්ඝජාතිහු යන්ද ඔවුන්ගේ දුෂ්ට කිරීමෙන් ඇතිවන ස්පර්ශයෙන්ද ගැවීමෙන් ඇතිවන ස්පර්ශයද යයි ස්පර්ශය ද්විවිධ වේ.එබඳු ස්පර්ශයද සිවුරු පොරවා හුන්හනුට බාධා නොකරයි. එහෙයින් එබඳු තන්හි ඒවා නැසීම පරිභෝග කරමි. යාවදෙව යනු නැවත මේ පිළිබඳ වචනය නියමිත වූ ප්‍රයෝජනවත් කාලය වෙත්කොට දැක්වීම සඳහා ලැජ්ජාව නසන තැන වසා ගැනීම වනාහි නියත වූ ප්‍රයෝජනයයි. අනෙක් ප්‍රයෝජනයෝද ඇතැම් කල්හි වෙති. එහි හිරිකොපිතං යනු ඒ ඒ සම්බාධස්ථානයයි යම් යම් අංගයක් විවෘත කරනු ලබන කල්හි ලැජ්ජාව මතු වේද විනාශ වේද ඒ ඒ ලැජ්ජාව කිපීමෙන් හිරිකොපිතං යයි කියයි. එම ලැජ්ජාවගේ කිපීම හෙවත් මතු වීම වසාගැනීම සඳහාය යනු හිරිකොපිතපට්ච්ඡාදනපඨං යනු වේ.හිරිකොපිතං පට්ච්ඡාදනපඨං යනුවෙන්ද පාඨයකි. පිණ්ඩපාතං යනු යම්කිසි ආහාරයක් හික්කුවට පිඬුසිඟීමෙන් පාත්‍රයෙහි වැටුණු බැවින් පිණ්ඩපාත යැයි කියයි. පින්ධයන්ගේ හෝ වැටීම පිණ්ඩපාත නම් වේ.ඒ ඒ තන්හි ලබන ලද සිහීමෙන් ලත් ආහාරයන්ගේ එකට එකතුවීමක් හෝ සමූහයක් යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

නෙවදවාය යනු ගම්දරවුන් මෙන් ජවය සඳහා හෝ ක්‍රීඩාකිරීම සඳහා හෝ නොවේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. න මදාය යනු ගුටි ඇතගන්නා මල්ලව පොර අල්ලන්නවුන් මෙන් මදය සඳහාද නොවේ බල මදය සඳහාද නොවේ.පොරුෂමදය හෙවත් යොවන මදය සඳහා

ද නොවේ යි යි ද කියන ලද්දේ වෙයි. න මණ්ඩනාය යනු අන්ත:පුරයෙහි වෙව්ශ්‍යාවන් මෙන් අලංකාරය සඳහා නොවේ. අංග ප්‍රත්‍යයන් සතුටු කිරීම සඳහා ද නොවේ යැයි කියන ලද්දේ වේ. න විභූසනාය නැව්ටුවන් නාත්‍යකාරයන් මෙන් සැරසීම සඳහා ද නොවේ. ප්‍රසන්න වූ සමෙහි පැහැපත් බව නිමිති කොටයැයි කිලන ලද්දේ වෙයි. මෙහි ද නෙවද්වෘය යන මෙය මෝහයේ හේතුව දුරුකිරීම සඳහා කියන ලදී. න මදාය යන මෙය ද්වේෂයේ හේතුව දුරුකිරීම සඳහා දුරුකිරීම සඳහා කියන ලදී. න මණ්ඩනාය න විභූසනාය යන මෙය රාගයේ හේතුව දුරු කිරීම සඳහාය. නෙව ද්වෘය න මදාය යන මෙයද තමන්ගේ සංයෝජනයන්ගේ උත්පත්තිය ප්‍රතිෂේධනය සඳහාය. න මණ්ඩනාය න විභූසනාය යන මෙය අන්‍යයාගේ ද සංයෝජනයන්ගේ උත්පත්තිය ප්‍රතිෂේධනය සඳහාය. මේ සතරෙන්ම නුනුවණින් මෙනෙහි කිරීමේ පිළිවෙතින් කාමසුබල්ලිකානුයෝගයාගේද ප්‍රහානය කියන ලද්දේ යැයි දන යුතුයි. යාව දෙව යනු කියන ලද අර්ථයමැයි. ඉමසසකායසස යන මෙය සතරමහා භූතයාගේ රූප ශරීරයට සීතියා යනු නොසිදි පැවැත්ම සඳහාය. යාපනාය යනු පැවැත්මෙහි අවිච්ඡේදනාර්ථය බොහෝකල් පැවැත්ම සඳහා හෝ ගෙයට රුකුල් දෙන දීර්ගය ගෙහි අයිතිකරුවා මෙන් අක්‍ෂය බිදිගිය ගැල්කරුවා මෙන් කයෙහි පැවැත්ම සඳහා යැපීම සඳහාද මම පිණ්ඩපාතය ප්‍රතිසේවනය කරමි.

ජවය, මදය, අලංකාරය හෝ සැරසීම සඳහා නොවේ. නවද සීති යන මෙය ජීවිතිඤ්ඤියට කියන තවත් වචනයකි. එහෙයින් මේ කායයාගේ පැවැත්ම හා යැපීම සඳහා යයි මෙපමණකින් මේ කායයාගේ ජීවිතිඤ්ඤිය පැවැත්වීම සඳහා යයි කියන ලද්දේයැයි දන යුතුයි. විහිංසුපරතියා යනු විහිංසා නම් බඩගින්නෙන් පෙළෙන අර්ථයෙන් එයින් වැලකීම සඳහා ද මම පිණ්ඩපාතය ප්‍රතිසේවනය කරමි. කුචාලයකට ආලේප කරන දෙයක් මෙනි. උෂ්ණ සීතාදියෙහි සුදුසු දෙයක් කිරීම මෙනි. බ්‍රහ්මචරියානුගහාය යනු සියලු සාසන බ්‍රහ්මචරියාවට මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාවටද අනුග්‍රහ පිණිස ද මම වනාහි පිණ්ඩපාත ප්‍රතිසේවනයෙන් ඇතිවන කාය ශක්තිය හේතු කොටගෙන ශික්‍ෂාත්‍රය අනුව යෙදීම් වශයෙන් හව කතර තරණය කිරීම සඳහා පිළිබදින් බ්‍රහ්මචරියානුග්‍රහණය පිණිස ප්‍රතිෂේධනය කරමි. කාන්තාරය තරණය කරනු කැමැත්තෝ සුත්‍රමාංසය මෙන් නදිය තරණය කරනු කැමැත්තෝ පහුර මෙන්ද මුහුදු තරණය කරනු කැමැත්තෝ නැව

මෙන්ද (පිණ්ඩපාතය ප්‍රතිෂේවනය) කරමි. ඉතිපුරාණනං ව වෙදනං පටිහඩ්ඛාමි නවං ව වෙදනං න උපපාදෙසසාමි යනු මෙසේ මේ පිණ්ඩපාත ප්‍රතිෂේවනයෙන් පුරාණ වූ ද බඩගිනි වේදනාව නසමි. ප්‍රමාණයක් නොමැති හෝජනය හේතු කොට ගෙන ආහාර හන්දක, අලං සාධක, තනු වට්ටක කාක මාසක, භුත්තවමික යන බමුණන්ගේ එක් අයෙකු මෙන් අළුත් දුක් වේදනාවන්ද නුපදවන්නෙමියි ගිලන් අයෙකු බෙහෙතක් මෙන් ප්‍රතිෂේවනය කරමිඑසේ නැතහොත් දැන් අගුණ වූ ප්‍රමාණයන්වත් හෝජනය නිසා පුරාණ කර්මයන් හේතු වී මා වශයෙන් උපන් වේදනාවට පුරාණ වේදනාවයැයි කියති. ගුණ වූ ප්‍රමාණවත් හෝජනයෙන් එහි හේතුව නසන්නේ ඒ නසන්නේ ඒ පුරාණ වූ දුක් වේදනාව නසමි. යම් මෙය දැන් කරනු ලබන නුසුදුසු පරිභෝග කිරිමි එකතු වීම නිසා අනාගතයෙහි උපදින වේදනාවන් නව වේදනා යැයි කියයි. සුදුසු පරිභෝග වශයෙන් ඒ හේතුව නොඋපදවන්නේ ඒ අළුත් වේදනාවද නුචුපදවන්නෙමියි යනුවෙන් මෙසේ ද මෙහි අර්ථ දත යුතුයි. මෙපමණකින්ද යොදන ලද පරිභෝග සංග්‍රහය අත්තකිලමතානු යෝග ප්‍රභාණයද ධාර්මික සුඛ පරිත්‍යාගයද දක්වන ලද්දේ වෙයි යැයි දත යුතුය. යාත්‍රාව මෙ හවිසසති යුත් යහපත් වූ ප්‍රමාණවත් වූ පරිභෝගයෙන් පිවිතින්දියාගේ උපච්ඡේදයකට හෝ ඉරියවු බිදීමක් හෝ අනතුරක් නොමැති හෙයින් බොහෝ කාලයක් යාමි සංඛ්‍යාත වූ මාගේ පිවිත යාත්‍රාවද වන්නේය. මේ කායයාගේ ඉදිරිපැවැත්මට ප්‍රත්‍ය වන හෙයින් එයට ප්‍රත්‍යවන යම් රෝගියෙකු මෙන් ප්‍රතිෂේවනය කරමි. අනවජජනාව ඵාසු විහාරොව යනු නුසුදුසු සෙවිමි පරිග්‍රහන පරිභෝග දුරුකිරීමෙන් අනවජජනා යනුවේ.ප්‍රමාණවත් පරිභෝගයෙන් පහසු විහරනයද නුසුදුසු ප්‍රමාණයක් නොමැත පරිභෝජනය හේතු කොටගෙන, කලකිරිමි, අලසබව "ඇනුමි ඇරිමි, නුවණ නැත්තන් විසින් ගැරහිමි ආදී දෝෂයන් නොමැති බැවින් හෝ අනවජජනා යනු වේ.සුදුසු ප්‍රමාණවත් හෝජනය හේතු කොට කාය ශක්තිය ඇති වන හෙයින් පාසු විහරණය වේ.යම් පමණ බඩ තදවන තුරු ආහාර ගැනීම දුරු කිරීමෙන් හෝ සෙයස සුඛය, එස්ස සුඛය, මිද්ධ සුඛය යනාදින්ගේ ප්‍රභාණයෙන් අනවජජනා යනු වේ.පිඩු හතරක් පහක් අඩුවෙන් වැළඳීමෙන් සතර ඉරියව්වන්ට යෝග්‍ය භාවය ප්‍රතිපාදනයෙන් මගේ පහසු විහරණය වන්නේයැයි ප්‍රතිෂේවනය කරමි. මෙය මෙසේද කියා ඇති "පිඩු හතරක් පහක් නො වළඳා ඒ වෙනුවට වතුර බොන්නේය හිත හොදින් පිහිටුවා ගත් හික්කුවට එය පහසු විහරණය

සදහා හේතු වන්නේය යැයි මෙපමණකින්ද ප්‍රයෝජන පරිගණයද මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවද දක්වන ලද්දේ වෙයි, යනුවෙන් දත යුතුයි.

සෙනාසනං යනු වසන තැන් හා ආසන යනුයි. යම් යම් තැනක වනාහි නිදියි ද විහාරයෙහි හෝ අඩක් සෙවනෙහි කළ ස්ථාන ආදියෙහි හෝ නිදියිද එය සෙන නම් වෙයි. යම් යම් තැනක නිදා ගනීද හිඳි ද එය ආසන නම් වෙයි. එය එකට ගෙන සේනාසන යැයි කියයි. උතුපරිසසය විනොදනං පටිසලලානාරාමඤ්චං යනු ඉවසන අර්ථයෙන් සෘතුවට උතුපරිසසය නම් වේ.සෘතු පීඩාව දුරු කිරීම පිණිස ද, සිත එකඟ කිරීමෙහි ඇළෙන පිණිස ද ශරීරයට බාධාවක් වන විත්ත විකේෂ්පයක් හෝ ඇති කරන්නාවූ යම් අයෝග්‍ය වූ සෘතුවක් වේද සේනාසන ප්‍රතිසේවනයෙන් එය දුරුකළ යනුනේ වෙයි. එය දුරු කිරීම පිණිස ද විවේක සුවය පිණිස ද යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. කාමය ද ශ්‍රිතයාගේ ප්‍රතිසානනය ආදියෙන්ද සෘතු පීඩාව දුරු කිරීම කියන ලද්දේම වෙයි. යම් සේ වනාහි විවර පටිසේවනයෙහි ලැජ්ජාව මතුවන තැන් වැසීම නියත වූ ප්‍රයෝජනයයැයි. අනිත් ප්‍රයෝජන කවදා හෝ ලැබෙත් යැයි කියන ලදී.

මෙසේ මෙහිද නියුතු වූ සෘතු පීඩාදිය දුරු කිරීම සදහා මෙය කියන ලද්දේ යැයි දත යුතුයි. එසේ නැතහොත් මේ කියන ලද ආකාර ඇති සෘතුවට තතුය යනුවෙන් පරිශ්‍රය හෙවත් පීඩා වනාහි ද්විවිධ වේ. ප්‍රකට වූ පීඩාව හා අප්‍රකට පීඩාව යනුවෙන් එහි ප්‍රකට වූ පරිශ්‍රය නම් සිංහ ව්‍යාඝ්‍රාදීන්ගෙන් ඇතිවන භය ආදියයි. (වැසුණ) අප්‍රකත් පරිශ්‍රය රාග ද්වේෂ ආදියයි. ඔවුහු යම් තැනක මනා සේ හාත්පස නොරැ කීමෙන්ද නුසුදුසු රූප දර්ශනයෙන්ද ආබාධ හෝ අවහිර නොකරෙහි. ඒ සේනාසනය මෙසේ දැන ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට ප්‍රතිසේවනය කරන්නාවූ හික්‍ෂුච නුවණින් ඒ ඒ ප්‍රයෝජන වෙන් වෙන් කොට සලකා සේනාසන - පෙ - සෘතු පීඩාව දුරු කිරීම සදහා ප්‍රතිසේවනය කෙරේයැයි දත යුතුය. ගිලනපව්වය හෙසප්ප් පරික්ඛාරං යනු මෙහි රෝගයට විරුද්ධ මාර්ගය යනාර්ථයෙන් පව්වයෝ යනුවේ. විරුද්ධව යාම යන අර්ථයෙන් යනු මෙහි තේරුමයි. යම් කිසි සුදුසු වූ යන්නට මෙය තවත් වචනයකි.

වෛද්‍යවරයාගේ ක්‍රියාව ඔහු විසින් අනුදන්නා ලද්දේය, යනු හෙසප්ප් නම් වේ. ගිලන්පසද බෙහෙතකි. එහෙයින් ගිලන්පසද හේසප්ප්

යනු වේ. ගිලනෙකුට යෝග්‍ය වූ වෙද කමක් වූ යම් කිසි තෙල් මී පැණි සකුරු ආදිය යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. පරිශ්කාර යනු වනාහි 'සතක් වූ නගර පරික්ඛාවන්ගෙන් වෙහත් පවුරු වළල්ලෙන් මනාසේ වටකොට ආරක්‍ෂා කරන ලද්දේ වෙයිද. "යනාදීන්හි පිරිවර යන අදහසයි. ශීලය නැමති පරිශ්කාර ඇති ධ්‍යානය නැමති ඇස ඇති විරය නැමති රෝදය ඇති යනාදීන්හි අලංකාරය යන අර්ථයෙහි යෙදී ඇති පැවිද්දෙකු විසින් යම් මේ පිවින පරිශ්කාරයේ ප්‍රකාශ කළ යන්නාහ. යනාදීන්හි එකතුව රාශිය යන අර්ථයෙහිය. මෙහි වනාහි සම්භාරෝ (එකතුව) යන්නද පිරිවාරෝ (පිරිවරද) යන්නද සුදුසු වේ.ඒ ගිලන්පස බෙහෙත් වනාහි පිවිනියාගේ පිරිවරද වේ පිවිනිය හානි කරන ආබාධයන්ගේ හට ගැනීමට ඉඩක් නොදී රකින බැවින් සම්භාර යන්නද සුදුසුය. යම් සේ බොහෝ කල් පවතීද එසේ මේ හේතුවන බැවින් පරික්කාර යැයිද කියයි. මෙසේ ගිලන් පස හා බෙහෙත්ද යන එය පරික්කාරය යනුවෙන් ගිලානපව්වය හේසච්ඡපරික්කාරෝ යනු වේ.ඒ ගිලන් පස බෙහෙත් පිරිකර ගිලනාට යම් කිසි යෝග්‍ය වූ වෛද්‍ය වරයා විසින් අනුදන්තා ලද ගිතෙල් මී පැණි සකුරු ආදී දේ පිවින පරික්කාරය යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. උපපන්නානං යනු උපන් හටගත් පහළ වූ අයගේ වෙය්‍යාබාධිකානං යන මෙහි ව්‍යාබාධො යනු ධාතුන්ගේ කීපීමයි. ඒ නිසා හට ගන්නාවූද කුෂ්ට, ගඬු, පිළිකා ආදියයි. විපත් වශයෙන් උපන් බැවින් ව්‍යාබාධිකා යනු වේ.වේදනානං දුක්ඛ වේදනාව අකුසල විපාක වේදනාව යනුයි. ඒ සිරුර පෙලන්නාහු වේදනාවන්ගේ අබ්‍යාපජ්ජපරමතායානී යනු නිදුක් බව උතුම් බැවින් යම්තාක් ඒ සියලු දුක ප්‍රහීන වෙයිද ඒතාක් යන අර්ථ යය කියයි.

සාරත්‍ය සමුව්වය නම් වතුභාණවාරට්ඨකථාවේ පව්වවෙකිණ
වර්ණනාව නිමියේය.

දසධම්මසූතක වග්ගනාමා

දැන් යම් මෙය මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කොට පරිභෝග කරන ලද ප්‍රත්‍යයයෙන්ද හික්‍ෂුචි විසින් ඉන් පසුව නුනුවණින් මෙතෙහි කිරීමෙන් මාන, අතිමාන, මද, ප්‍රමාදාදී වූ පාප ධර්මයන් පරිපූරණයෙන් අපාය නොපුරවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වනාහි මේ ක්‍රමයෙන්ද දුක් කෙළවර කරන්නාහුයැයි ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කරන්නට දේශනා කරන ලද ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවෙන් ත්‍රිවිධ ශික්‍ෂාව පරිපූරණය කොට නිවන් පුරය පිරවිය යුතුයැයි දක්වන්නට ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවට පසුව දසධම්ම සූත්‍රය සංග්‍රහ කරන ලදී. එහි අර්ථ වර්ණනාව මෙසේය. එහි "මා විසින් මෙසේ අසන ලදී. එක් සමයක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ - පෙ - යෙ කීහ, යන මේ වචනය ඇසීම් වශයෙන් කියන ලදී. භාග්‍යවතුන් වහන්සේද තෙමීම වතුරාර්ය සත්‍යයන් අවබෝධ කොට වදාළේ ඒ සඳහා ගුරුවරයෙකු නොමැත්තේ එහෙයින් මෙය ඒ භාග්‍යවන් වූ රහත් වූ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වචනයක් නොවේ. මෙය වනාහි ආයුෂ්මත් ආනන්දයන් විසින් ප්‍රථම මහා සංගායනා කාලයෙහි ධර්මයාගේ චිරස්ථිතිය පිණිස සංගායනාව කරන්නාවූ ආයුෂ්මත් මහා කශ්‍යප ස්ථවිරයන් විසින් නිදානය විමසන ලද්දේ කියන ලදී. යම් හෙයකින් හෝ ධර්මාසනයෙහි හුන්නාවූ අයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් බලවත් වූ සමුහයා විසින් පිරිවරා සිටින අයුරු දැක සමහර දෙවිවරුන්ට මෙසේ අදහස් පහළ විය. 'මේ ආයුෂ්මත් වේදේහ මුනි වූ තෙරනුවෝ ප්‍රකාතියෙන්ද ශාක්‍ය කුල වංශ ඇත්තෝය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දායාද ලබති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින්ද මුත් වහන්සේ කරුණු පහකින් අනුග්‍රහ කොට දක්වන ලද්දාහ. සතර ආශ්චර්ය්‍ය අද්භූත ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත වූවෝ සිවුපිරිසට ප්‍රිය වූවෝ මනාප වූයෝ දැන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්ම රාජ්‍ය දායාදය ලැබ බුදු වන්නේයැයි සිතමිහ. එහෙයින් ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් විසින් සිතින් ඒ දෙවියන්ගේ සිත තුළ ඇති අදහස දැන ඒ අද්භූත වූ ගුණ සම්භාවනාව නොඉවසන සුළු වූයේ තමාගේ ශ්‍රාවකභාවයට ප්‍රකාශ කරන්නට කියන ලදී. එවං යන මෙහි එවං ශබ්දය අකාරය නිදර්ශනය අවධාරනය යන අර්ථ ඇත්තේය. අකාරය යන මෙහි අර්ථයෙන් වනාහි මෙයින් මේ අර්ථය දක්වයි. විවිධ අය නයයන්හි දක්‍ෂ වූ නොයෙක් අදහස් ඇතිවන්නාවූ අර්ථ ව්‍යඤ්ජන සම්පන්න වූ විවිධ ප්‍රාතිභාරයෙන් යුක්ත වූ ප්‍රතිවේද ගම්භීර වූ ධර්මාර්ථ දේශනාව සියළු සත්වයන් විසින්

තමන් වහන්සේගේ භාෂාවන්ට අනුභූතව වෙන් කොට යුතු බව ඇති ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනය සියළු ආකාරයෙන් දැක ගන්නට කවරෙක් සමර්ථ වේද ? ඉක්බිති මෙසේ මා විසින් අසන ලදී, යනු මා විසින්ද එක් ආකාරයකින් අසන ලද්දේ යනුයි. නිදර්ශනාර්ථයෙන් මම තෙමීම අවබෝධ කර ගත්තේ නොවෙමි. මා විසින් මෙය ප්‍රත්‍යක්ෂ නොකරන ලදී යනුවෙන් තමා අත්හරින්නේ මාගේ ඇසීම මෙසේය. මා විසින් මෙසේ අසන ලද්දේය යනුවෙන් දැන් කිව යුතු සියළු සූත්‍රය දක්වයි. අවධාරණාර්ථයෙන් මාගේ බහුලුත වූ ශ්‍රාවක භික්ෂූන් වහන්සේලාගෙන් යම් මේ ආයුෂ්මත් ආනන්දයන් යහපත් පැවතුම් ඇති අයගෙන්ද සිහි ඇත්තවුන්ගෙන්දධෙර්‍ය සම්පන්න වූවන්ගෙන්ද උපස්ථායකයන්ගෙන්ද අග්‍ර වේ යනුයි.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ කරන ලද ස්වභාවයට අනුරූප වූ තමන්ගේ ධෙර්‍යය ශක්තිය දක්වන්නේ සත්ත්වයන්ගේ අසනු කැමැත්ත උපදවයි. මෙසේ මා විසින් අසන ලදී. එයද වනාහි අර්ථ වශයෙන් හෝ ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් හෝ අඩුවැඩි නොවේමය, අන් පරිද්දකින් නොදැකිය යුතුය. මෙ යන ශබ්දය මෙහි මා විසින් යන ශබ්දාර්ථයයි. මාගේ යන ශබ්දයද වෙයි. සුතං යනු සොත විඤ්ඤාණය පෙරටු කොට විත්ත විචියෙහි උපධාරණය කරන ලද්දේය යයි හෝ උපධාරණය කරණ ලද අර්ථය හෝ වෙයි. මෙහි යම් කළෙක මෙ යන ශබ්දයාගේ මයා යන අර්ථය වෙයිනම් එකල්හි මා විසින් අසන ලදී. සොත විඤ්ඤාණය පූර්වාධිගම කොට ඇති හෙයින් විත්ත විචියෙහි උපදාරණය කරන ලද්දේය. යන්න යෙදේ යම් කළෙක මෙ යන ශබ්දයාගේ මම මාගේ යන අර්ථ වේනම් එකල්හි මාගේ ඇසීම මෙසේය. සෝත විඤ්ඤාණ පූර්වාධිගම කොට ඇති බැවින් විත්ත විචියෙහි උපධාරණයයැයි යෙදේ. මෙසේ මේ පද තුනෙහි එවං යන සෝත විඤ්ඤාදි විග්‍රහන කෘත්‍යය දැක්වීමයි. මෙ යනු කියන ලද විඤ්ඤාණයෙන් යුක්ත වූ පුද්ගලයා දැක්වීමයි. සුතං යනු නොඇසීමේ ස්වභාවය ප්‍රතික්ෂේපයෙන් අඩු වැඩි නැතිව වෙනස්ව ගැනීම දැක්වීමයි මෙසේ

එවං යනු ශ්‍රවණය කිරීම ආදි විත්තයන්ගේ නොයෙක් ආකාරයෙන් අරමුනෙහි පවත්නා බව දැක්වීමයි. මෙ යනු පුද්ගලයා දැක්වීමයි. සුතං යනු පුද්ගල කෘත්‍යය දැක්වීම යන ආදියයි. එකං සමයං යනු සංවත්සර සෘතු, මාසාදි කාලයයි කියන ලබන සමයන්හි යනු එකං සමයං යයි

කියයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දෙව් මිනිසුන් අතර ඉතා ප්‍රකට වූ ගැබෙහි පහළවීම සමයට ආදී වූ නොයෙක් කාලයයි කියූ සමය මය. ඒ සමයයන්හි දේශනා සමය සංඛපාත වූ යන්න එකට සමයය යනු වේ. මහා කරුණා සමාපත්තියට සම වදින සමය, අන්‍යයන්ට යහපත පිණිස පිළියන් සමය, ධර්ම කථා සමය දේශනා සමය, වශයෙන් හෝ එකට සමය යනු වේ. එක් කාලයක යන අර්ථයයි. අන්‍යන්හි සංයෝගයෙහිද මෙය යෙදී ඇති වචනයකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් සමයක වනාහි මේ අන්‍යවූ හෝ සුත්‍රාන්තයක් දේශනා කළාහුද අන්‍යන්තයෙන්ම ඒ කාලය කරුණා විභරණයෙන් වාසය කළහ යුතුයි. භගවා යන වචනය ශ්‍රේෂ්ඨය. භගවා යන වචනය උතුම්ය. උන්වහන්සේ ගාරවයෙන් යුක්තය එහෙයින් භගවායයි කියයි යනුවෙනි. චතුර්විධ වූ ආවක්‍ෂික (අවස්ථාවට සුදුසු) ලිංගික (ලිංගයට අයත්) තෙත්තික (නිමිති කියන්නා) අධිවිචසමුප්පන්න (හේතුඵලවැදිව හටගත්) යයි කියන ලද ඒවායින් භගවා යන්න නම් ගුණ තෙමිත්තිකය (එනම් ගුණ නිමිති කියන) යනුයි. එය මහාමායා දේවිය විසින් තබන ලද්දක් නොවේ. සුද්ධෝදන මහරජු විසින් තබන ලද්දක් නොවේ. අසු දහසක් ඤාතින් විසින් තබන ලද්දක්ද නොවේ. එසේම ආයුෂ්මත් සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ මෙසේ කීහ. භගවා යන මේ නාමය මව විසින් තබන ලද්දක් නොවේ - පෙ - යම් මේ භගවා යන්න සත්‍යය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීම පනවයි. මේ නාමය යම් ගුණ නිමිත්තක් ප්‍රකාශ කරයි. ඒ ගුණයන්ගේ ප්‍රකාශ කිරීම සදහා මේ ගාථාව කියයි.

'ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ ඵෙශ්වර්යාදී හේද ඇති සග ධර්මයන් ඇති නිසාද ප්‍රාන්තශයනාසනාදිය සේවනය කළ නිසාද අර්ථ රස, ධර්ම රස විමුක්ති රසයන් සේවනය කරන ස්වභාවය ඇති නිසාද පින් ඇති නිසාද මනාකොට වඩනා ලද ආත්ම ඇති නිසාද භවයෙහි අන්තයට ගිය නිසාද භගවායයි කියනු ලැබේ. ' යන නිර්දේශාදීන්හි කියනලද ක්‍රමයෙන්ම අර්ථය දන යුතුය. මෙය වනාහි තවත් පිළිවෙළකි.

'යම් හෙයකින් භාග්‍ය ඇති හෙයින්ද රාගාදී ක්ලේසයන් හග්න කළ හෙයින්ද භග ධර්මයෙන් යුක්ත හෙයින්ද මාර්ග ඵල ආදී ආර්ය ධර්ම රත්නය විභාග කළ හෙයින්ද අර්ථ ධර්ම විමුක්ති රසයන් සේවනය කළ හෙයින්ද සංසාර ගමන වැලැක්වූ හෙයින්ද තාථාගතයන් වහන්සේ භගවත් නම් වන සේක. '

එහි වර්ණාගමය (වර්ණයන්ගේ පැමිණීම) වර්ණ විකාරය (වර්ණයන්ගේ වෙනස්වීම) ලෝපය (වර්ණයන්ගේ මකා දැමීම හෝ ලොප් කිරීම) යැයි මේ නිරූපකත්ති ලක්ෂණය ගෙන ශබ්ද ක්‍රමයෙන් හෝ පියෝදරාදී (පුල්ලි ඇති බඩක් ඇත්තා) ප්‍රකේෂප ලක්ෂණය හෝ ගෙන එසේම යම්හෙයකින් ලෞකික හා ලෝකෝත්තර සුවය උපදන්නාවූ දානා ශිලාදී පරමිතා සාගරයේ පරතෙරට පැමිණි භාග්‍ය මොහුට ඇති එහෙයින් භාග්‍යවා යැයි කිය යුතු කල්හි හගවා යැයි කියයි යනුයි. මෙසේ සෙස්සේහිදී දත යුතුයි. සියළු පාප ධර්මයන් හගන කළ තැනැත්තා හෝ බින්දේය කියා හෝ හගවා යනු වේ. යම් හෙයකින් ඵෙශ්වර්ස, ධර්ම, යසස, සම්පත්තිය, කාමය, උත්සාහය යන ෂඩ්විධ වූ හග ධර්මයන්ගෙන් යුක්තවන හෙයින්ද හගවා නම් වේ. උත්වහන්සේට එය යොදන ලද බව ඇත්තේනුයි හගවා යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. යම් හෙයකින් කුසලාදී හේදයන්ද ස්කන්ධාදී හේදයන්ද යන ලෙස සියළු ධර්මයන් බෙදන හෙයින්ද බෙදන ලද හෙයින්ද හගවා යනු වේ. යම් හෙයකින් ලෞකික ලෝකෝත්තර උත්තරිය මනුෂ්‍ය ධර්මයන් බෙදන්නේ හෝ බෙදන ලද්දේ හෝ හගවා නම් වේ. යම්හෙයකින් තුන් හවයන්හි වැමැරූ තණ්හා ගමන් ඇති හෙයින් හගවා නම් වෙයි. මෙහි හව ශබ්දයෙන් හකාරයද ගමන ශබ්දයෙන් ගකාරයද වන්න ශබ්දයෙන් වකාරයද දීර්ඝ කොට ගෙන හගවා යැයි කියයි. යම් සේ ස්ත්‍රී නිමිත්ත පිළිබඳ ඉන්ද්‍රියට මාලාවක් යැයි කිවයුතු කල්හි මේඛලා යැයි කියයි. එපමණකින් මෙහි **එවං මෙසුතං** යන වචනයෙන් යම් සේ අසන ලද ධර්මය දේශනා කරන්නේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්ම ශරීරය ප්‍රකාශ කරයි.

එහෙයින් මෙය ශාස්තෘන් වහන්සේගේ බුද්ධ වචනය ඉක්මවූවක් නොවේ. මෙය අපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේගේ සෑදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ නොදැකීමෙන් උකටලී බවට පත් වූ ජනයා සනසයි. **එකං සමයං හගවා** යන වචනයෙන් එසමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අවිද්‍යාමාන භාවය දක්වන්නේ රූපකාය පරිනිර්වාණය අස්වයි. එයින් මෙබඳු ආකාරවූ ආර්ය ධර්මය දේශනා කරන්නාවූ දසබලධාරීවූ දියමන්ති සමුහයකට සමාන වූ ශරීරයක් ඇති ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පවා පිරිනිව්යහ. අන් කිමකින් පිවිතයෙහි ආශාව දත යුතුදැයි පිවිත මදයෙන් මත්වූ ජනයාට සංවේග උපදවයි. ඔහුගේ සත්ධර්මයේ උත්සාහයද උපදවයි. **එවං** යනුවෙන්ද කියන්නේ දේශනා සම්පත්තිය දක්වයි. **මෙ සුතං** යනු ශ්‍රාවක සම්පත්තියයි.

එකං සමයං යනු කාල සමාපත්තියයි. **හගවා** යනු දේශක සමාපත්තියයි. සාවත්ථයං විහරති යන මෙහි සාවත්ථි යනු සවත් සෘෂිභට නිවාසස්ථානය වූ නගරයයි. කාකනදී මාකනදී යැයි මෙසේ ස්ත්‍රීලිංග වශයෙන් සාවත්ථි යැයි කියයි. (මෙසේ ඒ තැන්හි අක්‍ෂර වරුචිත්තක අවිධිකථාඪ වනාහි කියති) මිනිසුන්ට අවශ්‍ය යම් කිසි උපහේග පරිහේග සියල්ල මෙහි ඇත යනු සාවත්ථි නම් වේ. සත් (ගැල් සාන්තු) සමග එකට යෙදීමේදී කවර බඩු ඇත්තේදැයි විමසූ කල්හි සියල්ල ඇතැයි යන වචනය මුල් කොටද සාවත්ථි යනු වේ.

‘හැම කල්හි සියලු උපකරණ සැවැත්නුවර ගබඩා කොට ඇති එහෙයින් ඒ සියල්ල මුල් කොට සාවත්ථි යැයි කියයි.

‘දසවිධ ශබ්දයන්ගෙන් වෙන්නොවූ ආහාර පානයන්ගෙන් යුක්ත වූ කොසොල් වැසියන්ගේ පුරය රම්‍යය, දර්ශනීය ද වෙයි සිත් අලවයි.

‘අභිවෘද්ධියෙන් යුක්ත වූ විපුල බවට පත් සාරවත් වූ සමෘද්ධිමත් වූ දෙවියන්ගේ ආලකමන්දාව වැනි වූ සැවැත්නුවර උතුම්ය.’ යැයි කිය.

ඒ **සාවත්ථියං** සැවැත්නුවරට සමීපාර්ථයෙහි භූමි ප්‍රදේශය යැයි කීමයි. **විහරති** යන මෙය විශේෂයක් නොමැතිව ඉරියවු දිව්‍ය බ්‍රහ්ම විහාරයන්ගෙන් එක්තරා විහාරයකින් යුක්ත බව පෙන්නවන වචනයකි. මෙහි වනාහි සිටීම, යාම, වාඩිවී සිටීම, නිදා ගැනීම යන ප්‍රභේදයන් ඇති ඉරියව්වලින් එක් ඉරියව්වක යෙදීම දැක්වීමයි. එම ඉරියව්වෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිටියාහුද යන්නාහුද හුන්නාහුද නිදන්නාහුද වාසය කරනී යනුවෙන්ද දත යුතුයි. උන් වහන්සේ වනාහි එක් ඉරියව්වක බාධාව වෙනත් ඉරියව්වකින් සිදු දමා අපරිපටන්ත මාත්‍රභාවය හෙවත් බිද නොවැටෙන බව ගෙන යයි, පවත්වයි. එහෙයින් වාසය කෙරේයැයි කියයි.

ජේතවනෙ - යන මෙහි තම සතුරු ජනයා දිනයි යනු ජෙනො යනු වේ.රජු විසින් හෝ තම සතුරු ජනයා දිනන ලද කල්හි උපන්නේය යනු **ජෙනො** යනුවේ.යහපත කැමැති බව නිසා හෝ ඔහුට මෙබඳු නමක්ම තබන ලද්දේය. යනුවෙන්ද ජේතෝ යනු වේ.ශබ්ද කෙරෙනුයි හෝ වන නම් වේ.ආත්ම සමාපත්තිය පිණිස සත්වයන්ට හක්තිය ඇති

කරයි. තමා කෙරෙහි සෙනහස උපදවයි යන අර්ථයයි. වසඟ කෙරෙනුයි යනු හෝ වන නම් වේ.නොයෙක් ආකාර මල් සුවදින් සකුටු වන්නාවූ මත් වූ කොටුල් ආදී වූ කුරුල්ලන්ගේ නාදයෙන්ද මද සුළගින් කම්පාකරවන ලද ගස් අතු වෙලෙප් ගෙඩි දළ කොළ ආදියෙන්ද යුක්ත වූ එව් මෙය පරිභෝග කරවී යැයි සියළු පාණීන්ගෙන් ඉල්ලන්නාක් මෙන් ය. යන අර්ථයයි ජේතගේ වනය ජේතවන නම් වේ.එය වනාහි ජේත නම් රාජ කුමාරයා විසින් වචන ලද්දේ ද සංවර්ධනය කරන ලද්දේ ද පරිපාලනය කරන ලද්දේද වෙයි. හෙතෙමෙට එහි අයිතිකාරයාද විය. එහෙයින් ජේතවනය යැයි කියයි. ඒ දෙවරමෙහි **අනාථපිණ්ඩිකසාරාමෙ** යන මෙහි මව්පියන් විසින් තබන ලද නම් වශයෙන් ඒ ගෘහපතියා සුදුකින නම් විය. සියලු කාමයන්ගේ සමාද්ධිමත් බැවින් ද මසුරුමල දුරු කළ හෙයින්ද, කරුණාව ආදී ගුණයන්ගෙන් යුක්තවූ බැවින්ද අසරණයන්ට ආහාර දුන්නේය. එහෙයින් අනාථපිණ්ඩික යයි ව්‍යවහාරයට පත්විය. ආරාමං යන මෙහි ප්‍රාණිහු විශේෂයෙන් හෝ පැවිදිවූවාහු යනු ආරාම යනු වේ.මල් ගෙඩි දලු ආදියෙන් හොඳතා බැවින්ද ඉතා දුරද නොවේ. ඉතා ලගද නොවේ.ආදී වූ පඤ්චවිධ සේනාසනාංග සම්පත්තියෙන් යුක්ත බැවින්ද ඒ ඒ තැනින් අවුත් සිත් අලවති. වඩාත් හොදින් සිත් අලවති. උකටලී නොවී වාසය කරත් යන අර්ථයයි. ඒ කියන ලද ආකාර ඇති සම්පත්තියෙන්ද ඒ ඒ තැනින් ගිය කල්හිද තමාගේ ආධ්‍යාත්මයම ගෙනවුත් සිත් අලවයි යනු ආරාම නම් වේ. එය වනාහි අනාථපිණ්ඩික ගෘහපතියා විසින් ජේත කුමාරයාගේ අතින් දහඅට කෝටියක් රත්කහවණු ඇතිරීමෙන් මිලයට ගෙන රත්කහවනු දහඅට කෝටියකින් සේනාසනයන් කරවා රත්කහවණු දහඅට කෝටියකින් විහාර උත්සවය සිදු කොට මෙසේ පනස් හතර කෝටියක් පරිත්‍යාගයෙන් බුද්ධ ප්‍රමුඛ සංඝයාට පූජා කරන ලද්දේය.

එහෙයින් අනේපිඬුහුගේ ආරාමයයි කියයි. **අනාථපිණ්ඩිකසාරාමෙ** ඒ අනේපිඬුහුගේ ආරාමයෙහි මෙහිද ජේතවනේ යන වචනය මුල් නාමය කීමකි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමේ යනු දෙවැනි අයිතිකරුවා කීමයි. මේවා මෙසේ කීමෙහි ප්‍රයෝජනය කුමක්ද ? යැයි කියනු ලැබේ. අධිකාර වශයෙන් කොහිද දේශනා කරන ලද්දේදැයි ප්‍රශ්න විචාරීමට උත්තරදීමයි. අන්‍යයවූ පින් කැමැත්තන්ට වනාහි දුටු දේ අනුව පැමිණීමෙහි යෙදවීමයි. එහි වනාහි ද්වාර කොට්ටක ප්‍රසාද සැදීමෙහි

භූමිය විකිනීමෙන් ලබන ලද දහඅට කෝටියහක් රන් කහවණුද නොයෙක් කෙළ ගණනක් වටිනා කම ඇති ගස්ද ජේත කුමාරයාගේ පරිත්‍යාගයයි. පනස්හතර කෝටියක් අනේපිඬුසිටුගේ මෙසේ මේවායේ කීර්තියෙන් පින් කැමැත්තෝ මෙසේ පින් කරන්න යැයි දක්වන්නේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ අන්‍යවූද පුණ්‍යකාමී ඒවා දැක ඒ අනුව කිරීමට පැමිණීමෙහි යොදවති. මෙසේ මෙහි පින් කැමැත්තවූ දුටු දේ අනුව කිරීමෙහි යෙදවීමටද විශේෂයෙන් යෙදවීමටද දත යුතුය.

මෙහිදී කීහ. ඉදින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර ජේතවන නම් වූ අනේපිඬු සිටුහුගේ ආරාමයෙහි වාසය කළේයැයි එතාක් නොකිය යුතුද ඉක්බිති එහි සැවැත් නවුර වාසය කළේයැයි ද නොකිය යුතුය. එක් වේලාවක දෙනැතැහිම වාසය කරන්නට නෙහැකිය. මෙසේ ද කියනුලැබේ. මෙම නැමීම (භූමියට අයත්) වචනයේ සමීප අර්ථයෙහි නොකියන ලද්දේය. යම් සේ වනාහි ගංගා හා යමුනා නදීන්ගේ සමීපයෙහි ගව සමූහයෝ හැසිරෙන්නාහු ගංගානම් ගගේහි හැසිරෙති. යමුනා ගගේහි හැසිරෙති. යැයි කියයි. මෙසේ මෙහිද ඉදින් මේ සැවැත් නුවර සමීපයෙහි ජේත කුමාරයාගේ වනයද අනේ පිඬු සිටුතුමාගේ ආරාමයද වේ.එහි වාසය කරන්නේ සැවැත්නුවර අනේපිඬුසිටුහුගේ ආරාමයෙහි වාසය කරන්න යැයි දත යුතුය. ගොදුරුගම දැක්වීම සඳහා මෙහි සාවස්ථි වචනය යෙදේ. පැවිද්දන්ට අනුරූප වූ වාසය කරන තැන් දැක්වීම සඳහා එතෙක් වචන යොදා ඇති එහි සාවස්ථි යැයි කීමෙන් ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ගෘහස්තයන්ගේ අනුග්‍රහ කිරීම දක්වයි. ජේතවන ආර්ය කීමෙන් පැවිද්දන් ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ මුලින් ප්‍රත්‍යග්‍රහනයෙන් අත්තකිලමනානුයෝගය දුරුකිරීමද පසු වස්තුකාම ප්‍රහානයෙන් කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය දුරු කිරීමද උපාය දැක්වීමද පළමු ධර්මදේශනාවෙහි යෙදීමද පසුව විවේකයේ අධිෂ්ඨානයද පළමුව කරුණාවට එළඹීමද, පසුව ප්‍රඥාවෙහි අධික ලෙස යෙදීමද පළමුව සක්‍යන්ට හිත සුව ඉපදවීමෙහි අධිෂ්ඨානයද පසුව අන්‍යයන්ට හිතසුව එළඹවීමෙහි නොඇලීමද පළමුව ධාර්මික වූ සැපය අත් නොහැරීමට හේතු වූ පහසු වියරණයද පසුව උත්තරීය මනුෂ්‍ය ධර්මයන් අනුව යෙදී මේ අරමුණද පළමුව මිනිසුන්ට උපකාර බහුල බවද, පසුව දෙවියන්ට උපකාර බහුල බවද පළමුව ලොවෙහි උපන් තැනැත්තාට ලොවෙහි

වැඩුණු බවද පසුව ලෝකය සමග නොඇලුණු බවද යන මේ ආදියයි. **තනු** යනු දේශය හා කාලය දැක්වීමයි. ඒ යම් සමයක වාසය කරයිද ඒ සමයෙහි යම් ආරාමයක වාසය කරයිද ඒ ආරාමයෙහි යැයි දක්වයි. නොකියයුතු බව සුදුසු කල්හි හෝ දේස කාලයන් දක්වයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නුසුදුසු දේශයෙහි හෝ නුසුදුසු කාලයෙහි හෝ ධර්මය දේශනා නොකරති. බාහියෙහි, මෙය වනාහි සුදුසු කාලය නොවේය යන ආදිය මෙයට උදාහරණයි. **බො** යනු පදපූර්ණ මාතෘ වූ අවධානාර්ථයෙහි මුල් කාලයේ යන අර්ථයේ යොදන නිපාතයෙකි. **හගවා** යනු ලෝක ගෞරවය දැක්වීමයි. **හික්ඛු** යනු කථාව ඇසීමේ යෙදෙන පුද්ගලයාට කියන වචනයකි. තවද මෙහි සිගන්තා යනුද හික්ඛු නම් වේ.හික්ඛුව පිටු පිණිස ඵලභියේ යැයිද හික්ඛු යානාදි ක්‍රමයෙන් වචනාර්ථය දත යුතුයි.

ආමනෙහසී යනු කථා කළේය, කීවේය. ආමන්ත්‍රණය කළේය යන මෙය මෙහි අර්ථයයි. අන්තන්හි වනාහි දැනුම් දීමෙහිද වෙයි. යම් හෙයකින් කීය. මහණෙනි, තොප අමතමි. මහණෙනි තොපට දැනුම් දෙමි යනුවෙන් කැඳවීමෙහිද යෙදෙයි. ඵසේම කීය. 'මහණ ඵව ඔබ මාගේ වචනය සාරිපුත්තට අමතවයි යනුවෙනි.' **හික්ඛවො** යනු ආමන්ත්‍රණාකාරය දැක්වීමට ද ශික්‍ෂණ සීලනාදී යෙදීමද සිද්ධ බැවින්ද කියන ලදි. ශික්‍ෂණ සීලනාදී ගුණයන්ගෙන් යුක්ත බැවින්ද හික්ඛුව නම් වෙයි. හික්‍ෂණ ධර්මතා ගුණයෙන් යුක්ත බැවින්ද හික්ඛු නම් වේ.හික්‍ෂණයෙහි සාධකාරිතා ගුණයෙන් යුක්ත බැවින්ද හික්ඛුව නම් වේ යැයි ශබ්ද විද්‍යාඥයෝ හඟිති. එයින් ද ඔවුන්ගේ හික්‍ෂණ සීලනාදී ගුණයෝග සිද්ධි වචනයෙන් වනාහි බොහෝ ජනයා විසින් සේවනය නොකරන ලද පැවැත්ම ප්‍රකාශ කරන්නේ උඩගු හා දිම භාවයට නිග්‍රහද කරයි. **හික්ඛවො** යනු මේ කරුණාව පතුරණ සෞම්‍ය වූ හදවතින් ඇස් හෙළීම, පූර්වාංගම වූ වචනයෙන් ඔවුන් තමන්ගේ අභිමුචෙහි කරන්නේ ඒ එයින්ම කියනු කැමැත්ත දක්වන්නාවූ ඔවුන්ගේ වචනයෙන් අසනු කැමැත්ත උපදවයි. සම්බෝධනාර්ථයෙන්ම මනා කොට ඇසීම හා මෙනෙහි කරීමද ඔවුන් යොදවයි. මනා කොට ඇසීම හා මෙනෙහි කරන බව වනාහි ශාසන සම්පන්නියයි. අන්‍යය වූද දෙවි මිනිසුන් විද්‍යමාන කල්හි කවර හෙයින් හික්ඛුන්ට ඇමතු සේකද යත් - ජේෂ්ඨ ශ්‍රේෂ්ඨ හා ආසන්න මෙන්ම හැම කල්හි තැන්පත් කළ සිත් ඇති බව නිසාය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්ම දේශනාව වනාහි සියළු පිරිසට පොදු

බැවිනි. පළමුව පහළ වූ බැවින් එම පිරිසෙන්ද ජෝෂ්ඨ වූවාහු හික්කුහුය. අනගාරිය බව ආදිය කොට ශාස්තෘන් වහන්සේගේ වරියාවට අනුව ක්‍රියා කරන්නාවූ සියළු ශාසනය පිළිගන්නා බැවින්ද ශ්‍රේෂ්ඨය. ආසන්න වූ ඔවුහු එහි හුන්නාහුත් අතුරෙන් ශාස්තෘන් වහන්සේට සමීප බැවින්ද හැම කල්හි තැන්පත් වූවාහු ශාස්තෘන් වහන්සේගේ සමීපයෙහි හැසිරෙන්නාහුය. තවද ඔවුන් ධර්මදේශනාවට බදුන්වූ අනුශාසනාව අනුව පවතින පිලිවෙත් ඇති බැවින් මෙසේද ඔවුන්ට ඇමතුන. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි කුමක් සඳහා ධර්මය දේශනා කරන්නේ පළමුව හික්කුන් අමතා පසුව ධර්මයම දේශනා කළ සේකද ? සිහිය ඉපදවීම සඳහාය. හික්කුහු වනාහි අතිකක් සිතන්නාහු විසිරුණු සිත් ඇත්තාහුද, ධර්මය ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කරන්නාහුද කර්මස්ථාන මෙහෙහි කරන්නාහුද හුන්නාහු වෙති ඔවුන් නොඅමතා ධර්මය දේශනා කරනු ලබන කල්හි මේ දේශනාව නිදානයක් ඇතිව කුමන හේතුවක් ඇතිව කෙබඳු අර්ථෝත්පත්තියකින් දේශනා කරන ලද්දේදැයි සලකන්නට නොහැක්කාහු වැරදි ලෙස තේරුම්ගැනීමකින් හෝ ගන්නාහුය. එසේ නැතහොත් නොගන්නාහුම හෝ වෙති එහෙයින් ඔවුන්ගේ සිහිය ඉපදවීම පිණිස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පළමුව අමතා පසුව ධර්මය දේශනා කළහ යනුයි. **හදනෙත** යන මෙය ගෞරව වචනයකි. ශාස්තෘන් වහන්සේට පිලිවදන් දීම හෝ වේ.තවද මෙහි භාග්‍යවත්හු මහණෙනි කියනු ලබන්නාහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නැවත අමතති. එසේ 'මහණෙනි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආරම්භයේදී කියති. ස්වාමීනියි ඔවුහු නැවත කියති. මහණෙනි පිළිවදන දෙවයි ස්වාමීනි පිළිවදන දෙත්.' **තෙ හික්කු** යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් හික්කුන් ඇමතු සේක් ද ඔවුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට උත්තර දුන්න යනුයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඇමතීම පිලිගත්හ. ඉදිරියට අවුත් ඇසුහ, පිළිගත්හ, ප්‍රතිග්‍රහනය කළහ යන අර්ථයයි. **හගවා එතදවොව** යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන් කියයුතු මේ සියලු සූත්‍ර දෙසුහ. මෙ පමණකින් යමක් ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් විසින් මේ සූත්‍රයට සුවසේ බැසගැනීම සඳහා කාල - දෙසක - පරිස - අපදේශ යන මේවායින් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූ නිධානය කියන ලදී. එහි අර්ථවර්ණනාව සමාප්තය. දැන් **දස ඉමෙ හික්කිවෙ ධමමා** යනාදි ක්‍රමයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දක්වන ලද සූත්‍රයාගේ වර්ණනාවට අවස්ථාව පැමිණියේය. එය මේ සූත්‍ර වර්ණනාව වනාහි යම් හෙයකින් සූත්‍රයෙහි අතුලත් කරුණු විමසා කියනු ලබන්නේ ප්‍රකට වෙයි. එහෙයින් සූත්‍රයෙහි ඇතුලත් කරුණු විමසීම දක්වා දත

සුත්‍රයයි. සුත්‍රයේහි ඇතුළත් සතර වනාහි අත්තජ්ඣාසය පරජ්ඣාසය ප්‍රචිතාවසිතය අවිට්ඨප්පත්තික යනුයි. එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් සුත්‍රයන් අන්‍යයන් විසින් ආරාධනා නෙකරණ ලද්දාහු ආකංඛෙය්‍ය සුත්‍රය වත්සුත්‍රය ආදිය මෙන් කිවාහුද, ඒවා අත්තජ්ඣාසය වශයෙන් දක්වුන. යම් රාහුලයන්ගේ විමුක්තිය සම්පූර්ණ කරන්නාහු ධර්මයෝ මුහුකුරා ගියහ. මම රාහුලයන් මත්තෙහි ආශ්‍රවයන් ඤය කිරීමෙහි නික්මන්නේ නම් යෙනෙකැයි මෙසේ අන්‍යයන්ගේ අදහස ඉවසීම, සිත අභිනිහාරය අවබෝධ කරගන්නා බව ආදිය බලා අනුන්ගේ අදහස වශයෙන් රාහුලෝවාද සුත්‍රය, ධම්මවකපවත්තන සුත්‍රය, ආදිය මෙන් යථා සුත්‍රයෝ දේශනා කරන ලද්දාහුද ඒවා පරිජ්ඣාසය වශයෙන් දක්වා තිබේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත වනාහි එළම ඒ ඒ දෙවිමිනිස්සු ඒ ඒ ප්‍රශ්න විමසති. මෙසේ විසන ලද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේවතා සංයුක්ත බොජ්ඣංග ආදී වූ යථාසුත්‍රයෝ දේශනා කරන ලද්දාහුද ඒවා ප්‍රචිතාවසික වශයෙන් දක්වා තිබේ. යම් උපන් හේතුවක් නිසා ධම්ම දායාද සුත්‍රය මංසුපමා ආදීවූ යම් සුත්‍රයෝ දේශනා කරන ලද්දාහුද ඒවා අවිට්ඨප්පත්තික වශයෙන් දක්වා තිබේ. මෙසේ දක්වන ලද මේ සතරෙන් යම් සුත්‍රයාගේ දැක්වීම පරිජ්ඣාසය වශයෙන් වේ.කියනු ලබන ක්‍රමයෙන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාවූන්ට අවබෝධ වන බව බලා කියන ලද බැවිනි. එහි **දස** යනු සංඛ්‍යාව වෙන් කිරීමයි.

ඉමේ යනු දැන් කිව යුතු දේ ඉදිරිපත් කිරීමයි. **හික්ඛවෙ** යනු මෙය මහණෙනි යන මෙයට සමානාර්ථ ඇති ආමන්ත්‍රණ පදයකි. පළමුන ඇමතීමෙන් කන් යොමන හික්ඛු ව නැවත මේ ඇමතීමෙන් අතරතුර විකේෂපයෙන් නතර වෙයි. එසේ නැතහොත් නිධානයේ ආමන්ත්‍රණයෙන් හික්ඛු ව තමාගේ ඉදිරියට කැදවයි. සුත්‍රයන් නොකියවා දේශනාව සඳහා ඉදිරියට කැදවයි. **ධම්මා** යනු වෙන් වශයෙන් දැක්වීමයි. **පබ්බජිතෙන** යනු ගෘහවාසයන් අතහැර සසුනේ පැවිද්දට පැමිණි තැනැත්තා විසින් රාගාදී ක්ලෙස් මල දුරු කරන ලද බැවිනි. එයින්ම එයට උපාය කියයි. **අහිණං** යනු නිතර නිතර නැවත නැවත නිරතුරුව යන්නයි. **පච්චවෙක්ඛිතබ්බා** යනු බැලිය යුතු සැලකිය යුතු යන අර්ථයයි. **කතමෙ දස** යනු කියනුකැමැතිව ඇසීමයි. මත්තෙහි සිට අසන ලද්දහුට විස්දීම වශයෙන් කථාවක් නොවේ.

වෙවණ්ණියමහි යන මෙහි වෙවණ්ණියං - අමිහි යනුවෙන් පද බෙදීම කොට **අප්පඤ්චනතො** - අමිහි - පැමිණියේ වෙමියි යෙදිය යුතුයි. **වෙවණ්ණියං** යනු විවර්ණ භාවයයි. විරූප භාවයයි. ඒ මේ වෛවර්ණ භාවය වනාහි ද්විවිධ වෙයි. ශරීරයාගේ වෛවර්ණ භාවය හා පරිස්කාරයන්ගේ වෛවර්ණ භාවයයි. එහි කෙස් රැවුල් බැමෙන් ශරීරයාගේ වෛවර්ණ භාවය දත යුතුයි. පෙර වනාහි නොයෙක් පාට සියුම් වස්ත්‍රයෙන් පොරවා හෝ නොයෙක් අගරස හෝජනයන් රන්රිදී බදුන්හි අනුභව කොට හෝ සිරියහන් ගර්භයෙහි සුවපහසු සේනාසනයන්හි හොවා හද හෝ ගිතෙල් එදිෙරු ආදී බෙහෙත් වළඳා හෝ පැවිදි වූ කාලයේ පටන් කපා මුට්ටුකරන ලද කහට දියෙන් පොවා කහපාට වස්ත්‍ර හැදිය යුත්තාහ. යකඩ පාත්‍රයෙහි හෝ මැටි පාත්‍රයෙහි මිශ්‍ර වූ බන් අනුභව කළ යුතුය. ගස් මුල් ආදී සේනාසනයන්හි තණ ඇතිරූ අදේහි නොවිය යුතුය. සමීකඩ පැදුරු ආදියෙහි හිදිය යුතුය. ගවමුත්‍ර මිශ්‍ර බෙහෙත් වැළඳිය යුතුය. මෙසේ මේ පරිහරණ කරන ද්‍රව්‍යයන්ගේ වෛවර්ණ භාවය දත යුතුය. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නහුගේ ක්‍රෝධයද මහත් වූ මානසද දුරුවෙයි. **පරපට්ඨදා මෙ ජීවිකා** යනු මගේ ජීවත් වීම අන්‍යයන් කෙරෙහි එකට බැඳුණු අන් අයට අයත් සිවිපසය නිසා සිදු වෙයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නහුන්ගේ ඉරියව් යර්ග හෝ සාරූප්‍ය වෙයි. ජීවත් වීම පරිසිදු වෙයි. පිණ්ඩපාතය පුදන ලද්දාහු වෙති සිවිපසයෙන් පත්‍යවේක්‍ෂා කොට වැදීමක් නම් නොවේ.**අක්‍යොක්‍යා මෙ අකපපො කරණියො** ගිහියන්ගේ පපුව ඉදිරියට දමා හිස ඔසවා ලලිතාකාරයෙන් අනියතා ලෙස පියවර තැබීමෙන් යම් ගමනාකල්පයක් වෙයිද එයින් අන්‍යවූම ආකල්ප මා විසින් කළ යතුය. ශාන්ත වූ ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් යුතුව ශාන්ත වූ මනසකින් යුක්තව, විය ගහක පමණ දුර බලමින් විශම වූ ස්ථානයන්හි ලිය කරත්තයක් මෙන් මනාප වූ නියමිත වූ ලෙස පාතබමින් යා යුතුයි. ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කළ යුතුයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නහුන්ගේ ඉරියව් වනාහි සාරූප්‍ය නම් වෙයි. ශික්‍ෂාත්‍රය පරිපූර්ණය කෙරෙහි. **කවචි නුබො** යනු සැලකීමෙහි නිපාත සමුහයකී අතතා - යනු සිතයි සීලතො න උපවදති " යනු ඔබගේ සීලය අපිරිසිදුයයි සීලය හේතුකොට ගෙන උපවාද නොකරයි යනුයි මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන තැනැත්තාගේ ඇතුළත පවට ලැජ්ජාව හටගනියි එය ත්‍රිවිධ ද්වාරයෙන්හි සංඛාරය ඇතිකරයි ග ත්‍රිවිධ ද්වාරයෙන්හි සංඛාරය වතු පාරිශුද්ධි ශිලය ඇතිකරයි වතු පාරිශුද්ධි ශිලයෙහි පිහිටියෙහි විදර්ශනා වඩා රහත්බව

ලබාගනියි. **විකදඤ්ඤ සමුභමචාරී** යනු බුන්මවරියාවෙන් යුක්ත වූ නුවණැත්තෝය අනු වීච්ච යනු අනුව වීමසා න **උපවදනති** යනු පරිබව නොකරති, උපකෝශ නොකරති යනුයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාට බාහිරව පවට බිය හටගනියි. එය ත්‍රිවිද්වාරයෙන් සංකාරය ඇතිකරයි යනුවෙන් අනන්තරක්‍රමයෙන්ම දකයුතුය. **පියෙහි** යනු ඉෂ්ට වුවන්ගෙන්, මනාපෙහි යනු මන වඩන්නාවූ දේවලින් **නානාභාවා විනාභාවොකි** යනු උපතින් නානාභාවයයි. මරණයෙන් විනාශභාවයයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නහුට වනාහි ත්‍රිවිධ ද්වාරයන්හි අසංවරයාකාරයක් නම් නොවේ. මරණානුස් ම පිහිටියේ වෙයි. **කමමසසකොමහි** යන ආදීන්හි කර්මය මගේය. තමාට අයත්ය. තමන් සතුය යනු **කමමසසකොමහි** යනුයි. කර්මයාගේ දායාදය **කමමදායාදො** යනුයි. කර්මය මාගේ දායාදයයි. තමා සතු දෙයයි යන අර්ථයයි. කර්මය මාගේ ඉපදීමේ හේතුව යයි. **කමමයොනි** යනු වේ.කර්මය මාගේ බන්ධුවරයාය. නැයෙකි යනු **කමමබන්ධු** නම් වේ.කර්මය මාගේ පිළිසරණ වශයෙන් පිහිටියේ යනු **කමමපටිසරණො** යනු වේ.**තසස දායාදො හවීසසාමී** යනු ඒ කර්මයට දායාද වෙමි, එයින් දෙන ලද ඵලය පිළිගන්නේ වන්නෙමියි. යන අර්ථයයි. මෙසේ කර්මයාගේ කරන ලද බව වනාහි සිහි කරගන්නාට පවු කිරීමක් නම් නොවේ. **කථමභුතසස මෙ රතතිං දිවා විතිපතනතිති** යනු කෙබඳු වූ මාගේ රැ දාවල් ඉක්මෙන්ද ? කිම හෝ වන් පිළිවෙන් පුරන්නාවූද නැතහොත් නොපුරන්නාවූද බුද්ධ වචනය සජ්ඣායනා කරන්නාවූද නැතහොත් එසේ නොකරන්නාවූද සිහි නුඹින් කටයුතු කරන්නාවූද නැතහොත් නොකරන්නාවූද කෙබඳු අයුරකින් මට රැ දාවල් ඉක්මෙද්ද පෙරළෙද්ද යන අර්ථයයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නවුට වනාහි අප්‍රමාදය පරිපූරණය වෙයි. **සුඤ්ඤාගාරෙ අහිරමාමී** යනු සුඤ්ඤාගාරයෙහි සිත් අළවමි'යි යනුවෙන් වූ ඉඩ ඇති තන්හි සියලු ඉරියව්වන්හි හුදකලා වී කිම හෝ සිත් අළවමියි යන අර්ථ යයි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නහුට කාය විචේකය පිරෙයි. **උත්තරිමනුසස ධම්මා** යනු ධ්‍යාන මාර්ග ඵලාදිය ලත් මිනිසුන්ගේ උත්කෘෂ්ඨ මිනිසුන්ගේ ධ්‍යාන ලාභින්ගේ මෙන්ම ආර්යයන්ගේද ධ්‍යාන ආදි ධර්මයෝ දස කුසල කර්ම පට සංඛ්‍යාත වූ මනුෂ්‍ය ධර්මයෙන් හෝ උත්තරිතර වූ විශිෂ්ඨතර වූ ධර්මයෝ මාගේ සන්තානයෙහි ඇත්තේ හෝ නැත්තේ හෝ යි යන අර්ථයයි. **අලමරිය ඤාණ දසසන විසෙසො** යන මෙහි මහත්ගත ලොකෝතතර ප්‍රභූ ජානනාර්ථයෙන් ඤාණය ඇසින් දුටුවාක් මෙන් ධර්මය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමෙන්

දර්ශනාර්ථයෙන් දැකීමයැයි ඥාණ දස්සන නම් වේ. ආර්ය වූ පිරිසිදු වූ උතුම් වූ ඥාන දර්ශනය යනු අරිය ඥාණ දස්සන නම් වේ. ඉගන ගන්නා ලද්ද හෙවත් පරියන්තය කමා නැති කෙලෙස් දුරු කිරීමට සමත් ආර්ය ඥාණ දර්ශනය මෙහි ධ්‍යානාදී හේදයන් හෝ උත්තරිය මනුෂ්‍ය ධර්මයන් හෝ කමා නැති ආර්ය ඥාන දර්ශනය මොහුට ඇත්තේනුයි. අලමරිය ඥාණ දස්සනො නම් වේ. ආර්යභාවය ගෙන දීමට සමර්ථ ඥානය ද එම විශේෂයදයයි. අලමරිය ඥාණ දස්සන විශේෂ නම් වේ. ක්ලෙස් දුරු කිරීමට සමත් පිරිසිදු ඥාණ දස්සනය ඇති ඥාණ ලෝකොත්තර ධර්මයෝ විශේෂ යනුවේ. එසේ නැතහොත් **උත්තරී මනුසස ධම්මා** යනු දශකුසල කර්ම පථ සංඛ්‍යාත වූ මනුෂ්‍ය ධර්මයෙන් මත්තෙහි වූ ධ්‍යානාදියයි. **අලමරියඥාණ දසසන විසෙසො** යනු ක්ලෙස් දුරු කිරීමට සමත් පිරිසිදු ඥාණ සංඛ්‍යාත වූ දර්ශනයම විසෙසො යනු වේ. **අධිගතො** අවබෝධ කරන ලද මේ මාගේ ඇත්තේ දෝ හෝයි. **සො අභං** යනු අවබෝධ කරන ලද විශේෂ ඇති මම **පච්ඡිමේ කාලෙ** යනු මරණ මඤ්චකයෙහි හොත් කාලයෙහි **සුචෙය්‍යා** යනු සබ්‍රන්මචාරීන් විසින් ලබන ලද ගුණ විශේෂය විමසන ලද්දේ **න මඛකු හවිසසාමී** මුහුණ යටට හරවාගෙන බීම බලාගෙන තේජස් නැතිව නොවන්නෙමියි. මෙසේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරන්නාට වනාහි සිහි මුලා වූ කල් කිරියාවක් නම් නොවේ. **ඉමෙ බො** යනු මුල් නිගමන වචනයයි. **ඉමෙ දස ධම්මා** යනු සමාසයෙහි කියන ලද ධර්මයන් දැක්වීමයි. **හික්ඛිවෙ** යනු මුල්දී සවන් යොමු කළ වුන්ගේ කෙළවර ප්‍රබෝධනය පිණිස අභිමුඛ කිරීමයි. **ඉදමචො ව** සංගායනාව කරන අයගේ වචනයයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ සූත්‍රය දෙසූහ. **අත්තමනා** යනු තම සිත් ප්‍රීති සුඛ ආදියෙන් හෝ සුඛිත වූ සිත් සතුටු සිත් යන අර්ථයයි. **තෙ හික්ඛු** යනු සූත්‍රය ඇසූ හික්ඛුහුය. **හගචතො භාසිකං අභිනන්දං** යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනය අසා සතුටුවූහ. සූත්‍රය පිළිගත්හ යන අර්ථය හෝ වෙයි.

සාරත් සමුච්චය නම් වූ වතුභාණචාරට්ඨකථාවේ දසධම්ම සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේය.

මංගල සූත්‍ර වර්ණනාව

මෙහි වනාහි යම් මේ මධ්‍යල සුත්තං මංගල සූත්‍රය කියනු ලැබේ. යම් බදු වූ මෙය මෙසේ සරණාගමනය ආදී වශයෙන් දස ධම්ම සූත්‍රාවසානයේ එන වචනයන්ගෙන් ශාසනයට පිවිසීමේ පෙරටු කොට ඇත්තේ උත්තරි මනුෂ්‍ය ධර්මය අවබෝධකර ගැනීම අවසන් කොට ඇත්තේ සිලාදි ක්‍රමය දක්වන ලදී. මේ සියල්ලම ඉතා උසස් මංගලයෝ වූහ. යම් හෙයකින් මංගල යන අර්ථය ඇති බැවින් මෙහි ම යෙදීම කළ යුතුයි. එයද මෙහි මංගලභාවය මේ සූත්‍රානුසාරයෙන් දක යුතුයයි දැක්වීම සඳහා දස ධම්ම සූත්‍රයට පසුව මංගල සූත්‍රය ඇතුළත් කරන ලදී. මෙසේ ඇතුළත් කරන ලද එහි අර්ථෝත්පත්තිය කියා වර්ණනාකරන්නෙමි. එය කෙසේ ද යත් දඹදිව වනාහි ඒ ඒ තැන්හි නගර දොරටු, රැස්වීම් ශාලා, සභා ආදීන් හි මහජනයා එකට රැස් වී අමුරන් සහ රන් දී නොයෙක් ආකාර සීතාව පැහැරගෙන යෑම ආදී බාහිර කතාවන් කියවති. එක එක කතාව මාස සතරකින් නිමවෙයි. එහි එක් දවසක් මංගල යන කතාව පැන නැංගේය.

මංගල යනු කිම? කිම දුටුදේ මංගල ද? කිම ඇසුදේ මංගල ද? කිම විදිදේ හෝ දැනගත් දේ මංගලද කවරෙක් නම් මංගල යනු කුමක්දැයි දනී ද? යනුයි. ඉක්බිති දිට්ඨි මංගලික නම් එක් පුරුෂයෙක් මම මංගල යන්න දිනිමි. ලෝකයෙහි දුටුදේ මංගලය. දිට්ඨ නම් අභිමංගල සම්මත වූ රූපයයි. එය කෙසේ ද කිවහොත් මේ ලෝකයෙහි ඇතැමෙක් උදෙන්ම නැගිට කතා කරනු ලබන පක්ෂියෙකු හෝ දකිති. තරුණ බෙලි ගසක් හෝ දිකිති. ගැබ්ගත් තැනැත්තියක හෝ ළදරුවන් හෝ අලංකාර ලෙස පිළියෙළ කරන ලද පුත් කලසක් හෝ අල්ලරොහිත නම් මත්ස්‍යයෙක් හෝ උසස් පැවතුම් ඇති අයෙකු හෝ අජාතීය අශ්වයන් යෙදු රථයක් හෝ වෘෂභයෙකු හෝ එළදෙනක හෝ නිල් රන්වන් පැහැය හෝ කිඹුලෙකු හෝ එසේම යම්කිසි මෙබදු ස්වරූප ඇති අභිමංගල සම්මත වූ රූපයක් හෝ දිකියි. මෙය දිට්ඨමංගල යයි කියයි. ඔහුගේ වචනය ඇතැම්හු පිළිගත්හ. ඇතැම්හු නොපිළිගත්හ. යමෙක් නොපිළිගත්හ. යමෙක් නොපිළිගත්තාහුද, ඔවුහු ඔවුන් සමග වාද කළහ.

ඉක්බිති සුතමංගලික නම් එක් පුරුෂයෙක් කීය. වක්ඛු හෙවත් ඇස නම්

වූ මෙයට පින්වත්නි පිරිසිදු දේද අපිරිසිදු දේද දකියි. සුන්දර දේද සුන්දර නැති දේද පෙනෙයි. මනාපදේද අමනාපදේද පෙනේ. ඉදින් එයින් දක්නාලද දේ මංගල වන්නේ නම් සියල්ලම මංගල වන්නේය. එහෙයින් දක්නා ලද දේ මංගල නොවේ. තවද වනාහි අසන ලද මංගලය. සුත නම් අභිමංගල සම්මත වූ ශබ්දයයි. එය කෙසේ ද කිවහොත් මේ ලෝකයෙහි ඇතමෙක් උදෑසනම නැගිට වඩිස් යයි හෝ වඩිස්මාන යයි හෝ සුමන යයි හෝ සිරි යයි හෝ සිරිවඩ්ඩ යයි හෝ අද ශුභ මංගලයකි. යයි මෙබදු වූ හෝ යම් කිසි අභිමංගල සම්මත වූ ශබ්දයක් අසයි ද මෙය සුත මංගලයයි කියයි. ඒ වචනය ද ඇතැම්හු පිළිගත්හ. ඇතැම්හු නොපිළිගත්හ. යමෙක් නොපිළිගත්තාහුද ඔවුහු ඔහු සමග විවාද කළහ.

ඉක්බිති මූත මංගලික නම් එක් පුරුෂයෙක් කිය. සොත නම් වූ මෙය පින්වතුනි යහපත් වූ දෙය ද අයහපත් වූ දෙයද අසයි. ඉදින් ඔහු විසින් අසන ලද දේ මංගල වන්නේද සියල්ල මංගල වන්නේය. එහෙයින් අසන ලද දේ මංගල නොවේ. තවද වනාහි මූත හෙවත් දූතගන්නා ලද දෙය මංගල වේ. මූත නම් අභිමංගල සම්මත වූ ගත්ධ රස ස්පර්ශයන්ය. එය කෙසේ ද යත් මේ ලෝකයෙහි ඇතමෙක් උදෑසනම නැගිට පියුම් සුවද ආදී වූ මල් සුවද හෝ ආඝ්‍රාණය කරයි. (ඵ්‍රස්ස) හපන හෝ මදින දැහැටි දඬුවක් හෝ කයි. පොළොව හෝ ස්පර්ශ කරයි. අමු හෝ කොල පැහැති ගොයම් හෝ ඉදිබුවෙකු, කැස්බෑවෙකු හෝ කරත්තයක් බර තල් හෝ මල් හෝ ගෙඩි හෝ ස්පර්ශ කරයි. ශුභ මැටියෙන් හෝ ශරීරයෙහි අලේප කරයි. ශුභ සඵවක් හෝ අදියි. ශුභ හිස් වෙළුමක් හෝ දරයි. යම් අසත්‍ය වූ කිසියම් මෙබදු ස්වරූප ඇති අභිමංගල සම්මත වූ සුවදක් හෝ ආඝ්‍රාණය කරයි. රසයක් හෝ රස විදියි. ස්පර්ශ කළ යුතු දෙයක් හෝ ස්පර්ශ කරයි. මෙය මූත මංගල යයි කියයි. ඔහුගේ වචනය පවා ඇතැම්හු පිළිගත්හ. ඇතැම්හු නොපිළිගත්හ. එහි දුටු දේ මංගල වශයෙන් කියූ තැනැත්තේ ඇසූ දේ හා විදින දේ මංගල යැයි හඟවන්නට නොහැකිවිය. ඔවුන්ගෙන් එක් එක් අයෙක් අනෙක් දෙක මංගල යැයි නොපිළිගත්හ. ඒ මිනිසුන් අතරින් යම් අයෙක් දිට්ඨ මංගලිකගේ වචනය ගත්තාහුද ඔවුහු දක්නා ලද දෙයම මංගල යයි කියූහ. ඇසූ දෙය හා විදින දෙය මංගල යයි කියූ යම් අය වෙද්ද, ඔවුහු අසන ලද දෙයම මංගලයයි කියූහ. මෙසේ මේ මංගල කථාව සියලු දඹදිව ප්‍රසිද්ධ විය.

ඉක්බිති දඹදිව මිනිස්සු රංචු රංචු වී මංගල යනු කුමක්දැයි මංගලයන් ගැන සිතූහ. ඒ මිනිසුන්ගේ ආරක්‍ෂක දෙවියෝ ඒ කථාව අසා එසේම මංගල යනු කුමක්දැයි සිතූහ. භූමාස්ථ දෙවියෝ එම දෙවියන්ගේ මිත්‍රයෝ වෙත්. ඉක්බිති ඔවුන්ගෙන් අසා භූමාස්ථ දෙවියෝද එසේම මංගල යනු කුමක් දැයි සිතූහ. ආකාශස්ථ දෙවියෝ එම දෙව්වරුන්ගේ ද මිත්‍රයෝ වෙති. වාතූමමාහරාජික දෙවියෝ ආකාශස්ත දෙවියන්ගේ මිත්‍රයෝ වෙති. මේ ක්‍රමයෙන් ම සුදස්සි දෙවියන්ගේ සිට අකනිට්ඨක දෙවියන් දක්වා මිත්‍රයෝ වෙත් ඉක්බිති ඔවුන්ගෙන් අසා අකනිට්ඨ දෙවියෝ සේම සමූහ සමූහ වශයෙන් මංගල යනුවෙන් කුමක්දැයි සිතූහ. මෙසේ යම්තාක් දසදහසක් සක්වලයන්හි සියලු තැන මංගල යන්න ගැන සිතීම ඇතිවිය.

උපන්තාවුද, මෙය මංගලය, මෙය මංගලය යනුවෙන් විනිශ්චය කරනු ලබන්නා හුද විනිශ්චයකට නොපැමිණියෝම දොලොස් අවුරුද්දක් පැවතුනෝය. ආර්ය ශ්‍රාවකයන් හැර සියලු මිනිස්සුද දෙවියෝද, බ්‍රහ්මයෝද, කොටස් තුනකට බිඳුනෝය. එක් අයෙක් වත් මෙයම මංගලයැයි ඇති සැටියෙන් තීරණයකට නොගියෝය. මෙසේ මංගල කෝළාහලය ලෝකයෙහි හටගත්තේය. කෝළාහලය නම් පංචිවිධය. එනම් කල්ප විනාශ කෝළාහලය, චක්‍රවර්ති කෝළාහලය, බුද්ධ කෝළාහලය, මංගල කෝළාහලය, මොනොය කෝළාහලය යනුවෙනි.

එහි කාමාවචර දෙවියෝ මුදන ලද (සොලවන ලද) හිස් ඇත්තාහු විසිරිණු කෙස් ඇත්තාහු හඬනමුව ඇත්තාහු කඳුලු අත්වලින් පිසදමන්නාහු, රකුචන් ඇන්දාහු ඉතාම විරූපී වෙස් දරන්නාහු වී වර්ෂ සියදහසක් ඇවෑමෙන් කල්පය අවසන් වන්නේය. මේ ලෝකය විනාශවන්නේය. මහා සමුද්‍රය වියලෙන්නේය. හෙවත් සිද්ධයන්නේය. මේ මහා පොළවද මහාමේරු පර්වත රාජයාද දූවෙන්නේය. විනාශ වන්නේය. බඹලොව දක්වා ලේක විනාශය වන්නේය. උතුමණි මෙමක්‍රිය වඩවී, උතුමණි කරුණාව මුදිතාව උපේක්‍ෂාව වඩවී, මවට උවටැන් කරවී, පියාට උවටැන් කරවී, කුලදෙටුවන් පුදන්නෝ වවු. අවදිවෙවී, පමා නොවෙවී යැයි මිනිසුන් යනෙන මාර්ගයෙහි සැරි සරා පතළ කරත්. **කපපකොළාහලං - කල්ප විනාශ කෝළාහල නම් වේ.**

කාමාවචර දෙවියෝම වර්ෂ දහසක් ඇවෑමෙන් චක්‍රවර්ති රජෙක්

ලොවෙහි පහල වන්නේය යනුවෙන් මිනිසුන් යන යන මාර්ගයෙහි සැරිසරා සැළ කරත් යන මෙය වකකවනති කොලාහළං වක්‍රවර්ති කෝළහලය නම් වේ. සුද්ධාවාස දෙවියෝ වනාහි බ්‍රහ්මාභරණයෙන් සැරසී බ්‍රහ්ම වෙළුම හිසෙහි යොදාගෙන ප්‍රියයෙන් හා සොම්නසින් යුක්ත වූවාහු බුදුගුණ කියන්නාහු වර්ෂ දහසක පසු බුදුරජ ලොවෙහි පහළ වන්නේය යයි මිනිසුන් යන එන මාර්ගයෙහි සැරිසරා සැළ කරත් මෙය බුද්ධකොලාහළං බුද්ධ කෝලාහළය නම් වේ. සුද්ධාවාසී දෙවියෝම දෙවි මිනිසුන්ගේ සිත දැන දොළොස් වර්ධයක් ඇවෑමෙන් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ මංගලය දේශනා කරන්නේය යයි මනුෂ්‍ය මාර්ගයෙහි සැරිසරා සැළ කරත් යන මෙය මංගල කොලාහළං මංගල කෝලාහළය නම් වේ. සුද්ධාවාස දෙවියෝම සන්වසකට පසුව එක් හික්කුවක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමඟ පැමිණ මෝනෙය්‍ය පටිපදාව විමසන්නේය යයි මනුෂ්‍ය පර්යේෂණ සැරිසරා සැළකරයි. මෙය මොනෙය්‍ය කොලාහළං මොනෙය්‍ය කෝලාහළය නම් වේ. මෙම පස් කොලාහළයන්ගෙන් දිව්‍යමංගලකාදී වශයෙන් තුනකට බෙදුනු දෙවිමිනිසුන් අතර මේ මංගල කෝලාහළය ලොවෙහි ඉපදුනේය.

ඉක්බිති දෙවියන් අතරද මිනිසුන් අතරද විමස විමසා මංගලයන් නොලබන්නාහු දොළොස් වර්ෂයක් ඇවෑමෙන් තව්තිසාවැසී දෙවියෝ එකතුව එක්තැනකට රැස්වී මෙසේ සමච සිතූහ. යම්සේ වනාහි ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ගෘහස්වාමියා ඇතුල්ගෙයි වැසියන්ට අධිපති වේද, ගමෙහි ස්වාමියා ගම්වැසියන්ට අධිපති වේද, රජ සියලු මිනිසුන්ට අධිපති වේද, එසේම මේ ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා අපහට අග්‍රද ශ්‍රේෂ්ඨ ද වේ.ඉඳින් මේ පින් තෙදින්ද, ඵෙශ්වරියයෙන්ද ප්‍රඥාවෙන්ද යුක්තවන අතර දෙදෙව්ලොවට අධිපති ද වේ. යම්හෙයකින් ඒකාන්තයෙන් අපි ශක්‍ර දිව්‍යරාජයාගෙන් මේ පිළිබඳව අසන්නෙමුයි ඔවුහු ශක්‍රයාගේ සම්පයට ගොස් ඒ මොහොතට සුදුසු වූ වස්තූයෙන් හා ආභරණයන්ගෙන් සශ්‍රීක වූ ශරීරයෙන් යුක්ත වූ දෙසිය පනස් ලක්ෂයක් දිව්‍යංගනාවන් විසින් පිරිවරණ ලද පරසතුගස මූල පණ්ඩුකම්බල නම් වූ උතුම් අසුනෙහි නුත් ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා වැද එකත්පදෙක හිඳ මෙසේ කීහ. ශ්‍රේෂ්ඨ උතුමානෙනි, දැනගනු මැනවී දැන් මංගල ප්‍රශ්නය පැන නැංගේය. ඇතැම්හු ඇසූ දේ මංගලයයි කියති. ඇතැම්හු වින්දාවූ දෙය මංගල යැයි කියති එහි අපිද අන්‍යයෝද තීරණයකට නොපැමිණියෙමු ඔබ වහන්සේ අපට එය මනාකොට ඇති

පරිදි විසඳනු මැනැවැයි කිහ. ශක්‍ර දිව්‍යරාජ හොමේ ස්වභාවයෙන්ම ප්‍රඥාවන්තය. මේ මංගල කථාව කොහිදි පළමුව පැනනැංගේදැයි ඇසිය. දේවයෙනි, අපි එය වාතුර්මභාරාපික දෙවියන්ගෙන් ඇසුවෙමුයි. කිහ. ඉන්පසු වාතුර්මභාරාපික දෙවියෝ ආකාශස්ථ දෙවියන්ගෙන්ද, ආකාශස්ත දෙවියෝ භූමාස්ථ දෙවියන්ගෙන් ද, භූමාස්ථ දෙවියෝ මනුෂ්‍යයන් රකින දෙවියන්ගෙන් ද, ඇසුව කිහ. මනුෂ්‍යයන් රකින දෙවියෝ මනුෂ්‍ය ලෝකයෙහි හටගත් බව කිහ. ඉන්පසු ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ කොහි වසන්දැයි ඇසුවෝය.

දේවයෙනි මනුෂ්‍ය ලෝකයෙහි වසන් යැයි කිහ. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් කවරෙක් නම් මේ ගැන ඇසුවෝදැයි කිය. දේවයෙනි කිසිවෙකු ඇසුවේ නැතැයි කිහ. තොප නිදුකාණෙනි, කවර හෙයින් නම් ගින්න අතහැර දමා කණාමැදිරි එළියක් දල්වනුද යමෙක් ඉතිරි නොකොට මංගලය කුමක්දැයි දේශනා කරන්ද, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉක්මවා මගෙන් විමසිය යුතුයැයි සිතනුද නිදුකාණෙනි එවු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් අසවයි අණ කළේය. ඒ දිව්‍යපුත්‍රයා ඒ අවස්ථාවට ගැලපෙන අලංකාරයෙන් තමන් සැරසී විදුලියක් මෙන් බබළනු ලබන්නේ දිව්‍ය සමුහයා විසින් පිරිවරන ලද්දේ ජේතවන මහා විහාරයට අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද එකක් පසෙක හිඳ මංගල ප්‍රශ්නය අසන්නේ ගැටාවෙන් කිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ ප්‍රශ්නය විසඳන්නේ මේ සූත්‍රය දෙසුහ. එහි එවමෙමසුතං යන ආදියෙහි පටන් ආරාමෙ යන තැන කෙළවර කොට ඇති අර්ථය සංක්‍ෂේප වශයෙන් දසධම්ම සූත්‍ර වර්ණනාවෙහි කියන ලදි. විස්තර දැන ගැනීමට කැමති අය විසින් පපඤ්චසුදනියෙහි මජ්ඣිමනිකායාවෙහි කියන ලද අයුරින් ගත යුතුයි. එහෙයින් මෙහිදී මීට පෙර වර්ණනා නොකළ පදයන්ගේ වර්ණනාව කරන්නෙමි ඒ කෙසේද යත්? අප් යනු අවිච්ඡේදාර්ථයෙහි නිපාතයකි. බො යනු අධිකාරන්තරය දැක්වීම සඳහා යෙදූ නිපාතයකි. එයින් එහි නොසිදිකල්හිම විහාරයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අධිකාරයට අනතුරුව මෙය පහළවිය යයි දක්වයි. එය කුමක්ද කිවහොත් එක්තරා දෙවියෙක් යන ආදියයි. එහි අඤ්ඤතරා යනු අනියම් ලෙස දැක්වීමයි. එය වනාහි නම් ගොත් වශයෙන් ප්‍රසිද්ධ නොවූ යනුයි. එහෙයින් අඤ්ඤතරා යයි කියන ලදි. දෙවියන් දෙවතා යනුවේ. ස්ත්‍රී පුරුෂ දෙදෙනාටම මෙය පොදුය. මෙහි වනාහි පුරුෂ වූ ඒ දිව්‍යපුත්‍රයාම

ගැනේ එසේ වුවත් වනාහි පොදු නම් වශයෙන් දේවතා යයි කියන ලදී. **අභික්කන්තාය රතනියා** යන මෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය ගෙවී යාමෙහිය. එහෙයින් අභික්කන්තාය රතනියා යනු ගෙවී ගිය රාත්‍රිය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. **අභික්කන්තවණණා** යන මෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය මනා රූ ඇති යන අර්ථයෙහිය. වර්ණ ශබ්දය වනාහි සිවියෙන් දැන යුතුයි. එහෙයින් අභික්කන්තවණණා යනු මනාරූමත් ධර්මය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. **කෙවලකප්පං** යන මෙහි කෙවල ශබ්දය අනවශේෂ යන අර්ථයයි. කප්ප ශබ්දය සමන්තභාවාර්ථය අදහස් කරයි. එයින් ඉතිරි නැතිව සියලු ජේතවනය යයි මෙසේ අර්ථය දැන යුතුය.

ඛිභාසෙඛවා යනු ආලෝකයෙන් පතුරුවා සදු මෙන්ද හිරු මෙන්ද එකම එළියක් එකම ආලෝකයක් කොට යන අර්ථයයි. **යෙන භගවා තෙනුපසඛකමී** යනු භූමි අර්ථය හේතුවන වචනයයි. යම් හෙයකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් තැනකද, එහි එළඹියෝය. යන්නම මෙහි අර්ථය යයි දැන යුතුයි. යම් හෝ හේතුවකින් දෙවි මිනිසුන් විසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹිය යුතුද, ඒ හේතුව නිසාම එළඹියෝ යනුවෙන් මෙසේද මෙහි අර්ථය දැන යුතුයි. කවර කරුණකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹිය යුතුද ? නොයෙක් ආකාර වූ ගුණ විශේෂයන් අවබෝධ කරගැනීමේ අදහසින්, එනම් යහපත් වූ රසයන් හා එලයන් අනුභව කිරීමේ අදහසින් කුරුලු සමූහයා විසින් නිතර ගෙඩි සහිත මහ ගසක් වෙල එළඹෙන්නාක් මෙන් බුදුරදුන් වෙතද එළඹිය යුතුය. **උපසඛකමී** යනු ගියෝ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. **උපසඛකමීඛවා** යනු එළඹීමේ අවසානය දැක්වීමයි. නැතහොත් මෙසේ ගියාහු, එයින් ඉතා ලඟ තැන වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සමීප සංඛ්‍යාත වූ ස්ථානයට ගොස් යයි. කියන ලද්දේ වෙයි. **භගවන්තං අභිවාදෙඛවා** යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද ප්‍රණාමය කොට නැමද යනුයි. **එකමන්තං** යනු නපුංසක ස්වභාවය දැක්වීමයි. එක් තැනක එක් පැත්තක යයි. කියන ලද්දේ වෙයි. බිම සිටීමේ හෝ යෙදුණු වචනයයි. අට්ඨාසි යනු වාඩිවීම ආදියෙන් වැලකීමයි. ස්ථානය අදහස් කරයි. සිටියේ විය යන අර්ථයයි. කෙසේ සිටීම වනාහි එය කේසේ සිටියෝද වනාහි කිවහොත් එකත් පසෙක සිටියෝ විය යනුයි.

'පිටුපසින්ද නොවේ, ඉදිරියෙන්ද නොවෙයි. ආසන්නයෙන් හෝ දුරින්ද නොවෙයි. කිසිලි පෙදේශයෙන්ද නොවේ. උඩු සුළඟෙහිද නොවේ.

තැතහොත් සුළුත් හමන පැත්තෙන්ද නොවෙයි. පහත් තැනක හෝ උස් තැනකද නොවේ. මෙම දෝෂයන් දුරුකොට එකත් පසෙක සිටියේ විය යනුයි. කවර හෙයකින් වනාහි මෙතෙම සිටගෙනම සිටියේද ? නොහිඳියි ද ? ටික වෙළාවක් නැවතී ඳිටිමට කැමති බැවිනි. දෙවියෝ කිසියම් කරුණක් නිසා පිරිසිදු පුරුසයෙක් මෙන් අපිරිසිදු තැනක් වූ මනුෂ්‍ය ලෝකයට පැමිණෙති, පැමිණීමෙන් වනාහි මොවුන්ට යොදුන් සියයක පටන් මනුෂ්‍ය ලෝකය දුගඳ බැවින් පිළිකුල් වෙතී එහි කැමති නොවෙයි. එහෙයින් ඒ දේවතාවා පැමිණි කටයුත්ත සිදු කොට සිළු වේළාවක් නතර වීමට කැමති බැවින් නොහිඳ ගත්තේය. යමෙකුගේ ගමනාදී ඉරියව් නිසා ඇතිවන වෙහෙස දුරු කිරීම සඳහා හිඳිත් ද ? දෙවියන්ට එබඳු වෙහෙසක් නැති එහිද නොහිඳ ගත්තේය. යම් මහා ශ්‍රාවකයෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා සිටියාහුද ඔවුන්ට බුහුමන් කළේය. ඒ නිසාද නොහිඳ ගත්තේය. තවදුරටත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරවයෙන්ද නොහිඳ ගත්තේය. හිඳගනු කැමති දෙවියන්ට වනාහි ආසනයක් පහළවී එය අකමැති වන්නාහු හිඳිමට සිතකුදු නැතිව එකත් පසෙක හුන්තේය. **එකමන්තං ධීතා බො සා දෙවතා** යනු මේ කාරණයන්ගෙන් එකක් පසෙක සිටියාවූ ඒ දෙවියා වනාහි **හගවන්තං ගාථාය අස්කධාසි** යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට අක්‍ෂරයන් හා පදයන් නිසි ලෙස ගෙතීමෙන් යුක්ත වූ වචනයෙන් කීවෝය යන අර්ථයයි. එහි, බහු යනු නියම නොකරන ලද සංඛ්‍යාවක් දැක්වීමයි. එයින් නොයෙක් සිය ගණන්, නොයෙක් දහස් ගණන්, නොයෙක් සිය දහස් ගණන් යයි. කියන ලද්දේ වෙයි. ක්‍රීඩා කරත් යනුවෙන් **දෙවා** යයි කියයි. පඤ්ච කාම ගුණයන්ගෙන් ක්‍රීඩා කරත් තමාගේ හෝ ශ්‍රියෙන් බබළත් යනුද අර්ථයයි. තවද දෙවියෝ තුන් වර්ගයකි සම්මුති, උත්පත්ති, විසුද්ධි වශයෙනි. යම් සේ කිය. 'දෙවති තයො දෙවා සම්මුති දෙවා, උපපත්ති දෙවා, විසුද්ධි දෙවති දෙවා යනු දෙවියෝ තිදෙනෙකි. සම්මුති දෙවියෝ උත්පත්ති දෙවියෝ, විසුද්ධි දෙවියෝ යනුයි.

එහි සම්මුති දෙවියෝ නම් රජවරු රජ බිසෝවරු රජ කුමාරවරු යනුයි. උත්පත්ති දෙවියෝ නම් වාතුර්මභාරාපික දෙවියන්ගේ පටන් ඉන් ඉහලට සිටින දෙවියෝ ය. විශුද්ධි දෙවියෝ නම් රහත් හු යයි කියත් යනුයි. ඔවුන්ගෙන් මෙහි උත්පත්ති දෙවියන් අදහස් කෙරේ මනුගේ දරුවන් යන අර්ථයෙන් **මනුසසා** යනු සිතින් උසස් බැවින් හෙවත් අධික

බැවින් මනුසස නම් වන බව පෞරාණික ආචාර්යවරයෝ කියත්. ඔවුහු ජම්බුද්වීපක අපරාගෝයානික, උතත්රකුරුක, පුබ්බවිදේනිය යැ යි වතුර වීඩ වෙත්. මෙහි ජම්බුද්වීපකයෝ අදහස් කෙරති. මේවායින් සත්වයෝ මංගල යයි ද මහත්යයි ද මංගලානි නම් වේ. සෘද්ධියෙන් වෘද්ධියට පැමිණෙත් යන අර්ථයයි. **අවිනනසුං** යනු සිතූහ යනුයි. **ආකඛ්ධමානා** යනු සතුටුවන ලබන්නාහු, පතනු ලබන්නාහු, සතුටුවනු ලබන්නාහු යනුයි. **සොඝ්ඨානං** යනු යහපත් බවයි. සියලු දිවියධම්මික, සම්පරායික, ශෝභන වූ සුන්දර වූ කලාණ වූ, ධර්මයන්ගේ ඇති බැව්නැයි කියන ලද්දේ වෙයි. **බුද්ධි** යනු දේශනා කරනු මැනවි, ප්‍රකාශ කරනු මැනවි, කියනු මැනවි, විවරණය කරනු මැනවි, බෙදා දක්වනු මැනවි, පැහැදිලි කරනු මැනවි යනුයි. **මඛගලං** යනු සෘද්ධියට හේතුවූ වෘද්ධියට හේතුවූ සියලු සැපතට හේතු වූ යනුයි. **උතතමං** යනු විශිෂ්ඨ වූ පවර වූ සියලු ලෝකයාට හිත සුව ඵලවන්නාවූ යන මෙය ගාථාවගේ අනුපද වර්ණනාවයි. මෙය වනාහි අර්ථය පිටුකොට දැක්වීමයි.

ඒ දිව්‍ය පුත්‍ර නෙමේ දස දහසක් සක්වලයන්හි දෙවියෝ මංගල ප්‍රශ්නය අසනු කැමති බැවින් මේ සක්වල එක් රැස්වී එක හිස කෙස් අගක කෙළවර තරම් ඉඩ ප්‍රමාණයක දහසක්ද, විස්සක්ද, තිහක්ද, හතලිහක්ද, පනහක්ද, හැටක්ද, හැත්තැවක්ද සියළු ආත්මභාවයන් මවාගෙන සියලු දිව්‍යමාර බ්‍රහ්මයෝ ශ්‍රියෙන්ද තේජසින්ද, යුක්තව බබළන පනවන ලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි වැඩහුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා සිටිනු දැක එසමයෙහි නොපැමිණියාවූද සියලු දඹදිව්වැසි මිනිසුන්ගේ සිතින් සිතෙහි පරිචිතර්කයන් දැන සියලු දෙවිමිනිසුන්ගේ විචිකිච්චාව නැමති උල ඉදිරිම පිණිස බහුදෙවා මනුසසාව මඛගලානි අවිනනසුං ආකඛ්ධමානා සොඝ්ඨානං බුද්ධි මඛගල මුත්තමං යයි කීය. එම දෙවියන්ගේ අනුමැතියෙන් මිනිසුන්ගේද අනුග්‍රහයෙන් මා විසින් විමසන ලද සමාන වූ යමක් අප සියල්ලන්ටම ඒකාන්තයෙන් හිත සුව ඵලවන්නේද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ උතුම් මංගලය අපට අනුකම්පාව උපදවා දේශනා කරනු මැනවි, යනුවෙනි, මෙසේ දිව්‍ය පුත්‍රයාගේ මේ වචනය අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'අසෙවනා ව බාලානං යන ගාථාව කීය. එහි **අසෙවනා** යනු හජනය නොකිරීම, හා පයිරූපාසනය නොකිරීමයි.

බාලානං යනු බලං යනුද අණං යනුද බාලා නම් වේ. ආශ්වාස, ප්‍රශ්වාස මාත්‍රයෙන් ජීවත් වෙත්. ප්‍රඥාවෙන් ජීවත් නොවේ යන අදහසයි.

ඒ බාලයන්ගේ යනුයි. පණ්ඩිතානං යනු පැසුණු බවට ගියහ යනු පණ්ඩිතානම් වේ. මෙලොව පරලොව අර්ථයන්හි ඤාණ ස්වභාවයෙන් යත් යන අදහසයි. ඒ පණ්ඩිතයන්ගේ සෙවනා යනු හජනය කිරීම, සේවනය කිරීම, එය සහායකොට ඇති බව, එයට මනාව නැමුණු බව, පූජා යනු සත්කාර කිරීමී ගරු කිරීම, පිඳීම, වැඳීම, ආදියයි. පූජනීයානං යනු පිඳීමට සුදුසු අයයි. එනං මඩගලමුත්තමං යනු යම් බාලයන්ගේ නොසේවනයක් වේද, යම් පණ්ඩිතයන්ගේ සේවනයක් වේද, යම් පිඳිය යුත්තන් පිඳීමක් වේද, ඒ සියල්ල එකට පිටුකොට 'එනං මංගල මුත්තමං 'යයි කීහ. එම දෙවියා විසින් විමසන ලද යම් 'බුද්ධි මඩගලමුත්තමං යන මෙහි වනාහි එනං මංගලමුත්තමං යනුවෙන් ගනු මැනවැයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙය මේ ගාථාවන්ගේ පද වර්ණනාවයි. මෙහි අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දත යුතුයි. මෙසේ දිව්‍ය පුත්‍රයාගේ මේ වචනය අසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අසෙවනා ව බාලානං යන මේ ගාථාව කීහ.

එහි යම් හෙයකින් කථාව වතුර්විධය. පුච්ඡිත කථා, අපුච්ඡිත කථා, සානුසංඛි කථා, අනනුසංඛිකථා යනුවෙන් එහි මහත්වූ ප්‍රඥාව ඇති ගෞතමයන් වහන්ස එය අසමී යනුවෙන් කථාව කරන්නාවූ ශ්‍රාවකයා යහපත් වෙයි කියා හෝ ශ්‍රේෂ්ඨයානෙති, කෙසේනම් ඔබ ඕසය තරණය කළේද ? යන මේ ආදීන්හි විමසන අය විසින් කියන ලද්දේ පුච්ඡිතකථා යනු වේ. යමක් අන්‍යයන්ට සැප වශයෙන් වෙන්ද තද මසුරු බව නිසා දුක් වශයෙන් වෙන් යන මේ ආදීන්හි නො අසන ලදුව තම අදහස වශයෙන්ම කියන ලද්ද අපුච්ඡිත කථානම් වේ. බුදුවරුන්ගේ සියලුම කථාවෝ 'මහණෙනි හේතුවක් ඇතිවම මම ධර්මය දේශනා කරමි යන වචනයෙන් සානු සංඛි කථාව වේ. අනුසංඛි කථාව මේ ශාසනයෙහි නැත. මෙසේ මේ කථාවන්හි මේ දේවපුත්‍රයා විසින් අසන ලද බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද බැවින් පුච්ඡිත කථා නම් වේ. අසන ලද කථාවෙහි ද යම් කළක දක්‍ෂ වූ පුරුෂයා මාර්ගයට දක්‍ෂ වූයේද අමාර්ගයට දක්‍ෂ වූයේද මාර්ගය අසන ලද්දේ පළමු කොට අත්හැරිය යුතු දේ කියා පසුව ගතයුතු දේද කියයි. අසුවල් නම් තැන දෙපරිදි වූ මාර්ගයක් වෙයි. එහි වමට යන මාර්ගය අත්හැර දකුණට යන මාර්ගය ගනිවූ යයි මෙසේ සේවනය කළ යුතු හා සේවනය නොකළ යුතු මාර්ගයන්ගෙන් සේවනය නොකළ යුතු මාර්ගය කියා සේවනය කළ යුතු මාර්ගය කිව යුතුය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද මාර්ගයෙහි දක්‍ෂ

පුරුෂයෙකු මෙන් යම්සේ කිය. පුරුෂයා මාර්ගයෙහි දක්ෂ යයි වනාහි ඒ තථාගත වූ අර්භන් වූ සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ අධිවචනයයි. ඔහු වනාහි මේ ලෝකය පිළිබඳවද දක්ෂ වේ.පරලෝකය පිළිබඳවද දක්ෂ වේ.මාරයාට අයත් දෙය පිළිබඳවද දක්ෂ වේ.මාරයාට අයත් නැති දෙය පිළිබඳවද දක්ෂ වේ.යයි ද එහෙයින් පළමුකොට නොසෙවිය යුතු දේ දේශනා කරන්නේ අසෙවනාව බාලානං පණ්ඩිතානං ව සෙවනා යයි කීහ. අත්තූරිය යුතු මාර්ගය මෙන් වනාහි පළමු කොට බාලයන් සේවනය නොකළ යුතුය. පයිරූපාසනය නොකළ යුතුය. ඉන්පසු යායුතු මාර්ගය මෙන් පණ්ඩිතයන් සේවනය කළ යුතුය. පයිරූපාසනය කළ යුතුය. යයි කියා එහෙයින් වනාහි මංගලය දේශනා කරන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පළමු කොට බාලයන් සේවනය නොකිරීමද, පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීමද, කියන ලද්දේ යයි කියනු ලැබේ. යම් හෙයකින් දිව්‍යමංගලාදීන්හි මෙම මංගල යන දෘෂ්ටිය දෙව් මිනිස්සු බාලයන් සේවනය කිරීමෙන් ගත්හ. එයද අවමංගලයකි. එහෙයින් ඔවුන්ගේ එය ඵෙභලෝකාර්ථය හා පරලෝකාර්ථය බිඳින අසත්පුරුෂ මිත්‍ර සංසර්ගයට නින්දා කිරීමෙන්ද, උභය ලෝකාර්ථය සිදුකරන කල්‍යාණ මිත්‍ර සංසර්ගයට පැසසීමෙන්ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පළමුකොට බාලයන් සේවනය නොකිරීමද, පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීම ද, දේශනා කරන ලද්දේය යනුයි.

එහි බාලයෝ නම් යම් කිසි පාණාතිපාතාදී අකුශල කම්ම පථයන්ගෙන් යුත්ත වූ සත්ත්වයෝ ඔවුන් තුන් ආකාරයකින් දත යුතුය. යම්සේ කිය. 'මහණෙනි බාලයාගේ බාල ලක්ෂණ තුනකි 'යනුවෙන් දැක්වෙන සූත්‍රයද, පූරාණකස්සපාදීවූ ඡට්‍ර ඉස්සාචරුද, දේවදත්ත, කෝකාලික, කටමෝරකනිස්ස, බණ්ඩදේවියගේ පුත්‍ර සමුද්දත්ත, චන්ඤ්මානවිතා, ආදීහුද අතීත කාලයෙහි ද දීඝවිදස්සභාතා යන මේ අයද, අන්‍ය වූ මෙබඳු ස්වරූප ඇති සත්ත්වයෝ ද බාලයන් යයි දත යුත්තාහ. ඔවුහු ගින්නෙන් දැවෙන අඟුරු මෙන් තමා වැරදි ලෙස ගැනීමෙන් තමාද තම වචනය අනුගමනය කරන්නවුන්ද විනාශ කරතිඑනම් දීඝවිදස්සභාතා යන යන අය සිවු බුදුවරුන් අතරෙහි සැටයොදුන් පමණ වූ ආත්මභාවයෙන් උඩුකුරුව වැටුනේ මහා නිරයෙහි පැසෙයි. යම් සේ වනාහි ඔහුගේ දෘෂ්ටිය ඉතා රුවකළ පන්සියයක් කුලයෝ ඔහුගේම සභාය භාවයට උපන්නාහු මහා නිරයෙහි පැසෙති මෙය මෙසේද කියන ලදී. 'මහණෙනි යම් දේ වනාහි බටවලින් කළ

ගෙයක් හෝ තණවලින් කළ ගෙයක් හෝ ගිනිසිඵවලින් වෙළා ගන්නා ලද බදාමයෙන් යුක්ත වූ වානයෙන් තොරවූ සවිකරණ ලද අගුලු ඇති, වසන ලද ජනෙල් ඇති කුඵ ගෙවල්ද දවයි. එසේම මහණෙනි, කිසියම් හිතීහු උපදිත් ද ඒ සියල්ලම බාලයාගෙන් උපදිත්. පණ්ඩිතයාගෙන් නොවේ. යම්කිසි විපත්තිහු වෙන්ද ඒවා පණ්ඩිතයාගෙන් ඇති නොවේ. මෙසේම මහණෙනි බාලයා බිය සහිතය. පණ්ඩිතයා බිය රහිතය. බාලයා උපද්‍රව සහිතය. පණ්ඩිතයා උපද්‍රව රහිතය. බාලයා විපත්ති සහිතය, පණ්ඩිතයා විපත්ති රහිතය 'යයි කියයි. බාලයා කුණු වූ මාළුවෙකුට සමානය. බාලයා ඇසුරුකිරීම කුණුමාලු බඳින ලද කොලවලින් කළ ගොටුවකට සමානය. නුවණැත්තන්ට අත්හැර දැමිය යුතු බවටද, පිළිකුල් කළ යුතු බවටද, පැමිණේ මෙය මෙසේද කියන ලදී. යම් මිනිසෙක් කුණු වූ මත්සායෙකු කුස තණ අඟින් වෙලයිද, එම කුස තණයෙන්ද දුගඳ වහනය වෙන්, බාලයන් සේවනය කිරීම ද එසේමය යනුයි.

අකීර්ති පණ්ඩිත තෙමේද ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා විසින් වරයක් දෙනු ලබන කල්හි මෙසේ කීය. බාලයා නොදකින්නේය. බාලයාගේ වචනය නො අසන්නේය. බාලයා සමඟ එකට වැසය නොකරන්නේය. බාලයා සමඟ එකට කථාකරමින් සිටීම නොකරන්නේය. බාලයාට කැමති හෙවත් රුචි නොකරන්නේය. බාලයා ඔබට කුමක් නම් නොකරන්නේද ? කාශ්‍යපය හේතුව කියන්න කවර කරුණක් නිසා බාලයාගේ දැකීම කැමති නොවන්නේද?

අකාරණය කාරණය යයි ගනියි. නුවණ නැත්තාවූ බාලයා ශ්‍රද්ධාධූර, ප්‍රඥාධූරයෙහි නොයොදා ආකාරයෙහි යොදයි. ප්‍රාණවධාදි දුශ්භීල කර්මය සමාදන්ව පැවැත්ම යහපතැයි ගනියි. වැඩට සුදුසු කාරියක් සකාරණ කොට කී කල්හි කිපෙයි. මෙසේ ඉදුවයි සිටුවයි යනාදි වශයෙන් හික්මීම ඉගැන්වූ කල්හි එය නොගනියි. සබඳ අසන්පුරුෂ වූ අඥානයාගේ නොදැක්ම මේ කාරණයෙන් වන්නේය. 'යනුයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු ආකාරයෙන් බාලයන් සේවනය කිරීම පිළිබඳව ගර්භා කරන්නාහු බාලයන් සේවනය නොකිරීම මංගල යැයි දේශනා කොට දැන් පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීම පිළිබඳව පසසන්නාහු පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීම මංගලයක් යැයි කීහ. එහි යම් කිසිවෙක් පරපණ නැසීම ආදියෙන් වැළකුණු දසකුශල කර්ම පථයෙන් යුක්ත වුණිහු වෙද්ද, එබදු අය පණ්ඩිතයෝ නම් වෙතී ඔවුහු තුන් ආකාරයකින් දත යුත්තාහ. එය

මෙසේය. 'මහණෙනි, මේ පණ්ඩිතයන්ගේ පණ්ඩිත ලක්ෂණ තුනකි යන 'සුත්‍රයද තවද, බුදු පසේබුදුරූය. අසුමහ ශ්‍රාවකයෝ අන්‍ය වූ තථාගත ශ්‍රාවකයෝද සුනෙන්ත, මහා ගෝවින්ද, විදුර, ස්වර්භංග, අයෝසර කුමාර, අකිත්ති පණ්ඩිත, අදිවු පණ්ඩිතයෝ යයි දතයුත්ත. ඔවුහු භයක් නැතිව කල්හි ආරක්ෂකයන් මෙන් ද අදුරෙහි පහන් මෙන්ද, සාපිපාසාදී දුක්වලින් පෙළෙන කල්හි ආහාර පාන ලැබීමක් මෙන්ද, තමන්ගේ වචනය අනුගමනය කරන්නවුන්ගේ සියලු භය උපද්‍රය, විපත්ති දුරු කිරීමට සමාර්ථ වූවාහු වෙති එසේම තථාගතයන් වහන්සේ අප්‍රමාණවූ දෙවි මිනිසුන් නිවනට පැමිණියාහුය. ඔබ ලොවෙහි ඉපදුනාහුය. දෙවි ලෝව ඉපදුනාහුය. සුගති සංඛ්‍යාත ලෝකයෙහි උපන්නාහුය. සැරියුත්තෙරුන් කෙරෙහි සිත පහදවා සිව්පසයෙන් තෙරණුවන්ට උපස්තාන කොට අසුභාර දහසක් කුළයෝ ස්වර්මගයෙහි උපන්නාහුය. එසේම මහ මුගලන් මහ කසුල් ආදී උතුමන් කෙරෙහිද සියලු මහා ශ්‍රාවකයන් කෙරෙහිද උවටැන් කළ සුනෙන්ත ශාස්තෘන්ගේ ශ්‍රාවකයෝද ඇතැම්හු බුත්ම ලෝක කෙරෙහිද ඉපදුනාහ. ඇතැම්හු පරනිමිත වසවර්ථි දෙවියන්ගේ සහවාසතාවට ගියහ. - පෙ - අතමාහු ගෘහපති මහා සාර කුලයන්ගේ සහවාසතාවයට උපන්නාහු මෙය මෙසේද කියන ලදි 'මහණෙනි, පණ්ඩිත පුරුෂයන්ගෙන් භයක් නැත. පණ්ඩිතයාගෙන් උපද්‍රවයක් නැත. පණ්ඩිතයාගෙන් විපත්තියක් නැතැයි කීහ. පණ්ඩිතයෝ කුචරලා මල් මාලාදී ද්‍රව්‍යයන්ට සමානය. ඔවු සේවනය කරණ තැනැත්තෝ කුචරලා මල් මාලා සුවද ද්‍රව්‍යයන් ඔතන ලද පත්‍රයකට සමාන වෙයි. නුවණැත්තන්ගේ ගරු කළ යුතු බවට ද මනෝඥා බවටද පැමිණේ මෙය මෙසේද කියන ලදි.

යම් මිනිසෙක් කුචරලා මල් කොළයකින් ඔතයිද එම කොළයෙන්ද සුවද විහිදේ නුවණැත්තන් ආශ්‍රය කිරීමට ද එසේය.

අකීර්ති පණ්ඩිත තෙමේද ශ්‍රක්‍ර දිව්‍යරාජයා විසින් වරයන් දෙනු ලබන කල්හි මෙසේ කිහ.

නුවණැත්තා හෙවත් පණ්ඩිතයා දක්නේය. මම පණ්ඩිතයාගේ වචනය අසන්නේය. එසේම එබදු පණ්ඩිතයන් සමඟ එකට වාසය කරන්නේය. පණ්ඩිතයන් සමඟ කථා බහෙහි යෙදෙන්නේය. ඔහු කියන දේ කරන්නේය. ඔහුට ප්‍රිය කරන්නේය. කාශ්‍යපය හේතුව කියන්නී

පණ්ඩිතයා බවට කවර නම් යහපතක් නොකරන්නේද කාශ්‍යපය කවර කරුණකින් පණ්ඩිතයාගේ දැකීම කැමති වන්නෙහි ද,

නුවණැති පණ්ඩිත ජන තෙමේ යහපතක් වූ මාර්ගයෙහි ගෙය යයි. නුසුදුසු දෙයෙහි නොයොදවයි. යහපත් වූ මාර්ගය ශ්‍රේෂ්ඨ වශයෙන් ගනී. යමෙක් නිවර්දිව කියන ලද්දේ නොකිපෙයි. ඔහු හික්මීම මැනවින් දැන ගනියි. ඔහු සමඟ සමාගමය යහපත්ය. 'යනුවෙනි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු ආකාරයෙන් පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීම ප්‍රශංසා කරන්නේ පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීම මංගල යයි කියා දැන් හම බාලයන් සේවනය නොකිරීමෙන්ද පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීමෙන් ද පිළිවෙළින් පිදිය යුතු බවට පැමිණි උතුමන් ට පිදීම ප්‍රශංසා කරන්නේ පිදිය යුත්තන් පිදීම මංගල යැයි කිය. එහි පිදිය යුත්තෝ නම් සියලු දෙවියන්ගෙන් දුරු වූ බැවින්ද සියලු ගුණයන්ගෙන් යුක්ත බැවින්ද භාග්‍යවන් වූ බුදුවරුන්ද ඉන් පසු පසේ බුදු වරුන්ද ආර්ය ශ්‍රාවකයෝද එබඳු උතුමන්ට වනාහි කරණ පූජාව සවල්ප වුවත් බොහෝ කාලයක් හිත සුව පිණිස වෙයි. සුමන මාලාකාරයා මල්ලිකා දේවිය ආදී හු මෙයට නිදසුනකි. එයද ආමිෂ පූජාවක් වෙයි. ප්‍රතිපත්ති පූජා ගැන කවර කථාද ? යම් හෙයකින් යම් කුල පුත්තයෝ සරණාගමනයෙන් ද ශික්‍ෂාපද පිළිගැන්වීමෙන්ද, උපෝසථ අංගය සමාදන් වීමෙන්ද, වතුපාරිශුද්ධ ශීලයෙන් යුක්ත වූ තමන්ගේ ශීල ගුණයන්ගෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පූජා කෙරෙද්ද කවරෙක් ඔවුන්ගේ එම පූජාවගේ ඵලය වර්ණනා කරන්නේද ඔවුහු වනාහි තථාගතයන් වහන්සේට පරම වූ හෙවත් උතුම් වූ පූජාවෙන් පූජා කෙරෙහි යයි කයන ලදී.

යම්සේ මෙසේද කිය. 'ආනන්දයෙනි, යම් හික්‍ෂුවක්, හික්‍ෂුණියක හෝ උපාසකයෙක් හෝ උපාසිකාවක් හෝ ධර්මයන්ට හා අනුධර්මයන්ට පිළිපත්තේ නිවර්දි මඟට බැස්සාහු, ධර්මයට අනුව හැසිරෙත්ද හෙතෙම තථාගතයන් වහන්සේට පරම වූ පූජාවෙන් සත්කාර කරයි. ගරු කරයි. බුහුමන් කරයි. පූජා කරයි. යයි කීහ. මේ අනුසාරයෙන් පසේ බුදුවරුන් හා ආර්ය ශ්‍රාවකයන්ටද පිදීමෙන් හිතසුව එළවන බැවින් මංගල යැයි දතයුත්තාහ. තවද ගෘහස්තයන්ගෙන් පවුලේ බාලයාට වැඩිමහල් සහෝදරයා හා සහෝදරිය පිදිය යුතු වේ.පුත්‍රයාට මව්පියෝ පිදිය යුතු අය වෙති. කුල භාය්‍යාවන්ට සිවාමියා හා නැන්දම්මාද මාමාද පිදිය යුතු අය වෙති. මෙසේද මෙහි පිදිය යුත්තෝ දත යුත්තාහ. මොවුන්ගේ

වනාහි මෙසේ පිදීම නිසා කුසල් දහම් සිදුවන බැවින්ද මේවාද මංගලම වේ. එය මෙසේ ද කියන ලදී. 'යම් ඔවුහු මව කෙරෙහි ගරු කරන්නෝ වන්නාහුද පියා කෙරෙහි ගරු කරන්නෝ වන්නාහුද ශ්‍රමණ භාවයට භාරහත් භාවයට ගරු කරන්නෝ වන්නාහුද කුල දෙටුවන් පුදන්නෝ වන්නාහුද, මේ කුශල ධර්මය සිදු කරගෙන පවතින්නාහ. ඔවුහු එම කුශල ධර්මයන් සිදු කිරීම හේතු කොට ගෙන ආසුඛයෙන්ද වැඩෙන්නාහ. වර්ණයෙන්ද වැඩෙන්නාහ. යන ආදියයි. දැන් යම් භෙයකින් යම් තැනක යම් මංගලයක් නියම කොට එහි ඒ මංගල බව විසිතර කරන්නේය. යනුවෙන් මාතෘකාව තබන ලදී. එහෙයින් මෙය කියයි මෙසේ මේ ගාථාවෙන් බාලයන් සේවනය නොකිරීමද, පණ්ඩිතයන් සේවනය කිරීමද, පිදිය යුත්තන් පිදීමද, යන මංගල කරුණු තුනක් කියන ලදී. එහි බාලයන් සේවනය නොකිරීම නිසා දෙලොව හිත වැඩ පිණිස හේතුවන බැවින්ද පණ්ඩිතයන් සේවනයද, පිදිය යුත්තන් පිදීමද, යන ඒවායේ ඵල සමාපත්තිය වර්ණනා කිරීමෙහි කලින් කී පරිදිම වේ. නිර්වාණයට හා සුගතියට හේතුවන බැවින් මංගල යයි දත යුතුය. මින් මත්තෙහි වනාහි මාතෘකාව නොදක්වාම යමක් යම් තැනක මංගලයක් වේද, එය නියම කොට එහිද මංගල බව විසිතර කරන්නෙමි. අසෙවනා ව බාලානං යනු මේ ගාථාවෙහි අර්ථ වර්ණනාව නිම කරන ලදී. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'උතුම් මංගලය කියන්න යයි එකක් ඉල්ලා සිටියත්, අල්පයක් ඉල්ලන ලද්දේ බොහෝ දෙයක් දෙන උදාර පුරුෂයෙකු මෙන් එක ගාථාවකින් මංගල කරුණු තුනක් දේශනා කොට ඉන් මත්තෙහිද දෙවියන්ගේ ඇසීමේ කැමැත්ත නිසාත් තවත් මංගලයන්ද ඇති බැවින් යමෙකුට යමෙකුට යමක් යමක් අනුකූල වේද ඒ ඒ සත්ත්වයන් ඒ ඒ මංගලයෙහි යොදවනු කැමති නිසාද **පතිරූපදෙසවාසො** යන ආදී ගැථාවන්ගෙන් නැවතත් අනෙක වූ මංගලයන් දේශනා කරන්නට පටන් ගත්හ. එහි පළමුවන ගාථාවෙහි වනාහි, **පතිරූපො** යනු සුදුසු, යෝග්‍ය යනුයි. **දෙසො** යනු ගමක් හෝ නියම් ගමක් හෝ නගරයක් හෝ ජනපදයක් හෝ යම් කිසි සත්ත්වයන්ගේ වාසය කරන ප්‍රදේශයකි. **වාසො** යනු එහි වාසය කරන යනුයි. **පුබ්බ** යනු පෙර ඉක්මහිය ජාතීන්හි යනුයි. **කතපුඤ්ඤතා** යනු රැස්කරන ලද කුසලතාවන් ඇති. **අත්ත** යනු සිතට කියයි. සියලුම ආත්මභාවය හෝ සැලකේ. **සම්මාපණ්ඩි** යනු ඒ චිත්තයාගේ මනාකොට ප්‍රාර්ථනාවට යෙදවීම, තැබීමයැයි කියන ලද්දේ වෙයි. සෙස්ස කියන ලද ආකාරයෙන්ම යන මෙය මෙහි පද වර්ණනාවයි.

අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දත යුතුයි - පතිරූපදේසවාසය නම්, යම් තැනක සිටු පිරිස වසන්ද, දානාදී පුණ්‍යක්‍රියා වස්තූන් පවතින්ද නවාඩග ශාස්තෘ ශාසනය දිලේද එහි වාසය සත්ත්වයන්ගේ පුන්‍යක්‍රියා පිණිස හේතුවන බැවින් මංගල යයි. කියයි.

සිහළ දිවයිනට පිවිසි කෙවුල් ආදීහුද මේ සඳහා නිදසුනකි. අනෙක් ක්‍රමය නම්: පතිරූපදේසවාසය නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ බෝධිමණ්ඩල ප්‍රදේශයද, දම්සක් පැවැත්වූ ප්‍රදේශයද, දොළොස් යොදුන් ප්‍රදේශයෙහි පැතිර සිටි පිරිස මැද සියලු තීර්ථක මතයන් බිඳ යමක මහා ප්‍රාතිහාර්යය දැක්වූ ගණ්ඩබ්බ වෘක්‍ෂ මූල ප්‍රදේශයද දේවාචාරෝහණ ප්‍රදේශයද, යම් අන්‍ය වූ හෝ සැවැත්නුවර 'රජගහ නුවර ආදී වූ බුද්ධාදීන් වාසය කළ ප්‍රදේශයද වෙනී එහි වාසය කිරීම සත්ත්වයන්ට අවිධිමත්කරිය ප්‍රතිලාභයට හේතුවන බැවින් මංගල යයි කියයි. අනෙක් ක්‍රමය නම් පෙරදිගින් කජංගල නම් නියම් ගමයි. එයින් පසුව මහාශාලාවයි. ඉන්පසුව මෙතෙක් මැද ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයයි. ගිණිකොණ දෙසින් සලලවතීනම් නදියයි. ඉන් පසුව මෙතරාන් මැද ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයයි. ඉන් පසුව මෙතරින් මැද ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයයි. බටහිර දිගින් ථූන නම් බමුණු ගමයි. ඉන් පසුව මෙතිරින් මැද ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයයි. උතුරු දිගින් උසිරිද්වජ නම් පර්වතයයි.

ඉන් පසුව මෙතරින් මැද ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයයි. මේ මධ්‍යම දේශය දිගින් යොදුන් තුන්සියයකි. පළලින් යොදුන් දෙසීය පනහකි. වටප්‍රමාණයෙන් යොදුන් නව සියයකි. මෙය පතිරූපදේශය නම් වේ. මෙසහි වතුර්මහද්වීපයන්ටද දෙදහසක් කුඩා දිවයින් වලටද ප්‍රධාන අධිපති වන්නාවූ වතුර්මහද්වීපයන්ටද උපදිති. එකාසංඛ්‍ය කල්ප සියදහසක් පෙරුම් පුරා සැරියුන් මුගලන් ආදී වූ මහා ශ්‍රාවකයෝ උපදිති. ද්වී අසංඛ්‍ය කල්ප සියදහසක් පෙරුම් පුරා පසේබුදුවරුද සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්‍ෂයක් හෝ අෂ්ඨා සංඛ්‍යා කල්ප ලක්‍ෂයක් හෝ සොළොසාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්‍ෂයක් හෝ පෙරුම් පුරා සම්මා සම්බුදු වරුන්ද උපදිති එහි සත්ත්වයෝ වතුර්මහද්වීපයේ අවවාද ලබා ගෙන පන්සිල් හි පිහිටා ස්වර්ගපරායන වෙත්. එසේම පසේ බුදුවරුන්ගේ ද අවවාදයෙහි පිහිටා සම්මා සම්බුදු වරුන්ගේද බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ගේද වනාහි අවවාදයෙහි පිහිටා ස්වර්ගපරායනද නිර්වාණ මාතපරායනද වෙත් එහෙයින් එහි වාසය කිරීම මෙම සම්පත්තීන්ට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි කියයි.

පෙර කරන ලද පින් ඇති බව නම් පෙර ජාතියෙහි බුදු පසේබුදු ක්ෂිණාශ්‍රවයන් අරමුණු කොට ගෙන රැස්කරන ලද කුසල් ඇති බවයි. එයද මංගලයයි. කවර හෙයින්ද බුදුවරුන් පසේ බුදුවරුන් හමුවීම් වශයෙන් දක්වා බුදුවරුන්ගේ හෝ පසේ බුදුවරුන්ගේ ඉදිරියෙහි අසන ලද සිව්පද වූද ගාථාවකගේ කෙළවර රහත් බවට පැමිණීමෙන් පෙර කරන ලද අධිකාර ඇතිවම මතු වූ කුශල මූලය ඇත්තේ වේද හෙතෙම ඒ කුශල මූලයම විදර්ශනා උපදවා නිවනට පැමිණේ මහා කප්පිත රජුගේ අඟ මෙහෙසිය මෙනි. එහෙයින් පෙර කරන ලද පින් ඇති බව මංගල යැයි කියති. **අත්තසමමාපණීධි** මේ ලෝකයෙහි ඇතමෙක් දුසිල්වත් වූ සිත ශීලයෙහි පිහිටුවයි. ශ්‍රද්ධාව නැත්තේ ශ්‍රද්ධා සමාපත්තියෙහි පිහිටුවයි. මසුරු වූයේ ත්‍යාග සම්පත්තියෙහි පිහිටුවයි. මෙය අත්තසමමාපණීධියයි. කියයි. මෙයද මංගලයකි.

කවර හෙයින්ද මෙලොව පරලොව වෛරයෙන් දුරු කරන විවිධ වූ ආනිශංස ලැබීමට හේතුවන බැවිනි. මෙසේ මේ ගාතාවන්ගේද සුදුසු ප්‍රදේශයක වාසය කිරීමද පෙර කළ පින් ඇති බවද තම සිත මනා කොට පිහිටුවීමද යැයි මංගල කරුණු තුනක්ම කියන ලදී. ඒවායේ මංගල බවද ඒ ඒ තැන්හි විසිතුරු කරණ ලද්දේ ද වෙයි. **පතිරූපදෙසවාසො ව** යන මේ ගාථාවගේද අර්ථ වර්ණනාව නිමියේය. දැන් බාහු සව්වඤ්ච යන මෙහි **බාහුසව්වං** යනු බහුශ්‍රැත භාවයයි. **සිපං** යනු යම් කිසි අතෙහි හුරුවයි. විනයො යනු කය වචනය හා සිත හික්මීමයි. **සුසික්කො** යනු මනාකොට හික්මවන ලද්දේ යනුයි. **සුභාසිතා** යනු මනා කොට කියන ලදී. යා යනු අනියම් ලෙස දැක්වීමයි. වාචා යනු වචනයයි. ප්‍රයෝජන රහිත යනුද වේ.සෙස්ස කියන ලද ක්‍රමයමයි මෙය මෙහි පදයන්ගේ විස්තරයයි. අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දත යුතුයි. බාහු සව්ව නම් යමක් අසා දන්නේ වෙයිද ඒ අසා රැස් කරණ දෙයක් හෝ ගැනේ මෙහි ඇතැමෙකුට සුන්ත, ගෙය්‍ය වෛය්‍යාකරණ යැයි බොහෝ කොට අසන ලද්දේ වෙයිද එයයි. මේ ආදී ක්‍රමයෙන් ශාස්තෘ ශාසනායාගේ දරන බව වර්ණනා කරන ලද්දේය.එය අකුශලයන් දුරුකිරීම හා කුශලයන්ට පැමිණීමේ හේතුවෙන් පිළිවෙළින් නිර්වාණය ඤාත් ඤාත් කිරීමේ හේතුවෙන්ද මංගල යැයි කියයි. මේ වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් 'මහණෙනි, මෙසේ අසන්නාවූ ආර්ය ශ්‍රාවකයා අකුසලය අත්හරී, කුසලය වඩයි. වැරදි දේ දුරු කරයි. නිවරදි දේ වඩයි.තමා හෝ

සිත පිරිසිදුව රැක ගනියි 'යැයි ද දේශනා කරන ලදී.තවත් කරුණක්ද දේශනා කරන ලදී. ධරන ලද ධර්මයන්ගේ අර්ථය පරීක්ෂා කරයි. අර්ථය පරීක්ෂා කරන්නේ ධර්මාවබෝධය ඇති වෙයි. ධර්මාවබෝධයෙන් සිහිය හෝ කැමැත්ත උපදී, කැමැත්ත ඇති වූයේ උත්සාහ කරයි.

උත්සාහ කරන්නේ සමාන කොට බලයි.සමාන කොට බලන්නේ උත්සාහ කරයි.උත්සාහ කරන්නේ කයින්ද පරමාර්ථ සත්‍යය ඤාත් ඤාත් කරයි. ප්‍රඥාවෙන්ද විනිවිද දකී යැයිද කියන ලද්දේ වෙයි. ගෘහස්ථ වූ බහුශ්‍රැත බවද යමක් නිවර්දි ද එය දෙලොව හිත සුව පිණිද මංගල යැයි දන යුතුයි. සිල්ප නම් අගාරික ශිල්ප හා අනගාරිය ශිල්පයැයි දෙකකි. එහි අගාරිය ශිල්පය නම් අන්‍ය ප්‍රාණීන්ට බාධා රහිත වූ අකුසලයන්ගෙන් තොර වූ මැණික් කර්මාන්තය රත් කර්මාන්තය ආදී වූ කර්මාන්තය. එය මෙලොව යහපත ගෙන දෙන බැවින් මංගල යැයි දන යුතුය. අනගාරිය ශිල්ප නම් සිවුරු පිළියෙළ කිරීම මැසීම ආදී වූ ශ්‍රමණ පරිෂ්කාර ආදී සකස් කිරීමයි. යම් එය 'මහණෙනි මේ ලෝකයෙහි හික්කුළු යම් ඒ සබුන්මවාටින් උදෙසා කුඩා මහත් වශයෙන් කුමක් කළ යුතු වන්නේද ඒ ඒ කටයුත්තෙහි දක්ෂ වෙයි. 'යනාදි ක්‍රමයෙන් ඒ ඒ තත්ති මනාව විස්තර කර ඇති නාතකර ධර්මය යැයිද යමක් කියන ලද්දේද එය තමන්ටද අනුන්ටද හිත සුව එළවන බැවින් මංගල යැයි ගත යුතුය.

විනය නම් අගාරික විනය හා අනගාරික විනය යැයි දෙකකි. එහි අනගාරිය 'විනය නම් දස අකුසල පථයෙන් වැළකීමයි. එය එහි නොකිළීවී බවට පැමිණීමෙන් ආචාර ගුණයන්හි පිහිටුවීමෙන්ද මනාව හික්මවන බැවින් දෙලොව හිත සුව එළවන බැවින් මංගල නම් වේ.අනගාරිය විනය නම් සප්ත ආපත්ති ස්බන්ධයන්ට නොපැමිණීමයි. මනාව පුරුදු කරන ලද්දේ චතුපාරිසුද්ධ ශිලය හෝ අනගාරිය විනය නම් හේ හෙතෙම කී පරිද්දෙන් එහි පිහිටා රහත් බවට පැමිණේ. මෙසේ ශික්ෂාවෙන් හික්මුනේ ලෝකික හා ලෝකෝත්තර සුවයන් ලැබීමේ හේතුවෙන් මංගල යැයි දන යුතුයි. සුභාෂිත වචනය නම් මුසාවාදාදි දෝෂයන්ගෙන් තොර වූ වචනයයි. 'මහණෙනි, සතර අංගයන්ගෙන් යුක්ත වූ වචනය සුභාෂිත නම් වේ, යනුවෙන් එය කීය. සුසංඥැඤත වචනය හෝ සුභාෂිත නම් වේ.එය මෙසේද කියා ඇති 'යහපත් සේ කියන ලද වචනය උතුම් යැයි සත්පුරුෂයෝ කියත් යන්න පළමු වැන්නයි. එහි දෙවැන්න නම් ධර්මය කියන්නේය. අධර්මය නොකියන්නේය. එහි

තෙවැන්න නම් ප්‍රිය වූවක්ම කියන්නේය. අප්‍රිය වූවක්ම නොකියන්නේය යන්නයි. එහි සතරවැන්න නම් බොරු නොකියන්නේය යන්නයි

මෙයද දෙලොව හිතසුව ඇති කරන හෙයින් මංගල යැයි දක යුතුයයිම් හෙයකින් මෙය විනයටම ඇතුලත් වේ. එහෙයින් විනයග්‍රහනයෙන් මෙය එකට නොගෙන විනය සංග්‍රහ කළ යුතුයි. නැතහොත් මේ උත්සාහයෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක්දී අන්‍යයන්ට ධර්ම දේශනා කරන වචනය මෙහි සුභාෂිත වචනය යැයි දක යුතුය. ඒ වනාහි පතිරූපදේසවාසය මෙන් යෙදේ සත්ත්වයන්ට දෙලොව හිත සුව හා නිවන් ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි කියයි. තවද මෙසේද කියයි.

‘බුදුරජ කෙස්ම නිවනට පමුණුවන යම් වචනයක් දේශනා කරයිද දුක් කෙළවර කිරීම හේතුවන එය වනාහි වචනයන්ගේ උතුම් වේ. යනුයි.

මෙසේ මේ ගාථාවෙහි බහුශ්‍රැත භාවය ශිල්ප ඉගණීම විනය මනා සේ හික්මවන ලද යහපත් කොට කියන ලද වචනයැයි මංගල හතරක් කියන ලද්දේ ඒවාගේ මංගල බවද ඒ ඒ තන්හි විස්තර කරන ලද්දේද වෙයි. **බාහුසච්චකදව** යන මේ ගාථාවෙන් අර්ථ වර්ණනාව නිමියේය.

දැන් මාතෘපිතු උපට්ඨානං යන මෙය මව ද පියා ද යනු **මාතෘපිතු** යනු වෙයි. **උපට්ඨානං** යනු උපස්ථාන කිරීමයි. පුත්‍රයෝද භාර්යාවෝද පුත්තදාරා යනු වේ. ඒ පුත්තදාරස්ස අමු දරුවන්ට සංගහො යනු වේ. අචුල් නොවූයෝ අනාකුලා යනු වේ. කටයුතුම කම්මන්තා යනු වේ. සෙස්ස කියන ලද ආකාරයෙන්ම මෙය පද වර්ණනාවයි. අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දක යුතුය. මව නම් ඉපිද වූ තැනැත්තියයි. පියා ද එසේය. උපස්ථානය නම් පා දෙවීම අත් පා මැඩීම හෙවත් අත් පා මෙහෙවර ඇග ඉලීම නැවීම යනාදියෙන් හා සිවුපසයෙන් සැනසීමෙන්ද උපකාරය කිරීමයි. මෙහි යම් හෙයකින් මව්පියෝ දරුවන්ට බොහෝ උපකාර කරන්නාහුය. හිතවැඩ කැමැත්තාහුය. අනුකම්පා කරන්නෝය. එසේම පුතුන් පිටත ගොස් ක්‍රීඩා කොට පස්තැවරුණු සිරුරින් යුතුව පැමිණි බව දැක පස්පිස දමා හිස සිඹින්නාහු මුළු සිරුරම සිඹින්නාහු ස්නෙහය උපදවති. වර්ෂ සියයක් වුවත් මව්පියෝ හිස මත තබාගෙන සැලකුවත් පුත්‍රයෝ ඔවුන්ට ප්‍රත්‍යයුපකාර කරන්නට අසමර්ථ වන්නාහ. කවර හෙයන්ද

යත් ඔවුහු දරුවන් අති දැඩි කරන්නාහු, පෝෂණය කරන්නාහු, මේ ලෝකය පෙන්න්නේද වෙයි. ඒ නිසා මව්පියෝ 'දරුවන්ට බ්‍රහ්මයෝ නම් වෙති පූර්වාචාර්යෝ නම් වෙති එහෙයින් ඔවුන්ට උච්චූන් කිරීම මෙලොව ප්‍රශංසාවට හේතු වෙයි. පරලොව ස්වර්ග සම්පත්තිය ද ලබා දෙයි. එනිසා මංගල යැයි කියයි. මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේද වදාරණ ලදී.

'මව්පියෝ මහා බ්‍රහ්මයෝ යයිද පූර්වාචාර්ය වරු යයිද කියත් දරුවන්ගේ ප්‍රජාවට සුදුස්සෝ වෙති දරු ප්‍රජාවට අනුකම්පා කරන්නෝ වෙත් එහෙයින්ම නුවණැත්තා ඔවුන්ට නමස්කාර කරන්නේය සත්කාර කරන්නේය '

'අහාර පානයන් ගෙන් ද ල වස්ත්‍රයෙන්ද සයනයෙන්ද ඇග ඉලිමෙන්ද නැහැවීමෙන්ද පාද දෝවනයෙන්ද, 'මව්පියන් කෙරෙහි එබඳු පරිවරියාවෙන් හෙවත් සේවාව කිරීමෙන් නුවණැත්තෝ මෙලොවදීම පසසනු ලබති පරලොව ස්වර්ගයට ගොස් සතුටු වෙති' යනුයි. අනෙක් ක්‍රමය නම් උපස්ථානය නම් පෝෂණය කිරීම කටයුතු කිරීම කුලපරම්පරාව (පිහිටුවීම) පවත්වාගෙනයෑම අදී වශයෙන් පස්වැදැරුම්ය. එය පවිත් වැළැක්වීම ආදී පක්ෂවේදි වූ කරුණු මෙලොව යහපත පිණිස හෙතුවන බැවින් මංගල යැයි දකියුතුයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙය මෙසේද වදාරණ ලදී. ගෘහපති පුත්‍රය, කරුණු පහකින් පුත්‍රයා විසින් පෙරදිග නම් වූ මව්පියන්ට පැවතිය යුතුය ආහාරපාන ආදියෙන් ඔවුන් පෝෂණය කරන්නේය. ඔවුන්ගේ කටයුතු කර දෙන්නෙමි කුල පරපුර ගකගනිමි දායාදය නිසිලෙස භුක්ති විදිමි එසේම ඉවත්ව ගිය කලක්‍රියා කළාවු දෙමාව්පියන්ට පිං දීමට දක්ෂිණාව දෙන්නෙමි යනුවෙනි. ගෘහපති පුත්‍රය, මේ කරුණු පහෙන් පුත්‍රයා විසින් පිළිපදිනු ලබන මව්පියන් කරුණු පහකින් දරුවන්ට අනුකම්පා කරන, පවෙන් වලක්වති, යහපතෙහි යොදවති, ශිල්ප උගන්වති, සුදුසු කුල කුමරියක සමඟ ආවාහ විවාහ කරවති, සුදුසු කාලයෙහි දායාදයන්

පවරා දෙති යනුයි. තවද යමෙක් මව්පියෝ ප්‍රසාදය ඉපදවීමෙන් සිල් සමාදන් කරවීමෙන් පැවිද්දට යොමු කරවීමෙන් යන ක්‍රීඩි වස්තූන්හි යොදවන්ද, මෙතෙම මව්පියන්ට උපස්ථාන කරන්නවුන් අතුරෙන් අග්‍ර වෙයි. ඔහුගේ ඒ දෙමාපිය උපස්ථානය මව්පියන් විසින් කරණ ලද

උපකාරයට ප්‍රත්‍ය උපකාරයක් වූයේ මෙය නොයෙක් මෙලොව පරලොව අර්ථයන්ට හේතුවන හෙවත් පදස්ථාන වන බැවින් මංගල යැයි කියයි. **පුත්තදාරසස** යන මෙහි තමන්ට උපන් පුත්‍රයෝ ද දුවරු ද පුත්‍රසංඛ්‍යාවටම වැටේ. දාරා යනු විස්සක් වූ භාය්‍යාවන්ගෙන් යම්කිසි භාය්‍යාවකි. පුත්‍රයෝ ද භාර්යාවෝ ද පුත්‍ර දාරා යනු වේ. එම අමුදරුවන්ට සඛගහො යනු සම්මානන ආදීන්ගෙන් උපකාර කිරීමයි. එය මනාසේ සංවිධානය කළ කර්මාන්ත ආදිය මෙලොව යහපත පිණිස හේතුවන බැවින් මංගල යැයි දත යුතුයි. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරණ ලදී. බටහිර දිසාව අමුදරුවන් යැයි දත යුතුය. යන මෙහි උදෙසන ලද අමුදරුවන් භාය්‍යා යන ශබ්දයෙන් එකටගෙන ගෘහ්‍යනිපුත්‍රය, කරුණු පහකින් බටහිර දිසාව නම් වූ භාය්‍යාව කෙරෙහි පිළිපැදිය යුතු ය. සම්මානනය අවමන් නොකිරීමෙන් බිරිය නොඉක්මවීමෙන් යස ගුසුරු පවරා දීමෙන් ආභාරණ සපයා දීමෙන් යනුයි. ගෘහපතිපුත්‍රය, මෙම කරුණ පහෙන් ස්වාමියා විසින් බටහිර දිසාව වූ භාර්යාවට පිළිපදිනු ලබන්නේ භාය්‍යාවද කරුණ පහකින් ස්වාමියාට සංග්‍රහ කරයි. ඈය මනා කොට සංවිධානය කරන ලද කටයුතු ඇත්තී වෙයි. පිරිවර ජනයාට මැනවින් සංග්‍රහ කරයි. සැමියා නොඉක්මවයි. සැමියා සපයා ගෙනා තැබූ වස්තුව ආරක්‍ෂා කරයි. ගේ දොර සියලු වැඩෙහි දක්‍ෂව හා අනලස්ව වසයි. මෙය තවත් බන්වැටුප් දීම කරයි. ඒ කෙසේද කිවහොත් පොහෝය දවස්හි වියදමට අවශ්‍ය දෙය දීමද, නැකැත් දවස්හි නැකැත් දැක්වීමද මංගල දිනයන්හි මංගලයන් කිරීමද මෙලොව පරලොව අර්ථයන්හි අවවාද අනුශාසනාවන්ද කරනී එය කියන ලද ආකාරයෙන් මෙලොව යහපත පිණිස හේතුවන බැවින්ද පරලොව යහපත පිණිස හේතුවන බැවින්ද දෙවියන් විසින් ද වැදිය යුතු බව හේතුවන බැවින්ද මංගල යැයි දත යුතුය. එය ශක්‍ර දිව්‍ය රාජයා මෙසේ කීහ.

'ශිහිවු පින් කරන්නාවූ ශිල්වත් වූ උපාසක වූ යම් අය ධාර්මිකව අමුදරුවන් පෝෂණය කරද්ද මම ඔවුන්ට නමස්කාර කරමි යනුයි.

අනාකුල කර්මාන්තයෝ නම් කල්දන්නා බැවින් ද සුදුසු දේ කරන බැවින් ද අනලස් බැවින් ද උට්ඨානචීර්ය සම්පදාවෙන් යුත්ක බැවින් ද විපත්තිවලට හේතු නොවන බැවින් ද කල්පසු කිරීම හා නුසුදුසු දේ කිරීම අත්හැරියාවූ මුදු මොළොක් යහපත් දේ කිරීම ආදී වශයෙන් අකුසල භාවයෙන් තොරවූ කෘෂිකර්මය, ගව පාලනය, වෙළඳාම ආදී වූ

කර්මාන්තයෝය. මේවා තමන්ට හෝ අඹුදරුවන්ට හෝ දැසි දැස් කම්කරුවන්ට හෝ ව්‍යක්ත ලෙස මෙසේ භාත්පසින් යොදන ලද්දහු මෙලොවදීම ධනධාන්‍යාදී අභිවාද්ධිප්‍රතිලාභයට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි කියයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේද දේශනා කරන ලදී.

'ලෞකික ලෝකෝත්තර ධනයාගේ අධිගමෝපකාරී වූ චෛතසික චිරිය ඇති කායික වියඪී සම්පන්න ජන තෙම ලෞකික ලෝකෝත්තර ධනය ලබයි.' යනුයි.

'දවල් කාලයෙහි නිදන්නාවූ රාත්‍රියෙහි නොනැගිටින්නාවූ රහමෙරින් මත්වන ස්ත්‍රී සොබෙකුට මනා කොට ගිහිගෙයි විසිය නොහැකිය'

ඉතා ශීතලය, ඉතා උණුසුම්ය, ඉතා සවසය, යන ලෙසින් මෙසේ වැඩ කටයුතු අත්හරින මිනිසුන්ට දියුණුවක් ඇති නොවේ.

යමෙක් ශීත උෂ්ණ දෙක තණ පතක් තරම් තරම්වත් නොසලකයිනම් පුරුෂචීර්යෙන් කටයුතු කරණ ඔහු සැපයෙන් දුරු නොවේ.

මල් පැණි එකතු කොට මී වද බදින බමරක්හු සේ ධනය රැස්කරණ අයගේ හෝග සම්පත් පස්කැට එකතු කොට ක්‍රමයෙන් තුඹසක් බදින්නාක් මෙන් වැඩේ යන මේ ආදියයි මෙසේ වේ. ගාථාවෙහි ද මාතෘ උපස්ථානයද, පිතෘ උපස්ථානය අඹුදරුවන්ට සංග්‍රහ කිරීම නිරවුල් වූ කර්මාන්තය ද යයි මංගල සතරක් කියන ලදී. අඹු දරුවන්ට සංග්‍රහ කිරීම දෙකක් වශයෙන් ගතහොත් පහකි. මව්පියන්ට උවැටෑත් කිරීම එකක් වශයෙන් ගතහොත් තුනකි. ඒවායේ මංගල හවද ඒ ඒ තන්හි විසින් කරණ ලද්දේම විය. **මාතෘපිතු උපස්ථානං** යන මේ ගාථාවෙහි අර්ථ වර්ණනාව නිමියෝ ය.

දැන් දානඤ්ච යන මෙහි දෙනු ලැබේනුයි. **දානං** තමා සතු දේ අන්‍යයාට ප්‍රතිපාදනය කෙරෙයි යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. ධර්මයාගේ හැසිරීම හෝ ධර්මයෙන් ඉවත් නෙවූ හැසිරීම **ධම්මවරියා** යනුවේ. මොවුන් අපට දැනගනු ලැබෙනුයි **ඤාතකා** යනුවේ. **න අවජ්ජා** යන්න **අනවජ්ජා** යනු වේ. වරදක් නැත යනු අවජ්ජා යනු වේ. නින්දා නොකරණ

ලද්දේ ගර්භා නොකරණ ලද්දේ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. සෙස්ස කියන ලද පරිද්දෙන්ම වෙයි.මෙය පද වර්ණනාවයි. අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දත යුතුයි. දානය නම් අන්‍යයන් උදෙසා යහපත් වූ බුද්ධිය හෝ සතුට පෙරටු කොට ආහාර ආදී දස දාව වස්තු පරිත්‍යාග කිරීමේ චේතනාවයි. ඒ හා යෙදුණු අලෝභ චේතනාව හෝ වෙයි. එහෙයින්ම ඒ වස්තුව අන්‍යයාට පිළියෙළ කර දෙයි.එහෙයින් මෙයින් දෙනු ලැබෙනුයේ දානයයි කියනු ලැබේ. එය බෝහෝ ජනයාට ප්‍රිය මනාප බව ආදී වූ මෙලොව පරලොව පළ විෂයන් ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි දත යුතුයි. දායක තෙමේ සිංහයෙකු සේ දානයට අධිපති වූයේ බොහෝ ජනයාට ප්‍රියද මනාපද වේ යනුවෙනි. මේ ආදී වූ සත්‍යයන් මෙහිදී සිහි කළ යුතුය. අනිත් ක්‍රමය නම් දානය නම් ද්විවිධය. ආමිෂ දානය හා ධර්ම දානය යුතුවෙනි. එහි ආමිෂ දානය කියන ලද පරිදිමය. මෙලොව පරලොව දුක් නැසීමට හා සැප ගෙනදීමට වනාහි සම්මා සම්බුදුන් විසින් දේශිත ධර්මයන්ගේ අන්‍යයන්ට හිත කැමැතිව දෙසූ ධර්ම දානය මේ දාන දෙකෙන් අග්‍ර වේ.එය මෙසේ ද කීහ.

‘ධර්ම දානය සියලු දානයන් දිනයි. දහම් රසය සියලු රසයන් දිනයි. දහමෙහි ඇලීම සියලු ඇලීම් දිනයි. තෘෂ්ණාව ක්‍ෂය කරණ ලද්දේ සියලු දුක් දිනය’ යනුවෙනි.

එහි ආමිෂ දානයාගේ මංගල බව කියන ලද්දේ වෙයි. ධර්ම දානය වනාහි යම් හෙයකින් අර්ථය අවබෝධ කරගැනීම ආදී ගුණයන්ට පදස්ථාන වෙයි. එහෙයින් මංගල යැයි කියයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙය ‘මහණෙනි, යම් යම් පරිද්දෙකින් හික්‍ෂුව යම් විදියකින් අසන ලද්දේ ද, යම් සේ පර්යාප්ති ධර්මය විස්තර වශයෙන් අන්‍යයන්ට දේශනා කරයිද, ඒ ඒ අයුරින් හෙතම ඒ ධර්මයෙහි අර්ථය විදින සුළු වූයේ වෙයි යන මේ ආදියයි. ධර්ම වර්යාව නම් දස කුශල කර්මපථ වර්යාවයි. මෙසේද කීය. ගෘහපතියෙනි, කයින් ධර්ම වර්යාව හා සමවර්යාව වනාහි ත්‍රිවිධ වෙයි. යන මේ ආදියයි. ඒ මේ’ ධර්මවර්යාව වනාහි සර්ග ලෝකයෙහි ඉපදීමට හේතුවන බැවින් මංගලයයි දත යුතුය. මෙය වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ගෘහපතියෙනි, ධර්මවර්යාව හා සමවර්යාව නිසා වනාහි මෙසේ මෙලොව ඇතැම් සත්ත්වයෝ කයෙහි බිඳීමෙන් මරණින් මත්තෙහි සුගති සංඛ්‍යාත වූ ස්වර්ග ලෝකයෙහි උපදිති යනුවෙන් කියන ලදී.නැයෝ නම් මවගේ සිට හෝ පියාගේ සිට

හෝ සත්වෙති මී මුත්තා දක්වා කාලයට අයත් අයයි.තමා ලගට පැමිණි, සම්පත්වලින් පිරිහීම නිසා හෝ රෝගාදිය නිසා පිරිහුනා වූ හෝ එසේ වීමෙන් විනාශයට පත් ඔවුන්ට හැකි අයුරින් කැමතිම ඇදුම් පැළඳුම් ධන ධාන්‍ය ආදියෙන් සංග්‍රහ කිරීමයි.

මෙලොව වශයෙන් ප්‍රශංසා ආදිය ලැබීමටද පරලොව වශයෙන් සුගතියට යාම ආදියටද යන විශේෂයන් ලැබීමටද හේතුව බැවින් මංගල යැයි කියයි. **අනවජ්ජාති කම්මානී** යන මෙහි වැරදි නම් දෙකක් වෙයි. මෙලොව වශයෙන්ද පරලොව වශයෙන්ද යනුවෙනී මෙයද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් 'මහණෙනි, මේ වැරදි දෙකකී එම දෙක නම් කෙසේද ? මෙලොව වශයෙන් ඇතිවන වැරද්ද හා පරලොව වශයෙන් ඇතිවන වැරද්ද ද යනුවෙනි. මහණෙනි, මෙලොව වශයෙන් ඇති වැරද්ද කෙබඳුද ? මහණෙනි මොලොව ඇතැමෙක් අපරාධකාරයා වූ සොරා රජ තෙමේ අල්ලාගෙන නොයෙක් කටයුතු කරන්නාහු කරවන්නාහු කසවලින් තළනු ලබන්නාහු පොලු කැල්ලකින් හෝ තළන්නාහු, සිඳින්නාහු, පයද සිඳින්නාහු, අත්පාද සිඳින්නාහු, කනද සිඳින්නාහු, නාසයද සිඳින්නාහු, කන හා නාසය යන දෙකම සිඳින්නාහු, හිස් කබල ගලවා එහි රත්කළ ගලක් හෝ යකඩ ගුලියක් දමා හිසේ මොළය උණුවී යාමට කරන වධය වූ බිලභිගුච්ඡික නම් හිසකෙස් ගලවා දෙන වධය වූ සංඛමුණ්ඩක නම් වධයද කරන්නාහු, මුඛයෙන් තෙල් ගැල්වූ රෙදි ඔබා ලිනිදැල්වීම කරන රාහුමුඛ නම් වධයද කරන්නාහු, ශරීරයෙහි ගිනි දල්වා කරන ජෝතිමාලක නම් වධයද කරන්නාහු, අත්වල තෙල්රෙදි ඔතා ගිනි දල්වා කරන හස්පජ්ජෝතික නම් වධයද කරන්නාහු, එරකවත්තික නම් වධයද, කරන්නාහු, වීරකවාසික නම් වධයද කරන්නාහු, එණෙයාක නම් වධයද, කරන්නාහු, බලිසංගික නම් වධයද, කරන්නාහු, කහාපණ නම් වධයද කරන්නාහු, බාරාපතවිජික නම් වධයද කරන්නාහු, පළිසපරිවත්තික නම් වධයද කරන්නාහු, පලාලපීඨක නම් වධයද කරන්නාහු, රන්වූ තෙලින්ද ඉසින්නාහු බල්ලන් ලවා ද කවන්නාහු, පණපිටින් උළෙහි සිටුවන්නාහු, කඩුවෙන්ද හිස සිඳින්නාහු එබඳු වූ ඔහුට මෙබඳු අදහසක් ඇතිවෙයි. මෙබඳු ස්වරූප ඇති පාපකර්මයන්ගේ හේතුවෙන් රජවරු අපරාධ කරන්නාවූ සොරා අල්ලාගෙන විවිධ වූ වධදීම් ආදී කටයුතු කෙරෙත්, කසයෙන්ද තලත්, - පෙ - කඩුවෙන්ද හිස සිඳිත්, මම ද වනාහි මෙබඳු ස්වරූප ඇති පවිකම් කරන්නෙමිද මට ද රජවරු මෙසේ අල්ලාගෙන

මෙබඳු වූ විවිධ වූ වධ්දීම ආදී කටයුතු කරන්නාහ. කසවලින් තලන්නාහුය. - පෙ - කඩුවෙන් ද හිස සිඳින්නාහුය. හෙතෙම මෙලොව වශයෙන් වරදට බිය වූයේ අනුන්ගේ ලාභයන් පලුදු නොකරමින් හැසිරෙයි. මහණෙනි, මෙය මොලොව වශයෙන් ඇතිවන වරද යැයි කියයි. මහණෙනි, පරලොව වශයෙන් වරද කෙබඳුද ? මහණෙනි මෙලොව ඇතැමෙක් මෙසේ සකලා බලයි. කයින් දුසිරිතයෙහි හැසිරීමේ පවිටු විපාක පරලොව වශයෙන් ලැබේ. වච්ඡුස්වරිතයාගේ ද පවිටු විපාක පරලොව වශයෙන් ලැබේ. මනෝ දුශ්චරිතයාගේ පවිටු විපාකයද පරලොව වශයෙන් ලැබේ. මම ද වනාහි කයින් දුසිරිතෙහි හැසිරෙන්නෙමිද, වචනයෙන් දුසිරිතෙහි හැසිරෙන්නෙමිද, සිතීන් දුසිරිතීහි හැසිරෙන්නෙමිද තවද එය යම් මම කයෙහි බිඳීමෙන් මරණින් මත්තෙහි අපාය නම් වූ දුර්ගති නම් වූ විනිපාත නම් වූ නිරයෙහි නො ඉපදෙන්නෙමිසි හෙතෙම පරලොවට අයත් වරදට බියපත් වූයේ කාය දුශ්චරිත අත්හර කාය සුවරිතය වඩයි. වච්ඡුස්වරිත අත්හැර වච්ඡු සුවරිතය වඩයි. මනෝ දුශ්චරිතය අත්හැර මනෝ සුවරිතය වඩයි. සීත පිරිසිදුව රැක ගනී. 'මහණෙනි, මේ පරලොව වරද යයි කියයි. මහණෙනි මේ වැරදි දෙකක් යැයි කිහ. **එහි දිවයධමමික** යනු මෙලොවදීම මේ ආත්මභාවයේදීම කුශල් විපාකයයි. **සමපරායිකං** යනු පරලොව අනාගත ආත්ම භාවයෙහි උපන් විපාකයයි. **අංගුවාරිං** යනු පව් කරන්නා අපරාධ කරන්නා යනුයි. රාජානො ගහෙනවා විවිධා කමමකාරනා කාරෙනති යනු සොරු අල්ලාගෙන රාජ පුරුෂයෝ නොයෙක් වද දෙයි. රජවරු වනාහි එය කරවන්නෝය. මෙසේ වදදීම කරනු ලබ ඒ සොරා මෙතෙම දකියි. එහෙයින් අපරාධ කරන්නාවූ සොරා අල්ලාගෙන රජවරුන් නොයෙක් වධ්දීම කරනු දකියි. යයි කියන ලදී. **අදාධ දණ්ඩකෙහි** යනු මුගුරින් ප්‍රහාරයෙහිද ප්‍රහාරය සිදු කිරීම පිණිස අත්දැඬූ හතර හෝ දෙකඩ බිඳ ගන්නා ලද දඬුවලින් හෝ **බිලඛගථාලිකං** යනු කැඳ හැළියකට හේතුවන එය කරන්නාවූ ශීර්ෂ කපලාය උපුටා රත්වූ යකඩ ගුලියක් අඩුවකින් ගෙන එහි බහාලති. එයින් හිස් මොළය උණුවී උඩට එයි. **සඩධමුණ්ඩක** යනු හිසේ සම හා හිසකෙස් ගලවා සක්හෙඩියක් මෙන් මුඩු කිරීමේ වධයයි. එය කරන්නාහු උතුරු තොල හා කන් සිළු දෙකෙන් ගෙලවළුව වෙන් කිරීමෙන් සම සිඳි සියලු කෙස් එකට ගැටයක් කොට දණ්ඩකින් සොලවා උගුලන්නේ කෙස් සමග හම ඔසවයි. ඉන් පසුව හිස් කබල බොරළු කැටවලින් උලා දොවන්නාවූ සක් පැහැය කරති. **රාහුමුඛං** යනු

රාහුමුඛ නම් වධයයි. එය කරන්නාවූ උලකින් මුඛය විවෘත කොට මුඛතුළ පහනක් දල්වති.

කණ්ඨස්ඵලිත් පටන් ගෙන මුඛය නියනකින් හාරති. ලේ වැගිරී මුඛය පිරෙයි. **ජොතිමාලක** යනු ශරීරය තෙල් උරයකින් වෙලා දල්වති. **හස්පජේරාතික** යනු අත් තෙල් උරයකින් වෙලා පහනක් මෙන් දලවති. **ඵරකවස්ඵක** යනු ඵරකවස් නම් වධයයි. එය කරන්නාවූ බෙල්ලේ පටන් යටට සම වැටී කපන්නාහු ගොප්මසෙහි හෙලති. ඉක්බිති යොනකින් (ලණුවකින්) අදිති. ඔහු තමාගේ සම් වැටී පාගා පාගා වැටෙයි. **වීරකවාසික** නම් වීරකවාසික නම් වධයයි. එය කරන්නාහු සම රවුමට කපා තුනටියෙහි තබයි. තුනටියේ සිට කපා පයේ වළලුකරයන්හි තබති. ඉහළ සිට යට ශරීරයට හීන් තීරු සහිත ඇඳුමක් අදින ලද්දාක් මෙන් වෙයි. **ඵණෙයාක** යනු ඵණෙයාක නම් වධයයි. එය කරන්නාහු වැලමිටි දෙකෙහිද දණහිස්වලද යකඩ වළලු දමා යකඩ හුල් කෙටීම කරයි. හෙතෙම යකඩ හුල් සහරකින් පොළොවෙහි පිහිටුවයි. ඉන්පසුව ඔහු වටේට ගිණි දල්වති. ඵණෙයාක නම් වධය ජෝතිපරිග්ගහය මෙන් යයි එය දැක්වූ තැනද මෙයම කියන ලදී. කලින් කළ හුල් ඉවත් කොට ඔහු ඇට කෙලවර සහරින්ම තබයි. මෙබඳු වධයෝ නම් නැත.

බලිසමංසික යනු මුඛයෙහි දෙපැත්තෙන්ම කොකු ගසා සම්මස් නහර ගලවති. **කහාපණක** යනු සියලු ශරීරය තියුණු වැය වලින් කෙළවරක පටන් කහවණුව කහවණුව පමණ හෙළමින් කැබලි කරයි. **ධාරපතපික** යනු ශරීරය ඒ ඒ තන්හි ආයුධයන්ගෙන් ගසා කොසුවලින් ලුණු ගල්වති. සම්මස් නහර වැගිරී ඇට සැකිල්ලක් මෙන් සිටියි. **පලිස පරිවතතික** යනු එක පැත්තකින් හොවා කන් සිදුරෙන් යකඩ හුලක් ගසා පොළොව සමඟ එකාබද්ධ කරති. ඉක්බිති පාදයන්ගෙන් අල්ලාගෙන ඔහුව කරකවති. **පලාලපීඨක** යනු දක්ෂ චූ වධකයා සිව්සම සිදු ඇඹරුම්ගල්වලින් ඇට බිද කෙස්වලින් ගෙන ඔසවයි. මස් ගොඩක්ම වෙයි. ඉන්පසු කෙස්වලින්ම වෙළා ඔහු ගනිති. පිදුරු වළල්ලක් මෙන් කොට වෙළත්. **සුනබෙහි අපි** යනු දින කීහිපයක් ආහාර නොදී කුස ගින්නෙන් සිටින බල්ලන් ලවා කවවති. ඔවුහු මොහොතකින් ඇට සැකිල්ලක් මෙන්ම කරති. **සුලෙ උත්තාසෙනෙක** හුලෙහි සිටුවන්නේ **න පරෙසං පාහතං පලුමපනො වරති** යනු අත්සතු බඩුවක් පිටුපසට ගෙනෙන ලද්දේ යටත් පිරිසෙයින් ඇතුල් වීපියෙහි වැටුනාවූ දහසක් වචිනා බඩුවක් හෝ දැක මෙයින්

පිවත් වන්නෙමිසි පැහැර ගනිමින් පිවත් වන්නෙමිසි පැහැර ගනිමින් විශේෂයෙන් පැහැර ගනිමින් නො හැසිරෙයි. මෙයින් කවර අර්ථයක්දැයි පාපිවින් හෝ පෙරළා දමා යයි. **පාපකො** යනු ලාමක වූ දුක්වූ අකමැති වූ යනුයි. **කිඤ්චනං** යනු ඒ කාරණය කුමක් නම් වන්නේද ? **යාහං** යනු යමකින් මම යනුයි. **කායදුච්චරිතං** යනු පාණාතිපාතාදී ක්‍රීඩිධ වූ අකුසල වූ කාය කර්මයයි. **කාය සුච්චරිතං** යනු එය විරුද්ධ වූ ක්‍රීඩිධ වූ කුසල කර්මයයි. **චච්චුච්චරිතං** යනු මුසාවාදාදී චතුර්විධ වූ අකුසල කර්මය යි. **මනෝ දුච්චරිතං** යනු අභිජ්ඣා ආදී වූ ක්‍රීඩිධ වූ අකුසල කර්මයයි. **මනෝසුච්චරිතං** යනු එයට විරුද්ධ වූ ක්‍රීඩිධ වූ කුසල කර්මයයි. සුද්ධං අනන්‍යානං පරිහරති මෙහි සුද්ධිය පෙපරිදි වේ. පරියයා වශයෙන් හා නිජ්ජරියාය වශයෙනි. සරණාගමනයෙන් පරියයා වශයෙන් තමා පිරිසිදුව පරිහරණය කරයි නම් වේ. එසේම පඤ්චයිලයන්ගෙන් දස සීලයන්ගෙන්. චතුපාරිශුද්ධි සීලයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් - පෙ - නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයෙන්, සොනාපත්ති මාර්ලයෙන්, සොනාපත්ති ඵලයෙන්, - පෙ - අර්හත් මාර්ගයෙන් යන පිළිවෙළින් තමා පිරිසිදුව පරිහරණය කරයි. නම් වේ. රහත් පලයෙහි පිහිටියාවු රහතන් වහන්සේ වනාහි සිදුනු මල් ඇති පඤ්චස්කන්ධය නභවනකල්හි ද, කවන කල්හිද, අනුභව කරන කල්හිද, හිදුවන කල්හිද, හොචවන කල්හිද, නිජ්ජරියායා වශයෙන් ශුද්ධ වූ නිර්මල වූ ආත්මය පරිහරණය කරයි පිළිදැඟුම් කෙරෙහැයි. දත යුතුයි. එම වැරදි දෙකට විරුද්ධ වූ අනවද්‍ය වූ කර්මයෝ නම් උපොසඨංගසමාදානය, වනාවත් කිරීම, ආරාම හා වන රෝපණය හේදවු සැදීම ආදීවූ කාය වාග් මනෝ සුච්චරිත කර්මයෝ ය. ඒවා වනාහි නොයෙක් ආකාර වූ හිත සුව ලබා දෙන බැවින් මංගල යැයි කියයි. විසන්ධියෙනි, මේ තැන වනාහි යමක් පවතිද එනම් මේ ලෝකයෙහි ස්ත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ අංග අටකින් යුක්ත වූ පෙහෙවස් වැස කයෙහි බිඳීමෙන් මරණින් මත්තෙහි වාතුර්මහාරාපිත දෙවියන් අතර උපදින්නේය. යන මේ ආදී වූ සුත්‍රයෝ මෙහිදී සිහිකළ යුත්තෝය. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි දානය, ධර්මවරියාව, ඤාති සංග්‍රහය, නිවැරදි වූ කර්මාන්තයෝ යයි මංගලයෝ සතරක් කියන ලද්දාහ. ඒවායේ මංගල බවද ඒ ඒ තන්හි විස්තර කරන ලද්දේ ද වෙයි.

නිට්ඨිතා දානඤ්චාති ඉම්සසා ගාථාය අස්ථවණණනා

දානඤ්ච යන මේ ගාථාවගේ අර්ථ වර්ණනාව නිමිඨේය.

දැන් ආරති යන මෙහි **ආරති** යනු නොඇලීමයි. **විරති** යනු වැළකීමයි. මෙයින් සත්ත්වයෝ වැළකෙන්නේය හෝ විරති යනුයි. **පාපා** යනු අකුසලයෝ ය. මත්කරවන අර්ථයෙන් **මජ්ජං** යනුවේ. මත්ද්‍රව්‍යය පිළිබඳ පානය මජ්ජපාන නම් වේ. ඒ මද්‍යපානයෙන් හික්මුනු යනු **සංයමො** යනු වේ. ප්‍රමාද නොවීම **අපමාදො** යනුවේ. **ධමමෙසු** යනු කුසලයන්හි සෙස්ස කියන ලද ක්‍රමය අනුව මරයි. මෙය වනාහි පද වර්ණනාවයි. අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දක යුතුය :- ආරති නම් පාපයෙහි ආදීනව දක්නේ සිතින්ම නොඇලීමයි. විරති නම් කර්මද්වාර වශයෙන් කයින් හා වචනයෙන් වැළකීමයි. ඒ මේ විරතිය නම් සම්පත්ති විරති, සමාදාන විරති, සමුවිජේද විරති, යයි. ත්‍රිවිධ වෙයි. මෙහි කුල පුත්‍රයාට තමාගේ යම් ජාතිය හෝ කුලය හෝ ගෝත්‍රය හෝ නිසා මෙය සුදුසු නොවේ යැයි නම් මම මේ ප්‍රාණය තසන්නෙමීද, නොදුන් දේ ගන්නෙමීද, ආදී ක්‍රමයෙන් පැමිණියාවූ වස්තුවෙන් වැළකීම, යන මෙය සම්පන්න විරති නම් වේ. ශික්ෂා පද සමාදාන වශයෙන් වනාහි පැවතීම සමාදාන විරති නම් වේ. යමකුගේ සමාදානයේ පටන් කුලපුත්‍ර නොමේ ප්‍රාණාතිපාතාදිය නොකරයි. ආර්ය මාර්ගයෙන් යුක්තවූයේ සමුවිජේද විරති නම් වේ. යමකුගේ පැවැත්මේ පටන් ආර්ය ශ්‍රාවකයාගේ පඤ්ච භයද, චෛරයෝද, සංසිද්ධනාහු වෙති පාපාය නම් යම් ඒ 'ගෘහපතිපුත්‍රය, පාණාතිපාතය කිරීම ක්ලේශයකී අදින්තාදානය - පෙ - කාමෙසුම්චිජාරය - පෙ - මුසාවාදය - පෙ - යයි මෙසේ විස්තර කොට

'පරපණ නැසීමද, සොරකම් කිරීමද, බොරුකීමද, පරභූවන් කරා යෑමද, නුවණැත්තෝ ප්‍රසංශා නොකරන්නේ යයි කියයි'

මෙසේ ගාථාවෙහි කර්ම ක්ලේශ සංඛ්‍යාත වූ වතුර්විධ අකුසලය සංග්‍රහ කියන ලදී. ඉන්පසු මේ සියලු පාපයෙන් නො ඇලීමද, වැළකීමද මෙලොව පරලොව භය හා චෛරය දුරුකිරීම් ආදීවූ නොයෙක් ආකාර විශේෂයන් ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගලයයි කියයි. 'ගෘහපතිපුත්‍රය, පාණාතිපාතයෙන් වැළකුනේ වනාහි ආර්ය ශ්‍රාවකයා යයි ආදීවූ සුත්‍රයෝ මෙහිදී සිහිකළ යුත්තාහ. මජ්ජපානා සඤ්ඤමො නම් මුලින් කී මදයට හා ප්‍රමාදයට මුල්වන රහමෙරින් වැළකීමට තවත් වචනයකි. යම් භෙයකින් වනාහි මත්පැන් බොන තැනැත්තෝ අර්ථයද (ඵලයද) නොදකියි. ධර්මයද (හේතුවද) නොදකියි. මවට අන්තරාය කරයි. පියා බුදු පසේබුදු තථාගත ශ්‍රාවකයන්ටද අන්තරාය කරයි. මෙලොවේදීම දුගතියටද

භවයෙන් භවය උම්මාදයට පැමිණෙයි මද්‍යපානයෙන් වනාහි හික්මුණේ එම දෝෂයන්ගේ සංසිද්ධිම වේ. ඉන් වෙනස් වූ ගුණ සම්පන්නියටද පැමිණේ. එහෙයින් මේ මද්‍යපානයෙන් හික්මීම මංගලයැයි දත යුතුයි. කුශල ධර්මයන්හි අප්‍රමාදය නම් කුශල ධර්මයන්ගේ වැටීම පිණිස සකස් නොකළ ක්‍රියා ඇති බවද, නිරන්තරයෙන් නොකෙරෙන ක්‍රියා ඇති බවද, අවසන් නොකරන ලද ක්‍රියා ඇති බවද බහා තබන ලද විර්යය හෙවත් වගකීම් ඇති බවද, සේවනය නොකිරීමය, නොවැඩීමද, බුහුලිකරණය නොකිරීමද, අධිෂ්ඨාන නොකිරීමද, අනනුයෝගයද යන මෙය ප්‍රමාදයයි. මෙබඳු වූ ප්‍රමාදය ප්‍රමාදවීම, ප්‍රමාදවන බව යන මෙය ප්‍රමාදයයි කියයි. යනුවෙනි. මෙහි කියන ලද ප්‍රමාදයාගේ ප්‍රතිපක්‍ෂ ක්‍රමයෙන් අර්ථ වශයෙන් කුශල ධර්මයන්හි සිහියෙන් වෙන්නොවී වාසය කිරීමයයි. දත යුතුයි. එය නොයෙක් ආකාරවූ කුසලයන්ට පැමිණීමට හේතුවන හෙයින් නිවනට පැමිණීමට හේතුවන හෙයින්ද මංගලයැයි කියයි. 'කෙලෙස් තවන විර්යය ඇති අප්‍රමාදවූවහුගේ අප්‍රමාදය නිවනට හේතුවෙයි. යනුවෙන්ද මේ ආදී ශාස්තෘන් වහන්සේගේ පණිවුඩය දතයුතුයි. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි පවිත් වැළකීමද, මද්‍යපානයෙන් වැළකීමද 'කුශල ධර්මයන්හි අප්‍රමාදවීම යයි මංගල තුනක් කියන ලදී. ඒවායේ මංගල බවද ඒ ඒ තැන්හි විස්තර කරණ ලද්දේමය.

නිට්ඨිතා ආරති විරතීති ඉම්සසා ගාථාය අපථවණණනා

ආරති විරතී යන මේ ගාථාවගේ අර්ථ වර්ණනාව නිමියේය.

දැන් ගාරවො යන මෙහි **ගාරවො** යනු ගරුභාවයයි. **නිවානො** යනු යටහත් වූ පැවතුම් ඇති. **සනතුධී** යනු සන්තෝසයයි. කරන ලද දෙයගේ මනාකොට දැනගැනීම **කතඤ්ඤානා** යනුවේ. **කාලෙන** යනු ක්‍ෂණයෙහි, සමයෙහි යනුයි. ධර්මයාගේ ශ්‍රවණය **ධම්මසවණං** යනුවේ. සෙස්ස කියන ලද ක්‍රමය මැයි. මෙය පද විස්තරයයි. අර්ථ විස්තරය වනාහි මෙසේ දත යුතුයි :- **ගාරවො** නම් ගරු කිරීමෙහි යෙදීමට සුදුසු බුදු, පසේබුදු, තථාගත, ශ්‍රාවකයන් කෙරෙහිද, ආචාර්ය උපාධ්‍යායයන් කෙරෙහිද, මව්පියන් කෙරෙහිද, වැඩිමහල් සහෝදරයා හා වැඩිමහල් සහෝදරිය කෙරෙහිද, සුදුසු පරිදි ගෞරව කිරීම, ගරු කිරීම, ගරු කරන බව යන මේ ගෞරවය යම් හෙයකින් සුගතිගමනාදියට හේතුවන බැවින්ද මෙසේ කීය. ගරුකළ යුත්තන්ට ගරු කරයි. වැදිය යුත්තන්ට වදියි. පිදිය

යුක්තන්ට පුදයි. හෙතෙම එම ක්‍රියාවෙන් මෙසේ සමර්ථ වීමෙන් මෙසේ පිළිපැදී මෙන් කයෙහි බිඳීමෙන් මරණින් මත්තෙහි සුගති සංඛ්‍යාත වූ සිවර්ග ලෝකයෙහි උපදියි. ඉඳින් මනුෂ්‍යාත්මයකට පැමිණේද යම් යම් තැනක නැවත නැවත උපදීද උසස්කුල ඇත්තේ වෙයි. යනුයි. එය මෙසේද කිය. මහණෙනි අපරිහාන ධර්මයෝ සත් දෙනකි. එම සතනම් කවරේද ? ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරවය ඇති බව යන ආදියයි. එහෙයින් මංගල යයි කියයි. **නිවානො** නම් යටහත්වූ සිත් ඇති බවය. යටහත් වූ පැවැතුම් ඇති බවය. උඩඟු නොවූ පැවැතුම් ඇති බැවින් යුක්තවූ පුද්ගලයා දුරුකරන ලද මානය ඇත්තේ දුරුකරන ලද දර්පය ඇත්තේ පාපිස්තා වස්ත්‍රයක් හා සමවූයේ යමෙක් බිදුණ වූ අං ඇති වෘෂභයෙකුට සමාන වූයේ උදුරුණ ලද දළ ඇති ඇති සර්පයෙකුට සමාන වූයේ වී මෘදු වූ යහපත් වචන ඇත්තේ වෙයි. යන මෙය නිවාන නම් වේ. ඒ මෙය යසස ආදී ගුණ තමා වෙත ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගලයයි කියයි. මෙසේද කිය. යටහත් පැවැතුම් ඇති තද නොවූ එබදු තැනැත්තා යසස ලබයි යන මේ ආදියයි. **සනතුට්ඨි** සනතුට්ඨි නම් කොයියම් දෙයකින් හෝ ලබන සන්තෝසයයි. එය දොළොස් ආකාර වෙයි. ඒ කෙසේද යත් සිවුරු ආදිය ලැබෙන අයුරින් සතුටුවීමයි. තම ශක්තිප්‍රමාණයෙන් සතුටුවීම හා සමාන රූපස්වභාවයෙන් සතුටු වීම යනුවෙන් ත්‍රිවිධ වෙයි. පිණ්ඩපාන ආදියෙහිද මෙසේය. මේ එහි ප්‍රභේද සංවර්ණතාවයි. මේ ශාසනයෙහි හික්කුච සුන්දර වුහෝ අසුන්දර වු හෝ සිවුරක් ලබයි. එම හික්කුච එයින්ම යැපෙයි. අනිකක් ප්‍රාර්ථනා නොකරයි.

වෙනත් සිවුරක් ලැබුවත් නොගනියි. මෙය ඔහුගේ විවරයෙහි යථාලාභ සන්තෝසයයි. ඉන්පසු එම හික්කුච වනාහි අසනීප වෙයි. බරවූ සිවුරක් පෙරවන්නේ නැමීම හෝ ක්ලාන්ත වීම හෝ වෙයි. හෙතෙම යහලු හික්කුචක සමඟ මාරුකරගෙන සැහැල්ලු වූ සිවුරෙන් යපෙන්නේද සතුටු වූයේම වෙයි. එය ඔහුගේ සිවුර පිළිබඳ යථාබල සන්තෝසයයි.

තවත් හික්කුචක් ප්‍රණීත වූ සිවුපසය ලබන්නේ වෙයි. හික්කුච පට සිවුරු ආදියෙන් එක්තරා වටිනා සිවුරක් ලැබ මෙය පැවිඳි වී බොහෝ කල් වන බහුශ්‍රැත වූ ස්ථවිර හික්කුන්ට සුදුසු යැයි ඔවුන්ට දී තමා කසල ගොඩකින් හෝ අන් තැනකින් හෝ කොහෙන් හෝ රෙදි කැබලි තෝරා රැස්කොට සිවුරක් කොට දරමින් ද සතුටු වූයේම වෙයි. මෙය ඔහුගේ සිවුරු පිළිබඳ යථා සාරුඵප සන්තෝසයයි. මේ ශාසනයෙහි හික්කුච රළු

වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ පිණිඩපාත ආහාරය ලබයි. හෙතෙම එයින්ම යැපෙයි. අනෙකක් බලාපොරොත්තු නොවෙයි. අනෙකක් ලැබුවත් නොගනියි. මෙය ඔහුගේ පිණිඩපාතය පිළිබඳ යථාලාභ සන්තෝසයයි. ඉන්පසුව වනාහි අසනීප වෙයි. රළු පිණිඩපාතය වළඳා දැඩි වූ අසනීපයකට පත්වෙයි. ඒ හික්කුච එය යහලු හික්කුචකට දී එම හික්කුචගේ අතින් ගිතෙල්, මී පැණි කිරි ආදිය වළඳා මහණදම් කරන්නේද සුභුටු වූයේම වෙයි. මෙය ඔහුගේ පිණිඩපාතයෙහි යථාබල සන්තෝසයයි. තවත් හික්කුචක් ප්‍රණීත වූ පිණිඩපාතය ලබයි. හෙතෙම මේ පිණිඩපාතය පැවිදි වී බොහෝ කල් ඇති ස්ථවිර හික්කුන් වූ ප්‍රණීත වූ පිණිඩපාතය නොලැබීම නිසා නොයැපෙන්නාවූ සබ්බමචාරීන්ට සුදුසැයී ඔවුන්ට දී තමා පිටුපිණිස හැසිර මිශ්‍ර වූ ආහාර හෝජන වළඳමින් සතුටුවූයේම වෙයි. මෙය මොහුගේ පිණිඩපාතයෙහි යථා සාරුප්ප සන්තෝසයයි. මේ ශාසනයෙහි හික්කුචට සෙනසුන් ලැබේ. හෙතෙම එයින්ම සතුටුවෙයි. නැවත වඩා යහපත් වූ අනෙකක් ලැබුණත් නොපිළිගනියි. මෙය මොහුගේ සේනාසනයෙහි යථාලාභ සන්තෝසයයි. ඉන්පසුව වනාහි ලෙඩ වෙයි. වාතාශ්‍රයෙන් තොරවූ සෙනසුනෙහි වාසය කරන්නේ අතිශයින්ම පින් රෝගාදියෙන් අසනීප වෙයි. එම හික්කුච යහළු වූ හික්කුචකට එයඳී එම යහළු හික්කුචගේ සෙනසුනට පැමිණෙන්නේ මනා වාතාශ්‍රය ඇති සිහිල් වූ සේනාසනයන්හි වාසය කොට මහණදම් වඩන්නේද වෙයි. මෙය මොහුගේ සේනාසන පරිභෝගයෙහි යථාබල සන්තෝසයයි.

අන්‍යවූ හික්කුචක් සුන්දර වූ සේනාසනයක් ලැබුනත් නොපිළිගනියි. සුන්දර වූ සේනාසනය ප්‍රමාදයට හේතු වෙයි. එහි වසන්නාට චීනමිද්ධා ඇති වෙයි. නින්දෙන් මධ්‍යමාලද ඔහුට නැවත අවදි වූයේ කාම චින්තනයෝ නිතර ඇතිවෙන් යැයි. හෙතෙම එය ප්‍රතික්ෂේප කොට එළිමහන් රැක්මුල පරණ කුට්ටිහි කොයියම් තෑනක වාසය කරත් සතුටු වූයේම වෙයි. මෙය මොහුගේ සේනාසනයේ යථා සාරුප්ප සන්තෝසයයි. මෙය ශාසනයෙහි හික්කුච වනාහි බෙහෙත් ලබයි. අරළු හෝ නෙල්ලි ලබයි. හෙතෙම එයින්ම යැපෙයි. අන්‍යයන් වීසින් ලැබ ගිතෙල්, මී පැණි, උක් පැණි ආදියද බලාපොරොත්තු නොවෙයි. ඒවා ලැබුණත් නොගනී. මෙය මොහුගේ ගිලන්පසෙහි යථාලාභ සන්තෝසයයි. ඉක්බිත්තෙන් වනාහි හික්කුච අසනීප වෙයි. තෙල් නැත්තේ උක්පැණි ගබයි. හෙතෙම එය සහායක හික්කුචට දී එම සහායක හික්කුචගේ අතින් තෙල් බෙහෙත්

කොට මහණ දම් කරන්නේ වූවත් සතුටු වූයේම වෙයි. මෙය මොහුගේ ගිලානපව්වයේහි යථාබල සන්නෝෂයයි. තවත් හික්කුචක් එක් බදුනක ගවමුත්තු අරළු තබා එකක වතු මධුර තබා ස්වාමීනී, යමක් කැමති වන්නේද එය ගත්තු මැනවයි කියනු ලබන්නේ ඒ මොහුගේ රෝගය මේ දෙකින් කවර එකකින් හෝ සන්සිඳෙයි. ඉක්බිති ගවමුත්තු මිශ්‍ර අරළු බුද්ධාදීන් විසින් වර්ණනා කරන ලද්දේයැයි මේ පුත්‍රිමුත්තහෙසජ්ජය හේතු කොට ගෙන පැවිදි දිවිය පවත්වන්නෙමි'යි එහි ඔබ දිවි ඇතිනාක් උත්සාහ කළ යුතුය. යැයි දේශනා කරණ ලද්දේයැයි සිතන්නේ වතුමධුර හේසජ්ජය ප්‍රතිකෂේප කොට ගවමුත්තු මිශ්‍ර අරළු බෙහෙන කරන්නේද ඉතාම සතුටු වූයේම වෙයි. මෙය මොහුගේ ගිලාන පව්වයෙහි යථා සාරූප්ප සන්නෝසයයි. මෙසේ ප්‍රහේද ඇති මේ සියළු සන්නෝසය සන්තුට්ඨි යැයි කියයි. එය අත්‍රීච්ජනා මහිච්ජනා සාපිච්ජනා ආදී වූ පාප ධර්මයන්ගේ ප්‍රහාණය ලැබීමට හේතුවන බැවින්ද සුගතියට හේතුවන පබ්බැවින්ද ආර්ය මාර්ගයට හේතුවන බැවින්ද චතුර්දිසාදී භාව හේතුවෙන්ද මංගල යයි දත යුතුය. 'එකිනෙකින් සතුටුවනු ලබන්නේ සතර දිසාව පටිස රහිත වූයේ වෙයි' යන මේ ආදියද කිය. **කතඤ්ඤාතා කතඤ්ඤාතා** නම් අල්ප වශයෙන් හෝ බොහෝ වශයෙන් යම් කිසිවෙකුවෙකු විසින් කරණ ලද උපකාරයන්ගේ නැවත නැවත සිහිකරණ බැවින් දන්නා බවයි. තවද නිරය ආදියට අයත් දුක් වලින් ආරක්ෂා කරණ බැවින් කුශලයෝම සත්ත්වයාට බොහෝ උපකාර ඇත්තාහු වෙත්. යම් හෙයකින් ඒ කුසලයාගේ උපකාරය සිහිකරණ බවද කතඤ්ඤාතා යයි දත යුතුයි. ඒ සත්පුරුෂයන් විසින් ප්‍රශංසා කට යුතුය. යනාදී නොයෙක් ආකාර වූ විශේෂයන් ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි කියන ලදී. මහණෙනි, මේ පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙක් ලෝකයේ දුර්ලභයහ. ඒ දෙදෙනා කවරහුද ? යමෙක් මුලින් උපකාර කළ තැනැත්තාට පසුව උපකාර කරයිද, යමෙක් කළ ගුණ දන්නේ කෘතවේදී වේද යන දෙදෙනා යයිද කිය. **කාලෙන ධම්මසවනං** කාලෙන ධම්මසවන යනු යම් කළෙක උඩඟු බැවින් යුත් සිත වෙයිද කාම විතර්කාදීන්ගෙන් එකකින් මඩනා ලද ඒ කාලයෙහි ඒවා දුරු කිරීම පිණිස ධර්ම ශ්‍රවණයයි පස්වෙනි පස්වෙනි දවසෙහි ධර්ම ශ්‍රවණය **කාලෙන ධම්මසවනං** නම් වන බව අන්‍යය වූ ආචාර්යවරයෝ කියත්. ආයුෂ්මත් අනුරුද්ධ තෙරුන් වහන්සේ 'ස්වාමිණි පස්දෙනෙක් වූ අපි වනාහි සියළු රාත්‍රියෙහි දැහැමි කථාවෙන් යුක්තව එකට හිදිමුයි යනුවෙන්ද කීහ.

තවද යම් කලෙක කලාණ මිත්‍රයන් වෙතට එළඹ සැක දුරුකරන්නාවූ ධර්මය අසන්නට හැකිය. ඒ කාලයෙහිද ධර්ම ශ්‍රවණය කිරීම 'කාලෙත ධම්මසවනං යැයි දත යුතුයිද කිය. යමෙක් කාලයෙන් කාලයට හෙවත් සුදුසු කල්හි එළඹ විචාරයිද, ප්‍රශ්න කරයිද යනුවෙන්ද කිත. එහෙයින් සුදුසු කාලයෙහි බණ ඇසීම නිවරණ දුරු කිරීමෙන් ආනාසංඝ සතරක් සහිත වූ ආශවක්‍ෂය ආදී නොයෙක් ආකාර විශේෂයන් ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි දත යුතුයි. එය මෙසේද කියන ලදී. මහණෙනි, යම් කාලකෙ ආර්ය ශ්‍රාවකයා අර්ථය මෙනෙහි කොට සියල්ල සිතින් එකට ගෙන යොමු කරන ලද කන් ඇත්තේ ධර්මය අසයි. පඤ්චනිවරණයේ ඒ සමයෙහි නොවෙත් යැයිද මහණෙනි, ඇසීම අනුව ගිය ධර්මයන්ගේ - පෙ - මනාකොට පිළිවිදි ධර්මයන්ගේ ආනිශංස සතරක් බලාපොරොත්තු විය යුතුද වෙයි. මහණෙනි මේ සතර ධර්මයෝ කලින් කල මනා කොට වඩනු ලබන්නහු මනාකොට අනුව පෙරළෙනු ලබන්නාහු පිළිවෙළින් ආශ්‍රවයන්ගේ ශ්‍රයයට පැමිණෙති. එම සතර කවරේද? 'සුදුසු කාලයෙහි ධර්ම ශ්‍රවණය' යනාදියයි. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි ගෞරවයද යටත් වූ පැවතුම් ඇති බවද යථාලාභාදී සන්තුෂ්ඨියද කාතෝපකාර දන්නා බවද සුදුසු කාලයෙහි ධර්ම ශ්‍රවණයද මංගලයෝ පසක් කියන ලද්දාහ. ඒවායෝ මංගල බවද ඒ ඒ තන්හි විස්තර කරණ ලද්දේ ද වේ. නිට්ඨිතා ගාරවො වානි ඉම්ඝසා ගාථාය අත්ථවණණතා

ගාරවො ව යන මේ ගාථාවගේ අර්ථ වර්ණනාව නිමියේය.

දැන් බන්ති යන මෙහි ඉවසීම **බන්ති** නම් වේ. අවවාදය මනාකොට ගන්නා ලද බැවින් යහපත් වූ වදවනය මෙහි ඇතැයි යන්න සුවච නම් වේ. කීකරුවූවහුගේ ක්‍රියාව සොවචසස නම් වේ. කීකරු තැනැත්තාගේ ස්වභාවය **සොවචසසතා** නම් වේ. ක්ලෙසුන්ගේ සංසිදුවන ලද බැවින් **සමණා** යනුවේ. **දසසනං** යනු බැලීමයි. ධර්මය පිළිබඳ සාකච්ඡාව **ධම්මසාකච්ඡා** නම් වේ. සෙස්ස කියන ලද ක්‍රමය මැයි මෙය පදයන්ගේ විස්තරයයි. අර්ථයන්ගේ විසිතරය මෙසේ දත යුතුයි. **බන්ති** නම් ඉවසන සුළු ක්‍ෂාන්තියයි. එයින් යුක්ත වූ හික්‍ෂුච දස ආක්‍රෝශ වස්තූන්ගෙන් ආක්‍රෝශ කරණ කල්හි වධ බන්ධනාදියෙන්ද විශේෂයෙන් හිංසා කරන කල්හි හෝ එසේ කරන පුද්ගලයා කෙරෙහි නොඇසෙන්නාක් මෙන්ද

නොදන්නාක් මෙන්ද වෙනසක් නොමැතිව ඤාන්තිවාදී තාපසයා මෙන් වෙයිද එසේම කිය.

‘අතීත කාලයෙහි ඤාන්තිය පෙන්වන්නාවූ ශ්‍රමණයෙක් විය. ඤාන්තියෙන්ම සිටි ඔහු කාසි රජ තෙමේ සින්දේය’යහපත වශයෙන් හෝ මෙනෙහි කරයි. ඉන් මත්තෙහි අපරාධ නැති බැවින් ආයුෂ්මත් පුණ්ණ තෙරුන් මෙන් වෙයි. එය මෙසේ වෙයි. ස්වාමීණි, ඉදින් මට සුනාපරන්ත ජනපදයේ මිනිස්සු ආක්‍රෝශ කරන්නාහුද පරිභව කරන්නාහුද එහිදී මට මෙබඳු සිතුවිල්ලක් ඇති වන්නේය. මේ සුනාපරන්ත ජනපදයේ මිනිස්සු ඒකාන්තයෙන්ම යහපත්ය. මේ සුනාපරන්ත ජනපදයේ ඒකාන්තයෙන් වඩාත් යහපත්ය. මෙවුනු යම්බඳු වූ මට අතින් පහර නොදෙත් යනාදි වශයෙනි. යමකින් යුක්ත වූයේද ඍෂින්ගේ පවා පැසසුමට ලක්වූයේ වෙයි. **සරහඬෙහා** සරහඬහ ඍෂිතුමා එය මෙසේද කීහ. (සාන්ති තෙමේ) ක්‍රෝධය නිසා කිසි කළෙකත් සෝක නොකරන්නේය. ගුනමකු බව ප්‍රභානස ඍෂිවරයා වර්ණනා කරති. සියල්ලන්ගේම පරූෂ වචනය සහනය කටයුතුයි. නුවණැත්තෝ මේ සාන්තිය උත්තමය යම්හයි කීහ. දෙවියන්ගේද ප්‍රසංශා කටයුතු බවට පැමිණෙයි. ශක්‍ර දිව්‍ය රාජයා මෙසේ කීහ.

‘යම් බලවත් සාන්තියෙක් ඒකාන්තයෙන් දුබලවූවුන්ට ඉවසයිද එය පරම සාන්තය යැයි කියත් දුර්වල නැතැත්තා නිතරම ඉවසයි ‘යනුවෙනි. බුදුරජුන් විසින් ද ප්‍රසංශා කටයුතු බවට පැමිණෙයි.

‘යම් පුද්ගලයෙක් තෙම ආක්‍රෝශයද, වධයද, බන්ධනයද නොකීපිසින් ඇත්තේ ඉවසයිද සාන්තිය බලය කොට ඇති ඒ ක්‍ෂිණාශ්‍රවයා බ්‍රහ්මණයෙකු යැයි කියමි.’

ඒ මේ සාන්තිය මොවුන්ගේද මෙහි විසිතර කරන ලද අන් අයගේද ගුණයන්ගේ ලැබීමට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි දත යුතුයි. **සොච්චසසතා** නම් සහ ධාර්මිකයාට කියනු ලබන කල්හි විකේෂපයට හෝ නිහඩ බවට හෝ ගුණදොස් සිතීමට හෝ නොපැමිණ ඉතාම ආදරයෙද ගෞරවයද යටහත් පහත් බවද පෙරටු කොට යහපතැයි වචනය කරන බවයි. එය බ්‍රහ්මචාරීන්ගේ සම්පයෙන් අවාචාද අනුශාසනා ප්‍රතිලාභයට හේතුවන බැවින් දොස් දුරුකිරීමේ ගුණයන් ඇති කර ගැනීමට හේතුවන බැවින්ද

මංගල යැයි කියයි. **සමණානං වදසසනං** යනු නම් උපශාන්ත භාවයට පත්කරණ ලද කෙලෙස් ඇති වඩන ලද කාය වාග් චිත්ත ප්‍රඥාව ඇති උතුම් වූ හික්මීම සංසිදීම යන ඒවායින් යුක්ත වූ පැවිද්දන් සමීපයට එළඹීම උපස්ථාන කිරීම, සිහි කිරීම අහුම් කන්දීම, යනාදිය දස්සනා නම් වේ.සියලුම ලාමක දේශනාවට දස්සනං යයි කියන ලදී. එය මංගල යැයි දන යුතුයි. කවර හෙයින්ද ? බොහෝ උපකාර ඇති බැවිනි. කියන ලද්දේ වෙයි. මහණෙනි මම එම හික්‍යන්ගේ දැකීම පවා බොහෝ උපකාර සහිතයැයි කියමි යනු ආදියයි. හිත කැමති වූ කුල පුත්‍රයා විසින් සිල්වත්වූ හික්‍යව ගෙදරට පැමිණි කල්හි දැක ඉදින් දියයුතු දෙයක් තිබේ නම් හැකි අයුරින් දියයුතු වස්තුවෙන් සන්කාර කළ යුතුය. ඉදින් දියයුතු දෙයක් නැතිනම් පසංග පිහිටුවා වැදිය යුතුය. එයට නොපැමිණෙනු ලබන කල්හි පවා ඇදිලි ඔසවා නමස්කාර කළ යුතුය. එයටද නොපැමිණෙනු ලබන්නේ පැහැදුනාවූ සිතින්ද ප්‍රිය වූ ඇස්වලින්ද සැලකිල්ලෙන් බැලිය යුතුය. මෙසේ දර්ශන මූලික වූ පිනෙන් පවා නොයෙක් ජාති සිය දහසක් ඇසෙහි රෝගයක් හෝ දැවීමක් හෝ පීඩාවක් හෝ පිළිකාවක් හෝ වොවෙතී විශේෂයෙන් එම අක්‍ෂිහු ප්‍රසන්නවුවාහු වෙතී පව්ව වර්ණයෙන් සශ්‍රීක වුවාහු වෙතී රන්විමනක විවෘත වූ මැණික් කපොල්ලකට සමාන වුවාහු වෙතී සියදහස් කල්පයක් පමණ දෙවියන් අතරද මිනිසුන් අතරද සියලු සම්පතීන් ලබන අයෙකුද වේ.මෙය පුදුමයක්ද නොවේ.මනුෂ්‍යයෙකුටුයේ ප්‍රඥාවෙන් යුක්තව උපදින අයෙක් වන්නේය. මනාකොට පවත්වන ලද ශ්‍රමණ දර්ශනයෙන් උපන් පිනෙන් මෙබදු වූ විපාක සම්පත්තියක් අනුභව කරන්නේය. යම් තිරිසන් ගතවූවන් අතර ඉපදුනන් හුදෙක් ශ්‍රද්ධාමාතුකව උපදී. ඒ ශ්‍රමණ දර්ශනයාගේ මෙසේ විපාක සම්පත්තිය වර්ණනා කරයි.

'තාරකාවෙනි, ඇස් මඩුලු ඇති තැනැත්ත (බොහෝ දේ) දන්නා තැනැත්ත තැනහොත් උතුම් වේදීකාවෙහි දීර්ඝ කාලයක් නිසි සේ වාසය කරන තැනැත්ත එබදු වූ ආර්ය කොසිය (ගක්‍රය) ඔබ සුව ඇත්තෙක් වෙහි, සුදුසු කල්හි පහළවන්නාවූ ශ්‍රේෂ්ඨ වූ බුදුරදුන් දකිය'

'මා කෙරෙහිදී අනුත්තර වූ හික්‍ය සංඝයා කෙරෙහිද (යමෙක්) සිත පහදවා කටයුතු කරයිද ? කල්ප සිය දහසක් යන තුරු ඔහු දුගතියකට නොයයි.'

දිව්‍ය ලෝකයෙන් වුත වී කුසල කර්මයෙන් මෙහෙයවන ලද්දේ අනන්ත වූ ඥාණය ඇත්තේ **සොමනසය** යයි ප්‍රසිද්ධ වූවෙක් වන්නේය'යනුයි. **කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා** නම් හවස හෝ උදේ හෝ සූත්‍රද්වය අවසන් කොට ඇති හිඤ්ඡු ඔවුනොවුන් සුත්‍රාන්තය සාකච්ඡා කරති. විනයධරයෝ විනයද, අභිධාර්මිකයෝ අභිධර්මයද, ජාතක භාණකයෝ ජාතකද, අටට්ඨකයෝ අටට්ඨකද, සාකච්ඡා කරති. සැගවුණු තැන් මතු වූ තැන් සැකය පහළවන තැන් පිළිබඳව සිත පිරිසිදු කිරීම සඳහා හෝ ඒ ඒ කල්හි සාකච්ඡා කරති. මෙය සුදුසු කල්හි ධර්ම සාකච්ඡා නම් වේ. එය දහමෙහි දක්ෂතාවය ආදී වූ ගුණයන්ට හේතුවන බැවින් මංගල යැයි කියයි. යනුවෙනි. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි ඉවසීම සුවච බව ශ්‍රමණ දර්ශනය සුදුසු කාලයෙහි ධර්ම සාකච්ඡාව යැයි මංගලයෝ සතරක් කියන ලද්දාහ. ඒවායේ මංගල බවද එ 'ඒ' තන්හි විස්තර කරන ලද්දේමය. යනුයි.

නිට්ඨිතා බන්ති වාපි ඉමිසසා ගාථාය අපට්ඨණණනා

බන්ති යන මේ ගාථාවෙහි අර්ථ වර්ණනාව නිමියේය.

දැන් තපො යන මෙහි පාපීවූ අකුසල ධර්මයන් තවයි යනු තපො යනු වේ. උසස්වූ වරියාව බ්‍රහ්මයන්ගේ හෝ වරියාව බ්‍රහ්මවරියං යනු වේ. ශ්‍රේෂ්ඨ වූ වරියාව යයි කියන ලද්දේ වෙයි. ආර්ය සත්‍යයන්ගේ දැකීම **අරියසච්චානදසසනං** යනුවේ. ආර්ය සත්‍යයන් දැකීම යයිද ඇතැම් ආචාර්යවරයෝ කියති එය සුන්දර නොවේ. තෘෂ්ණාවෙන් හික්මුණේය යනු නිබ්බාණං යනුවේ. ප්‍රත්‍යක්ෂ කරණය අවබෝධ කිරීම නිබ්බානසච්චිකිරියා යනුවේ. සෙස්ස කියන ලද ක්‍රමය මැයි මෙය පද වර්ණනාවයි. අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දත යුතුයි. **තපො** නම් අභිධ්‍යා දොමනස්සාදිත්තේ තැවීමෙන් ඇතිවන ඉන්ද්‍රිය සංවරයයි. කුසිත භාවයාගේ හෝ තැවීමෙන් ඇතිවන විර්යයි. එයින් යුක්තවූ පුද්ගලයා වනාහි ආතාපී යයි කියයි. ඒ මෙය අභිධ්‍යාදිය ප්‍රභාතයට හා ධ්‍යානාදිය ලැබීමට මුල්වන බැවින් මංගලයයි දත යුතුයි. **බ්‍රහ්මවරියං** යනු නම් මෙමුද්‍රනයෙන් වැළකුණු ශ්‍රමණ ධර්ම ශාසන මාර්ගයට මෙය අධිවචනයයි. එසේම 'සබ්‍රහ්මවරියාව අතහැර බ්‍රහ්මචාරී වෙයි' යන මේ ආදීන්හි මෙමුද්‍රනයෙන් වැළකුණු බ්‍රහ්මචර්යාවයයි කියයි. 'ඇවැත්නි අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත බ්‍රහ්මචර්යාවාසය කරනු ලැබේද ? එසේය ඇවැත්නි ' යන මේ ආදීන්හි ශ්‍රමණධර්මය ගැන කියයි. පවිටු මාරය

යම්තාක් මාගේ මේ බ්‍රහ්මවරියාව දියුණුවටද සමෘද්ධියටද පැතිරු එකක් බවටද පත් නොවන්නේද, ඒතාක් මම සිරිතිවත්පාත්තේ නොවන්නෙමි යන මේ ආදීන්හි ශාසන බ්‍රහ්මවරියාව යි. 'මහණෙනි මෙයට ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ග බ්‍රහ්මවරියාවයි. එය කෙසේද යත් :- සම්මාදිව්‍යී යන මේ ආදීන්හි මාර්ගය ගැන කියයි. මෙය වනාහි ආර්ය සත්‍ය දර්ශනයෙන් පසු වශයෙන් මාර්ගයාගේ සංග්‍රහ කරන ලද බැවින් අනෙක් සියල්ල වටී. ඒ මෙය මතුමත්තෙහි නොයෙක් ආකාර වූ විශේෂාධිගමයන්ට හේතුවන බැවින් මංගලයයි සන යුතුයි. **අරිය සච්චානදසසනං** යනු නම් කුමාර ප්‍රශ්නයෙහි කියන ලද චතුරාර්ය සත්‍යයන්ගේ අවබෝධය වශයෙන් මාර්ග දර්ශනයයි. එය සසර දුක ඉක්මවන හේතුවෙන් මංගලයයි කිය යි.

නිබ්බාණසච්ඡිකිරියා යන මෙහි අර්භත් ඵලය නිර්වාණය යනුවෙන් අදහස් කරණ ලදී. එයද පඤ්චගතිකවාන සංඛ්‍යාත වූ තෘෂ්ණාවෙන් නික්මෙන බැවින් නිබ්බානයයි කියයි. එයට පැමිණි මොහු ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාව හෝ ක්‍ෂාක් ක්‍ෂාත් කිරීම යැයි කියයි. අන්‍යයාගේ වනාහි ආර්ය සත්‍යයන්ගේ දැකීමෙන්ම නිර්වාණයාගේ ක්‍ෂාත් ක්‍ෂාත් කිරීම සිද්ධයි. එහෙයින් මෙය මෙහි අදහස් නොකරේ මෙසේ මේ නිර්වාණය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීම මෙලොව සුඛ විභරණට පැමිණීමට හේතුවන හෙයින් මංගල යැයි දන යුතුය. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි තපසා බ්‍රහ්මවරියාව ආර්ය සත්‍යයන්ගේ දැකීම හා නිර්වාණය ක්‍ෂාත් ක්‍ෂාත් කිරීමයැයි මංගලයෝ සතරක්හු කියන ලද්දාහ. ඒවායේ මංගල බවද ඒ ඒ තන්හි විස්තර කරන ලද්දේමය.

නිට්ඨිතො තපොචාති ඉමිසසා ගාථාය අත්ථවණණනා

තපො යන ගාථාවගේ අර්ථ වර්ණනාව නිමිඤ්ඤය.

දැන් පුට්ඨසස ලොක ධම්මෙහි යන මෙහි **පුට්ඨසස** යනු සහසින් හෙවත් ස්පර්ශයෙන් යුක්තවූහුගේ ලෝකයෙහි ස්වභාවයෝ. **ලොකධම්මො** යනු වේ. ලෝකයේ පැවැත්ම යම්තාක් පවතීද ඒතාක් නොනවතින්නාවූ ස්වභාවයෝ යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. **විතතං** යනු සිතයි මතසයි. **යසස** යනු නවකයාගේ හෝ මධ්‍යමයාගේ හෝ තෙරුන්ගේ හෝ යනුයි. **න කමපති** යනු නොසෙලවෙයි. කම්පා නොවෙයි. **අසොකං** යනු සෝකයෙන් නික්මුණාවූ උදුරන ලද සෝකය නැමති උල ඇති **වීරජං** යනු දුරු කරන

ලද ක්ලෙස් රජස් ඇති නසන ලද ක්ලෙස් රජස් ඇති. බෙමං යන් බසයෙන් තොරවූයේ උපද්‍රවයෙන් තොරවූයේ යනුයි. සෙස්ස කියන ලද ක්‍රමයමැයි. මේ පද වර්ණනාවයි. අර්ථ වර්ණනාව වනාහි මෙසේ දන යුතුය. **ථුට්ඨසසලොක ධමමගි චිතතං යසස න කමපති** යටපක් කරන ලස යමෙකුගේ සිත ලාබ අලාභ ආදී අට ලෝ දහමින් ස්පර්ශ කරන ලද්දේ කම්පා නොවේද, නොසැලේද, කම්පා නොවේද ඔහුගේ ඒ සිත කිසිවෙකු විසිනුත් කිසිවෙකිනුත් කම්පා නොකළ හැකි ලෝකෝත්තර භාවය ගෙන දෙන බැවින් මංගල යැයි දන යනුයි. ඒ අර්භත් වූ ක්‍ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේගේ සිත මෙම අට ලෝ දහමින් ගටන ලද්දේ කම්පා නොවේ.අන් කිසි වෙනසකටද පත් නොවේ.මෙයද කියන ලද්දේ වෙයි. 'ඒකගණ වූ ශෛලමය වූ පර්වතයක් සතර දිසාවෙන් හමන සුළගින් යම් සේ කම්පා නොවේද එසේම සියළු රූප ශබ්ද ගත රස ස්පර්ශ යන ආරම්භනයෝද ඉෂ්ට වූහෝ අනිෂ්ට වූ හෝ ධර්මාරම්භනයෝද රහතන් වහන්සේගේ සිත කම්පා නොකරේ ඒ රහත්හුගේ ස්ථිර වූ මනා කොට ක්ලෙසුන්ගේ මිදුණු සිත විනාශයද දකි.' අසොකං යනු නම් ක්‍ෂීණාශ්‍රවයාගේම සිතයි. ඒ වනාහි 'යම් මේ සෝක කිරීමක් අද්ද, සෝක කරන භවය සෝක කළ භවය ශරීරය ඇතුළත වියලන ස්වභාවය වූ ශරීරය ඇතුළත භාත්පසින් වියලන ස්වභාවය වූ සිතෙහි නැවත නැවත ඇති වන පසු තැවිල්ල යැයිද ආදී ක්‍රමයෙන් කියයි. එම සෝකයාගේ නොමැති බැවින් අසෝකං යනු වේ.ඇතැම්හු නිවන යැයි කියති.

එය මුල් පදය හා සම්බන්ධ නොවේ.යම් හෙයකින් වනාහි සෝක නොකරන්නේ මෙසේ රජස් සහිත වූයේ ක්‍ෂම යනුවෙන්ද ක්‍ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේගේ සිතට රගදේව්‍ය මෝහ යන ක්ලේසයන්ගෙන් දුරු වූ හෙයින් විරජ නම් වේ.සතර යෝග්‍යයන්ගේ ක්‍ෂේම බැවින් ක්‍ෂේම යනු වේ.යම් හෙයකින් මෙසේ ඒ ඒ අයුරින් ඒ ඒ පවතින මොහොතෙහි ගෙන දැක්වීම වශයෙන් ත්‍රිවිධ වූද ස්කණ්ඩයන්ගේ නොපැවැත්ම වූ ලෝකෝත්තරභාවය ගෙන දෙන බැවින් පිදිය යුතු බව ගෙන දෙන බැවින්ද මංගල යැයි දන යනුයි. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි අටලෝ දහමින් කම්පා නොවන සිතද සෝකයෙන් තොරවූ සිතද ක්ලෙස් රජසින් තොරවූ සිතද ක්‍ෂම වූ සිතද යනුවෙන් මංගලයෝ සතර දෙනෙක් කියන ලද්දාහුය. ඒවායේ මංගල බවද ඒ ඒ තන්හි විස්තර කරන ලද්දේද වෙයි.

නිට්ඨිතා පුට්ඨස්ස ලොක ධම්මෙහිති ඉමසසා ගාථායා අසථවණණනා

පුට්ඨස්ස ලොක ධම්මෙහි යන මේ ගාථාවෙහි අර්ථ වර්ණනාව නිමිසේය.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'අසේවනාව බාලානං' යනාදී වූ දහයක් වූ ගාථාවන්ගේ අටතිස් මංගලයන් දේශනා කොට දැන් තමා විසින් දෙසූ මෙම මංගලයන්ටද ස්තුති කරන්නේ එතැන්දිසානි කණ්ඩායන යන මේ අවසාන ගාථාව කීහ. මේ එහි අර්ථ වර්ණනාවයි. **එතැන්දිසානි** යන මේ මෙබඳු වූ මා විසින් කියන ලද ආකාරය ඇති බාලයන් සේවනය නොකිරීම ආදීවූ **කණ්ඩායන** යනු කර කොට යන අර්ථයෙන් අනෙකක් නොවේ. යන්න දැක්වේ. **සබ්බසම්පරාපිතා** යනු සියළු තන්හි සිබන්ධ ක්ලෙස අභිසංසකාර දේපුත්‍ර යන මාරයන්ගේ ප්‍රභේද ඇති සතරක් වූ සතුරන්ගෙන් එක් සතුරෙකුගෙන්වත් පරාජයට පත් නොවී තෙමීම මේ සතර මාර්ගයන් පරදවාය යැයි කියන ලද්දේ වෙයි.

මෙහි මකාර පදයන් එකතු කිරීම සඳහා යොදන ලැදැයි දත යුතුය. **සබ්බසම් සොඤ්චං ගච්ඡන්ති** යනු මෙබඳු වූ මංගලයන් කොට සතර මාරයන් විසින් නොපරදවන ලද්දේ වී සියළු තන්හිමෙලොව හා පරලොව සිටීම සක්මන් කිරීම ආදීන්හිද යහපතකට යති. අසත්පුරුෂ සේවනාදියෙන් යමෙක් ක්ලෙස උපදවන්නාවූද නසන ලද පරිදහන ඇති ඒවායෙහි සවභාවයෙන් ස්වස්තියට යති. උපද්‍රව නැති බවටද විපත්ති නැති බවටද ඤාම බවටද ප්‍රතිභාවයක් නැති බවටද යන්නයි. කියන ලද්දේ වෙයි. මෙහි අනුනාසිකය ගාථා බන්ධනය පහසුව පිණිස කියන ලද්දේයැයි දත යුතුය. **කං තෙසං මංගල මුක්තමං** යන මෙම ගාථා පදයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනාව නිම කළහ. තෙසේද එසේය. දිව්‍ය පුත්‍රය යමෙක් මෙබඳු වූ දේ කරද්ද ඔවුහු යම් හෙයකින් සියලු තන්හි ස්වස්තියට යති. එහෙයින් ඒ බාලයන් සේවනය නොකිරීම ආදී අට තිස් වීද වූ ඒවායේ මෙබඳු දේ කරන්නවුගේ මංගලය උතුම්ය යැයිද ශ්‍රේෂ්ඨ යැයිද පවර යැයිද ගනු මැනවැයි. යනුයි. මෙසේද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් නිම කරවන ලද දේශනාවගේ කෙලවර කෝටි සියදහසක් දේවතාවෝ රහත් බවට පැමිණියහ. සෝතාපත්ති සකදාගාමී අනාගමී ඵලයන්ට පත්වූවන්ගේ ප්‍රමාණයක් නොමැති විය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙවැනි දින ආනන්ද තෙරුන් ඇමතූහ. ආනන්දයෙනි මේ රාත්‍රියෙහි එක්තරා දෙවියෙක්

මාමෙ වෙත එළඹ මංගල ප්‍රශ්නය ඇසුවේය. ඉන්පසු මම ඔහුට අටතිසක් මංගලයන් දේශනා කළෙමි. ආනන්දයෙනි, මේ මංගලයන් පිළිවෙළින් ඉගෙන ගනුය. ඉගෙන හික්කුන්ට කියවායි කීහ. එයින් මෙය ආවාය් පරම්පරාගතව අද දක්වා පවති. මෙසේ මේ බුන්මවරියාව දියුණුවටද සමෘද්ධියටද පැතුරුනු එකක් බවටද බොහෝ දෙනාට අයත් එකක් බවටද පතල විය. යම් තාක් මිනිසුන් විසින් මනාකොට ප්‍රකාශ කරන ලද්දේයැයි දන යුතුයි. දැන් මේ මංගලයන් පිළිබඳව ඤාණපරිචයෙහි දක්ෂභාවය සදහා මෙය මූල පටන් යෙදීමයි.

මෙසේ මේවා මෙලොව පරලොව හා ලෝකෝත්තර සැපය කැමති සත්ත්වයෝ බාල ජනයන් සේවනය අනහැර නුවණැත්තන් වීම නිසා පිදිය යුත්තන් පුදන්තාහු සුදුසු දේශයක වාසයෙන් පෙර කරන ලද පින් ඇති බැවින්ද කුසලයෙහි පැවැත්මට මනාව මෙහෙයවනු ලබන්නාවූ සිත මනාකොට පිහිටවාගෙන බහුශ්‍රැත භාවය සිල්ප හා විනයන්ගෙන් අලංකාර කරන ලද ආත්ම භාව ඇත්තාවූ විනයානුකූල වූ යහපත් වූ වඩන කියනු ලබන්නාහු යම්තාක් ගිහි බව අත් නොහරිද ඒතාක් මවිපියන්ට උවටැන් කිරීමෙන්ද පෞරාණික වූ ණය මූලයන් පිරිසිදු කරනු ලබන්නාවූ අඹු දරුවන්ට සංග්‍රහ කිරීමෙන් නව ණය මූලයන් යොදනු ලබන්නාහු නිරවුල් කරමාන්න ඇති බැවින් ධනදානයාදියෙන් සමෘද්ධියට පැමිණෙන්නාවූ දීමෙන් හෝගයන්ගෙන් සරු බවද ධර්මවර්යාවෙන් පිවිනේ සරු බවද ගෙන ඤාතීන්ට සංග්‍රහ කිරීමෙන් තම ජනයාට යහපතය නිවරදි ක්‍රියා ඇති බැවින් අන්‍යයජනයාට යහපතද කරන්නාහු පාපයන්ගෙන් වෙන්වීමෙන් අනුන් නසන මද්‍ය පානයෙහි සංයමයෙන් තමන් නැසීමටද දුරු කොට ධර්මයන්හි අප්‍රමාදයෙන් කුසල පක්ෂය වඩා වඩන ලද කුසල් ඇති බැවින් ගිහි වේසය අත්හැර පැවිදි බවෙහි සිටියාහුද බුද්ධා බුද්ධශ්‍රාවකා උපාධ්‍යාය ආචරියාදි කෙරෙහි ගෞරවය යටහත් ඇවතුම් පැවතුම් වලින්ද චිත්ත සමාපත්තිය ආරාධනා කොට සත්තුෂ්ඨියෙන් ප්‍රත්‍යයන්හි ආශාව අත්හැර කළගුණ දන්නා බැවින් සත්පුරුස භූමියෙහි සිට ධර්මශ්‍රවණයෙන් සිතෙහි ලීනතාවය දුරුකොට ඉවසීමෙන් සියලු කරදර මැඩ පවත්වා සුවච භාවය නිසා සනාථ මාත්‍ර කොට ශ්‍රමණ දර්ශනයෙන් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රයෝගය බලන්නාහු ධර්ම සාකච්ඡාවෙන් සැක කළ යුතු ධර්මයන්හි සැක දුරු කොට ඉඤ්ඤ සංවරය වූ තපසින් සීල විශුද්ධියද ශ්‍රමණ ධර්ම බුන්මවරියාවෙන් චිත්ත විශුද්ධියද

ඉන්පසුවද සතර විසුද්ධීන් සම්පාදනය කරන්නාවූ මෙම ආර්ය සත්‍යය දර්ශනයේ කෙළවර ඤාණදස්සන විසුද්ධියටද පැමිණ අරහත් ඵල සංඛ්‍යාත වූ නිර්වාණය ඤාතීන් ඤාතීන් කරති. එය සාඤාතීන් කොට මහාමේරු පර්වතය වායු වැස්සෙන් මෙන් අටලෝ දහමෙන් නොසැලෙන සිත් ඇත්තාහු සෝක නොකරන්නාහුද රජස් රහිත වූවාහුද ක්‍ෂේම වූවාහුද වෙතී යමෙක් ක්‍ෂේම වූවාහු ඔවුහු සියළු තත්හි එකිනෙකින්වත් පරාපිත නොවූවාහු වෙත්. සියළු තත්හිද යහපතට යති. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'එතාදිසානි කත්වාන සබ්බත්ථපරාපිතා සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති තං තේසං මංගල මුත්තමං' යනාදිය කීහ.

සාරත්ථසමුච්චය නාමාය චතුභානවරට්ඨකථාය මහාමංගල සුත්ත වණණනා නිට්ඨිතා

සාරත්ථසමුච්චය නම් චතුභානවරට්ඨකතාවෙහි මහා මංගල සුත්‍ර වර්ණනාව නිමියේ ය.

රතන සූත්‍රය

මෙසේ යම් හෙයකින් මංගල සූත්‍රයෙන් ආත්ම ආරක්‍ෂාව තී, අයහපත් දේ කිරීමට හා යහපත් දේ නොකිරීමට හේතුවන උපද්‍රවයන්ගේ ද නැසීම දක්වන ලද්දේ ද, මේ රතන සූත්‍රයේ රතන සූත්‍රයද පරාරක්ෂාවද, අමනුෂ්‍යාදී හේතූන්ගෙන් වන උපද්‍රවයන් ගේ නැසීම ද සිදු කරයි. එහෙයින් මංගල සූත්‍රයට පසුව සංග්‍රහ කරන ලද්දේය. යන මෙය වනාහි මේ සූත්‍රයාගේ සංග්‍රහ කිරීමේ ප්‍රයෝජනයයි.

මෙහි උත්පත්තිය කෙසේදයත් පෙර වනාහි විශාලා මහනුවර දුර්භික්‍ෂාදී උපද්‍රව උපන්නේය. එම උපද්‍රවයන් සංසිද්ධිම සඳහා ලිච්ච්චු රජගහ නුවරට ගොස් ඇයාද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විශාලා මහනුවර වඩමවාගෙන ආහ. මෙසේ වඩමවාගෙන ආ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ උපද්‍රවයන්ගේ සංසිද්ධිම සඳහා මේ සූත්‍රය දෙසූහ. මෙය මෙහි සංකේෂ්පයයි. පෞරාණික ආචාර්යවරු වනාහි මේ සූත්‍රයාගේ උත්පත්තිය විසාලා වස්තුවෙහි පටන් වර්ණනා කරති. එය මෙසේ දත යුතුය.

බරණැස් රජුගේ අග මෙහෙසියගේ කුසෙහි වනාහි ගැබක් පිහිටියේය. ඇය එය දැන රජුට දැන්වීය. රජ ගැබ් පෙළහර දුන්නේය. ඇය මනාකොට රැකගනු ලබන ගැබ් ඇත්තී, ගැබ් මෝරන කාලයෙහි වැදුම්ගෙයට පිවිසියාය. පින්වතියන්ගේ ගැබ්න් දරුවා ඉපදීම උදෑසන කාලයෙහි වෙයි. ඇයද ඔවුන් අතරින් එකියකි. එහෙයින් උදෑසන ලාකඩින් වැසුනු බඳුවද මලකට සමාන මස් පිටුවක් වැදුවාය. එහෙයින් අන්‍ය වූ දේවීහු රන්පිළිරුවකට සමාන පුකුන් වදන් අගමෙහෙසිය මස්පිටුවක් වැදුවාය'යි රජු ඉදිරියෙහි මාගේ නුගුණ උපදින්නේය යයි, සිතා ඒ නුගුණ කියනවාට බයෙන් ඒ මස් පිටුව එක් භාජනයක දමා අතිකකින් වසා රාජ්‍ය ලාංඡනයෙන් මුද්‍රා තබා ගඟෙහි දිය පහරෙහි දැමීම විය. මිනිසුන් විසින් එසේ දැමූ කෙණෙහිම දෙවියෝ ආරක්‍ෂා සංවිධානය කළහ. රන් තහඩුවක්ද මෙහි රන් හිරියල්වලින් "බාරාණසී රජුගේ අගමෙහෙසියගේ ප්‍රජාව" යයි ලියා බැන්දාහ. ඉක්බිති එම භාජනය රැළ වේගය නිසා ඇතිවන්නා වූ බය ආදියෙන් නිරූපිත වූයේ ගංගාදිය පහරෙන් යැවීය. එසමයෙහි එක්තරා තාපසයෙක් ගොපලු කුලය නිසා ගං තෙර වසයි. හෙතෙම උදෑසනම ගඟට බැස්සේ ඒ භාජනය එනු දැක

පංසුකුල සඤ්ඤාවෙන් ගත්තේය. එක්බිති එහි ඒ අකුරු සහිත රන් තහඩුව රජුගේ මුද්‍රාවෙන් මුද්‍රා තබා ඇති බව දැක විවෘත කොට ඒ මස් පිටුව දිටිය. දැක ඔහුට මෙබඳු අදහසක් විය. ගැබක් වන්නය, එහෙත් මෙහි දුගඳ හෝ කුණු වූ බවක් නැතැයි අසපුවට ගෙන ගොස් පිරිසිදු තැනක තැබීය. ඉන්පසු අඩමසක් ගිය පසු මස් පිටු දෙකක් විය. තාපසයා එය දැක වඩාත් හොඳින් තැබීය. එහෙයින් නැවත අඩමසකට පසු එක එක මස් ගඩුවකින් අත්පා හා හිස් සඳහා පහ පහ බැගින් පිළි නැංගහ. තාපසයා එය දැක නැවත තවත් හොඳින් තැබීය. එක්බිති එයින් අඩමසක පසු එක් මස් පිටුවක් රන් පිළිරුවකට සමාන වූ දරුවෙක්ද එක් දැරියක්ද වූහ. ඔවුන් කෙරෙහි තාපසයාගේ පුත්‍රසෙනහස උපන්නේය. ඔහුගේ අතේ ඇඟිලිවලින් පටන් කිරි ද බත් ද ලබයි.

හෙතෙම බත් අනුභව කොට දරුවන්ට කිරි පොවයි. ඔවුන්ගේ උදරයට යමක් පිවිසෙයිද, ඒ සියල්ල මැණික් බදුනකට ගියාක් මෙන් පෙනේ. මෙසේ සැඟවුණු සිව් ඇත්තෝ වූහ. අන්‍යයෝ මසා තබන ලද්දක් මෙන් ඔවුන්ගේ එකිනෙකාට අප්‍රකට වූ සම ඇත්තේ විය'යි කියත්. මෙසේ ඔව්හු සිවියෙන් තොර වූ බැවින් හෝ සැඟවුණු සිව් ඇති නිසා හෝ ලිච්ඡවී යයි ප්‍රකට වූහ. තාපසයා දරුවන් පෝෂණය කරන්නන් හිරු නැගී කල්හි ගමට පිටු පිණිස පිවිසෙයි. බොහෝ දවල් වී ආපසු එයි. ඔහුගේ ඒ කටයුත්ත දැන ගොපල්ලෝ, ස්වාමීනී පෑවිද්දන්ට දරුවන් පෝෂණය කිරීම පළිබෝධයකි. අපට දරුවන් දෙනු මැනවී. අපි පෝෂණය කරමු. තොප තමන්ගේ කටයුතු කරනු මැනවැයි කීහ. තාපසයා මැනවැයි පිළිගත්තේ ය. ගොපල්ලෝ දෙවෙනි දිනයෙහි මාර්ගය සම කොට මල් විසුරුවා ධජපතාකයන් ඔසවා පඤ්ච කුර්ය භාණ්ඩයන් වාදනය කරමින් අසපුවට පැමිණියහ.

තාපසයා මහපිණැති දරුවන් අප්‍රමාදීවම වඩවූ වඩා ද ඔවුනොවුන් ආචාහවිචාහයන් කරවු.... පස්ගෝ රසයෙන් රජුන් සතුටු කොට බිම් කොටසක් ගෙන නගරයක් නිර්මාණය කරවු. එහි කුමාරයා අභිෂේක කරවූ යයි කියා දරුවන් දුන්නේය. ඔවුහු මැනවැයි පිළිගෙන දරුවන් ගෙනගොස් පෝෂණය කළහ. දරුවෝ වැඩිමට පත්ව ක්‍රීඩා කරන්නාහු විවාද කරන තත්හි අනෙක් ගොපලු දරුවන්ට අකින්ද පයින්ද පහර දෙති. ඔවුහු හඬති. කුමක් නිසා හඬවුදැයි මාපියන් විසින් කියන්නාහු

මේ මව් පියන් නැති තාපසයා විසින් පෝෂණය කරන ලද මොවුහු අපට අතිශයින්ම පහර දෙති ය'යි කියති. ඉක්බිති ඔවුන්ගේ මව්පියෝ මේ දරුවෝ අනෙක් දරුවන් වෙහෙසට පත් කරති. දුකට පත්කරති. මේ අය එකට නොගත යුතුය. මොවුන් වර්ජනය. කළ යුතුය. යනුවෙන් කීහ. එතැන් පටන් වනාහි එම ප්‍රදේශය වජ්ජී යයි කියයි. එය ප්‍රමාණයෙන් යොදුන් තුන්සියයකි. ඉක්බිති ගොපල්ලෝ රජුන් සතුටු කොට ඒ ප්‍රදේශය ලබා ගත්හ. එහිම නගරයක් ගොඩනගා සොළොස්වසස් පමණ වූ කුමාරයා අභිෂේක කොට රජු බවට පත් කළහ.

මොහු එම දැරිය සමඟ හැසිරීම කොට කතිකා කළේය. පිටතින් දැරියක ගෙන ආ යුතු නොවේ. මෙයින් දැරියන් කිසිවෙකු නොදිය යුතුයි. ඔවුන්ගේ පළමු සංවාසයෙන් දරුවන් දෙදෙනෙක් ඉපදුනි. එනම් දුව හා පුතා වශයෙනි. මෙසේ සොළොස්වාරයක් දෙදෙනා බැගින් ඉපදුනහ. ඉන්පසු ක්‍රමානුකූලව වැඩෙන්නා වූ ඒ දරුවන්ට ආරාම, උද්‍යාන වාසස්ථාන, පිරිවර සම්පත් ඇති කරන්නට අල්පව පැවැති ඒ නගරය තුන් වරක් ගව්ව ගව්ව බැගින් ඉඩ ඇතිව පවුරකින් වට කළහ. නැවත නැවත විශාල කරන ලද එයට වේසාලී යනුවෙන්ම නමක් ඇති විය.

ඉදං වේසාලී වස්සු මේ වේසාලී කථා වස්තුවයි. මේ වේසාලී වේසාලිය වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ උපන් කල්හි සමෘද්ධිමත් වූයේද විපුලත්වයට පත් වූයේ ද විය. එහි වනාහි රජවරුම හත් දහස් හත්සිය හත්දෙනෙක් වූහ. එසේම යුවරජ, සේනාපති, භාණ්ඩාගාරික පටන් අන් අයගේද, යම් සේ කීය. "එසමයෙහි වනාහි විශාලාව සමෘද්ධිමත් වූයේ ද වෙයි. සම්පත්තියෙන් යුක්ත වූයේද වෙයි. බොහෝ ජනයාගෙන් යුක්ත වූයේද, මිනිසුන්ගෙන් ගැවසී ගත්තේ ද ආහාරයෙන් ස්වයං පෝෂිත වූයේද විය.

ප්‍රාසාද හත් දහස් හත්සිය හතකින් ද, කුටාගාර හත්දහස් හත්සිය හතකින් ද ආරාම හත් දහස් හත්සිය හතකින් ද පොකුණු හත්දහස් හත්සිය හතකින් ද යුක්ත වූයේ යයි කීහ. පසු කාලයෙහි එහි දුර්භික්ෂයක් විය. වැස්ස නැති වූයේ සඟ්‍ය නැති වූයේ විය. පළමු කොට දුප්පත් මිනිස්සු මැරෙති. මැරෙන මිනිස්සු නගරයෙන් පිටත දමති. මළ මිනිසුන්ගේ මළකුණු ගදින් අවුනුණයෝ නගරයට පිවිසියහ. එයින් වැඩිපුර මිය යති.

ඒ පිළිකුල් බව නිසා සත්ත්වයන්ට අභිවාතක රෝගය හටගත්තේය. මෙසේ දුර්භික්ෂ, අමනුෂ්‍ය රෝග යන තුන් බියෙන් උවදුරට පත් වූ විශාලා මහනුවර වාසිහු පැමිණ රජුට කීහ. "මහරජ" මේ නගරයෙහි ත්‍රිවිධ වූ බයක් උපන්නේය. මෙයින් පෙර සත්වෙති රාජ පරම්පරාව දක්වා එබන්දන් නූපන් විරූය. තොපගේ අධාර්මික බව නිසා දැන් එය උපන්නේය යයි සිතමු. රජ රජ සියල්ලන් රැස්වීම් ශාලාවට එක්රැස් කරවා මාගේ අධාර්මික භාවය සොයවූ යයි කිය. ඔවුහු සියලු පරම්පරාව සොයන්නාහු කිසිවක් නොදුටුවහ. ඉන් පසු රජුගේ වරදක් නොදැක මේ අපගේ භය කෙසේ සංසිදෙන්නේ දැයි සිතුවහ. එහි සමහරු ෂට් ශාස්තාවරුන් දැක්වූහ. ඔවුන් පැමිණි කෙණෙහි සංසිදේයයි කීහ. ඇතැම්හු බුදු රජාණන් වහන්සේ වනාහි ලොවෙහි උපන්නයි කීහ.

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු සත්ත්වයන්ට හිත පිණිස ධර්මය දේශනා කරන සේක. මහත් වූ සාද්ධි ඇත්තාහ. මහත් වූ ආනුභාව ඇත්තාහ. උන්වහන්සේ පැමිණි සැණෙකින් සියලු භය සංසිදෙන්නා'යි කීහ. එයින් ඔවුහු සතුටු සිත් ඇත්තේ වී ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන් කොහිනම් වැඩ වසන්ද? අප විසින් හෝ ආරාධනාවක් යවූ කල්හි පැමිණෙන්නාහුය දැයි කීහ. ඉක්බිති අන් අය බුදුවරයෝ නම් අනුකම්පා සහිත වූවෝය. කවරහෙයකින් නොපැමිණෙන්නා හු දැයි කීහ. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි දැන් රජගහනුවර වැඩ වාසය කරන සේක. බිම්බිසාර රජතුමා උන්වහන්සේට උපස්ථාන කරයි. බිම්බිසාර රජතුමා කිසිකලෙක එන්නට නො දෙන්නේය. එසේ නම් එම රජුට දන්වා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩමවාගෙන එන්නැ'යි කීහ.

ඔවුහු ගොස් බිම්බිසාර රජුට පුද පඩුරු දී ඒ පුවත දන්වා " මහරජ" භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපගේ නගරයට එවන්නැ'යි කීහ. රජ තෙමේ එය නො පිළිගත්තේය. තෙපිම දන්වවූ යයි කිය. ඔවුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ වැඳ මෙසේ කීහ. "ස්වාමීනී" අපගේ නගරයෙහි තුන් බියක් ඉපදුනි, ඉදින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වඩින්නේ නම් අපට යහපත් වන්නේය යයි කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහිකොට විශාලා මහනුවරෙහි රතන සූත්‍රය දෙසූ කල්හි ආරක්‍ෂාව සහිත වූයේ කෝටි සියදහස් සක්වල පැතිරෙන්නේය. සූත්‍ර දේශනයෙහි ප්‍රාණීන් අසූ හතර දහසකට ධර්මාභිසමය වන්නේය'යි එම ආරාධනාව ඉටුසූහ. ඉක්බිති

බිම්බිසාර රජතුමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ එසේ ආරාධනාව ඉටුකිරීම දැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් විශාලා මහනුවරට වැඩීම ඉටුසනලද්දේය'යි නගරයෙහි සෝභා (අණබෙර ලවා) කරවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ "කිම" ස්වාමීනී විශාලා මහනුවරට වඩින්නට පිළිගන්නාහුදැ'යි ඇසීය. එසේය මහරජ ය'යි කීහ. එසේ නම් ස්වාමීනී, යම්තාක් මාර්ගය පිළියෙල කර දෙමිද එකල්හි වඩිනු මැනවැ'යි කීය.

ඉක්බිති බිම්බිසාර රජතුමා රජගහ නුවරට ද ගංගානම් ගඟටද අතරතුර පස් යොදුන් බිම සම කොට යොදුනක් යොදුනක් පාසා විහාරයක් කරවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට යාමට කාලය දැන්වීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පන්සියයක් හික්කුන් විසින් පිරිවරන ලද්දේ පිටත් වූහ. රජතෙමේ පස් යොදුන් මග පස්වණක් පියුමෙන් දණ පමණ විසුරුවා ධජ පතාක, පුන්කලස්, කෙසෙල් ගස් ආදිය ඔසවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සෙසන් දෙකක් ද, එක එක හික්කුවට එක එක සේසත බැගින් ඔසවා තබා තමන්ගේ පිරිවර සමග මල්ගඳ විලවුන් ආදියෙන් පූජා කරමින් එක එක විහාරයෙහි වැඩ වසමින් මහදන් දී පස් දිනකින් ගංගානම් ගං ඉවුරට වඩමවා එහි සියලු අලංකාරයන්ගෙන් නැවක් අලංකාර කරන්නේ වෛශාලිකයින්ට "භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩියහ. මාර්ගය පිළියෙල කොට සියල්ලෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පෙරගමන් කරවූ යයි ලියුමක් යැවීය. ඔවුහු දෙගුණයක් පූජා කරන්නෙමු'යි විශාලා මහනුවර ද, ගංගානම් ගඟද අතරතුර තුන් යොදුන් බිම සමකොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සේසන් සතරක්ද, එක එක හික්කුවට සේසන් දෙක බැගින්ද සුදානම් කොට පූජා කරනු ලබන්නේ ගංගා නම් ගංතෙරට අවුත් සිටියහ.

බිම්බිසාර රජ තෙමේ නැව දෙක එකට එක්කොට මණ්ඩපයක් කොට මල් දම් ආදියෙන් අලංකාර කොට එහි සියල්ල රුවනින් කළ බුද්ධාසනයක් පැනවීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩ හුන්න. පන්සියයක් හික්කුහුද නැවට නැග සුදුසු පරිදි වැඩ හුන්න. රජතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුව යන්නේ ජලයට බැසගෙන ගෙල පමණ ගොස් "ස්වාමීනී යම්තාක් භාග්‍යවතුන් වඩිත් ද, ඒ තාක් මම මේ ගංගා නම් ගං තෙරෙහිම වසන්නෙමි'යි කියා නරත වූයේය. උඩ දෙවියෝ අකනිට්ඨ භවන දක්වා පූජා කළහ. ගංගා නම් ගඟෙහි යට වාසය කරන්නා වූ කම්බලස්සතර ආදී වූ නාග රාජයෝ ද පූජා කළහ. මෙසේ මහත් වූ පූජාවන් සමග

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යොදුනක් පමණ මාර්ගය ගඟෙහි ගොස් විශාලා මහනුවර වැසියන්ගේ සීමාව අතරට පිවිසියහ. ඉක්බිති ලිච්චී රජවරු බිම්බිසාර රජතුමා විසින් කරන ලද පූජාවන් මෙන් දෙගුණයක් පූජාවන් කරමින් ගෙල පමණ ජලයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පෙර ගමන් කළහ. ඒ ඇසිල්ලෙහිම ඒ මොහොතෙහිම විදුලිය පැහැරයන් දුරුවූ අදුර ඇති පැතුරුණු කැටය ඇති මහත් මේසයක් ගළ ගළ යන හඬ දෙමින් සතර දිශාවන්හි නැංගේය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පළමු පාදයක් ගංතෙරෙහි තැබූ කෙණෙහි පොකුරු වැස්සක් වැස්සේය. යමෙක් තෙමෙනු කැමැත්තෝ නම් ඔවුහු පමණක් තෙමෙති. තෙමෙනු කැමති නැති අය නොතෙමෙති. හැම තන්හි දණ පමණ ගෙළ පමණ ජලය ගළාබිසී. සියලු මළකුණු ජලයෙන් ගංඟානම් ගඟට ගසාගෙන ගියේය. බිම් කොටස පිරිසිදු වූයේ විය. ලිච්චී රජවරු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යොදුනක් යොදුනක් පාසා වැඩ වාසය කරවා මහදන් දී දින තුනකින් දෙගුණයක් පූජා කරමින් විශාලා මහනුවරට වඩමවාගෙන ගියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විශාලා මහනුවරට වැඩම කල්හි ශක්‍ර දිව්‍ය රාජයා දිව්‍ය සමුහයා පෙරටු කොටගෙන පැමිණියේය. මහේශාකාශ දෙවියන්ගේ රැස්වීම නිසා අමනුෂ්‍යයෝ පලා ගියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නගර දොරටුවෙහි වැඩ හිඳ ආනන්ද තෙරුන් ඇමතුහ. "ආනන්දයෙනි, මේ රනන සූත්‍රය ඉගෙන පූජා කර්මයට අවශ්‍ය උපකරණ ගෙන්වාගෙන ලිච්චී රාජ කුමාරයන් සමඟ විශාලාවෙහි තුන් පවුරු අතරෙහි යමින් පිරික් කරව'යි.

රනන සූත්‍රය දෙසූහ. මෙසේ විස්තර වශයෙන් වේසාලීවත්ථුවෙහි පටන් පුරාණ ආචාර්යවරු වනාහි මේ රනන සූත්‍රයාගේ උප්පත්තිය වර්ණනා කරති. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විශාලා මහනුවරට වැඩම කළ දවසෙහිම විශාලා මහනුවර නගර දොරටුවෙහි ඒ උපද්‍රවයන්ගේ නැති කිරීම පිණිස දෙසූ මේ රනන සූත්‍රය ඉගෙන ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ ආරක්‍ෂාව පිණිස දේශනා කරනු ලබන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙන් දිය ගෙන සියලු නගරය මතුපිට ඉහිමින් කුමානුකුලව සැරි සැරූහ. තෙරුන් වහන්සේ විසින් "යං කිඤ්චි" යනුවෙන් කියූ මොහොතෙහිම යමෙක් පෙර පලා නොයන ලද්දාහු කසල ගොඩවල්, බිත්ති ප්‍රදේශ ආදිය ඇසුරු කළා වූ අමනුෂ්‍යයෝ වූවාහුද, ඔවුහු දොරටු සතරෙන් පලා ගියහ. ද්වාරයෝ ඉඩ නැත්තාහු වූහ. එහෙයින් ඇතැම්හු

දොරටු තුලින් යාමට ඉඩක් නොලබන්නාහු. පවුරු බිඳගෙන පලා ගියහ. අමනුෂ්‍යයන් ගිය සැණෙකින්ම මිනිසුන්ගේ ශරීරයන්හි තිබූ රෝගයෝ සංසිඳුනාහුය. ඔවුහු නික්මී සියලු සුවඳ මල් ආදියෙන් තෙරුන් පිඳුහ. මහජනයා නගරය මධ්‍යයෙහි රැස්වීම් ශාලාව සියලු සුගන්ධයන්ගෙන් ආලේප කොට වියන් බැඳ සියලු අලංකාරයන්ගෙන් අලංකාර කොට එහි බුද්ධාසනයක් පනවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සන්ධාරයට පිවිස පැනවූ අසුනෙහි හුන්න . හික්‍ෂු සංඝයා ද, රජවරුද මිනිස්සු ද සුදුසු තන්හි හුන්න. ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා ද දෙවිලොවෙහි දෙවි පිරිස සමග හුන්නේය.

අනෙක් දෙවියෝ ද එසේම හුන්න. ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ ද සියලු විශාලාවෙහි ක්‍රමානුකූලව සැරිසරමින් ආරක්‍ෂා කොට විශාලා නගර වාසීන් සමග අවුත් එකක් පසක හුන්න. එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියල්ලන්ටම ඒ රතන නගර වාසීන් සමග අවුත් එකක් පසක හුන්න. එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියල්ලන්ටම ඒ රතන සූත්‍රයම දෙසූහ'යි කීය. පෙමණක්ද යම් එය යමෙකු විසින් කියන ලද්දේද? යම් කලෙක යම් තැනකදී, යම් හෙයකින් ද යයි මේ ක්‍රමය ප්‍රකාශ කොට මාතෘකාව දක්වන ලදී. එය සියලු ආකාරයෙන් විස්තර කරන ලද්දේ වෙයි. දැන් මෙයට අර්ථ වර්ණනාව කරන්නෙමු'යි කියන ලද බැවින් අර්ථ වර්ණනාව පටන් ගනු ලැබේ. අන්‍ය ආචාර්යවරයෝ වනාහි මූලදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ගාථා පහක් පමණක් දේශනා කරන ලදැ'යිද සෙස්ස පිරිත් දේශනා කරන කාලයෙහි ආනන්ද තෙරුන් විසින් කියන ලදැ'යිද, කියති. එය කෙසේ හෝ වේවා මේ පරීක්‍ෂාවෙන් අපට කවර ප්‍රයෝජනයක්ද? සියලු ආකාරයෙන්ම මේ රතන සූත්‍රයාගේ අර්ථ වර්ණනාව කරන්නෙමු.

යානිධ භූතානි යනු පළමුවන ගාථාවයි. එහි යානි යනු යම් යම් බඳු අල්පේශාකා හෝ මහේශාකා හෝ ඉධ යනු මේ ප්‍රදේශයෙහි ඒ මොහොතෙහි රැස්වූ ස්ථානය සඳහා කීය. භූතානි යනු කිසියම් භූත ශබ්දයක් "භූතස්මිං" පාවිත්තියං යන ආදීන්හි විද්‍යාමානාර්ථයෙහිය. "භූතමිදනති හික්ඛවෙ සමනුපසසථ" "මහණෙනි මේ භූත යයි බලවු" යන ආදියන්හි ස්කන්ධ පඤ්චකයෙහි යෙදේ. "වනතිරො ඛො හික්ඛු මහා භූතා හෙතු" මහණෙනි මහා භූතයෝ සතර දෙනෙකි" යන ආදීන්හි සතරවිධ පෘථිවිධාතු ආදී රූපයෙහි යෙදේ. යොව කාලසසො භූතා යයි

යම් කාලය විසින් අනුභව කරන ලද්දේ භූත යයි. යන මේ ආදීන්හි ක්ෂීණාශ්‍රවයන් යන අර්ථයෙහිය. "සබ්බව නික්ඛි පිසසනති භූතා ලෝකෙ සමුසසා" ලොවෙහි සියලු භූතයෝ ශරීරයෙහි ඇතුළත් වෙති. මේ ආදීන්හි සියලු සත්ත්වයන් යන අර්ථයෙහිද, "භූතගාම පානව්‍යායා" ව්‍යාජලතා තණ ආදීන්හි ව්‍යාජලයෙහිද භූතං භූතතො සඤ්ජානාති" භූත භූත වශයෙන් දැන ගනියි. යන ආදීන්හි චතුර්මහාරාජිකයන්ගෙන් යට සත්ත්ව සමූහයා අරමුණු කොට පවතී. මෙහි වනාහි අවිශේෂයෙන් අමනුෂ්‍යයන් බව දැකිය යුතුයි. සමාගතානි යනු එක් රැස් වූ භූමමානි යනු භූමියෙහි උපන් හෝ යයි අදහස් කෙරේ. එහෙයින් යම් මෙහි භූමියෙන් වූ හෝ අමනුෂ්‍යයෝ රැස්වූවාහුද යයි මේ එක් විකල්පයක් කොට නැවත දෙවන විකල්පය කිරීමට යානිව අනතලිකෙයි යයි කිය. අන්තර්ක්ෂයෙහි හෙවත් අහසෙහි හෝ යම් අමනුෂ්‍යයෝ උපන්නාහුද, ඒ සියල්ලෝ මෙහි රැ විසූවාහු යන අර්ථයයි. මෙහිද යාම දෙවිලොව පටන් අකතිට්ඨක බඹලොව දක්වා හටගත් අමනුෂ්‍යයෝ අහසෙහි පහළ වූ විමානයන්හි උපන් හෙයින් අන්තර්ක්ෂයෙහි අමනුෂ්‍යයෝ යයි දන යුත්තාහ. එයින් යට සිනේරු (මහාමේරු) පර්වතයේ පටන් භූමිය දක්වා ගස්වැල් ආදීන්හි අධිගෘහීත වූද, පොළොවෙහිද උපන් අමනුෂ්‍යයෝද යනුයි. ඒ සියල්ලෝ භූමියෙහි භූමියට ප්‍රතිබද්ධ වූ ගස් වැල් පව් ආදීන්හි උපන් බැවින් භූමයස්ථ බුමාවූ අමනුෂ්‍යයෝ යයි දන යුත්තාහ.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලුම අමනුෂ්‍ය භූතයෝ භූමයස්ථ වූ පෙර යම් අමනුෂ්‍යයෝ අහසෙහි හෝ යයි පාද දෙකින් අදහස් කොට නැවත එක් පදයකින් ගෙන සබ්බව භූතා සුමනා භවනතු යයි කීහ. සබ්බ යනු ඉතිරියක් නොමැතිව එව යනු අවධාරණයෙහියි එක් අයෙක්වත් බැහැර නොකොට යන අදහසයි. භූතා යනු අමනුෂ්‍යයෝ සුමනා භවනතු යනු සිතැත්තෝ ප්‍රීති සොම්නස් වූවෝ වෙත්වා. අපොපි යනු කෘත්‍ය අතර එකට නියෝජනය සඳහා වාක්‍යයන් එකට ගැනීමෙහි නිපාත දෙකකි. සකකවච සුණනතු භාසිතං යනු මනාසේ මෙතෙහි කොට සියල්ල සිතින් එකට ගෙන දිව්‍ය සම්පත් හා ලෝකෝත්තර සම්පත් ලබා දෙන්නා වූ මාගේ ධර්ම දේශනාව අසත්වා, මෙසේ මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යානිධ භූතානි සමාගතානි යයි අනිශ්චිත වචනයෙන් භූතයන් පිළිගෙන නැවත භූමමානි වා යානිව අනතලිකෙයි යයි දෙආකාරයකින් විකල්පනය කොට ඉන්පසු සබ්බව භූතා යයි නැවත එක් තැනකට

එකතු කොට සුමනා හවනතු යයි මේ වචනයෙන් සිතෙහි සැපතෙහි හෙවත් ආසය සම්පත්තියෙහි යොදවන්නේ සකකවව සුඤ්ඤානාසිතං යයි පයෝග සම්පත්තියෙහිද එසේම යොනිසො මනසිකාර සම්පත්තියෙහිද, පරතොසොස සම්පත්තියෙහිද, එසේම සිත මනා කොට පිහිටුවීම - සත්පුරුෂ උපනිඝ්‍රය සම්පත්තීන් හිද සමාධි ප්‍රභූ හේතු සම්පත්තීන් හිද යොදවමින් ගාථාව නිමවීය. තසමාහි භූතා යනු දෙවනි ගාථාවයි. එහි තසමා යනු හේතුව දැක්වීමේ වචනයයි. භූතා යනු ඇමතීමේ වචනයයි. නිසාමෙට් යනු අසවු යනුයි. සබ්බෙ යනු ඉතිරි නොකොට යනුයි. කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? යම් හෙයකින් යනු අසවු යනුයි.

සබ්බෙ යනු ඉතිරි නොකොට යනුයි. කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? යම් හෙයකින් තොප දිව්‍යස්ථානයන්ද, එහි උපහෝග පරිහෝග සම්පත් ද හැරදමා ධර්ම ශ්‍රවණය සඳහා මෙහි පැමිණියාහුද නැවීම නාත්‍ය ආදී වූ දේවල් බැලීම සඳහා නොවේ. එහෙයින්ම අමනුෂ්‍යයින් සියල්ලෝ අසවු යනුවෙනි. එසේ නැතහොත් සතුටු සිතින් ඇත්තෝ වෙත්වා. සකස් කොට අසත්වා යන වචනයෙන් ඔවුන්ගේ සතුටු සිත් ඇති බවද සකස්කොට අසනු කැමති බවද දැක කිය. යම් හෙයකින් තෙපි සුවපත් වූ සිත් ඇති බැවින් තම සිත මනාකොට පිහිටුවීම, නුවණින් මෙතෙහි කිරීමෙන් අදහස් පිරිසිදු වීමෙන් ද මනාකොට අසන්නට කැමති බැවින් යුත්තිසාද, සත්පුරුෂයන් ඇසුරු කිරීම නිසා අනුන්ගෙන් ඇසීමට හේතුවන බැවින් පයෝග සුද්ධියෙන් යුක්ත වූවාහුය. එහෙයින්ම අමනුෂ්‍යයෙහි සියල්ලෝ අසවු යනුවෙනි.

එසේ නැතහොත් යමක් මුල් ගාථාවෙහි කෙළවර දේශනා කරන ලදැ'යි කියන ලද්දෝද, එය කරුණු වශයෙන් දක්වමින් කිය. යම් හෙයකින් මාගේ දේශනාවන් දුරු කරන ලද ප්‍රශංසාවද ප්‍රඥා කරුණා ගුණය හේතුකොටගෙන පවත්නා බැවින් මම එයද කියනු කැමැත්තේ අසත්වා කියන ලද්දේ යයි කිය. එහෙයින්ම සියලු අමනුෂ්‍යයෝ අසවු යනුවෙනි. මෙය මේ ගාථා පදයෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ මේ කාරණය දක්වමින් තමාගේ කීම ඇසීමෙන් යොදවා ඇසිය යුතුයි යයි කියන්නට පටන්ගත්තේ මෙතනං කරොප් මානුසියා පජාය යයි කිය. එහි අර්ථය නම් යම් මේ මනුෂ්‍ය ප්‍රජාව ත්‍රිවිධ උපද්‍රවයන්ගෙන් උපද්‍රැතයහ. ඒ මනුෂ්‍ය ප්‍රජාව සමග මිත්‍ර භාවයට හිත කැමති බවට එළඹෙමු යනුයි.

ඇතැම්හු වනාහි මානුසිය යයිද කියති. භූමියෙහි හටගත් යන එය නොයෙදේ යනුවෙන් අන්‍යයෝ යම් අර්ථයක් වර්ණනා කරත්ද, එයද නොයෙදේ. මෙහි අදහස වනාහි මම බුදු රජයයි. චේශ්වර්ය බලයෙන් නොකියමි. තව ද වනාහි තොපට ද මේ මනුෂ්‍ය පුජාවට ද හිත පිණිස මෙතනං කරොථ මානුසියා පජාය යයි කියමි. මෙහිද යම් රජ කෙනෙක් (සෘෂිවරයෙකු හා සමාන වූ දැහැමි රජ කෙනෙක් එක් කැලැන්ගෙන් ගැවසී ගත් පොළෝතලය දිනා ගෙදොර නිරගුළු කළ හෙයින් නිරගල නම් වූ අස්සමෙධය පුරිසමේය සමමාපාසවාසය වාජපෙය්‍ය යන සිවුසගරාවතින් යාග කරමින් හැසුරුනාහු වෙත්ද, " ඒ යාගයෝ සුභාවිත මෙත්‍රී සහගත චිත්තයාගේ විපාක මහත්ත්වයෙන් සොළොස්වන කලාවද පවා නොඅහිත් " ඉදින් එකද සත්ත්වයෙකු කෙරෙහි දුෂ්ට නොවූ සිත ඇත්තේ මෙන් වඩා නම් ඒ හේතුවෙන් කුසල් කරන්නෙක් වෙයි. සියලු සත්ත්වයන් කෙරෙහි සිතින් අනුකම්පා කරන ආයඪී තෙමේ බොහෝ පින් කෙරෙයි " යනුයි. මේ ආදී සුත්‍රයින්ගේ ඒකාදසානිශංස යන්ගේ වශයෙන්ද යමෙක් මෙත්‍රී කරත්ද, ඔවුන්ට මෙත්‍රිය හිත වැඩ සහිත යයි දත යුතුය. දෙවියන් විසින් අනුකම්පා කරන ලද පුරුෂයා හැම කල්හි යහපත දකී යයි මේ ආදී වශයෙන් යමෙකු කරනු ලබන කල්හි ඔවුන්ටද හිතවැඩ සහිත යයි දත යුතුය. මෙසේ දෙපැත්තේම අයට වැඩසහිත බව දක්වන්නේ මෙන්තං කරොථ මානුසියා පජාය යයි කියා දැන් උපකාරයද දක්වන්නේ කීය. දිවාච රතෙතොච භරනති යෙ බලිං තසමාහි නෙ රක්ඛථ අපපමනනා යයි එහි අර්ථය නම් යම් මනුෂ්‍යයෝ සිතුවම් ලී කම් ආදියෙන් දෙවියන් නිර්මාණය කොට වෛතයයන් සහ වාක්‍ෂයන් වෙත එළඹ දෙවියන් උදෙසා දහවල් කාලයෙහි පූජාවන් කරත්ද පහන් පූජාවක්ද කළුවර පක්‍ෂාදීන්ගේ රාත්‍රියෙහි පූජාවන් කරත්ද සලාක බත් ආදිය හෝ දී ආරක්‍ෂක දෙවියන්ගේ පටන් බුහ්ම දෙවියන් දක්වා ප්‍රාජ්තිදානයන් පැවරීමෙන් දහවල් පූජාවන් කරත්ද, ඡත්‍රනැංවීම හා පහන් මාලාවන් සවී රාත්‍රික ධර්ම ශ්‍රවණාදිය කරවා, ප්‍රාජ්තිදානයක් පැවරීමෙන් රාත්‍රියෙහි පූජාවන් කරත්ද, කෙසේනම් ඔවුන් නොරැකිය යුතුද? යම් හෙයකින් මෙසේ දහවල් ද රාත්‍රියෙහිද, තොප උදෙසා යමෙක් පූජාවන් කරත්ද තසමාහිනෙ රක්ඛථ එහෙයින්ම ඔවුන් රකිවු. එහෙයින් පූජාකර්ම කරන්නා වූ මිනිසුන් රකිවු. ආරක්‍ෂා කරවු, ඔවුන්ගේ අපල දුරු කරවු, යහපත සලසවු අප්‍රමාදව කෘතඥ බව හදෙහි ඇතිකරගෙන නිතර මිනිසුන් රකිවු යනුවෙනි. මෙසේ දෙවියන් කෙරෙහි

මිනිසුන්ගේ උපකාර භාවය දක්වා ඔවුන්ගේ උපද්‍රවයන් සංසිදුවීම සඳහා බුද්ධාදී ඉණ ප්‍රකාශ කිරීමෙන් ද දෙවි මිනිසුන්ගේ ධර්ම ශ්‍රවණය සඳහාද යං කිඤ්චි චිතතං යන ආදී ක්‍රමයෙන් සත්‍යාවචන දේශනා කරන්නට පටන් ගත්තේය. එහි යංකිඤ්චි යනු අනිශ්චිත වශයෙන් සියල්ල ඉදිරිපත් කරයි. යම් කිසිවක් ඒ ඒ තන්හි ව්‍යවහාරයට පැමිණියේද, චිත්තං යනු ධනයයි. එය වනාහි සන්තෝෂය උපදවයි යනුවෙන් චිතතං යනුවේ. ඉධවා යනු මනුෂ්‍ය ලෝකය දක්වයි. හුරංවා යනු ඉන්පසු අනෙක් ලෝකයයි. එයින්ද හැර මිනිසුන් සියලු ලොව ලෝකය දක්වයි.

හුරංවා යනු ඉන්පසු අනෙක් ලෝකයයි. එයින්ද හැර මිනිසුන් සියලු ලොව ගැනීමෙහි පැමිණි කල්හි සගෙහසුවා යනු පර වශයෙන් කියන ලද බැවින් මිනිසුන්ද ස්වර්ගයන්ද හැර අවශේෂ වූ නාග සුපර්ණාදීන් ගැනීම දන යුතුයි. මෙසේ මේ පද දෙකෙන් මිනිසුන්ගේ ව්‍යවහාර ස්වරූපයට පත් වූ අලංකාර පරිභෝගයට පත් වූ යම් රන් රිදී මුතු මැණික් වෛදුර්වය, පබ්බු, පියුම්, රාමිණි, කබර මිණි, ආදියද යම් මුතු මැණික් වාලුකාර්ථ බැවින් භූමියෙහි රත්නමය විමානයන්හි නොයෙක් යොදුන් සිය ගණන් පැතිරුණු භවනයන්හි උපන්නා වූ නාග සුපර්ණාදීන්ගේ ධනය වේද එය හෝ දක්වන ලද්දේ වෙයි. සගෙහසුවා යනු කාමාවචර රූපාවචර, දිව්‍ය ලෝකයන්හි පැමිණිය යුතුයි යනුවෙන් සගගා යනු වේ. යහපත් බැවින් අග්‍රය යන අර්ථයෙන් ද සගගා නම් වේ. යං යම් ස්වාමික වූ හෝ අස්වාමික වූ රතනං රතියට ගෙනයයි. රතිය උසුලයි, රාත්‍රිය උපදවයි. වඩයි යනු රතනං යනුවේ. යම් කිසි විසිතුරු කරන ලද මහාර්ඝ වූ අසමාන වූ දුර්ලභව දක්නට ලැබෙන උසස් වූ සත්ත්ව පරිභෝගයද යන මෙයට මෙය තවත් වචනයකි. එසේම කිය. විසිතුරු කරන ලද බැවින් ද මහාර්ඝ බැවින්ද, අසමාන බැවින්ද, දුර්ලභ වූ දර්ශනය ඇත්තේද උසස් වූ සත්ත්වයන් විසින් පරිභෝග කෙරේද, එහෙයින් රතන යයි කියයි යනුවෙනි.

පණිතං යනු උතුම් ශ්‍රේෂ්ඨ වූ අනල්ප වූ යනුයි. මෙසේ මේ ගාථා පදයෙන් සර්ගයන්හි නොයෙක් යොදුන් සිය ගණන් ප්‍රමාණවූ සර්ව රත්නමය වූ විමානයන්හි සුධර්ම වෛජයන්ත ආදීන්හි සස්වාමික වූ යම් රත්නයක් වේද බුද්ධෝත්පාදයෙන් තොරවූ කල්හි ශූන්‍ය වූ විමානයන් පිළිබඳ අස්වාමික වූ යම් රත්නයක් වේද යම් හෝ වනාහි පොළොර

ආකාශ සමුද්‍ර හිමවන්තාදිය ඇසුරු කළාවූ අස්වාමික වූ රත්නයක් වේද ඒ දක්වන ලද්දේ වෙයි. න නො සමං අනී තථාගතෙන යනු න යනු ප්‍රතිෂේධයෙහි වැටේ නො යනු අවධාරණාර්ථයෙහි වැටේ සමං යනු සමාන යනුයි අනී යනු පවතී යනුයි තථාගතෙන යනු බුදු රජුන් හා යනුයි. කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද, යම් මෙය ධනයද, රත්නයද ප්‍රකාශ කරන ලදී. මෙහි බුද්ධ රත්නය සමාන වූ එක් රත්නයක්වත් නොම ඇත්තේය. යමක් හෝ වනාහි ගෞරව කරන ලද අර්ථයෙන් රත්න නම් වේ. එය කෙසේද යත් වක්‍ර වර්ති රජුගේ වක්‍රරත්නය මණිරත්නයද යමෙකු වනාහි උපන් කල්හි මහජනයා අන්තූතක ගෞරව කිරීමක් නොකරයි. කිසිවකු මල් සුවඳ ආදිය ගෙන යකැස්ථානයට හෝ අමනුෂ්‍යස්ථානයට හෝ නොයයි. සියලුම ජනයා වක්‍රරත්නය හා මණිරත්නයම ගරු කරයි. පුදයි. ඒ ඒ වරයන් ප්‍රාර්ථනා කරයි. පහත පහත දේ ඔහුට එක් අතකින් සමාද්ධ වෙයි. එම රත්නය ද බුද්ධ රත්නය හා සම නොවේ.

ඉදින් වනාහි කරන ලද අර්ථයෙන් රත්න නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේද රත්නයකි. තථාගතයන් වහන්සේ පහළ වූ කල්හි වනාහි වේ. කිසි මහේශාකාස වූ දෙවියෝ හා මනුෂ්‍යයෝ වෙන්ද, ඔවුහු අන්තූතක ගෞරව කිරීම නොකරති. අන්කිසිවෙකු නොපුදති. එසේම සහම්පත් බ්‍රහ්මයා මහාමේරුව තරම් වූ රුවන් දමින් තථාගතයන් වහන්සේට පිදිය. බිම්බිසාර රජ කොසොල් රජ, අනේපිච්ච ආදී වූ අන් දෙවිමිනිස්සුද හැකි අයුරින් පිදූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවීම අරභයා අශෝක මහ රජ අනුභව කෝටියක් ධනය වියදම් කොට සියලු දඹදිව විහාර අසුභාර දහසක් පිහිටුවීය. අනෙක් ගරු කරන්න වූන් පිළිබඳව කවර කතාද, පිරිනිවන් පෑවා වූද බුදුරජාණන් වහන්සේට මෙන් ඉපදීම, බුදුවීම දම්සක් පැවැත්වීම, පිරිනි වීම යන ස්ථානයන් නිමිති කොට ප්‍රතිමා වෛතහාදිය හෝ සැදවීමෙන් මෙසේ ගරු බුහුමන් කිරීමක් අන් කවරෙකුට නම් පවතීද? මෙසේ ගෞරව කිරීමේ අර්ථයෙන්ද තථාගතයන් වහන්සේට සමාන වූ රත්නයක් නැත. එසේම යම් මහාර්භ යන අර්ථයෙන්ද රත්න නම් වේ. එය කෙසේද කිවහොත් කසි සඵවක් මෙනි. මහණෙනි කසි වස්ත්‍රය වර්ණවත් වූයේද වෙයි. සුව වූ පහස ඇත්තේද වෙයි. මහත් වූ වටිනා කමින් යුක්ත වූයේද වෙයි ය'යි බුද්ධ රත්නයට සමාන නොවේ. ඉදින් වනාහි මහාර්භ යන අර්ථයෙන් රත්නයක් වේද, බුදුරජාණන්

වහන්සේම එබඳු රත්නයක් තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි යම් අයගේ පංශුකුලයද පිළිගනිමි. ඔවුන්ට එය මහත්ඵල මහානිශංස වේ. අශෝක රජුට මේ බුද්ධ රත්නයේ මහාර්ඝතාවය මෙය වන්නාක් මෙනි. මෙසේද මෙහි මහග්ඝතා වචනයෙහි දෝෂය දුරුකිරීම කරන්නා වූ මේ සූත්‍ර පදය දත යුතුයි. යමෙකු වනාහි සිවුරු - පෙ - පිරිකර පිළිගනීද, ඔවුන්ට එය මහත්ඵල මහානිශංස වේ. මෙය ඔහුට මහාර්ඝතාවය පිණිස හේතුවේය'යි කියමි. මහණෙනි, ඒ කසී වස්ත්‍රය යම් සේ මහාර්ඝ වේද, මහණෙනි, මම මෙම පුද්ගලයාද එසේ උපමා කොට කියමි යනුයි. මෙසේ මහාර්ඝ අර්ථයෙන්ද තථාගතයන් වහන්සේට සම වූ රත්නයක් නැත. එසේම යම් එය අසමාන අර්ථයෙන්ද රත්නයකි. එය කෙසේද යත් වක්‍රවර්ති රජුට වක්‍ර රත්නය පහළ වෙයි. එය ඉඳුනිල් මැණික් වලින් සත් රුවනින් කළ අර ඇත්තේය. පබලුවලින් කළ නිම් වළලු ඇත්තේය. රනින් කළ සන්ධිගෙත් යුක්තය. එහි දහය දහය බැගින් අරයන්ගේ මත්තෙහි එකක් ඉහළට අවුත් ඇත. එය වාතය ඇතුළට ගෙන ශබ්ද කිරීම සඳහා එයින් කරන ලද ශබ්දය ඉතා දක්‍ෂ ලෙස වාදනය කරන ලද පක්ඛාංග කුර්ය නාදයක් මෙන් වෙයි. එහි නාභියෙන් දෙපැත්තෙහි සිංහ මුඛයෝ වෙත්. ඇතුළත කරත්ත රෝදයක මෙන් සිදුරකි. එය කරන්නෙක් හෝ කරවන ලද්දෙක් හෝ නැත. කර්ම හේතුවෙන් සෘතු වශයෙන් හට ගනියි.

රජ තෙමේ යම් දඹවිධ වූ වක්‍ර වර්ති වෘත්තය පුරා ඉත්පසු උදාවන පසලොස්වක පුත් පොහෝ දිනයෙහි හිස නහවන ලද්දේ පෙනෙවස් ඇත්තේ මතුමහල් ප්‍රාසාදයට ගියේ සිල් පිරිසිදු කරමින් හුන්නේ පූර්ණ වද්‍යා මෙන්ද සූර්යයා මෙන්ද (වක්‍රරත්නය) උදාවීම බලයි. එහි ශබ්දය දොළොස් යොදුනක් දුරට ඇසේ එහි වර්ණය යොදුනක් දුරට පෙනේ. එය මහජනයා විසින් දෙවෙනි සඳක් හෝ තිරක් නැගුනේ යයි සිතනු ලැබේ. අතිශයින්ම කුතුහලය ඉපදීමෙන් පෙනෙනු ලබන්නේ නගරයේ මත්තට පැමිණ රජුගේ අනොවුරු නැගෙනහිර පැත්තෙහි වැඩිය ඉහළින් වැඩිය පහළින් නොව මහජනයාට සුවඳ මල් ආදියෙන් පූජා කරන්නට සුදුසු තන්හි අලවන්ගුවෙහි ගසන ලද්දක් මෙන් සිටියි. එයම ලුහුබදිනු ලබමින් හස්ති රත්නය පහළ වෙයි. සියල්ල සුදු පැහැයෙන් යුක්ත වූයේ රතුවන් පාදයන් ඇත්තේ සත් තැනක පොළවෙහි පිහිටියාහු වෙති. සෘද්ධිමත් වූයේ අහසෙහි යන්නේ උපෝසථ කුලයෙන් හෝ ඡද්දන්ත කුලයෙන් හෝ පැමිණේ. උපෝසථ කුලයෙන් එන්නේ වනාහි සියල්ලන්ට

ප්‍රධානව පැමිණේ. ඡද්දන්ත කුලයෙන් එන්නේ සියල්ලන්ට කණිෂ්ඨව පැමිණේ හික්මවන ලද ශික්‍ෂාවෙන් යුක්ත වූයේ ආත්ම දමනයෙන් යුක්ත වූයේ, හෙතෙම දොළොස් යොදුනක පිරිස ගෙන සියලු දැඩිව අනුපිළිවෙලින් ගොස් උදෑසනම නගරයෙහි සිය රජ දහනට පැමිණෙයි.

එයද ලුහුබදිමින් අශ්වරත්නය පහළ වෙයිද සියල්ල සුදු පැහැ ඇත්තේ මුදු තණ බදු කෙස් ඇත්තේ වලාහක අශ්වරාජ කුලයෙන් පැමිණෙයි. මෙහි සෙස්ස හස්තිරත්නයට සමාන වූයේ වෙයි. එයම ලුහුබදිමින් මණිරත්නය පහළවෙයි. වෛසුරිය මාණිකායක් වෙයි. යහපත් වූ හිත් ඇත්තේ අට පැත්තෙහි මනාකොට පිරිසම කරන ලද්දේ දිගින් වකු නාහියට සමාන වූයේ වෙපුල්ල පර්වතයෙන් පැමිණෙයි. එය අංග සතරකින් යුක්ත වූ අදුරෙහි රජුගේ කොඩියේ මුදුනට ගියේ යොදුනක් බබළවයි. එහි එළියෙන් මිනිස්සු දහවල් යයි සිතනු ලබන්නා කර්මාන්ත යන්හි යෙදෙති. යටත් පිරිසෙන් පණුවන්, කුහුඹින් පවා පෙනෙත්. එයම ලුහු බදිමින් ස්ත්‍රීරත්නය පහළ වෙයි. උතුරු කුරු දිවයිනෙන් හෝ පැමිණෙයි. මදුරාජකුලයෙන් හෝ පැමිණෙයි. ඉතා උස බව ආදී දෝෂ හයෙන් තොර වූවය. මනුෂ්‍ය වර්ණය ඉක්ම වූවා දෙවියන්ගේ වර්ණයට නොපැමිණියාද වේ. රජුට සිත කාලයෙහි ඇයගේ උණුසුම් වූ ශරීරය ඇත්තී වෙයි. උණුසුම් කාලයෙහි සිහිල් වූ ශරීරය ඇත්තී වෙයි. සියවරක් පොළන ලද පුලුන් පිඩක් මෙන් යහපත් වූ පහස ඇත්තී වෙයි. ශරීරයෙන් සඳුන් සුවද හමයි. මුවින් උපුල් මල් සුවද හමයි. ඉතා උදෑසනම අවදිවීම ආදී නොයෙක් ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූවාද වෙයි. එයද ලුහුබදිමින් ගෘහපති රත්නය පහළ වෙයි.

රජුගේ සාමාන්‍යයෙන් කටයුතු කරන සිටුවරයායි. වකුරත්නය උපන් ඇසිල්ලෙහි ඔහුට දිවැසක් පහළ වෙයි. එයින් යොදුනක් පමණ හාත්පස සස්වාමික වූ ද අස්වාමික වූ ද නිධානයන් දකියි. ඔහු රජු වෙත අවුත් පවරයි. දේවයනි ඔබතුමා මදක් උත්සහ කරන්නෙක් වෙති. මම ධනයෙන් ඔබට ධනයෙන් කළ යුතු දේ කරන්නෙමි'යි කියයි. එයද ලුහුබදිමින් පර්ණායක රත්නය පහළ වෙයි. රජුගේ ස්වාභාවික ප්‍රධාන පුත්‍රයායි. වකු රත්නය උපන් ඇසිල්ලෙහි අමතර ප්‍රඥාපාටවයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි. දොළොස් යොදුනක් දක්වා පිරිසගේ සිත විශේෂයෙන් නිග්‍රහ ප්‍රශංසා කිරීමෙන් සමර්ථ වූයේ වෙයි. ඔහු රජුවෙත එළඹ දේවයනී

ඔබ ස්වල්ප වූ උත්සාහය ඇත්තෙක් වෙති, දේවයනි මම ඔබගේ රාජ්‍යයට අනුශාසනා කරන්නෙමි'යි පවරයි. යම් අන්‍ය වූ හෝ මෙබඳු අසමාන්‍යාර්ථයෙන් රත්නයක් වේද, එය සිය දහසක් හෝ කෝටියක් හෝ වටීද, එය තුලනය කොට පහත් කොට අගය කරන්නට නොහැකිය.

එහි එක් රත්නයක්වත් බුද්ධ රත්නය හා සම නොවේ. ඉදින් වනාහි අසමාන්‍යාර්ථයෙන්, රත්නයක් වේද, තථාගතයන් වහන්සේම එබඳු වූ රත්නයයි. තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි සීලයෙන් හෝ සමාධියෙන් හෝ ප්‍රඥාදියෙන් හෝ අන් කිසිවකින් හෝ කිසිවකු සමග තුලනය කොට පහත් කොට මෙපමණ ගුණ මේ හා සමාන වෙයි. සමාන කොටස් සහිත වූයේ ය'යි හෝ පිරිපිදින්නම නොහැකිය. මෙසේ අසමාන්‍යාර්ථයෙන් ද තථාගතයින් වහන්සේ හා සම වූ රත්නයක් නැත. එසේම යම් එය දුර්ලභ වූ දර්ශනාර්ථයෙන් රත්නයක් වේද එනම් දුර්ලභ වූ පහළ විමෙන් වක්‍රවර්ති රජ, ඔහුගේ වක්‍රරත්නය ආදී වූ රත්නයෝ වෙන් ද එලෙසින් එයද බුද්ධ රත්නය හා සම නොවෙයි.

ඉදින් වනාහි දුර්ලභව දකින්නට ලැබෙන නිසා රත්නයක් වේද තථාගතයින් වහන්සේම එබඳු වූ රත්නයයි. කවර හෙයින්ද? වක්‍රවර්ති ආදීන්ගේ රත්නභාවය යමක් ද? එක් කල්පයකදීම සක්විතිවරු අනේකව උපදිත් යම් හෙයකින් වනාහි අසංඛ්‍යයක් කල්පයෙහි ද ලෝකය බුද්ධ ගුණ වෙයි. එහෙයින් තථාගතයන් වහන්සේම කවදා හෝ කවර කලෙක හෝ ඉපදීමෙන් දුර්ලභ වූ දර්ශනයක් වේ. මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පරිනිර්වාණ සමයෙහි දී දේශනා කරන ලදී. ආනන්දයෙනි දෙවියෝ අපි ඒකාන්තයෙන් දුර සිට තථාගතයන් වහන්සේ දැකීමට පැමිණියෙමු. කවදා හෝ කවර කලෙක හෝ අරිහත් වූ සම්මා සම්බුද්ධ වූ තථාගතයන් වහන්සේ ලොවෙහි උපදිත් ද, ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිනිවීම අද රාත්‍රියෙහි අලුයම වන්නේය. මේ මහේශාකාය වූ හික්‍ෂු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සමීපයෙහි අවුරාගෙන සිටියාහු, අවසන් කාලයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ දැකීමට අපි නොලබමු'යි නොසතුටු බස් කියති. මෙසේ දුර්ලභ වූ දර්ශනාර්ථයෙන් ද තථාගතයන් වහන්සේ හා සම වූ රත්නයක් නැත. එසේම වක්‍රවර්ති රජුගේ වක්‍රරත්නාර්ථය මෙන් යම් ඒ අලාමක වූ පරිභෝගාර්ථයෙන් රත්නයක් වේද එය වනාහි කෝටි සිය දහසක් ධනය ඇත්තාවූද සත්මහල් ප්‍රාසාදයන්හි මතුමහල් තලයන්හි

වසන්තා වූ ද, වණ්ඩාල, වෙණ, නේසාද, රථකාර, පුක්කසාදී වූ පහත් කුල ඇති පහත් පුරුෂයන්ට සිහිනෙන්වත් පරිභෝග කිරීම සඳහා නො හටගනියි. දෙපාර්ශවයෙන්ම ඉපදීමෙන්ම පිරිසිදු වූ සම්පූර්ණ කරන ලද දශවිධ චක්‍රවර්ති චුතයන් ඇති, ක්‍ෂත්‍රිය රජුගේම පරිභෝගය සඳහා උපන් හෙයින් අලාමක වූ සත්ත්ව පරිභෝගයෙන් යුක්ත වූයේද වෙයි. එයද බුද්ධ රත්නය හා සම නොවේ. ඉදින් වනාහි අලාමක වූ සත්ත්වපරිභෝගාර්ථයෙන් රත්නයක් වේද, තථාගතයන් වහන්සේම එබඳු වූ රත්නයයි. තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි ලෝකයෙහි අලාමක වූ සත්ත්වයෝ යයි සම්මත වූ ද උපනිශ්‍රය හේතු සම්පත්තියෙන් තොර වූ ද, විපරිත දර්ශන ඇති පුරුෂකාශ්‍යපාදී ඔට ශාස්තෘවරුන්ට ද, එබඳු ස්වරූප ඇති අන්‍යයන්ටද සිහිනෙන් වත් පරිභෝග කළ නොහැකිය.

තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි හේතු සම්පත් ඇති අයට වනාහි සහර පද ගාථාවකගේ අවසන පවා රහත් බව ලබන්නට සමත් වූ නිබ්බේධිකඤාණදස්සනයෙන් තියුණු ක්‍රවණින් යුක්ත වූ බාහියදාරවීරියගේ පටන් අන්‍ය වූ මහා කුලයන්හි උපන් මහා ශ්‍රාවකයන්ගේ පරිභෝගය සඳහාය. ඔවුහු වනාහි ඒ රත්නය, දස්සනානුත්තරිය, සවණානුත්තරිය, පාරිවරියානුත්තරිය ආදිය සිදුකරමින් ඒ ඒ ආකාරයෙන් පරිභෝග කරති. මෙසේ අලාමක වූ සත්ත්වපරිභෝගාර්ථයෙන් ද තථාගතයන් වහන්සේ හා සමාන වූ රත්නයක් නැත. යම් එය අවශේෂයෙන් රතිය ඉපදවීමේ අර්ථයෙන් ද රත්නයක් වේද එනම් චක්‍රවර්ති රජුගේ චක්‍රරත්නය මෙනි. එය දැකම රජ සතුටු සිත් ඇත්තේ වෙයි. මෙසේ ද එය රජුට සතුටු සිත් ඇත්තේ වෙයි. මෙසේ ද එය රජුට රතිය උපදවයි. එසේම චක්‍රවර්ති රජ වම් අතින් රන් කෙණ්ඩිය ගෙන දකුණු අතින් චක්‍රරත්නයට පින්වතුන් වහන්සේ චක්‍රරත්නය පවත්වාවා පින්වතුන් වහන්සේ චක්‍රරත්නය දිනාවා යනුවෙන් පැන් ඉසියි. ඉන්පසු චක්‍රරත්නය පඤ්චාංග තුර්යනාදය මෙන් මිහිරි හඬක් නගමින් අහසින් නැගෙනහිර දිශාවට යයි.

ඒ අනුව චක්‍රවර්ති රජ ද චක්‍රානුභාවයෙන් දොළොස් යොදුනක් පැතිරුණු සිවුරග සේනාව සමග ඉතා උසිනුත් නොව ඉතා පහතිනුත් නොව උස ගස්වල යට කොටසින් ද මිටි ගස්වල උඩ කොටසින් ද ගස් වල මල් ගෙඩි දලු ආදී පවුරු ආදියද ගණිමින් මහරජ තුමනි, එනු මැනවැයි යන මේ ආදියෙන් ඉතා යටහත් පහත් ආකාරයෙන් පැමිණි

විරුද්ධ රජවරුන්ට "ප්‍රාණයන් නොනැසිය යුතුයි" ආදී ඉතා යටහත් පහත් ආකාරයෙන් පැමිණි විරුද්ධ රජවරුන්ට "ප්‍රාණයන් නොනැසිය යුතුයි" ආදී ක්‍රමයෙන් අනුශාසනා කරමින් යයි. රජ තෙමේ යම් තැනක වනාහි ආහාර අනුභව කරනු කැමැත්තේ වේද, දහවල් නිදීම හෝ කරනු කැමැත්තේ වෙයිද, චක්‍රරත්නය එහි අහසින් බැස ජලය ආදී සියලු කටයුතු වලට සුදුසු වූ සම වූ බිම් කොටසක අලවංගුවෙහි ගසන ලද්දක් සේ සිටියි. නැවත රජුට ගමන් කිරීමට සිත උපන් කල්හි මුලින් කී අයුරින්ම ශබ්ද කරමින් යයි. එය අසා දොළොස් යොදුනකට අයත් පිරිස අහසින් යයි. චක්‍රරත්නය පිළිවෙළින් නැගෙනහිර මුහුදට බැසගනී. එහි බසින කල්හි ජලය යොදුනක් පමණ ඉවත් වී බිත්තියක් කරන ලද්දක් මෙන් සිටියි. මහජනයා කැමති පරිදි සජ්භ රත්නයන් ගනිති. නැවත රජ තෙමේ රන් කෙණ්ඩිය ගෙන මෙතැන සිට මාගේ රාජ්‍යය ය'යි ජලයෙන් මතු පිටට ඉස නතර වෙයි. සේනාව ඉදිරියෙහි සිටියි.

වක්‍ර රත්නය සිටු පසින් සිටියි. රජ තෙමේ මැද සිටියි. චක්‍රරත්නයගේ සමත් වූ තැන දිය වත්කරයි. මේ ක්‍රමයෙන්ම දකුණු, බටහිර හා උතුරු මුහුදෙහිද යයි. මෙසේ සිව් දිශාවට අනුශාසනා කරවා චක්‍රරත්නය තුන් යොදුන් පමණ අහසට නගියි. එහි සිටියේ රජ තෙමේ චක්‍රරත්නයගේ ආනුභාවයෙන් කුඩා දිනන ලද පන්සියයක් දිවයින් වලින් අලංකාර කරන ලද යොදුන් හත් දහසක් වටකොට ඇති පූර්ව විදේහයද, එසේම යොදුන් අටදහසක් වටකොට ඇති උතුරු කුරු දිවයින්ද, යොදුන් හත් හදසක් වටකොට ඇති අපරගෝයානයද, යොදුන් දස දහස් වටකොට ඇති දඹදිවද මෙසේ සතර මහා ද්වීපයන් දෙදහසක් කුඩා දිවයින් වලින් අලංකාර වූ සක්වල ඉතා හොදින් පිපුණු පියුම් වනයක් මෙන් බලයි. මෙසේ බලන්නා වූ ඔහුට අනල්ප වූ රතිය උපදියි.

මෙසේ ද ඒ චක්‍රරත්නය රජුට රතිය උපදවයි. එයද බුද්ධ රත්නයට සමාන නොවේ. ඉදින් චිතාහි ඇල්ම ඉපදවීමේ අර්ථයෙන් රත්නයක් වේද තථාගතයන් වහන්සේට රත්නයකි. මේ චක්‍රරත්නය කුමක් කරන්නේද? චක්‍රරත්නාදී සියල්ලන් විසින් උපදවන ලද වක්‍ර වර්ති රතිය හෙවත් සක්විති රජකම පිළිබඳ ආශාව ප්‍රමාණයෙන් යම් දිව්‍යමය වූ රතියෙන් එක කලාවකට ද කලා භාගයකට නොපැමිණේ. ඒ රතියෙන් ද උත්තරීතර වූ ද වඩාත්ම ප්‍රණීත වූ ද තමන්ගේ අවවාද පිළිපදින්නා වූ

අසංඛ්‍යයක් දෙවි මිනිසුන්ගේ ප්‍රථමධ්‍යාන රතියද? ද්විතීයධ්‍යාන, කෘතියධ්‍යානය, චතුර්ථධ්‍යානය හා පඤ්චමධ්‍යානරතියද, ආකාසානවඤ්චායතන රතියද, විඤ්ඤාණාඤ්චානන රතියද, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන රතියද, සොනාපත්ති මාර්ග රතියද, සෝනාපත්ති ඵල රතියද, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරිහන් මාර්ග ඵල රතියද උපදවයි.

මෙසේ රතිය ඉපදවීමේ අර්ථයෙන් ද තථාගතයන් හා සම වූ රත්නයක් නැත. තවද රත්න නම් වූ මෙය දෙයාකාර වෙයි. සවිඤ්ඤාණක හා අවිඤ්ඤාණක වශයෙනි. එහි වතු රත්නය, මණිරත්නය හෝ යම් හෝ අන්‍යවූද, ඉන්ද්‍රියයන් හා ප්‍රතිබද්ධ නොවූ රත්රිදී ආදිය අවිඤ්ඤාණක නම් වේ. හස්ති රත්නය ආදී පරිනායක රත්නය කෙළවර කොට ඇති යම් අන්‍ය වූ හෝ මෙබදු ඉන්ද්‍රිය බද්ධ වූ රත්නයක් වේද, ඒවා සවිඤ්ඤාණක නම් වේ. සවිඤ්ඤාණක රත්නය උතුම් කොට සැලකේ. කවර හෙයින්ද? යම් හෙයකින් අවිඤ්ඤාණක වූ රත් රිදී මුතු මැණික් ආදී රත්නයන් සවිඤ්ඤාණක වූ හස්ති රත්නාදීන්ගේ අලංකාරය පිණිස පමුණුවයි. සවිඤ්ඤාණක රත්නය ද දෙයාකාරය. තිරශ්චාන රත්නයද, මනුෂ්‍ය රත්නය ද යනුවෙනි. එහි මනුෂ්‍ය රත්නය අග්‍රකොට සලකයි. කවර හෙයින් ද යම් හෙයකින් තිරශ්චාන රත්නය මනුෂ්‍ය රත්නයට නැගියාමට වෙයි.

මනුෂ්‍ය රත්නයද අපි වීම වේ. ස්ත්‍රී රත්නය හා පුරුෂ රත්නය උතුම් යයි සැලකේ. කවර හෙයින් ද? යම් හෙයකින් ස්ත්‍රී රත්නය පුරුෂ රත්නයාගේ පරිවාරිකව හෙවත් සේවිකාව බවට පැමිණේ. එහෙයින් පුරුෂ රත්නයද ද්විවිධ වේ. එනම් අගාරික රත්නය හා අනගාරික රත්නය වශයෙනි. එහි අනගාරික රත්නය උතුම් යයි කියයි. කවරහෙයින් ද? යම් හෙයකින් අගාරික රත්නයන්ගෙන් අග්‍ර වූ චතුර්වර්ති රජ පවා සීලාදී ගුණයෙන් යුක්ත වූ අනගාරික රත්නයට පසඟ පිහිටුවා වැද උපස්ථාන කොට පයිරුපාසනය කොට ද දෙවි මිනිස් සැපතට පැමිණෙයි. මෙසේ අනගාරික රත්නය ද ද්විවිධ වේ. ආර්ය හා පෘථජන වශයෙනි. ආර්ය රත්නය ද ද්විවිධ වේ. සේඛ හා අසේඛ වශයෙනි. අසේඛ රත්නය ද ද්විවිධ වේ. එනම් ශුෂ්ක විදර්ශක හා සමථයානික වශයෙනි. සමථයානික රත්නය ද ද්විවිධ වේ. ශ්‍රාවක පාරමිතාවන්ට පැමිණි ශ්‍රාවකයන් හා එසේ නොපැමිණි අය වශයෙනි. එහි ශ්‍රාවක පාරමිතාවන්ට ශ්‍රාවක පාරමිතාවන්ට

පැමිණි ශ්‍රාවකයන් හා එසේ නොපැමිණි අය වශයෙනි. එහි ශ්‍රාවක පාරමිතාවන්ට පැමිණි තැනැත්තා උතුම් යයි කියයි. කවර හෙයින්ද? ගුණ මහන්තතාව නිසාය. ශ්‍රාවක පාරමිතාවන්ට පැමිණි රත්නයන්ගෙන් ද පච්චේක බුද්ධ රත්නය උතුම් ය'යි කියයි. කවර හෙයින් ද ගුණ මහන්තතාව නිසාය. සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලානාදීන්ට සමාන වූ ද නොයෙක් සිය ගණන් ශ්‍රාවකයෝ පසේ බුදුවරයෙකුගේ ගුණයන්ගෙන් සියයෙන් එක් පංගුවකට ද නොපැමිණෙති.

පච්චේක බුද්ධ රත්නයට ද වඩා සම්මා සම්බුද්ධ රත්නය අගේ කොට සැලකේ. කවර හෙයින්ද? ගුණ මහන්තතාව නිසාය. සියලු දඹදිව අසුනෙන් අසුන ගැටෙන සේ හුන්නා වූ පසේ බුදුවරු පවා එක සම්මා සම්බුදුවරයෙකුගේ ගුණ ප්‍රමාණයෙන් එක් කලාවකට ද, කලා භාගයකට ද නොපැමිණෙත්. මෙය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මහණෙනි, යම් පමණ අපාද ද්විපාද - පෙ - ආදී සත්ත්වයෝ වෙත් නම් ඒ සියලු සත්ත්වයන්ගෙන් තථාගනයන් වහන්සේ අග්‍රය'යි යනාදිය දේශනා කරන ලදී. මෙසේ කිසිම ආකාරයකින් තථාගනයන් වහන්සේට සමාන වූ රත්නයක් නැත. එහෙයින් "අඤ්චී තථාගතෙන" යයි තථාගනයන් හා සම වූවෙක් නැත්තේ මය ය'යි කීහ. මෙසේ බුදුහු බුද්ධ රත්නයට අන්‍යවූ රත්නයින් සම නොවන බව වදාරා දැන් ඒ සත්ත්වයන්ගේ උපන් උපප්‍රවයන් සංසිද්ධිම සඳහා ජාතිය නිසාද, ගෝත්‍රය නිසාද, කුල පුත්‍රභාවය නිසාද ශරීර ශෝභාව නිසාද නොව, තවද වනාහි අවිච්චියෙහි පටන් හවාග්‍රය කෙළවර කොට ඇති ලෝකයෙහි සීල සමාධිස්කන්ධාදී ගුණයන්ගෙන් බුද්ධ රත්නයාගේ අසමාන බව නිසා සත්‍ය වූ ච්චනයක් ඉදමපි බුද්ධ රත්නං පණිනං එතෙන සචේවන සුවඤ්චී හොකු යයි යොදයි. එහි අර්ථය නම් ඉදමපි - මෙලොව හෝ පරලොව හෝ සර්ගයෙහි හෝ යම් කිසි ධනයක් හෝ රත්නයක් හෝ ඇත්ද එය සමග ඒ ඒ ගුණයන්ගෙන් සම නොවන බවයි. බුද්ධ රත්නං පණිනං බුදුරජ කෙරෙහි මේ ප්‍රණීත වූ රත්න භාවය ඇත ඉදින් මෙය සත්‍යයයි. ඉන්පසු එතෙන සචේවන මේ සත්‍යයෙන් සුවඤ්චී හොකු යහපත් වූවන්ගේ ඇති බව වේවා. නිරෝගී බව හා නිරුපද්‍රව බව වේවා යනුයි. මෙහි ආනන්දයෙනි යම් සේ ඇස වනාහි තමා වශයෙන් හෝ තමාට අයත් වශයෙන් යනු අර්ථයයි. වෙනත් අයුරකින් ඇස තමා හෝ තමාට අයත් හෝ යන්ත සිදු නොවේමය. මෙසේ රත්නං පණිනං යනු ඒ රත්නය ප්‍රණීතය, රත්නභාවය ප්‍රණීතය'යි

යන මේ අර්ථය දත යුතුයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ රත්නයක්ය යන්න වෙනස් අයුරකින් සිදු නොවන්නේය. යම් තැනක රත්නයක් ඇන්ද ඒ රත්නයක්ය යන්න සිදු නොවේ. යම් තැනක වනාහි වික්‍රිකාතාදී අර්ථ සංඛ්‍යාත වූ යම් ඒ ක්‍රමයකින් සම්බන්ධයට ගියා වූ රත්නභාවයක් වේද, යම් හෙයකින් එය රත්නභාවය ගෙන රත්නයක් යයි පනවනු ලැබේද? එහෙයින් ඒ රත්නභාවයාගේ ඇති බැවින් රත්නයක් යන්න සිදුවේ. එසේ නැතහොත් යම් සේ කියන ලද ආකාරයෙන්ම මෙනි.

ඉදමපි බුද්ධෙ රනනං මෙයද බුදුරදුන් කෙරෙහි ඇති රනන භාවය'යි යනුවෙන් අර්ථය දත යුතුයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද මාත්‍රියෙන්ම මේ ගාථාවෙන් රාජ කුලයට යහපතක් විය. බිය සංසිදුනි. ගාථාවගේ අණ තෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලදී. මෙසේ බුද්ධ ගුණයෙන් සත්‍යය ප්‍රකාශ කොට නිර්වාණ ධර්ම ගුණයන් කියන්නට පටන් ගන්නා ලද්දේ බයං විරාගං යනුවෙන් කියන ලදී. එහි යම් හෙයකින් නිර්වාණය සාක්ෂාත් කිරීමෙන් රාගාදී හු ක්ෂීණ වෙත්. සම්පූර්ණයෙන් ක්ෂීණ වූවාහු වෙත්, යම් හෙයකින් රාගාදියෙන් තොර වූ එය යෙදීමෙන්ද අරමුණු වශයෙන් ද වේ. යම් හෙයකින් හෝ එය සාක්ෂාත් කළ කල්හි රාගාදී හු අන්‍යන්තයෙන්ම නො ඇලුනාහු වෙත්. දුරු වූවාහු වෙත්. නසන ලද්දා හු වෙත් එහෙයින් බයං යනු වේ. විරාගං යනුවෙන්ද කියයි.

යම් හෙයකින් වනාහි මොහුගේ හට ගැනීමක් නොපෙනේද? නැති වීමකුත් නොපෙනේද? - පෙ - සිටියහුගේ වෙනස් බවකුත් නොවේද? එහෙයින් එය නො උපදියි, නොදිරියි, නොමැරෙයි යයි ප්‍රකාශ කොට අමතං යයි කියයි. උත්තමාර්ථයෙන් වනාහි අනල්පක්ෂාර්ථ යෙන් ද පණිතං යයි කියයි. යදජ්ඣ ගා යනු යමකට පැමිණියේද, වින්දේද, ලැබුවේද, තම ඤාණබලයෙන් සත්‍යය කළේද, එයයි. සත්‍යමුතී යනු ශාක්‍ය කුලයෙහි උපන් බැවින් සාක්‍ය නම් වේ. මොනෙය ධර්මයෙන් යුක්ත බැවින් මුනි නම් වේ. සත්‍ය වූයේත් එමය. මුනි වූයේත් එමය යනු සත්‍යමුනී යනු වේ. සමාහිතො යනු ආර්ය මාර්ග සමාධියෙන් මනාසේ පිහිටු වන ලද සිතැත්තේ. න තෙන ධමමෙන සමඤ්චි කියැවී යනු ඒ ක්‍ෂය ආදී නම් ඇති ශාක්‍ය මුනීඳුයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කරන ලද ධර්මයට සමාන වූ වෙනත් ධර්ම වර්ගයක් නැත. එහෙයින් සුත්‍රය විසින්

අවබෝධ කරන ලද ධර්මයට සමාන වූ වෙනත් ධර්ම වර්ගයක් නැත. එහෙයින් සූත්‍රය ඇතුළතද මහණෙනි යම් පමණ සංඛත වූ හෝ අසංඛත වූ ධර්මයෝ වෙන්ද, එම ධර්මයන්ගෙන් විරාගය අග්‍ර යයි කියයි. යන ආදිය කියන ලදී. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිර්වාණ ධර්මයාගේ අන්‍ය වූ ධර්මයන් සමග ඇති අසම බව ප්‍රකාශ කොට දැන් ඒ සත්ත්වයන්ගේ උපත් උපද්‍රවයන් සංසිද්ධිම සඳහා ඤාය, විරාග, අමාන, ප්‍රණීතතාව යන ගුණයන්ගෙන් නිර්වාණ ධර්ම රත්තයාගේ අසමාන බව හේතු කොට සත්‍ය වචනයක් යොදයි.

ඉදමපි ධමම රතනං පණීතං එතෙන සවෙචන සුවච්චී හොතු යයි මෙයද ධර්මයෙහි ප්‍රණීත වූ රත්ත භාවයයි. මේ සත්‍යයෙන් යහපතක් වේවා යනු එහි අර්ථයයි. මුල් ගාථාවෙහි අර්ථය කියන ලද ආකාරයෙන්ම දත යුතුය. මේ ගාථාවගේද අණ කෝටි සිය දහසක් සක්වල යන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලද්දේය. මෙසේ නිර්වාණ ධර්ම ගුණයෙන් සත්‍යය ප්‍රකාශ කොට දැන් මාර්ග ධර්ම ගුණයෙන් දේශනා කරන්නට පටන් ගත්තේ යං බුද්ධ සෙට්ඨා යයි කීහ. එහි සත්‍යයන් අවබෝධ කරන ලද්දේය යන ආදී ක්‍රමයෙන් බුද්ධො නම් වේ. උතුම්ය, ප්‍රශංසා කටයුතුය, ශ්‍රේෂ්ඨය යනුවෙන් බුදු වූයේත් එමය. ශ්‍රේෂ්ඨ වූයේත් එමය යනුවෙන් බුද්ධ සෙට්ඨ නම් වේ. අනුබුදු, පසේ බුදු සංඛ්‍යාත වූ හෝ බුදුවරුන් අතර ශ්‍රේෂ්ඨ යයි හෝ බුද්ධ සෙට්ඨ නම් වේ. ඒ බුද්ධ ශ්‍රේෂ්ඨයන් වහන්සේ යං පරිවණණයි යමක් වර්ණනා කළ සේන්ද මාර්ගයන්ගෙන් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය ක්‍ෂෙමද නිවනට පමුණුවන්නේ ද වේ යයි මහණෙනි තොපට හේතු සහිත වූ අවශ්‍ය අංග සහිත වූ ආර්ය වූ සම්මා සමාධිය දේශනා කරන්නෙමි යනුවෙන් මේ ආදී ක්‍රමයෙන් ඒ ඒ තන්හි ප්‍රශංසා කරන ලද්දේ ප්‍රකාශ කළහ.

සුචං යනු කෙලෙස්මල මූලිනුපුටා දැමීම කිරීමෙන් අතිශයින් පිරිසිදු වූ සමාධිමානනනිකඤ්ඤමානු යනු යම් මාර්ග ධර්මයක් තමාගේ ප්‍රවෘත්තියට සමාන වූ අතරක් ඇතිව නියමයෙන්ම ඵලදෙන හෙයින් ආනන්තරික සමාධිය යයි කියත්. මාර්ග සමාධිය උපත් කල්හි එහි ඵලයාගේ ඉපැන්ම වළක්වන්නා වූ කිසිදු අන්තරායයක් නැත. යම් හෙයකින් යම් සෝතාපත්ති ඵලයක් සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පිළිගත් පුද්ගලයෙක් වේද, ඔහුට කෙලෙස් දැවීමට ගතවන කාලය කල්පයක් ද

විය හැකිය. කල්පය දැවී ගියද ඒතාක් කල් යම් මේ පුද්ගලයා සෝවාන් ඵලය සාක්ෂාත් නොකරයිද මේ පුද්ගලයා ධීන කප්පි යයි කියයි. සියලුම මාර්ගස්ථ පුද්ගලයෝ ධීන කප්පි යයි කියති. සමාධිතා තෙන සමොන විජ්ජති යනු ඒ බුද්ධ ශ්‍රේෂ්ඨයන් වහන්සේ විසින් මැනවින් වර්ණනා කරන ලද පිරිසිදු වූ ආනන්තරික සමාධිය හා සම වූ රූපාවචර සමාධියක් හෝ අරූපාවචර සමාධියක් හෝ කිසිවක් නොමැත. කවර හෙයින්ද, ඒ සමාධිත්ගේ වැඩිමෙන් ඒ ඒ බ්‍රහ්මලෝකයෙහි උපන් තැනැත්තාටද නැවත නිරය ආදීන්හි ඉපදීම සිදුවන හෙයින්. මෙම අර්භන් සමාධියගේ වැඩිමෙන් ආර්ය පුද්ගලයා සියලු ඉපදීම් සම්පූර්ණයෙන් නැති කිරීම සිදුවන බැවිනි. එහෙයින් වෙනත් සූත්‍රයන්හි ද මහණෙනි, යම් පමණ සංඛත ධර්මයෝ වෙන්ද ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය ඒවායෙන් අග්‍රවේ යයි යන ආදිය දේශනා කරන ලදී.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආනන්තරික සමාධියාගේ අන්‍ය සමාධීන් සමග ඇති අසම බව දේශනා කොට දැන් මුලින් කී ක්‍රමයෙන්ම මාර්ග ධර්ම රත්තයාගේ අසමාන බව හේතු කොටගෙන ඉදම්පි ධමෙම යයි සත්‍ය වූ වචනයක් යොදති. එහි අර්ථය මුලින් කියන ලද ආකාරයෙන්ම දත යුතුයි. මේ ගාථාවගේද අණ කෝටි සිය දහසක් සක්වල යන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලදී. මෙසේ මාර්ග ධර්ම ගුණයෙන් ද සත්‍යය දේශනා කොට දැන් සඟ ගුණයෙන් ද දේශනා කරන්නට පටන් ගත්තාහ යෙ පුග්ගලා යයි කීහ. එහි යෙ යනු නියම නොකොට උදෙසීමයි. පුග්ගලා යනු සත්ත්වයෝයි.

අට්ඨා යනු ඔවුහු වනාහි මාර්ගයට පිළිපත් සතර දෙනා ද මාර්ග ඵලයට පැමිණි හතර දෙනාද යනුවෙන් අටක් වෙති. සතමපසඤා යනු බුද්ධ පච්චේක බුද්ධ ශ්‍රාවක යන සත් පුරුෂයන් විසින්ද අන්‍ය වූ දෙව් මිනිසුන් විසින්ද ප්‍රශංසා කරන ලද්දාහු යනුයි. කවර හෙයින්ද? ඔවුන්ගේ වනාහි සපු, මුනමල් ආදී කුසුමයන්හි එකටම ඇති වූ වර්ණ ගන්ධාදිය මෙන් ඔවුන් තුළද එකටම උපන් සීල සමාධි ආදී ගුණයෝ ඇත්තාහ. එහෙයින් ඔවුහු වර්ණ ගන්ධාදියෙන් යුක්ත වූ කුසුමයන් මෙන් දෙව් මිනිස් සත් පුරුෂයන්ට ප්‍රිය ද මනාපද, ප්‍රශංසනීයද වෙත්. එහෙයින් යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතමපසඤා යයි කියන ලදී. එසේ නැතහොත් යෙ යනු නියම නොකොට උදෙසීමයි. පුග්ගලා යනු සත්ත්වයෝයි. අට්ඨසතං යනු

ඔවුන්ගේ ප්‍රමාණය (දැක්වීමයි) වෙන් කිරීමයි. ඔවුහු වනාහි ඒක බීජ කොලංකොළ සන්තකකින්තු පරම ය'යි සෝතාපන්න වූ තිදෙනෙකි. කාම, රූප, අරූප භවයන්හි ලබන ලද ඵල ඇති සකදාගාමී වූ තිදෙනෙකි. ඒ සියල්ලෝම එතුර් ප්‍රතිපදාවන් වශයෙන් විසි හතරකි. අන්තරා පරිනිබ්බාය, උපභවිචපරිනිබ්බායී, සසංඛාර පරිනිබ්බායී, අසංඛාර පරිනිබ්බායී, උද්ධං සෝත, අකනිට්ඨගාමී ය'යි අච්ච බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි අනාගාමී පුද්ගලයෝ පස් දෙනෙක් ද, අතප්ප, සුදස්ස, පුදස්සි බ්‍රහ්ම ලෝකයන්හහ හි පස් දෙනෙක් බැගින් ද අකනිට්ඨ වනාහි උද්ධං සෝත හැර හතරක් යයි අනාගාමීහු විසිහතරකි. ශුෂ්ක විදර්ශක, සමථ යානික යයි රහත්හු දෙදෙනෙකි. මාර්ගස්ථයෝ සතර දෙනෙකි යනුවෙන් සිවු පනසකි. ඒ සියල්ලෝම ශුද්ධා ධුර හා ප්‍රඥාධුරයන් වශයෙන් දෙගුණයක් වී එකසිය අටක් වෙති. සෙස්ස කියන ලද ආකාරයෙන්මය. වහතාරි එනාහි යුගානි භොතනි යනු ඒ සියල්ලෝම අටක් හෝ එකසිය අටක් හෝ යයි විස්තර වශයෙන් උදෙසන ලද පුද්ගලයෝ සංක්ෂිප්ත වශයෙන් සොතාපන්නි මාර්ගස්ථ ඵලස්ථ යනු වෙන් එක් යුගලයකි යන්නෙහි සිට අර්භන් මාර්ගස්ථ ඵලස්ථ දක්වාද මෙසේයි එක එක යුගල යයි යුගල හතරක් වෙති.

තෙ දක්ෂිණේය යනු මෙහි තෙ යනු පෙර අනියමින් උදෙසන ලද්දවුන්ගේ නියම කොට උදෙසීමයි. යම් පුද්ගලයෝ විස්තර වශයෙන් අටක් හෝ එකසිය අටක් හෝ වෙන්ද, සංක්ෂිප්ත වශයෙන් වනාහි යුග හතරක් වෙන් යයි කියන ලදී. ඒ සියල්ලෝම දක්ෂිණාවට සුදුසු ය'යි දක්ෂිණේයා නම් වේ. දක්ෂිණාව නම් කර්මය ද කර්ම විපාකය ද අදහා මෙතෙම මාගේ මේ වෙදකම හෝ ලියුම් ගෙනයාම හෝ කරන්නේය'යි යන මේ ආදිය බලාපොරොත්තු නොවී දෙනු ලබන්නේ දෙයා ධම්ම නම් වේ. තං අරහං ආදී සීලාදී ගුණයෙන් යුක්ත වූ පුද්ගලයෝය. මොවුහුද එබඳුය. එහෙයින් දක්ෂිණේයා ය'යි කියති.

සුගතසස සාවකා යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශෝභන වූ ගමනින් යුක්ත හෙයින් ද, ශෝභාව වූ නිර්වාණය නමැති තැනට ගිය හෙයින් ද, මනාකොට ගිය හෙයින් ද, සුන්දර වූ ආකාරයෙන් ගිය හෙයින් ද, සුගත නම් වේ. ඒ සුගතයන් වහන්සේට ඒ සියල්ලෝම සවන් දෙති යනු ශ්‍රාවක නම් වේ. කැමති වූ අන්‍යයෝ ද සවන් දෙති. අසා වනාහි කළ යුතු දෙය

නොකරති. මොවුහු වනාහි අසා කළයුතු ධර්මානු ධර්ම පිළිවෙත් පුරා මාර්ගඵලයන්ට පැමිණියෝය. එහෙයින් ශ්‍රාවකයෝ යයි කියති. එතෙසු දිනනානි මහඡාලානි යනු මේ සුගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් කෙරෙහි අල්ප වූ ද දානයක් හෝ දෙන ලද්දේ ද, ප්‍රතිග්‍රාහක වශයෙන් දක්ෂිණාවෙහි පිරිසිදු බවට පැමිණ හෙයින් මහත්ඵල වෙත්. එහෙයින් වෙනත් සුත්‍රයන් හි ද, මහණෙනි සංඝයා වශයෙන් හෝ ගණ වශයෙන් හෝ යම් පමණ වේද, තථාගත ශ්‍රාවක සංඝයා ඔවුන් අතරින් අග්‍රය'යි කීහ. යම් මේ පුරිසයුග සතරය, පුරිස පුද්ගලයෝ අටය යනු මේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයාය. - පෙ - අග්‍ර වූ විපාක වෙයි'යි වදාළහ. මෙසේ භාග්‍යවත්හු සියලුම මාර්ගස්ථ ඵලස්ථ වශයෙන් සංඝරත්නයාගේ ගුණ කියා දැන් ඒ ගුණයම හේතුකොටගෙන ඉදමපි සංඝෙ යයි සත්‍ය වූ වචනය විශේෂයෙන් යොදයි. එහි අර්ථය මුලින් කී අයුරෙන්ම දන යුතුය. මේ ගාථාවේ අණ කෝටි සිය දහසක් සක්වල යන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලදා'යි කීය.

මෙසේ මාර්ගස්ථ ඵලස්ථයන්ගේ වශයෙන් සංඝරත්නයාගේ ගුණයෙන් සත්‍ය ප්‍රකාශ කොට දැන් එයින් ඇතැම් ඵලසමාප්ති සුවය විදින්නා වූ ක්ෂිණාශ්‍රව පුද්ගලයන්ගේ ගුණයන්ම දේශනා කරන්නට පටන්ගන්නා ලද්දේ යෙ සුප්ප යුත්තා යයි කීය. එහි යෙ යනු අතියමින් දැක්වීම වචනයයි. සුප්ප යුත්තා යනු මනා කොට යොදන ලද නොයෙක් අයුරින් කරන ලද හෙවත් යෙදුන නුසුදුසු ජීවිකාව හැර පිරිසිදු ජීවිකාව නිසා විදර්ශනාවට හිත යොදන්නට පටන් ගන්නා ලද්දේය යන අර්ථයයි. එසේ නැතහොත් සුප්ප යුත්තා යනු ඉතා පිරිසිදු වූ කායවාග් පයෝගයෙන් යුක්ත වූයේ එයින් ඔවුන්ගේ සීලස්කන්ධය දක්වයි. මනසා දළොහන යනු දැඩි වූ සිතින් ස්ථිර වූ සමාධියෙන් යුක්ත වූ සිතින් යන අර්ථයයි. එයින් ඔවුන්ගේ සමාධිස්කන්ධය දක්වයි. නිකකාමිනො යනු කයෙහිද ජීවිතයෙහිද අනපේක්ෂිත වී ප්‍රඥාව ප්‍රධාන වූ චීර්යයෙන් කරන ලද සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් නික්මීම ඇත්තේ එයින් ඔවුන්ගේ චීර්යෙන් යුක්ත වූ ප්‍රඥාස්කන්ධ දක්වයි. ගොතම සාසනමහි යනු ගෝත්‍රයෙන් ගොතම තථාගතයන් වහන්සේගේම ශාසනයෙහි, එයින් මින් බැහැරව නොයෙක් ආකාර වූ අමරතපස් කරන්නා වූන්ගේ සුප්ප යෝගාදී ගුණයන් නොමැති බව දක්වයි. තෙ යනු පෙර උදෙසන ලද නිද්දේස වචන යයි. පනති පනතා යනු මෙහි පැමිණිය යුතුයි යනුයි. පනතබ්බා නම් පැමිණීමට සුදුසු

යනුයි. යමකට පැමිණ අතිශයින් යෝග්‍යකේෂ්ම වූවෝ වෙත් ද? අරිහත් ඵලයට මෙය තවත් වචනයකි. එම ප්‍රාථමිකයට පැමිණියේ යනු පත්ති පත්තා නම් වේ. අමතං යනු නිවණයි. බැසගෙන ලද්දා යනු ලැබේ. මුඛා යනු වැය නොකිරීමෙන්, යනුයි තුටුවක්වත් වැය නොකොට. නිබ්බුතිය යනු කෙලෙස් දානය සංසිදුවන ඵල සමාප්ති යයි. භුඤ්ජමානා යනු අනුභව කරනු ලබන්නාහු යනුයි. කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? යමෙක් මේ ගෞතම ශාසනයෙහි සීල සම්පන්න බැවින් මනාසේ යෙදුනු සමාධියෙන් යුක්ත වන බැවින් මනසින් දැඩිව ප්‍රඥා සම්පන්න බැවින් කාමයෙන් තොරවූවාහු, ඔවුහු මේ සමාප්තිපදාවෙන් නිවණට බැස ප්‍රීතිය ලැබ ඵලසමාපත්ති යයි කියන ලද නිවීම විදිනු ලබන්නාහු පත්ති පත්තා නම් වෙත් යයි කියයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඵල සමාපත්ති සැපය විදින්නා වූ ක්ෂිණාශ්‍රව පුද්ගලයන්ගේ වශයෙන්ම සංසරන්නයාගේ ගුණයම හේතු කොටගෙන ඉදම්පි සංසෙ යන සත්‍ය වචනය යොදයි.

එහි අර්ථය මූලින් කියන ලද ආකාරයෙන්ම දත යුතුයි. මේ ගාථාවගේ අණ ද කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලදැ'යි කීහ. මෙසේ ක්ෂිණාශ්‍රව පුද්ගලයන්ගේ ගුණයෙන් සංඝාට්ඨයානය නම් සත්‍යය දැන් බහුජන ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් සෝවාන් වූවහුගේ ගුණයෙන්ම දේශනා කරන්නට ආරම්භ කරන ලද්දේ යථිඤ්ඛිලො යයි කිය. එහි යථා යනු උපමා වචන යයි. ඉඤ්ඛිලො යනු නගර දොරටුව නැවැත්වීම සඳහා එළිපත්ත ඇතුළත රියන් අවක් හෝ දහසයක් පොළොව සාරා සිටුවන ලද ශක්තිමත් දැවමය කණුවකට කියන වචනයකි. පඨවිං යනු පොළොවයි. සිනො යනු ඇතුළට පිවිස ඇසුරු කොට සිටියේ. සියා යනු වන්නේය. චතුබ්බිවානෙහි යනු සිව් දිශාවෙන් පැමිණියා වූ වාතයෙන්. අසම්පකම්පියෝ යනු කම්පාකරන්නට හෝ සොලවන්නට නොහැකි වන්නේය යනුයි. තථුපමං යනු එපරිද්දෙන් වේ. සප්පුරිසං යනු උතුම් පුරුෂයා යනුයි. වදාමි යනු කියමි.

යො අරිය සච්චානි අවෙච්ච පසසති යනු යමෙක් චතුරාර්ය සත්‍යයන් ප්‍රඥාවෙන් බැස බලයි ද එහි ආර්ය සත්‍යයෝ විගුද්ධි මාර්ගයෙහි කියූ ආකාරයෙන් දත යුත්තාහ. මෙය වනාහි මෙහි කෙටි අරුතයි. යම් සේ වනාහි ඉඤ්ඛිලය ගැඹුරු වූ කෙළවර ඇති බැවින් පොළොව ඇසුරු කළේ,සතර දිශාවෙන් හමන වාතයෙන් නොසෙල්වේද සත්පුරුෂයා ද

එයට සමාන යයි කියති. යමෙක් ආර්ය සත්‍යයන් අවබෝධ කරගෙන බලයිද, කවර හෙයින් ද යම් හෙයකින් හෙතෙමේද ඉන්ද්‍රියයේ වෙති. සතර දිශාවෙන් හමන වාතයෙන් සියලු තීර්ථකවාද නැමති වායුවෙන් කම්පා නොකළ තැනැත්තේ වෙයි. ඒ දර්ශනයෙන් කිසිවකු විසිනුත් කම්පා කරනට හෝ සොලවන්නට නොහැකි වන්නේය. එහෙයින් අනෙක් සුත්‍රයන්හි ද යම් සේ මහණෙනි, අයස්බ්ලයක් හෝ ඉන්ද්‍රියයක් හෝ ගැඹුරු කෙළවර ඇත්තේ මනාසේ පොළොව සාරා සිටුවන ලද්දේ නොසෙල් වෙන්නේ, කම්පා නොකළ හැකි වන්නේ වෙයිද, පෙරදිගින් හමා එන මහත් වූ වාතවැස්සෙන් එය කම්පා කළ හැක්කේ නො වන්නේ ම ය. සොලවන්නට ද නොහැකි වන්නේ ය. බටහිරින් ද, දකුණින් ද, උතුරෙන් ද එන සුළගින් සෙලවිය නොහැකි වන්නේය. එය කවර හේතුවක් නිසාද? මහණෙනි, යම්කිසි ග්‍රමණයෝ හෝ බ්‍රාහ්මණයෝ හෝ මේ දුකය'යද - පෙ - පටිපදාවය ය'යි ද ඇති සැටියෙන් දැන ගනිති. ඔවුහු අන්‍ය වූ ග්‍රමණයකුගේ බ්‍රාහ්මණයෙකුගේ මුහුණු දෙස බලා නොසිටිති. එකාන්තයෙන් මේ තැනැත්තා දන්නේ දැන ගත යුතු දේ දැනගනියි බැලිය යුතු දේ බැලිය යුතු දේ බලයි යනුවෙනි.

එය කවර හේතුවක් නිසාද, මහණෙනි, චතුරාර්ය සත්‍යයන් මනාසේ දක්නා ලද බැවින් යනුවෙනි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, බොහෝ ජනයාගේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂයට සෝවාන් වූවහුගේ වශයෙන්ම සංසරත්තයාගේ ගුණ කියා දැන් එම ගුණයම අරමුණු කොට ඉදමපි සංසෙයයි සත්‍ය වචනය මනාසේ යොදයි. එහි අර්ථය මුලින් කී අයුරින්ම දත යුතුය. මේ ගාථාවගේ අණ කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලද්දේය.

මෙසේ අවිශේෂයෙන් සෝවාන් වූවහුගේ ගුණය සමග සංසාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍යය වදාරා දන් යම් ඒ ඒක බීජ, කොලං කොල සත්තක්කත්තපරම යයි සෝතාපන්නයෝ තිදෙනෙකි. යම් සේ මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙක් සංයෝජනයන් තුනක් සම්පූර්ණයෙන් ක්‍රියා කිරීමෙන් සෝවාන් වෙයි යනුවෙන් කිය. හෙතෙම එක් බවයක්ම ඉපිද දුක් කෙළවර කරන්නේය. මෙතෙම ඒක බීජ නම් වේ. එසේ දෙකක් හෝ තුනක් හෝ කුලයන් ඇවිද සැරිසරා දුක් කෙළවර කරන්නේ ය. මෙතෙම කෝලංකෝල නම් වේ. එසේ සත්වරක් දිව්‍යලෝකයන්හි හෝ

මනුෂ්‍ය ලෝකයන්හි ඇවිද සැරිසරා දුක් කෙළවර කරන්නේ ය. මෙතෙම සත්තක්කන්තුපරම නම් වේ යයි කියන ලදී. ඔවුන්ගෙන් සියල්ලන්ට බාල වූ සත්තක්කන්තුපරම පුද්ගලයාගේ ගුණයන් කියන්නට පටන්ගත්තේ යෙ අරියසච්චානි යයි කිය. එහි යෙ අරියසච්චානි යන මෙය කියන ලද ආකාරයෙන්ම විභාවයනනි යනු ප්‍රඥාලෝකයෙන් සත්‍යය කෙලෙස් අදුර දුරුකොට තමාට පැහැදිලි වූවක් ද ප්‍රකට වූවක් ද කරත්. ගම්භීර පඤ්ඤාන යනු අප්‍රමාණ වූ ප්‍රඥාවෙන්, නොලැබිය හැකි පිහිට ප්‍රඥාවෙන් ලැබිය හැකිය. සච්ඤයන් වහන්සේ විසින් ය'යි කියන ලද්දේ වෙයි.

සුදෙසිනානි යනු සමාස (පද එකතු කිරීම) ව්‍යාස (වෙන් කිරීම) සාකල්‍ය (සියල්ල එකතු කිරීම) වෙකල්‍ය (අඩු කිරීම) ආදී වූ ඒ ඒ ක්‍රමයන්ගෙන් මනාකොට දෙසුවාවූ කිඤ්චාපි නෙ භොනනි භුසප්පමනනා යනු ඒ විශේෂයෙන් වඩන ලද ආර්ය සත්‍යයන් ඇති පුද්ගලයෝ කිසියම් දිව්‍ය රාජ්‍යය, චක්‍රවර්ති රාජ්‍යය, ආදී වූ ප්‍රමාදස්ථානයන් පැමිණ බොහෝ සේ පමා වූවෝ වෙත්. එසේ වුවත් සෝතාපත්ති මාර්ග ඥානයෙන් පිළියෙල කළ විඤ්ඤාණයාගේ, නිරෝධයෙන් හැර සත් බවයෙහි නොදත් කෙළවර ඇති සසරෙහි ඔවුහු උපදින්නාහුද, ඔවුන්ගේ නාමයද රූපයද නිරුද්ධව ඇති බැවින් අස්තයට ගිය බැවින් ඔවුහු අටවැනි බවයක් නොලබති. සත්වෙති බවයෙහිම විදර්ශනාව අරඹා රහත් බවට පැමිණෙත් යනුයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සත්තක්කන්තුපරම වශයෙන් සංසරත්තයාගේ ගුණ ප්‍රකාශ කොට දැන් එම ගුණයම අරමුණු කොට ඉදම්පි සංඛෙස යන සත්‍ය වචනය විශේෂයෙන් යොදයි. එහි අර්ථය කී අයුරින්ම දත යුතුයි. මේ ගාථාවගේ අණද කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලදී.

මෙසේ සත්තක්කන්තු පරමයාගේ අටවැනි බවයක් නොගන්නා ගුණයෙන් සංසාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍යය ප්‍රකාශ කොට දැන් ඒ පිළිබඳව සඵත භවයන් ගැනීමෙන් ද අන්‍ය වූ අප්‍රහීත භවයන් ගන්නා වූ පුද්ගලයන් කෙරෙන් විශිෂ්ඨ වූ ගුණයෙන් කියන්නට පටන් ගන්නා ලද්දේ සභාවසස යයි කිය. එහි සභාව යනු සමාගම යන්නයි. අසසා යනු ඔවුහු අටවැනි බවයක් නොගනිත් යයි කියන ලද්දා වූන්ගෙන් එක් අයෙකුගේ දසසන සමපදාය යනු සෝතාපත්ති මාර්ග සම්පත්තියෙන් යුත් සොතාපත්ති මාර්ගය වනාහි නිවණ දැක කළ යුතු වැඩ පිළිවෙල සමග සියල්ලම

පළමුව නිවණ දැකීමෙන් දස්සනයයි කියයි. එය තමා කෙරෙහි පහළ වීම සම්පදා නම් එම දර්ශන සම්පත්තියෙන් යුක්තවම තයසසු ධමමා ජහිතා භවනති යනු මෙහි සු යනු පද පූර්ණ මාත්‍ර නිපාතයකි. සාරිපුත්තයෙහි මාගේ මහා වෙනස් වූ හෝජනයෙහි මෙය වෙයි (යනාදියෙහි) "ඉදංසු මෙ සාරිපුත්ත මහාවිකට හෝජනස්මිං හොති" යන ආදියෙහි මෙනි. යම් හෙයකින් ඔහුගේ දර්ශන සම්ප්‍රදාය සමගම ධර්මයෝ තුන්දෙනෙක් දුරුවුවෝ වෙත්. ප්‍රහිණ වූවෝ වෙත් යනු මෙහි අර්ථයයි. දැන් අන්තර්ගත ලද ධර්මය දැක්වීමට සකකාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡතංව සීලංබ්බතං වාපි යද්ඪී යයි කිය. එහි කය ඇති කල්හි පවතින උපාදානස්කක පඤ්ච සංඛ්‍යාත වූ කයෙහි විංශති වස්තුක වූ මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය සක්කාය දිට්ඨි නම් වේ.

කයක් ඇති කල්හි හෝ ඒ පිළිබඳ මිත්‍යාදෘෂ්ටිය මෙසේද සක්කාය දිට්ඨි නම් වේ. මෙසේ කියන ලද ආකාර ඇති කයෙහි පවතින්නා වූ දෘෂ්ටිය යනු ද අර්ථයයි. කයක් ඇත්තේමය යන දෘෂ්ටියද මෙසේ ද සක්කායදිට්ඨි නම් වේ. මෙසේ කියන ලද ආකාරයේ ගරීරය පවතනා කල්හි "රූපාදිය ආත්මයයි" යනුවෙන් පවත්නා දෘෂ්ටියයි. මෙසේ පවත්නා දෘෂ්ටිගතයෝ ප්‍රහිණ බැවින් දෘෂ්ටිගත සියල්ල ප්‍රහිණ වූයේ ම වේ. එම සක්කාය දිට්ඨිය ඒවාට පදනම වන හෙයිනි. සියලු කෙලෙස් රෝග සංසිදුවන හෙයින්, ප්‍රකටය "විසච්ඡිත" යයි කියනු ලැබේ. එය වනාහි ඒ ප්‍රඥා විකිච්ඡිතය මෙයින් දුරු වූයේ ය'යි විචිකිච්ඡතං යනු වේ. ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි සැක කරයි යන ආදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද අෂ්ට වස්තූන් පිළිබඳ විමතියට මෙය තවත් වචනයකි. එය ප්‍රහිණ කරන ලද බැවින් සියලු විචිකිච්ඡාවන් හෙවත් සැකයන් ප්‍රහිණ වූවෝ වෙත්. එය වනාහි ඒවායේ පදනමය.

මේ ශාසනයෙන් බැහැර මහණ බමුණන්ගේ ශීලයෙන් ශුද්ධිය, චුතයෙන් ශුද්ධිය යන මේ ආදීන්හි පැමිණි ගොසීලය, කුක්කුර සීලය ආදී වූ ශීලයද, ගොවුතය, කුක්කුර චුතය ආදී වූ චුතයද සීලබ්බත යයි කියයි. එය ප්‍රහිණ බැවින් සියලු නිර්වස්තු බව හිස මුඩු කළ බව ආදී අමරතපස්දුරුවෙයි. ශීල චුතය වනාහි එහි පදනමය. එයින් සියල්ල අවසානයෙහි යද්ඪී කිඤ්චී යයි වදාරන ලදී. තවද මෙහි දුක්ඛදස්සන සම්පදාවෙන්, විචිකිච්ඡාවද, මග්ගදස්සන, නිබ්බාණ දස්සන සම්පදාවෙන් සීලබ්බතයද දුරු කෙරේ යයි අවබෝධ කළ යුතුයි. මෙසේ මෙහි

ක්ලේශවෘත්තප්‍රභාණය දක්වා දැන් ඒ ක්ලේශවෘත්තය ඇති කල්හි යම් විපාක වෘත්තයකින් විපාක වට්ටයාගේ ප්‍රභාණයද දක්වන්නේ වතුභාණයෙහිව විපසමුක්තො යයි කිය. එහි සතර අපායයෝ නම් නරක, තිරිසන්, ප්‍රේත, අසුර යන හතරයි. ඔවුන් විසින් මෙම සත්ත්ව භවයන්හි ඉපදීමෙන් මිදුනේ යන අර්ථයයි. මෙසේ මෙහි විපාක වෘත්ත ප්‍රභාණය දක්වා දැන් මේ විපාක වෘත්තයට මුල් වූ යම් කර්ම වෘත්තයක් වේද, එහි ප්‍රභාණයද දක්වන්නේ ඡ වාහිඨානානි අභබ්බො කාතුං යයි කිය. එහි අභිඨානානි යනු ඔෆදාරික වූ ස්ථානයෝය.

ඒ මේ භය කරන්නට නොහැකිසි හෙවත් අයෝග්‍යය. ඒවා ද, මහණෙනි, මේ අටක් අනවකාශය හෙවත් අයෝග්‍යය. ඒවා ද, මහණෙනි, මේ අටක් අනවකාශය හෙවත් ඉඩක් නොලැබෙන ඒවාය. මේ මිත්‍යා දෘෂ්ටියෙන් යුක්ත වූ පුද්ගලයා "මව ජීවිතයෙන් තොර කරන්නේය" යන ආදී ක්‍රමයෙන් ඒකක නිපාතයෙහි කියන ලද්දාහ. මාතෘඝාතක, පිතෘ ඝාතක, අරහත් ඝාතන ලොහිතූප්පාදක සංඝහේදක අන්‍ය ශාස්තෘන් උදෙසීම කර්මයෝ යයි දත යුත්තාහ. ඒවා වනාහි කිසියම් සම්මා දෘෂ්ටියකින් යුක්ත වූ ආර්ය ශ්‍රාවකයා කුහුඹු කිපිලියෙකු ද ජීවිතයෙන් තොර නොකරන්නේය. තව ද වනාහි පෘථග් ජන භාවයට නින්දා කිරීම පිණිස කියන ලද්දාහ. පෘථග්ජනයා වනාහි යහපත් දෘෂ්ටියෙන් යුක්ත නොවන බැවින් මෙසේ මහා සාවද්‍ය වූ අභිස්ථානාදිය ද මහා පාපයන් ද කරයි. දර්ශන සම්පත්තියෙන් යුක්ත වූ පුද්ගලයා ඒවා කරන්නට අයෝග්‍යය. මෙහි අභව්‍ය යයි ගැනීම වෙනත් භවයෙහිද නොකිරීම දැක්වීම සඳහාය. වෙනත් භවයෙකදී හෝ මෙතෙම වනාහි තම ආර්ය ශ්‍රාවක බව නොදන්නේ වුවත් ස්වභාවයෙන්ම මේ භය හෝ ප්‍රකෘතිපාණාතිපානාදිය පෙර පඤ්ච වෛරයන් හෝ අන්‍ය ශාස්තෘන් උදෙසීම සමග කරුණු භයක් ද නොකරයි.

යම් මේවා නිසා සමහරු ආර්ය ශ්‍රාවක ගම්දරුවන් ඡවාහිඨානානි යනුවෙන් යයි අරමුණු කොට ශබ්ද කෙරෙන් ද, ඒ ඉහත කරුණ නිසාය. ආර්ය ශ්‍රාවක ගම් දරුවන් මැරුණු මත්ස්‍යයන් ගැනීම ආදිය මෙහි වූ නිදසුනකි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සත් භවයෙහි මූලපටන් ආර්යශ්‍රාවකයාගේ අන්‍ය වූ ප්‍රතීත නොවූ භවාදානයන් ඇති පුද්ගලයන්ගෙන් විශිෂ්ඨ වූ ගුණ වශයෙන් සංඝරත්තයේ ගුණය කියා

දැන් එම ගුණයට අරමුණු කොට ඉදමපි සංඛෙය යයි අන්‍ය වූ වචනයන් කියයි. එහි අර්ථය මුලින් කියන ලද ආකාරයෙන්ම දත යුතුයි. මේ ගාථාවගේ අණද කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලද්දේය.

මෙසේ භාගවතුන් වහන්සේ, ආත්ම භාව හතක උපදින්නේ නමුත්, ආර්ය ශ්‍රාවකයාගේ අනෙකුත් ප්‍රතිණ නො කළ හවදුක ඇති පුද්ගලයන්ට වඩා ඇති විශිෂ්ඨ ගුණයන් කරන කොට ගෙන සංඝාධිෂ්ඨානය සත්‍යය දේශනා කොට දැන් හුදෙක් දර්ශන සම්පන්න පුද්ගලයා බරපතල පාප කර්ම හය කිරීමට නුසුදුසු වූයේ පමණක් නොවේ. අල්පමාත්‍ර වූ පාප කර්මයක් කොට ද එය සැඟවීමට ද නුසුදුසු යැයි ප්‍රමාදීව වසන්නේ නමුදු දර්ශන සම්පන්නයාගේ කළ පාප කර්මය නොසැඟවීම ගුණය කරන කොට ගෙන කිඤ්චාපි සො කමමං කරොති පාපකං යයි කිය. එහි අර්ථය නම් ඒ දර්ශන සම්පන්න පුද්ගලයා කිසියම් සිහි මූලාවකින් ප්‍රමාද විකර්ණයට පැමිණ භාගවතුන් වහන්සේ විසින් යම් සේ ලෝක වරද දැන නො ඉක්මවීම නිමිති කොට "මා විසින් ශ්‍රාවකයන්ට යම් ශික්‍ෂා පදයක් පනවන ලද්දේද, එය මාගේ ශ්‍රාවකයෝ ජීවිතය නැති වූවත් නොඉක්මවත් ය'යි කියන ලදී. එය හැර අන්‍ය වූ කුටි සැදීම එකට නිදීම ආදී වූ හෝ පනවන ලද වරද ඉක්මවීම් සංඛ්‍යාත වූ බුදුරදුන්ට ප්‍රති විරෝධ වූ පහත් වූ පාප කර්මයන් කයින් සිදු කරයි. පද වශයෙන් ධර්මය මතුයෙහි වචන පහ හයකින් ධර්ම දේශනාව සිහිවචන ගොතේසු වචන ආදිය හෝ යන ලෙස වාචාය උද වෙනසා වා වචනයෙහි ද එසේ නැතහොත් සිතීන් හෝ පචිකම් කරයි. කිසි නැතක ලෝභ දෝස උපදවන රත්තරන් ආදිය පිළිගැනීම විවරාදී පරිභෝගයන්හි ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා නොකිරීම ආදී පචිකම් කරයි. අභබ්බො සො තසස පටිච්ඡාදාය හෙතෙම එය මෙය අකැප නොකළ යුතු දෙයකැයි දැන මොහොතක්වත් නොසලකයි.

ඒ ක්‍ෂණයෙහිම වනාහි ශාස්තෘන් වහන්සේට හේ නුවණැත්තවුන්ට හෝ සබ්‍රහ්මචාරීන්ට ඇවැත් දෙසා සුදුසු පරිදි පිළියම් කරයි. "නැවත නොකරන්නෙමි'යි මෙසේ සංවර විය යුතුය'යි කියා හෝ සංවර වෙයි. කවර හෙයින්ද? යම් හෙයකින් අභබ්බතාදිට්ඨ පදසස වුත්තා මෙබදු පාප කර්මයන් කොට ඒවා සැඟවීමට දෘෂ්ටනිර්වාණපළයාගේ දර්ශනයෙන් යුක්ත වූ පුද්ගලයාට අභව්‍ය හෙවත් නොහැකි බව කියන ලදැ'යි යන

අර්ථයයි. කෙසේද? යම් සේ මහණෙනි ළදරු කුමාරයා ලාබාල වූයේ දුටුකුරුව හොනේ අතින් හෝ පයින් හෝ අඟුරු අල්ලා හෝ පාගා වහාම අත හෝ පය හකුලුවා ගනී ද එසේම "මහණෙනි, දිට්ඨි සම්පන්න වූ පුද්ගලයාගේ මෙය ස්වභාවයකි. එනම් කිසියම් එබඳු ඇවනකට පැමිණේද, එබඳු ස්වරූප වූ ඇවනින් නැඟී සිටීම පෙනේද, ඉක්බිති එය වහාම ශාස්තෘන් වහන්සේ වෙත හෝ නුවණැත්තන් වෙත හෝ සබ්බමචාරීන් වෙත හෝ දෙසයි. අනාවරණය කරයි. ප්‍රකාශ කරයි. දෙසා විවරකොට, ප්‍රකාශ කොට නැවත සංවරයට පැමිණෙයි යනුයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රමාද විහරණයෙන් යුක්ත වූ දර්ශන සම්පන්නියෙන් යුක්ත වූවහුගේ කරනු ලද නොසැඟවීම් ගුණයෙන් සංසරත්තයාගේ ගුණය ප්‍රකාශ කොට දැන් එම ගුණයම අරමුණු කොට ඉදමපි සංසෙ යන සත්‍ය වචනය විශේෂයෙන් යොදයි. එහි අර්ථය පෙර කී ආකාරයෙන්ම යැයි දත යුතුය. මේ ගාථාවන්ගේ අණද කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලද්දේය.

මෙසේ සංසයාට ඇතුළත් පුද්ගලයන්ගේ ඒ ඒ ගුණ ප්‍රකාරයෙන් සංසාධිෂ්ඨාන වූ සත්‍යය ප්‍රකාශ කොට දැන් යම් රත්තත්‍රයේ ගුණ දක්වන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙහි සංක්ෂේපයෙන් ද අන්තැන්හි විස්තර වශයෙන් ද පර්යාප්ති ධර්මය දේශනා කරන ලදී. එය ද අරමුණු කොට නැවත බුද්ධාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍යය කියන්නට ආරම්භ කරන ලද්දේ වනප්‍රභූමෙඛ යථා ප්‍රසස්තගෙන යයි කිය. එහි ලඟින් ලඟින් පිහිටුවා වෙන් කරන ලද වෘක්ෂයන්ගේ සමූහය වනය නම් වේ. මුලින් සාර වූ එළයෙන් යුක්ත වූ අතු කොලවලින් ඉතා හොඳින් වැඩුණු පඳුරු, වනරොද වනයෙහි ඇති එබඳු වනරොද වනප්‍රභූමිඛ නම් වේ. ඒ මෙය වනප්‍රභූමෙඛ යයි කියන ලදී. මෙසේ ද කියන්නට ලැබේ. සවිචක්ක සවිචාරයන්හි අවිචක්ක අවිචාර මාත්‍රයන් ද ඇත. සැපයෙහි ද දුකෙහිද ජීවත් වන්නේය යන ආදියෙහි මෙනි. යථා යනු උපමා වචනයයි. පිපුණා වූ අග්‍රයන් ඇත්තේනුයි. ප්‍රසස්තගෙන යනුවේ. සියලු ශාඛා අනුශාඛාවන්හි හටගත් මල් යන අදහසයි. එය මුල් ක්‍රමයෙන්ම ප්‍රසස්තගෙන යයි කියන ලදී. ගිම්හානමාසෙ පඨමසමිං ගිමෙහ යනු යම් ගිම්හාන මාසයෝ සතරක් වෙන් ද ඒ ගිම්හාන මාස හතරෙන් එක් මසක ඉදින් කීවෙනි මාසයෙහි ද යනු පළමු වන ගිම්හාන මාසයෙහි බක්මහ යන අර්ථයයි.

එය වනාහි පට්ඨ ගිම්හානය යයි ද බාල වසන්තය යයි ද කියයි. ඉන් පසු පදාර්ථයෙන් ප්‍රකට වේමය. මෙය වනාහි මෙහි පිණ්ඩාර්ථයයි. එනම් පට්ඨ ගිම්හාන නම් වූ බාල වසන්තයෙහි නොයෙක් ආකාරයෙහි වාක්‍යයන්ගෙන් ගහණ වූ වනයෙහි ඉතා හොඳින් මල් පිපුණු අග්‍ර ඇති ශාඛා වන්ගෙන් යුක්ත වූ තරුණ ගස යන පරියාය නම් ඇති මනාසේ වැඩුණු වනරොද අතිශය සුයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි.

මෙසේම ස්කන්ධායතනයන්ගෙන් ද සතිපට්ඨාන සමයක් ප්‍රධානාදියෙන් ද සීල සමාධි ස්කන්ධ ආයතන ආදියෙන් ද හෝ නොයෙක් ආකාර වූ අර්ථ ප්‍රභේද නමැති පුෂ්පයන්ගෙන් ඉතාම සිරිමත් බැවින් එයට සමාන වූ නිවණට පමුණුවන මාර්ගය දැක්වීමෙන් නිවනට පමුණුවන මාර්ගය දැක්වීමෙන් නිවනට පමුණුවන උතුම් වූ පර්යාප්ති ධර්මය ලාභය සඳහා නොවේ. සත්කාර ලැබීම සඳහා ද නොවේ. හුදෙක් වනාහි මහා කරුණාව සඳහාමය. මහත්සේ උත්සාහයෙන් කරන ලද හද ඇත්තේ ශක්තියන්ට පරමං හිතාය - පරම වූ හිත වැඩ පිණිස ය'යි දෙසීය. මෙහි ද ගාථා බැඳීමෙහි පහසුව පිණිස අනුනාසිකව යොදා ඇත. උතුම් වූ හිත පිණිස නිවන් පිණිස දෙසීය යන මෙය වනාහි අර්ථයයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ මල් පිපුණු අග ඇති වන ලැහැබට සමාන පර්යාප්ති ධර්මය දේශනා කොට දැන් එය මුල්කොට බුද්ධාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍ය විචනය ඉදමපි බුද්ධෙ යයි ඉතා හොඳින් යොදයි. එහි අර්ථය මුලින් කියූ පරිදිමය යයි දත යුතුයි. තනිකර වනාහි මෙය ද යම් කියන ලද ආකාර ඇති පර්යාප්ති ධර්ම සංඛ්‍යාත වූ ප්‍රණීත වූ රත්නතාවය බුදුරදුන් කෙරෙහි ඇතැයි යනුවෙන් මෙසේ යෙදිය යුතුයි. මේ ගාථාවගේ ද අණ කෝටි සීය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලදී.

මෙසේ භාග්‍යවත්තු පර්යාප්ති ධර්මයෝ බුද්ධාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍යය ප්‍රකාශ කොට දැන් ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් කියන්නට පටන් ගන්නා ලද්දේ වරො වරඤ්ඤා යයි කීය. එහි වරො යනු උතුම් අදහස් ඇත්නු වීසින් තැමතිවන හෙයින් ද අපි ද ඒකාන්තයෙන් මෙබඳු ස්වරූප ඇත්තේ වන්නෙමු'යි උතුම් වූ ගුණයන්හි යෙදීමෙන් හෝ වර නම් වේ. උතුම් ශ්‍රේෂ්ඨ යන අදහසයි. වරඤ්ඤා යනු නිර්වාණය දන්නා නිවන වනාහි සියලු ධර්මයන්ගේ උතුම් අර්ථයෙන් උතුම් වේ. එයද මෙතෙම බෝ මුලදී තෙමෙමි පිළිවිද අවබෝධ කර ගත්තේය. වරදො යනු පඤ්ච

වර්ගීය හද වර්ගීය, ජට්ට යන අය අයට ද අන්‍ය වූ දෙවි මිනිසුන්ට ද තියුණු අවබෝධය හෙවත් නිබ්බධභාගීය වූ ද පෙර පුරුද්ද හෙවත් වාසනාභාගීය වූ ද උතුම් ධර්මයන් දෙන්නේය යන අර්ථයයි. වරාහරො යනු උතුම් වූ මාර්ගයාගේ ගෙන ඒම සිදු කරන බැවින් වරාහරො යැයි කියයි. මේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි දීපංකර බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පටන් සමක්‍රිංගන් පාරමී ධර්මයන් පුරන්නා වූ පෙර සම්මා සම්බුදුවරයන් විසින් පිළිපැද්දා වූ උතුම් වූ පුරාණ මාර්ගය ගෙන ආහ. එනිසා වරාහ යයි කියයි. තව ද සච්ඤා ඥාන ප්‍රතිලාභය නිසා ද වරො යනු වේ.

නිර්වාණය සාක්‍ෂාත් කිරීම නිසා වරඤ්ඤා යනු වේ. සත්ත්වයන්ට විමුක්ති සුවය දීම නිසා වරදො යනු වේ. උතුම් පිළිවෙත ගෙන ඒම නිසා වරාහරො යනුවෙනි. මේ ලෝකෝත්තර ගුණයන්ගෙන් අධික වූ ගුණ ඇති කිසිවෙකු නොමැති හෙයින් අනුත්තරො යනු වේ. අන්‍ය වූ ක්‍රමය තම් වරො යයි කියනු ලබන්නේ උපසමාධියට හේතුවන කරුණු පරිපූර්ණ කිරීම නිසාය. වරඤ්ඤා යයි කියනු ලබන්නේ ත්‍යාගාධිෂ්ඨාන්තය පරිපූර්ණය නිසාය. වරාහරො යැයි කියනු ලබන්නේ සත්‍යාධිෂ්ඨාන්තය පරිපූර්ණය නිසාය. වරං යනු මාර්ග සත්‍යය ගෙන එයි යනුයි. එසේම වරො යනු පින් රැස්කිරීමෙනි. වරඤ්ඤා යනු ප්‍රඥාව රැස්කිරීමෙනි. වරදො යනු බුද්ධ භාවය ඇත්තවුන්ගේ ඒ සඳහා උපාය ගෙන ඒ මෙනි. අනුත්තරො යනු ඒ ඒ තන්හි අසමාන බැවිනි. තමා විසින් හෝ අනාවරියක හෙවත් තමාට ගුරුවරයෙකු නැති අයෙකු වී අන්‍යයන්ට ආචාර්ය භාවයෙන් ධම්මවරං අදෙසයි - ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධර්මය දේශනා කළේය යනුයි. ශ්‍රාවක භාවය ඇත්තවුන්ට ඒ සඳහා ස්වක්ඛාතතා ආදී වූ ගුණයෙන් යුක්ත වූ උතුම් වූ ධර්මයාගේ දේශනා කිරීම නිසාය. සෙස්ස කී පරිදීමය.

මෙසේ හගවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තවවිධ වූ ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් තමාගේ ගුණය ප්‍රකාශ කොට දැන් එම ගුණය අරමුණු කොට බුද්ධාධිෂ්ඨාන්තය වූ සත්‍ය වචනය ඉදමිපි බුද්ධෙ යයි විශේෂයෙන් යොදයි. එහි අර්ථය මුලින් කී අයුරින්ම දත යුතුයි. හුදෙක් වනාහි යම් උතුම් වූ ලෝකෝත්තර ධර්මයක් මෙතෙම අවබෝධ කළේද, යමක් දුන්නේද, යමක් ගෙන ආවේද, යමක් දේශනා කළේද මෙයද බුද්ධ රත්තය කෙරෙහි පවතින ප්‍රණීත වූ රත්ත භාවය යැයි යෙදිය යුතුයි. මේ ගාථාවෙන් ද අණ කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා

ලද්දේය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පර්යාප්ති ධර්මය ද නවලෝකෝත්තර ධර්මයද මුල් කොට ගාථා දෙකකින් බුද්ධාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍යය ප්‍රකාශ කොට දැන් යමෙක් ඒ පර්යාප්ති ධර්මය ඇසුවහුද, එම ඇසීම් අනුසාරයෙන් ද පිළිපැද නවප්‍රකාර වූ ලෝකෝත්තර ධර්මය අවබෝධ කළහ. ඔවුන්ගේ අනුපදිසෙස නිර්වාණ ප්‍රාප්ති ගුණය හේතුකොට නැවත සංඝාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍යය දේශනා කරන්නට ආරම්භ කරන ලද්දේ. බිණ පුරාණං යයි කීහ.

එහි බිණං යනු සහමුලින්ම සිදින ලද යනුයි. පුරාණං යනු පුරාතන හෙවත් පෙර කාලයට අයත්. නවං යනු දැන් පවත්නා වූ නවී සම්භවං යනු පහළවීමක් විද්‍යාමාන නොවන යනුයි. විරහන විහතා යනු තොරවූ රාග සිත් ඇත්තේ. ආයතිකෙ භවසමීං යනු අනාගත කාලයට අයත් පුනර්භවයෙහි. තෙ යනු යමෙකුගේ පුරාණ කෙලෙස් ක්ෂීණ වූයේද අලුතෙන් කෙලෙස් පහළ වීමක් නැත්තේද, යමෙක් අනාගත භවයෙහි නොඇලුණු සිතැත්තේ ද ඒ ක්ෂීණාශ්‍රව හික්‍ෂුත්‍රය. බිණබිජා යනු සිදින ලද කෙලෙස් නැමති බිජ ඇති. අවිරුළුහිවජ්ජා යනු මහත්සේ වැඩුණු ආභාවන්ගෙන් තොර වූයේ. නිබ්බනනි යනු නිවීයත්. ධීරා යනු ධෛර්යයෙන් යුක්තවූවෝ. යථා යං පදීපො යනු මේ පහන මෙන් කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? සත්තියන් ඉපද නිරුද්ධ වුවත් යම් ඒ පුරාණ වූ අතීත භාවයට අයත් කර්මයක් වේද තෘෂ්ණා ස්තෙහයාගේ ප්‍රහීනවීමක් නැති බැවින් ප්‍රතිසන්ධිය ගෙන ඒමට සමර්ථ බැවින්ද, ක්ෂීණ නොවූයේම වේ. ඒ පුරාණ කමීය යම් අයගේ අසෘහන් මාරියෙන් තෘෂ්ණා ස්තෙහයාගේ වියලවන ලද බැවින් ගින්නේ දවන ලද බිජයක් මෙන් අනාගතයෙහි විපාක දීමට සමර්ථ භාවයෙන් ක්ෂීණය හෙවත් තොරය. යම් ඔවුන්ගේ බුද්ධ පුජා දී වශයෙන් දැන් පවතිනු ලබන කර්මය නවං යනුවෙන් කියයි. එයද තෘෂ්ණා ප්‍රහාණයෙන් සිදින ලද මුල ඇති ගසේ පිපි මලක් මෙන් අනාගතයෙහි විපාක දීමේ හැකියාවක් ඒවාට නැත.

යමෙක් වනාහි තෘෂ්ණා ප්‍රහානයෙන්ම අනාගත භවය පිළිබදව නොඇලුනු සිත් ඇත්තෝ වෙත්ද ඒ ක්ෂීණාශ්‍රම ඇති හික්‍ෂුත්‍ර "කර්ම, ක්‍ෂෙත්‍ර, විහුන, බිජ යැයි කියත්. මෙහි කියන ලද ප්‍රතිසන්ධි විහුනයාගේ කර්මක්‍ෂයයෙන්ම ක්ෂීණ වූ සිත් ඇත්තේ බිණබිජා නම් වෙත්. යම්කිසි පුනර්භව සංඛ්‍යාත වූ වෘද්ධියෙහි ඇල්මක් විද ඒ සමයෙහි වනාහි නගර

දේවතාවන්ට පූජා පිණිස දැල් වූ පහන්වලින් එක් පහනක් නිවීන. එය අපේක්ෂා කොට යථායංපදීපො - මේ ප්‍රදීපය මෙන් යයි කිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මුල් ගාථා දෙකෙන් යමක් කියන ලද්දේද, ඔවුහු පර්යාජිති ධර්මය ආසුහ. අසන ලද ධර්මයට අනුසාරව පිළිපැද නව ආකාර වූ ලෝකෝත්තර ධර්මය අවබෝධ කර ගත්හ. ඔවුන්ගේ අනුපදිසේස නිවනට පැමිණීමේ ගුණය කියා දැන් එම ගුණයම නිමිති කොට සංසාධිෂ්ඨානය වූ සත්‍ය වචනය ඉදම්පි සංසෙ යැයි විශේෂයෙන් යොදමින් දේශනාව කෙළවර කළහ. එහි අර්ථය මුලින් සඳහන් කළ අයුරින්ම දන යුතුයි. හුදෙක් මෙයද වනාහි යම් සේ කියන ලද ආකාරයෙන් රහත් හික්කුන්ගේ නිර්වාණ සංඛ්‍යාත වූ සංඝයා කෙරෙහි පවතින ප්‍රණීත වූ රත්නභාවය යැයි මෙසේ යෙදිය යුතුයි. මේ ගාථාවගේද අණ කෝටි සිය දහසක් සක්වලයන්හි අමනුෂ්‍යයන් විසින් පිළිගන්නා ලද්දේය.

දේශනාව කෙළවර රාජකුලයට යහපතක් විය. සියලු උපද්‍රවයෝ සන්සිදුනාහ. සුවාසුදහසක් ප්‍රාණීන්ට ධර්මාවබෝධය විය. ඉක්බිති ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් රත්නත්‍රය ගුණය අරමුණු කොට සත්‍යය වචනය දේශනා කරනු ලබන්නේ නගරයට යහපත කළේය. මා විසින් ද නගරයට යහපත පිණිස රත්නත්‍රය ගුණය මුල්කොට කිසිවක් කිව යුතුයැයි සිතා අවසානයෙහි යානීධි භූතානි යනුවෙන් ගාථා තුනක් කිය. එහි යම්හෙයකින් බුදුරජ යම්සේ ලෝකයාට හිත පිණිස උත්සුකභාවයට පැමිණෙන්නවුන් විසින් යම් සේ පැමිණිය යුතුද එසේ පැමිණීම නිසාද යම්සේ ඔවුන් විසින් යායුතුද එසේ ගිය හෙයින්ද යම්සේ ඔවුන් විසින් විශේෂයෙන් දැනගත යුතුද එසේ දැන ගැනීම නිසාද යම් සේ දන යුතු එසේ දැනීමෙන් ද එසේම යමක් වෙයිද, එය කීම නිසාද තථාගතයැයි කියයි. යම් හෙයකින් හෙතෙම දෙව් මිනිසුන් විසින් මල් සුවඳ ආදී වූ බාහිරව හටගත් ද්‍රව්‍යයෙන් ද ධර්මානු ධර්ම පිළිවෙත් ආදී වූ තමා තුළ ඇති කරගන්නා වූ හෙයින් ද පුදන ලද්දේ වෙයි. එහෙයින් ශක්‍රදිව්‍යරාජයා සියලු දෙව් පිරිස් තමා සමග එකට එකතු කොට තථාගතං දෙවමනුස්ස පූජිතං බුදධං නමසසාම් සුවඪී හොතු යයි කිය. යම් හෙයකින් ධර්මයෙහි මාර්ග ධර්මය යම්පරිද්දකින් සමථ විපස්සනා බලයෙන් එකට බැඳී යා යුතුද කෙලෙස් පක්‍ෂය සහමුලින් සිඳීමෙන් එසේ ගිණේනුයි තථාගත නම් වේ. නිර්වාණ ධර්මය ද තත් වූ පරිද්දෙන් ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රතිවේධ කරන ලද්දේම සියලු දුක් නැසීමට සමර්ථවේද බුද්ධාදීන් විසින්

එසේම දන්තා ලද්දු'යි තථාගත නම් වේ. එහෙයින් ධර්මය ද තථාගත නම් වෙයි. එසේම සංඝයා ද ආත්මනික ප්‍රතිපත්තයන් විසින් යම් ප්‍රකාරයකින් යා යුතුද ඒ ඒ මාර්ගයෙන් එසේම ගිය හෙයින් සංඝයාද තථාගත නම් වේ. එහෙයින් අවසන් ගාථා දෙකෙහිද "තථාගතං ධම්මං නමසසාම් සුවඪී හොති" තථාගත වූ ධර්මය වදින්නෙමි. යහපතක් වේවා "තථාගතං සංඝං නමසසාම් සුවඪී හොතු" තථාගත වූ සංඝයා වදින්නෙමි. යහපතක් වේවා යයි කියන ලදී. සෙස්ස කියන ලද පරිදිමය. මෙසේ ශක්‍ර දිව්‍යරාජයා මේ ගාථාතුන කියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රදක්ෂිණා කොට දෙවි පිරිස සමග දිව්‍යපුරයටම ගියෝය. භගවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි දේශනා කරන ලද රනන සුත්‍රය දෙවනි දවසෙහිද දේශනා කළහ. එසේම නැවතත් සුවාසුදහසක් ප්‍රාණීන්ට ධර්මාවබෝධය විය. මෙසේ සත් දිනක් දක්වා දෙසූහ. දවසක් පාසා දේශනාව කෙළවර එසේම ධර්මාවබෝධය විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අඩමසක්ම විශාලාවෙහි වැඩවසා රජුන්ට යන්නෙමු'යි දැන්වූහ. ඉක්බිති රජවරු දෙගුණයක් සත්කාරයෙන් නැවත දවස් තුනකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගංගා නම් ගං තෙරට වැඩම වූහ. ගංගා නම් ගඟෙහි උපන් නාග රාජයෝ මිනිස්සු තථාගතයන් වහන්සේට සත්කාර කරති. අපිද කවර හෙයින් සත්කාර නොකරන්නෙමු දැ'යි සිතූහ. එසේ සිතා රන්රිදී හා මිණිමුවා නැව් මවා රන්රිදී හා මිණිමුවා වූ පර්යංකයන් (අසුන්) පනවා පස් පියම් ගැවසීගත් ජලයක් සාදා අපට අනුග්‍රහ කළ මැනවැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය පිළිගෙන රන්මුවා නැවට නැංගාහ. පන්සියයක් පන්සියයක් නැව් වලට නැංගාහුය.

නාගරාජයෝ හික්ෂු සංඝයා සමග භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නාග භවනයට වැඩම වූහ. එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියලු රාත්‍රියෙහි නාග පිරිසට ධර්මය දෙසූහ. දෙවැනි දවසෙහි දිව්‍යමය වූ ආභාරපාන සහිතව මහා දානයක් දුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුමෝදනා කොට නාගභවනයෙන් නික්මුණහ. භූමාස්ථ දෙවියෝ ද මනුෂ්‍යයෝ ද, නාගයෝ ද තථාගතයන් වහන්සේට සත්කාර කරති. අපි කවර හෙයින් නොකරන්නෙමුදැ'යි සිතා වන ලැහැබ්, රුක් පර්වත ආදීන්හි ජත්‍ර පිට ජත්‍ර නැටවූහ. මේ ක්‍රමයෙන් අකනිටා බ්‍රහ්මලෝකය දක්වා මහත් වූ සත්කාර විශේෂයෝ ඇති වූහ. බිම්බිසාර රජ තෙමේද, ලිච්ඡවීන් විසින් වැඩමවන කල්හි කළා වූ සත්කාරයන් මෙන් දෙගුණයක් සත්කාර කළහ.

පෙරතුව කියන ලද ආකාරයෙන්ම දින පහකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහ නුවරට වැඩම විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහනුවරට වැඩම කළ කල්හි සවස මණ්ඩල මාලයෙහි හෙවත් දම්සභා මණ්ඩපයෙහි රැස් වූ හික්සුන් අතර මෙම අතුරු කථාව හටගත්තේය. භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ආනුභාවය ආශ්චර්යය.

ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ උදෙසා ගංගාවෙන් එතරද මෙන්රද වැඩමවූ තැන්ද සම වූ තැන්ද එක ස්ථාන කොට වැලි අතුරුවා පුෂ්පයන්ගෙන් ගැවසී ගත්තේ ගඟෙහි යොදුනක් පමණ ජලය විවිධ වර්ණවත් වූ පියුම් වලින් ගැවසීගත්තේ අකනිටා බබ්ලොව දක්වා ජත්‍ර පිට ජත්‍ර ඔසවන ලද්දාහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ පුවත දැන ගද කිළියෙන් නික් මී එම ඇසිල්ලට හෙවත් මොහොතට සුදුසු වූ සුදුසු වූ ප්‍රාතිහාර්යයෙන් ගොස් මණ්ඩල මාලයෙහි පනවන ලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි හුන්හ. වැඩහිද බුදුරදහු, මහණෙනි දැන් කවර කථාවක යෙදී සිටියෙහුදැ'යි හික්සුන් ඇමතුහ. හික්සුහු සියල්ල සැල කළහ. භාග්‍යවත්හු මෙ කීය. මහණෙනි මෙය මාගේ බුද්ධානු භාවයෙන් උපන් පූජා විශේෂයක් නොවේ. නාගයන්ගේ, දෙවියන්ගේ, බ්‍රහ්මයන්ගේ ආනුභාවයෙන් උපන් පූජා විශේෂයක් ද නොවේ. තව ද වනාහි පෙර කරන ලද අප්‍රමාණ වූ පරිත්‍යාගයන්ගේ ආනුභාවයෙන් උපන් පූජා විශේෂයකි. හික්සුහු කීය. "ස්වාමීණී අපි ඒ අප්‍රමාණ වූ පරිත්‍යාගයන් නොදනිමු. යහපති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට යම් සේ අපි ඒවා දැන ගන්නෙමුද එසේ දේශනා කරන සේක්වා යනුයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පැවසූහ. "මහණෙනි, පෙර වනාහි තක්සිලාවෙහි සංඛ නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් විය. සුසීම නම් මානවකයා ඔහුගේ පුත්‍රයා විය. සොළොස් වයස් වූ ඔහු එක් දවසක් පියා වෙත අවුත් වැද එකත් පසෙක හුන්තේය. පියා ඔහුට දරුව සුසීම කුමක්දැයි කීය. හෙතෙම පියාණෙනි මම බරණැසට ගොස් ශිල්ප ඉගනීමට කැමැත්තෙමි'යි කීය. එසේ නම් පුත්‍ර සුසීම අසුවල් නම් ඇති බමුණා මාගේ මිත්‍රයෙකි. ඔහු සමීපයට ගොස් උගනුවා'යි කහවතු දහසක් දුන්නේය. හෙතෙම එය ගෙන මවිපියන් වැද පිළිවෙළින් බරණැසට ගොස් මුලින් කළ යුතු උපචාර විධි අනුව ආවායච්චරයා වෙත එළඹ වැද තමා පිළිබඳව දැන්වීය. ගුරුවරයා මාගේ යහලුවාගේ පුත්‍රයා'යි මානවකයා පිළිගෙන සියලු

ආගන්තුක සත්කාර කළේය. හෙතෙම ගමන් වෙහෙස දුරු කොට ඒ කහවනු දහස ගුරුවරයාගේ පාමුල තබා ශිල්ප ඉගනීමට අවසර ඉල්ලුවේය. ගුරුවරයා අවසර දී ඉගැන්වීය. හෙතෙම ටික ටිකද ඉගෙන ගන්නේ බොහෝ කොටද ඉගෙන ගන්නේ ඉගෙනගත් දෙය රන් භාජනයෙහි වත්කරන ලද සිංහ තෙල් විනාශ නොවන්නාක් මෙන් දරන්නේ දොළොස් වර්ෂයකින් ඉගෙනගත යුතු ශිල්පය මාස කිහිපයකින්ම අවසන් කළේය. හෙතෙම පාඩම් කීම කරන්නේ මුල හා මැද පමණක් දකියි. කෙළවරක් නොදකියි. ඉක්බිති ගුරුවරයා වෙත එළඹ "මේ ශිල්පයාගේ මුල හා මැද පමණක් දකිමි. අවසානය නොදකිමි"යි කීය. ගුරුවරයා දරුව මම ද එසේම ය'යි කීය. එසේ නම් කවරෙක් දැන් මේ ශිල්පයාගේ කෙළවරට දනියිද? දරුව ඉසිපතනයෙහි සෘෂිහු වෙති ඔවුහු දනිත් යයි කීය.

ගුරුතුමනි, ඔවුන් වෙත එළඹ විමසිමි'යි කීය. දරුව කැමති පරිදි අසව'යි කීය. හෙතෙම ඉසිපතනයට ගොස් පසේ බුදුරජ වෙත එළඹ මුල මැද අග දනිනු දැ'යි උන්වහන්සේගෙන් ඇසුවාය. ඇවැත්නි එසේය දනිමි'යි කීය. එය මට උගන්වන්නැ'යි කීය. එසේ නම් ඇවැත්නි පැවිදිවෙහි. නොපැවැදි වූවෙකු විසින් ඉගෙන ගන්නට නොහැකිය. යහපති ස්වාමීනි, මා පැවිදි හෝ කරවනු මැනවි. කැමති දෙයක් කොට අග හරිය කියා දෙනු මැනැවැ'යි කීය. ඔවුහු ඔහු පැවිදි කරවා කර්මස්ථානයෙහි යොදවන්නට නොහැකි වූහ. මෙසේ ඔබ හැන්ද යුතුය.

මෙසේ පෙරවියයුතුය ආදී ක්‍රමයෙහි උසස් වූ ශීලයෙහි හික්ම වූහ. හෙතෙම එහි හික්මන්නේ උපනිශ්‍රය සම්පන්න බැවින් නොබෝ කලකින්ම පච්චේක බෝධිය අවබෝධ කළේය. සියලු බරණැස සුසීම පච්චේක බුද්ධ සුසීම පසේ බුදුරජ ය'යි ප්‍රකට විය. ලාභයෙන් ද යසසින් ද අභුප්‍රාප්ත වූයේ පිරිවර සහිත වූහ. උන්වහන්සේ අල්පායුෂ්ක ඇතිවීමට හේතුවන කර්මයක් කරන ලද බැවින් නොබෝ කලකින්ම පිරිනිවන් පෑහ. පසේ බුදුවරුද, මහජන සමූහයාද උන්වහන්සේගේ ශරීරය පිළිබඳ ආදාහන කටයුතු කොට ධාතුන් ගෙන නගර දොරටුවෙහි ස්ථූපයක් බැන්ද වූහ. ඉක්බිති සංඛ බමුණා මාගේ පුතා ගොසින් බොහෝ කල්ය. ඔහුගේ තොරතුරු නොදනිමි'යි සිතා දකිනු කැමැත්තේ කක්ෂිලාවට නික්ම පිළිවෙළින් බරණැසට ගොස් මහජන සමූහයා රැස්වී සිටින බව දැක ඒකාන්තයෙන් මේ බොහෝ දෙනා අතුරින් එක් අයෙකු හෝ මාගේ

පුතාගේ තොරතුරු දන්නේය'යි සිතන්නේ ඔවුන් කරා එළඹ විමසුවේය. සුසීම නම් මානවකයා මෙහි අවුත් සිටීද? එසේ නැතිනම් ඔහු ගැන තොරතුරක් දන්නහුදැ'යි ඇසීය. ඔවුහු එසේය බමුණ දනිමු. මේ නගරයෙහි බමුණෙකුගේ සමීපයෙහි ත්‍රිවේදයන්ගේ පරතෙරට ගොස් පසේ බුදුවරුන්ගේ සමීපයෙහි පැවදිව පසේ බුදු වී අනුපදිසෙස නිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිව්‍යේය. මේ උන්වහන්සේගේ ස්ථූපය පිහිටුවන ලද්දේය'යි කීහ. ඔහු බිමට අතින් පහරා හඩා වැළප අනතුරුව ඒ සෑ මලුවට ගොස් තණකොල උදුරා උතුරු සඵවෙන් වැලි ගෙනවුත් බුදුන්ගේ සෑ මලුවෙහි අතුරා කෙණ්ඩියෙන් හැම තැන ජලයෙන් ඉස වනමලින් පූජා කොට උතුරු සඵවෙන් කොඩියක් නංවා ස්ථූපය මත්තෙහි තමාගේ ජත්‍රය බැඳ ගියේය යනුයි. මෙසේ අතීත කථාව දක්වා ජාතක වර්තමානය සමග අනුසන්ධි ගලපා හික්කුන්ට ධර්ම කථාව දෙසූහ. මහණෙනි, නොප ඒ සමයෙහි සංඛ වූයේ අත් අයෙක් ය'යි නොසිතිය යුතුය. එසමයෙහි සංඛ බ්‍රාහ්මණයා වූයේ මම්ම වෙමී'යි දෙසූහ. මා විසින් සුසීම පසේ බුදුන්ගේ සෑ මඵවෙහි තණ උදුරණ ලදී. මාගේ ඒ කර්මයට විපාක වශයෙන් අට යොදුන් මග මුල් කටු කොහොල් ආදිය ඉවත් කොට මාර්ගය සමකොට පිරිසිදු කළහ. මා විසින් එහි වැලි අතුරන ලදී. එයට විපාක වශයෙන් අට යොදුන් මගෙහි වැලි ඇතිර වූහ. මා විසින් එහි වනමල්වලින් පූජා කරන ලදී. මා විසින් කළ එයට විපාක වශයෙන් නව යොදුන් මගෙහි ගොඩබිම ද, ජලයෙහිද නොයෙක් මල් වලින් මල් ඇතිරීම කළහ. මා විසින් එහි කෙණ්ඩියෙහි ජලයෙන් භූමිය තෙත් කරන ලදී. එයට විපාක වශයෙන් විශාලාවෙහි පොකුරු වැස්සක් වැස්සේය. මා විසින් ඒ සෑයෙහි කොඩි ඔසවන ලදී. ජත්‍ර ද බදින ලදී.

එයට විපාක වශයෙන් අකනිටා බඹලොව දක්වා කොඩිද ජත්‍ර පිට ජත්‍රද ඔසවන ලදී. මහණෙනි, මේ විශේෂ වූ පූජාවන් මාගේ බුද්ධානුභාවයෙන් උපන්නේ නොවේ. නාගයන්ගේ හෝ දෙවියන්ගේ හෝ බ්‍රහ්මයන්ගේ ආනුභාවයෙන් උපන් ඒවාද නොවේ. තව ද මහණෙනි, අප්‍රමාණ වූ පරිත්‍යාගයන්ගේ ආනුභාවයෙන්ම උපන්නාහු වෙති. ධර්ම කථාව අවසානයේ මේ ගාථාව දෙසූහ.

"ස්වල්ප මාත්‍ර වූ සැපයක් අත් හැරීමෙන් මහත් වූ සුචයක් දක්නේද, එහෙයින් මහත් වූ නිවන් සුව

දක්නා නුවණැත්තේ මද වූ සුවය අත්හරින්නේය”

සාරථ සමුච්චය නම් වූ චතුර්භාණවාර්ථය කථාවෙහි රතන සූත්‍ර වණිණාව නිමි.

කර්ණිය මෙතන සුභත වණිණාව

මෙසේ යම් හෙයකින් රතන සූත්‍රය සත්ත්වයන් කෙරෙහි සත්‍ය වචන පෙරටු කොට, යහපත හා ආශීර්වාද වශයෙන් අමනුෂ්‍ය උපද්‍රවයන් සංසිද්ධිම සඳහා දේශනා කළහ. මේ කර්ණිය මෙන්ත සූත්‍රයද අමනුෂ්‍ය උපද්‍රව ආදී උච්චරු සංසිද්ධිම සඳහා සත්ත්වයන් කෙරෙහි යහපත පැතිරවීම සඳහාද දේශනා කරන ලද බැවින් සමාන ගුණ ඇත්තේ ය. එ හෙයින් ඊට පසුව සංග්‍රහකරන ලද්දේ වන්නේය යනුයි. මෙය මෙහි ඇතුළත් කිරීමේ ප්‍රයෝජනයයි. එහි උත්පත්තිය කවරේද?

හිමාලය දිශාවෙන් වනාහි දෙවියන් හේතුකොට ගෙන කරදරයට පත් වූ හික්කු හු සැවැත්නුවර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයට ආහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ට භාත්පසින් ආරක්‍ෂාව සඳහා ද කර්මස්ථාන වශයෙන් ද මේ සූත්‍රය දෙසූහ. මෙය වනාහි කෙටියෙන් දැක්වීමයි, මේ වනාහි විස්තරයයි. එක් සමයෙක් හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර උපකට්ඨාවෙහි වස් එළඹ වාසය කරන සේක. එසමයෙහි වනාහි නොයෙක් රටවලට අයත් ඉතා බොහෝ වූ හික්කුහු භාග්‍යවතුන්

වහන්සේගේ සමීපයෙහි කර්මස්ථාන ගෙන ඒ ඒ තන්හි වස් එළඹීමට කැමැත්තා හු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹෙති. එහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රාග චරිත ඇති අයට සවිඤ්ඤාණක අවිඤ්ඤාණක වශයෙන් එකොළොස් ආකාර වූ අසුභ කර්මස්ථානය, ද්වේෂ චරිත ඇති අයට චතුර්විධ වූ, මෙත්‍රී ආදී කර්මස්ථානයන් ද, මෝහ චරිත ඇති අයට මරණානුස්මාති ආදී කර්මස්ථානයන් ද, විතර්ක චරිත ඇති අයට ආනාපාන සති, පට්ඨකසිණය ආදිය ද, ශ්‍රද්ධා වචරිත ඇති අයට බුද්ධානුස්මාති කර්මස්ථානාදිය ද, බුද්ධි චරිතය ඇති අයට චතුර්ධාතුවච්ඡානය ආදිය ද යන මේ ක්‍රමයෙන් අසුභාර දහසක් ප්‍රභේද ඇති චරිතානුකූල වූ කර්මස්ථානයන් කියති.

ඉක්බිති පන්සියයක් පමණ හික්කුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සමීපයෙහි කර්මස්ථානයන් ඉගෙන ආහාරපානාදිය පහසුවෙන් ලැබෙන සෙනසුන් ද ගොදුරුගම් ද සොයනු ලබන්නා හු පිළිවෙළින් ගොස් පිටිසර හිමාලය සමඟ එකට බැඳුණු නිල් පලිඟුවකට සමාන වූ ගල්තලාව ඇති සිහිල් වූ ගොරෝසු වූ හෙවන ඇති නිල් වූ වන සමූහයෙන් ගැවසීගත් මුතුදැල්, රිදීපටි සමාන වූ වැල්ලෙන් ගැවසීගත් බිම කොටසින් යුත්, පිරිසිදු සුවදායක, සිහිල් වූ ජලාශයන්ගෙන් පිරිවරණ ලද, පර්වතයක් දුටුවාහුය. ඉක්බිති ඒ හික්කුහු එහි එක් රැයක් වාසය කොට පහන් වූ රාත්‍රියෙහි ශරීර පරිකර්මය කොට එයට නුදුරෙහි එක් ගමකට පිටු පිණිස පිවිසියහ. ගම වනාහි ජනාකීර්ණ වූ පිහිටි මී ඇති ලඟ ලඟ පදිංචි වූ කුල දහසකින් යුක්තය. මෙහි මිනිස්සු ද ශ්‍රද්ධා සම්පන්නයහ. ඔවුහු පිටිසර පැවිද්දන් දැකීමට දුර්ලභහෙයින් හික්කුන් දැකීම ප්‍රීතියෙන් හා සොම්නසින් යුක්ත වුවාහු. ඒ හික්කුන් වළඳවා "ස්වාමීනි, මෙම තුන්මාසය වාසය කරන සේක්වා"යි ඉල්ලා භාවනාකුටි පන්සියයක් කරවාඑහි ඇඳන් පුටු හා පානය කිරීමට හා පරිභෝග කිරීමට සුදුසු කළ ආදී වූ සියලු උපකරණ පිළියෙළ කර දුන්හ.

හික්කුහු දෙවෙනි දින අන් ගමකට පිටුපිණිස වැඩියහ. එහි මිනිස්සුද එසේම උපස්ථාන කොට වස්විසීමට ආරාධනා කළහ. හික්කුහු අනතුරක් නැත්තේය"යි ඉවසා ඒ වන ලැහැබට පිවිස සියලු රැ දවල්හි පටන්ගත් විරියය ඇතිව වේලාව දක්වන ලී ගෙඩිය ගසා යෝනිසෝමනසිකාර බහුලව වාසය කරන්නාහු ගස් මුල්වලට පැමිණ හුන්හ. සිල්වත් හික්කුන්ගේ

තේජසින් පහව ගිය තේජස් ඇති වෘක්ෂ දේවතාවෝ තම තමන්ගේ විමන්වලින් බැස දරුවන් ගෙන එහෙ මෙහෙ හැසිරෙති. එය යම්සේ නම් ගමක විසීමට ගියාට රජුන් විසින් හෝ රාජමහාමත්‍යයන් හෝ විසින් හෝ ගම්වාසීන්ගේ ගෘහයන්හි ලැගුම් ගත් කල්හි ගෙවල්හි වසන මිනිස්සු ගෙවලින් නිකම අන්තන්හි වසන්නාහු මොවුහු කවදානම් යන්නාහුදැයි දුර සිට බලති. එසේම දෙවියෝ තම තමන්ගේ විමන් අතහැර එහෙ මෙහෙ හැසිරෙන්නා හු කවදා නම් ස්වාමීහු යන්නාහුදැයි දුරසිට බලති. මේ සමගම පළමුව වස් එළඹෙන හික්කුහු නොවරදවාම තුන්මසක් වසන්නාහුය. අපි වනාහි ඒ තාක් බොහෝ කලක් දරුවන් ගෙන විමන් වලින් බැසගෙන වසන්නට නොහැකිවෙමු. ඒකාන්තයෙන් අපි හික්කුන්ට බියගෙන දෙන අරමුණු දක්වන්නමුයි ඒ රාත්‍රියෙහි හික්කුන්ගේ මහණදම් පුරණ වේලාවෙහි හිංසාකාරී වූ යක්ෂ රූපයින් මවා ඉදිරියෙන් ඉදිරියෙන් සිටිති. බෙර ගබ්දයන්ද කරන්. හික්කුන්ට ඒ රූපයන් දැක ඒ හඬද අසා හදවත ගැස්සුනි. දුර්වර්ණ වූවෝ ද සුදුමැලි වූ පඬුවන් පැහැ ඇත්තෝ වූහ.

එහෙයින් ඒ හික්කුහු සිත එකඟ කරන්නට නොහැකි වූහ. හයින්ද නැවත නැවත අසංවේගයට පත් වීමෙන් ද එකඟ නොවූ සිත් ඇති ඒ හික්කුන්ට සිහිය නැතිවිය. ඉන්පසු සිහි මුළා වූ ඒ හික්කුන්ට දුගඳ වූ අරමුණු යෙදවූහ. හික්කුන්ගේ හිස්මුල් ඒ දුර්ගන්ධයෙන් අළලන්නාක් වැනිවිය. බලවත් ශීර්ෂ වේදනාවෝ ඉපදුනහ. එතකුදු වුවත් එපවත් ඔවුනොවුන්ට නොකිහ. ඉක්බිති එක් දිනක් සංඝස්ථවිරයන් වහන්සේ පැමිණි කල්හි සියල්ලන් රැස්වූ කල්හි සංඝස්ථවිරයන් වහන්සේ ඇවැත්නි, මේ වන ලැහැබට පැමිණියාවූ තොපගේ සිව්පැහැය කීප දිනක් ඉතා පිරිසිදු විය. ප්‍රභාස්වර වූයේද ඉඳුරෝ ඉතා පහන්වූහ. දැන් වනාහි කෘශව දුර්වර්ණව සුදුමැලි වූවාහු පඬුවන් වූවාහුද විය. කීමෙක්ද තොපට මෙහි නොසැපදැයි විවාළහ. ඉක්බිති එක් හික්කුවක් කිය.

ස්වාමීනි, මම රාත්‍රියෙහි මෙබදු, මෙබදු වූ බිය ජනක අරමුණු දකිමි. එසේම අසමි. මෙබදු වූ ගඳකුන් ආඝ්‍රාණය කරමි. එසේ හෙයින් මාගේ සිත එකඟ නොවේ. යයි කියේය. මේ නියායෙන් සියලු දෙන එපවත් සැළකළාහුයි. එකල සංඝස්ථවිරයන් වහන්සේ කිහ. ඇවැත්නි, හගවතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වස් එළඹීම දෙකක් පනවන ලදී.

අපටද මේ සෙනසුන සුව පහසු නොවේ. ඇවැත්නි භාග්‍යවත්තූගේ සමීපයට යමහ. එසේ ගොස් වෙනත් සුවපහසු සෙනසුනක් විචාරමහ යි කී සේක. මැනව වහන්සැ'යි ඒ හික්කුහු තෙරුන්ගේ වචනය අසා සැම දෙනම සෙනසුන් තැන්පත් කොට පාසිවුරු ගෙන කුලයන් කෙරෙහි නො ඇලුනු බැවින් කිසිවෙකුට කතා නොකොටම යම් මගකින් සැවතට යා හැකිද; ඒ මගින් චාරිකාවෙහි යෙදුනාහ. පිළිවෙළින් සැවතට ගොස් භාග්‍යවත්තූගේ සමීපයට ගියහ.

හගවා බුදුහු ඒ හික්කුන් දැක මෙපවත් වදාළහ. මහණෙනි, වස්කාලය ඇතුළත චාරිකා නොකළ යුතුය. යයි මා විසින් ශික්ෂා පදයක් පණවනු ලද්දේය. තෙපි කුමට සැරිසරව්දැ'යි ඇසූහ. ඒ හික්කුහු භාග්‍යවත්තූට සියලු පුවත් සැල කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආචර්ජනා කරණසේක් මුළු දඹදිව යටත් පිරිසෙයින් සතරපා පුටුවක් තබන තැනක් පමණවූ ද ඒ හික්කුන්ට සුදුසු අන් සෙනසුනක් නුදුටු සේක. ඉක්බිති ඒ හික්කුන්ට මෙසේ වදාළහ. මහණෙනි තොපට වෙනත් සප්පාය සෙනසුනක් නැත. එහිම වාසය කරන්නා වූ තෙපි නිවනට පැමිණෙන්නාහුය. මහණෙනි, යව මහණෙනි, ඒ සෙනසුනම ඇසුරුකොට වාසය කරවූ, ඉදින් වනාහි දෙවියන්ගෙන් අහස කැමැත්තහු නම් මේ පිරිත උගනිවූ. මේ පිරිත වනාහි තොපට ආරක්ෂාවද කමටහන්ද වන්නේය'යි මේ සුත්‍රය දෙසූහ.

වෙනත් ආචාර්යවරු මෙසේ කියති, යව මහණෙනි එම සෙනසුම ඇසුරුකොට වාසය කරවූ යන මෙය වදාරා බුදුරදහු මේ සුත්‍රය වදාළහ. තව ද වනාහි ආරක්ෂාකයා විසින් පරිහරණය දත යුතුය. එය කෙසේද? උදය සවස භාවිතා කිරීම් වශයෙන් මෙන් දෙකෙකි, පිරිත් දෙක් අසුහ දෙකකි. මරණ සති දෙකකි. අෂ්ට මහා සංවේග වස්තූන්ට සම වැදීම ද, අෂ්ට මහා සංවේග වස්තූහු නම් ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ සතර අපාය දුක්ඛයෝ යයි ද එසේ නැතහොත් ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ සතර අපාදුක්, පස් වැනි වූ අතීත වෘත්ත මූලක දුක්ඛය, අනාගත වෘත්ත මූලක දුක්ඛය, ප්‍රත්‍යූප්පන්න ආහාර පර්යේෂණ දුඛයයයි මෙසේ භාග්‍යවත්තූ පරිහරණය දෙසා ඒ හික්කුන්ට මෙන් පිණිසද ආරක්ෂාව පිණිසද විදර්ශනා පාදක ධ්‍යාන පිණිසද මේ සුත්‍රය දෙසූහ, ය'යි එහි කරණීය මත් කුසලෙන යනු මේ පළමුවන ගාථාවෙහි වනාහි මේ පද වර්ණනාවයි. කරණීයං යනු කළ යුතුයි කිරීමට සුදුසුයි යන තේරුමයි. ආරක්ෂා යනු ප්‍රතිපදාවයි.

යම් කිසිවක් හෝ තමාට හිතකර වේද, ඒ සියල්ල එළඹිය යුතු අර්ථයයි කියති. අර්ණියතො නම් එළඹිය යුතු බැවිනි. අර්ථයෙහි දක්‍ෂයා විසින් යනු අප කුසලෙන නම් වේ. අර්ථයෙහි සමර්ථයා විසින් යයි කියන ලද්දේ වෙයි. යං යනු ගෙනෙනු ලබන අප්‍රමාණ වූ පුද්ගලයන්ට වෙන් වෙන්ව තං යනු නියමිත යෙදීමයි. යං තං යන දෙකටද වෙන් වෙන් වූ වචනයයි. සනතං පදං යනු සම්බන්ධක වචනයයි එහි ලක්‍ෂණ වශයෙන් ශාන්තියට පැමිණිය යුතු වචනයයි. නිවනට මෙය තවත් වචනයකි. අභිසමෙවච යනු අවබෝධ කොට හැකිවෙයි යනුය.

සකෙකා නම් වේ සමර්ථය, ශක්තිමත්ය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. උජ්‍ර යනු සෘජු භාවයෙන් යුක්ත වූයේ මනාව සෘජුය යනු සුජ්‍ර නම් වේ. යහපත් වූ වචන මොහු කෙරෙහි ඇත්තේනුයි. සුවචො අසස යයි වන්නේය. මුද්‍ර යනු මෘදුභාවයෙන් යුක්ත වූයේ, අතිමානී නොවූයේ අනානිමානී නම් වේ. මේ වනාහි මෙහි අර්ථ වණ්ණාවයි. කර්ණියමප් කුසලෙන යනතං සනතං පදං අභිසමෙවච යන මෙහි වනාහි කළ යුතු දේද ඇත. නොකළ යුතු දේද ඇත. එහි කෙටියෙන් ශික්‍ෂාත්‍රය කටයුතු දේ වේ. ශීල විපත්ති, දෘෂ්ටි විපත්ති, ආචාර විපත්ති, ආජීව විපත්ති යන මේ ආදිය නොකට යුතුය. එසේම තමහට අභිවෘද්ධියෙහි දක්‍ෂයෙක්ද ඇත. තමනට අභිවෘද්ධියෙහි අදක්‍ෂයෙක්ද ඇත.

එහි යමෙක් ශාසනයෙහි පැවිදිව මනාකොට තමා ශාසන ප්‍රතිපත්තියෙහි නොයෙදේද කැඩුනාවූ සිල් ඇත්තේ වේද එක්විසි අනේසනයෙන් ජීවිකාව කෙරේද? ඒ එක් විසි අනේසනයෝ කවරේද? වේච්ඡාදනය හෙවත් ගිහියන්ගේ සිත් සතුටු කිරීමට දෝලි කුණම් උණගස් ආදිය දීම. පත්තදානය හෙවත් තල් කොල අතු පත්‍ර දීම, පුෂ්පදානය හෙවත් දැසමත් රුක් කේතකි මකුලාදී මල් දීම එලදානය හෙවත් තල්, කොස්, පොල් ආදී ගෙඩිවර්ග දීම, දන්තකට්ඨ දානය හෙවත් දැහැටි දඬු ආදිය දීම, මුඛොදක දානය හෙවත් මුවසෝදන ජලය දීම, ස්නාන දානය හෙවත් නහන ජලය දීම වුණ්ණ දානය හෙවත් මහරි සුණු ආදිය ඇඟ උලන කුඩුවර්ග දීම, මත්තිකා දානය හෙවත් ප්‍රකානි මැටි ඒ ඒ කාර්යයන්ට ප්‍රයෝජන මැටි දීම, වාටුකමාතා හෙවත් ජනයා රැවටීම ප්‍රයෝගයෙහි දක්‍ෂ බව මුගහසුපාතා හෙවත් පිසූ මුංසේ අන්‍යයන්ගේ සිත් ගන්නට ඇත්ත අඩු වෙනුත් බොරු වැඩිපුරත් කීම, පාරි භට්ටකතා

හෙවත් ලාභාශාවෙන් ගිහියන්ගේ දරුවන් නලවා වැඩීම, ජඩිසපේසනික හෙවත් පත්හසුන් ලියුම් ගෙන ගෙයින් ගෙට යෑම, වෙළුණ කර්මය හෙවත් වෙදකම් කිරීම, දූත කම්ම හෙවත් පත්හසුන් පඬුරු ගෙනයෑම, පහෙණගමන හෙවත් කෙත්වතු ආදියෙහි වැඩට යාම, එසේ නැතහොත් විවාහ මංගල්‍යයන් සම්බන්ධ පණිවුඩ ගෙන එහේ මෙහෙ ඇවිදීම, පිණ්ඩ ප්‍රතිපිණ්ඩ හෙවත් තමාට ලැබුණු ප්‍රත්‍යයන් ගිහියන්ට දී ඔවුන් දෙන දේවල් ගැනීම, දානානුප්පදාන හෙවත් සිව්පසය ලැබ නැවත ඔවුන්ට සංග්‍රහ කිරීම, ව්‍යුත්ථ විජ්ජා හෙවත් ළිං බිම් ගෙබිම් ආදී වාස්තු විද්‍යාව, තක්බන්ත විජ්ජා හෙවත් තිටී හෝරා නැකැත් දෝෂාදෝෂ පරීක්ෂාකොට කීම, අභිභවිජ්ජා හෙවත් ශරීරාඛිත, ප්‍රත්‍යංග ලක්ෂණ බලා හොඳ නරක කීම, එසේම සය ආකාර වූ අගොචරයන්හි හැසිරෙයි. එනම් ශිල විපත්තියට හේතුව වැඩිවිය පැමිණ ස්වාමී කුලයට නොගොස් ගෙහි වසන තරුණියන්, හෝ වෙසඟනන්, වැන්දඹුවන් ථූල්ල කුමාරිකාවන්, පණ්ඩකයන්; හික්ෂුණින් මත් පැන් සැල් රා සොඩුන්ගෙන් යුත් පානාගාරයන් යන මෙතෙක් අගෝචරයෙහි හැසිරේද, නැවත නැවත එළඹේද, රාජ රාජමහාමාත්‍යයන්, තිර්ථකයන් හා ඔවුන්ගේ භක්තිගත් තිර්ථක ශ්‍රාවකයෝය, යන මේ අය සමඟ සුසුදුසු වූ ගිහි සංසර්ග වශයෙන් ඔවුන්ගේ සැපයුම දෙකෙහි එකතුව බැඳී වෙසේද, එමෙන්ම හික්ෂුන්ට, හික්ෂුණින්ට උපාසකයන්ට උපාසිකාවන්ට ආක්‍රෝශ, පරිකෝශ බණින, ඔවුන්ට අවැඩ කැමති අහිත කැමති අපහසු කැමති භය කැමති සැදැහැ පැහැදුම් නැති කුලගෙවල් සේවනය කරයි, භජනය කරයි, පයිරූපාසනය කරයි. මෙය අනත් කුසලයයයි කියනු ලැබේ.

යමෙක් වනාහි මේ ශාසනයෙහි පැවිදිව යහපත් ශුණයෙහි තමා පිහිටුවාද, එක් විසි අනේසනයන් හැර සිවුපිරිසිදු සිල්හි පිහිටනු කැමැත්තේ ශ්‍රද්ධාව මුල් කොට වාරිත්‍ර වාරිත්‍ර වශයෙන් ද්විවිධ වූ ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර සීලයද, විරියය මුල්කොට ආජීව පාරිශුද්ධි සීලයද ප්‍රඥාව මුල් කොට ප්‍රත්‍යය ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කොට සේවනයෙන් ප්‍රත්‍ය සන්තිශ්‍රිත ශීලයද යන වතුපාරි ශුද්ධි ශීලය පුරාද මෙතෙම තමහට වැඩ කිරීමෙහි දක්ෂවූයේ වෙයි. යමෙක් වනාහි සප්තාපත්තිස්කන්ධය පිරිසිදු කිරීම් වශයෙන් ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවරය ද සදොරෙහි ගැටෙන ආරම්භයන්හි අභිධ්‍යාදිය නො ඉපදවීම් වශයෙන් ඉන්ද්‍රිය සංවරය ද, එක්විසි අනේසනයන් දුරුකිරීම් වශයෙන් බුදු, රහතන් හා බුද්ධ ශ්‍රාවකාදී නුවණැත්තන් විසින් වර්ණනා

කරන ලද ප්‍රත්‍යය ප්‍රතිසේවනයෙන් ආර්ථික පාරි ශුද්ධියද, යම්සේ කියන ලද පරිදි ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා වශයෙන් ප්‍රත්‍ය පටිසේවනය ද, චතුර්විධ ඊරියාපට පටිපර්තනයෙහි සාර්ථකාර්ය සැලකීමෙන් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා වශයෙන් සම්පර්ක්ෂ්‍යය ද පිරිසිදු කරය ද මෙතෙමේ තමහට වැඩ කිරීමෙහි දක්‍ෂ වූයේ වෙයි. හෙවත් අත් කුසල නම් වේ.

යමෙක් වනාහි උභයෝදකයයි කියනලද අලුකාරම් දිය නිසා කිලිටි වූ වස්ත්‍රය සුදුවේද, ඡාරිකා යයි කියන ලද හලු නිසා කණ්ණාඩිය පිරිසිදු වේද, උල්කාමුඛය හෙවත් රත්කරුවාගේ උදුන නිසා දැවීමෙන් රත් පිරිසිදුවේද, එමෙන්ම යහපත් නුවණ නිසා සීලය පිරිසිදු වෙයි යයි දැන නුවණ නැමති ජලයෙන් සිල් මල සෝදා ශුද්ධ කරන්නේ සිල් පිරිසිදු කෙරේද, බිජු රක්තා කිරල දෙන මෙන් වලිගය රක්තා සෙමරක මෙන් එක පුතෙකු සිටින ස්ත්‍රිය ප්‍රිය වූ එකම පුතා රක්තාක් මෙන්, එක ඇසක් ඇති මිනිසා ඒ එකම ඇස රක්තාක් මෙන් එසේ අතිශයින්ම අප්‍රමාදව තම ශීලස්කන්ධය රකියි.

සවසද උදයද ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරනු ලබන්නේ අනුමාන වූද වරදක් නොදකියි. මෙයද අර්ථ කුසල නම් වේ. යමෙක් වනාහි විපිළිසර හෙවත් පසුතැවීම නොමැතිව සීලයෙහි පිහිටා ක්ලේශ විෂ්කම්භණ ප්‍රතිපදාව පිළිගනීද, එය පිළිගෙන කසිණ පරිකර්ම කොට සමාපත්තීන් උපදවාද මෙතෙමේද අත් කුසල හෙවත් අර්ථයෙහි දක්‍ෂවූයේ වේ. යමෙක් වනාහි සමාපත්තියෙන් නැගිට සංස්කාරයන් සම්මර්ශනය කොට රහත් බවට පැමිණේද, මෙතෙම අර්ථයෙහි දක්‍ෂවූවන්ගෙන් ප්‍රධාන වේ. එහි යම් මේ පැවිද්දෙක් අවිප්‍රතිසාරකර ශීලයෙහි පිහිටීම හේතුකොට ගෙන යම්තාක් ක්ලේශ විශ්කම්භණ ප්‍රතිපදාවන්ගේ පිළිගැන්මෙන් වර්ණනා කරන ලද්දා වූ අර්ථ කුසලයෝද මෙතැන්හි මේ අර්ථයෙහි ඔහු අර්ථ කුසලයෝය. හෙවත් තමාහට වැඩ කිරීමෙහි අභිවෘද්ධි කිරීමෙහි දක්‍ෂයෝ යයි අදහස් කරන ලදහ. එබඳු වූ ඒ ගිකුන් සඳහා එක පුද්ගලයෙකු අරමුණු කොට දේශනා කිරීමට කර්ණිය මත් කුසලෙන යයි ඉන්පසු කුමක් කළයුතු දැයි නොදැන සිටි ඔවුන්ට "යනනං සනනං පදං අභිසමෙවච" අවබෝධ කොට ය'යි කිය. මෙය මෙහි අදහසයි. බුදු අනුබුදුවරයන් විසින් වර්ණනා කරන ලද ශාන්ත වූ නිර්වාණ පදය ප්‍රතිවේධ වශයෙන් අවබෝධ කොට වාසය කරනු කැමැත්තා විසින් යමක් කළ යුතුද, එය මෙහි යං - යන

මේ ගාථා පදයාගේ මුලදී කියන ලද්දම කරණිය යන අධිකාරය අනුව පවතී.

ඒ ශාන්ත පදය අවබෝධ කොට යන මේ අර්ථයක් සහිතය. එහෙයින් වාසය කරනු කැමැත්තා විසින් ය'යි කියන ලද්දේ ය'යි දන යුතුය. එසේ නැත හොත් ශාන්ත වූ පදය අවබෝධ කොට යනු අනුග්‍රවාදී වශයෙන් ලෞකික ප්‍රඥාවෙන් නිර්වාණ පදය ශාන්ත යයි දැන එය ලබනු කැමැත්තා විසින් යමක් කටයුතුද එය අධිකාරයට අනුව පවතී. එය අර්ථයෙහි දක්‍ෂ්‍යා විසින් කටයුතු යනුවෙන් මෙසේද මෙහි අදහස දන යුතුය. එසේ නැතහොත් අර්ථයෙහි දක්‍ෂ්‍යා විසින් කටයුතුයි. යයි කී කල්හි කුමක්දැ'යි සිතන්න බුදුන්ට ශාන්ත වූ පදයක් අවබෝධ කොට යයි කිය. එහි අදහසම දන යුතුයි. ලෞකික ප්‍රඥාවෙන් ශාන්ත වූ පදය අවබෝධ කොට යමක් කළ යුතුද එය යි යමක් කළ යුතුද එය කරණිය නම් වේ.

එය කිරීමට සුදුසු යයි ද කියන ලද්දේ වෙයි. එය වනාහි කුමක්ද? එය ලබා ගැනීමේ උපාය අන්තර්ගත කීම අනිකක් වේද, මේ කැමැත්ත ද කිරීමට සුදුසු බැවින් ත්‍රි ශික්‍ෂාවන් දැක්වීමෙන් මුල් පදයෙන්ම කියන ලදී. එසේම මෙහි අර්ථ වර්ණනාවෙහි කළ යුතු දේද නොකළ යුතු දේද ඇතැ'යි කීමෙහි. එහි සංකේප වශයෙන් ශික්‍ෂාත්‍රය කළයුතු යයි දැක්වේ. ඉතා සංකේපයෙන් දේශනා කරන ලද බැවින් ඒ හික්‍ෂුන්ගෙන් ඇතැමුන් විසින් අවබෝධ කරන ලදී. ඇතැමුන් විසින් අවබෝධ නොකරන ලදී. එහෙයින් යම් අය විසින් අවබෝධ නොකරන ලදද, ඔවුන්ට අවබෝධ කරවීම සඳහා විශේෂ වශයෙන් යමක් ආරණ්‍යක වූ හික්‍ෂුව විසින්, කටයුතු ද එය විස්තර වශයෙන් දක්වන්නා හු සකෙකා උජු ව සුජු ව සුවවො වසස මුදු අනතිමානී යන මේ ගාථා දක්වන ලදහ.

මෙයින් කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? ශාන්ත වූ නිවන් පදයට පැමිණ වාසය කරනු කැමැත්තේ ලෞකික ප්‍රඥාවෙන් හෝ එයට පැමිණ එය අවබෝධ කිරීම පිණිස පිළි පදිනු ලබන ආරණ්‍යක හික්‍ෂුව උපන් අකුසල් නසන දෙවෙනි පටිපාටියෙන් ද උපන් කුසල් රැක වඩා බෝකරන්නා වූ සතරවැනි පටිපාටියෙන් ද සමන්විත වීමෙන් කය ද ජීවිතය ද අපේක්‍ෂා නොකොට සත්‍යාවබෝධය පිණිස පිළි පදින්නට දක්‍ෂ සකෙකා හැකි කෙනෙක් වන්නන්ය. එසේම කසිණ පරිකර්මයන්හි

වත් පිළිවෙත් කිරීමෙහි තමාගේ පාත්‍ර සිවුරු ප්‍රති සංස්කරණයෙහි සබ්‍රමිසරුන්ගේ යම් ඒ කුඩා මහත් කටයුත්තක් ඇද්ද ඒවා යෙහිද මෙබඳු වෙනත් කටයුතුවල ද දක්ෂව අනලස්ව සමර්ථව යෙදෙත්ට හැකිවේවා, හැකි වන්නේ ද තුන්වැනි පධානියඩගයෙන් යුක්තවීමෙන් සෘජු වේවා සෘජු වන්නේද එක් වරක් සෘජුභාවයෙන් සතුටට නොපැමිණ දිවි ඇත්තාක් නැවත නැවත ලිහිල් නොකිරීමෙන් මනාව සෘජු වේවා. කපටි නොවීමෙන් හෝ සෘජු නම් වේ. මායාකාරී නොවන හෙයින් සෘජු නම් වේ.

කයෙහි හා වචනයෙහි වංකභාවය දුරු කිරීමෙන් හෝ උජු නම් වේ. මනසෙහි වංකභාවය දුරුකිරීමෙන් සුජු නම් වේ නැති ගුණ නොකීමෙන් හෝ උජු නම් වේ. තමා තුළ නොමැති ගුණය නිසා ලැබෙන ලාභය නොපිළිගැනීමෙන් හෝ සුජු නම් වේ. අරමුණුවල ස්වභාවය නැවත නැවත සිතා ධ්‍යාන වැඩීමෙන්ද පළමුවැනි දෙවැනි තෙවැනි ශික්ෂාවන්ගෙන් සිතෙහි යෙදී ඇති කෙලෙස් පිරිසිදු කිරීමෙන් ද සෘජු වූයේද වඩාත්ම සෘජු වූයේද වේවා. සෘජු වීම වඩාත්ම සෘජු වීම පමණක් නොවේ. තවද වනාහි අන්‍යයන් විසින් අවවාද කරන ලදුව කිකරු වේ. යම් පුද්ගලයෙක් මෙය නොකළ යුතුය'යි කී කල්හි නො සතුටුව කිම? තොප විසින් මාගේ, කුමක් දක්නා ලද්දේද? කුමක් අසන ලද්දේද? කවරෙක් අසා කීද? තොපගේ ආචාර්යය උපාධ්‍යයයෝ හෝ දැක පුරුදු මිත්‍රයෙක් හෝ හක්නිමත් මිත්‍රයෙක් හෝ කිවේදැ'යි කියා හෝ කිසිවක් නොකියා නිහඬව සිටීමෙන් හෝ ඔහු වෙහෙසයිද? පිළිගෙන හෝ එසේ නොකරයිද? මෙබඳු ස්වභාව ඇති නැතැත්තේ විශේෂාධිගමයට හෙවත් නිර්වාණයට ඉතා දුරුවන්නේය.

යමෙක් වනාහි අවවාද කරනු ලබන්නේ යහපති ස්වාමිනි, යහපතක් කියන ලදී. තමාගේ වැරදි නම් දැකිය නොහැකි වෙයි. නැවතද මා හට මෙබඳු වැරදි දැක අනුකම්පා උපදවා කියනු මැනම්. ඔබ තුමන්ගේ සම්පයෙන් බොහෝ කාලයකින් මා විසින් අවවාදයක් ලබන ලද්දේ යයි කියයි. කී පරිද්දෙන් අනුශාසනා කරන ලද්දේද පිළිපදියි හෙතෙම නිවන් දොර සම්පයෙහි සිටි බැවින් විශේෂාධිගමයට ඉතා නුදුරුව සිටියේ වෙයි. එහෙයින් මෙසේ අන්‍යයාගේ වචනය පිළිගෙන අනුගමනය කරන්නේ සුවච වන්නේය. යම් සේ සුවච වේද? එසේම මෘදුවේ, මුදු

යනු ගිහියන්ගේ දුක ගමන, පහෙණගමනාදීන්හි යොදනු ලබන්නේ එහි මෘදුභාවය නොකොට තද බව පෙන්වා වත් පිළිවෙත්හි සියලු බ්‍රහ්මවයඝ්‍රාවෙහිද මෘදු වන්නේය. මනාකොට පරිකර්ම කරන ලද රන් කැබැල්ලක් මෙන් ඒ ඒ තන්හි යෙදීමට සුදුසු පුද්ගලයෙක් වන්නේය. එසේ නැතහොත්, මුදු යනු බැම හකුළුවන ස්වභාවයෙන් තොරව උඩට හරවාගත් මුහුණ ඇතිව, ප්‍රිය කතාබහ ඇතිව පිළිසඳරෙහි යෙදෙන පැවැතුම් ඇතිව මනාකොට බැස ගන්නට හැකි යහපත් තොටක් මෙන් මැනවින් බැසගත හැකි තැනැත්තෙක් වන්නේය. හුදෙක් මෘදුවීමෙන් පමණක් සතුටු නො වන්නේය. තව ද අනනිමානී අධික මානසෙන් තොරවුවෙක්ද වන්නේය.

ජාති ගෝත්‍රාදී වූ අනිමාන වස්තූන්ගෙන් අන්‍යයන්ට නින්දා අපහාස නොකරන්නෙක් වන්නේය. සැඬොල් දරුවෙකු මෙන් අනනිමානී සිතින් වසන්නෙමි'යි කියූ සැරියුත් තෙරුන් මෙන් වාසය කරන්නේය යනුයි. මෙසේ මෙසේ භාග්‍යවත්හු ශාන්ත වූ නිවන් පදයට පැමිණ වාසය කරනු කැමැති යෝගියාට එය ලබා ගැනීමට හෝ විශේෂයෙන් ඒ සඳහා පිළිපදින්නාවූ ආරණ්‍යයක හික්කුළුවට ඇතැම් කළයුතු දේ කියා නැවත එය ඉදිරියට ද කියනු කැමැත්තේ සන්තුසසකො යයි දෙවැනි ගාථාව කිය. සනතුට්ඨි ච කතඤ්ඤානා එහි සන්තුට්ඨිය ද කාතඤ්ඤාවයද, යයි කියන ලද ප්‍රභේද ඇති දොළොස් ආකාරවූ සන්තෝෂයෙන් සතුටු වේවා යනු සන්තුසසකො නම් වේ. නැතහොත් සතුටුවෙයි යනු තුසසකො යනු වේ. ස්වකීය දෙයින් හෙවත් තමාගේ දෙයින් සතුටු වන්නේ, යන්න යයි කියන ලද විද්‍යමාන දෙයෙහි සතුටු වන්නේ, සමානකොට සතුටු කරන්නේ, සන්තුසසක නම් එහි ස්වකීය දෙය නම් පිඬු පිණිස හැසිරීමෙන් ලැබෙන පිණිඩපාත ආහාරය නිසා පැවිදිවෙමි'යි මෙසේ උපසපන් මලුවෙහි උදෙසන ලද තමා විසින්ද පිළිගන්නා ලද සිව්පසයයි. සොඳුරු වූ හෝ සොඳුරු නොවූ සකස් කළ හෝ සකස් නොකළා වූ දෙන ලද දෙයකින් පිළිගන්නා විට ද වළඳන විටද වෙනසක් නොදක්වා, යැපෙන්නේ තමාට අයත් දෙයින් සතුටුවන්නේ යයි කියයි. සන්තං යනු යමක් ලබන ලද්දේ වෙයිද ඒ තමාගේ පවතින යනුයි. ඒ තිබෙන දෙයින් සතුටු වන්නේ ඊට වඩා යමක් නොපතන්නේ අත්‍රිච්ඡතාව දුරලන්නේ තියෙන දෙයින් සතුටුවේය'යි කියයි. සමං යනු ඉටු අනිටු දේවල් හි අනුව පැවැත්ම හා විරුද්ධ වීම යන දෙකම දුරුකිරීමෙයි. ඒ ඉෂ්ට හා අනිෂ්ට

දෙකෙහි සමව සතුටු වන්නේ සමාන කුසසක සමව සතුටු වන්නාය'යි කියයි.

සුවසේ පෝෂණය කෙරේනුයි, සුභරො යනු වේ සුවසේ පෝෂණය කළ හැක්කේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එසේ සුභර වේවා. යම් හික්සුවක් වනාහි හැල් මස් බත් ආදීන්ගෙන් පාත්‍රය පුරවා දුන්කල්හිත්, දුර්මුඛ බවක් අසතුටු බවක් දක්වයිද, ඔවුනගේ ඉදිරියෙහිම හෝ ඒ පිණිඩපාතය, තොප විසින් මේ කුමක් දෙන ලද්දේදැ'යි දෝෂාරෝපණය කරන්නේ සාමණේර ගිහි ආදීන්ට දෙයිද, යන මෙසේ කරන හික්සුව දුභරය, පෝෂණය කිරීමට නොහැකිය. මෙය දැක මිනිස්සු දුභර වූ හික්සුව පෝෂණය කරන්නට නොහැකි යැ'යි දුරින්ම දුරු කෙරෙහි. යම් හික්සුවක් වනාහි නිරස වූ හෝ ප්‍රණීත වූ ස්වල්ප වූ හෝ බොහෝ වූ දෙයක් ලැබ සතුටු සිත් ඇත්තේ ඉතා පැහැදුනු මුහුණ ඇත්තේ වී, යයි ද, මෙතෙම සුභරය පෝෂණය කිරීමට පහසුය. මිනිස්සු මෙම හික්සුව දැක ඉතාම විශ්වාසවන්ත වෙත්ද, අපගේ ස්වාමීන් වහන්සේ ටිකකින් වුවත් පෝෂණය කළ හැක්කේය හෙවත් සුභර යයි සතුටු වෙති.

අපිම උන්වහන්සේ පෝෂණය කරන්නෙමු'යි ප්‍රතිඥා කොට පෝෂණය කරති. මෙබඳු ස්වභාව ඇති හික්සුව මෙහි සුභරය'යි අදහස් කරන ලදී. අල්ප වූ කටයුතු මොහුට ඇත්තේනු'යි අපස කිවේවා නම් වේ. කම්මාරාමතා, භසාරාමතා සඛසණිකාරාමතාදී විවිධ වූ කටයුත්තෙහි නිරත නොවේවා. නැතහොත් සියලු විහාරයෙහි නව කර්මාන්ත නියම කිරීම. සාමණේරයන්ට අවවාද අනුශාසනා කිරීම සංඝභෝග විචාරණාදී කටයුතු නැතිව තමාගේ කෙස් නිය කැපීම් පාත්‍රවීර පරිකර්මාදිය කොට මහණදම් කටයුතුවල පමණක් යෙදුනෙක් වේවා'යි කියන ලද්දේ වෙයි. සැහැල්ලු වූ පැවතුම් මොහුට ඇත්තේනුය සලලනුකවුනති නම් වේ. යම්සේ බොහෝ පිරිකර ඇති එක් හික්සුවක් යම් දිශාවකට අභිමුඛව පිටත්ව යන කල්හි, බොහෝ වූ පා සිවුරු, ඇතිරිලි, තෙල්ගුලා ආදිය මහා ජනයා ලවා හිසෙන් උරහිසෙන් දෙඅතින් ඔසවා ගෙන පිටත් වෙයිද, මෙසේ නොවී යම් හික්සුවක් අල්ප වූ පිරිකර ඇත්තෙක් වේවා,

පාත්‍රා සිවුරු ආදී අටක් වූ ශ්‍රමණ පිරිකර පමණක් පරිහරණය කරයි ද, යම් දිශාවකට පිටත්ව යන කල්හි පක්ෂියා තම පියාපත් පමණක්

රැගෙන යන්නාක් මෙන් පිටත්ව යයි ද, මෙබඳු ස්භාව ඇති තැනැත්තා මෙහි සලලනුකවුනති යයි අදහස් කෙරේ. සනතින්ද්‍රියය ශාන්ත වූ ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තේ නුයි සන්තින්ද්‍රිය නම් වේ. ප්‍රිය අරමුණ ආදීන්හි රාගාදී වශයෙන් උඩඟු නොවූ හෙවත් සංසුන් ඉන්ද්‍රිය ඇත්තේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. නිපකො යනු නුවණැත්තේ පණ්ඩිත වූයේ ප්‍රඥාව ඇත්තේ සීලය අනුව රකින ප්‍රඥාවෙන්ද, විවරාදිය විමසන ප්‍රඥාවෙන්ද ආවාසාදී වූ සජ්ඣා සත්ප්‍රාසයිත් භාත්පසින් දැනගන්නා වූ ප්‍රඥාවෙන්ද යුක්ත වූයේ යන අදහසයි. නැතහොත් එබඳු ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වන්නේය යනුයි.

ඉදිරියට නොයන්නේය යනු අප්‍යගබ්භා නම් වේ. අට කරුණකින් කයින්, ඉදිරියට යාමෙන්ද, සතර කරුණකින් වචනයෙන් ඉස්සර විමෙන්ද නොයෙක් කරුණුවලින් මනසින් ඉස්සර විමෙන්ද තොරවූයේ යන අර්ථයයි. කයින් ඉස්සර වන අටතැන නම් සංඝ, ගණ, පුද්ගල හෝජනශාලා, ජන්තාසර, නභානතිස්, හිකඛාවාරමඟ අන්තර්සර ප්‍රවේශ යන ඒවායි මේවායෙහි නොසරුප්දෑ කිරීමයි. ඒ කෙසේද යත් මෙහි ඇතැම් මහණෙක් සංඝයා මැද වාඩිවී අත්දෙක ගොතාගෙන හෝ හිදීයි. පාදයෙහි පාදය ඇද යන මේ ආදියයි. එසේ සඟ මැද සිව්වණක් පිරිස එක්වන තැන හිදීද, එසේම තමන්ට වඩා වැඩිමහලු පුද්ගලයන් කෙරෙහි ගරුසරු නැතිව හිදීද, බෝජුන් හලෙහි වනාහි වැඩිමහලු අයට අසුන් නොදෙ ද, තමන්ට වඩා බාල වූ නවක හික්කුන්ට ආසන දීම වළක්වයිද නැතහොත් අසුන්වලින් නැගිටුවයිද, ජන්තාසරය'යි කියන ලද ගිනිහල් ගෙයි වැඩිමහල්ලන් නොවිචාරා ගිනි මොලවාද, නහන නොටෙහිද ළදරුය මහලුය යන නියමයක් නැතිව ආ ආ පිළිවෙලින් නැ යුතුය'යි කියන ලදී.

එය ද නොසලකා පසුව අවුත් දියට බැස මහල්ලන්ටද නවකයන්ටද බාධා පමුණවයි. පිඬුසිඟා වඩින මගෙහි වනාහි අග්‍රාසන, අග්‍රොදක, අග්‍රපිණ්ඩයන් ලබා ගැනීම සඳහා වැඩි මහල්ලන්ට ඉදිරියෙන් යයි. ඇතැම්විට ගෙට පිවිසීමේදීද අතින් අත පහරමින් වැඩිමහල්ලන්ට පළමුවම පිවිසෙයි. දහර හික්කුන් සමඟ කයින් ක්‍රීඩාකිරීම කරයි ය'යි මේ ආදී, සිටුතැන වාග්ප්‍රඥාභය නම් සංඝගණ, පුද්ල අන්තර්සරයන්හි නොසරුප් වචන පිටකිරීම, එනම් කෙසේද යත්, මෙහි යමෙක් සංඝයා

මැද නොවිචාරා බණ කියයිද, එසේ මුලින් කියන ලද ආකාරවූ සංඝයා මැද, වැඩිමහලු අය අතර එහි මිනිසුන් විසින් ප්‍රශ්න අසන ලද්දේ වැඩිමහලු අයගෙන් නොවීමයා විසැදියිද, ඇතුළු ගමෙහි වනාහි මෙන්ම තැනැත්තා වසන තැන කුමක් ඇත්ද? කිම කැර ඇත්ද? නැත්නම් කැවිලි හෝ බොජුන් ඇද්ද, කිම මට කුමක් දෙයිද? කිම අද කුමක් කරන්නෙමිද? කුමක් අනුභව කරන්නෙමිද? කුමක් බොන්නෙමිද? යන මේ ආදිය කියයි. නොයෙක් තැන සිතින් නොසරුල් දේ නම් ඒ ඒ තන්හි කයින් හා වචනයෙන් වරදවා හැසිරීමට නොපැමිණද මනසින්ම කාම විතර්කාදී නොයෙක් ආකාර නොසරුල් දේ සිතීම අප්‍රසාදන නම් වේ. කුලෙසු අනනුභිදේධා යනු කුලයන්හි නොඇල්ලේවා යම් කුලයන් කරා පැමිණේද, ඔවුන් කෙරෙහි ප්‍රත්‍යය තණ්හාවෙන් හෝ නුසුදුසු ගිහි සංසර්ග වශයෙන් හෝ නො ඇලුනේ වේ. ශෝකවන්තවුන් සමඟ ශෝකයට පත් නොවේ. සතුටු වන්නවුන් සමඟ සතුටට පත් නොවේ. සැපයට පත්වුවන් කෙරෙහි සැපයට පත්නොවේ. දුක්ඛිතයන් කෙරෙහි දුකට පත්වුවෙක් නොවේ.

උපන් කටයුතු කිරීමෙහිදී තමා උදෙසාගයට නොපැමිණේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මේ ගාථාවගේ යමක් සුවච වේවායි යන මෙහි කියන ලද්ද, අසස යන ඒ වචනය සියලු පදයන් සමඟ සතුටු වන්නෙක්ද වේවා. පහසුවෙන් පෝෂණය කළ හැක්කෙක් ද වේවා යනුවෙන් සනතුසසකොච අසස, සුභරො ච අසස යනුවෙන් මෙසේ යෙදිය යුතුයි. මෙසේ හඟවන්නු ශාන්ත වූ නිවන් පදයට පැමිණ වාසය කරනු කැමැත්තට එය අවබෝධ කර ගැනීම පිණිස හෝ එය පිලිපදිනු කැමැත්තට විශේෂයෙන් ආරණ්‍යක හික්‍ර්මයට ඉන් මත්තෙහිද කළයුතු දෙ කියා දැන් නොකළ යුතුදේද කියනු කැමැත්තේ. නව බුද්ධං සමාවරෙ කිඤ්ච යෙන විඤ්ඤ පරෙ උපචදෙය්‍යං යන මේ උපාර්ධ ගාථාව කීහ. එහි අර්ථය නම් මෙසේ මේ කළ යුත්ත කරන්නේ යම් ඒ කාය වචි මනෝ දුච්චරිතය කුඩායයි ද ලාමක යයි ද කියයි එය නව බුද්ධං සමාවරෙ යනු ස්වල්පමාත්‍ර වූ කිසි කායවාග්මනෝ දුච්චරිතයක් නො කරන්නේ ය. කුඩා වරදක් පවා නො කරන්නේ හුදෙක් මහත්වූ වරදක්ද නො කරන්නේ ය.

කිඤ්ච එසේ ඕලාරික වූ යම්වරදක් වේ නම් එයද නො කරන්නේ ය. එසේ කුඩා වූද, අනුමාත්‍ර වූද වරදක් නොකරන්නේය. යනුවෙන්

කියන ලද්දේ වෙයි. ඉන්පසු එහි හැසිරීමෙහි සාන්ද්‍රාශ්වික වූව ආදීනවය. යෙන විඤ්ඤා පරෙ උපවදෙයපුං යනුවෙන් දක්වයි. මෙහිද යම්හෙයකින් අන්‍යවූ අනුවණයෝ වෙන්ද ඔවුහු වනාහි නිවරදී දේ පවා වැරදී දේ වශයෙන් දක්වති. සුඵ වරද පවා මහ වරදක් සේ දක්වති. නුවණැත්තෝ වෙන්ද ඔවුහු වනාහි වරදෙහි ප්‍රමාණය විමසා බලා සම්පූර්ණයෙන් අවබෝධ කොටගෙන නින්දාවට සුදුසු තැන ප්‍රශංසාව කෙරෙහි. එසේ හෙයින් "විඤ්ඤා පරෙ" යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම ගාථාවන් දෙක හමාරෙන් ශාන්ත වූ නිවන් පදයට පැමිණ වාසය කරනු කැමැත්තාට එය අවබෝධ කර ගැනීම පිණිස හෝ එය පිළිපදිනු කැමැත්තාට විශේෂයෙන් ආරණ්‍යකයාට ආරණ්‍යක ශීර්ෂයෙන් ද සියල්ලන්ටම කර්මස්ථාන ගෙන වාසය කරනු කැමැත්තන්ට කළ යුතු හා නොකළ යුතු වශයෙන් වෙනස්කම් ඇති කර්මස්ථානුවාරය කියා දැන් ඒ හිඤ්ඤාන්ට දෙවියන්ගෙන් ඇති වූ බිය දුරු කිරීම හෝ නැති කිරීම පිණිස ආරක්ෂාව පිණිස විදර්ශනා පාදක ධ්‍යාන වශයෙන් කර්මස්ථාන පිණිසද, සුඛිනෝ වා බෙමිනෝ හොනතු යන ආදී ක්‍රමයෙන් මෙමතිය කියන්නට පටන්ගත්තේය. එහි සුඛිනෝ යනු සැපයෙන් යුක්ත වූයේ බෙමිනෝ යනු නිර්භය වූ බිය රහිත වූයේ උපදුව රහිත වූයේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. සබ්බෙ යනු සියල්ලෝ සත්‍යා යනු ප්‍රාණිහුය.

සුඛිතත්‍යා යනු සුවපත් වූ සිත් ඇත්තෝ මෙහිද කායික සුවයෙන්ද සුව ඇත්තෝ මානසික සුවයෙන්ද සුවපත් වූ සිත් ඇත්තෝ ඒ දෙකින්ම සියලු භය හා උපද්‍රවයන් දුරුකිරීමෙන් බිය රහිත වූවෝ යයි දක යුත්තාහ. කවර හෙයකින් වනාහි මෙසේ කියන ලද්දේද? මෙමතී භාවනාව කරන අයුරු දැක්වීම පිණිස කියන ලදී. මෙසේ වනාහි මෙමතිය වැඩිය යුතුවේ. සියලු සත්ත්වයෝ සුව ඇත්තෝ වෙන්වා යයි හෝ බිය නැත්තෝ වෙන්වා කියා හෝ සුවපත් සිතැත්තෝ වෙන්වා කියා හෝ මෙසේ උපවාරය දක්වා අර්පණාව කෙළවර කොට සංකෂ්පයෙන් මෙමතී භාවනාව දක්වා දැන් විස්තර වශයෙන් ද එය දක්වන්නට යෙ කෙවී යන ගාථා දෙක වදාළහ. එසේ නැතහොත් යම්හෙයකින් වෙන් කරන ලද අරමුණෙහි පුරුදු කරන ලද සිත ආරම්භයේ දී එක් අරමුණක නො පිහිටයි ද, විවිධ අරමුණු අනුව ගොස් ක්‍රමයෙන් එක අරමුණක පිහිටයි ද, එහෙයින් ඒ සිතට තස ටාවර ආදී දෙකේ කොටස, හා තුනේ කොටස වසයෙන් ප්‍රභේදගතව ගොස් එක් අරමුණක පිහිටනු සදහා ද යෙ කෙවී යන ගාථා

දෙක කිය. එසේ නැතහොත්, යම් හෙයකින් යමෙකුට යම් අරමුණක් ප්‍රකට වේද, ඒ අරමුණ, පිළිබඳව එහි සිත සුවසේ සිටියි. එහෙයින් ඒ හිඤ්ඤන්ගෙන් යමෙකුට යම් ප්‍රකට වූ අරමුණක් වේද ඒ අරමුණ පිළිබඳව එහි සිත පිහිටවනු කැමැත්තේ තස ටාවර ආදී දෙක දෙක වශයෙන් හා තුන තුන බැගින් ආරම්භණ ප්‍රභේදයන් දක්වන්නේ, යෙ කෙවී යන මේ ගාථා දෙක වදාළහ. මෙහි වනාහි තස ටාවර දෙකද, දිට්ඨි අද්ඨිඨි දෙකද දුර සන්තික දෙකද භූත සම්භවෙසී දෙකද යන දුක හතරද, දීඝාදී වූ පද හයෙන් ද මජ්ඣිම පදයාගේ තුනෙහිද, අණුක පදයාගේ ද තික දෙකෙහි ද අර්ථ සම්භව වශයෙන් දීඝ රස්ස මජ්ඣිම යන පදය තික තුන ද, අණුක යන පදය තික දෙකකද, අර්ථවත් වේ. මහන්ත අණුක මජ්ඣිම යන තුනද මුල, අණුක මජ්ඣිම යව තුනදැයි ත්‍රික තුනද දක්වයි. එහි යෙ කෙවී යනු සියල්ලම යන වචනයයි. ප්‍රාණිහුද භූතයෝද පාණ භූතා යනු වේ. නැතහොත් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කෙරෙනුයි පාණ යනුවේ. මෙයින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස ප්‍රතිබද්ධ ස්කන්ධයන් ගෙන් යුත් සත්ත්වයෝ ගනියි. වෙන් යනු භූතා නම් වේ.

මෙයින් එකවොකාර, චතුරවොකාර සත්ත්වයන් ගනියි. අත්ථී යනු පවතින් යනුයි. මෙසේ යම්කසි ප්‍රාණභූතයෝ ඇත යන මේ වචනයෙන් දුක ත්‍රිකයන්ගෙන් සංග්‍රහ කළ යුතු සියලු සත්ත්වයන් එක තැනක දක්වා දැන් ඒ සියල්ලම තස හෝ ටාවර හෝ සියල්ලෝම යයි මේ දුකයෙන් සංග්‍රහ කොට දක්වයි. එහි තසනති යනු තැනිගන්නා වූ සත්ත්වයෝය. තසා තණ්හාවෙන් යුක්ත වූ බිය සහිත වූවන්ට මෙය තවත් වචනයකි. සිටින් යනුවෙන් ටාවර නම් වේ. ප්‍රහීන වූ තෘෂ්ණාව හා භය ඇති රහතන් වහන්සේට මෙය තවත් වචනයකි. ඔවුන්ගේ ඉතිරියක් නැත්තේනුයි අනවසෙසා නම් වේ. සියල්ලෝම යයි කියන ලද්දේ වෙයි. දෙවෙනි ගාථාවෙහි කෙළවර යමක් කියන ලද්දේ වෙයිද, ඒ සියල්ල දුක තිකයන් සමඟ සම්බන්ධ කළ යුතුයි. තස වශයෙන් හෝ ටාවර වශයෙන් හෝ අනවසෙස වශයෙන් හෝ යම් කිසි ප්‍රාණභූතයෝ ඇත්තාහු ද, මේ සියලුම සත්ත්වයෝ ද සුවපත් සිත් ඇත්තෝ වෙත්වා.

මෙසේ යම්තාක් භූත නම් වූ හෙවත් උපන්නා වූ හෝ සම්භවෙසී නම් වූ හෝ ඉපදීමක් සොයමින් සිටින්නා වූ හෝ සත්ත්වයෝ වෙත්ද, මේ සියලුම සත්ත්වයෝ ද සුවපත් සිත් ඇත්තෝ වෙත්වා. දැන් දීඝ,

ත්‍රස්ථ මජ්ඣිම යනාදී ක්‍රිකයන් තුනක් දක්වන තන්හි දීඝා යන ආදීන්හි පද හයෙහි දීඝා යනු දීර්ඝ වූ ආත්මභාවයෙන් හෙවත් ශරීරයන් ඇති නාග මත්ස්‍ය, තලගොයි ආදීහුය. මහා සමුද්‍රයෙහි වසන නාගයන්ගේ නොයෙක් බඹ සිය ගණන් ප්‍රමාණ වූ ආත්මභාවයේ වෙන්, මත්ස්‍ය තලගොයි ආදීන්ගේ ආත්මභාවයේ හෙවත් ශරීරයේ නොයෙක් යොදුන් ප්‍රමාණයෙන් යුක්තවූවාහු වෙත්. මහනතා යනු මහත ශරීර හෙවත් ආත්මභාවයන් ඇති සත්ත්වයෝ ය, ජලයෙහි මත්ස්‍ය ආදීහුය. ගොඩබිම ඇත් නා ආදීහුය.

අමනුෂ්‍යයන් අතර දානව ආදී අසුරයෝය. කීවාහුද, රාහු අසුරෙන්ද්‍රයා උස ආත්මභාවයක් ඇත්තේයයි කීහ. ඔහුගේ ආත්මභාවය වනාහි උසින් යොදුන් භාර දහස් අටසියකි. අත් යොදුන් එකසිය විස්සකි. ඇස් බැමි අතර ප්‍රමාණය යොදුන් පනහකි. ඇඟිලි අතර ප්‍රමාණයද එපමණම වේ. අත් මතු පිට ප්‍රමාණය යොදුන් දෙසියක් යයි ද දැක්වේ. මජ්ඣිමා අශ්ව, ගව, මී හරක්, උතුරු ආදීන්ගේ ආත්මභාවයෝය. රසසකා යනු ඒ ඒ ජාතීන්හි දීර්ඝ, මධ්‍යම, ඔමක ප්‍රමාණ ඇති වාමනකාදී වූ හෙවත් මිටි සත්ත්වයෝය. ආණ්ඩක යනු මසැසට නොපෙනෙන දිවැසට විෂය වන ජලාදීන්හි උපන් සියුම් ආත්මභාව ඇති සත්ත්වයෝය.

මතුණු ආදීහු හෝ වෙන්, තව ද, ඒ ඒ ජාතීන්හි යම් මහත් හා මධ්‍යම, වටකුරු හා මධ්‍යම ප්‍රමාණයන්ගෙන් මිටිවූ හෙවත් ලාමක වූ ප්‍රමාණයේ සත්ත්වයෝ වෙන්ද, ඔවුන් අණ්ඩකයයි දත යුතුයි. ධුලා යනු පිරිමඩුලු හෙවත් වටවූ ආත්මභාව ඇති මත්ස්‍ය, කුර්ම, සිප්පි බෙල්ලන් ආදී වූ සත්ත්වයෝය. මෙසේ ක්‍රික තුනකින් ද ඉතිරි නොකොට හෙවත් අනවශේෂ වශයෙන් සත්ත්වයන් දක්වා දැන්, දිට්ඨා වා යෙව අදිට්ඨා යන ආදීන්ගෙන් දුක තුනකින් ද ඔවුන් සංග්‍රහ කොට දක්වයි. එහි දිට්ඨා යනු යමෙක් තමාගේ ඇස ඉදිරියට පැමිණීම වශයෙන් දක්වන්නා සුලුවේද, අදිට්ඨා යනු යමෙක්, සමුද්‍රයෙන් එතෙර, පර්වතයෙන් එතෙර, පරසක්වල ආදීන්හි සිටියාහුද ඔවුහුය. යෙව දුරෙ වසනහි අවිදුරෙ යන මේ දෙකෙන් වනාහි තම ආත්මභාවයට දුරින්ද කුදුරින්ද වසන්නා වූ සත්ත්වයන් වශයෙන් දත යුතුයි. තමන්ගේ කයෙහිම වසන්නා වූ සත්ත්වයෝ කුදුරෙහි වසන අයයි. තම කයින් බැහැර වසන්නා වූ සත්ත්වයෝ දුර වසන අයවෙති. එසේම උපචාරය තුළ වසන්නාහු අවිදුරේ නම් වෙති.

උපචාරයෙන් පිටත වසන්නෝ දුරේ නම් වෙති. තම විහාරයෙහි ගමෙහි ජන පදයෙහි දිවයිනෙහි සක්වළෙහි වසන්නෝ නුදුරෙහි වසන්නෝය. පරසක්වල වසන්නා හු දුරවසන්නාහු යයි කියති. භූතා යනු චූවාහු, උපන්නාහු යම් බදු භූතයෝ නැවත නොවන්නාහ'යි නිශ්චයට යන් ද එය ක්ෂිණාශ්‍රව ඇති හේතුවට තවත් වචනයකි. හමුවීමක් සොයන් යනු සමභවෙයි යනු වේ. ප්‍රභිණ නොවූ හවසංයෝජන ඇති හෙයින් අනාගතයෙහි ද හමුවීමක් සොයන්නා වූ රහත්මග හැර සෙසු මාර්ගඵල ලැබ පෘග්ඵජනයන්ට මෙය තවත් වචනයකි. නැතහොත් සතර යෝනීන්හි අණ්ඩජ, ජලාධුජ, සත්ථයෝ යම්තාක් අණ්ඩ කෝෂයද වස්ථි කෝෂයද නො බිදින්ද ඒතාක් සම්භවෙයි නම් වේ. අණ්ඩ කෝෂය හා වස්ථි කොශය බිද පිටතට නික්මෙන්නාහු භූතයෝ නම් වෙති. සංසෙදජයෝ චින්තකෂණයෙහිදී සම්භවෙයි නම් වෙති. දෙවැනි චින්තකෂණයෝ පටන් භූතයෝ නම් වෙති යම් ඉරියව්වකින් හෝ උපදිත් ද යම්තාක් එයින් අන්තකට නො පැමිණෙත් ද, ඒතාක් සම්භවෙයි නම් වෙති. ඉන්පසු භූත නම් වෙති.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සුඛිතො වා යන ආදී වූ ගාථාවන් දෙක හමාරෙන් නොයෙක් ආකාරයෙන් එම භික්ෂූන්ට භිත සැපයට පැමිණීම ප්‍රාර්ථනා වශයෙන් සත්ථයන් කෙරෙහි මෙමඬි භාවනාව දක්වා දැන් අභිත දුක්වලට නොපැමිණීම ප්‍රාර්ථනා කිරීම් වශයෙන්ද එය දක්වන්නේ, නපරො පරං නිකුබ්බප් යයි කීහ. මෙය පුරාණ පාඨයයි. දැන් වනාහි පරං හි යනුවෙන් ද කියත්, මෙය නොහොබනේය. එහි පරො යනු අන්‍යජනයාය. පරං යනු අන්‍යජනයාට යනුයි. න නිකුබ්බප් යනු වංචා නොකෙරේවා යනුයි. නාතිමඤ්ඤාප් යනු ඉක්මවා නොයිතාවා. අවඥා නොකෙරේවා යනුයි. කප්චි යනු කිසියම් අවකාශයක ගමෙහි හෝ කෙනෙහි හෝ නැයන් මැද හෝ සමූහයා මැද හෝ ආදියයි. නං යනු මෙයයි. කඤ්චි යනු යම්කිසි ක්‍ෂත්‍රියයෙක් හෝ බමුණකු හෝ ගිහියෙකු හෝ පැවිද්දකු සුඛිත වූ වෙකු හෝ දුකට පත්වූවෙකු යන ආදියයි. බ්‍යාරොසනා පටිසසඤ්ඤා යනු කායවාග් විකෘතීන්ගෙන් වූ රෝපණයෙන්ද මනෝ විකෘතියෙන් වූ ප්‍රතිසසංඥාවෙන් ද බ්‍යාරෝසනාය, පටිසසඤ්ඤා යයි කියයි. යම්සේ සම්මදඤ්ඤාය විමුක්තා යයි කිවයුතු කල්හි සම්මදඤ්ඤා විමුක්තා ය'යි කීවාක් මෙනි. එසේම යම්සේ අනුපුබ්බ සිකඛාය, අනුපුබ්බ කිරියාය, අනුපුබ්බ පටිපදාය, යයි කිවයුතු කල්හි

අනුපුබ්බ සිකඛා, අනුපුබ්බ කිරියා, අනුපුබ්බ පටිපදා අඤ්ඤාරාධනා යයි කිවහක් මෙනි. නාඤ්ඤමඤ්ඤසස දුකඛිච්චෙඡයා යනු ඔවුනොවුන්ගේ දුකක්, නො කැමති වේවා යනුවෙන් කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? සුචපත් වෙත්වා නිර්භය වූවෝ වෙත්වා ආදී වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් පමණක් මෙමග්‍රීය නොවෙයිවා. කුමක් වනාහි ඒකාන්තයෙන්; අහෝ යම් කිසි අන්‍ය පුද්ගලයෙකි. කිසියම් අන්‍ය පුද්ගලයෙකුට වඤ්ඤා කිරීම් ආදීන්ගෙන් රවටයි ය'යි යන යමක් වේද එසේ වඤ්ඤා නොකෙරේවා ජාති ආදීන්ගෙන්ද නවවිධ මාන වස්තූන්ගෙන්ද කොහි හෝ පෙදෙසක කිසියම් අන්‍ය පුද්ගලයෙකුට අවමන් නොකෙරේවා. එකෙක් අනෙකෙකුට බ්‍යාරෝෂණයෙන් කායවාක් විකාරයෙන් වූ රෝෂණයෙන්, මනෝ විකාරයෙන් වූ ප්‍රතිසංඥාවෙන්ද දුකක් නො කැමති වේවා.

මෙසේද මෙනෙහි කරමින් මෙන් වඩන්වා යනුයි මෙසේ අහිත දුක් නොපැමිණීම ප්‍රාර්ථනා වශයෙන් අර්ථ වශයෙන් මෙමග්‍රී වැඩීම දක්වා දැන් එය උපමාවකින් දක්වමින්. මානා යථා නියං පුත්තං යයි කිය. එහි අර්ථය නම් යම්සේ මව ස්වකීය පුත්‍රා කෙරෙහි උපන් ඔරස පුත්‍රයා, ඔහුද එකම පුත්‍රා වේද ඒක පුත්තං ඒ එකම පුත්‍රා ආයුෂයෙන් හෙවත් නම ජීවිතය ගැනවත් නොසිතා රකීද? ඔහුට දුක් පැමිණීම වැළැක්වීම සඳහා තම ජීවිතයද නොතකා ඔහු රකීද එවමයි සබ්බභූතෙසු මෙසේද සියලු සත්ත්වයා කෙරෙහි මේ මෙමග්‍රී මානසං භාවයෙ සිත වඩන්නේය. නැවත නැවත ජනයා කෙරෙහි වඩාවා එයද අප්‍රමාණ වූ සත්ත්වයා අරමුණු කිරීම් වශයෙන් හෝ එක සත්ත්වයෙකු කෙරෙහි හෝ සියලු දෙනා වෙත පැතිරවීම් වශයෙන් අපරිමාණං අප්‍රමාණව වඩන්නේ ය යනුයි. මෙසේ සර්වාකාරයෙන් මෙමග්‍රී වැඩීම දක්වා දැන් එහි වැඩීමට දක්වමින්ද, මෙනතඤ්ච සබ්බ ලොකසම්. යයි කිය එහි සෙනෙහෙ කරයි රකියි යනුවෙන් මිත්ත නම් වේ. හිත කැමති බැවින් ස්නෙහ කරයි, අහිත දුරුකිරීමෙන් රකියි යන අර්ථයයි. මිත්තයාගේ ස්වභාවය මෙනතං මෙමග්‍රීය නම් වේ. සබ්බ ලොකසම්. යනු සියලු සත්ත්වලෝකයෙහි යනුයි. මනසෙහි වෙත් යනු මානසං යනු වේ ඒ සිතට එකට යෙදී ඇති හෙයින් මෙසේ කියන ලදී. භාවයෙ යනු වඩන්නේය යනුයි. මෙහි ප්‍රමාණයක් නැත යනු අපරිමාණං යනු වේ.

අප්‍රමාණ සත්ත්වයන් අරමුණු කරන බැවින් මෙසේ කියන ලදී. උදධං යනු උඩ යනුයි. එයි කාම භාවය ගැනේ. තිරියං යනු මැදයි. එයින් රූප භවය එකට ගණියි. අසමබාධං යනු සමබාධයෙන් තොර වූ යනුයි. බිඳුනු සීමාව යයි කියන ලද්දේ වෙයි. වෙන් වූ අර්ථයෙන් සීමාව යයි කියයි. එහිද පැවැති යන අර්ථයයි. අවෙරං යනු වෙරයෙන් තොර යනුයි. ඇතුළෙන් ඇතුළට වෙර වෙනතා පහළ වීමෙන් තොරයයි කියන ලද්දේ වෙයි. අසපතනං යනු දුරු වූ ප්‍රතිවිරුද්ධ බව ඇති මෙමිත්‍රියෙන් වාසය කරන පුද්ගලයා වනාහි මනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය වෙයි. අමනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය වෙයි. ඔහුට කිසිදු සතුරෙක් නොවෙයි. එහෙයින් මොහුගේ ඒ මනස දුරු වූ සතුරන් ඇති හෙයින් අසපතනං යයි කියයි. මෙය වනාහි සමානාර්ථ වචනයකි. ඉදින් මෙය සතුරා සපත්ත යයි කියයි. මෙය අනුපද වශයෙන් අර්ථවර්ණනාවයි. මෙය වනාහි මෙහි බලාපොරොත්තු වන අර්ථය දැක්වීමයි. යම් හෙයකින් මෙයද මෙසේද සියලු සත්ත්වයන් කෙරෙහි අප්‍රමාණ වූ මෙමිත්‍රී සිත වඩන්නේය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එයද මේ අප්‍රමාණව මෙමිත්‍රී සිත සියලු ලෝකයෙහි පවත්වන්නේය, වඩන්නේය.

අභිවෘද්ධියට වැඩිමට විපුලත්වයට පමුණුවන්නේය. කෙසේද? උඩ, යට, සරසද භවාග්‍රය දක්වා උඩටද, අවිචිය දක්වා යටටද, සෙසු දිශාවන් දක්වා සරසටද පතුරුවන්නේය. උඩට අරූපභවය දක්වාද, යටට කාම ලෝකය දක්වාද, හරහට රූපලෝකය දක්වාද, ඉතිරි නොකොට පතුරුවමින්, මෙසේ වඩන්නේද එය යම්සේ සමබාධ රහිත වූයේ වෙරයෙන් තොර වූයේ, සතුරන් රහිත වූයේද වෙයි. එසේ සමබාධයන්, වෙරයන් හා සතුරන්ගේ නැති කිරීම කරමින් වඩන්නේය. යම් හෝ ඒ භාවනා සම්පත්තියට පැමිණියේ සියලු තන්හි අවකාශ ලැබීම් වශයෙන් සමබාධ රහිත වූයේ තමන්ගේ අන්‍යයන් කෙරෙහි ක්‍රෝධය නැවත දුරුකිරීමෙන් අවෙරයද තමා කෙරෙහිද අන්‍යයන්ගේ ක්‍රෝධය නැවත දුරු කිරීමෙන්ද, අසපත්ත නම් වෙයි. ඒ සමබාධ රහිත වූ අවෙර වූ අවිරුද්ධ වූ අප්‍රමාණ වූ මෙමිත්‍රී සිත උඩද යටද සරසද යයි කොටස් තුනෙහි සියලු ලෝකයා කෙරෙහි වඩන්නේය. වර්ධනය කරන්නේය යනුයි.

මෙසේ මෙමනී භාවනාවගේ වැඩිම දක්වා දැන් ඒ භාවනාව අනුව යෙදී වසන්තහුගේ ඉරියව් නියමයන්ගේ අභාවය දක්වන්නේ, තිට්ඨං වරං නිසිනෙතා වා සයානොවා යාව තසස විගතමිදෙධා එතං සතිං අධිවෙද්ධය යනුවෙන් කිය. එහි අර්ථය නම් මෙසේ මේ මෙමනී සිත වඩන්නේ හෙතෙම පළඟක් බැඳ කය සෘජුව තබාගෙන හිඳිසි යන ආදීන්හි මෙන් ඉරියව් නියමය නොකොට සුවසේ එක් එක් ඉරියව් බාධා කිරීම දුරු කිරීම කරන්නේ සිටින්නේ හෝ යන්නේ හෝ යම්තාක් කල් නොනිදාද හෙවත් මැලිබව දුරු කෙරෙද, ඒතාක් මේ මෙමනී ධ්‍යාන ස්මෘතිය වඩන්නේය. එසේ නැතහොත් මෙසේ මෙමනී භාවනාවගේ වැඩිම දක්වා දැන් මෙමනී කර්මස්ථානයාගේ වයිතා ප්‍රාප්තිය දක්වන්නේ තිට්ඨං වරං යයි කිය. වයිතාවට පැමිණියේ වනාහි සිටින්නේ හෝ යන්නේ හෝ යම් පමණ හෝ ඉරියව්වකින් මේ මෙමනී ධ්‍යානස්මෘතිය ස්ථිර ලෙස පිහිටවනු කැමැත්තේ වෙයි. සිටින්නේ හෝ යන්නේ හෝ ඔවුන්ගේ සිටීම ආදිය අන්තරායකර වූවාහු නොවෙති. තව ද වනාහි යම්තාක් මේ මෙමනී ධ්‍යාන ස්මෘතිය පිහිටවනු කැමැත්තේ වෙයිද, ඒතාක් පහවූ මැලිබව හෙවත් නිද්‍රාව ඇත්තේ අධිෂ්ඨාන කරයි.

ඔහුට එහි අඥාන බවක් නැත. එහෙයින් සිටින්නේ යන්නේ, හුන්නේ හෝ හොත්තේ යම්තාක් ඔහුගේ පහකළ මිද්ධය ඇත්තේ මේ සිහිය ස්ථිරව පිහිටුවන්නේය යයි කිය. එහි අදහස නම් යම් ඒ මෙමනී සිත සියලු ලෝ වැසියා කෙරෙහි වඩන්නේය යයි කියන ලදී. එය යම්සේ ස්ථාන ගමනාදීන්හි යම් පමණ ඉරියව්වෙන් ස්ථාන ගමනාදියෙහි හෝ නොගෙන යම්තාක් මේ මෙමනී ධ්‍යාන ස්මෘතිය පිහිටවනු කැමති වන්නේය ඒ තාක් පහවූ මිද්ධය ඇත්තේ වී මේ සිහිය පිහිටුවන්නේද එය එසේ වඩන්නේය. මෙසේ මෙමනී භාවනාවෙහි වයිභාවය දක්වන්නේය යයි ඒ මෙමනී වාසයෙහි යොදා දැන් ඒ මෙමනී විහරණයට ස්කූති කරන්නේ, බ්‍රහමමෙතං විහාරං ඉධමාහු යයි කිය. එහි අදහස නම් ඒ මෙතෙම සුව ඇත්තේ හෝ නිර්භය වූයේ හෝ වේවායි ආදිය කොට යම්තාක් මේ සිහිය ස්ථිරව පිහිටුවන්නේය යයි වර්ණනා කරන ලද මෙමනී විහාරය එතං යන මෙය සතර දිව්‍ය බ්‍රහ්ම ආර්ය ඉරියව් විසිමිණ (විහරණයන්හි) අදෝෂ නැති බැවින් තමන්ටද අන්‍යයන්ටද යහපත කරන හෙයින්ද ඉධ මෙහි ආර්ය ධර්මවිනයෙහි බ්‍රහම විහාරමාහු බ්‍රහ්ම විහාර යයි කිහ. ශ්‍රේෂ්ඨ වූ විසීම යයි කිහ යනුයි. යම් භ්‍රෙයකින් නිතර

සංසිදුනේ අවුල් නොවූයේ, සිටින්නේ, යන්නේ, හුන්නේ හෝ හොත්තේ යම්තාක් ඔහුගේ පහවූ මැලිබව හෙවත් මිද්ධිය ඇත්තේ මෙම සිහිය පිහිටුවන්නේය යනුවෙනි.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්තේ ඒ හික්කුන්ට නොයෙක් ආකාරයෙන් මෙමත්‍රී වැඩීම දක්වා දැන් යම් හෙයකින් මෙමත්‍රී සත්ත්වයන් අරමුණු කරගෙන බැවින් ආත්ම දෘෂ්ටියට ළං වෙයි. එහෙයින් දෘෂ්ටිග්‍රහණය වැළැක්වීම් මුඛයෙන් ඒ හික්කුන්ට ඒ මෙමත්‍රී ධ්‍යානයම පාදකකොට ආර්ය භූමි ප්‍රාප්තිය දක්වන්නේ, දිට්ඨිඤ්ච අනුපගමම යයි කිය. මේ ගාථාවෙන් දේශනාව නිමවිය. යම් මෙය මෙහි බ්‍රහ්ම විහාරය යයි කියත් යයි මනාකොට වණ්ණා කරන ලද මෙමත්‍රීධ්‍යාන විහාරයයි. එයින් නැගීම යමෙක් එහි විතර්ක විචාරාදී ධර්මයෝ වෙන්ද, ඒවායේ නියම කිරීම් හෝ වෙන් කිරීම් අනුසාරයෙන් රූප ධර්මයන් පිළිගෙන මෙයින් නාමරූප වෙන් කිරීමෙන් "මෙය ශුද්ධ වූ සංඛාර පුඤ්ජයකි හෙවත් සමුභයකි. මෙහි සත්ත්වයෙක් නොලැබේ" යයි මෙසේ දිට්ඨිඤ්ච අනුපගමම දෘෂ්ටියට නොපැමිණ පිළිවෙලින් ලෝකෝත්තර සීලයෙන් සීලවා සිල්වත් වී ලෝකෝත්තර සීලයෙන් යුක්ත වීමෙන් සොනාපත්ති මාර්ග සම්මාදෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත වූ දසසනෙන සමපනෙනා දර්ශනයෙන් යුක්ත වූයේ, ඉන්පසුව යම් මේ අයෙක් වස්තුකාමයෙහි දැඩිවූ ඇලීම් සහිත වූයේ ක්ලේශ කාමය දුරු නොකරන ලද්දේ වෙයි. එයද සකෘදාගාමී මාර්ගයෙන් තුනී කිරීමෙන්ද ඉන්පසුව අනාගාමී මාර්ගයෙන් ඉතිරි නොකට ප්‍රහීන කිරීමෙන්ද කාමෙසු විනෙය්‍ය ගෙඬං කාමයන්හි දැඩි වූ ඇල්ම දුරුකරන්නේය. දුරුකොට හෙවත් නික්මී, සංසිදවා, නහි ජාතු ගබ්භසෙය්‍යං පුනරෙකී කිසිකලකත් මචිකුස පිළිසිඳ ගැනීමට නැවත නොඑන්නෙයි. ඒකාන්තයෙන්ම නැවත මචි ගැබක පිළිසිඳ ගැනීමට නො එයි. සුද්ධාවාසයන්හි ඉපිද එහිදීම රහත් බවටද පැමිණ පිරිනිවන් පාන්නේය යයි කියයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනාව හමාර කොට ඒ හික්කුන්ට කිය. මහණෙනි, යවු ඒ වන ලැහැබෙහිම වාසය කරවු, මේ සූත්‍රය ද මාසයාගේ ධර්මශ්‍රවණය කරන අටක් වූ දිනයන්හි ගෙඩිය ගසා හැම දෙනාම එකතු කොටගෙන දෙස වූ, ධර්ම කථාව කරවු, සාකච්ඡා කරවු, අනුමෝදන් වෙවු, මේ කුර්මස්ථානයම සේවනය කරවු, නැවත නැවත සේවනය කරවු. බහුලව කරවු, ඒ යක්‍ෂ අමනුෂ්‍යයෝද නොපට

භයානක අරමුණු නොදක්වති. ඒකාන්තයෙන් හිත වැඩ කැමති වන්නාහුය'යි වදාළහ.

ඒ හික්කුහු මැනවැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනය මුදුනෙන් පිළිගෙන හුනස්නෙන් නැගී බුදුන් වැඳ ප්‍රදක්ෂිණා කොට ඒ වන ලැහැබට ගොස් කී ලෙස පිළිපැද්දාහ. දේවතාදීහු අපට හිත වැඩ කැමති වහන්සේ'යි හටගත් ප්‍රීති සොම්නස් ඇතිව තමන්ම සෙනසුන් හමදිති. හුණුපැන් පිළියෙළ කෙරෙති. පෘෂ්ඨ පරිකර්ම කෙරෙති. පාද පරිකර්ම කෙරෙති. ආරක්‍ෂාව සංවිධාන කෙරෙති. ඒ හික්කුහු එසේම මෙහි වඩා එයම පාදක කොට විදර්ශනා වඩා සියල්ලෝම ඒ වස් තුන් මාසය ඇතුළතම අග්‍රඵලය වූ රහත් බවට පැමිණ මහා පවාරණයෙහි විසුද්ධි පවාරණයෙන් පැවරූහ.

"ඒ එසේමය, පරාර්ථ සිද්ධියෙහි දක්‍ෂ වූ තථාගත වූ ධර්මේශ්වර වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරණ ලද කටයුතු ද එසේ කොට අනුකූලව යෙදී පරම වූ භාදය ශාන්ති ඇති ශාන්තපෑ සංඛ්‍යාත නිර්වාණයට ප්‍රාඥයෝ පැමිණෙත්ද, එසේ හෙයින් අමාත වූ අද්භූත වූ ආර්යකාන්ත වූ ශාන්ත පදයට පැමිණෙනු කැමති නුවණැති හික්කුච නිර්මල වූ ශීල සමාධි ප්‍රඥා ප්‍රභේද ඇති කරණිය මෙන්ත සූත්‍රයෙහි කියන ලද ක්‍රමයෙන් කරන්නේය. ඒ අයුරින් පළිපදින්නේය" යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

සාරත්ථ සමුවිචය නම් වතුභාණවාරටිය කථාවෙහි කරණිය මෙන්ත සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

බැඳී පරිත්ත වණනනාව

කරණය මෙන්ම සුත්‍රයට පසුව සර්පාදීන් කෙරෙහි මෙම ක්‍රියා පැතිරවීමෙන් ආත්ම සංඛ්‍යාත පඤ්චස්ඛන්ධයට හැම අතින්ම ආරක්ෂාවක් අරමුණු කොට යම් බැඳී පරිත්තයක් මේ පිරුවානා පොතෙහි ඇතුළත් කරන ලද්ද ඒ කඳ පිරිනෙහි උප්පත්තිය පෙළ වශයෙන් එහිම ප්‍රකාශව පෙනෙයි. එහි එවං මෙ සුතං යනු මුලින් කියන ලද අර්ථයමැයි මින්පසු නොකියන ලද පදයන්ගේ වර්ණනාව වෙයි. නෙන බො පන සමයෙන යනු එම රැස් වූ සමයෙහිම සාවතීයං යනු සැවැත්නුවර ලඟ තැනෙක, අහිනා දට්ඨො යනු සර්පයෙකු විසින් දෂ්ට කරන ලද්දේ කාලකතො යනු කළුරිය කිරීම කරන ලද්දේ යමෙකු විසින් ද යමකින් ද හේ කාලකතො. එය කාලකතො යනු වේ. කරන ලද මරණය ඇත්තේ යන අර්ථයයි. කාලකතො යනුවෙන් හෝ පාඨයකි. මරණයට පැමිණියේ යන අර්ථයයි. අප් බො යනු ඔහුගේ කාලක්‍රියාවෙන් පසුවම, ඒ කාලයෙහි හෝ සමබහුලා යනු බොහෝ සංඛ්‍යාවක් ඇති හෙයින් බොහෝ සංඛ්‍යාවක් ගෙන බහුකා යයි කියන ලද්දේ වෙයි. නිසිනනා බො යනු හුන්නාහුම යනුයි. භගවනනං යනු එතං යන්නද කර්ම දෙකකි. ද්විකර්මක හෙයින් වච ධාතුවට එතං යනු කියනු ලබන වචනයයි. ඉධ සාවතීයං යනු යෙදීමයි. භනෙන යනු ගෞරව සහිත ප්‍රධානයෙකු ඇත යයි කීමයි. ඉති ඉති ශබ්දය වචන දැක්වීමෙහි එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුකම්පා පෙරටුව මෙය කීහ. එහි න යනු නිෂේධාර්ථයෙහිය.

නුතං නුතං යනු විතර්කනයෙහි නිපාතයයි. විෂ ඇත්තවුන් සඳහාම කියන ලදී. සො සර්පයෙකු විසින් දෂ්ට කරන ලද්දේ - හිකඬු වනතාරි අහිරාජ කුලානි මෙතෙනන විතෙනන එරිතුං - යන යෙදීමයි. මෙම ක්‍රියා පැතිරවීම නොකළේ යයි හඟිමී යන අර්ථයයි. සොහි හිකඬුවෙ හිකඬු වනතාරි සවෙ - ඉදින් ඒ හිකඬුව වනාහි සතර අහිරාජ කුලයන් කෙරෙහි මෙම ක්‍රියා සිතින්, එරෙය්‍ය සො හිකඬු අහිනාදට්ඨො කාලං (මෙම ක්‍රියා) පතුරවන්නේ නම් ඒ හිකඬුව සර්පයෙකු විසින් දෂ්ට කරන ලද්දේ කළුරිය කිරීමක්, මරණයක් න කරෙය්‍ය - (නො වන්නේය) යන යෙදීමයි. එහි මෙම ක්‍රියා පැතිරවීම ක්‍රියාවයි. හේතුවයි. කළුරිය නොකිරීම එලයයි. කතමානි වනතාරි අහිරාජ කුලානි කියනු කැමැත්තෙන් විචාරීමයි. (සතර අහිරාජ කුලයේ කවරහුද?) විරූපකඛං අහිරාජකුලං - පෙ - කණ්ණ ගොතමකං

අභිරාජකුලං යනු ඔවුන්ගේ වෙන් කොට කීමයි. ඒ හික්කුච මේ සතර සර්ප රාජ කුලයන් කෙරෙහි මෙෙත්‍රී සිතින් මෙෙත්‍රිය නො පැතුරුවේය. ඉදින් ඒ හික්කුච මේ සතර සර්ප රාජ කුලයන් කෙරෙහි මෙෙත්‍රී සිතින් මෙෙත්‍රිය පැතුරුවේ නම්, ඒ හික්කුච සර්පයෙකු විසින් දෂ්ට කොට කාල ක්‍රියා නො කරන්නේ ය. කුලයන් වෙන් කිරීමේ අදහසින් දක්වන ලද වාක්‍යයයි. නහනුන මෙහි "හ" කාරය පද පූරණයෙහිය. ඉමානි වනතාර් අභිරාජ කුලානි යන මෙය දෂ්ට කිරීමෙන් විෂ ඇත්තාවූන් සඳහාම කියන ලදී. දැකීමෙහි විෂ ඇතිවීම, සපර්ශ කිරීමෙහි විෂ ඇතිවීම, සුළඟ මාර්ගයෙන් විෂ ඇතිවීම යනාදිය ට පත් වූවන් කෙරෙහි නොවේ. දෂ්ට කිරීමෙන් විෂ ඇති යම්කිසි කෙනෙක් වේ ද, ඒ සියල්ලෝ මේ සතර අභිරාජ කුලයන්ට ඇතුළත් වූවෝ වෙති.

අතනගුතනියා යනු තමාගේ රැකවරණය සඳහායි. අතනපරිත්තාය යනු තමාගේ හාත්පසින් ආරක්‍ෂාවීම සඳහා පිරිත අනු දැනීමි'යි යන අර්ථයයි. ඉදං යනු අතීතාසන්න ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වචනයයි. සුන්දර වූ තැනකට හිය බව ආදී අර්ථයෙන් සුගතො සුගත නම් වේ. මෙලොව ආදී අර්ථයන්ගෙන් අනුශාසනා කරන්නේ සන්ධා නම් වේ. අප් යනු අනතුරුව යනුයි. ඉක්බිතිව, අපරං යම්සේ කියන ලද දෙයින් අන්‍ය වූ එතං අනතුරුව කියනු ලබන පිරිත. අවොච දැන් යම්සේ එම පිරිත කළ යුතුද, එය දක්වන්නේ විරූපකෙහි මෙ යනාදිය කිය. එහි විරූපකෙහි යනු විරූපාක්‍ෂනාග කුලයන්ගෙන්. සෙස්සෙහිද මේ මේ ක්‍රමයයි. සහයෝගයෙහිද මෙය හේතු වචනයයි. මාගේ පැවරීම මොවුන් සමඟ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ නාග කුලයන් කෙරෙහි මෙෙත්‍රිය දක්වා දැන් සාමාන්‍ය වශයෙන් මෙෙත්‍රිය දක්වන්නේ අපාදකෙහි මේ යන ආදිය කිය. එහි, අපාදකෙහි යනු පා නැති සත්ත්වයන් සමඟ, සෙසු ඒවායෙහි ද මේ ක්‍රමයමැ'යි මෙසේ මෙෙත්‍රිය පැතිරවීම දක්වා දැන් ඉල්ලීම් වශයෙන් ආරක්‍ෂාව දක්වන්නේ මාමං අපාදකො යන ආදිය කිය. මාමං අපාදකො හිංසි යයි පා නැති සත්ත්වයා මට හිංසා නොකෙරෙවා, මා නොපෙළාවා, සෙස තන්හිද මේ ක්‍රමයමැයි, සබ්බ සත්තා යන ආදී ගාථාව වනාහි මෙයින් පෙර මෙපමණ තැනකින් ඒ ඒ සත්ත්වයින් උදෙසා කළයුතු මෙෙත්‍රිය පවසා දැන් උදෙසීමක් නැති මෙෙත්‍රිය පැවැසීමට මෙය අරඹන ලදී. එහි සත්තා පාණා භූතා යනු එහි සත්ත්වයෝ ප්‍රාණීහු භූතයෝ යන මේ සියල්ලම පුද්ගල පර්යාය

වචනයෝමය. සබෙබ සතනා ච සබෙබ පාණා ච සබෙබ භූතා ච යයි යෙදීම. කෙටලා යනු අනවශේෂ වූ ජනයාමය. හද්‍යානි පසසනතු යනු සොදුරු වූ අරමුණු දකන්වායි. මා කඤ්චි පාපමාගමා යනු කිසි සතකු වෙත පවිටු වූ දෙයක් ලාමක වූ දෙයක් නොපැමිණේවා යනුයි. මෙසේ සියලු සත්ත්වයන් කෙරෙහි නො උදෙසීම වශයෙන් (කෙනෙකු නියමක් නැතිව) මෙමතිය දක්වා දැන් කුණුරුවන්ගේ ගුණයන් සිහි කිරීම යන්න සඳහා අපපමාණො යන ආදිය කීය. අපපමාණො බුද්ධො යන මෙහි බුද්ධො යයි බුදු ගුණයෝ දන යුත්තාහ, ඒවා බුදු ගුණයෝ දන යුත්තාහ. ඒවා අප්‍රමාණ නම් වෙයි. ප්‍රමාණය දක්වන කෙලෙස් නොමැති හෙයින් සෙසු දෙකෙහිද මේ ක්‍රමයමැ'යි මෙසේ කුණුරුවන්ගේ ගුණ සිහිකරවුය'යි කියා දැන් ප්‍රමාණ සත්වයන් දක්වයි. ගුණ ප්‍රමාණයෙන් යුක්ත වූ ප්‍රමාණය දක්වන කෙලෙස් සංයෝගාදී වශයෙන් පමාණවනනානි යනු වේ. දැන් අභියන ආදියෙන් ඔවුන් ස්වරූප වශයෙන් දක්වයි. උණණානාහි යනු ලොම සහිත නැබ ඇති මකුළුවායි. සරඹු යනු හූනයි. දැන් මත්තෙහි කළ යුත්ත දක්වන්නේ, කතා මෙ යන ආදිය කීය. කතා මෙ රක්ඛා කතා මෙ පරිත්‍යාග යනු මා විසින් මෙපමණ දෙනාට ආරක්‍ෂාවද රැකවල ද කරන ලද්ද'යි. පටිකකමනතු භූතානි යනු මා විසින් කරන ලද රැකවල ඇති සත්ත්වයෝ ඉවත් වෙත්වා මා නොවෙහෙසෙවා යන අර්ථයයි. සොහං යනු යම් මාගේ මේ සියල්ලන් සමඟම මෙමතී කළේද ඒ මම හගවනො නමො භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නමස්කාර කරමි. විපස්සි ආදී බුදුවරුන්ට යනුයි. සතනනනං සමමා සමබුද්ධානං නමො සත් සම්බුදුවරුන්ට නමස්කාර කරමි'යි දැක්වීමයි. අතිතයෙහි මහා සත්ත්ව තෙමේ බමුණු මහ සල් කුලයෙහි ඉපිද නුවණැති බවට පැමිණියේ පැවිදිව අභිඤ්ච උපදවා වනයෙහි වසන්නේ නම අන්තේවාසික තාපසයන්ට දීර්ඝ ජාතින්ගෙන් ඇතිවන උපද්‍රව දැක මෙම පිරිතම දැක්විය (දෙසිය) එතැන් පටන් සර්පයෝ ඉවත් වූහ. කිසිම උවදුරක් නොවිය යනුයි.

සාරස් සමුවචය නම් චතුර්භාණවාර අවධිකථාවෙහි බන්ධු පරිත්‍යාග වර්ණනාව නිමි.

මෙන්තානිසංස සූත්‍ර වර්ණනාව

දැන් යම් මෛත්‍රීය පැතිරවීම් ප්‍රාර්ථනාවෙහි මෛත්‍රීයෙහි ආනිශංස දක්වන මෙන්තානිසංස සූත්‍රය මේ සතර බණවර පොතෙහි සංග්‍රාකොට බහාලන ලදද අර්ථවර්ණනාව සම්ප්‍රාප්තවයි. ඒ සූත්‍රයාගේ උත්පත්තිය කෙසේදයත්?

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි එක් සමයෙක සැවැත් නුවර ඇසුරුකොට ජේතවනාරාමයෙහි වාසය කරන්නා හු එක් දිනක් පැසුළුයම ලොව බලා වදාරන්නේ මෙය දුටුහ. කොසොල් රට වාරිකාවෙහි හැසිරෙන්නා වූ මා විසින් ගිනිකඳකට උපමා කොට එක් සූත්‍රයක් දේශනා කළ කල්හි හික්කුහු සැටක් රහත් බවට පැමිණෙන්නාහ. සැටක් පමණ උණු ලේ මුඛයෙන් වමාරන්නේය. සැටක් පමණ ගිහි බවට පැමිණෙන්නාහ. යමෙක් රහත් බවට පැමිණෙන්නාහුද, ඔවුහු යම් කිසි ධර්මදේශනාවක් අසා පැමිණෙන්නාහුමය. අනෙක් හික්කුන්ට සංග්‍රහ කිරීම පිණිස වාරිකාවෙහි හැසිරෙනු කැමැත්තේ වී "ආනන්දයෙනි, හික්කුන්ට දැනුම් දෙන්නැ'යි කීහ. තෙරුන් වහන්සේ පිළිවෙළින් විහාරයන්ට ගොස්" ඇවැත්නි ශාස්තෘන් වහන්සේ මහජනයාට සංග්‍රහ කිරීම පිණිස වාරිකාවෙහි වඩනු කැමැත්තාහ - එනු කැමැත්තෝ එත්වා - යයි කීය.

හික්කුහු මහත් වූ ලාභයක් ලැබුවාහු මෙන් සතුටුසිත් ඇත්තාහු. මහජනයාට ධර්මය දේශනා කරන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ රන්වන් සිරුර බලන්නට ද මිහිරි වූ දහම් කථාව අසන්නට ද ඒකාන්තයෙන් ලබන්නෙමු'යි ඉතා වැඩුණු කෙස් ඇත්තාහු කෙස් බා මලකඩ සහිත පාත්‍ර ඇත්තෝ පාත්‍රයක් ගින්නෙහි පිසා කිළිටි වීවර ඇත්තෝ සිවුරු සෝදා ගමනට සුදානම් වූහ. ශාස්තෘන් වහන්සේ හික්කු සංඝයා විසින් පිරිවරන ලද්දේ කොසොල් රටට වාරිකාව පිණිස නික්මුනේ ගම් නියම් ගම් පිළිවෙළින් එක් දිනක් ගව අඩයොදුන් තුන්ගව යොදුනක් තරම් වාරිකාවෙහි යෙදෙන්නේ එක් පෙදෙසක මහත් වූ බන්ධන සහිත ගසක් ගින්නෙන් දැල්වෙනු දැක මෙයම වස්තු කොට අංග සතකින් සරසා ධර්ම දේශනාවෙක් කරන්නෙමි'යි ගමන පසිඳ (නතරකොට) එක් ගසක් මුලට එළඹ වැඩ හිඳින බවක් දැක්වීය. ආනන්ද තෙරහු ශාස්තෘන් වහන්සේගේ අදහස දැන ඒකාන්තයෙන් හේතුවක් වන්නේය. නිකරුණේ

තථාගතවරු තතරකොට නොහිඳිති'යි දෙපට සිවුර සිව්ගුණකොට පැනවීය. ශාස්තෘෂ්‍යන් වහන්සේ හික්කුන් අමතා මහණෙනි, තෙපි මේ මහත් වූ ගිනිකඳ බලවූ ය'යි යනාදියෙන් අගභික්ඛනෙධාපම සූත්‍රාන්තය දෙසූහ. මෙම විස්තරය දෙසනු ලබන කල්හි සැටක් පමණ හික්කුන්ගේ මුඛයෙන් උණු ලේ මතු විය. සැටක් පමණ හික්කුහු ශික්ෂාව ප්‍රත්‍යාධ්‍යානය කොට හීන බවට පත්වූහ. සැටක් පමණ හික්කුහු තෘෂ්ණාදිය දැඩිකොට නොගෙන ආශ්‍රවයන්ගෙන් විත්තයන් මිදුන එම විස්තරය අසා සැටක් පමණ හික්කුන්ගේ නාමකය ඉතා රත්වූයේය.

නාමකය ඉතා රත්වූ කල්හි මව්පියන්ගෙන් හටගත් කය ඉතා රත්වූයේයි. මව් පියන්ගෙන් හටගත් කය ඉතා රත්වූ කල්හි නිධන්ගතවූ උණු ලේ මුඛින් පිටවීය. සැටක් පමණ හික්කුහු බුදු සසුනෙහි දිවි ඇතිතෙක් පරිපූණී වූ පිරිසිදු වූ බුන්මවර්යාව පුරන්තට දුෂ්කරය භාග්‍යවතුන් වහන්ස ඉතා දුෂ්කරය. භාග්‍යවතුන් වහන්ස ය'යි ශික්ෂා ප්‍රත්‍යාධ්‍යානය කොට ළාමක භාවයට පැමිණියහ. සැටක් පමණ හික්කුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මදේශනාවට අභිමුඛව ඤාණය යොදවා සිව්පිළිසිඹියාපත් රහත් බවට පැමිණියහ. එහි යම් අයගේ උණුලේ මුඛයෙන් පිටවීද, ඔවුහු පාරාජිකාපත්තීන්ට පැමිණුහු අය වූහ. යම් අය ගිහි බවට පැමිණියාහුද, ඔවුහු බුද්දානු බුද්දක ශික්ෂාපදයන් මඩිමින් හැසිරුනහ. යම් අය රහත් බවට පත්වූවාහුද, ඔවුහුම පිරිසිදු සිල් ඇත්තෝ වූහ. ශාස්තෘෂ්‍යන් වහන්සේ ගේ ධර්මදේශනාව මේ තුන්දෙනාටම සපලවූවක්ම විය. රහත් බවට පැමිණිය වුන්ට වනාහි සපල වේවා අතෙක් අයට කෙසේ සපල වූවාහුදයයි. ඔවුහුද ඉදින් මේ ධර්මදේශනාව නො අසන්නාවූද, පමා වී තමා සිටින තැන අත්හරින්නට නොහැකි වන්නාහ යනුයි. එයින් ඔවුන්ගේ පාපය වැඩෙනු ලබන්නේ අපායයන්හිම ගිල්වන්නේය.

මේ දේශනාව වනාහි අසා හටගත් සංවේග ඇත්තාහු තමන් සිටින තැන අත්හැර සාමණේර භූමියෙහි සිටියාහු දස සීලයන් පුරා යොනිසෝ මනසිකාරයෙහි යෙදුනු මනාව යෙදුනු ඇතැම්හු සෝවාන් වූවාහුය. සමහරු සකෘදාගාමී වූහ. සමහරු අනාගාමී වූහ. සමහරු දෙව්ලොව ඉපදුනහ. මෙසේ පාරාජිකාවට පැමිණි අයටද සපල විය. අන්‍යයෝ වනාහි මෙම දේශනාව නොඅසන්නාහුය. කල්යන් යන් සංඝාදිසෙසයටද පාරාජිකාවටද පැමිණෙන්නාහ. මේ ධර්මදේශනාව

වනාහි අසා අනේ, කෙලෙස් නැතිකිරීමට හේතුවන බුද්ධ ශාසනයේ අප විසින් දිවි ඇතිතෙක් මේ පිළිවෙත පුරන්නට අප විසින් නොහැකිය. ශික්‍ෂාවන් ප්‍රත්‍යාධ්‍යානය කොට උපාසක ධර්මය පුරා දුකින් මිඳෙන්නෙමුයි ගිහිබවට පැමිණියහ. ඔවුහු තුන් සරණෙහි පිහිටා පන්සිල් රැක උපාසක ධර්මය පුරන්නාවූ සමහරු සෝවාන් බවට පැමිණියාහුය. සමහරු සකදාගාමී වූවාහු, සමහරු අනාගාමීහුද වූහ. සමහරු දෙව්ලොව උපන්නහයයි. මෙසේ ඔවුන්ටද සපලම විය. මේ ශාස්තෘ දේශනාව වනාහි අසා දිව්‍ය සමුහයෝ යමකුන් විසින් ඇසුවාහුද යමකුන් විසින් නොඇසුවාහුද, ඒ සියල්ලන්ටම සැළකරමින් හැසිරුනහ. හික්‍ෂුහු අස අසා "පින්වත්නි, බුදුවරුන්ගේ, ශාසනයෙහි දිවි ඇතිතෙක් පරිපූර්ණ වූ පාරිශුද්ධ වූ බ්‍රහ්මචර්යාව පුරන්නට දුෂ්කරය"යි එක මොහොතින්ම හික්‍ෂුන් දහදෙනාද විසිදෙනාද, හැට දෙනාද සිය දෙනාද, දහස් දෙනාද, හික්‍ෂුහු ගිහි වෙත් ශාස්තෘන් වහන්සේ කැමති පරිදි වාරිකාවෙහි වැඩ නැවත දෙවරමට වැඩ හික්‍ෂුන් ඇමතුහ. "මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ වාරිකාවෙහි හැසිරෙනු ලබන්නාහු බොහෝ කාලයක් ජනාකීර්ණව වාසය කළහ. මහණෙනි, අධිමසකින් නැවත කතා කරන්නට කැමැත්තෙමි. පිණිඨපාතය රැගෙන එන එක් අයෙකු හැර කිසිවෙකු විසිනුත් නොඑළඹිය යුතු වෙමි"යි.

අධි මසක් හුදකලාව කල්යවා විවේකයෙන් නැගී සිටියේය. ආනන්ද තෙරුන් සමග විහාර වාරිකාවෙහි හැසිරෙනු ලබන්නේ බැලූ බැලූ තැන ඉතා තුනී වූ හික්‍ෂු සංඝයා දැක දන්නේම තෙරුන්ගෙන් ඇසූහ. ආනන්දයෙනි, අනෙක් කාලයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ වාරිකාවෙහි හැසිර දෙවරමට වැඩකල්හි සියලු විහාරය කසාවතින් බබලන්නේ හික්‍ෂුන්ගේ යාම ඊම නිසා හටගත්, වාතය ඇත්තේ විය. දැන් වනාහි තුනී වූ හික්‍ෂු සංඝයා වසයි බොහෝ සෙයින්ද සුදු මැලි වූ සුදුමැලි වූ හික්‍ෂුහු කුමක් හෙයින් මෙසේ වූවාහුද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තොපට ගිනිකඳකට උපමා කොට ධර්මය දේශනා කළ කාලයේ පටන් හික්‍ෂුහු සංවේගයට පත් වී අපි මේ ධර්මය සියලු ආකාරයෙන් සම්පූර්ණ කරන්නට නොහැකි වන්නෙමු. මනාසේ නොපවතින ජනයාට ශුද්ධාවෙන් දෙනු ලබන දේ පරිභෝග කරන්නට සුදුසු නැතැ"යි ගිහි බවට පැමිණෙහි'යි කිය. ඒ මොහොතෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ධර්ම සංවේගය ඉපදුනේය. ඉන්පසු තෙරුන්ට කීහ. මා විවේකයෙන් කල්ගෙවන කල්හි කිසිවෙකුවත්

මාගේ පුතුන්ට සැනසෙන්නට කරුණක් නොකීහ. සාගරයට වනාහි බොහෝ වූ බසින කීර්ථයන් මෙන් මේ සාසනයෙහිද බොහෝ වූ සැනසෙන්නට කාරණයෝ වෙත්. ආනන්දයෙනි, යව ගදකිළි වෙහෙරෙහි බුද්ධ ආසනයක් පනවා හික්කු සංඝයා රැස්කරව'යි කීහ. තෙරුන් වහන්සේ එසේ කළහ. ශාස්තෘන් වහන්සේ උතුම් වූ බුදු සසුනට පැමිණි හික්කුන් අමතා මහණෙනි, මෙමුයගේ සියලු මුල් කොටස නම් අර්පණාව නොවේ. උපචාරය ද නොවේ. සත්‍වයන්ට යහපත පැතිරවීම් මාත්‍රමැ'යි කියා මේ අර්ථෝත්පත්තියෙන් "මහණෙනි, අසුරු සැණක් ගසන පමණ කාලයක් හෝ හික්කුව මෙමුත්‍රී සිත සේවනය කරයිද එබඳු වූ මේ හික්කුව ධ්‍යානයෙන් නොසිස්ව, වාසය කරයි යයි කියයි. ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ශාසනය අනුගමනය කරන්නේ අවවාද පිළි ගන්නේ නොසිස්ව රටින් ලැබෙන ආහාරය වළඳයි. යමෙක් එය අධිකව පිළිපදින්නද (බාහුලිකරණය කරන්නද) එහි කවර නම්කතාවක්ද? මේ වුල්ලච්ඡාරාසංඝාත සූත්‍රයෙන් අර්පණාවට පැමිණි මෙමුත්‍රී වශයෙන් වනාහි" මහණෙනි, අසුරු සැණක් ගසන පමණ කාලයන් හෝ හික්කුව මෙමුත්‍රී සිත නිසා සිත කෙලෙසුන් ගෙන් මිදීම හෙවත් මෙමුත්‍රී වෙතො - විමුක්තිය වඩයිද, "මහණෙනි මේ හික්කුව නොසිස් වූ ධ්‍යානයෙන් යුක්තව වාසය කරයි. පෙ - යමෙක් එය බහුලකරයිද, එහි කවර කතාවන්ද? යනුයි. මෙම අච්ඡාරා සංඝාත සූත්‍රාන්තයෙන් ද ඇසැරු සැණක් ගසන පමණ හෝ කාලයක් සේවනය කිරීමෙන් ද වැඩීමෙන් ද නොසිස් වූ ධ්‍යානයෙන් වාසය කරන ලද්දේ නොසිස් වූ රට්ඨපිණ්ඩය වැළඳීමද කියා බොහෝ සේ කරන්නට වෙන්න ආනිඤ්ජයන්ද දක්වන්නේ මේ සූත්‍රය දෙසුහ යන මෙය මෙහි උත්පත්තියයි.

එහි හිත ඵරණ සංඛ්‍යාත මෙමුත්‍රී සම්ප්‍රයුක්ත චිත්තයෙන් සමන්විත බැවින්ද ප්‍රීති උපදවයි යනුවෙන් විතත නම් වේ. හිත කැමති පුද්ගලයායි. ඒ මිත්‍රයා කෙරෙහි හෝ මිත්‍රයාගේ හෝ මේ මෙමුත්‍රීය යයි හිත කැමති බව සියලු සත්‍වයන් කෙරෙහි හිත පැවැත්වීම බව මෙමුත්‍රීයයි. ඒ මෙතනය මෙමුත්‍රීයෙන් මෙහි ආනිසංස එකොළහක් ය'යි මේ හා සම්බන්ධ කෙබඳුදැ'යි කීය. වෙනොවිමුක්තියා යන ආදිය යම් හෙයකින්. ඒ මෙමුත්‍රීයෙන් යුක්තවූයේ සිත නිවරණාදි විරුද්ධ වූ ධර්මයන්ගෙන් මිදේ එහෙයින් එය වෙතො විමුක්තියයි කියයි. අර්පණාවට පැමිණි මෙමුත්‍රීයට මෙය තවත් නමකි. ආසෙවිතාය යනු ආදරයෙන් සේවනය

කරන ලද බැවින් භාවිතය යනු වඩන ලද බැවින් බහුලිකතාය යනු නැවත නැවත වැඩිම වසයෙන් කරන ලද්දා වූ යානිකතාය යනු යොදන ලද යානාවක් මෙන් කරන ලද්දා වූ ව්‍යුත්කතාය යනු ප්‍රතිෂ්ඨාවන අර්ථයෙන් වස්තුවක් මෙන් කරන ලද්දා වූ අනුට්ඨිතාය යනු අනුව සිටියාවූ (එළඹ සිටියා වූ) පරිචිතාය යනු භාත්පසින් පුරුදු කරණ ලද්දාවූ සුසමාරද්ධාය යනු මොනවට පටන් ගන්නා ලද්දා වූ, සුවසේ කරණ ලද්දාවූ ආනිසංසා යනු ගුණයෝය. පාටිකඛ්ඛා යනු කැමතිවිය යුතුයි. සුඛං සුපති යනු යම්සේ සෙසු ජනයා පෙරලෙමින් කසමින් දුකසේ නිදන්ද මෙසේ නොනිදා සුවසේ නිදයි. නින්දට වැටෙන්නේද සමවතට සමවන්නෙකු මෙන් වෙයි. සුඛං පටිබුජ්ඣති යනු යම්සේ වෙනත් අය කෙදිරිගාමින් ඇනුම් අරමින් පෙරලෙමින් දුකසේ අවදි වෙත්ද, මෙසේ අවදි නොවී පිපෙන පියුමක් මෙන් සුවසේ විකාර නැත්තෙක්ව අවදිවෙයි.

න පාපකං සුපිතං පසසති යනු සිහින දකින්නේද සොදුරු සිහිනයක්ම දකී. වෛතාසයක් වදින්නෙකු මෙන්ද, ධර්මය අසන්නෙකු මෙන්ද වෙයි. යම්සේ වනාහි වෙනත් අය තමන් සොරුන් විසින් වටකරන ලද්දාක් මෙන්, දරුණු සතුන් විසින් උවදුරු කරන ලද්දාක් මෙන්, ප්‍රපාතයෙහි වැටුනකු මෙන්ද දකිත් එබදු පව්ටු සිහින නොදකියි. මනුසසානං පියො හොති යනු උරයෙහි පැළදි මුතුහරක් මෙන්ද, හිසෙහි පළඳවන ලද මල්මාලාවක් මෙන්ද මිනිසුන්ට ප්‍රියද, මනාපද වෙයි. අමනුසසානං පියො හොති යනු යම්සේ මිනිසුන්ට ප්‍රිය වේද, එසේම අමනුෂ්‍යයන්ටද ප්‍රියවෙයි. විශාඛ තෙරනුවන් මෙනි. එම කථා වස්තුව විශුද්ධි මාර්ගයෙහි මෙමනී කර්මස්ථාන නිර්දේශයෙහි විස්තර කරන ලද්දේමය. දෙවතා රක්කනි යනු මව්පියන් විසින් රක්තා දරුවන් සෙයින් දෙවියෝ ඔහු රකිති.

නාසස අග්ගි වා විසං වා සඤ්චා කමති යනු මෙමතියෙන් වාසය කරන්නාගේ කයෙහි උත්තරා උවසියගේ මෙන් ගින්න හෝ සංයුත්ත භාණක වුලඪිව තෙරුන්ගේ මෙන් විෂයක් හෝ සංකිච්ච සාමණෙරසන්ගේ මෙන් අවියක් හෝ ඇතුළු නොවේ. නොපිවිසෙයි. ඔහුගේ ශරීරය තුවාල නොකෙරේය'යි කියන ලද්දේ වෙයි.

මෙහි දී ධේනුවගේ කථා වස්තුව කියත්. එක් දෙනෙක් වසු පැටවාට කිරිදෙමින් සිටියාය. ඉක්බිති එක් වැද්දෙක් ඇයට විදිමැයි, අතින් කරකවා දිග මීටක් ඇති අවියක් දමා ගැසීය. ඒ අවිය ඇයගේ ශරීරයෙහි වැදී තල් කොලයක් මෙන් පෙරලී ගියේය. මෙය උපචාර බලයෙන් හෝ අර්පණා බලයෙන් නොවේ. හුදෙක් වසුපැටවා කෙරෙහි බලවත් හිතකාමී සිත ඇතිනිසාය. මෙසේ මෙමත්‍රිය මහත් ආනුභාව ඇත්තේය. කුච්චං චිත්තං සමාධියති යනු මෙමත්‍රියෙන් වසන්තාසේ සිත ඉක්මණින් සමාධිගත වෙයි. ඔහුට හෙමින් ක්‍රියා කරන බවක් නැත. මුඛ වණේණා විපසයිදතී යනු නටුවෙන් ගිලිහුණු තල්ගෙඩියක් මෙන් ඔහුට ඉතා පැහැදුණු වර්ණයෙන් යුක්ත වූ මුහුණක් වෙයි. අසමමුළුණා කාලං කරොති යනු මෙමත්‍රියෙන් වෙසෙන්තාට මුළාවූ කාලක්‍රියාවක් නැත. නොමුළාවූයේ නින්දට පිවිසෙන්නාක් මෙන්. කඵරිය කරයි. උතතරිං අපපටිච්ඡක්ඛනෙනා යනු මෙමත්‍රී සමාපත්තියෙන් රහත්බව ලබන්නට නොහැකිවෙන තැනැත්තේ මෙයින් වූතව නිදා පිබිදියාක් මෙන් බ්‍රහ්මලෝකයෙහි උපදියි. මෙතනාය-පෙ-ඉමෙ එකාදසානි සංසා පාටිකඛ්ඛා යනු නිගමන වචනයයි. සෙස්ස කියන ලද අර්ථය මැයි යනුයි.

සාරත්ථසමුවචය නම් වතුභාණචාර අට්ඨකථාවෙහි මෙතනානිසංස සූත්‍ර වණ්ණනාව නිමි.

මිත්තානිසංස සුත්‍ර වර්ණනාව

යමෙක් වනාහි යම්සේ කියන ලද හිත පැතිරවීම් සංඛ්‍යාත මෙහි සහගත සිත්වල ඒකීය භාවය උපරිම භාවය මිත්‍රයෝ යයි කියති. ඒ මිතුරන් කෙරෙහි නැවත මෙහි කිරීමෙන් උපකාර කිරීමෙන්ද මිත්‍රවූවහුට ආනිශංසයන් දක්වන්නට මෙත්තානිශංස සුත්‍රයට පසුව මිත්තානිශංසය දක්වන ලදී. එහි උත්පත්තිය කවරිද? බෝසත් තෙමේ අතීතයෙහි බරණැස් රජුගේ වැනු නම් අග මෙහෙසියට පුතෙකු ප්‍රාර්ථනා කොට හුන්නා වූ සීලවතීගේ සිල් තෙදින් ඒ බව දැන ගනුයා විසින් ඉල්ලන ලද්දේ ඇයගේ කුසෙහි පිළිසිඳීගෙන දසමසක් ඇවැමෙන් උපන් දිනයෙහි යම් හෙයකින් සියලු කසි රටෙහි වර්ෂාව වැස්සේ ද රජුගේද ඇමතියන්ගේද හදවත් තෙමනු ලබමින් උපන් හෙයින් තේමිය යනුවෙන් ලැබූ නම ඇත්තේ. එක්මසක කාලයෙහි පියාගේ ඇකයෙහි හුන්නේ රජු සමීපයට ගෙන ආ සොරුන් සතර දෙනාගේ හුලෙහි සිටුවීම, ආයුධයෙන් පහරදීම ආදී ක්‍රියාකරන්නට විධාන කිරීම අසා බියපත් වූයේ, තැත්ගත්තේ, අනේ මගේ පියා රාජ්‍යය නිසා බරපතල වූ නිරයට පමුණුවන ක්‍රියාවන් කරයි යයි සිතා දෙවන දවසෙහි ශ්වේතවච්ඡත්‍රයාගේ යට අලංකාර කරන ලද සිරියහනෙහි හොවන ලද්දේ ටික වේලාවක් නිදා පිබිදියේ ඇස් හැර ශ්වේතවච්ඡත්‍රය බලන්නේ මහත් වූ ශ්‍රී සම්පත්තිය දැක තවත් වැඩියෙන් බිය වී මම කොහි සිට නම් මෙම රජගෙදරට පැමිණියේම්දැ'යි සලකන්නේ ජාතිස්මරණ නුවණින් දිව්‍යලෝකයෙන් පැමිණි බව දැන ඉන් එහාට බලන්නේ නිරයෙහි උපන් බව බලා ඊටත් එහාට බලන්නේ එම නගරයෙහිම රජව සිටින බව දැන ගත්තේය.

ඉක්බිති එහි මම විසිවසක් රාජ්‍ය කොට වර්ෂ අසූ දහසක් උස්සද නිරයෙහි පැසුනෙමි. ඒ මම නැවතත් මේ සොරගෙයි ඉපදුනේ වෙමි. මාගේ පියාද බොහෝ සෙයින් ගෙන එන ලද එබදු ස්වරූප ඇති සොරුන් සතර දෙනා කෙරෙහි පරුෂ වූ නිරයට හේතුවන කථාවක් කළේය. ඉදින් මම රජ කරන්නෙමිද, නැවතත් නිරයෙහි ඉපිද මහා දුක් විදින්නෙමි'යි සිහි කරන්න වූ ඔහුට මහත් වූ බියක් හටගත්තේය. ඔහුගේ රන්වන් සිරුර අතින් පිරිමදින ලද්දේ මැලවුණු දුර්වර්ණ වූ පියුමක් මෙන් විය. හෙතෙම කෙසේනම් මෙම සොරගෙයින් මිඳෙන්නේදැ'යි සිතෙන්නේ හොත්තේය. ඉක්බිති ඔහුට එක් ආත්මභාවයක පෙර මව වූ

ජත්‍රයෙහි අධිගාහිත වූ දේවතාවා අස්වසා දරුව තේමිය, බිය නොවව, ඉදින් මෙයින් මීදෙනු කැමැත්තේනම් අත්පා කොර නොවූයේ අත්පාකොර වූවෙකු මෙන්ද ගොළු නො වූයේ ගොළු වූයෙක් මෙන් ද, බිහිරි නොවූයේ බිහිරි වූවෙකු මෙන්ද මේ අංග තුන අධිෂ්ඨාන කොට ත්‍රුවණැති බව ප්‍රකාශ නොකරව. මෙසේ කිරීමෙන් ඔබට යහපතක් වන්නේයයි කිය. බෝසත් තෙමේද යහපතැයි පිළිගෙන ඒ ඒ අංගයන් අධිෂ්ඨාන කළේය. ඉන්පසු මව්පියෝ සොළොස් වසක් සොළොස්ක මහා විමර්ශනයන් ගෙන්ද කුඩා විමර්ශනයන්ගෙන්ද විමසනු ලබන්නේ වූවක් පරික්ෂා කරන්නට නොහැකි වූහ. ඉක්බිති රජ තෙමේ කළ කිරි ලක්ෂණ පාඨකයන් කැඳවා තෙපි කුමාරයාගේ උපන් කාලයෙහි මෙතෙම පින් ලකුණු ඇත්තේය. මොහුට අනතුරක් නොවේ ය'යි කීහ. ඒ මෙතෙම අත්පා කොර ගොළු, බිහිරි අයෙක් විය.

තොපගේ කතාව සම නොවේයැ'යි කිය මහරජ ආචාර්යයන් විසින් නොදක්නා ලද්දක් නම් නැත. එසේද වුවත් රාජ කුලයෙහි වුවත් විසින් ප්‍රාර්ථනා කොට ලබන ලද පුතා කලකණ්ණියෙක් යයි කී කල්හි තොපට දොම්නසක් ද වන්නේයයි නොකිව්වෙම'යි කීහ. දැන් කුමක් කරන්නට සුදුසුදැයි ඇසීය. මහරජ කුමාරයා මේ ගෙයි වසන කල්හි අන්තරාය තුනක් පෙනෙයි. ජිවිතයට හෝ මෙහෙයියට හෝ ශෛවිෂ්ට්‍රයට හෝ එය වන්නේ යයි කිය. එහෙයින් අවමංගල රථයෙහි අවමංගල අශ්වයන් යොදා එහි ඔහු හොවා බටහිර දොරටුවෙන් බැහැර කරවා අමුසොහොතෙහි වළලන්නට වටියයි කිය. රජ තෙමේ අනතුර ඇසීමෙන් බියපත්වූයේ යහපතැයි පිළිගත්තේ ය. වන්දා දේවිය ඒ පුවත අසා රජුවෙත එළඹ දේවයන් වහන්ස තොප විසින් මට වරයක් දෙනලදී. මා විසින් ගන්නක් කොට පසුවට තබන ලදී. එය මට දැන් දෙවූය'යි කිය. ගණුව'යි කිය. මාගේ පුතාට රාජ්‍ය දෙන්තැ'යි කිය. නොහැකිය දේවිය. ඔබගේ පුතා කාලකණ්ණියක් ය'යි කිය. එසේනම් දේවයෙහි දිවි ඇතිතාක් නොදෙන්නේ සත්වසක් දෙන්තය'යි කිය. දේවිය නොහැකිය. එසේනම් හය වසක් දෙනමෙන් කිය. වර්ෂ පහක් හතරක්, තුනක්, දෙකක්, එකවසක් හෝ සත් මසක් හෝ දෙනමෙන් ඉල්ලිය. දේවිය නොහැකිය. එසේනම් දින හතක් දෙනමෙන් කිය. හොඳයි ගනුවයි කිය. ඇය පුතා අලංකාර කරවා තේමිය කුමාරයාගේ රාජ්‍ය යයි නගරයෙහිබෙර හසුරුවා නගරය අලංකාර කරවා පුතා ඇතෙකු පිට නංවා ශ්වෙතච්ඡත්‍රය හිසමත කරවා

නගරය ප්‍රදක්ෂණා කොට පැමිණ සිරියහනෙහි හොවා සියලු රාත්‍රියෙහි දරුව තේමිය කුමාරයා තා නිසා සොළොස් හවුරුද්දක් නිදි නොලබා හැඩිමෙන් මාගේ ඇස් ඉදිමී ගියේය. ශෝකයෙන් හදවන පැලෙන්නාක් මෙනි. තොපගේ අත්පා නො කොරබව ආදිය දනිමි.

මාව අසරණ නොකරව'යි ඉල්ලයි. මේ ක්‍රමයෙන් එක එක දවසෙහි දින පහක් ඉල්ලා සිටියේය. සයවන දවසෙහි රජ සුනන්ද නම් රියදුරා කැඳවා දරුව හෙට උදේම අවමංගල රථයෙහි අවමංගල අසුන් යොදා කුමාරයා එහි හොවා බටහිර දොරටුවෙන් බැහැරකොට අමු සොහොනෙහි බිත්ති හතරකින් යුත් වලක් සාරා එහි මොහු දමා උදලු තලයෙන් හිස බිඳ ජීවිතක්‍ෂයට පමුණුවා ඒ මන පස්දමා පොළොව උස්කොට සාදා ස්නානය කොට එව'යි කිය. හයවැනි රාත්‍රියෙහි ද දේවිය කුමාරයා යැද දරුව කාසිරජ තා අමුසොහොනෙහි වළලන්තට අණ කළේය. පුත, හෙට මරණයට පැමිණෙන්නේය, යනුවෙන් කිය. එය අසා තේමිය මහා සත්ත්වයාට සොළොස් අවුරුද්දක් කළා වූ උත්සාහය ඔබට මස්තක ප්‍රාප්ත වන්නේය'යි සිතන්නේ අහන්නරයෙහි ප්‍රීතිය උපන්නේය. ඔහුගේ මවට වනාහි හදවන බිඳෙන තරම් විය. මෙසේ ඇති කල්හි මාගේ අදහස මස්තකප්‍රාප්ත නොවන්නේය'යි ඇයට කතා නොකරයි!

ඉක්බිති එම රාත්‍රිය ගෙවී යාමෙන් උදෑසනම සුනන්ද රියදුරා රථය සුදානම් කොට දොරටුවෙහි තබා සිරියහන් ගැබට පිවිස දේවිය මට නොකිපෙව රජු විසින් අණකරන ලද්දේ ය'යි පුතු වැළඳ හොත් දේවිය පිටු අතින් ඇත්කොට මල්කළඹක් වන් කුමාරයා ඔසවාගෙන ප්‍රාසාදයෙන් බැස්සේය. වන්දු දේවිය පපුවට ගසා මහ හඬින් හඬා විශාල උඩු මහලෙහි නතර වූවාය. ඉක්බිති මහා සත්ත්ව තෙමේ ඇය දෙස බලා මා කතා නොකළ කල්හි හදවන පැලීමෙන් මැරෙන්නේය'යි කතා කරනු කැමැත්තේ වූවන් ඉදින් කතා කළොත් දොළොස් වසක් කළා වූ උත්සාහය හිස් වූවක් වන්නේය. කතා නොකිරීමෙන් තමාටද මව්පියන්ටද පිහිට වන්නෙමි'යි ඉවසීය. ඉක්බිති රියදුරා ඔහු රථයට නංවා බටහිර දොරටුව ඉදිරියට රථය පදවන්නෙමි'යි නැගෙනහිර දොරටුව ඉදිරියට රථය ගෙන ගියේය. රථ වක්‍රය එළි පත්තෙහි වැදුනේය. මහා සත්ත්ව තෙමේ එහි ශබ්දය අසා මාගේ බලා පොරොත්තුව ඉෂ්ට

වන්නේ ය'යි තවත් හොඳින් සතුටු සිතැත්තේ විය. රථය නුවරින් නික්ම දෙවියන්ගේ ආනුභාවයෙන් යොදුන් තුනක් පමණ ගියේය. එහි වන සමූහයක් රියදුරාට අමු සොහොනක් මෙන් එළඹියේය. හෙතෙම මෙතැන පහසුය'යි රථය නවත්වා මග පසෙක තබා රථයෙන් බැස මහා සත්ඵයාගේ ආභරණ බඩු ගලවා පොට්ටනියක් කොට තබා උදැල්ල ගෙන වළක් සාරන්තට පටන්ගත්තේය. ඉක්බිති බෝධි සත්ඵ තෙමේ මේ මාගේ උත්සාහ කළයුතු අවස්ථාවය'යි මම ද සොළොස්වසක් අත්පා නොසෙල්වූයෙමි.

කිට වසඟ භාවයෙහි පවත්නේද, එසේ නැත්නම් නොවේදැ'යි නැගිට වම් අතින් දකුණු අතද දකුණු අතින් වම් අතද, අත් දෙකින් පාදයන්ද සම්බාහනය කොට රථයෙන්බැසීමට සිත් ඉපදවීය. එකෙණෙහි මොහුගේ පා පිහිටි තැන වාතයෙන් පිරුණු මයින හමක් මෙන් උඩට අවුත් රථයේ පිටුපස කෙළවරට ගැටී සිටියේය. හෙතෙම බැස කිහිපවරක් එහාට මෙහාට සක්මන් කොට මේ ක්‍රමයෙන් එකදවසට යොදුන් සියයක් වුවත් යන්තට මට ශක්තිය ඇතැ'යි දැන ඉදින් රියදුරා මා සමඟ විරුද්ධ වන්නේද, ඔහු සමඟ ප්‍රතිවිරුද්ධ වීමට ශක්තියක් ඇත්දැයි සලකා බලන්නට රථය පිටුපස කෙළවරින් ගෙන දරුවන්ගේ ක්‍රීඩා රථයක් මෙන් ඔසවා සිටියේය. ඉක්බිති ඔහුට ප්‍රතිවිරුද්ධ වීමට මට බලයක් ඇතැ'යි සලකා සැරසීම පිණිස සිතක් ඇතිවිය. එකෙණෙහිම ශක්‍රභවනය උණුසුම්බවක් දැක්වීය. ශක්‍රයා ඒ කාරණය දැන තේමීය කුමාරයාගේ බලාපොරොත්තුව ඉෂ්ට විය. සැරසීම පිණිස සිතක් උපන්නේය. මොහුගේ මේ මානුෂික වූ සැරසීමෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක්ද? දිව්‍ය ආභරණ ගත්වා විශ්ව කර්මයා යැවීය. "යව, කාසි රජුගේ පුතා අලංකාර කරව'යි කීය. හෙතෙම මැනවැ'යි ගොස් වස්තු දහදහකින් වෙළුමක් කොට දිව්‍යමය වූද මනුෂ්‍යමය වූද අලංකාරයන්ගෙන් ශක්‍රයා මෙන් ඔහු අලංකාර කළේය. හෙතෙම දිව්‍ය රාජලීලාවෙන් රියදුරා සාරන තැනට ගොස් වළ අයිනෙහි සිට කුමක් සඳහා වළක් භාරගිදැ'යි විමසීය.

එය අසා රියදුරා වළ භාරන්නේ උඩ නොබලාම ඔහුට කීය. කාසි රජුට අත්පා කොර ගොළු වූ බිහිරි වූ පුතෙක් උපන්නේය. ඔහු කැලයෙහි වලදමව'යි අණ කරන ලද්දේ වලක් භාරමි'යි කීය. ඉක්බිති මහාසත්ඵ තෙමේ ඔහුට කීය. ඉදින් රජ එබඳු පුතෙකු මරන්නට අණ

කළේ නම් මම බිහිරෙක් නොවෙමි. ගොඵවෙක් නොවෙමි, කොරෙක් නොවෙමි. මෙසේ ඇති මා වනයෙහි වළ දමන්නා වූ ඔබ අධර්මයක් කරන්නෙහිය. මෙය අසාද නොබලාම භාරන බව දැක මේ මාගේ කෙසෙල් කඳක් බඳු කළවාද, රත්වත් හම ද බලාවා මාගේ මිහිරි වචනය ද අසවැයි අලංකාර කරන ලද ශරීරය දැක්වීය. ඉක්බිති රියදුරා මේ කවරෙක් නම් වේද, පැමිණි වේලාවේ පටන් තමන් ගැනම වණිණනා කරයි යැයි. වළ සැරිම නවත්වා උඩ බලන්නේ ඔහුගේ රූප සම්පත්තිය දැක මනුෂ්‍යයෙක්ද, නැත්නම් දෙවියෙක්දැයි ඇසුවේය. ඉක්බිති මහසත් තෙමේ තමන් කවුදැයි කියා ධර්මය දේශනා කරන්නේ, "මම දෙවියෙක් නොවෙමි. ගානධර්වයෙක් ද නොවෙමි. පුරිඤ්ඤ නම් වූ ශක්‍රයාද නොවෙමි. යමෙක් වළෙහි වළදමන්නේද ඒ මම කාසිරජුගේ පුතා වෙමි."

"යම්බඳු වූ ඔබ යමෙකු නිසා හොඳින් ජීවත් වෙහිද, මම ඒ රජුගේ පුතාය. කැලැවෙහි සයනයෙහි (වළෙහි) වළදමන්නාවූ ඔබ රියදුරා අධර්මයක් කරන්නේය." "යම් ගසෙක සෙවනෙහි හිඳින්නේද, නිදන්නේ හෝ වේද, එහි අත්ත නොබිඳින්නේය. මිතුරන්ට ද්‍රෝහිකම් කරනු තැනැත්තා වනාහි පවිටෙකි."

"රජු ගසක් බඳුය. මම ඒ ගසෙහි අත්තක් බඳුය. රියදුර ඔබ ඒ ගසෙහි හෙවනට පැමිණි මිනිසෙක් බඳුය. වනයෙහි ආසනයෙහි වලදමන්නා වූ ඔබ රියදුර අධර්මයක් කරන්නේය."

එහි නිබඤ්ඤාසී යනු බැහැර කරන්නේය. යං මා මෙහි අත්හැර දමන්නේය. යන හැඟීමෙන් වළක් භාරයිද? ඒ මම යයි දක්වයි. ඒ රාජපුත්‍රයා මම යයි කියන ලද කල්හිත් නොඅදහයි. ඔහුගේ මිහිරි කථාවෙන් වනාහි බැඳ ධර්මය අසමිත් සිටියේය. මිනනදුහො යනු සෙවනා ලද ගසේ හෝ අත්තක් බිඳින්නේ මිත්‍රඝාතක වූ ලාමක පුරුෂයෙක් වෙයි. තම ස්වාමියාගේ පුතා නසන්නා පිළිබඳව කියනුම කවරේද? ඡායුපගො යන පරිභෝගය සදහා සෙවන වෙත පැමිනි පුරුෂයා මෙන් රජු නිසා ඔබ ජීවත් වන්නේ යැයි කියයි. මෙසේ කියන කල්හිත් බෝසතුන් නො අදහන්නේමය. ඉක්බිති මහා සත්ත්ව තෙමේ ඔහුට අදහවන්නෙමි'යි දෙවියන්ගේ සාධුකාරයෙන්ද තමාගේ සෝභාවෙන්ද වන සමූහය මහත්සේ නාද කරවන්නේ දැඩි මිත්‍රපූජා නම් ගාථා පටන්ගන්නේය. යන මෙය මෙහි උත්පත්තියයි.

සකාසරා යනු සකසරා යන මෙයම හෝ පාඨය වේ. න දුහති යනු යමෙක් මිතුරන්ට ද්වේශ නොකරේද හෙතෙම තම ගෙයින් විපසවුපොරා යනු පිටතට ගියේය. පහුතභකෙධා භවති යනු බොහෝ වූ කෑම් බිම්, ලෙවිය යුතු හා පිය යුතු දේ ලබන්නෙක් වෙයි. එයින්ම බොහෝ ජනයා මිත්‍රයන් පුදන්නාවූ ඔහු උපජීවනති නිසා ජීවත් වෙත් යම් යම් අය නිගමෙ යාති නියම් ගමකට පැමිණේද යම් යම් රාජධානියෝ රාජධානියක පැමිණේද, එහි සබඳිය පූජනෝ හොති ඒ ඒ යන තන්හි සීවලී මහා තෙරුන් මෙන් පුදනු ලැබේ. නප්පසහනති ළං නො වෙයි. මැඩ පැවැත්වීම් ආකාරයක් කරන්නට නොහැකිවෙත්. මෙය සංකීවච සාමණේර වස්තුවෙන් දැක්විය යුතුය.

නාති මඤ්ඤති ධනතියෝ රජ තෙම අවමන් නො කරයි. ජෝතිපාල යන්ට ජෝති සිටාණන්ට හෙ අවමන් නො කරයි. තරති යනු මිත්‍රදෝහියා තමාගේ ගෙදරට ආවත් ගැටුණු සිත් ඇත්තේ, කිපියේද පැමිණියේ වේ. මෙතෙම නොකිපියේම ගෙදර එයි. පටිනඤ්ඤෝ යනු බොහෝ දෙනා එක්රැස්වූ තන්හි මිත්‍රදෝහි නොවූ පුද්ගලයාගේ ගුණ කතා කරති. එයින් හෙතෙම සතුටු වූයේ වෙයි. වඩාත් සතුටු වූයේ වෙයි. සකකඤ්ඤා යනු යමෙක් වනාහි අන්තර්ගත සන්කාර කොට තෙමේද අනුන් විසින් සකකනෝ සන්කාර කරන ලද්දේ වෙයි. අන්තර්ගත කෙරෙහි ගෞරව දක්වා තෙමේද ඔවුන්ගේ ගෞරව ලබන කෙනෙක් වෙයි. වණණකිතතිහනෝ හොති යනු ගුණ වර්ණනාවද කීර්ති ශබ්දය ද මතු කරවා හැසිරෙන්නෙක් නම් වෙයි යනු අර්ථයයි. පූජකෝ යනු මතුරන් පුදන්නෙක් වී තෙමේද පූජාව ලබයි. වඤ්ඤෝ යනු බුද්ධාදී වූ කලාණ මිතුරන් වදින්නේ නැවත සසරදී වැළඹී ලබයි. යසොකිතති. යනු ඵෙශ්චරිය ද පිරිවර ද, ගුණ කීර්තියද මේ ගාථාවට විතත ගෘහපතියාගේ වස්තුව කිවයුතුයි. අසනාති පරිභෝග කරයි. පතිට්ඨං ලභති යනු චුල්ල පද්ම ජාතකයෙහි මෙන් පිදුම් ලබති. විරුද්ධා මූල සන්නානං යනු මුල් පිට අරලු ඇති තුලරුක. අමිත්තා නප්පසහනති යන මෙහි කුමාරසොණ තෙරුන්ගේ මවගේ ගෙට පිවිසී වොර වස්තුව කිවයුතුයි. සතුරෝ මැඩ පවත්වන්නට නො හැකි වෙත්.

සාරථ සමුවචය නම් වචතුභාණවාර අට්ඨකථාවෙහි මිත්තානිසංස සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

මොරපරිත්ත වර්ණනාව

දැන් මෙසේ මහා සත්ත්වයන් විසින් බෝධි සම්භාරයන් පුරණ කාලයෙහි තමාට ද්‍රෝහනොකිරීම පිණිස කියන ලද මිත්තානිශංසයට පසුව එසේම මෝරෝත්පත්තියෙහි උපන් බෝධි සත්ත්වයන් විසින් තම ආරක්‍ෂාව පිණිස බැඳ පරිහරණය කළා වූ මෝරපරිත්තය දක්වන ලදී. එහි උත්පත්තිය කියා වර්ණනාව කරන්නෙමි. එය කෙසේද යත්, අතීතයෙහි වනාහි බරණැස බ්‍රහ්මදත්ත රජතුමා රාජ්‍ය කරන කල්හි බෝසත් තෙමේ මයුර යෝනියෙහි පිළිසිඳ ගෙන බිත්තර දමන කාලයෙහිද කිණිහිරිමල් කැකුලක පාටැති අණ්ඩ කෝෂයක් වී බිත්තරය බිඳ එළියට ආවේ රන්වන් විය. දැකුම්කළු පැහැදීම ඇති කරන පියාපත් අතරෙහි ඉතා රතු රේඛාවෙන් බබළන තම ජීවිතය රකින්නේ පර්වත රාජයන් කුන්දෙනාද සතරවන පර්වත රේඛාවේ රක්තරා දණ්ඩ කී හිරඤ්ඤ රන් පර්වතය මත්තෙහි වාසය කළේය. හෙතෙම රාත්‍රිය පහන් වූ කල්හි පර්වතය මත්තෙහි හුන්නේ හිරු උදාවනු දැක තමාගේ ගොදුරු බිමෙහි ආරක්‍ෂාවරණය පිණිස බ්‍රහ්ම මන්ත්‍රය බඳින්නේ උදෙතයං යන ආදිය කිය.

එහි උදෙති යනු නැගෙනහිර ලෝකධාතුවෙන් උදාවෙයි. වක්‍රුමා යනු සියලු සක්වල වාසීන්ගේ අන්ධකාරය නැතිකොට ඇස් ලබා දීමෙන් ඔහු විසින් ඔවුන්ට යම් ඇසක් දෙන ලද්දේද ඒ ඇසින් යනු වක්‍රුමා නම් වේ. එකරාජා යනු සියලු සක්වල ආලෝක කරන්නාවූන් අතර ශ්‍රේෂ්ඨ විශිෂ්ට අර්ථයෙන් එකම රජ යනුයි. හරිසස වණෙණා යනු රන් සමාන වර්ණයෙන් යුක්ත වූයේ, රන්වන් යන අර්ථයයි. පොළොව බඩුඑවයි යනු පඨවිපපභාසො නම් වේ. නං නං නමසයාමී යනු එහෙයින් ඒ මෙබඳු ස්වරූප ඇති ඔබ නමස්කාර කරමි, වදිමි. නයජජගුත්තා විහරෙමු දිවසං යනු එයින් අද ආරක්‍ෂා කරන ලද්දේ රකින ලද්දේ වී මේ දවස සිව් ඉරියව් විහරණයෙන් සුවසේ වාසය කරන්නෙමු. මෙසේ බෝසත් තෙමේ මේ ගාථාවෙන් හිරු නමස්කාර කොට දෙවෙනි ගාථාවෙන් පෙර පිරිනිව් බුදුවරුන්ද බුද්ධ ගුණයන්ද වදියි. එහි යෙ බ්‍රාහ්මණා පාපයන් බහාතැබූයම් ඉතා පිරිසිදු වූ බමුණෝය. වෙදගු යනු වේදයන්ගේ පරතෙරට ගියාහු යනු වෙදගු නම් වේ. වේදයන්ගෙන් පරතෙරට ගියාහුය, යනුවෙන් මෙසේද වේදගු නම් වේ. මෙහි වනාහි සියලු සංඛත අසංඛත ධර්මයන්

දැන ප්‍රකට කොට ගියාහු යයි වේදගු නම් වේ. එහෙයින්ම කීය. සබ්බධමෙම යනු සියලු ස්කන්ධ ආයතන ධාතු ධර්මයන් ඒවාටම හිමි ලක්‍ෂණ හා සාමාන්‍ය ලක්‍ෂණ වශයෙන් තම ඥානයම දැන ප්‍රකට කොට ගියේය. තුන් මාරයන්ගේ මස්තකය මැඩ දස දහසක් ලෝකධාතුව සම්බෝධියට පැමිණ සංහරය ඉක්මවූයේය යන අර්ථයයි. තෙ මෙ නමො යනු ඔව්හු මාගේ මේ නමස්කාරය පිළිගනිත්වා. තෙ ව ම. පාලයනතු යනු මෙසේ මා විසින් නමස්කාර කළා වූ ද ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේලා මා ආරක්‍ෂා කෙරෙත්වා රකිත්වා ගෝපනය කෙරෙත්වා.

නමස්සු බුද්ධානං නමස්සු බොධියා නමො විමුක්තානං නමො විමුක්තියා යනු මේ මාගේ නමස්කාරය අතීතයෙහි වූ පිරිනිවියාවූ බුදුවරුන්ට වේවා ඔවුන්ටද සතර මාර්ගයන්හි සතර ඵලයන්හි ඤාණ සංඛ්‍යාත වූ සම්බෝධියම වේවා. එසේම ඔවුන්ගේද අර්හත් ඵල විමුක්තියෙන් මිදුනවුන්ට වේවා යම් ඔවුන්ගේ තදභිග විමුක්තිය, විස්බම්භන විමුක්තිය, සමච්ඡේද විමුක්තිය, පටිපපසසද්ධි විමුක්තිය, නිස්සරණ විමුක්තිය, පඤ්චවිධ විමුක්තිය ඒ ඔවුන්ගේ විමුක්තියට මේ මාගේ නමස්කාරය වේවායි.

ඉමං සො පරිත්තං කඤ්චා මොරො වරති එසනා යන මේ පදය වනාහි ශාස්තෘන් වහන්සේ මනාකොට අවබෝධ කිරීම කොට කීහ. එහි අර්ථය නම් "මහණෙනි, ඒ මොණරා මේ පිරිත මේ ආරක්‍ෂාව කොට තමාගේ ගොදුරු බීමෙහි මල් පලාදිය සඳහා නොයෙක් ආකාර වූ සෙවීමී කරයි. මෙසේ දවල් හැසිර සවස පර්වනය මත හිඳ අස්තයට යන්නා වූ හිරු බලන්නේ බුදුගුණ සිහි කොට වාසය කරන ස්ථානයෙහි ආරක්‍ෂාවරණය පිණිස නැවත බුහුම මන්ත්‍රය කියන්නේ අපෙනයං යන ආදිය කීය. එහි අපෙති යනු පහව යයි අස්තයට යයි. ඉමං සො පරිත්තං කඤ්චා මොරො වාසමකපපයි යනු මෙයද අභිසම්බෝධියට පැමිණ කීහ. එහි අර්ථය නම් මහණෙනි, ඒ මොණරා මේ පිරිත මේ ආරක්‍ෂා කොට තමාගේ නිවසෙහි වාසය කළේය. ඔහුට රාත්‍රියෙහි හෝ දහවල් හෝ මේ පිරිතේ ආනුභාවයෙන් අවුරුදු හත්සියයක්ම භයක් හෝ ලොමු ධැහැගැනීමක් නොවීය.

සාරස්ස සමුච්චය නම් චතුභාණවාර අධ්‍යක්ඛාවෙහි මොර පරිත්ත වර්ණනාව නිමි.

වැද පරිත්ත වර්ණනා

මෙසේ කියන ලද පරිද්දෙන් යට පොළෝවාසී මනුෂ්‍යාදීන්ගේ උපද්‍රවයන් වැළකවීම සඳහා දෙසු පිරිත් සුත්‍රයන් දක්වා දැන් යම් මත්තෙහි වතුරමහාරාජික, තාවතිංස දිව්‍යලෝකවාසීන්ගේ භය වැළැක්වීම පිණිස දෙසු පිරිත් තුන විශිෂ්ට, විශිෂ්ටතර, විශිෂ්ටතම ඵෙශ්වර්යය අනුව ක්‍රමයෙන් දෙසු පිරිත් මෝර පිරිතට පසුව පිරිත් සාමාන්‍ය වශයෙන් දක්වන ලදී. එහි වර්ණනාක්‍රමය දක්වනු ලැබේ. අර්ථෝක්තපත්තිය වනාහි වර්ණනා වශයෙන්ම යොදයි.

එහි වැද පරිත්තයෙහි වනාහි වැදීමා යන මෙහි වැදී යනු සඳැ ස්. එය මෙහි නිතරම යෙදී ඇත. යනු වැදීමා නම් වේ. වැද විමාන, දිව්‍ය පුත්‍රයා වනාහි ඇසුරු කිරීමෙහි, ඇසුරු කිරීමේ ව්‍යවහාරයෙන් එසේ කියයි. එහෙයින් වැදවිමානවාසී දිව්‍ය පුත්‍රයාය යන අර්ථයයි. රාහුනා යනු වැද සුර්යයන්ගේ ශෝභාව සඟවයි. දුරු කරයි යනුවෙන් රාහු නම් වේ. ඒ රාහු විසින් අසුරිඤ්ඤා යන මෙහි සුරයෝ නොවෙත් යනුවෙන්ද, නොබබළත් යනුවෙන්ද අසුරා නම් වේ. සුරයන්ට ප්‍රතිපක්‍ෂ වූ යනුවෙන්ද අසුරා යනු වේ. ඉසුරු විදිය, පරම ඵෙශ්වර්යය කරයි. යනුවෙන්ද ඉඤ්ඤා නම් වේ. අසුරයන්ට යමෙක් අධිපති වෙයිද අසුර වූයේද එම ඉඤ්ඤා වූයේද යනුවෙන් අසුරිඤ්ඤා යනු වේ. ඒ අසුරේඤ්ඤා විසින් ගහිතො යනු ගිලිමි ආදී වශයෙන් වසන ලද්දේ වෙයි. අප බො යනු අල්ලා ගැනීමෙන් පසුව, අල්ලා ගන්නා ලද කාලයෙහි හෝ භගවන්තං භාග්‍යවන්ත වූ තාදී ගුණයන්ගෙන් (අලංකාර) ප්‍රතිමණ්ඩිත වූ අනුසසරමානො යනු සිහිකරන්නේ තායං වෙලායං එකල්හි බුද්ධා යනු සියලු ධර්මයන් පිළිබඳව තැන්වූ පරිද්දෙන් අවබෝධ කළ හෙයින් සියල්ල දත් බුදු රජ වීරා යනු දිනන ලද පස් මරුන් ඇති බැවින්ද, සුරභාවයෙන් මෙන්ම වතුර්විධ සමාසක් ප්‍රධාන වීර්යයෙන් යුක්ත බැවින්ද, උත්තම වීර වූ එසේ නැතහොත් බුද්ධ වීර යනු අවබෝධ කරන්නාවූත් අතර උත්තම වීර්ය ඇති යනුයි. නෙ ඔබට නමො නමස්කාරය වේවා. සබ්බධී යනු සියලු ස්කන්ධ, ධාතු ආයතනාදීන්හි විපසමුතෙතාසී යනු අන්‍යාස සාධාරණ වූ පඤ්ච විමුක්තීන්ගේ වශයෙන් විශේෂයෙන්ම මිදුනේ වෙහි. සියලු කෙලෙස් සම්බාධයන්ගෙන් මනාකොට මිදුනේ මෙහි යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. සම්බාධපටිපනෙනාසමී යනු මම බාධාසහිත වූ අවිනිශ්චිත

බවකට පිළිපත්තේ වෙ යනුයි. තසස මෙ යනු අනවකාශයට පැමිණීමට සරණං හව පිළිසරණ වෙනුමැනවැයි ආරඛ්‍ය යනු නිසා තථාගතං යනු එසේ පැමිණියේ යයි තථාගත නම් වේ. යන ආදීන්ගෙන් කරුණු අවකිත් තථාගත නම් වේ. අරහන්තං යනු නික්ලේයි වූ වැරදිමා වැරදි දිව්‍ය පුත්‍රයා. සරණං ගතො යනු සරණට ගියේ රාහු යනු ඇමතිමයි වැරදි යනු මෙහි බබළයි, හෙලෙයි යනු වැරදි නම් වේ. දාහය සංසිද්ධිමෙන් සැප උපදවයි යන අර්ථයයි. මිනිසුන්ගේ හෝ වැරදිය ගෙන් උපන්නේ යයි වැරදි නම් වේ. එම වැරදියා වැරදිවිමානයයි මෙහි වනාහි දේවපුත්‍රයා සහිත වූ වැරදි විමානයයි. පුමුඤ්චසසු යනු අත්හරුව යනුයි බුද්ධා සච්ඤයෝ ලොකානුකම්පකා යනු තොපටද මොහුටද එබඳුම සියලු ලෝකයට අනුකම්පාව ඇති බැවින් අප බො යනු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වචනයට අනතුරුවම මුඤ්චිඤා යනු මුදාහැර (අත්හැර) කරමානරූපො යනු ඉක්මන් ස්වභාවය සංවිගො යනු තැනිගත් සංවේගයට පැමිණියේ ලොමහඨජානො යනු ලෝමයන්ගේ කෙළින් සිටීම, ලොමු ධූතැගැන්ම හටගත්, මොහුගේ ලෝමයෝ හෝ කෙළින් වූයේ ඉතා ප්‍රීතිමත් වූයේ මොහුගේ වූවානු යයි ලොමහඨජානො නම් වේ. හටගත් ලොමු ධූතැගැනීම් ඇති ලෝමයෝ යන අර්ථයයි.

සමන්තරමානොව යනු අප්‍රමාදව මෙන් රාහු යනු ආමන්ත්‍රණයයි කිනනු පමුඤ්චසි කුමක් සඳහා ඒකාන්තයෙන් මුදාහරින්තේද යන අර්ථයයි. අතීත අර්ථයෙහි වර්තමාන වචනයයි. සංවිගරූපො යනු සංවේගයට පැමිණියාක් මෙන් ආගමම යනු පැමිණ හිතො'ව යනු බියට පැමිණියක් මෙන් කිනනු තිඨසි කුමක් සිටිහිද යනුවෙන් යෙදීමයි. බුද්ධගාථාගිහිතොමහි යනු බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් ගාථාවෙන් මුදවයි අභිගායනා කරන ලද්දේ කියන ලද්දේම වෙමි. නො වෙ මුඤ්චයා වැරදිමං යනු බුදුරදුන්ගේ වචනය අසා හෝ වැරදිම දිව්‍ය පුත්‍රයා ඉදින් නොමුදන්නේය. සත්‍යධා මෙ ඵලෙ මුද්ධා යනු මාගේ හිස සත් කඩක් වී පැළෙන්නේය. ජීවනො න සුඛං ලභෙ යනු ජීවත්වූවන් සැපයක් නොලබන්නේය යන අර්ථයයි.

වැරදි පරිත්‍යාග වර්ණනාව නිමි

සුරියපරිත්ත වර්ණනාව

සුරිය පරිත්තයෙහි සුරියො යනු සුරිය විමානයෙහි වසන දිව්‍ය පුත්‍රයෙකි. ප්‍රථම කල්පිත මනුෂ්‍යයන්ට වනාහි ලෝභාදී පාපධර්මයන් සමඟ යෙදීමෙන් ශරීරයෙහි ආලෝකය අතුරුදන් වීම නිසා කළ කිරුණු සිත් ඇති මිනිසුන්ට හෙතෙමේද තනිවම සුරභාවය ඇති කරමින් උපන්නේ යයි සුරියෝ නම් වේ. සෙස්ස මුලින් කියන ලද පරිදිම වේ. අන්ධකාරෙ යනු රූපය දැනගන්නා සිතේ පහළවීමෙන් වැළකීමෙන් අඳුරු බව කිරීමෙන් තම සි යනු සන වූ අඳුර ඇති කල්හි පහඹකරො එළිය කරන බබළයි යනු වෙරොවනො නම් වේ.

මණ්ඩලී යනු මණ්ඩලයකට බඳු සටහන් ඇත්තේ උග්‍රතෙජො යනු දිව්‍යතේජසයි මා රාහු ගිලී වරං අනතලිකෙබ යනු ඇතුළත හැසිරෙන්නා වූ හිරු රාහු අසුරෙත්‍රයා නොගිලවයි කියයි. කුමකින් වනාහි හෙතෙම ඔහු ගිලියිද? එසේය ගිලියි. රාහුගේ වනාහි ශරීරය මහත් වූ උස ප්‍රමාණයෙන් යොදුන භාරදහස් අටසීයකි. ඔහුගේ අත් අතර ප්‍රමාණය යොදුන් එක් දහස් දෙසීයකි. මහත යොදුන් හයසීයකි. හිස යොදුන් නව සියයකි. නළල යොදුන් තුන්සියයකි. බැම අතර ප්‍රමාණය යොදුන් පණහකි. නාසය යොදුන් තුන්සීයකි. කට යොදුන් දෙසීයකි. කට යොදුන් දෙසීයකි. මුවදොර නැතහොත් කට ඇතුළ යොදුන් තුන්සියයක් ගැඹුරුය. අතුල් පතුල්වල පළල යොදුන් දෙසීයකි. ඇඟිලි පුරුක් යොදුන් පණහකි.

හෙතෙම සඳහිරු බබළන කල්හි දැක ඊෂ්ඨාවෙන් ඔවුන්ගේ ගමන්මගට බැස කට විවරකොට සිටියි. සඳු විමන, හිරු විමන හෝ යොදුන් තුන් සියයක් ඇති මහා නරකයෙහි ගිලුණු කලක් මෙන් වෙයි. විමානයෙහි අරක්ගත් දේවතාවා මරණ හයින් තැතිගෙන එක පහරින්ම කෑ ගසත් ඔහු වනාහි විමානය කිසි කලක අතින් වසයි. කිසි කලක හක්කයට තබයි. කිසිකලක දිවෙන් පිරිමදියි. කිසි කලක, වඳුරන් කන්නාක් මෙන් දෙතොපුල් අතර තබයි. වේගය වනාහි වැළැක්වීමට නොහැකි වෙයි. ඉදින් වළක්වන්නෙමි'යි හක්කෙහි තබාගෙන සිටින්නේද ඔහුගේ මුදුන බිඳ නික්මෙන්නේය. ඇද හෝ තුමා වෙතට ගන්නේද එයින් විමානය සමඟම යයි. පජං මම යනු සඳ හිරුයන දිව්‍ය පුත්‍රයෝ දෙදෙන

වනාහි මහා සමය සුත්‍රය දෙසු දිනයෙහි සෝවාන්ඵලයට පැමිණියාහුය. එහෙයින් බුදුහු "පජං මම" යනු කිය. මෙතෙම මාගේ පුත්‍රයාය යන අර්ථයයි.

සූරිය පරිනත වර්ණනාව නිමි.

ධජග්ග පරිනත වර්ණනා

ධජග්ග පිරිතෙහි පෙර වූවක් යන්න භූත පුබ්බං නම් වේ. මෙහි විශේෂණය පරව යෙදී ඇති නිපාතයකි. වදාමි (කියමි) යන්න අධ්‍යාහාරව ගත යුතුයි. නිපාතය හෝ අතීත අර්ථය ඇති කරයි. අතීතයෙහි යන අර්ථයයි.

දෙවා සුරසඬාමෙ යනු දෙවියන් සමඟ අසුරයන්ගේ ඇති වූ සංග්‍රාමයයි.

අප්ඛො යනු අනනතුරුව රැස් වූ කල්හි යන අර්ථය හෝ වේ. සක්කො යනු පෙර සජ්තවුතයන් පිරිමෙහිද සමත් වී දැන් දිව්‍ය රාජ්‍යානු ශාසනයෙහිද සමර්ථය යන අර්ථයෙන් සකෙකා නම් වේ. දිබ්බනති යනු දෙවියෝ ක්‍රීඩා කරති. විශේෂයෙන් දැනගනිත් යන අර්ථයයි. ඒ දෙවානං දෙවියන්ගේ ඉඤ්ඤ යනු පරම ඵෙඤ්චර්යට පැමිණියේ ඉඤ්ඤා යනුයි. තිස් තුන්දෙනෙක් සමඟ පින්කරන්නෝ මෙහි වසන් යනු තාවතිංසය නම් වේ. ඇසුරු කළ කල්හි නිශ්‍රය ව්‍යවහාරයෙන් දෙවියෝද තාවතිංසා නම්

වේ. ඒ තාවතිංසෙ තච්චිසා වැසි දෙවියන්; ආමනෙතසි යනු මනාකොට අවබෝධ කළේය. දැනුම් දුන්නේය. යන අර්ථය හෝ වේ. ඉවසීමෙහි, සැප ඉවසීමෙහි යෙදුනේ යයි මාරිසා නම් වේ. අතීත දුක යන අර්ථයයි. සංග්‍රාමයට ගියා වූ දෙවියන්ට භයක් හෝ තැති ගන්නා බක් හෝ ලොමු ධූරු ගැනීමක් හෝ ඉදිත් උපදින්නේ නම් එසමයෙහි මගේම ධජගං කොඩි අග බලවු” යයි යන අර්ථයයි. ශක්‍රයාගේ රථය වනාහි යොදුන් එකසිය පනහක් දිගය ඒ රථයේ පසු කෙළවර වනාහි යොදුන් පනහකි. මැද පිහිටි රිය කුඩුව යොදුන් පනහකි. රථ සන්ධියේ සිට රථ ශීර්ෂය දක්වා යොදුන් පනහක්ම වේ. එම ප්‍රමාණයට දෙගුණයක් කොට යොදුන් තුන්සියයක් දිගයයි ද කියත් එහි යොදුනක පරිධංකයක් අතුරන ලද්දේය. යොදුන් තුනක ජේතව්ජත්‍රයක් මතු පිටින් තබා ඇත. එක විශගහකට දහසක් ආඡක්ඛ්‍ය අශ්වයෝ ඇත්තාහ. සෙසු අලංකාරයාගේ ප්‍රමාණයක් නැත. මේ රථයාගේ කොඩිය වනාහි යොදුන් දෙසිය පනහක් උඩට ඇත. එහි සුළඟ වැදීමෙන් පක්ඛාසිත තුර්ය නාදය පැතිරේ. එය බලවු යයි කියයි. කවර හෙයින්ද? එය බලන්නවුන්ට රජවරු අවුත් පිරිස කෙළවර සිටුවන ලද ටැඹක් මෙන් සිටියේ කවරෙකුට අපි භයවෙමුදැයි බියක් නොවෙයි. මාගේ කොඩි අග බලන්නා වූ නොපට ඊට පෙර යම් භයක් හෝ තැති ගැනීමක් හෝ ලොමුධූරුගැනීමක් හෝ වන්නේද, ඒ සියල්ල තෙමෙම පභිසුසති දුරුවන්නේය, පිරිහෙන්නේය, පහව යන්නේය යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

සො යනු වනාහි මේ කියන ලද ක්‍රියාව කරන්නයි. මාගේ කොඩිය අග ඉදිත් නොබලන්නහුද අප්- අනතුරුව පජාපතිසස දෙවරාජසස යනු ඔහු වනාහි ශ්‍රක්‍රයා හා සමාන ආයුෂ ඇත්තේ දෙවැනි ආසනය ලබයි. වරුණෝ ව වරුණ ද ඊ සානෝ ව ඊසානද එසේය. වරුණ වනාහි තුන්වැනි ආසනය ලබයි. ඊසාන සතරවැනි ආසනය ලබයි. සෙසු මේ වාරයන්හි පළමු වාරයෙහි කියූ පරිද්දෙන් දතයුතුයි. තං බො පන හික්ඛවෙ යන මෙහි තං යන පදය ඒ කොඩි අග යයිද, සතර ධජග්ගපදයන්ගෙන් යෙදිය යුතුයි.

සො යනු බය ආදියයි. පභියෙථාපි නොපි පභියෙථ යනු දුරුවන්නේය. හෝ දුරු නොවන්නේය යනුයි. තං කියුසහේතු යනු එය කවර කාරණයකින් වෙයිද? එහි හේතුව කුමක්ද? යයි හෝ වේ. අවිතරාගො

යනු ප්‍රතින නොවූ ක්‍රෝධය ඇත්තේ අවින දොසො යනු ප්‍රතින නොවූ මෝහය ඇත්තේ තීරු යනු බියසුළු යනුයි. ඡමහි යනු තැනිගන්නා ස්වභාවය ඇත්තේ පලායි යනු අසුරයන් විසින් පරදවන ලද්දේ එම රථයෙහි සිටියේ නොපමාව ධූලි හෝ ධර්මය හෝ දැක පලායන ස්වභාවය ඇත්තේ නොසිදින ලද කෙලෙස් ඇති බැවින් යන අදහසයි. ඉති යන ශබ්දය හේතුව දැක්වීමෙහිය.

මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංග්‍රාමය ඵලභිකල්හි සක් දෙව් රජු විසින් දෙව් පිරිසට පලානොයෑම පිණිස තමාගේද ප්‍රජාපතී ආදී දෙව් රජුන් තුන්දෙනාගේද කොඩිවල අග්‍රයන් බැලීමෙන් යම් භයාදීන්ගේ ප්‍රභානසක් කියන ලද්දේද, එය එසේ වෙයි. හෝ නොවෙයි හෝ වෙයි. කවර හෙයින්ද? තෙමේ කෙලෙස් සහිත බැවින් බයවී අසුරයන්ට පැරද පලායාමෙන් යයි අතීත වස්තුව කියා එසේම දැන් කෙලෙස් සංග්‍රාමය පිණිස ආරණ්‍යාදීන්ට ගියා වූ තොපට ඉදින් භයාදිය උපන්නේද එකල්හි මා හෝ ධර්මය හෝ සංඝයා හෝ සිහිකරවූ, භයාදිය දුරුවන්නේය. කවර හෙයින්ද? චිතරාගී හෙයින් බිය සුළු නොවන්නේ; බිය නොවන්නේ, තැනි නොගන්නේ පලා නොයන බැවින් යයි දැක්වීමට අහං ව බො හික්කවෙ එබං වදාමී යනාදිය කිය. මහණෙනි, ආරණ්‍යගත වූ, වෘක්‍ෂමූලගත වූ, ශුන්‍යාගාරගත වූ හෝ යම්කිසි ජනයාගෙන් තොර වූ ස්ථානයකට ගියා වූ තොපට බයක් හෝ තැනි ගැනීමක් හෝ ලොමු ධූතැගැනීමක් ඉදින් ඇතිවන්නේ නම් එසමයෙහි මාම ඉතිපි සො භගවා - පෙ - භගවා" යනුවෙන් සිහි කරවූ යනු සම්බන්ධයයි.

එහි මෙය සිහි කරන පිළිවෙලයි. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේද අරහං නම් වන සේක. මෙසේ ද සම්මා සම්බුද්ධ නම් වන සේක., -පෙ- මෙසේ ද, භගවා නම් වනසේක යනුවෙන් සිහි කරවූ. මේ කාරණයෙන් යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එහිසියලු කෙලෙසුන්ගෙන්ද අයහපත් ගුණයන්ගෙන් ද දුරුවූ හෙයින් සත්පුරුෂ ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූහෙයින්, කෙලෙස් සතුරන්ද සංසාර චක්‍රයාගේ අරයන්ද සිඳලූ බැවින් ප්‍රත්‍යයාදීන්ට සුදුසු බැවින් රහසින්වත් පව් නොකරන හෙයින් යන මේ කරුණ වලින් යුක්ත වූ හෙයින් අරහත් නම් වේ. යනුවෙන් සිහි කරවූ යන අර්ථයයි.

මනාකොට තෙමේද සියලු ධර්මයන් අවබෝධ කළ හෙයින් යන මේ කාරණයෙන්ද -පෙ- ත්‍රිවිද්‍යා අෂටවිද්‍යා පසළොස් වරණ ධර්මයන්ගෙන් ද යුක්ත බැවින් ද යන මේ කාරණා වලින් ද සුන්දර වූ ගමන් ඇති හෙයින් හා සුන්දර තැනකට ගිය බැවින් හා මනාකොට ගිය බැවින් මනාකොට පැමිණි බැවින්ද යන මේ කරුණුවලින්ද සියලු ආකාරයෙන් ලෝකය දැනගත් හෙයින් යන මේ කාරණයෙන්ද තම ගුණයන්ට වඩා විශිෂ්ට වූ ගුණ ඇති කිසිවෙකු නොමැති බැවින්ද, මුත්වහන්සේට වඩා උත්තරීතර වූවෙකු නොමැති බැවින් යන මේ කාරණයෙන් ද පුරුෂයන් දමනය කිරීමෙහිදී අදාත්තයන් දමනය කරන්නාං සුදුසු බැවින්; තිරිසන් පුරුෂයන්; මනුෂ්‍ය පුරුෂයන්; අමනුෂ්‍ය පුරුෂයන් හසුරුවයි, දමනය කරයි, හික්මවයි යන මේ කාරණයෙන්ද, දෙවි මිනිසුන්ට මෙලොව පරලොව පරමාර්ථයන්ගෙන් සුදුසු පරිදි අනුශාසනා කරන්නේ යම් පරිද්දකින් ගැල් සාත්තු නායකයා ගැල් සාත්තුව වෞරකාන්තාරාදීන්ගෙන් එතෙර කරවයි යන මේ කරුණු වලින් ද අවබෝධ කළ යුතු වූ සත්‍යයක් ඇද්ද, ඒ සියල්ල දැනගත් හෙයින් අවබෝධ කරනලද හෙයින් ප්‍රජාවටද එම සත්‍යයන් අවබෝධ කරවන යන මේ කාරණයෙන්ද, "හගවා යන වචනය ශ්‍රේෂ්ඨය, හගවා යන වචනය උතුම්ය. ගරු බැවින් ගෞරව කළ යුතු බැවින් හෙතෙම හගවා යයි කියයි." ආදී කාරණයන්ද හෙතෙම හගවා යනුවෙන් සිහි කරවූ යන අර්ථයයි. ධම්මං යනු පර්යාප්තිය සහිත වූ නවලෝකෝත්තර ධර්මයයි.

සවාකඛානො හගවතා ධම්මො -පෙ- වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහි යනුවෙන් සිහිකරවූ යනු සම්බන්ධයයි. නැතහොත් ධර්මය සිහි කරවූ යනුවෙන් හෝ කියති. **සවාකඛානො - පෙ- විඤ්ඤාහ** යනුවෙන් සිටි ක්‍රමය අනුවාද අර්ථය කිවයුතුය. මෙසේ පර්යාප්ති ධර්මයාගේද නවවිධ වූ ලෝකෝත්තර ධර්මයාගේද ගුණය සිහි කළ යුතුය.

සවාකඛානො යන මේ පදයෙහි වනාහි පර්යාප්ති ධර්මයද සංග්‍රහයට එකට ගැනීමට යයි. අනෙක් ඒවාහි ලෝකෝත්තර ධර්මය ද ගැනේ, එහි පර්යාප්ති ධර්මය වනාහි මනාකොට දේශනා කරන ලද්දාහ, මූල මැද අග යහපත් බැවින්ද, අර්ථ සහිත බැවින්ද, ව්‍යඤ්ජන සහිත බැවින්ද කේවල පරිපූර්ණ බැවින්ද, පිරිසිදු වූ බ්‍රහ්මචර්යාව ප්‍රකාශ කරන බැවින්ද අර්ථ විපර්යාසයක් නොමැති බැවින්ද මනාකොට දේශනා කරන ලද්දේය

යනුවෙන් සවාක්ඛාතො නම් වේ. යම්සේ අන්‍යනිර්වකයන්ගේ ධර්මයාගේ අර්ථය විපර්යාසයට පැමිණේ අන්තරායික යයි කියූ ධර්මයන්ගේ අන්තරායික බවත් නොමැති හෙයින්ද, නිවණට පමුණුවන්නේ යයි කියූ ධර්මයන්ගේ නිවණට පමුණුවන බවත් නොමැති හෙයින් ද එහෙයින් ඒවා දුරක්ඛාත ධර්මයෝම වෙත්, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මයාගේ අර්ථය එසේ වෙනසකට පත් නොවෙයි මේ ධර්මයෝ අන්තරායිකය. මේ ධර්මයෝ නියානිකය යනුවෙන් මෙසේ දෙසූ ධර්මයන්ගේ එබඳු ස්වභාවය නොඉක්මවීමෙන් යයි මෙසේ වනාහි පර්යාජති ධර්මය සවාක්ඛාතය. ලෝකෝත්තර ධර්මය වනාහි නිවණට අනුරූපවද, ප්‍රතිපත්ති ධර්මයෙන් ප්‍රතිපදාවට අනුරූපව නිර්වාණය කියන ලද බැවින් ස්වාක්ඛාතය, ආර්යමාර්ගය ද මෙහි අන්ත දෙකට නොපැමිණ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව වූයේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව යයි කියන ලද බැවින් ස්වාක්ඛාතය. ශ්‍රමණ ඵලාදිය, සෝවාන් ඵලාදිය සංසිදුවන ලද කෙලෙසුන්ම සංසිදුවන ලද කෙලෙස් යයි කියන ලද බැවින් ස්වාක්ඛාතය, නිර්වාණය ශාස්වත බව අමාන භාවය, නොසැඟවීම් ස්වභාවයම ශාස්වතාදී ස්වභාව වශයෙන් කියන ලද බැවින් ස්වාක්ඛාතයයි ලෝකෝත්තර ධර්මයද ස්වාක්ඛාතය.

සන්ධිකො යනු මෙහි වනාහි ආර්ය මාර්ගය වනාහි තම සන්තානයෙහි රාගාදීන්ගේ දුරුකිරීම කරන්නා වූ ආර්ය පුද්ගලයා විසින් තෙමෙම දැකිය යුතු යයි සන්ධිකො නම් වේ. තවද නවවිධ බුධ ලෝකෝත්තර ධර්මය යමෙකු යමෙකු විසින් ලබන ලද්දේ වෙයිද, ඒ ඒ අය විසින්ම අන්‍යයන්ට අයත් ශ්‍රද්ධාවෙන් යායුතුය යන්න හැර ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂණ ඥාණයෙන් තෙමේ දත යුතුය යනුවෙන්ද සන්ධිකො නම් වේ.

එසේ නැතහොත් ප්‍රශස්ත වූ දෘෂ්ටිය සන්ධිකොයි. යහපත් වූ දෘෂ්ටියෙන් දිනයි යනු සන්ධිකො නම් වේ. එසේම මෙහි ආර්ය මාර්ගය එකට යෙදුනු ආර්ය ඵලයන්ට හේතු භූත වූ නිර්මාණයට විෂයි භූත වූ යහපත් දෘෂ්ටියෙන් කෙලෙසුන් දිනයි. එහෙයින් යම්සේ රථයෙන් දිනයි යනු රථික නම් වේ. එසේම නවවිධ වූද ලෝකෝත්තර ධර්මය සාන්දෘෂ්ටියෙන් දිනයි යනු සන්ධිකො නම් වේ. එසේ නැතහොත් දිට්ඨං යනු දර්ශනයයි. දිට්ඨ යන්නටම සාන්දෘෂ්ටික දර්ශනය යයි යන අර්ථයයි. සාන්දෘෂ්ටියට සුදුසුය යනු සන්ධිකො යනු වේ.

ලෝකෝත්තර ධර්මය වනාහි භාවනාවෙන් අවබෝධය වශයෙන්ද සාක්ෂාත් කිරීමෙන් අවබෝධය වහයෙන් ද දැක්වෙන්නේ සසරබිය නවත්වයි. එහෙයින් යම්සේ වස්ත්‍රයසුදුසුයයි වැරී කො නම් වේ. එසේම ඇස් පනාපිට දැකීම සුදුසුයයි සන්ධිධිකො නම් වේ. තමාගේ එළදානය සදහා මෙය කාලය නොවේයයි අකාලො නම් වේ. අකාලො යන්නම අකාලිකො යනු දින පහක් දින හතක් ආදී වෙනස්කම් සහිත කාලය ගෙවා දමා විපාක දෙයියයි, කියන ලද්දේ වෙයි. එසේ නැතහොත් තමාගේ විපාක දීමේදී ප්‍රකාශ්ට වූ කාලය මොහුට පැමිණියේ යයි කාලික නම් වේ. ඒ ලොකික වූ කුලල ධර්මයෝ කවරේද? මෙය වනාහි ඒ සමගම විපාක දෙන බැවින් කාලික නොවේයයි අකාලික නම් වේ. මෙය මාර්ගය සදහාම කියන ලදී. නිර්වණ ධර්මය වනාහි කාලයෙන් මිදුණ බැවින් අභිතාදී කාල ප්‍රභේදයක් එයට නැත. අකාලික යයි කියන්නට සුදුසුය.

එව මේ ධර්මය බලව යනුවෙන් මෙසේ පැවැති එහිපස්ස විධියට සුදුසුයයි එහිපසසිකො නම් වේ. කවර හෙයකින් වනාහි මෙය එම විධියට සුදුසු වෙයි ද? යනුයි විද්‍යාමාන බැවින් හා පිරිසිදු බැවිනි.

ඇඟිලි වකුටු කිරීම වූ හිස් මිටක වනාහි අමුරන් හෝ රන් හෝ ඇතයයි කියා වූවත් එව මෙය බලවයි කියන්නට නොහැකිය. කවර හෙයින්ද විද්‍යාමාන නොවන හෙයිනි. අශුවි හෝ මුත්‍ර හෝ විද්‍යාමාන වූවත් මනෝඥභාවය ප්‍රකාශ කිරීමෙන් සිත සතුටු කිරීම පිණිස එව මෙය බලවයි කියන්නට නොහැකිය තව ද වනාහි එය තණබාලින් හෝ කොලවලින් හෝ වසා තැබිය යුතු වන්නේද වෙයි. කවර හෙයිද? අපිරිසිදු හෙයිනි. මේ නවවිධ වූ ලෝකෝත්තර ධර්මය වනාහි ස්වාභාවයෙන්ම පවතින්නේ වළාකුළුවලින් තොරවූ අහසෙහි පූර්ණ වැරැදුණ්ධිලයක් මෙන් පාණ්ඩුකම්බල ගෙලොසනයෙහි තැබූ ජාතිරග මාණික්‍යයක් මෙන් ද පිරිසිදු වූයේ, එහෙයින් විද්‍යාමාන බැවින් ද, පිරිසිදු බැවින් ද එහි දක්නා විධිය සුදුසු යයි එහි පස්සිකො නම් වේ.

පැමිණ විය යුතුයි යනු ඔපනයිකො නම් වේ. මෙය වනහි මෙහි විනිශ්චයයි. සම්පයට ගෙන ඒම උපනය නම් වේ. ඇවිලගත් වස්ත්‍රය හෝ හිස හෝ මධ්‍යස්ථවී හෝ භාවනා වශයෙන් තමාගේ

සිතෙහි සමීපයට ගෙන ඒම සුදුසුය යන්න ඔපනයිකො නම් වේ. මෙය සඛබත වූ ලෝකෝත්තර ධර්මයෙහි යෙදේ. අසංඛත වූ ධර්මයෙහි වනාහි තම සිතෙන් ලඟට පැමිණවීම සුදුසුය. යනුවෙන් ඕපනයිකො නම් වේ. සත්‍ය ක්‍රියා වශයෙන් ඇලීම සුදුසුය යන අර්ථයයි. එසේ නැතහොත් නිවණට පමුණුවයි යනුවෙන් ආර්ය මාර්ගය උපනෙයො නම් වේ. සාක්‍ෂාත් කළයුතු බවට පැමිණවිය යුතුයයි එල නිර්වාණ ධර්මය උපනෙයො නම් වේ. පමුණුවනු ලබන්නේය. යන්නෙන්ද ඔපනයිකො නම් වේ.

පච්චතං වෙදිතබ්බො වික්‍රැණි යනු සියලුම උත්සවිතක්‍රැණු ආදී වූ නුවණ දත්තන් විසින් තම තමා කෙරෙහි දතයුතුයි. වඩන ලද මාගේ මාර්ගය, ලබන ලද එලය සාක්‍ෂාත් කරන ලද්දේ නිරෝධය යයි උපාධ්‍යායයන් විසින් වඩනලද මාර්ගයෙන් සද්ධි විහාරිකයාගේ කෙලෙස් දුරනොවෙත්, හෙතෙම ඔහුගේ එල සම්පත්තියෙන් සුවසේ නොවසයි. ඔහු විසින් සාක්‍ෂාත් කරන ලද නිර්වාණය සාක්‍ෂාත් නොකරයි එහෙයින් මෙතෙම අනුන්ගේ හිසෙහි ආභරණයක් මෙන් නොදැකිය යුතුයි. තමාගේ සිතෙන්ම වනාහි දැකිය යුතුයි. නුවණැත්තන් විසින් අනුභව කළයුතු යයි කියන ලද්දේ වෙයි. බාලයන්ට වනාහි මෙය අවිෂය වේ. තව ද මෙම ධර්මය ස්වාක්ඛාතය කවරහෙයින්ද? සාංදෘෂ්ටික බැවින් සන්ධිධික නම් වේ. අකාලික බැවින් අකාලිකය. එහිපස්සික බැවින් ද එසේ වේ. යමක් එහිපස්සික නම් එය ලඟට පැමිණ විය යුතු බැවින් ඕපනයික වේ. මෙසේ ස්වාක්ඛාතාදී හේද ඇති ධර්ම ගුණයන් සිහිකරවූ ඉක්බිති සංඝයා සිහි කරවූ, එය කෙසේද යත්, සුපට්ඨනො -පෙ-ලොකසසාති යන එහි සුපට්ඨනො යනු මනාකොට පිළිපත් යනුයි. මනාකොට පිළිපැදීම, නොනවත්වා පිළිපැදීම, අනුලෝම වශයෙන් පිළිපැදීම, අචිරුද්ධ වශයෙන් පිළිපැදීම ධර්ම හා අනුධර්ම වශයෙන් පිළි පැදීම පට්ඨනො යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

භගවතො යනු අව්වාද, අනුශාසනා සකස් කොට අසන් යනු සාවකා නම් වේ. ශ්‍රාවකයන්ගේ සමූහය සාවකසඛෙසා නම් වේ. ශීලදෘෂ්ටිය ශ්‍රමණභාවය පිණිස නැසූ බවට පැමිණි ශ්‍රාවක සමූහයා යන අර්ථයයි. යම් හෙයකින් ඒ සමාක්ප්‍රතිදාවෙහි සෘජුව අවංක අකුටිල නොව ආර්යයාද ය යනුවෙන්ද කියයි. සුදුසු බැවින්ද නිවැරදි පිළිවෙළ බැවින්ද සැකයට

ගියේ, එහෙයින් එයට පිළිපත් ආර්ය සංඝයා උපුටවනනො, ඤාය පටිපනෙනා, සාමීච්ච පටිපනෙනා යයි ද කියන ලදී. මෙහිද යම් අට මගක් වේද, ඒවා මනාකොට පිළිපැදීමෙන් යුක්ත වූ බැවින්ද සුපටිපන්න නම් වේ. යම් එලයෝ අට දෙනෙක් වෙත්ද, ඒවා මනාකොට පිළිපැදීමෙන් ලැබිය යුක්තාට ලබන ලද බැවින් අතිත වූ ප්‍රතිපදාව හේතුකොට සුපටිපන්න යයි දත යුතුය. මනාකොට දෙසු ධර්ම විනය දෙකෙහි අනුශාසනා කරන ලද පරිදි පිළිපත් හෙයින් ද අපණ්ණක පටිපදාවට පිළිපත් හෙයින් ද සුපටිපනෙනා නම් වේ. නොපැමිණ පිළිපත් හෙයින් ද, කය, වචන, සිත පිළිබඳ වඩක, කුටිල, වක් යන දෝෂයන් දුරු කිරීම සඳහා පිළිපත් හෙයින් ද උපුටවනනො නම් වේ. කාය යයි නිවණට ද කියයි. ඒ සඳහා පිළිපත් හෙයින් කාය පටිපනෙනා නම් වේ. යම් සේ පිළිපන්නාවූ නිවරදි ආකාරයේ ක්‍රියාවන්ට සුදුස්සෝ වෙත් එසේ පිළිපත් බැවින් යනුවෙන් සාමීච්චපටිපනෙනා නම් වේ.

යද්දං යන යම් මේවා. වතාරි පුරිසයුගානි යනු යුගල වශයෙන් පළමුවෙනි මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා, එලස්ථ පුද්ගලයා යයි යන මෙය එක් යුගලයකි. එසේ පුරුෂ යුගලයෝ හතරක් වෙති.

අධ්‍යපුරිස පුගලා යනු පුරිස පුද්ගල වශයෙන් එක් අයෙක් ප්‍රථම මාර්ගස්ථයාය. එක් අයෙක් එලස්ථයාය යයි. මේ ක්‍රමයෙන් අටක්ම පුරිස පුද්ගලයෝ වෙත් මෙහිද පුරුෂයා කියා හෝ පුද්ගලයා කියා හෝ මේ පදයෝ එකම අර්ථ ඇති පදයෝය. මාර්ගාවබෝධය ලැබිය යුතු වශයෙන්වනාහි මෙය කියන ලදී. ඒසභගවනො සාවකසඛෙසා යනු යම් මේ යුග වශයෙන් පුරුෂ යුග හතරක් වෙත් වෙන්ව අෂ්ට පුරිස පුද්ගලයෝය. මේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයායි.

ආහුනෙයො යන ආදීන්හි ගෙනවුත් පිදිය යුතුයයි ආහුනං යනු වේ. දුර සිට පවා කැඳවූ සිල්වතුන් කෙරෙහි දිය යුතුය යන අර්ථයයි. සිච්චසයට මෙය තවත් වචනයකි. ඒ පූජාව පිළිගැනීමට සුදුසුය. ඔහුට මාර්ගඵල ඇති කරන හෙයින් ආහුනෙයො නම් වේ. එසේ නැතහොත් දුරසිට පවා අවුත් සියලු සම්පත් පවා මෙහි පිදිය යුතුයයි ආහවනීයො නම් වේ.

ශක්‍රාදීන්ගේ පවා පූජාවට සුදුසුයයි ආභවනීයෝ නම් වේ. ශක්‍රාදීන්ට පවා හෝ පිදිම සුදුසු යයි ආභවනීයෝ නම් වේ. යම් යම් බ්‍රාහ්මණාදීන්ට පිදිය යුතු දේ නම් අග්නියයි. මෙහි ගිනි පුදන ලද්දේ මහත්ඵල යයි මවුන්ගේ ලබධියයි. ඉදින් ගිනි පුදන්නාට ගිනි පිදිම මහත්ඵල පිණිස හේතු වේනම් සංඝයාද එසේ පිදිය යුතු අය වෙත් සංඝයා කෙරෙහි පුදන ලද්දේ වනාහි මහත්ඵල වෙයි ඒ මෙය වෙනත් නිකායන්හි ආභවනීයෝ යන පදය මෙහි අග්‍රනෙය්‍ය යන මේ පදයෙන් අර්ථ වශයෙන් එකක් ව්‍යඤ්ජන වශයෙන් වනාහි මෙහි කිසියම් මාත්‍රයක්ම විවිධ යයි ආහුනෙය්‍ය නම් වේ.

පාහුනෙය්‍යා යන මෙහි වනාහි ආගන්තුකයා කියයි. දීඝා අනුදීඝාවන්ගෙන් පැමිණි ප්‍රිය මනාප වූ ඤාති මිත්‍රාදීන් සඳහා සත්කාර සහිතව පිළියළකළ ආගන්තුක දානය පවා තබා ඔවුහු එබඳු ස්වරූප ඇති පාහුනක වූ හෙවත් ආගන්තුක සත්කාරයට සුදුසු සංඝයාටම දෙන්නට සුදුසුය. සංඝයාද එය පිළි ගන්නට සුදුසුය. සංඝයා හා සමාන වූ ආගන්තුක සත්කාරයට සුදුසු වෙනත් කෙනෙක් නැත. එසේම එම සංඝයා එක් බුද්ධාන්තරයෙක්හිම දක්නට ලැබේ. මිශ්‍ර නොවූ ද ප්‍රිය මනාප විමට හේතුවන ධර්මයන්ගෙන්ද යුක්ත වූයේ යයි මෙසේ පුද පඬුරු යැවිය යුතු. මේ සංඝයාටම දීමට සුදුසුය. එබඳු පුද සත්කාර පිළිගන්නට සුදුසුය'යි පාහුනෙය්‍ය නම් වේ. යම් අය අතරින් වනාහි පාභවනීයෝ යනු පෙළයි. ඔවුන්ගෙන් සංඝයා මේ හෙයින් සියල්ලටම පෙර ගෙනවුත් මෙහි පිදිය යුතුය යනු පාභවනීයෝ නම් වේ. සියලු ආකාරයෙන් පුද සත්කාර යැවීමට සුදුසු යැයි පාභවනීයෝ නම් වේ. ඒ මෙය මෙහි එම අර්ථයෙන් පාහුනෙය්‍ය යයි කියයි. දක්ඛිණා යනු වනාහි පරලොච සඳහා දිය යුතු දානය කියයි. ඒ දක්ඛිණාව සුදුසුය. දක්ඛිණාවට හෝ හිත වූයේ යම් හෙයකින් එය මහත්ඵල කිරීම පිණිස පිරිසිදු කෙරෙයි යනු දක්ඛිණෙය්‍ය නම් වේ. අත්දෙක හිසෙහි පිහිටුවා සියලු ලෝකයා විසින් කරනු ලබන අඤ්ජලී කර්මයට සුදුසුය යනු අඤ්ජලීකරණීයෝ නම් වේ.

අනුතතරං පුඤ්ඤකෙඛනතං ලොකස්ස යනු සියලු ලෝකයාගේ අසම්මාන වූ පින මහත්සේ වැඩෙන ස්ථානයයි. යම් සේ වනාහි රජුගේ හෝ ඇමතියෙකුගේ හෝ හැල්වල හෝ යවයන්ගේ හෝ වැඩෙන ස්ථානය

රජුගේ හැල් කෙන රජුගේ යවකෙන යයි කියයි ද. එසේම සංඝයා සියලු ලෝකයාගේ අසමාන වූ පින් වැඩෙන තැනයි සංඝයා නිසා වනාහි ලෝකයාට නොයෙක් ආකාර හිත සුව පිණිස පවතින්නා වූ පින් වැඩෙත්ද එහෙයින් සංඝයා ලෝකයාගේ නිරුත්තර වූ පින් කෙතයි. එසේද සුපටි පන්නාදී ප්‍රභේද ඇති සංඝ ගුණයන් සිහි කරවූ යනු අර්ථයයි.

නං භයාදිය දුරුවීම

කිසසහෙනු කවර කරුණකින්ද? යනුයි රාගාදියෙන් දුරුවූ නිකෙලෙස් වූ තනාගතයන් වහන්සේගේ බියසුළු නොවන බව තැනි නොගන්නා බව තැනි ගැනීමට පත් නොවන බව පලා නොයන බව ආදිය සිහි කිරීමෙන් එහි කෙලෙස් රහිත බැවින් බියවීමක් නොමැත. බිය ආදිය නොමැති හෙයින් පලා නොයන බව ඇතිවේ. ඉදමවොව යනු ධජග්ගපරිත්තනම් වූ මෙය භාග්‍ය වතුන් වහන්සේ දෙසුහ. යමෙකුගේ ආණ ක්‍ෂේත්‍රයෙහි කෝටි සිය දහසක් සක්වල ආනුභාවය පවතීද යන මෙය සිහි කොට වනාහි යක්‍ෂ, වෝර, භයාදි දුක්වලින් මිදුන වුන්ගේ කෙළෙවරක් නැත. අන්‍යයන්ගේ දුක් සංසිදුවීම සිටිවා මෙය සිහි කරන්නා වනාහි අභසෙහි පවා පිහිටීමක් ලබයි. එහි කතා වස්තුව මෙයයි.

දීඝවාපිවෙනියමහි - දීඝවාපිවෙනියෙහි යනු යමාහි සුණුපිරියම් කිරීමේ ක්‍රියාව කරනු ලබන තරුණයෙක් කුඩා වේදිකා පාදයෙන් වැටී සෑ කුසෙන් පහළට වැටෙයි. යට සිටි හික්‍ෂු සංඝයා ඇවැත්නි ධජග්ග පිරිත සිහිකරවායි කිය. හෙතෙම මරණ හයින් බිය පත් වූයේ ධජග්ග පිරිත මා රකිවා'යි කිය. එකෙනෙහි මොහුට සෑ කුසෙන් ගඩොලු දෙකක් නික්මී හිනිමගක් වී සිටියේය. එළඹසිටි වැල් තරප්පුපේලිය මගින් බිමට බැස්සවීය. ඒ තරප්පු මෙහි සිටි ගඩොල් පිහිටි තැන්හිම පිහිටියහ. සුගතො සඤ්ඤා ඉදං වඤ්ඤා අථ නැවත අපරං අන්‍ය එතං කියන ලද අර්ථ සංග්‍රහය අවොව කිය අරක්‍ෂෙඤ්ඤා -පෙ- නොසියා යනු මහණෙනි, කැලයෙහි හෝ වාක්‍ෂමූල සේනාසනයෙහි හෝ ජන ශුන්‍ය ස්ථානයෙහි හෝ සම්බුදුන් සිහි කරවූ බුදුන් සිහි කරන්නා වූ තොපට හයක් නොවන්නේ යනු අර්ථයයි. ලොකජෙට්ඨං ලෝකයට අග්‍ර වූ නරාසභං උතුම් වූ සත්වයා බුද්ධං සච්ඤයන් වහන්සේ නො වෙ සරෙය්‍යාථං ඉදින් සිහි නොකරන්නාහු නම් අථ ඉන්පසු නීය්‍යානිකං සියලු දුකින් නික්වීමට කරුණු වූ, මනාකොට දේශනා කරන ලද බැවින් සුදෙසිතං යනු වේ. ධම්මං ධර්මය සිහිකරවූ

කියන ලද ආකාරය ඇති ධර්මය ඉදින් සිහි නොකරන්නේ නම් අනුතතරං උතුම් වූ පුඤ්ඤකෙවනතං සඛගං ආර්ය සංඝයා සිහිකරවූ, හිතබවේ මහණෙනි, බුදුන් ද, ධර්මය ද, ආර්ය සංඝයා ද මෙසේ සිහි කරන්නාවූන්ට භයං වා - ඡහිතතතං වා ලොම භංසො වා න හෙඤ්ඤි භයක් හෝ තැති ගැනීමක් හෝ ලොමු ධැහැ ගැනීමක් හෝ නොවන්නේය යනුයි.

සාරසු සමුවීම නම් වූ වතුභාණවාර අටයකටාවෙහි ධජග්ග පරිත්ත වර්ණනා නිමි.

බෞද්ධ චරිත වර්ණනාව

දැන් යම් මේ උප්පත්ති දේව උපද්‍රවයන් වැළැක්වීමේ පරමාර්ථයෙන් දෙසු පිරිතට පසුව විසුද්ධි දෙවියන් වූ මහා කාශ්‍යප හා මහා මොග්ගල්ලාන යන තෙරවරුන් හා සම්මාසම්බුදුවරුන්ට උපන් රෝග සංසිද්ධි සඳහා දෙසු බෞද්ධ චරිත වර්ණනා ලදී. එහි වර්ණනාක්‍රමය මෙසේය. එහි රාජගහෙ යනු මෙසේ නම් ඇති නගරයෙහි එය වනාහි මන්දාකු මහා ගෝවින්ද ආදීන් විසින් අල්වාගන්නා ලද බැවින් රාජගහයයි කියයි. අන්‍යයෝ ද මෙහි නොයෙක් ආකාරයෙන් වර්ණනා කරති. කුමක් හෙයින් ඔවුන් විසින් එම නගරයට මේ නම තබන ලද්දේ ද බුද්ධ කාලයෙහි ද, වතුචරිති කාලයෙහි ද ඒ මේ නගරය වෙයි. අනෙක් කාලයෙහි ශුන්‍ය වෙයි යනුයත් විසින් අල්ලා ගන්නා ලදුව ඔවුන්ගේ වාසස්ථානය වී සිටියි. මෙසේ ගොදුරුගම දක්වා වෙළඳවනයෙහි කලන්දක නිවාපෙ යයි නිවාසස්ථානය කිය. වෙළඳවනය යනු ඒ උයනට නමයි. එය වනාහි උණවලින් ද වටකරන ලද්දේ විය. දහඅටරියන් පවුරකින් ද ගොපුරද්වාරයෙන් ද යුක්ත වූ නිල් පැහැයෙන් බබළන සිත් ගන්නා නගරයක් හෙයින් වෙළඳවනයයි කියයි. මෙහි ලෙහෙනුන්ට ආහාර දුන්න.

එහෙයින් කලන්දක නිවාප යයි කියයි. කලඤ්ඤයේ නම් කාලකා යයි කියති. පෙර වනාහි එක්තරා රජෙක් එහි උයන් කෙළි පිණිස පැමිණ සුරාමදයෙන් මත්වූයේ දවල් නින්දෙන් නිදා ගත්තේය. ඔහුගේ පිරිවර ජනයාද නිදාගත්හ. සෙස්සෝ මල්පල ආදියෙන් පොළඹවනු ලබන්නාහු එහෙමෙහෙ ගියහ. ඉන්පසු රා ගඳින් බෙන සහිත ගසකින් කළු සර්පයෙන් නික්මී රජු ඉදිරියට යයි. එය දැක රුක්බද්දේවතාවෙක් රජුගේ ජීවිතය දෙමීමි ලෙහෙනෙකුගේ වේශයෙන් අවුත් කනවුලෙහි ගබ්ද කළේය. රජතුමා අවදිවීය. කළු සර්පයා නතර විය. රජ එය දැක මේ ලේනා විසින් මාගේ ජීවිතය බේරාදෙන ලදැ'යි එහි ලෙහෙනුන්ට ආහාර දෙන්නට නියම කළේය. අහස දානය පිළිබඳ සෝභාවද කරවීය. එහෙයින් එතැන් පටන් කලඤ්ඤනිවාපො කලන්දකනිවාප යයි ව්‍යවහාරයට පත්විය.

ආයසමා යන මෙම ප්‍රිය වචනය දීඝායුක යයි කියන ලද්දේ වෙයි. කසසප යනු තෙරුන්ගේ ගෝත්‍රනාමයයි. එය වනාහි මව්පියන් විසින් තබන ලද නම් වශයෙන් පිප්ප්ලී යයි කියයි. පුජනීය භාවයෙන් මහත්වූයේ ද එම කස්සප වූයේද මහාකසසපො නම් වේ. ගිහි කාලයේ පටන් වනාහි මෙතෙම ගුණමහත් භාවයෙන් සම්භාවනීය කුමාරකස්සපාදීහු හෝ ස්ථානකොට මෙතෙම මහාකස්සප යයි කියයි. පිප්ප්ලීගුහාසං යනු පුලිල ගසෙහි බෙන ගුහාව හෝ පුලිලගසෙන් ලකුණු කරන ලද පර්වත ගුහාව හෝ යම්සේ කියයි. ආබාධිකො යන මෙහි විසම වූ හේතූන් පැමිණ ඒවා මතු වී පෙළයි. පීඩාකරයි. යනුවෙන් ආබාධො නම් වේ. එම ආබාධය ඔහුට ඇත යනු ආබාධිකො නම් වේ. එයින්ම දුකට මෙයින් පැමිණියේ යනු දුකඛිනො නම් වේ. බාහුගිලානො යනු අධික ලෙස රෝගී වූ යනුයි. අත බො යනු එසමයෙහි සායණසමයං යනු සායණ්හ යයි කියන ලද කාලය සවස හෝ එක් සමයෙක අත්‍යන්ත සංයෝගයෙහි යෙදෙන වචනයකි. එහි නැගී සිටින ක්‍රියාව සම්බන්ධ වශයෙන් සවස එක් මොහොතක යන අර්ථය යෙදේ. ළඟට පැමිණීම, විමසීම ආදී ක්‍රියා වශයෙන් සවස යයි කියන ලද කාලයෙහි යනුයි. සමුහයාගෙන් ද වෙන් වූ නොයෙක් අරමුණුවලින් ද ඉවත් ව මනාකොට එක අරමුණකටම යෙදීම එක අරමුණක් ම ගැනීම එක අරමුණකම චිත්තයාගේ ඇලීම තනිව සිටීම වන හෙයින් පටිසල්ලානා නම් වේ. එලසමාපත්තියෙන් යන අර්ථයයි. වුට්ඨිනො යනු නැගී සිටියේ, වෙන්වූයේ දුරුවූයේ යන අර්ථයයි. යෙන යනු යම් තැනක යම් හෝ රෝගය

සංසිද්ධවන හේතුවෙන් එළඹිය යුතුයි. තෙන යනු එහි එම හේතුවෙන් හෝ එළඹියේය. නිසඡ්ඡ බො යනු හිඳ ගෙනම යනුයි. එනං යනු මේ කියනු ලබන වදන කවචිතෙ කසසප බමණියං යනු කාශ්‍යපයෙනි, කිම, ඔබ විසින් ඉවසන්නට උසුලන්නට හැකිද? කවචියාපනියං යනු කිම ඔබගේ ශරීරය පවත්වන්නට හැකිද? කවචි කිම පටිකකමනති යනු පිටුපසට යති, නවතින්, පිරිහොත්, නො අභිකකමනති යනු කිම ඉදිරියට නොයන්ද? නොවැඩෙත්ද? පටිකකමොසානං යනු කිම ඉවත්වීම අවසන් කොට ඇති භානිය කෙළවර නැතහොත් පටිකකමො ආසානං යනු පදවෙන් කිරීමයි ආසානං යනු ඒ දුක්ඛ වේදනාවන්ගේ පරිභානියයි. පඤ්ඤායති යනු පෙනේ. දැනගනියි. හෝ නො අභිකකමො යනු කිම, වැඩීමක් නොපෙනේ යනු අර්ථයයි.

න මෙ භනෙන බමණියං යනු ස්වාමීනි ඉවසිය හැකි බවක් නො වෙයි. න යාපනියං යනු ශරීරය සතර ඉරියව්වල පවත්වන්නට නො හැකිය. අභිකකමනති යනු මාගේ බලවත් දුක් වේදනාවෝ වැඩෙත් නො පටිකකමනති යනු නොපිරිහෙත් අභිකකමොසානං වැඩෙන පක්‍ෂය, නැතහොත් දැඩි දුක්වේදනාවන්ගේ වැඩිවීමක් වර්ධනයක් පෙනේ. පටිකකමො භානියක් නොපෙනේ යයි කිය. සතතා යනු ගණන වෙන්කොට දැක්වීමයි. ඉමෙ යනු කියනු ලබන ධර්මය දැක්වීමයි. කසසප යනු කලබලනැතිව ඇසීමට තෙරුන්ට කියයි. මයා යනු කතීාමාත්‍රය දක්වයි. බෞද්ධචරිතා යනු අවබෝධ කරන සත්ත්වයාගේ අංග වූ ඔහුගේ ධර්මයෝ යම් ධර්ම සාමග්‍රියකින් හෝ හෙතෙම අවබෝධ කරයි. සංසාර චක්‍රයෙන් හෝ නැගී සිටියි. චතුරායඪී සත්‍ය ධර්මයන් හෝ සාක්‍ෂාත් කරයි. එම අවබෝධයට පංගුචුවෝ මෙසේද බෞද්ධංගයෝය.

සමමදකධාතා යනු චතුරායඪී සත්‍ය අවබෝධ කරන්නාගේ අංග බැවින් කරුණු බැවින් බෞද්ධචරිතයෝ යයි ද, බෞද්ධචරිතයෝ නික්මයාම පෙන්වයි යනුවෙන් ද දක්වයි. "මහණෙනි, චක්‍රවර්ති රජුගේ පහළවීමෙන් සප්ත රතනයන්ගේ පහළවීම වෙයි. මහණෙනි, අරහත් සම්මා සම්බුද්ධ වූ තථාගතයන් වහන්සේගේ පහළවීමෙන් සප්ත බෞද්ධංගයන්ගේ පහළවීම වෙයි" යන ආදියෙන් ද මනාකොට අවිපරිත වශයෙන් කියන ලදී. භාවිතා යනු විවේක නිශ්‍රීත වූ විරාග නිශ්‍රීත වූ නිරෝධ නිශ්‍රීත වූ අත්තාර්ථ පරිණාම වශයෙන් ප්‍රතිපක්‍ෂපරිවර්ජන සිය සිය ප්‍රත්‍ය වශයෙන්

ද උපදවන ලද හෝ වඩන ලද යනුයි. බහුලීකතා යනු නැවත නැවත ඉපදවීම් වශයෙන් පුරුදු කරන ලද. අභිඤ්ඤාය යනු විශිෂ්ට සේ දකුණු ධර්මයන්ගේ දැන ගැනීම පිණිස සමෙබ්බාධාය යනු ආර්යමාර්ගය පිණිස. නිබ්බාණාය යනු නිවණ සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස. සංවනනනි යනු පවතින් අභිඤ්ඤාය යන ආදීන්ගෙන් බෝජ්ඣංගයන්ගේ ඇති සැටියෙන් තම කටයුතු කරන්නා වූ භූමිය නම් කියන ලදී. එයද වනාහි පතුරුකාර වෙයි. විදර්ශනාපාදකට්ඨානාය මාර්ගඵල යයි එහි විදර්ශනාවගේ උපදින කල්හි බොජ්ඣංගයෝ කාමච්චර වෙත්. විදර්ශනාපාදකට්ඨානාය උපදින කල්හි ලෝකොත්තය.

කතමෙ සත්ත යනු කියනු කැමති බව විමසීම. සතිසමෙබ්බාජ්ඣංගො යනු ප්‍රශස්ත වූ සුන්දර වූ හෝ බොජ්ඣංගො යනු සම්බොජ්ඣංග නම් වේ. සීහියම බොජ්ඣංග යයි සතිසම්බෙජ්ඣංග නම් වේ. සියලු තන්හි ක්‍රමය මෙය මැ'යි. සමමදකධානො යනු උපසථාන ලක්ෂණය භාවයෙන් සියලු වතුර්භූමික ධර්මයන්ගේ පෙරටුව හැසිරෙන බැවින් සියලු තැන්හි කැමැතිවිය යුතු බැවින් ද පළමුකොට දේශනා කරන ලද බැවින් ද අවිපරිත වශයෙන් කියන ලදී. භාවිතො යනු නූපන්නහුගේ ඉපදවීම පිණිස ද, උපන්නහුගේ වැඩීම හා පරිපූර්ණ බව පිණිස ද කුසලාදීන්හි ස්වභාව සාමාන්‍ය ලක්ෂණ අවබෝධ කිරීම් වශයෙන්ද පැවැති යෝනියෝ මනසිකාරයෙන් දැවීමැරීම් තථාදියෙන් වස්තුන් ප්‍රකට කිරීම් ඉන්ද්‍රිය සමබව ප්‍රතිපාදනාදියෙන් ද සත් ආකාරයන්ගෙන් ද වඩන ලද්දේ. විරියසමෙබ්බාජ්ඣංගො සමමදකධානො යනු උත්සාහ කිරීමේ ලක්ෂණය යයි ද "මහණෙනි, යම් සමයෙක වනාහි අප්‍රකට වූ සිත වෙයි ද එසමයෙහි විරිය සම්බොජ්ඣංගයාගේ වැඩීමට කාලයයි" යනුවෙන් ද මනා කොට කියන ලදී. භාවිතො යනු නූපන්නහුගේ ඉපදවීම පිණිස ද, උපන්නහුගේ වැඩීම හා පරිපූර්ණ බව පිණිස ද ප්‍රීතිය උපදවන යෝනියොමනසිකාරයෙන් ද බුද්ධානුස්සති ආදීන්ගෙන් ද එකොළොස් ආකාරයන්ගෙන් වඩනා ලද්දේ. පසසද්ධිසමෙබ්බාජ්ඣංගො සමමදකධානො යනු ධ්‍යානාදියට සමවැදීම ලක්ෂණය යයි ද, "මහණෙනි යම් සමයෙක වනාහි (උඩඟු) නොසන්සුන් සිත වෙයි ද, එසමයෙහි පස්සද්ධි සම්බොජ්ඣංගයාගේ වැඩීමට කාලය ය'යි ද මනාකොට කියන ලදී. භාවිතො යනු නූපන්නහුගේ උපදීම පිණිස ද, උපන්නහුගේ වැඩීම හා පරිපූර්ණ බව පිණිස ද එහි

යෝනි සෝ මනසිකාරයෙන් ද වස්තූන් ප්‍රකට කිරීම ඉන්ද්‍රිය සමබව ප්‍රතිපාදනාදියෙන් එකොළොස් ආකාරයන්ගෙන් වඩන ලද්දේ. උපෙක්ඛාසමිබොජ්ඣංගයො සමමදකඛානො යනු නුවණින් සලකා බැලීම් ලක්ෂණය යයි ද, "මහණෙනි, යම් සමයෙක (උඩඟු) නොසන්සුන් සිත වේද එසමයෙහි උපෙක්ඛා සමිබොජ්ඣංගයාගේ වැඩීම පිණිස කාලය යයි ද අවිපරිත වශයෙන් කියන ලදී.

භාවිතො යනු නූපන්නා වූ උපෙක්ඛා සමිබොජ්ඣංගයාගේ ඉපදවීම පිණිස ද උපන්නාහුගේ වැඩීම හා පරිපූර්ණ බව පිණිස ද කාය-චිත්ත-පස්සද්ධිත්ති යොනි සෝ මනසිකාරයෙන් ද ප්‍රණිත භෝජන සේවනය කිරීම් ආදියෙන් ද සත් ආකාරයන්ගෙන් ඉපදවීමෙන් ද වැඩීමෙන් ද සියල්ලන්ට අරහත් මගින් භාවනාව පරිපූර්ණ වෙයි. මෙහි ද යම් පරිද්දකින් වක්‍රවර්ති රජුගේ චක්‍රරත්නය සියලු රත්නයන්ට පෙරටුව යයි ද එසේම සති සමිබොජ්ඣංග රත්නය සියලු චතුර්භූමික ධර්මයන්ට පෙරටුම ගමන් කරයි. පෙරටුව යන අර්ථයෙන් වක්‍රවර්ති රජුගේ චක්‍රරත්නයට සමාන වේ. වක්‍රවර්ති රජුගේ රත්නයන්ගෙන් මහත් බව පිණිස උපත් ඉතා උසස් විශාල වූ මහත් වූ රත්නය හස්තිරත්නයයි. මේ ධර්ම විවය සමිබොජ්ඣංග රත්නය ද මහත් වූ ධර්ම සමූහය පිණිස උපත් ඉතා උසස් වූ විශාල වූ මහත් වූද හස්තිරත්නය ශීඝ්‍ර වූයේද, ඉක්මන් වූයේද, වේගවත් වූයේද වේ.

මේ විරිය සමිබොජ්ඣංග රත්නයද ශීඝ්‍ර වූයේද, ඉක්මන් වූයේද, වේගවත් වූයේද, මේ ශීඝ්‍ර වේගවත් ඉක්මන් අශ්ව රත්නය හා සමාන වේ. වක්‍රවර්ති රජුගේ මණිරත්නය අඳුර නැතිකරයි. ආලෝකය දක්වයි. මේ ප්‍රීතිසමිබොජ්ඣංග රත්නයද ඒකාන්ත කුසල් බැවින් කෙලෙස් අඳුර නැති කරයි. මහජාත ප්‍රත්‍යයාදී වශයෙන් ඤාණාලෝකය දක්වයි යන මේ අඳුර නැති කිරීම, හා ආලෝකය දක්වන බැවින්ද මණිරත්නය හා සමාන වේ. වක්‍රවර්ති රජුගේ ස්ත්‍රී රත්නය කයෙහි හා සිතෙහි දාහය හෙවත් දැවිල්ල සන්සිඳවයි. පරිදාහය ශාන්තියට පත් කරයි. මේ පස්සද්ධි සමිබොජ්ඣංග රත්නයද කාය, චිත්ත දාහය, සන්සිඳුවයි. පරිදාහය ශාන්තියට පත්කරයි යනුවෙන් ස්ත්‍රී රත්නය හා සමාන වෙයි. වක්‍රවර්ති රජුගේ ගෘහපති රත්නය කැමති කැමති මොහොතෙහි ධනය දීමෙන් සිතෙහි අවුල සිඳ දමා සිත එකඟ කරයි. ය'යි ගෘහපතිරත්නය හා

සමාන වෙයි. වක්‍රවර්ති රජුගේ පරිණායක රත්නය ද සියලු තන්හි කටයුතු සම්පාදනය කිරීමෙන් අල්ප වූ උත්සහවත් බවක් සම්බොජ්ඣකව රත්නයද සිත් ඉපදවීම, අප්‍රකට හා උද්ධව්ව (නොසන්සුන්බව) මුද්‍ර යෙදීම උපාය, මධ්‍යස්ථ වෙති තබන ලබන්නේ අල්ප වූ උත්සාහවත් බව ඇති කරයි. යන්නෙන් පරිණාය කරන්නය හා සමාන වේ.

වක්‍රවර්ති රජුගේ වක්‍රරත්නාදිය මෙන් මේ සප්තරතිය ඉපදීම් අර්ථයෙන් විභ්‍රීකානාර්ථයෙන් මහාර්සාර්ථයෙන් අසම්නාර්ථයෙන් දුර්ලභ දර්ශනාර්ථයෙන් පහත් නොවූ සප්තපරිභොගාර්ථයෙන් ද රත්නයේ යයි කියති. ඉමො බො කසසප සතන බොජ්ඣකවිතා යනු මුල් හා අවසාන වචනයයි. තගස හගව බොජ්ඣකවිතා තගස සුගත බොජ්ඣකවිතා යනු තෙරුන්ගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහිද, ධර්මයෙහි ද පැහැදීමෙන් දෙකුත් වරක් කියන වචනයයි. තගස යනු එකක් ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි යෙදෙයි. පිළිගැනීම් අර්ථයෙහි හෝ වැටෙයි. හගවා බොජ්ඣකවිතා යනු එක ලෙසකින් සුගත බොජ්ඣකවිතයෝය. එක ලෙසකින් මනාසේ දැනීම පිණිසද, මනා අවබෝධය පිණිසද, නිවණ පිණිසද එක් අංශයකින් පවතිත් යයි. කියන ලද්දේ වෙයි. එසේ නැතහොත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොජ්ඣකවිතයෝ මෙසේ යයි පිළිගනියි. ඉදමවොච යන ආදිය සම්බන්ධිකාරක වචනයයි. ඉදං යනු මේ සූත්‍රයයි. අතනමනො යනු තම සිත ප්‍රීති සුඛාදීන්ගෙන් හෝ ගන්නාලද සිතයි. හගවතො භාසිතං අභිනාන්දී යනු කියන ලද නිමිතිකොට අසා හෝ සතුටුවිය. කියන ලද්දේ හෝ යනු අර්ථයයි. කියනලද්ද පිළිගනියි යන අර්ථය හෝ වෙයි. චුට්ඨානිච යනු නැගී සිටියේය. යන්නයි. චුට්ඨනි ච යන මෙයම හෝ පාඨයයි. චුට්ඨාය වා අසිවා යනුද වේ.

නැගිට හෝ විය යනුයි. තථා පභීනො වායසමනො මහා කසසපසස සො ආබාධො අහොසී යනු මේ බොජ්ඣකවිත භාවනාව මනාකොට අසන තෙරුන්ට වනාහි මෙම අදහස විය. පැවිදි වූ දවසෙන් සත්වෙති දවසෙහි සත්‍යයන් සම්පූර්ණයෙන් අවබෝධ කළ මට මේ බොජ්ඣකවිතයෝ පහළ වූහ. ඉක්බිති ඔහුගේ නික්මීම වනාහි ශාස්තෘ ශාසනය යයි සිතීමෙන් ලය පහත් විය. උපාදා රූපය පිරිසිදු විය. තෙළුම් කොළයෙහි වැටුන වතුර බිංදුව මෙන් ශරීරයෙන් රෝගය ඉවතට පෙරළා දමා ගියේය. එහෙයින් තථා පභීනො වායසමනො මහා කසසපසස,

සො ආබාධො අහොසි යනුවෙන් කියන ලදී. යම් සේ නැවත නො උපදින්නේද එසේ ප්‍රහීන වූයේ විය. යන අර්ථයයි. දෙවෙනි තුන්වෙනි බෞද්ධ චරිතයන්හිදී ක්‍රමය මෙයමැයි දෙවැන්නෙහි වනාහි. ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ යනු ගිජ්ඣකුටෙයෝ මෙම කැටයන්හි වාසය කළාහුය යනු හෝ මෙහි මුදුන් ගිජ්ඣකුටෙයන්ට සමානය. එහෙයින් එම පර්වතයට ගජ්ඣකුට යයි කියයි. ඒ ගජ්ඣකුට පර්වතයෙහි සෙසස් පහසුවෙන් දැන හැකිය. තුන් වැන්නෙහි පටිභනතු තං වුඤ්ඤ බෞද්ධ චරිතය යනු ඒ පිටියන්ත එයට උපලක්ෂණ කොට බෞද්ධ චරිතයේ බබළන්නවා, දිළිසෙන්නවා, බැබළෙන්නවා, සත්‍යයේ වැටහෙන්නවා, අවබෝධවෙන්නවා, තේරුම් ගනින්නවා බෞද්ධ චරිත භාවනාහි කියනු මැනවි යනු කියන ලද්දේ වෙයි. සමනුසොදා යනු සතුටුවෙන පළිගන්නේ යනුයි. ඉතිරි ටික පහසුවෙන් දැන් හැකිය. මේ ජනයන් තුන්දෙනාගේ වනාහි පර්වත පාදයන්හි පිපුණු වීඝ්‍ර වාසයාගේ වාත ස්පර්ශයෙන් උපන් මද සිහිල් උන ආබාධය යයි දැනගතය.

සාරස්සමුච්චය නම් වතුභාණවාර අට්ඨකථාවෙහි බෞද්ධ චරිත සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

ගිරිමානන්ද සූත්‍ර වර්ණනාව

දැන් යම් මේ රෝග සංසිද්ධීම පිණිස දෙසූ බොජ්ඣංගයන්ට පසුව ඒ සඳහාම දෙසූ එයින් අමතර වූ නිශ්‍රයධර්ම සමුහය තත් වූ පරිද්දෙන් තම කටයුතු කිරීමේ භූමිය දක්වන්නා වූ ගිරිමානන්ද සූත්‍රය ඇතුළත් කරන ලදී. එහි වර්ණනාවිධිය පැමිණියේ ය. සාධු යනු ඉල්ලීම් අනුකම්පං උපාදාය යනු ගිරිමානන්ද තෙරුන් කෙරෙහි කරුණාව නිසා සවෙ භාසෙය්‍යාසී යනු කියන්නේ නම් යං යම් කරුණකින් සුඛවා යනු ඇසීමේ හේතුවයි ධානසො යනු ඤාණයකින් පටිපපසමෙහය්‍ය සංසිද්ධීමට යන්නේය. එතං ධානං විජජති බො යනු මේ කාරණය ඇත. විදාමාන වේය යන තේරුමයි. කතමා දස යනු කියනු කැමැත්ත විමසීමයි. පළමුවැන්න කියාදීම කොට දක්වන්නට අනිවච්චසඤ්ඤා - යනාදිය කිය. එහි අනිවච්චසඤ්ඤා යනු පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන්ගේ ඇතිවීම නැතිවීම, වෙනස් ස්වභාවයකට පත්වීම, අල්වාගෙන ලද්දේ පඤ්චස්කන්ධයන්හි අනිත්‍යයයි. උපදවන සඤ්ඤාවයි. එහි උදය නම් භටගන්නා ලක්‍ෂණයයි. එය නම් වෙනස්වන ලක්‍ෂණයයි. අන්‍යථාත්‍වය නම් දිරීමයි. ඇතිවීම නැතිවීම අත් ස්වභාවයකට පත්වීම ගැනීමෙන් අනිත්‍ය ලක්‍ෂණය දක්වයි. ඇතිවීම, නැතිවීම වෙනස් වීම යන ස්වභාවයන්ගෙන් වනාහි ස්කන්ධ පඤ්චකය අනිත්‍යයයි කියයි. යමක වනාහි ස්වභාවයෙන් ස්කන්ධ පඤ්චකය අනිත්‍ය යයි කියයි ද එය අනිත්‍ය ලක්‍ෂණ යයි.

එනිසාම එය අනිත්‍ය යයි සලකනු කරයි. අනිත්‍ය ලක්‍ෂණය ද උදයච්චයයන්ගේ සිහි නොකිරීම ඇති බැවින්, වැසුනු බැවින් නොවැටහේ. ඇතිවීම නැතිවීම වනාහි විමසා බලා සන්නතියගේ බිඳ දැමීම නිසා අනිත්‍ය ලක්‍ෂණය අවස්ථාවට අනුව සිහි ඇත්තේ වැටහේ. මනාකොට ඇතිවීම නැතිවීම සලකන තැනැත්තාට පූර්වාපර වශයෙන් පවතිනු ලබන්නා වූ ධර්මයන්ගේ අන්‍යභාවය සැලකීමෙන් සන්නතියගේ විවෘත කළ බැවින් ධර්මය සම්බන්ධ බැවින් නොවැටහේ. ඉක්බිති යකඩ කුරුමෙන් සම්බන්ධයක් නැති බැවින් ඉතා යහපත් ලෙසින් අනිත්‍ය ලක්‍ෂණය ප්‍රකට වෙයි. දුක්ඛ ලක්‍ෂණයට පිරිවර වූ අශුභයන්ගෙන්ද දුකට හේතු වූ ආදීනවයන්ගෙන්ද "යමක් අනිත්‍ය නම් එය දුකකි" යයි වචනයෙන් ද දුක්ඛ සඤ්ඤාව ද නය වශයෙන් දක්වන ලද්දේම වෙයි.

එහෙයින් නිතර නැවත පෙළීම් ආකාර වූ දුක්ඛලක්‍ෂණයයි. නැවත පෙළීම නම් යම්සේ ගන්නා ලද ඇතිවීම් නැතිවීම් වශයෙන් සංස්කාරයන්ගේ නිතර නැවත පෙළෙනු ලබන බවද වළක්වනු ලබන බවද දුක්ඛ ලක්‍ෂණය ද නිතර නැවත එකට පෙළීමගේ මෙතෙහි නොකරන්නා වූ ඉරියව්වලින් වැසුණු බැවින් නොවැටහේ. නිතර එකට නැවත පෙළීම වනාහි සිහිකොට ඉරියව්වෙහි ලැබෙන්නා වූ දුක වසන බව විවෘත වූකල්හි දුක්ඛ ලක්‍ෂණය අවස්ථාව අනුව සිහි ඇත්තේ වැටහේ. එසේ ඉරියව්වලින් වැසුණු බැවින් දුක්ඛ ලක්‍ෂණය නොවැටහේ. ඒ ඉරියව්වු ද නිතර එකට නැවත පෙළීම සිහි කිරීමෙන් වසන ලද්දාහු වෙන් එක් ඉරියව්වෙක්හි උපන් දුක්ඛයාගේ දුරු කරන්නා ඉරියව් අතර එය වයන්තෙකු මෙන් වෙයි. මෙසේ අනෙක් ඉරියව්වලද වනාහි ඒ ඒ දුකට පිළියම් බවෙහි ඇති පරිද්දෙන් දන්නා ලද කල්හි ඒ දැක වසන්නා බව විවෘත කරන ලද්දේ නම් වෙයි. සංස්කාරයන්ගේ නිරතුරුව දුකින් වඩනා ලද බැවින් ප්‍රකට බැවින් එහෙයින් නිතර එකට නැවත පෙළීම සිහිකොට ඉරියව්වෙහි ලබනු ලබන දුකවසනවට විවෘත කළ කල්හි දුක අවස්ථාව අනුව සිහියෙන් වැටහේ.

අනන්තසංස්කාර යනු නැවත පෙළීම් අර්ථයෙන් ආයතනභාවයෙන් දක්වන ලද දුක්ඛයෙහි වූ පඤ්චස්ඤායෙහි තම වසයෙහි නොවෙන්නා ආකාර සංඛ්‍යාත වූ අනාත්ම ලක්‍ෂණයෙන් ගන්නා ලද අනාත්මයයි. උපදින සංස්කාරවයි. අනාත්ම ලක්‍ෂණය ද වෙන් කරන ලද නොයෙක් ධාතූන්ගේ මෙතෙහි නොකරන්නා වූ සණයෙන් වැසුණු බැවින් නොවැටහේ. නොයෙක් ධාතූන් වනාහි වෙන්කොට පඨවිධාතූව අනිකකි. ආපො ධාතූව අනිකකි. යන ආදියෙන් ද එස්සය අනිකකි වේදනාව අනිකකි ආදියෙන් ද වෙන් වෙන් කොට සණය වෙන් කළ කල්හි සමුහ ගුණයෙහි ද, කෘත්‍යාරම්මණ සණයෙහි ද හේදයෙන් අනාත්ම ලක්‍ෂණය අවස්ථාව අනුව සිහියෙන් වැටහේ.

යම් මෙය ඔවුනොවුන් පැතුමාර්ගයක් හටගත් කල්හි රූපාරූප ධර්මයන්හි එක්තැනක පිහිටුවීම වශයෙන් නොපිරිමදින ලද සංස්කාරයන් සමඟ ගනු ලබන සමුහ බව වේද එසේ ඒ ඒ ධර්මයන්ගේ කෘත්‍යහේදයාගේ ඇති කල්හි ද නැවත නියත බවෙහි එකක් වශයෙන් ගනු ලබන කෘත්‍ය ඇති බැවින් එසේ ආරම්මණ ධර්මයන්ගේ ඇති

කල්හිද අරමුණු කිරීමේ හේදයෙහි එකක් වශයෙන් ගනු ලබන්නා වූ ආරම්භණයන් සහ බවද ධාතු ශූන්‍ය බැවින් වෙන් කොට දක්නා ලබන කල්හි අනිත් පරිමදිනු ලබන පෙණ පිඩ මෙන් ඤාණ දශයක් පමණ වූ කාලයට යයි. ප්‍රත්‍යය අනුව වෙන්වනු ලබන්නා වූ මොවුහු ශූන්‍ය වූ ධර්ම මාත්‍රයෝ යයි තම වසයෙහි නොපවත්නා වූ ආකාර සංඛ්‍යාත අනාත්මලක්‍ෂණය වඩා හොඳින් ප්‍රකට වෙයි. අසුභසඤ්ඤා යනු මෙහි වනාහි කේසාදී කොට්ඨාශයන්හි අසුභාකාරය ගෙන උපදින්නා වූ සඤ්ඤාවයි. ආදීනවසඤ්ඤා යනු මේ කය බොහෝ දොස් සහිත යයි කයෙහි සතුටු නොවිය යුතු ආකාරය ගෙන උපදින්නා වූ සඤ්ඤාවයි. පහාණසඤ්ඤා යනු පඤ්චවිධ වූ ප්‍රහාණ ධර්මය අරමුණු කොට උපදවන්නා වූ සඤ්ඤාවයි. නිරොධසඤ්ඤා යනු නිරෝධය අරමුණු කොට උපදවන්නා වූ සඤ්ඤාවයි. සබ්බලොකෙ අනහිරතසඤ්ඤා යනු සියලුම ත්‍රිධාතුක ලෝකයෙහි කළකිරුණු සඤ්ඤාවයි. සබ්බසම්ඛාරොසු අනිවච්චසඤ්ඤා යනු සියලුම හේතුන්ගෙන් උපන් දේවල්හි අනිත්‍ය යයි උපදින සඤ්ඤාවයි. ආනාපානසනී යනු ආශ්වාස ප්‍රාශ්වාස දෙක ගන්නා ලද සඤ්ඤාවයි. මෙසේ දක්වන ලද දස සඤ්ඤාවන්හි අනිත්‍ය සංඥාව පෙන්වන්නට ආනන්දයෙහි අනිත්‍ය සංඥාව කෙසේදැයි කීහ.

එහි ඉධානන්ද හිකඬු යනු ආනන්දයෙහි, මේ සාසනයෙහි හික්‍ෂුව යනුයි. මේ ඉධ ශබ්දය වනාහි අනිත්‍ය සඤ්ඤාව උපදවන පුද්ගලයාට ඇසුරු කළ යුතු වූ සාසනය දැක්වීම ද ඉන් පිටස්තර සාසනයාගේ එබඳු ස්වභාවයක් නැතැයි කීමද වේ. මෙය ද කියන ලද්දේය. "මහණෙනි, මේ සාසනයෙහි ම ශ්‍රමණයා ද වේ. අන්‍ය වූ පරප්‍රවාදයෝ ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස් ය. යනුයි භාවනාවට සුදුසු සේනාසනයක් දක්වන්නට අරඤ්ඤාගත වැ යන ආදිය කීහ. එහි අරඤ්ඤාගතො යනු "ඉන්ද්‍රබිලයෙන් පිටත නික්මී හමුවන මේ සියලු වනය ආරණ්‍යය නම් වේ" "දුනු පන්සියයකින් පසුව එන සේනාසනය ආරණ්‍යය නම් වේ" මෙසේ කියන ලද ලක්‍ෂණ ඇති ආරණ්‍යයන්හි කිසියම් වෙන්වීමේ සුවයක් වේ නම් එය අරඤ්ඤාගතො යනු වේ. රුකබමුලගතො යනු රුක් සමීපයට ගියේ යනුයි. සුඤ්ඤාගාරගතො යනු ශූන්‍ය වූ වෙන් වූ අවකාශය ඇති තැනකට ගියේ යනුයි. මෙහි ද ආරණ්‍යයද වෘක්‍ෂමූලය ද හැර අනෙක් සප්තවිධ සේනාසනයට ගියේ ශූන්‍යගාරයකට ගියේ යයි කියන්නට වී. මෙසේ මෙහි සාතුත්‍රයට අනුකූල වූද ධාතුචරියාවට අනුකූලවද භාවනාවට සුදුසුවූද

සේනාසනය දක්වන ලද්දේ වෙයි. ඉති පටිසංඤ්චිකධනී යනු මෙසේ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කරයි. රූපං යනු යම්කිසි වෙනස්වීමේ ලක්‍ෂණය රූප නම් වේ. අනිච්චං යනු නිත්‍ය නොවේ. ක්‍ෂය වන විනාශ වන ස්වභාවයෙන් යුක්ත හෙයින් නිත්‍යයයි නොඵලඹිය යුතුයි. වේදනා යනු යම්කිසිවක් විඳිම් ලක්‍ෂණයෙන් යුත් වේදනාව ක්‍ෂයවන විනාශ වන අර්ථයෙන් අනිත්‍ය වේ. සංඤ්ඤා යනු යම් කිසිවක් හැඳින්ගතද ලක්‍ෂණය වූ සංඤ්ඤාව ක්‍ෂය වන විනාශ වන අර්ථයෙන් අනිත්‍ය වේ. සංඛාරං යනු යම් කිසිවක් සකස් කරන ලක්‍ෂණය වූ සංස්කාරයෝ ක්‍ෂය වන විනාශ වන අර්ථයෙන් අනිත්‍ය වේ. සංඤ්ඤා යනු යම් කිසිවක් හැඳින්ගන්නා ලක්‍ෂණය වූ සංඤ්ඤාව ක්‍ෂය වන විනාශ වන අර්ථයෙන් අනිත්‍ය වේ. සංඛාරා යනු යම් කිසිවක් සකස් කරන ලක්‍ෂණය වූ සංස්කාරයෝ ක්‍ෂය වන විනාශ වන අර්ථයෙන් අනිත්‍ය වේ. ඉති ඉමෙසු යනු මෙසේ මූලින් කියන ලද මේවායේ පිළිවෙල වනාහි ජනයාට සුවසේ ගැනීම පිණිස සෑප ආදියට ද විෂය වූ ඔළාරික වූ පළමුවෙනි රූපස්කන්ධය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙසුහ. ඉන්පසු ඉෂ්ටානිෂ්ට රූප සංඤ්ඤාව ද වින්දයුතු වූ වේදනාව ද යම් විඳියි ද එය දැනියි යනුවෙන් මෙසේ වේදනා විෂයගේ ආකාරය ගන්නාලද සංඤ්ඤාව සංඤ්ඤා වශයෙන් මනාකොට සකස් කළ සංස්කාරයන් හා ඒවායේ වේදනාදියට නිශ්‍රය වූ ඒවාට අධිපති වූද විඤ්ඤාණය දෙසුහ.

පඤ්චස්‍ර යනු සියලු සංඛිත සමාන කොටස සමඟ ගිය බැවින් තමා කෙරෙහි සමාන කොටස් ඇති වස්තුවගේ මෙය පරම වශයෙන් අන්‍යයන්ගේ ද එය අවහිර කිරීමෙන් ද අධුවැඩි නොවීමෙන් ද පසෙහි යන තේරුමයි. උපාදානකධ්‍යෙධස්ස යනු උපාදානයන්ට ගෝචර වූ ස්කන්ධයන්හි අනිච්චානුපසංඝී විහරනී යනු අනිත්‍ය ලක්‍ෂණය තමා සමාන ලක්‍ෂණයෙන් සලකන්නේ ලක්‍ෂණ ගැනීමේ ක්‍රමයෙන් දක්බල ලක්‍ෂණය ද අනාත්ම ලක්‍ෂණය ද ගනු ලැබේ. ගිලන් හල ගිලන් බව, ගිලන් බව ඇති කරන නොගැලපෙනදේ පාවිච්චි කරන ගිලනා ද හිරගෙට හේතුවන දේ කරන අපරාධ කරන්නෝද බදුන් බොජුන් ව්‍යඤ්ජන වළඳවන්නා ද වළඳන තැනැත්තෝ ද ඔවුන්ට අනුපිළිවෙළින් උපමාවෙන් සංකේෂ්පයෙන් පඤ්චුපාදානකධ්‍යයෝ කඩුවක් ඔසවාගත් විරුද්ධකාරයෙකු මෙන්ද, බරක් වශයෙන් ද අනුභව කරන්නෙකු වශයෙන් ද අනිත්‍ය දුක්ඛ, අනාත්ම සංඛ්‍යාත වධකයෙකු වශයෙන් ද දත යුක්තාහ. විස්තර වශයෙන් වනාහි

මෙහි රූපය ස්පර්ශ කිරීමෙන් සහනයක් නොමැති හෙයින් පෙණපිඩක් මෙන් දතයුතුය. මෙහොතක් සිත් පිනවන හෙයින් වේදනාව දිය බුබුලක් මෙන් ද මුළාවට පත්කරන හෙයින් සඤ්ඤාව මිරිගවක් මෙන්ද, අසාර වූවක් බැවින් සංස්කාරයෝ කෙසෙල් කදක් මෙන් ද, රැවටීම නිසා විඤ්ඤාණය මායාවක් මෙන් ද විශේෂ වශයෙන් ද ඉතා මහත් වූද තම ශරීර රූපය අසුභයයි දතයුතුයි. වේදනාව ත්‍රිවිධ දුක්ඛභාවයෙන් නොමිදුනු හෙයින් දුක් යයි ද සඤ්ඤා සංස්කාරයෝ තමාට යටහත්ව නොපවත්නා හෙයින් අනාත්ම යයි ද විඤ්ඤාණය ඇතිවීම නැතිවීම ස්වභාවකොට ඇති හෙයින් අනිත්‍ය යයි ද දත යුත්තේ ය. මෙසේ සංකේෂ වශයෙන් බලන්නේ ස්කන්ධයන්ගෙන් නොවෙහෙසෙයි. විස්තර වශයෙන් බලන්නේ අසාරයන්හි සාර යයි දැකීම නොවෙයි. විශේෂ වශයෙන් ද බලන්නේ ආහාරය එසේ යයි පිළිගනී. විපර්යාසය දුරුකරයි. ඕසයන් තරණය කරයි.

අනත්තසඤ්ඤා නිර්දේශයෙහි (රූපයාගේ හැපීමට) වක්‍රය යනු රූපාභිසාතයට සුදුසු භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණය දකිනු කැමැති බවට හේතු වූ කර්මයෙන් හටගන්නා භූතප්‍රසාද ලක්‍ෂණය හෝ රූපය ආශ්වාදනය කරන්නා වූ හෝ ප්‍රකට කරන්නා වූ හෝ ඇසයි. අනත්තා යනු ආත්මයක් නොවෙයි ආත්මවත් වූවක් ද නොවෙයි. කවර හෙයින් ද, හටගැනීමට පෙර කොහිත් හෝ නොපැමිණීමෙන් ද විනාශයෙන් උඩ කොහිවත් නො නික්මීමෙන් ද ඉක්බිති හටගැනීමට පෙර නොපිළිල ද ස්වභාවය ඇතිහෙයින් විනාශයෙන් උඹ හාත්පසින් බිදුනු ස්වභාවය ඇති හෙයින් පූර්වාන්ත අපරාන්ත වශයෙන් ඒකාන්තයෙන් මධ්‍යයෙහි ප්‍රත්‍යයට අයත් පැවැත්ම ඇති හෙයින් තම වසයෙහි නොපවත්නා හෙයින් හෝ මෙසේ සියලු තන්හි අනාත්ම හේතුව දත යුතුයි. රූපං යනු ඇසෙහි හැපෙන ලක්‍ෂණයයි. වර්ණයෙහි වෙනසට පැමිණෙනු ලබන හෘදයගතභාවය ප්‍රකාශ කරන රූපායතනයයි. අනත්තා යනු ආත්මය නොවෙයි. ආත්මවත් ද නොවෙයි. තම වසයෙහි නොපවත්නා බැවින් ආත්මසාරයක් නොමැති බව හෝ සොතං යනු ශබ්දයාගේ හැපීමට සුදුසු භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණය අසනු කැමති බවට හේතුවන කර්මයෙන් හටගත් භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණය හෝ සෝත නම් වේ. අනත්තා යනු කියන ලද අර්ථයමැ'යි මත්තෙහි ද එසේය. සඳූ යනු කතෙහි හැපෙන ලක්‍ෂණය වූ ශබ්දයෝයි. සාණං යනු ගඳ සුවඳ හැපීමට සුදුසු භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණයයි. ආඝ්‍රාණය කිරීමට

කැමැති බව නිසා කර්මයෙන් හටගත් භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂ්‍යය හෝ සාණ නම් වේ. ගන්ධා යනු ගඳ සුවඳ හැපීමේ ලක්‍ෂණය වූ ගන්ධයයි. ජීවිතා යනු රසය හැපීමට සුදුසු භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණයයි. ආඝ්‍රාණය කරන්නට කැමති බව නිසා කර්මයෙන් හටගත් භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණය හෝ ජීවිතා නම් වේ. රසා යනු දිවෙහි හැපෙන ලක්‍ෂණය වූ රසයයි. කායො යනු ඵොට්ඨබ්බය හැපීමට සුදුසු භූතප්‍රසාද ලක්‍ෂණයයි. ස්පර්ශ කරනු කැමැත්ත නිසා කර්මයෙන් හටගත් භූත ප්‍රසාද ලක්‍ෂණය හෝ කයයි. ඵොට්ඨබ්බා යනු කයෙහි හැපීමට සුදුසු ලක්‍ෂණයයි. ආපෝ ධාතුවෙන් තොර වූ භූතත්‍රය සංඛ්‍යාත ස්පර්ශ කළයුතු ඵොට්ඨබ්බයයි. සිතන ලක්‍ෂණය - මනෝ නම් වේ ස්වකීය ලක්‍ෂණය දැරීමෙන්. ධම්මා නම් වේ. දකිමි යනු චක්ඛු නම් වේ.

රූපය විදිසි, ප්‍රකට කරයි යනු අර්ථයයි. ප්‍රකාශ කරයි යනු රූප නම් වේ. වර්ණ වෙනසට පැමිණෙනු ලබන හදවතට ගිය ස්වභාවය ප්‍රකාශ කෙරෙයි යන අර්ථයයි. අසයි - යනු සොන නම් වේ. ගමන් කරත් යනු සද්ද නම් වේ. කතා කරත් යනු අර්ථයයි. ආඝ්‍රාණය කරයි යනු සාණ නම් වේ. ගඳ සුවඳ හමත් යනු ගන්ධා නම් වේ. (හේතුව) තමාගේ වස්තුව ප්‍රකාශ කරත් යන අර්ථයයි. ජීවිතය කැඳවයි යනු ජීවිතා නම් වේ. රසය යන එය ඇත්තේනුයි රසා නම් වේ. රස විඳිත් යන අර්ථයයි. තුන්සිත වූ ආශ්‍රවසහිත ධර්මයන්ගේ ඉපදීම කායො යනු වේ. කායො යනු අප්පත්තිදේශයයි. ස්පර්ශ කෙරෙනු'යි ඵොට්ඨබ්බා නම් වේ. අවබෝධ කරයි යනු මනෝ යනු වේ. තමාගේ ලක්‍ෂණය දරත් යනු ධම්මා නම් වේ. සයක් වූ විඤ්ඤාණකායයන්ගේ අරමුණු වෙන් කිරීමෙන් දොළහක්ම වූ ආයතනයෝ කියන ලද්දානුය. දේශනා ක්‍රමයෙන් අධ්‍යාත්මික ආයතනයන්හි උදාහරණ සහිත වූ පටිඝය සහිත වූ අරමුණු ඇති හෙයින් චක්ඛායතනය ප්‍රකට යයි පළමුකොට දේශනා කරන ලද්දේය. ඉන්පසු නිදර්ශන රහිත වූ පටිඝය සහිත වූ අරමුණු ඇති සෝතායනාදිහු දක්වන ලදහ. එසේ වුවත් දස්සනානුත්තරියා සවණානුත්තරිය හේතු භාවයෙන් බොහෝ උපකාර ඇති බැවින් අධ්‍යාත්මයෙහි වූ චක්ඛායතනය සෝතායතනාදිය පළමුකොට දෙසන ලදහ. ඉන්පසු සාණායතනාදී තුන පහක් වූ ගෝචර විෂය ඇති හෙයින් කෙළවර මනායතනය ද, චක්ඛායතනාදීන්ගේ වනාහි ගොදුරු බැවින් එයට පසුව පිටත පවතින

රූපායතනාදිය ද තවද විඤ්ඤාණය උපදවන හේතුවෙන් කිරීමෙන් ද මොවුන්ගේ මේ ක්‍රමය දත යුතුයි. මෙයද කියන ලද්දේ ය.

“අූසද රූපයන්ද නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය උපදී. ...පෙ... මනසද ධර්මයන් ද නිසා මනෝ විඤ්ඤාණය උපදී” යනුවෙනි. මනායතනය ධම්මායතනයෙහි එක් කොටසකි. යන මේ අර්ධ ඒකාදසායතනය රූපය’යි යනාදියෙහි නවායතනය ධර්ම වශයෙන් එකක්මය. ක්‍රිවිධ වූ ඓවාට්ඨබ්බායතනය අසුනව විධ වූ මනායතනයයි. ස්කන්ධත්‍රය සුක්‍ෂමරූප නිබ්බාණ වශයෙන් හැටනම විධ වූ ධර්මායතනයයි. මේ සියල්ල ප්‍රත්‍යයාදී ප්‍රභේදයෙන් අනන්තය. මෙහි සියලුම සංඛිත ආයතනයෝ නොපැමිණීම් වශයෙන් ද නොනික්මීම් වශයෙන් ද උත්සාහ නොකිරීම් වශයෙන් ද නොයෙදීම් වශයෙන් ද දත යුත්තාහ. තවද අජ්ඣන්තිකයෝ ශුන්‍ය වූ ගමක් මෙන් දත යුත්තාහ. ධූව සුභ සුඛ ආත්ම භාවයෙන් තොරව හෙයින් බාහිර ආයතනයෝ ගම්පහරණ සොරුන් මෙන් අජ්ඣන්තිකයන්ගේ හැපීම ඇති කරන ලද බැවින් ලෝකයාගේ වනාහි රූප වේදනාදීන්හි නොසිද පැවැත්ම ගන්නාට බලවත් බැවින් එය නැවැත්වීම පිණිස ස්කන්ධයන්හි අනිත්‍ය සංඥාව ගන්නා ලදී. වක්ඛු සෝතාදීන්හි ආත්ම වශයෙන් ගැනීමගේ බලවත් බැවින් එය නැවැත්වීම පිණිස ආයතනයන්හි අනාත්ම සංඥාව ගන්නා ලදී.

මෙහි ද මූලින් කියන ලද ලක්‍ෂණයන් ගැනීමේ ක්‍රමයෙන් අනාත්ම ලක්‍ෂණයෝ ද යෙදිය යුත්තාහ. “ඡසු අජ්ඣන්තික බාහිරෙසු” යයි පොතෙහි පාඨයක් පෙනේ. එය ඡ අජ්ඣන්තික බාහිරෙසු” යන පාඨයෙන් විය යුතුයි. සු යනු නිපාත මාත්‍රයක් හෝ වෙයි. එසේ ඇති කල්හි ඡ අජ්ඣන්තිකෙසු ඡ බාහිරෙසු යනුවෙන් ඡ ශබ්දය වෙන වෙනම සම්බන්ධව අනුව යන්නේ ය. සමාස බැවින් අජ්ඣන්තික බාහිරා යන එකම භයක් වශයෙන් පැමිණේ. ආත්මග්‍රාහ හේතුව වී තමා කෙරෙහි වන්නා වූ ඒවායේ හෝ එය තමන්ගේ අධිකාර්‍ය එහි ද්වාරභාවයෙන් පවතින්නාවූ ද අධ්‍යාත්මික වූවෝ එයින් පිටත වූවාහු වනාහි ඉන්ද්‍රියබද්ධ හෝ අනිඤ්ඤ බද්ධ හෝ රූපාදිහු බාහිර ආයතනයෝ වෙත්. ආයතනෙසු යනු වක්‍ෂුරූපාදීන්හි ඒ ඒ ද්වාරාරම්මණයෝ වූ විත්ත වෛතසිත ධර්මයෝ අනුභවන ආදීන්ගේ යම් කාර්‍යයකින් දීර්ඝවෙත්. නැගිටින්නටත්, උත්සහ කරත්. ඔවුහු වනාහි වෘද්ධියට පත් වූ ධර්මයෙහි මොවුන් පතුරුවත්.

විස්තර කරත් යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙයද නොදන් කෙළවර ඇති සංසාරයෙහි ගමන ඉතා දීර්ඝ වූ සංසාර දුක්ඛය දක්වා නොනවතියි. ඒතාක් නයක් පවත්වත් යනු ආයතනයෝ නම් වෙත්. තව ද අරුපී සත්ත්වයන්ට නිවාසස්ථාන වන බැවින් ද, ආකාරයක් වන බැවින්ද, එක්තැන්වන තැනක් වන බැවින්ද උපදින දේසයක් වන බැවින් ද හේතුවක් වන බැවින් ද ආයතනයෝ යයි දත යුත්තාහ. ඒ ආයතනයන්හි අනත්තානුපසයි විහරති යනු අනාත්ම බැවින් අනාත්මලක්ෂණය අනුව බලන්නේ වාසය කරයි. අශුභසංඥා නිර්දේශයෙහි යමක් කිවයුතු ද එය මුලින් ද්වන්තිංසාකාරයෙහි කියන ලද්දේමය.

ඉති යනු මෙසේ ඉමසමීං කායෙ අසුභානුපසයි යනු තමාගේ මවිපියන් නිසා හටගත් ශරීරයෙහි අශුභ වූ ස්වභාවය ඇති පිළිකුල් ස්වභාවය ඇති කය හෝ පිළිකුල් වශයෙන් ඤාණයෙන් බලන්නේ යන අර්ථයයි. ආදීනවසංඥා නිර්දේශයෙහි අයං කායො යනු මේ මවිපියන්ගෙන් හටගත් ශරීරයයි. බහු දුකෙකා යනු බොහෝ ආකාරවූ දුකට හේතුවයි. බහු ආදීනවො යනු බොහෝ උපද්‍රවය බොහෝ සතුවුවිය නොහැකි ආකාර ඇති යනුයි. බොහෝ හේතු වන බවයි. ඉති ඉමසමීං කායෙ යනු මෙසේ මේ මවිපියන්ගෙන් හටගත් ශරීරයෙහි විවිධා යනු නොයෙක් ආකාරයෝ ආබාධා යනු දුක් එළවන ආබාධයෝ ය. එයින්ම සීත, උෂ්ණ, බඩගින්න, පිපාසය, මළ මුත්‍ර ආදීන්ගේ ද රෝග ද සංග්‍රහ වේ. සෙය්‍යථිදං යනු ඒවා කවරේද? ඔව් එසේ යයි යන හෝ අර්ථයයි. වකඛුරොගො යනු ආදීහු වස්තු වශයෙන් දත යුතුයි. උපද්‍රවන ලද පසාදයන්ගේ වනාහි රෝගයක් නම් නැත. ඇසෙහි උපද්‍රවන රෝගය වක්ඛු රෝගයයි. සෙසුතන්හි ද මෙසේ ය.

කණණරොගො යනු පිටත කණෙහි රෝගයයි. දනනරොගො යනු දත මුල උපද්‍රවන රෝගයයි. පිනාසො යනු දැවිල්ලයි. පකඛන්දිකා යනු රක්තාතීසාරයයි. විසුචිකා යනු මහා මහා විරේකය වූ අතීසාරයයි. සොසො යනු ක්‍ෂය රෝගයයි. අපමාරො යනු අපස්මාරයයි. කණඛු යනු කුඩා කුෂ්ට යනුයි. නබසා යනු නියෙන් කසන ලද තන්හි ඇතිවන රෝගයයි. විතච්ඡිකා යනු මහා කුෂ්ටයි. අංසා යනු ලිංගයේ පැනනැංගා වූ රෝගයක් යයි කියති. පිළකා යනු දිගුල් සේ පැසුණු බිබිල යයි කියති. හගන්ද්‍රො යනු දෙමග (ගුද මාර්ගය අතර) අතර උපද්‍රවන රෝගයයි.

පිතක සමුට්ඨානා යනු පිතින් හටගත් හේතුවෙන් මොවුන්ට පිත්ත සමුට්ඨානා යයි කියයි. පිත නිසා, පිත හේතුකොට පිතින් හටගත්තේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. සෙමෙන් හටගත් ආදීන්හිද මෙම ක්‍රමයමැයි. සනතිපාතිකා යනු තුනක් වූද පිත් ආදීන්ගේ කිපීමෙන් හටගන්නා වූ, උතුපරිණාමජා යනු සෘතූන් මේරීමෙන් ඉතා උණුසුම් වෙයි. සීතලෙන් උපදවන රෝගයෝ ය. ජඩගලදේශවාසීන්ගේ වනාහි අනුප්‍රදේශයෙහි වසන්නවුන්ට අසමාන වූ සෘතුව උපදී. ජලබහුල භූමියෙහි වසන්නවුන්ට ද ජඩගල දේශයෙහි ද යනුවෙන් මෙසේ ජඩගල සමුද්‍රතිරාදී වශයෙන් ද සෘතූ වෙනස්කම් ඇති වේමය. එයින් හටගත් යනුවෙන් උතුපරිණාමජා යයි කියති. විසමපරිහාරජා යනු ස්ථිරව හිඳීම බර ඉසිලීම ආදියෙන් කායයාගේ පරිහරණයෙන් උපන් යනුයි. ඔපකකමිකා යනු වධබන්ධනාදියෙන් අනුන්ගේ උපක්‍රමයෙන් උපන් කමමවිපාකජා යනු මේවායින් වෙන් වූ හේතු නිසාද හුදෙක් පූර්වයෙහි කළ කමීයන්ගේ විපාක වශයෙන් ද උපන් එහි වනාහි මුලින් දැක්වූ කරුණු හතෙන් උපන් රෝග ප්‍රතිබාහණය කරන්නට හැකිය. කර්ම විපාකයෙන් හටගත් රෝගයන් නසන්නට සියලු බෙහෙත් ද සියලු පිරිත් ද සමත් නොවේ. ආදීනවානුපසසී යනු ආදීනව ඤාණයෙන් ආදීනව වශයෙන් කය බලන්නේ යනුයි. ප්‍රභාණසංඥා නිර්දේශයෙහි. පහන සඤ්ඤා යනු ප්‍රභානස අනුව බැලීමේ ඤාණයෙන් උපන් සඤ්ඤාවයි.

උපපනනං කාමචිතකකං නාධිවාසනේ යනු මෙසේ ද මේ චිතක්කය අකුසලයෙකි. මෙසේ ද වැරදි දෙයකි. මෙසේ ද වැරදි දෙයකි. මෙසේ ද දුක් විපාකයෙකි. එය වනාහි තමා විපතට පත් කිරීම පිණිස ද පවතී යයි. ආදී ක්‍රමයෙන් නුවණින් කාම චිතර්කයෙහි ආදීනවස ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කොට ඒ ඒ අරමුණෙහි උපන් කාම චිතර්කය නො ඉවසයි. සිතට නංවා වාසය නොකරවයි යන අර්ථයයි. නො ඉවසන්නේ කුමක් කරයිද? අත්හරයි. කිම කුඩයෙන් කුසලමෙන් නැත තව ද වනාහි විනොදනි යනු පීඩාකරයි. දුරු කරයි. බැහැර කරයි. කිම, කෙවිටෙන් ගොණෙකු මෙන් ද, නැත ඉක්බිති. බන්ධනකරොති ඉවත් වූ කෙළවර ඇත්තේ කරයි. යම්සේ මෙහි කෙළවර වුවත් නොවූවත් වාසය කරන්නේ ය. යටත් පිරිසෙයින් එය බිඳීම් මාත්‍රයක් හෝ කරයි. කෙසේ නම් එය එසේ කරයිද? යනු අනභාවං ගමෙති විෂ්කම්භන ප්‍රභානසයෙන් යම්සේ මනාකොට විෂ්කම්භනය කරන ලද්දේ වෙයි ද එසේ කරයි. අනෙක් චිතර්ක දෙකෙහි

ද මෙම ක්‍රමය මැයි. උපපනනුපපනෙන යනු උපත් කල්හි උපත් උපත් කල්හි, උපත් කල්හිම යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. එක්වරක් උපත් කල්හි දුරුකොට දෙවෙනිවර මධ්‍යස්ථ වූයේ නොවෙයි. සත්වරුක් වුවද උපත් කල්හි දුරු කෙරේමය. පාපකෙ අකුසලෙ ධමෙම යනු එම කාම විතර්කාදීහුමය. සියලුම නවයක් වූ මහා විතර්කයෙහි විරාගසක්ඤාච දැක්වීමෙහි මෙයට පැමිණරාගාදීහු ඇලීමෙන් තොරවෙත්. විනාශකරත් ඒ විරාගො විරාගය නිවණයි. එය අරමුණු කොට උපදවන සක්ඤාච, විරාගපදයෙන් ද මෙහි කෙලෙස් පරිනිර්වාණය දැක්වීමෙන් සොපාදීසෙස. නිබ්බාණධාතුව ගන්නා ලද්දේ යයි දනියි. එතං සන්නං එතං පණිතං යනු නිර්වාණය දක්වන්නේ කිය. නිවණ වනාහි කෙලෙසුන්ගේ සංසිද්ධිම බැවින් ශාන්ත වූ නිර්වාණය ශාන්ත යයි දැන වළදා එල සම්පත්තියට සමවැද දවසක් හෝ හුන්නහුගේ චිත්තෝත්පාදය සංසිද්දේමය. නැවත මතුවෙහි ද ශාන්ත වූ නිර්වාණය උකල්පකාර්ථයෙන් ප්‍රණිත නම් ප්‍රණිතයයි දැන වළදා, එල සමාධියට සමවැද හුන්නහුට ද චිත්තෝත්පාදය ප්‍රණිත වශයෙන්ම පවතී. මෙසේ ද ප්‍රණිත නම් වේ.

සබ්බසංඛාරසමථො යන ආදියද එයටම සමාන වචනයෝ ය. සියලු සංස්කාරයන් සංසිදුනේ යයි දැන වළදා එලසමාපත්තියට සමවැද හුන්නහුට වනාහි දවල්කාලයේ ද චිත්තෝත්පාදය සියලු සංස්කාර සංසිදීමෙන්ද පවතී මෙය එසේ තුන් භවයන්හි වාණසංඛ්‍යාත තෘෂ්ණාවගේ අභාවයෙන් නිවණ යයි ලද නම් ඇති එහි සමාපත්තියට සමවැද හුන්නහුගේ චිත්තෝත්පාදය නිවණ නිවණ වශයෙන්ම පවතී යයි සබ්බසංඛාරසමථ යන ආදී වූ නම් ලබයි. එහි මෙය පාළි යෙදීමයි. ශාන්ත වූ ප්‍රණිත වූ මාත්‍රයම නිවණ නොවේ. ඉක්බිති ඉදින් මේ සියලු සංඛාරයන්ගේ සංසිදීම ම නිවණ යයි. යම් ඔහු සබ්බසංඛාරසමථ යන ආදී වූ නම් ඇති අසංඛිත ධර්මය ලබයි. එය විරාගධර්මය යයි අවබෝධ කළ යුතුයි යනුයි. සියලු සංස්කාරයෝ මෙහි සංසිදෙති යනු සම්බසංඛාරසමථෝ නම් වේ. කාම උපධි බන්ධ උපධි, කිලෙස උපධි අභිසංඛාර උපධි යයි උපධි භතරකි කාමයෝ ද වනාහි පක්ඤ්චකාම ගුණයෙන් නිසා යම් සැපයක් සොමනස්සයක් උපදීද මෙය කාමයන්ගේ ආස්වාදය යයි මෙසේ පවතින සැපයාගේ ඒ ආස්වාද නිමිත්තගේ හෝ දුකේ ස්ථිරභාවයෙන් උපධියයි කියයි. මෙහි සැපය යන මේ වචනාර්ථයෙන් උපධියයි කියත්. ස්කන්ධයෝ ද ස්කන්ධයන්ට මූලික වූ

දුක්ඛයන්ගේ ස්ථීරභාවයෙන් ද කිලේසයෝ ද අපායට ස්ථීර භාවයෙන් ද අභිසඬ්ඛාරයෝ ද භවදුකට ස්ථීර භාවයෙන් උපධියයි කියත්. සියලුම උපධිත්ගේ අන්තර්ම මෙහි ප්‍රභානිය යයි. සබ්බුපධිපටිනිසසගො යනුවේ. එයට පැමිණ සියලු ආකාරයෙන් තෘෂ්ණාව විනාශයට යයි යනුවෙන් තණහකඛයෝ නම් වේ. නිරෝධසඤ්ඤා නිර්දේශයෙහි සංස්කාරයෝ මෙහි මෙයින් නිරුද්ධවෙත් යයි හෝ නිරෝධ නම් වේ. නිරෝධය අරමුණු කොට උපදවන සඤ්ඤාවයි. නිරෝධ යන පදයෙන් ද මෙහි ස්කන්ධයන්ගේ විපාක වූවන්ගේ ද නිරෝධහේතුභාවය දැක්වීමෙන් අනුපාදිසෙස නිර්වාණ ධාතුව ගන්නා ලද්දේයයි දැනිය. සෙස්ස කියන ලද පරිදිම වේ. සබ්බලොකෙ අනභිරත සඤ්ඤා නිර්දේශයෙහි යෙ යනු මෙහි යම් උපායයෝ වෙත් ද, යම් උපාදානයෝ වෙත් ද, යම් සිත් වෙත් ද ස්ථීර බවට පිවිසී ඔවුහු අනුසය යයි යෙදීමයි. ලොකෙ යනු මොහුගේ ද වැළකෙයි යන මෙයින් උපායුපාදානා යනු උපායා, උපාදාන යයි පදවෙන් කිරීමයි, උපාය යනු යම් තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත වූ උපායයෝ ය. ආකාරයට ආකාරය සන්ධි වශයෙන් මෙයම හෝ පාඨය වේ.

යම් හෙයකින් කිය. "සියලු ලෝකයෙහි යථා ස්වභාවය අනුව සියලු ලෝකය මනාව අවබෝධ කරගෙන සියලු ලෝකයෙහි වෙන් වූයේ සියලු ලෝකය අනුව පැමිණියේ" තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි උපායයන්ගෙන් වැළකුනේ යයි, තෘෂ්ණා දෘෂ්ටිහු වනාහි මෙයින් සුගති දුගතීන්ට පැමිණෙති යනු උපාය යයි කියති. "මහණෙනි, මිච්ඡා දිව්ධීකයාට ගති දෙකෙන් නිරය හෝ තිරිසන්යෝනිය යන එක් ගතියක් බලාපොරොත්තු විය යුතුයි" යන වචනයෙන් දුගතියට පමුණුවන කර්මයාගේ විශේෂ හේතුව වන භවතෘෂ්ණාවගේ ද ප්‍රභාණයෙන් සියලු ලෝකයෙහි නො ඇලෙන හැගීම ඉපදීමෙන් මිච්ඡාදිව්ධීයෙන් යුක්ත වූ පෘථග්ජනයා වනාහි ගින්නෙන් රත් වූ පොල්ලෙන් ගසන ලද පරිශ්‍රමයෙන් මැඩ වූ වඩයට පැමිණ විය යුතු දෙනකමෙන් පරිශ්‍රමයෙන් ආතුර වූ හෙයින් ආශ්වාදයෙන් තොර වූද තමාට අවැඩ එළවූවන් උණුවතුර බීමක් මෙන් ක්ලේශ සන්තාපයෙන් ආශ්වාදයෙන් නොවූ වූද දුගතියට වැටීමෙන් ද තමාට අවැඩ එළවූවන් සතුන් මැරීම ආදී නොයෙක් ආකාර වූ දුගතියට පමුණුවන ක්‍රියාව පටන්ගනියි. භවතෘෂ්ණාවෙන් මැඩලූ පෘථග්ජනයා කියන ලද ආකාර ඇති ඒ එළදෙන සිත ජලයට ඇති තණ්ඩාවගේ ආශ්වාදය තම පරිශ්‍රමයෙන් දුරු කිරීම ද, සීතාදිය පානය ද මෙන්

කෙලෙස් තැවීමෙන් තොර වූ ආස්වාද සහිත වූ සුගති සම්පාදනයෙන් තම දුර්ගති දුක්ඛ පරිශ්‍රමය දුරු කිරීමද සතුන් මැරීමෙන් වැළකීම ආදී නොයෙක් ආකාර කුසල ක්‍රියා අරඹයි. සියලු ආශ්‍රම සහිත වූ ධර්මයන්හි පැමිණෙනි පවතින් යන, උපායයෝ ලෝභ සහගත චිත්තතෝත්පාදයන්හිම දෘෂ්ටියෙන් ද ඉපදවීමෙන් "මහණෙනි උපාදානීය වූ ධර්මයන්හි ආශ්වාදයට අනුව බලමින් වාසය කරන්නාට තෘෂ්ණාව වැඩේ" තෘෂ්ණාව නිසා උපාදානයෝ හටගනිත්" යන වචනයෙන් හටගනිත්" යන වචනයෙන් උපාදානයන්ට හේතු වූවාහු ගන්නා ලද්දාහු යයි කීමට හැකිය. උපාදාන යනු මේ උපාදානයෝ සතරය. සර්පයා මැඩියා අල්ලන්නාක් මෙන් අරමුණ දැඩිව අල්ලා ගනිති යයි උපාදාන නම් වේ. පවත්නා ආකාර හේදයෙන් ධර්මයෝ සතර දෙනෙක් කියන ලදහ.

දෘෂ්ටි තෘෂ්ණා දෙක යම් භවයන්ට හේතු වූ උපාදාන ප්‍රභාණයෙන් අනාගතයෙහි සියලු අනභිරතසඤ්ඤාව උපදී. සිතෙහි ස්ථිර බවට පිවිසි අධිගෘහිත වූ බවෙහි ද සිතට ඇසය වූ යම් ශාස්වත උච්ඡේදයන්ට පිවිසි යම්සේ සිංහාදීහු අත්තැනක හැසිර යම් තැනෙක්හි අවුත් නිතර නිදන් ද ඒ ගුහාදිය ඔවුන්ගේ ගෙවල් යයි කියත්. එසේම ශාස්වත උච්ඡේද දෘෂ්ටිහුද පෘථග්ජන චිත්තයාගේ ගෙවල් යයි කියත්. බොහෝ සෙයින් පෘථග්ජනයෝ ශාස්වත හෝ උච්ඡේද දෘෂ්ටි තමන්ගේ නිවාසස්ථානය කරගනී. එසේ වුවත් වෙනසො අධිධානා යනු චිත්තාසයයාගේ ඒ ශාස්වත උච්ඡේදයේමය. අභිනිවෙසා යනු ආත්මය අනුව ගිය දෘෂ්ටියයි. අනුසයා යනු සත්ත්වසත්තානයෙහි අනුව නිදන් - පවතින් යයි. අනුසයෝ යයි ලද නම් ඇති හේතු බවෙහි ඉපදීමට සුදුසු චීරය බවට පත්වූ යම් ක්ලේශයෝ වෙන්ද ඔවුහු යයි, යම්සේ කියන ලද ඒ සියලු පාපධර්මයන් පජහනෙතා යනු තදඛිගපහානාදී වශයෙන් දුරු කරන්නේ. න උපාදියනොතා යනු එයින්ම සිතින් නොගන්නේ ලොකෙ විරමනී යනු සියලුම තුන්ලෝක ධාතු වෙහි නො ඇලෙයි. අභිරමණය නොකරයි. නොහැපෙයි. නො ඇලෙයි නොලගියි. නිවණම සොයයි. එයටම නැමෙයි. ඒ දිසාවටම නැමෙයි. ඒ දිසාවටම නැඹුරුවෙයි. සියලු සංස්කාරයන් පිළිබඳ අනිත්‍යසංඥා නිර්දේශයෙනි සබබ සඛබාගෙහි යනු සියලුම ක්‍ෂණභංග යන අංගයන් සහිතව ප්‍රත්‍යසමුත්පන්න ධර්මයන් ගෙනී. අධිධානී යනු පීඩාවට පත්වූයේ පෙළන ලද්දේ වෙයි. භාරායනී යනු

ලැජ්ජාව කරයි. ලැජ්ජාවෙයි. ජිගුච්ඡති යනු අශුවී මෙන් දැක පිළිතුල උපදවානු'යි ආනාපානසති නිර්දේශයෙහි අරඤ්ඤගතොවා යන ආදියෙන් ආනාපානසති භාවනාවට ගැළපෙන සේනාසනය උගන්වා නොඇදුණු උද්ධච්ච නොවූ පක්ෂයට අයත් ශාන්ත වූ වීර්යඵලයට අනුකූලබව දක්වන්නේ, නිසීදති යයි කිය. ඉක්බිති හුන්නා වූ ඔහුට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ දැඩි බවද පවතින සැපබවද අරමුණු ගැනීමේ ක්‍රමයද දක්වන්නේ, පලලඛකං යනු හැම පැත්තෙන්ම කලවා බැඳුනු ආසනයයි. ආභුජ්ඣා යනු බැඳී උජුං කායං පණ්ඩාය යනු උඩුකය සෘජුව තබා අටළොසක් වූ පිටකටු කෙළවරින් කෙළවර පිළියෙළකොට මෙසේ හුන්නට වනාහි සියලු හමමස් නහර නොනැමෙති. ඉක්බිති ඔහුට ඔවුන්ගේ යම් නැමෙන හේතුවක් වේ නම් මොහොතක් මොහොතක් පාසා වේදනාවෝ උපදින්නාහ. එය නොඋපදිත් ඒවා නොඋපදින කල්හි සිත එකඟ වෙයි. කර්මස්ථානය බිඳ නොවැටෙයි. වර්ධනයට ද දියුණුවටද පැමිණේ.

පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙඤා යනු කර්මස්ථානාහිමුඛව සිතිය පිහිටුවා මුව සමීපයෙහි හෝ කොට යන අර්ථයයි. එහෙයින් ම විභඩගයේ දී මෙතෙම, මනාසේ පිහිටුවන ලද නාසිකාග්‍රයෙහි හෝ මුඛනිමිත්තෙහි හෝ සිතිය පිහිටුවන ලද්දේ හෝ වෙයි. එහෙයින් පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙඤා යයි කියයි. එසේ නැතහොත් පරි යනු අල්ලා ගැනීම යන අර්ථයයි. මුඛං යනු ගෙන යනු ලබන යන අර්ථයයි. සති යනු එළඹ සිටීම යන අර්ථයයි. එහෙයින් "පරිමුඛං සතිං යයි කියයි. මෙසේ පටිසම්භිදාවෙහි කියන ලද අයුරින් ද මෙහි අර්ථය දන යුතුයි. එහි මෙය සංකේෂ්පයයි. අල්ලා ගන්නා ලද ගෙන යනු ලබන සිහි කොට යනුයි. සො සතො'ව අසසසති සතො පසසසති යනු ඒ හික්කුව මෙසේ හිඳ මෙසේද සිතිය පිහිටුවා ඒ සිතිය අත් නොහරින්නේ සිහි ඇත්තේම ආශ්වාස කරයි. සිහි ඇත්තේ ප්‍රශ්වාස කරයි. සිහි කරන්නෙක් වෙයි යයි කියන ලද්දේ වෙයි. දැන් යම් ආකාරයන්ගෙන් සිහි කරන්නෙක් වෙයි ද ඒවා දක්වන්නට දීඝං වා අසසසනො යනාදිය කිය. මෙය පටිසම්භිදාවෙහි "හෙතෙම සිහි ඇත්තේම ආශ්වාස කරයි. සිහි ඇත්තේම ප්‍රාශ්වාස කරයි යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙයටම විභඩගයෙහි "දෙතිස් ආකාරයන්ගෙන් සිහි කරන්නෙක් වෙයි. දීර්ඝ ආශ්වාස වශයෙන් සිතේ නොසැලෙන එකඟබව දැනීමෙන් සිතිය එළඹියේ වෙයි. ඒ සිතියෙන් ඒ ඥාණයෙන්

සිහි කරන්නෙක් වෙයි. දීර්ඝ ප්‍රශ්වාස වශයෙන් පෙ.... දුරුකිරීම අනුව බලන්නේ ආශ්වාස වශයෙන් දුරුකිරීම අනුව බලන්නේ ප්‍රශ්වාස වශයෙන් සිතේ නොසැලෙන එකඟ බව දැනීමෙන් සිහිය එළඹියේ වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ ඥාණයෙන් සිහිකරන්නෙක් වෙයි යනුයි. එහි දීඝං වා අසසසනො යනු දීර්ඝව ආශ්වාසය පවත්වනු ලබන්නේ "ආශ්වාසය යයි ද, එළියට පිට කරන වාතය ප්‍රශ්වාස යයි ද ඇතුළට පිවිසෙන වාතය යයි ද විනයටියකපාවෙහි කියන ලදී. සුත්‍රාන්ත අටියකපාවන්හි වනාහි වැරදි පිළිවෙළට ආවේය.

එහි සියලුම මවිකුසින් බිහිවෙන සත්ත්වයන්ට මවිකුසින් නික්මෙන කාලයෙහි පළමුකොට ඇතුළත වාතය පිටතට නික්මෙයි. පසුව පිටත වාතය සියුම් දූවිලි රැගෙන ඇතුළට පිවිසෙන්නේ තල්ලෙහි වැදී අවසන් වෙයි. මෙසේ වනාහි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ දත යුත්තාහ. ඒවායේ වනාහි යම් දීර්ඝ හා හුස්ව බවක් වේද, එය කාල වශයෙන් දත යුතුය. යම් සේ වනාහි අවකාශ දීර්ඝ මාර්ගය පැතිර සිටී ජලය හෝ වැලි හෝ දික් ඇල්ල හෝ දික් වැල්ල හෝ කොට ඇල්ල හෝ කොට වැල්ල කියයි ද, මෙසේ කලාප වශයෙන් සුණු විසුණු වූද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ කාල වශයෙන් ගෙන දීර්ඝ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසය හුස්ව ප්‍රශ්වාසය ප්‍රශ්වාසය යයි කියනු ලැබෙනු ඇත සිරුරෙහි ද නාන සිරුරෙහි ද ඔවුන්ගේ ආත්ම භාව සංඛ්‍යාත දීර්ඝ මාර්ගය වහා පුරවා වහාම නික්මෙති. එහෙයින් දීර්ඝ යයි කියත් සුනඛ ආදීන්ගේ ආත්ම භාව සංඛ්‍යාත කෙටි මාර්ගය වහා පුරවා වහාම නික්මෙති. එහෙයින් හුස්ව යයි කියත්. මිනිසුන් අතර වනාහි සමහරු ඇත් සර්ප ආදීන් මෙන් කාල හා මාර්ග වශයෙන් දීර්ඝව ආශ්වාස ද කරත්. ප්‍රශ්වාස ද කරත් සමහර බල්ලන් හාවුන් ආදීන් මෙන් කෙටියෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරති.

එහෙයින් ඔවුන්ගේ කාල වශයෙන් දීර්ඝ මාර්ගයට නික්මෙන්නා වූ ද පිවිසෙන්නාවූ ද ඔවුහු දීර්ඝ වූද ස්වල්ප වූද මාර්ගයෙන් නික්මෙන්නාහුද පිවිසෙන්නාහුද හුස්ම යයි දත යුත්තාහ. එහි මෙහි යෝගී හික්කුව නව ආකාරයෙන් ගෙන් දීර්ඝව ආශ්වාස කරමි'යි ප්‍රාශ්වාස කරමි'යි දැනගනියි. මෙසේ දැනගන්නා වූ ද ඔහුට මේ ආකාරයෙන් කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනාව පැමිණේ යයි දත යුතුයි. යමසේ පටිසම්භිදාවෙහි කිය. "කෙසේ දීර්ඝව ආශ්වාස කරන්නේ දීර්ඝව ආශ්වාස

කරමි'යි දැනගනිද? දීර්ඝව ප්‍රශ්වාස කරන්නේ දීර්ඝව ප්‍රශ්වාස කරමි'යි දැනගනිද? දීර්ඝ වූ ආශ්වාස මාර්ග සංඛ්‍යාව ආශ්වාස කරයි. දීර්ඝ වූ ප්‍රශ්වාසය මාර්ග සංඛ්‍යාව ප්‍රශ්වාස කරයි. දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසය මාර්ග සංඛ්‍යාත ආශ්වාස කළත් ප්‍රශ්වාස කළත් දීර්ඝ වූ ආශ්වාසය හා ප්‍රශ්වාසය මාර්ග සංඛ්‍යාව ආශ්වාස කරන්නාට ද ප්‍රශ්වාස කරන්නාටද ඡන්දය උපදියි. ඡන්දය වශයෙන් ඉන්පසුව වඩා සියුම් ලෙස දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස මාර්ග සංඛ්‍යාත වශයෙන් ආශ්වාස කරන්නාට ද, ප්‍රශ්වාස කරන්නාට ද ප්‍රීතිය උපදියි. ප්‍රීතිය වශයෙන් ඊට වඩා සියුම් ලෙස දීර්ඝ වූ ආශ්වාසය දීර්ඝ වශයෙන් ආශ්වාස කරයි. ප්‍රීතිය වශයෙන් ඊට වඩා සියුම් ලෙස දීර්ඝ වූ ප්‍රශ්වාසය වේ දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසය දීර්ඝ වශයෙන් ආශ්වාස කළත් සතුට වශයෙන් ඊට වඩා සියුම් ව දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසය දීර්ඝ වශයෙන් ආශ්වාස කරන්නාට ද ප්‍රශ්වාස කරන්නාට ද දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස සිත නැවත හටගනී උපේක්ෂාව පිහිටයි. මේ නව ආකාරයන්ගෙන් දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කය වැටහීම ඇතිකල්හි අනුපස්සනා ඤාණය ද වැටහීම නොමැති කල්හි සිතිය වැටහීම ඇති කල්හිද එම සිතියෙන් එම ඤාණයෙන් ඒ කය අනුව බලයි යනු වේ. එහෙයින් "කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානභාවනාව යයි කියයි.

මේ ක්‍රමය රස්සපදයෙහි ද වේ. මෙය වනාහි වෙනසයි. යම්සේ මෙහි දීර්ඝ වූ ආශ්වාසය දීර්ඝ වශයෙන් යයි කියන ලදී. මෙසේ මෙහි හුස්ම වූ ආශ්වාසය ස්වල්ප සංඛ්‍යාව ආශ්වාස කරයි යයි එන ලදී. එහෙයින් හුස්ම වශයෙන් යම්තාක් එයින් කියයිද, කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනා යයි ඒතාක් යෙදිය යුතුයි. මෙසේ එය මාර්ගවශයෙන් ස්වල්ප වශයෙන්ද මේ ආකාරයන්ගෙන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් දැනගන්නේ දීර්ඝව ආශ්වාස කරමි'යි දැනගනියි. මෙම හුස්ම වශයෙන් හෝ ප්‍රශ්වාස කරන්නේ හුස්ම වශයෙන් ප්‍රශ්වාස කරමි'යි දැනගනියි යයි දත යුතුයි. මෙසේ දැනගන්නා වූ ඔහුට "දීර්ඝ වූද හුස්ම වූද ආශ්වාසය ද එබඳු වූ ප්‍රශ්වාසයයි ද හෝ හික්ෂුවගේ නාසිකාශ්‍රයෙහි ආකාර සතරක් පවත්නේ යයි දත යුතුයි.

සබ්බකායපට්ඨසංවේදි අසසසියසාමිපෙ....පසසසියසාමිති සිකතිති යනු සියලු ආශ්වාසයාගේ මූල මැද අග දැන ගැනීම කරන්නේ ප්‍රකට

කරන්නේ ආශ්වාස කරමිනි. පුහුණු කරයි. සියලු ප්‍රශ්වාසයාගේ මුල මැද අග දැනගනු ලැබීම කරන්නේ ප්‍රකට කරන්නේ ඤාණ සම්ප්‍රසූතක සිතෙන් ආශ්වාස ද කරයි ප්‍රශ්වාසද කරයි. එහෙයින් ආශ්වාස කරමිනි ප්‍රශ්වාස කරමිනි හික්මෙයි යයි කියයි. ඇතැම් වනාහි සුණු විසුණු යෝගි හික්සුවකට විහිදුණු ආශ්වාස කයෙහි හෝ ප්‍රාශ්වාස කයෙහි මුල ප්‍රකට වෙයි. මැද හා අග ප්‍රකට නොවෙයි. ඔහු මුල පමණක් විමසන්නට හැකිවෙයි. මැද හා කෙළවර වෙහෙසෙයි. එක් හික්සුවකට මැද ප්‍රකට වෙයි. මුල හා අග ප්‍රකට නොවේ. එක් හික්සුවකට කෙළවර ප්‍රකට වෙයි. මුල හා මැද ප්‍රකට නොවේ. ඔහු කෙළවර පමණක් විමසන්නට හැකිවෙයි. මුල හා මැද වෙහෙසෙයි. එක් හික්සුවකට සියල්ලම ප්‍රකට වෙයි. හෙතෙම සියල්ලම විමසන්නට හැකිවෙයි. කොහිවත් වෙහෙසට පත් නොවේ. එබඳු ආකාරයෙන් විය යුතු යයි දක්වන්නේ සබ්බකායපටිසංචෙදී අසසසිසසාමි - පෙ - පසසසිසසාමිනි සිකබ්බි යයි කිය.

එහි සිකබ්බි යනු මෙසේ උත්සාහ කරයි. චීර්යය කරයි. යම් හෝ එබඳු චූච්චුගේ සංවරයක් වෙයි ද, මෙය මෙහි අධිශීල ශික්ෂාවයි. යම් සමාධියක් වේ නම් මෙය අධිචිත්ත ශික්ෂාවයි. එබඳු චූච්චුගේ යම් හෝ ප්‍රඥාවක් වේ නම් මෙය අධිප්‍රඥා ශික්ෂාවයි යන මේ තුන ශික්ෂාවෝය. ඒ අරමුණෙහි ඒ සිහියෙන් ඒ මෙනෙහි කිරීමෙන් නික්මෙයි. පුරුදු කෙරේ, වඩයි බොහෝ සේ කරයි, යයි මෙසේ මෙහි අර්ථය දන යුතුයි. එහි යම් හෙයකින් මුලින් කී ක්‍රමයෙහි පමණක් ආශ්වාස කළ යුතුය. ප්‍රශ්වාස කළ යුතු වේ. අන් කිසිවක් නොකළ යුතුයි. මෙතැන් පටන් වනාහි ඤාණය ඉපදවීම ආදියෙහි යෙදීම කළ යුතුය.

එහෙයින් එහි ආශ්වාස කරමිනි දැන ගනියි. ප්‍රශ්වාස කරමිනි දැන ගනියි. ප්‍රශ්වාස දැන ගනියි. යන මෙසේ වර්තමාන කාල වශයෙන් පෙළ කියා මෙතැන් පටන් කළ යුතු ඤාණුප්පාදන ආදී ආකාරයාගේ දැක්වීම පිණිස "සබ්බකායපටිසංචෙදී අසසසිසසාමිනි සිකබ්බි" යන ආදී ක්‍රමයෙන් අනාගත වචන වශයෙන් පෙළ දක්වන ලදැයි දන යුතුයි. පසසමභයං කාය සඛාරං අසසසිසසාමිනි ...පෙ... පසසසිසසාමිනි සිකබ්බි යනු ඔලාරික වූ කාය සංස්කාරය සන්සිදුවන්නේ දුරු කරන්නේ ව්‍යපසමණය කරන්නේ ආශ්වාස කරමිනි ප්‍රශ්වාස කරමිනි හික්මෙයි. එහි මෙසේ ගොරෝසු බව හා සියුම් බවද, සංසිදීම ද දන යුතුයි. මේ

හික්ෂුවගේ වනාහි පෙර පරිග්‍රහණය නොකරන ලද කාලයෙහි කයද සිත ද විධා සහිත වූවෝ වෙත්. ඔලාරික වූවාහුය කාය චිත්තයන්ගේ ඔලාරික බව ඇති කල්හි නොසන්සිදුනු කල්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ ද ඔලාරික වූවාහු වෙත්. වඩාත්ම බලවත් වී පවතිත් නැහැය පොහොසත් නොවෙයි. මුඛයෙන් ආශ්වාස කරමින් ද ප්‍රශ්වාස කරමින්ද සිටියි.

යම් කලෙක වනාහි මොහුගේ කයද සිතද පරිග්‍රහණය කරන ලද්දේ ද, එකල්හි ඔවුහු ශාන්තවෙන් සංසිදුනාහු වෙත්. ඒවා සංසිදුනු කල්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ සියුම් වී පවතිත්. ඇත් ද නැද්දැයි විමසිය යුතු ආකාරයට පැමිණියාහු වෙත් එය කෙසේ ද යත්, පුරුෂයා දුටුවිත් පර්වතයක් හෝ බැස මහ බරක් හෝ හිසින් බහානබා සිටියහුට ගොරෝසු වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ, වෙත්. එහිදී නාසය'යි අපොහොසත් වේ. මුඛයෙන් ආශ්වාස කරමින් ද ප්‍රශ්වාස කරමින් ද සිටියි. යම් කලෙක වනාහි මෙතෙම එම වෙහෙස දුරුකොට ස්නානය කොට යමක් පානය කොට තෙත් සලුවක් හෘදයෙහි එළා සිහිල් වූ හෙවනෙහි හුන්තේ වෙයි. ඉක්බිති ඔහුගේ ඒ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ සියුම් වෙත්. ඇත් ද නැද්දැයි විමසිය යුතු ස්වභාවයට පැමිණියාහුය. එසේම මේ හික්ෂුවගේ පෙර පරිග්‍රහණය නොකරන ලද කය ද විමසිය යුතු ස්වභාවයට පැමිණියාහු වෙත්. එය කවර හේතුවකින් ද? එසේම පෙර පරිග්‍රහණය නොකරන ලද කාලයෙහි ඔලාරිකව හා ඔලාරික වූ කාය සංස්කාරයන් සංසිදේ. සිතා බැලීමක්, සිත එක අරමුණක තැබීමක් මෙනෙහි කිරීමක්, ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවක් නැත. එහෙත් පරිග්‍රහණය කරන ලද කාලයෙහි (ඒවා) ඇත. එහෙයින් මොහුගේ පරිග්‍රහණය නොකරන ලද කාලයෙන් පරිග්‍රහණය කරන ලද කාලයෙහි කාය සංස්කාරය සියුම් වෙයි. එහෙයින් පෞරාණිකයෝ " කය හා සිත කෝපය සහිත දාහ සහිත වූ කල්හි කාය සංස්කාර අධිකවද පවත්නේය. කය සිත කෝපරහිත වූ දාහ රහිත වූ කල්හි සුක්ෂමව පවත්නේය" යනු එහි අර්ථයයි.

පරිශාහිත කාලයෙහි ඖදාරිකය ප්‍රථමධ්‍යානොපචාරයෙහි සියුම්ය. එහිද ඖදාරික වූයේ ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි සියුම්ය. ප්‍රථමධ්‍යානයෙහි ද ද්විතීය ධ්‍යානොපමාරයෙහි ද ඖදාරිකය. තෘතීය ධ්‍යානයෙහි සියුම් ය. තෘතීය ධ්‍යානයෙහි ද චතුර්ථධ්‍යානොපචාරයෙහි ද ඖදාරිකය චතුර්ථධ්‍යානයෙහි ඉතා සියුම්ව නැතැ'යි කීවයුතු බවට පැමිණෙන්නේ, ය. මේ කියන

ලද්දේ දීඝ භාණක සංයුක්ත භාණකයන්ගේ මතයයි. මජ්ඣිම භාණකයෝ "ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි ඖදාරිකය ද්විතීයධ්‍යානොපචාරයෙහි සියුම් ය" යනාදී වශයෙන් යට යට ධ්‍යානයෙහිදීම වඩා මතු මතු ධ්‍යානොපචාරයෙහි දී සියුම් යයි කියති. දෙපැත්තේ ම මතයෙන් අපරිගෘහිත කාලයෙහි පැවති කාය සංස්කාර පරිගෘහිත කාලයෙහි සන්සිදෙන බවද පරිගෘහිත කාලයෙහි පැවති කායසංස්කාර ප්‍රථම ධ්‍යානොපචාරයෙහි සන්සිදෙන බවද පෙනේ..... වතුර්ථ ධ්‍යානොපචාරයෙහි පැවති කාය සංස්කාර වතුර්ථ ධ්‍යානයෙහි දී සන්සිදෙන බවද කියේ යයි දත යුතු මෙය සමථයෙහි ක්‍රමයයි.

විදර්ශනාවෙහි දී වනාහි අපරිගෘහිත කාලයෙහි හෙවත් කමටහන් නොගත් කල්හි පැවතුනා වූ කායසංස්කාර ඖදාරිකය, සතර මහා භූත පරිගෘහිත කල්හි සියුම් සංස්කාර මහාභූත පරිගෘහිත කල්හිත් ඖදාරිකය, උපාදාය රූප පරිගෘහිත කල්හි සියුම්ය, උපාදාය රූප පරිගෘහිත කල්හිත් ඖදාරිකය, සියලු රූප පරිගෘහිත කල්හි සියුම්ය, සියලු රූප පරිගෘහිත කල්හිත් ඖදාරිකය, අරූප පරිගෘහිත කල්හි සියුම්ය, අරූප පරිගෘහිත කල්හිත් ඖදාරික රූපාරූප පරිගෘහිත කල්හි සියුම්ය.

රූපාරූප පරිගෘහිත කල්හිත් ඖදාරිකය ප්‍රත්‍යය පරිගෘහිත කල්හි සියුම්ය, එසේම එය ඖදාරිකය, සප්‍රත්‍යයනාම-රූප පරිගෘහිත කල්හි සියුම්ය, එය ද දුර්වල විදර්ශනාවෙහි ඖදාරිකය, බලවත් විදර්ශනාවෙහි සියුම් ය.

එහි මූලික කී අයුරින්ම පූර්ව පූර්ව කායසංස්කාර පශ්චිම පශ්චිමයෙන් සන්සිදෙන්නේ ය. කාය සංස්කාර පිළිබඳ ඖදාරිකත්වය හා සූක්ෂමත්වය ද පටිප්පස්සද්ධිය ද මෙසේ දතයුතුය. මේ අර්ථය පටිසම්භිදායෙ දී මොදනා හා ශෝධනා සහිතව මෙසේ දක්වයි. පසසමභයං කාය සංඛාරං අසසසිසසාමී ...පෙ... පසසසිසසාමී'ති සික්ඛති යනු කෙසේවේද කායසංස්කාරයෝ කවරහුද, දීර්ඝ වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ කායික වූවාහුය. මේ ධර්මයෝ කය හා එකට බැඳුණු බැවින් කාය සංස්කාරයෝ ය, ඒ කායසංස්කාරයන් යටපත් කරන්නේ දුරු කරන්නේ, සංසිදුවන්නේ හික්මෙයි. යම්බඳු වූ කාය සංස්කාරයන්ගෙන් ශරීරය යම් ඉදිරියට නැමීමක් වේද, හැකිළීමක් වේද පැමිණවීමක් වේද, ප්‍රකර්ථයෙන් නැමීමක් වේද, කම්පාවීමක් වේද මදක් සෙලවීමක් වේද, වලනයක් වේද,

ගැස්සීමක් වේද ඒ කායසංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරමි'යි හික්මෙයි. එම කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ප්‍රශ්වාස කරමි'යි හික්මෙයි යම්බඳු කාය සංස්කාරයන්ගෙන් ශරීරයක් ඉදිරියට නැමීමක් නොවේ ද, හැකිළීමක් නොවේද එකට නැමීමක් නොවේද, ප්‍රකර්ථයෙන් නැමීමක් නොවේද, කම්පාවීමක් නොවේද වලනයක් නොවේද, ගැස්සීමක් නොවේද එබඳු ශාන්ත වූ සියුම් වූ කාය සංස්කාරයක් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරමි'යි ප්‍රශ්වාසකරමි'යි හික්මෙයි. මෙසේ වනාහි කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි. කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි. මෙසේ ඇති කල්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වාතය අරමුණු කොටගත් සිතක පැවැත්ම නොවේ. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්ම ද නොවේ. ආනාපානසතියේ ද පැවැත්ම නොවේ. ආනාපානසති සමාධියේ පැවැත්මද නොවේ. එබඳු සමාපත්තියකට පණ්ඩිතයෝ සමවැදීම ද නොකරති. නැගී සිටීම ද නොකරති. මෙසේ වනාහි කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි.

මෙසේ ඇති කල්හි වාතය අරමුණු කොට ගත් සිතේ පැවැත්ම ද වේ. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්ම ද වේ. ආනාපානසතියේ ද පැවැත්ම වේ. ආනාපානසතියෙහි සමාධියේ පැවැත්ම ද වේ. පණ්ඩිතයෝ එම සමාපත්තියට සමවැදීම ද එම සමාපත්තියට සමවැදීම ද කෙරෙති. නැගී සිටීම ද කෙරෙති.

එය උපමා වශයෙන් කෙසේ ද යත් ලෝභ බඳුනකට තට්ටුකළ කල්හි පළමුකොට මහත්ව ශබ්දයෝ පවතිත්. ඖදාරික වූ ශබ්දයන්ගේ අරමුණ මනාකොට ගන්නා ලද බැවින් මනාකොට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් මනාකොට සලකා බලන ලද බැවින් ඖදාරික වූ ශබ්දයන් නිරුද්ධ වූ කල්හි ද ඉක්බිති ඊට පසුව සියුම් වූ ශබ්දයෝ පවතිත්. සියුම් බැවින් ද මනාකොට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් ද මනාකොට සලකා බලන ලද බැවින් ද සියුම් වූ ශබ්දයන් නිරුද්ධ වූ කල්හි ද ඊට පසුව සියුම් වූ ශබ්ද නිමිත්ත අරමුණු කොට ද සිත පවතී. එසේම පළමුකොට ඖදාරික වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ පවතිත් ඖදාරික වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ අරමුණ වන්නේ හික්මෙය. ...පෙ..... යම්බඳු වූ කාය සංස්කාරයන්ගෙන් ශරීරය යම් ඉදිරියට නැමීමක් වේද හැකිළීමක් වේද, පැමිණවීමක් වේද,

ප්‍රකර්ථයෙන් නැමීමක් වේද, කම්පාවීමක් වේද, මදක් සෙලවීමක් වේද, වලනයක් වේද, ගැස්සීමක් වේද ඒ කායසංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරමි'යි හික්මෙයි. යම්බදු කාය සංස්කාරයන්ගෙන් ශරීරයක් ඉදිරියට නැමීමක් නොවේද, හැකිළීමක් නොවේ ද, එකට නැමීමක් නොවේ ද, ප්‍රකර්ථයෙන් නැමීමක් නොවේ ද, කම්පාවීමක් නොවේ ද, මදක් සෙලවීමක් නොවේද, වලනයක් නොවේද, ගැස්සීමක් නොවේ ද, එබදු ශාන්ත වූ සියුම් වූ කායසංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරමි'යි ප්‍රශ්වාස කරමි'යි හික්මෙයි. මෙසේ වනාහි කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි. කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි. මෙසේ ඇතිකල්හි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වාතය අරමුණු කොටගත් සිතක පැවැත්ම නොවේ. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්ම ද නොවේ. ආනාපානසති සමාධියේ පැවැත්ම ද නොවේ.

එබදු සමාපත්තියකට පණ්ඩිතයෝ සමවැදීම ද නොකරති. නැගී සිටීමද නොකරති. මෙසේ වනාහි කාය සංස්කාරයන් සන්සිදුවමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි. මෙසේ ඇති කල්හි වාතය අරමුණු කොට ගත් සිතේ පැවැත්ම ද වේ. ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්ම ද වේ. ආනාපාණ සතියේ ද පැවැත්ම වේ. ආනාපාණසති සමාධියේ පැවැත්ම ද වේ. පණ්ඩිතයෝ එම සමාපත්තියට සමවැදීම ද කෙරෙති. නැගී සිටීම ද කෙරෙති.

එය උපත වශයෙන් කෙසේ ද යත් ලෝභ බදුනකට තට්ටුකළ කල්හි පළමුකොට මහත් වූ ශබ්දයෝ පවතිත්. ඖදාරික වූ ශබ්දයන්ගේ අරමුණ මනාකොට ගන්නා ලද බැවින් මනාකොට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් මනාකොට සලකා බලන ලද බැවින් ඖදාරික වූ ශබ්දයන් නිරුද්ධ වූ කල්හි ද ඉක්බිති ඊට පසුව සියුම් වූ ශබ්දයෝ පවතිත්. සියුම් වූ ශබ්දයන්ගේ අරමුණ මනාකොට ගන්නා ලද බැවින් ද මනාකොට මෙනෙහි කරන ලද බැවින්ද මනාකොට සලකා බලන ලද බැවින් ද සියුම් වූ ශබ්දයන් නිරුද්ධ වූ කල්හි ද ඊට පසුව සියුම් වූ ශබ්ද නිමිත්ත අරමුණු කොට ද සිත පවතී. එසේ ම පළමුකොට ඖදාරික වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයෝ පවතිත් ඖදාරික වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ අරමුණු මනාකොට ගන්නා ලද බැවින් ද, මනාකොට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් ද, මනාකොට සලකා බලන ලද බැවින් ද ඖදාරික වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් නිරුද්ධ වූ

කල්හි ඊට පසුව සියුම් වූ ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාසයෝ පවතිත්. සියුම් වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ අරමුණ මනාකොට ගන්නා ලද බැවින්ද මනාකොට මෙනෙහි කරන ලද බැවින් ද, මනාකොට සලකා බලන ලද බැවින් ද සියුම් වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන් නිරුද්ධ වූ කල්හිද ඊට පසුව සියුම් වූ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස නිමිත්ත අරමුණු කොට ද සිත වෙනසකට නොයයි.

මෙසේ ඇති කල්හි වාතය අරමුණු කොටගත් සිතේ පැවැත්ම ද වෙයි. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයන්ගේ පැවැත්මද වෙයි. ආනාපාණසතියේ පැවැත්ම ද වෙයි. ආණාපාණසති සමාධියේ පැවැත්ම ද වෙයි. පණ්ඩිතයෝ එබඳු සම්පත්තියට සමවැදීම ද කෙරෙති. නැගී සිටීම ද කරත්. කාය සංස්කාරය සන්සිදුවමින් ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස කාය වේ. මෙසේ නිමිත්ත උපදියයි වැටහීම ඇති කල්හි අනුපස්සනා ඤාණය ඇතිවෙයි. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කයවටභාගැනීම නොමැති කල්හි සිහිය වැටහීම ද ඇති කල්හි ද එම සිහියෙන් එම ඤාණයෙන් එම කය අනුව බලයි යයි කියයි. එහෙයින් "කායේ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨාන භාවනාව යයි කියයි. මෙය වනාහි කායානුපස්සනා වශයෙන් දැක් වූ ප්‍රථම චතුර්ථකයාගේ අනුපූර්ව පෑ වර්ණාවයි. යම් හෙයකින් වනාහි මෙහි ආදීකර්මිකයාට කර්මස්ථාන වශයෙන් වදාළේ මේ දැක්වුණු චතුෂ්කය පමණකි. අනෙක් චතුෂ්ක තුන මෙහි ධ්‍යානයට පත් පුද්ගලයාට වේදනානුපස්සනා, චිත්තානුපස්සනා, ධම්මානුපස්සනා වශයෙන් වදාළේය.

එහෙයින් මේ කර්මස්ථානය වඩා ආනාපාණ චතුර්ථධ්‍යානය පදස්ථාන කොට ඇති විදර්ශනාවෙන් සිව් පිළිසිඹියා සහිත රහත් බව ලබනු කැමති ආදීකර්මිකයා වූ කුලපුත්‍රයා විසින් විශුද්ධි මාර්ගයෙහි කී අයුරින් පිළිපැදිය යුතුය. සෙසු චතුෂ්ක තුනෙහි ජිනිපටිසංවේදී යනු ජිනිය ප්‍රතිසංවේදනය කරන්නේ ආශ්වාස කරන්නෙමි. ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙ යි. එහි දෙයාකාරයකින් ජිනිය විදින්නේ වෙයි. අරමුණු වශයෙන් මුළාවට පත් නොවන්නේ කෙසේ අරමුණු වශයෙන් ජිනිය විදින්නේ වෙයිද? ජිනියසහිත වූ ධ්‍යාන දෙකට සමවදියි. එසේ සමවැදුණු කෙනෙහි ඔහුට ධ්‍යාන ප්‍රතිලාභයෙන් අරමුණු වශයෙන් ජිනිය විදින්නේ වෙයි. ආරම්භණයාගේ ප්‍රතිසංවේදනය නිසාය. මුළා නොවීම් වශයෙන් කෙසේද? ජිනිය සහිත වූ ධ්‍යාන දෙකෙහි සමවැද එයින් නැගිට ධ්‍යානසමාප්‍රයුක්ත වූ ජිනිය ඤය වශයෙන් ව්‍යස වශයෙන්

සමාමර්ශනය කරන කල්හි විදර්ශනාකෂණයෙහි ඔහුට ලක්ෂණප්‍රතිවේදයෙන් මුළාවට පත් නොවීමෙන් ප්‍රීතිය විදින ලද්දේ වෙයි. මෙය පටිසම්භිදාවෙහි "දීර්ඝ ආශ්වාස වශයෙන්සිනේ ඒකාග්‍ර වූ අවිකේෂ්පය දන්තාභට සිහිය එළඹියේ වෙයි. එම සතියෙන් එම ඥාණයෙන් එම ප්‍රකට කොට දැක්වීම වෙයි. දීර්ඝ ප්‍රශ්වාස වශයෙන් ග්‍රස්ව ආශ්වාස වශයෙන් හ්‍රස්ව ප්‍රශ්වාස වශයෙන් සියලු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කය ප්‍රතිසංවේදනය (විදීම) කරන්නේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වශයෙන් කාය සංස්කාරය සන්සිදුවමින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස වශයෙන් සිතෙහි එකඟ බව හා නොවිසුරුනු බව දන්තාභට සිහිය එළඹියේ වෙයි. එම සතියෙන් එම ඥානයෙන් එම ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නේ වෙයි. ආවර්ජිතය ක්රන්තාභට විදර්ශනා ඥානා -ඥානයෙන් නිලකුණු ආරෝපණය කොට දන්තාභට දක්තාභට ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරන්නාට ප්‍රීතියෙහි විදර්ශනා චිත්තය පිහිටු වන්නාට ශ්‍රද්ධාවෙන් අදහන්නාභට දැඩිව චීර්යය කරන්නාභට සිහිය එළඹන්නාභට සිත එකඟ කරන්නාභට විදර්ශනා ඥානයෙන් මනාකොට දක්තාභට අභිඥය, පරිඥය, ප්‍රභාතව්‍ය සාක්ෂාත් කරණිය සාක්ෂාත් කරන්නාභට සිහිය එළඹිසිටියේ වෙයි. ඒ සිහියෙන් ඒ ඥානයෙන් ඒ ප්‍රීතිය ප්‍රකට කොට දන්නේ වෙයි. මෙසේ ඒ යෝගියා පිතිය ප්‍රකට කොට දන්නේ නම් වෙයි යනුයි.

මේ ක්‍රමයෙන් සෙස්ස ද අර්ථ වශයෙන් දත යුතුයි. මෙය වනාහි මෙහි විශේෂමාත්‍ර වූ ධ්‍යානයන් තුනක් වශයෙන් සුඛපටිසංවේදී බව වෙයි. සතරක් වශයෙන් වනාහි චිත්තසංඛාර පටිසංවේදී බව දත යුතුයි. චිත්ත සංඛාරෝ යනු වේදනාදීහු ස්කන්ධ දෙකකි. සුඛපටිසංවේදී යන පදයෙහි මෙහි විදර්ශනාභූමිය දැක්වීම සඳහායි. සුඛං යන සුඛයෝ දෙදෙනෙකි. කායික සුඛය හා චෛතසික (මානසික) සුඛය යයි පටිසම්භිදාවෙහි කියන ලදී. පසසමභයං චිත්තසංඛාරං යනු ඖෆදාරික වූ චිත්තසංඛාරයන් සන්සිදුවන්නේ දුරුකරන්නේ යන අර්ථයයි. එය විස්තර වශයෙන් කායසංස්කාරයෙහි කියූ ක්‍රමයෙන් ම දත යුතුයි. තව ද මේ චතුෂ්කයෙහි "පිතිපටිසංවේදී" යන පදයෙහි ප්‍රීති ශීඡියෙන් වේදනාව කියන ලදී. "සුඛපටිසංවේදී" යන පදයෙහි ස්වරූපයෙන්ම වේදනාව කියන ලදී. චිත්තසංඛාර යන පද දෙකෙහි "සඤ්ඤා ච වේදනා ච චෛතසික, එතෙ ධම්මා චිත්තපටිබද්ධා චිත්තසංඛාරා" යයි කී හෙයින් සංඥා සම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව කියන ලදී. මෙසේ වේදනානුපස්සනා

වශයෙන් මේ වතුෂ්කය වදාළ බැව් දත යුතුයි. තාතීය වතුෂ්කයෙහි ද සතර වැදෑරුම් ධ්‍යාන සිත් වශයෙන් චිත්තපටිසංවේදිතාව හෙවත් සිත මනාකොට දන්නා බව දත යුතුයි.

අභිපසමොදයං චිත්තං යනු සිත සතුටු කරමින් ප්‍රමෝදයට පත් කරමින් සතුටු කරමින්, ප්‍රකර්ථයෙන් සතුටු කරවමින්, ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙයි. මෙහි අභිප්‍රභේදය සමාධි වශයෙන් ද විදර්ශනා වශයෙන් ද යන දෙආකාරයකින් වේ. සමාධි වශයෙන් කෙසේද? ප්‍රීතිය සහිත වූ ධ්‍යානද්වයට සමවැද ඒ සමවත් කෙණෙහි තත් සම්ප්‍රසුක්ත ප්‍රීතියෙන් සිත සතුටු කරන්නේ ධ්‍යාන වශයෙන් සිත අභිප්‍රමෝද කරන්නේ වේ. ප්‍රීතිය සහිත වූ ධ්‍යානද්වයට සමවැද එයි නැගී ධ්‍යාන සම්ප්‍රසුක්ත ප්‍රීතිය ඝෂය - ව්‍යය වශයෙන් සම්මර්ශනය කරන්නේ විදර්ශනා වශයෙන්සිත අභිප්‍රමෝදයට කරන්නේ වේ.

මෙසේ දෙආකාරයෙන් සිත අභිප්‍රමෝදයට කරමින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරමි'යි හික්මෙන්නේය යයි කියේ ය. සමාදාහං චිත්තං යනු ප්‍රථමධ්‍යානාදී වශයෙන් සිත අරමුණෙහි සමකොට පිහිටුවමින් ඒ ධ්‍යානයන්ට හෝ සමවැද එයින් නැගිට ධ්‍යානසම්ප්‍රසුක්ත සිත ඝෂය වශයෙන් ව්‍යය වශයෙන් මනාකොට දක්නේ විදර්ශනා ඝෂණ යෙහි ලඝුණපටිවේදයෙන් ඝෂණික චිත්තෙකාග්‍රතාවය උපදී. මෙසේ උපත් ඝෂණික චිත්තෙකාග්‍රතාව වශයෙන් ද සිත අරමුණෙහි සමව පිහිටුවමින් ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි හික්මෙන්නේ ය යයි කියයි. විමොචයං චිත්තං යනු ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන් නිවරණ කෙරෙන් සිත මුදමින් ද්විතීය ධ්‍යානයෙන් විතර්ක විචාර කෙරෙන් සිත මුදමින් තෘතීය ධ්‍යානයෙන් ප්‍රීතිය කෙරෙන් සිත මුදමින් චතුර්ථධ්‍යානයෙන් සුඛ-දුඛ කෙරෙන් සිත මුදමින් ඒ ධ්‍යානයන්ට හෝ සමවැද එයින් නැගිට ධ්‍යාන සම්ප්‍රසුක්ත වූසිත ඝෂය වශයෙන් ව්‍යය වශයෙන් සම්මර්ශනය කරන කල්හි හෙතෙම විදර්ශනාඝෂණයෙහි අනිත්‍යානුපස්සනාවෙන්, නිත්‍ය සංඥාවෙන් සිත මුදමින් නිදහස් කරමින් දුඃඛානුපස්සනාවෙන් සුඛසංඥාවෙන් ද අනත්තානුපස්සනාවෙන් ආත්මසංඥාවෙන්ද නිබ්බිදානුපස්සනාවෙන් තඤ්ඤයෙන් ද චිරාගානුපස්සනාවෙන් රාගයෙන් ද නිරෝධානුපස්සනාවෙන් සමුදයෙන් ද පටිනිස්සන්ගානුපස්සනාවෙන් ආදානයෙන් ද සිත මුදමින් නිදහස් කරමින් ආශ්වාස ද කරයි. ප්‍රශ්වාස ද කරයි යයි එහෙයින් කියයි.

සිත මුදුමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි ද ප්‍රශ්වාස කරන්නෙමි'යි ද හික්මෙයි යයි කියයි. මෙසේ චින්තානුපස්සනා වශයෙන් මේ වතුන්කය කියන ලද්දේ යයි දන යුතුයි.

සතර වැනි වතුන්කයෙහි වනාහි අනිවචනානුපස්සනී යනු මෙහි වනාහි අනිත්‍යය දන යුතුයි. අනිත්‍යතාව දන යුතුයි. අනිත්‍යයයි දැක්ම කිමදැ'යි දන යුතුය. අනිත්‍ය යයි දන්නේ කවරේදැ'යි දන යුතුය. අනිත්‍ය යයි දන්නේ කවරේදැ'යි දන යුතුය. එහි අනිත්‍ය නම් පඤ්චස්කන්ධයයි. කුමක් හෙයින් ද? උප්පාදව්‍යය. අත්‍යථාතී යන මෙයින් යුක්ත බැවින් අනිත්‍යතා නම් ඒ පඤ්චස්කන්ධයන්ගේ උත්පාදව්‍යය අත්‍යථාතීයයි. අනිත්‍යයයි දැක්ම නම් ඒ ක්‍ෂණභංග සංඛ්‍යාත අනිත්‍යතාවගේ වශයෙන් රූපාදී ධර්මයන් කෙරෙහි අනිත්‍යය බැලීමයි. අනිත්‍ය යයි දන්නේ නම් ඒසේ බලන යෝග්‍යවචර යැයි. මෙසේ අනිත්‍යය දකිමින් ආශ්වාස - ප්‍රශ්වාස කරන්නේ "අනිවචනානුපස්සි අසසසිසසාමි පසසසිසසාමි සිකති" යි දන යුතුයි. විරාගානුපස්සි යන මෙහි වනාහි විරාගයෝ දෙකකි. එනම් ක්‍ෂයවිරාගය හා අත්‍යන්තවිරාගයයි.

එහි ක්‍ෂය විරාගය යනු සංස්කාරයන්ගේ ක්‍ෂණ භවිතයයි. අත්‍යන්ත විරාගය නම් නිවඤ්ඤා. විරාගනුපස්සනාව නම් එම දෙයාකාර වශයෙන් පැවැති විදර්ශනා මාර්ගය ද වේ. එම දෙයාකාර අනුපස්සනාවෙන් යුක්ත වී ආශ්වාස කරන්නේ ප්‍රශ්වාස කරන්නේ ද විරාගය අනුව බලමින් ආශ්වාස කරන්නෙමි'යි .හික්මෙයි යයි දන යුතුය. නිරොධානුපස්සි යන පදයෙහි ද මෙම ක්‍රමයමැ'යි පටිනිස්සග්ගානුපස්සි යනු මෙහි ද පටිනිස්සග්ගයෝ දෙකකි. එනම් පරිත්‍යාග ප්‍රතිනිස්සග්ගය හා පක්ඛන්දන පටිනිස්සග්ගයයි. ප්‍රතිනිස්සග්ගයම අනුව බැලීම පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා නම් වේ. විදර්ශනා මාර්ගයටම මෙය තවත් වචනයකි. තදබ්‍රහ්ම ප්‍රභාණ වශයෙන් ස්කන්ධාහිසංස්කාරයන් සමග කෙලෙස් දුරු කරන විට විදර්ශනාව පරිච්චාග පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාවේ. සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යාදී දෝෂ දැක්මෙන් එබඳු දෝෂ නැති නිර්වාණයෙහි නිමාන භාවයෙන් පැනැවදින විට විදර්ශනාව පක්ඛන්දන පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා වේ. මාර්ගය සමුච්ඡේද වශයෙන් ස්කන්ධාහිසංස්කාරයන් සමග කෙලෙසුන් දුරු කරයි. අරමුණු කිරීමෙන් ද නිවඤ්ඤා පැනවදින විට පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගයම පඤ්චන්දනපටිනිස්සග්ගය යයි කියයි. විදර්ශනා මාර්ග සංඛ්‍යාත මේ

පටිනිස්සග්ගය අනුපස්සනා වන්නේ පූර්ව පූර්ව ඥානයට අනුව බලන බැවිනි. මේ දෙවැදෑරුම් හැරවීමෙන් යුක්තව ආශ්වාස-ප්‍රශ්වාස කරමි'යි හික්මෙන්නේ පටිනිසසග්ගානුපසසී අසසසිසසාමි පසසසිසසාමි'නි සිකඛනි යි කීයේ වේ.

මේ සතර වන වතුෂ්කය ශ්‍රද්ධ විදර්ශනා වශයෙන් ද - මුල් වතුෂ්ක තුන සමඟ විදර්ශනා වශයෙන් ද වදාළ බැව් දත යුතුය.

මෙසේ වතුෂ්ක වශයෙන් ඡෝධගවස්තුක ආනාපාණසති භාවනා නය නිමියේය.

සාරත්ථසමුවය නම් වතුභාණවාර අට්ඨකථාවෙහි ගිරිමානඤ්ඤා වර්ණනාව නිමි.

ඉසිගිලි සූත්‍ර වර්ණනාව

මෙසේ බුද්ධ, ධර්ම, සංඝ ගණයන් දක්වන පරිදි මෙහි ඇතුළත් කොට ඉන්පසු යමක් වනාහි පසේ බුදුවරුන්ගේ ගුණයන්ගෙන් යුක්ත ද එබඳු වූ ඉසිගිලිපිරිත දක්වනු ලැබේ. මේ අතර ආටානාටිය පිරිත, ඉසිගිලි පිරිත, ධජග්ග පිරිත, බොජ්ඣංගික පිරිත, කඳු පිරිත මෝර පිරිත, මෙන් පිරිත, රතන පිරිත යන ඒවායේ අණ පතුරයි යයි කී හෙයින් ඒවා දක්වන ලදී. දැන් එහි මීට පෙර වර්ණනා නොකළ පදයන්ගේ වර්ණනාව කරනු ලැබේ.

අඤ්ඤාව සමඤ්ඤා අහොසි යනු ඉසිගිලියට ඉසිගිලි යයි නමක් උපන් කල්හි වේභාරය වෙභාර යයි ප්‍රකට නොවී ය. මෙයට වෙනත් නමක් ම විය. අඤ්ඤා පඤ්ඤානි යනු මෙය මුල් පදයටම සමාන වචනයකි. සෙසු ඒවායෙහි ද මෙම ක්‍රමයමයි. එකල්හි වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සවස් වේලෙහි සමාපත්තියෙන් නැගිට ගඳ කිළියෙන් නික්මී යම් තැනක හිදින විට පඤ්ච පර්වතයන් පෙනෙන් ද එහි හික්කු සමුහයා පිරිවරා හිඳ මේ පඤ්ච පර්වතයන් පිළිවෙළින් කීහ. එහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පච්ච පසෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැත. මෙසේ මේ පර්වත පස ගැන කියනුලබන කල්හි ඉසිගිලිය සෘෂිත් ගිලින බව කිව යුතු වෙයි. එසේ කියනු ලබන කල්හි පද්මාවතීගේ පුත්‍ර වූ පන්සියයක් පසේ බුදුවරුන්ගේ ද පද්මාවතියගේ ද ප්‍රාර්ථනා කිවයුතු වන්නේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම පච්ච ගැන අනුපිළිවෙළින් වදාළ සේක.

පවිසන්තා දිසස්සනි පවිට්ඨා න දිසස්සනි ප්‍රචේශවන්තෝ දකිති ප්‍රචිෂ්ට වූවෝ නොදකිති යනු යම්සේ පහසු තැනක පිටුසිඟා වැඩ කරන ලද බත්කිස ඇත්තා හු අවුත් චෛත්‍ය ගර්භයෙහි යුගල මහදොරටුව විවෘත කරන්නාක් මෙන් ඒ පර්වතය දෙකඩ කොට ඇතුළට පිවිස රාත්‍රීස්ථානයන් හා දිවාස්ථානයන් මවා එහි වාසය කළාහුය. එහෙයින් මෙසේ වදාළහ.

ඉමෙ ඉසී යනු මේ සෘෂිත් යන්නෙන් පසේ බුදු සෘෂිත් ගන්නා ලදී. මුත් වහන්සේලා කවදා එහි විසුසේක්ද? අතීතයෙහි වනාහි තථාගතයන් වහන්සේ තුපන් කල්හි බරණැස ඇසුරු කොට එක් ගමෙක

එක් කුල දියණියක් කෙනෙක් රකින්නී එක් පසේ බුදුන් වහන්සේ කෙනෙකුට වැඳ පන්සියයක් සමග විළඳ සමඟ එක් නෙළුම් මලක් පුදා පුතුන් පන්සියයක් පැතුවාය. එකෙණෙහි පන්සියයක් මුව වැද්දෝ වී හා මස් දී ඇයට පුත් වන්නෙමුයි පැතුහ. ඇය ආයුෂ නිබන්ධනාක් සිට දෙවිලොව උපන්නී එයින් චුතව ස්වයංජාත විලෙක පියුම් ගැබක උපන්නීය. තවුසෙක් ඇය දැක පෝෂණය කළේ ය. ඇය ඇවිදන කල්හි පා තිබු තිබු තැනින් පියුම් පැන නගිනි. එක් වනවාරී පුද්ගලයෙක් ඇය දැක බරණැස් රජුට දැන්වීය. රජ ඇය කැඳවා අගමෙහෙසිය කළේ ය. ඇයට ගැබක් පිහිටියේ ය. මහා පදුම කුමාරයා මව්කුසෙහි වාසය කළේය. සෙස්සෝ ගැබ් මල ඇසුරුකොට උපන්නෝය. ඔවුහු වැඩිවිය පැමිණියාහු එක එක පියුමක හිඳ අනිත්‍යතාව සිහිකොට පව්වේකබෝධි ඤාණය ඉපදවූහ. මේ ඔවුන්ගේ ප්‍රකාශන ගාථාවයි.

"බමර සමුහයාගෙන් ගැවසුනු පදුමපලාල පත්‍රයෙන් හටගත් සුපිපි නෙළුම් මල අනිත්‍ය වශයෙන් විනාශවන බව දැන කඟවෙනකු මෙන් හුදකලාව හැසිරෙන්නේය."

එකල ඔවුහු එහි විසූහ. එකල්හි මේ පර්වතයට ඉසිගිලි යයි නමක් ඇතිවිය. අර්ධෙධා උපර්ධෙධා නගරසිඛි, යසසසී සුදසසනො, පියදසසී, ගන්ධාරො පිණේධාලො උපාසහො නීථො, තථො සුත්වා භාවිතතො යන තෙළෙස් පසේ බුදුවරුන්ගේ නම් කියා දැන් ඔවුන්ගේ ද, අන්‍යයන්ගේ ද ගාථා බැඳීමෙන් නම් කියන්නේ යෙ සත්තසාරා යනාදිය කිය. එහි සත්තසාරා යනු සත්ත්වයන් අතුරෙන් සාර වූ යනුයි. අනීසා යනු දුකින් තොර නිරාසා යනු තණ්හාවෙන් තොර දෙව ජාලිනො යනු වුල්ලජාලී, මහා ජාලී යන ජාලී යන නම් ඇති දෙදෙනාය. සත්තවිතො යන මෙය ද එක් අයෙකුගේ නමක්මය. පසසී ජහී උපධිං දුකබමුලං යන මෙහි පසසී නම් ඒ පසේබුදු රජාණන් වහන්සේ දුකට හේතුව වූ කෙලෙස් හළේ ය යන මෙය උන්වහන්සේට ස්තුති කිරීමයි. අපරාපිතො යන්න ද එක් අයෙකුගේ නාමයක්මය. සඤ්ථා පවත්නා සරහඬො ලොමනංසො උච්චිඤ්ඤායො යනු ද පස් දෙනෙකුගේ නම් ය. අසිතො අන්‍යසවො මනොමයො යන මොවුහුද තුන් දෙනෙකි. මානවජිඳො ව බන්ධුමා යනු බන්ධුමා නම් එක් අයෙක් මානව සැලූ බැවින් මානවජිඳො යයි කියන ලදී. තදාධිමුත්තො යන්න ද නමකි.

කෙතූමබරාගො ව මාතඛොගා අරියො යන මොවුහුද තුන් දෙනෙකි. අප් අවුතො අවුච්චන ගාමබ්‍යාමකො යන මොවුහු දෙදෙනෙකි. බෙමාහිරතො සොරතො යන මොවුහුද තවත් දෙදෙනෙකි. සයොනා අනොම නිකකමො යන සයන නම් ඒ පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ අලාමක වීර්යය ඇති හෙයින් අනොමනික්කම යයි කියන ලදී. ආනන්දනන්දො උපනන්දො ද්වාදසා යනු ආනන්ද නමින් සතර දෙනෙකි. නන්ද නමින් සතර දෙනෙකි. උපනන්ද නමින් සතර දෙනෙකි. මෙසේ දොළහකි.

භාරදවාජො අනනිමදෙනධාරී යනු භාරද්වාජ නම් ඒ පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ අනනිම දේහය දරන්නේ යයි ස්තූති කිරීමයි. තෘෂ්ණාව සින්දු බැවින් සීදරී යන්න මුත්චහන්සේට ද ස්තූති කරයි. විතරාගො යයි රාගය දුරුකළ බැවින් මංගල නම් පසේබුදුරජාණන් වහන්සේට ද ස්තූති කෙරේ. උසභවශීදා ජාලිනිං දුකඛමුලං උසභ නම් පසේබුදුරජාණන් වහන්සේ දුකට මුල් වූ තෘෂ්ණාව සින්දාහ යන තේරුමයි. සන්තං පදං අජ්ඣගමුපනීතො උපනීත නම් ඒ පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ශාන්ත පදයට පැමිණියහ යනුයි. විතරාගො යනු ද එක් අයෙකුගේ නමකි. සුවිමුත්තවිනෙතා යන මෙය තණ්හා නමැත්තාට ස්තූති කිරීමකිඑතෙ ව අඤ්ඤා යන්නෙහි එතෙ යනු පෙළෙහි ආ අයයි. පෙළෙහි නොආ සය අන්‍යයෝ ය. මොවුන්ට එක නමක්ම වේ. මේ පන්සියයක් පසේ බුදුවරුන් අතුරෙහි දෙදෙනාද, තුන්දෙනාද දහදෙනාද, දොළොස් දෙනා ද ආනන්ද ආදීන් මෙන් එක නම් ඇත්තෝ වූහ. මෙසේ පෙළෙහි ආ අයුරින්ම සියල්ලන්ගේම නම් කියන ලද්දාහු වේහ. මිත්පසු වෙන වෙනම නොකියා ඔවුන් හා අන්‍යයන් යනුවෙන් කීය. සෙස්ස සියලු තන්හි කියන ලද අයුරින්මය.

සාරස්ස සමුවචය නම් චතුර්භාණවාරවිධකථාවෙහි ඉසිගිලි සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේ ය.

දෙවෙනි බණවර සමාප්තයි.

ආටානාවිය සූත්‍ර වර්ණනා

ඉදානී යමිදං දැන් යම් මේ පසේබුදුවරුන්ගේ ගුණානුභාවයන් හා බැඳුණු පිරික්වලින් පසුව ජිවමාන ශාසනයන්ගේ සත් සම්බුදුවරුන්ගේ ගුණයන්ගේ අනුභවයින් බැඳුණු, ආටානාවිය පරිත්තං පූර්ව පූර්ව පරිත්‍රානුභාව සේවනය පුරුදු කිරීමෙන් තේජස් බලය ගන්වන්නට සියල්ල පසුව තබන ලදී. එහි මෙය අපූර්ව පද වර්ණනාවයි. වතුද්දිසං රකබං ය්පෙඤා යනු අසුර සේනාවගේ වැලැක්වීම සඳහා ශක්‍රදිව්‍යරාජයාට සතර දිශාවන්හි ආරක්‍ෂාව පිහිටුවා. ගුම්බං ය්පෙඤා යනු බල සමූහය තබා යනුයි. පදුරු සමූහයට ද ගුම්බ යයි කියයි.

ඔවරණං ය්පෙඤා යනු සතර දිශාවන්හි දිශාරක්‍ෂකයන් තබා යනුයි. මෙසේ ශක්‍ර දිව්‍ය රාජයාට ආරක්‍ෂාව ඉතා හොඳින් සංවිධානය කොට ආටානාට නම් නගරයෙහි හුන්නා වූ සත් බුදුවරුන් නිමිතිකොට මේ පරිත බැඳ. යමෙක් ශාස්තෘ ධර්මයෙහි අපගේ රජුන්ගේ අණ නො අසන් ද, ඔවුන්ට මේ මේ දේ කරන්නෙමු යි ශ්‍රවණයකොට මහත් වූ යක්‍ෂ සේනාව යන ආදී සතර සේනාවන්ගෙන් තමන්ගේ ද සතර දිශාවන්හි ආරක්‍ෂාව සංවිධානය කොට රාත්‍රියෙහි ප්‍රථම යාමය ඉකුත්ව ගිය කල්හි -පෙ- එකක් පසෙක හුන්නා. අභිකකනනය රනතියා යන මෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය ගෙවීයාම, සොදුරු මනාරූපය, උසස් වූ අනුමෝදනාව, ආදියෙහි පෙනේ. "එහි ස්වාමීනී රාත්‍රිය ගෙවී ගියේය. ප්‍රථම යාමය ඉකුත් වූයේය. හික්‍ෂු සංසයා බොහෝ වේලාවක් සිටියාහුය. ස්වාමීනී, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්‍ෂුන්ට ප්‍රාතිමෝක්‍ෂය උදෙසාවා, යන මේ ආදීන්හි අභික්කන්ත ශබ්දය, ගෙවීයාමෙහි පෙනේ" මෙතෙම මේ සතර පුද්ගලයන්ගෙන් අනික්කන්තතරය, ප්‍රණිකතරය, යන මේ ආදී තන්හි යහපත් යන අර්ථයෙහි යෙදේ.

සාද්ධියෙන් හා කීර්තියෙන් බබළමින් විශිෂ්ට වර්ණයෙන් සියලු දිශාවන් බබුළුවමින් කවරෙක් මාගේ පාදයන් වදිත් ද යන ආදී තන්හි විශිෂ්ට රූපය යන අරුත්හි අභික්කන්ත ශබ්දය යෙදේ. තවත් ගෞතමයන් වහන්ස ඉතාම යහපත් ය. හවත් ගෞතමයන් වහන්ස ඉතාම යහපත් ය. යන ආදියෙහි උසස් ලෙස අනුමෝදන් වීමෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය යෙදේ. මේ සූත්‍රයෙහි ගෙවීම යන අර්ථයෙහි යෙදී ඇත. එහෙයින්

ඉකුත්ව ගිය රාත්‍රිය ගෙවී ගිය රාත්‍රිය යයි කියන ලදී. අභිකතනත වණණා යන මෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය අභිරූපාර්ථයෙහි වැටේ.

වර්ණ ශබ්දය වනාහි, සිව්, ස්තුතිය, කුලවර්ගය, කරුණ, සටහන, ප්‍රමාණය, රූපායතනය, ආදීන්හි වැටේ. එහි සුවණණවණණසි හගවා' යන මේ ආදීන්හි, සිව්ව යන අර්ථයෙහි වණණ ශබ්දය යෙදී ඇත. කදා සංව්‍යුළහා පන ගහපති සමණසස ගොතමසස වණණා" යන මේ ආදීන්හි වණණ ශබ්දය ස්තුතියෙහි ය. වතතාරෝ මෙ හෝ ගොතම වණණා"යන මෙහි වර්ණ ශබ්දය කුලය යන අර්ථයෙහි ය, "අථ කෙනනු වණණන ගන්ධසේනොති වුවවති" යන මේ ආදී තන්හි කාරණය යන අර්ථයෙහි වණණ ශබ්දය යෙදේ. "මහනතං හපීරාජ වණණං අභිනිමමිණිණා"යන මේ ආදී තන්හි (පිහිටීම) සටහන යන අර්ථයෙහි වණණ ශබ්දය යෙදී ඇත. "තයො පතහසස වණණා" යන මේ ආදී තන්හි ප්‍රමාණය යන අර්ථයෙහි ය. "වණණා, ගන්ධා, රසො, ඔජා යන මේ තන්හි රූපායතන අර්ථයෙහි ය.

එය මෙහි සිවියෙන් තේරුම් ගතයුතුයි. එහෙයින් මනා වර්ණයෙන්, පැහැයෙන් බබළන විශිෂ්ට සමකී යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. කෙවලකප්පං යන මෙහි කෙවල ශබ්දය, අනවශේෂය, බොහෝ සෙයින් ය, අමිශ්‍රය, අනතිරේකය, දැඩි අර්ථය, විසංයෝගය, ආදී විවිධ අර්ථයන්හි වැටේ. එසේම මෙහි "කෙවලපරිපුණණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මවරියං" යන ආදී තන්හි අනවශේෂ යන අර්ථයයි. "කෙවලකප්පා ව අඹගමගධා පහුතං බාදනියං හොජනියං ආදාය අභිකතමතුකොම, හොනති" යන ආදී තන්හි බොහෝ සෙයින් යන අර්ථයෙහි ය. "කෙවලසස දුක්ඛකඛන්ධසස සමුදයො හොති" යන ආදී තන්හි අමිශ්‍රබව යන අර්ථයෙහි (කේවල ශබ්දය) යෙදේ. "කෙවලං සද්ධාමතානං නුන අයමායසමා" යන මේ තන්හි අනතිරේකාර්ථයෙහි ය.

"ආයසමතො අනුරුද්ධසස බාහියො නාම සද්ධිවිහාරිකො කෙවලකප්පං සංඝභෙදාය ධීතො" යන මේ තන්හි දැඩිය යන අර්ථයෙහි ය. "කෙවලී වුසිතවා උතතම පුරිසොති වුවවති" යන මේ තන්හි විසංයෝග අර්ථයෙහි ය. මෙහි වනාහි අනවශේෂාර්ථය දත යුතුයි. මේ 'කප්ප' ශබ්දය වනාහි, උසස් ලෙස ඇදහීම, ව්‍යවහාරය, කාලප්‍රඥප්තිය,

සිද්ධිම ය, විකල්පය, ලේශමාත්‍රය, ආදී නොයෙක් අරුත්හි යෙදේ. එසේ ම මෙහි "ඔකපපනීය මෙතං භෝතො ගොතමසස යථා තං අරහතො සමමාසමධුදායස" යන ආදී තන්හි උසස් ලෙස ඇදහීම යන අර්ථයයි. "අනුජාතාමි හිකඛවෙ පඤ්චති සමණකපෙපති ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං" යන ආදී තන්හි ව්‍යවහාරය යන අර්ථයෙහි ය. "යෙන සුදං නිවචකපපං විහරාම" යන ආදී තන්හි කාලයයි. "ඉචවායසමා කපෙපා" යන ආදී තන්හි ප්‍රඥප්තියයි. "අලඛකතො කපපිත කෙසමසසු" යන ආදී තන්හි සිද්ධිම අර්ථයෙහි ය. "කපපති දචඛගුලකපෙපා" යන ආදී තන්හි විකල්පයයි. "අත්ථි කපෙපා නිපජ්ජතු" යන ආදී තන්හි ලේශමාත්‍රය යන අර්ථයෙහි ය. "කෙචලකපපං වෙච්චනං ඔභාසෙඤ්චා" ආදී තන්හි සියලුම යන අර්ථයෙහි ය. මෙහි වනාහි මෙයට සියල්ල බව අර්ථය යයි වටහාගත යුතුයි.

එහෙයින් "කෙචලකපපං ගිජ්ඣකුටං" යන මෙහි ඉතිරි නොකොට සියලු ම ගිජ්ඣකුටය යන අර්ථය දැන යුතු යි. ඔභාසෙඤ්චා යනු වස්ත්‍ර, මල්මාලා, ආභරණ, ශරීරාදියෙහි ආලෝකය පතුරුවා සඳ හිරු මෙන් එකම ආලෝකයක්, එකම බැබළීමක් කොට යන අර්ථය යි. එකමනතං නිසීදිංසු යන මෙහි දෙවියන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයෙහි එකක් පසෙක හිඳගැනීමක් බහුලව නැත. මේ සුත්‍රයෙහි වනාහි පිරිතට ගෞරවයත් වශයෙන් හිඳ ගත්හ. වෙසසවණො යනු මෙහි පැමිණියා වූ සතරවරම් දෙවි මහරජුන්ගෙන් කෙනෙකි. වෙස්සවණ වනාහි බුදු රජාණන් වහන්සේගේ විශ්වාසවන්තයෙකි. කතා පැවැත්වීමෙහි ද දක්‍ෂය. ඉතා හොඳින් හික්මුණු අයෙකි. එහෙයින් වෛශ්‍රවණ මහරජ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙසේ කීය. උළාරා යනු මහේශාකාර, ආනුභාව සමීපන්ත යන්නයි. පාණානිපාතා වෙරමණී යනු ප්‍රාණසාතය කිරීමේ දී මෙලො ව හා පරලොව දෙකෙහි ඇතිවන දොස් දක්වා ඉන් වැළකීමට ධර්මය දේශනා කිරීම යි. සෙසු තන්හිද මෙනයින් දැන යුතුයි. තප් සනති උළාරා යකඛා නිවාසිනො යනු එම සේනාසනයන්හි, ආනුභාව සමීපන්ත යක්‍ෂයෝ නිතර වසන්නාහු යි.

ආටානාටියං යනු ආටානාට නම් නගරයෙහි බඳනා ලද බැවින් මෙනම් විය. කීමෙක් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ භෙවන් ඇසට හමු නොවූ ධර්මයක් නම් ඇත්ද? නැත. එසේ ඇති කල්හි "වෛශ්‍රවණ දිව්‍ය රාජයා" උගගණනාතු භනෙන භගවා ආටානාටියං රකඛනති" ආදී

වශයෙන් ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආටානාටිය ආරක්ෂාව දැනගන්නා සේක්වා” යනුවෙන් කවර හෙයින් කීවේද? ඉඩදීම සඳහා ය. ඔහු වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දේශනා කිරීම සඳහා ඇස්වීම සඳහා ඉඩලබා දෙමින් මෙසේ කීය. මෙම පිරිත භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළ කල්හි ගෞරවණීය වන්නේ යැයි කීය.

එසුචිතාරාය යනු ගමනාර්ථයෙහි, සතර ඉරියව් කෙරෙහි, සැප විහරණය සඳහා යනුයි. වකඛුමනනසස යනු විපස්සි බුදුරදුන් පමණක් ඇස් ඇත්තේ නොවෙයි. සත් බුදුවරු ම ඇස් ඇත්තෝ ය. එහෙයින් එක එක බුදුවරයාට මේ සත සත බැගින් නාමයෝ වෙත්. සියලුම බුදුවරු ඇස් ඇත්තෝ ය. සියල්ලෝ සියලු සත්වයන් කෙරෙහි අනුකම්පා ඇත්තෝ ය. සියල්ලෝ ම නැසු කෙළෙස් ඇති බැවින් නහාතක නම් වෙත්. සියල්ලෝ ම මාරසේනාව මඬින ලදහ. සියල්ලෝ ම සම්පූර්ණ කළ බඹසර ඇත්තෝ ය. සියල්ලෝ ම මිදුණෝ ය. සියල්ලෝ ශරීරයෙන් රැස් විහිදෙන බැවින් අංගිරස නම් වෙත්. හුදෙක් බුදුවරයන්ම මේ සත්නාමයෝ පමණක් නොවෙති. ස්වකීය ගුණ නිසා අසංබෙය්‍ය වූ නාමයන් බුදුවරුන්ට මෙසේ ද කියන ලදී. වෛශ්‍රවණ තමාගේ ප්‍රකට නම් වශයෙන් මෙසේ කීය. තෙ ජනා යන මෙහි බිණාසව ජනයා යයි අදහස් කරන ලදී. අපිසුණා යනු දේශනා ශීර්ෂමාත්‍රයෙන් මුසාවාද නැති, පිසුණාවචන නැති, තද වචන නැති ප්‍රමාණවත් වචන කථා කරන්නෝ ය යන අර්ථ යයි. මහනතා යනු මහත් බවට පැමිණි,

මහන්නා යනු ද පාඨයකි. මහන්න යන අර්ථය යි. චිතසාරද යනු විශාරද හෙවත් සාරද බවෙන් තොර වූ පහවූ ලොමු ධූතැගැනීම් ඇත්තෝ යනුයි. හිත යනු මෙමත්‍රිය පැතිරීමෙන් හිත නම්, යං නමසසනති යන මෙහි යං යනු නිපාතයකි. මහනතං යනු මහත් වූ පාඨය මෙයට හෝ වෙයි. මෙය කියන ලද්දේ වෙයි. ලෝකයේ යම් රහත් නමක් කෙලෙස් නිවීමෙන් නිවුනේද තත් වූ පරිද්දෙන් විදර්ශනා වධනා ලද්දාහු ද ඒ රහත්හු ත්‍රිවිද්‍යා අෂ්ට විද්‍යා හා පසළොස් වරණ ධර්මයන්ගෙන් යුක්ත වූ දෙවිමිනිසුන්ට හිත වූ ගෝතම බුදු රජාණන් වහන්සේට නමස්කාර කරන්නා හ. ඒ රහත්හු පිසුණවචන නොකියන්නාහ. ඒ රහතන් වහන්සේලාට ද නමස්කාර වේවා යනු යි. අට්ඨකථාවෙහි වනාහි " තෙජනා අපිසුණා" ඒ බුදුවරු පිසුණු බස් නොකියන්නාහ යි. දැක්වේ.

මෙසේ වනාහි ප්‍රථම ගාථාවෙන් බුදුවරුන්ගේ ම වර්ණනාව කියන ලදී. එහෙයින් පළමු ගාථාව සත් බුදුවරුන් වශයෙන් කියන ලදී.

දෙවන ගාථාවෙහි ගෝතම යනු දේශනාමුඛමාත්‍රයකි. මෙය ද වනාහි සත්බුදුවරුන් වශයෙන් ම කියන ලද්දාහ'යි. දතයුත්තාහ. මෙය වනාහි මෙහි අර්ථයයි. ලෝකයෙහි නුවණැති දෙවිමිනිස්සු යම් ගෝතම නම් බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර කරන්නාහුද ඒ බුදු රදුන්ට ද උන්වහන්සේට පෙර වැඩ සිටි බුදුවරුන්ට ද නමස්කාරය වේවා. යතො උග්ගවජ්ඣි යනු යම් තැනකින් උදාවෙයි ද යනු යි. ආදිවච යනු අදිති නැමැත්තාගේ පුතා යනුයි. සුරිය ශබ්දයට මේ වචන මාත්‍ර දෙකකි. මණ්ඩලිමහා යනු මෙයට මහා මණ්ඩලයක් ඇත්තේනු'යි මණ්ඩලී නම් වේ. යසසචුග්ගවජ්ඣානසස යනු යම් දිශාවකින් උදාවන කල්හි යනුයි. සංවරීපි නිරුජ්ඣානි යනු රාත්‍රී අතුරුදහන්වෙයි යනුයි. යසස චුග්ගතෙ යනු යමෙකුගේ උදාවීම වූ කල්හි යනුයි. රහදො යනු සමුද්‍රය නැතහොත් දියවිල යනුයි. තස් යනු යම් තැනකින් හිරු උදා වෙයි ඒ තැන්හි යනු වේ. සමුදෙදා යනු යමක් රහද යයි කියන ලද්දේ ද එයයි. එය අනෙකක් නොවේ සමුද්‍රයමැයි. සමුදෙදා සරිතොදකො යනු විහිදීගිය ජලය, නොයෙක් ආකාර වූ නදීන්ගෙන් එහි ජලය ඇතුල් විය. මේ නිසා මෙයට සරිතොදක යයි කියයි. එවං නං තස් ජානනි යනු ඒ දියවිල එහිදී මෙසේ දනිති. කුමක් යයි දනිත්ද, "සමුදෙදා සරිතොදකො" යනුවෙන් දනිති. ඉතො යනු මහමෙරින් හෝ ඔවුන්ගේ හුන් තැනින් හෝ යනුයි ජනො යනු මේ මහජනයායි. එකනාම යනු ඉන්ද්‍ර යන එකම නමින් ඒ සියල්ලන්ට ම සක්දෙවි රජුගේ නාමයම නම් වශයෙන් කළහ.

අසීනිං දස එකො ව යනු අනු එකක් ජනයායි. ඉඤ්ජාමා යනු ඉඤ්, ඉඤ් යන මේ නමින්, බුද්ධං ආදිවචබන්ධුනං යනු කෙළෙස් නින්ද දුරු වීමෙන් පිබිදුනු, සුරියයාට හා සමාන ගෝත්‍ර ඇති බැවින් ආදිවචබන්ධු නම් වේ. කුසලෙන සමෙකඛසී යනු නිරවද්‍ය වූ සියුම් වූ සර්වඥතාඥානයෙන් මහජනයා බැලිය යනුයි. අමනුසසාපි තං වඤ්ජනි යනු අමනුෂ්‍යයෝ ද ඒ සර්වඥතාඥානයෙන් ජනයා බලයි යයි කියා වදිති. සුතං නෙතං අභිණ්ණසො යනු මෙය අප විසින් නිතර නිතර අසන ලදී. ජිනං වඤ්ජාම ගෝතමං, ජිනං වඤ්ජං ගෝතමං, යනු අප විසින් විචාරණ ලද්දා වූ ගෝතම ජිනේන්ද්‍රයන් වහන්සේ වදිමු'යි කියති. යෙන

පෙනා පවුච්චනති යනු ප්‍රේතයෝ නම් කඵරිය කළ අයයි. ඔවුන් යම් දිශාභාගයකින් ඉවත්කර ගනිත්වායි කියති. පිසුණා පිට්ඨිමංසිකා, යනු කේලාම් බස් ඇත්තාහු, පිට මස් කන්නවුන් මෙන් මුහුණ පිටුපසට ඇත්තාහු ගැරුම් ලබන්නෝ ද වෙති. ඔවුහුද යම් දිශාවකින් ඉවත්ව යෙත්වායි කියති. මේ සියල්ලෝ දකුණු දොරටුවෙන් බැහැර කොට තුවරට දකුණු දිශාවෙන් දවත්වා හෝ සිඳිත්වා හෝ නසිත්වා යයිද මෙසේ කියති. ඉතො සා දකඛිණා දිසා යනු යම් දිශාභාගයකින් ඒ ප්‍රේතයන් ද පිසුණ වචන කියන්නන් ද බැහැර කෙරෙත්වායි කියති. ඉතො සා දකඛිණා දිසා යන්නෙහි ඉතො යනු මහාමේරු පර්වතයෙන් හෝ ඔවුන්ගේ සිටින තැනින් හෝ යනුයි. කුම්භණ්ඩානං යනු ඒ අය වනාහි දේව කොටසකි. මහත් වූ උදරය ඇත්තාහු වෙති, ඔවුන්ගේ රහසඟ පවා කලයක් මෙන් මහත් වෙයි. එහෙයින් කුම්භණ්ඩ යයි කියති. යඤ්ච වොගගච්ඡතෙ සුරියො යනු යම් දිශාභාගයෙකින් සුරියා අස්තයට යයි ද එයයි. යෙන යනු යම් දිශාභාගයකින් යනුයි මහානෙරු යනු මහමෙර යන්නයි. මෙයට සිනෙරුපබ්බතරාජා යයි ද කියයි. සුදසසන යනු සවර්ණමය බැවින් සුන්දර දැකුම්කලු ස්වභාවයෙන් යුක්තයහ. මහමේරේ පැදුම් දිග රජතමය ය, දකුණු පැත්ත මිණිමුවා ය, හෙවත් මාණිකාය වේ. බටහිර පැත්ත ස්ඵම්කමයය. උතුරු පැත්ත සවර්ණමයය. එය මනොඥ වූ දර්ශනයෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි.

එහෙයින් යම් දිශාභාගයකින් මහමෙර දැකුම්කලුය යනු මෙහි අර්ථයයි. මනුසසා තඤ්ච ජායනති යනු එහි උතුරුතුරු දිවයිනෙහි, මනුෂ්‍යයෝ උපදිති. අමමා යනු වස්ත්‍රාභරණ ආහාරපානාදියෙහි මමඤ්චයක් නැති යනු යි. අපරිගහහා යනු ස්ත්‍රීන් විවාහකර ගැනීමෙන් තොර ඔවුන්ට වනාහි මේ මාගේ බිරිද යයි මමායනයක් නැත. මම හෝ නැගණිය හෝ ඡන්ද්‍රාගයක් නූපදී යනුයි. නපි නියනති නඛගලා යනු නගුල් ආදිය පවා එහි කෘෂිකර්මය කරන්නෙමුයි කුඹුරට නොගෙන යති යනුයි. අකට්ඨපාකිමං සාලිං යනු දැව රහිත භූමිභාගයෙහි වනයෙහි තෙමෙම උපදියි යනුයි. තණ්ඩුලපඵලං යනු සහල් ම එහි එල වශයෙන් වෙන්. කුණ්ඩකීරෙ පච්චාන සැලියෙහි විසුරුවා, දුම් නැති අගුරු නැති ගින්නෙන් පිස, ඉන්පසුව, එහි ගිනි ඉපිද විය හැකි ජෝතිකපාසාණ නම් ගල් විශේෂයක් වෙත්. ඉක්බිති ඔවුහු ඒ ගල් තුනක් තබා ලිපක් බැඳ ඒ සැළිය එහි තබති.

ඒ ගල්වලින් පැන නගින ගින්නෙන් එම බත පිසයි. තතො භුඤ්ජනති හොජනං යනු ඒ සැළියෙන් ගත් ආහාරය ම අනුභව කරති. වෙනත් හොද්දක් හෝ ව්‍යඤ්ජනයක් හෝ නොවෙයි. එය අනුභව කරන ඔවුන්ට තමා කැමති වන්නා වූ රසය ඇති වෙයි. ඔවුහු එතනට පැමිණි අයට ද එය දෙති. මසුරු සිතක් නම් ඔවුන්ට නැත. මහත් සෘද්ධි ඇති බුදු පසේ බුදුවරයෝ ද එහි ගොස් පිණ්ඩපාතය ලබා ගනිති. ගාවිං එකබුරං කඤ්චා යනු ගව දෙනක ගෙන එක බුර නම් වාහනයක් තනා ඒ පිටට නැගී ඒ වෛශ්‍රවණ දෙවුරපුරේ පිරිවර යක්‍ෂයෝ යනුයි. අනුයනති දිසොදිසං යනු ඒ ඒ දිසාවන් බලා යති. පසුං එකබුරං කඤ්චා යනු ගව දෙනුන් හැර වෙනත් සිව්පා ජාතික සතුන් ද එකබුර වාහනයක් කරගෙන ඒ ඒ දිශාවන් බලා යති. ඉත්ථිවාහනං කඤ්චා යනු බොහෝ සෙයින් ගැබගත් කාන්තාවක් වාහනයක් කොට ඇයගේ පිටෙහි වාඩිවී යති. ඇයගේ පිට නැමීම උසුලයි. සෙසු ස්ත්‍රීහු රථයෙහි යොදවත්. පුරිස වාහනං කඤ්චා යනු පුරුෂයන් ගෙන රථයෙහි යොදති. එසේ ගන්නා කල්හි සමයග්දෘෂ්ටික අය ගන්න නොහැකි වෙති. බොහෝ සෙයින් අත්‍යන්ත මිලේච්ඡ වැසියන් ගනිති. මෙම ජනපදයෙහි වනාහි එක්තරා අයෙක් එක් තෙර කෙනෙකුගේ සමීපයෙහි සිට නිදයි.

තෙරුණුවෝ "උපාසකය, බොහෝකොට නිදාගන්නේදැ"යි විමසිය අද ස්වාමීනි, මුළු රැයම වෙස්සවණගේ දාසයන් විසින් වෙහෙසට පත් කරන ලදදේ වෙමි'යි කිය. කුමාරි වාහනං කඤ්චා, කුමරියන් ගෙන ඒක බුර වාහනයක් කොට රථයෙහි යොදත්. කුමාර වාහනය මේ ක්‍රමයෙන් ම විය. පචාරා තසස රාජ්නො යනු මේ රජුගේ පරිවාරිකාවෝ යි. තත්ථියානං අසසයානං යනු තනිකර ගවයන් යෙදූ යානයන්ගෙන් පමණක් නොව, ඇත්, අස් ආදී යානාවන්ට ද නැගී හැසිරෙති. දිබ්බයානං යනු ඔවුන්ට අත්‍ය වූ ද නන් වැදැරුම් දිව්‍ය යානයෝ එළඹියාහුය, හෙවත් පහළ වූවාහු ය, ඒවා එවුන්ට ලැබුණු යානයෝ ය. ඔවුහු වනාහි ප්‍රාසාදයෙහි උතුම් යනනාවන්හි හොත්තාහු ම, දෝලාව ආදී යානාවන්හි හුන්තාහු ද, හැසිරෙත්.

එහෙයින් "පාසාදා සිව්කාවෙව" යනුවෙන් කියන ලදී. මහාරාජසස යසසසිනො යනු මෙසේ ආනුභාව සම්පන්න වූ යසස් ඇත්තා වූ මහරජුට මේ යානාවෝ පහළ වෙති යන අර්ථය යි. තසස ව නගරා අහු අනතලිකෙබ්

සුමාපිතා යනු ඒ රජුගේ අහසෙහි මනාකොට මවන ලද මේ ආධානාට ආදී වූ නගරයෝ වූහ. නගරයෝ වූහ යනු අර්ථය යි. ඒවා අතරින් එක් නගරයක් ආධානාට නම් විය. එක් නගරයක් කුසිනාට නම් විය. එකක් නාටපුරිය නම් වේ. තවත් එකක් පරකුසිනනාට නම් වේ. උත්තරෙන කපිවනෙනා යනු එහි සිට කෙළින් උතුරු දිශාවෙහි කපිවත්ත නම් වූ තවත් නගරයකි යනුයි. ජනෝසමපරෙන ව යනු මෙයින් වෙනත් කොටස ජනෝස නමින් තවත් නගරයක් යනුයි.

නවනවතියො යනු අන්‍ය වූද නවනවතිය නම් වූ එක් නගරයකි. අමබර අමබරවතියො යනු තවත් අමබර අමබරවතිය නම් වූ එක් නගරයක් යනුයි. ආළකමඤා යනු තවත් ආළකමන්දා නම් රාජධානියක් යනුයි. තසමා කුවෙරො මහාරාජා යනු මෙතෙම වනාහි බුදුන් උපදින්නට පෙර කුවේර නම් බමුණුව උක් සිටුවීම කරවා යන්නු හතක් යෙදවීය. එක් යන්ත්‍ර ශාලාවකින් ලැබුණු ධනයෙන් පැමිණි මහජනයාට දන් දී පින් කළේ ය. අනෙක් (යන්ත්‍ර) ශාලාවන්ගෙන් ද එසේම ඉතා බොහෝ වූ ධනය ඇති විය. ඔහු එයින් පැහැදී අනෙක් ශාලාවන්හි උපන් ධනය ද ගෙන අවුරුදු විසිදහසක් දන් දුන්නේ ය. ඔහු කඵරිය කොට වාතුර්මහා රාජ්කයන් හි කුවේර නම් වූ දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් විය. පසු කාලයෙහි විසාණා නම් රාජධානියෙහි රාජ්‍ය කරවීය. එතැන් පටන් වෙස්සවණ යයි කියයි. පවෙවසනෙනා පකාසෙනති යනු සොයමින් වෙන වෙන ම අදහස් විමසමින් අනුශාසනා කරනු ලබන්නාහු. අනෙක් දොළොස් යක් සෙනෙවියෝ ප්‍රකාශ කරති. ඒ යක් සෙනෙවියෝ වනාහි පනිවිඩය ගෙන යක්‍ෂ දොරටු පාලයන් දොළොස් දෙනාට දක්වති. එම යක්‍ෂ දොරටු පාලයෝ එම පණිවිඩය මහරජුට දැනුම් දෙති. දැන් ඒ යක් සෙනෙවියන්ගේ ගම් දක්වන්නාහු තනෝලා යනාදිය කීය. ඔවුන්ගේ එක් අයෙක් තනොලා නම්. එක් අයෙක් තනොතලා නම්. එක් අයෙක් ඔජසි නම් වේ. එක් අයෙක් තෙජසි නම් වේ. එක් අයෙක් තනොජසි නම් වේ. සුරො රාජා යනු එක් අයෙක් සුර නම් වේ. එක් අයෙක් රාජා නම් වේ. එක් අයෙක් සුරොරාජා නම් වේ.

අරිධෙයා නෙමියනු එක් අයෙක් අරිටිය නම් වේ. එක් අයෙක් නෙමී නම් වේ. එක් අයෙක් අරිටියො නෙමී නම් වේ. රහදොපි ත්‍යු ධරණි නාම යනු එහි ධරණි නම් එක් දිය විලකි. පණස් යොදුන් පමණ

මහා පොකුණක් ඇතැයි කියන ලද්දේ වෙයි. යනො මෙසා පවසසනති යනු යම් පොකුණකින් දියගෙන වැසි වසීයි යනුයි. වසසායනො පනායනති යනු යම් හෙයකින් වැසිවැස පැතිරෙමින් යයි ද, මේසයන් නැගි කල්හි එම පොකුණෙන් පිරුණු ජලය පහළ ව මතුයෙහි මේසයන් නැගී එම පොකුණ තවත් ජලයෙන් පුරවයි. පැරණි ජලය පහළින් ගලා යයි. පොකුණ පිරුණු කල්හි, වැහි වලා පහව යයි. සභා'පි යනු සභාව යනුයි. ඒ පොකුණ ඉවුරේ හගලවතී නම් වැල්වලින් වටවූ දොළොස් යොදුන් රුවන් මණ්ඩපයක් ඇත. එම සභාව හගලවතී නම් වේ.

ඒ සඳහා මෙය කියන ලදී. පයිරූපාසනති යනු හිඳගනිත් තත් නිවච්චලා රුකඛා යනු එතැන එම රත්න මන්ඩපය වටකොට හැම කල්හි ඵලයෙන් යුක්ත වූ අඹ දඹ ආදී වූ වෘක්ෂයෝ ද, නිරන්තරයෙන් මල් පිපුණු සපු, සල් ආදිය ද දක්වයි. නා නා දිජගණායුතා යනු විවිධ වූ කුරුළු සමූහයාගෙන් ගැවසීගත්යනුයි. මයුරකොඤ්චාගිරුදා යනු මොණරුන්ගෙන් ද කොස්වාලිහිණි කුරුල්ලන්ගෙන් ද දර්ශනීය වූ හා ගීතවත් වූ යනුයි. ජීවඤ්ජීවක සද්දෙඤ්ඤා යනු ජීව, ජීව යනුවෙන් මෙසේ ශබ්ද කරන්නා වූ ජීවඤ්ජීවක පක්ෂීන්ගේ ද ශබ්දය මෙහි ඇති බවයි. ඔට්ඨවච්චතකා යනු උට්ටියහි විතෙත, උට්ටියහි විතෙත, යනුවෙන් මෙසේ වසනු ලබන්නා වූ. ඔට්ඨවච්චතක කුරුල්ලෝ ද එහි හැසිරෙති. කුකුළුකා යනු වලි කුකුල්ලය. කුලීරකා යනු රත්වත් කකුළුවෝ ය. චනෙ යනු පියුම් වනයෙහි යනුයි. පොකබරසාතකා යනු පොකබරසාතක නම් කුරුල්ලෝ ය. (තල්රේරු යයි ද කියයි) සුකසාලික සද්දෙඤ්ඤා යනු ගිරවුන්ගේ ද සැලලිහිණියන්ගේ ද නාදය මෙහි ඇත යනුයි. දණ්ඩමානවකානී ව යනු මිනිස් මුහුණ වැනි මුහුණු ඇති පක්ෂීහු ය.

මවුහු වනාහි අත් දෙකින් රුවන්මය දණ්ඩක් ගෙන එක් නෙළුම් කොළයක් මත පය තබාගෙන තම නෙළුම් කොළයක ස්වර්ණමය දණ්ඩ තබමින් හැසිරෙති. සොහනි සබ්බකාලං සා යනු ඒ පොකුණ සියලු කල්හි හොබනේ ය. කුවෙර නලිනී, යනු කුවේරයාගේ ධරණි නම් ඒ පියුම් විලයි. සදා යනු ඒ පියුම් විල හැම කල්හි ම දර්ශනීය ම වේ. යසස කසසවී යනු වෛශ්‍රවණ දෙව්වරු මේ ආටානාට නගරයට ආරක්ෂාව යොදා එයට පිරියම් දක්වන්නේ මෙසේ කිය. සුගහනික යනු එහි අර්ථ හා ව්‍යඤ්ජන පිරිසිදු කොට මනා සේ ඉගෙන. සමතනා පරියාපුතා යනු

පද හා ව්‍යඤ්ජන නොනසා සම්පූර්ණයෙන් ඉගෙනගත් අර්ථය ද පෙළ ද නො ගැළපෙන සේ වරදවා හෝ සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රගුණ නොකොට කියන්නාහුගේ වනාහි පිරිත තේජවන්ත නොවේ. හැම අතින්ම ප්‍රගුණ කොට කියන්නාහුගේ පිරිත තේජවන්ත වේ. ලාභ ප්‍රයෝජන අපේක්‍ෂාවෙන් ඉගෙනගෙන කියන්නාහුගේ ද එම පිරිතෙන් අර්ථය සිදු නොවේ. නිස්සරණි පක්‍ෂයෙහි හෙවත් ලාභාපේක්‍ෂාවෙන් තොරව සිට මෙම පිරිත මෙහිත්‍රිය පෙරදැරි කරගෙන කියන්නාහුගේ එම පිරිත ම වැඩ පිණිස වේ යැයි දක්වයි. යකඛපචාරො යනු යක්‍ෂපරිවාරකයා යනුයි. වක්‍රං වා යනු ගෘහවස්තුවයි. වාසං වා යනු එහි නිරතුරුව විසීමයි. සමිතිං යනු මනා එක්වීම යි. ගමනයි.

අනවයහං යනු ආවාහයෙන් යුක්ත නොවූ යනුයි. අවිවයහං යනු විවාහයෙන් යුක්ත නොවූ යනුයි. ඔහු සමග ආවාහ විවාහ නොකරන්නේ ය යනු අර්ථයයි. අත්තාහි පි පරිපුණණාහි පි යනු කලු ඇස් ද කලු දත් ද දරන්නෝවෙති යන අර්ථයයි. මෙසේ ඔවුන්ගේ ආත්මභාවය එළවා දක්වන ලද පරිපුර්ණ ව්‍යඤ්ජනවලින් පරිභාසාහි පරිභාසෙය්‍ය යනු යක්‍ෂ ආක්‍රොශයෙන් අක්‍රොශ කරන්නේ ය යන අර්ථය යි. රිතතමපි පත්තං යනු හික්‍ෂුන්ගේ පාත්‍රයට ම සමාන ලෝභපාත්‍රයක් වේ. එය හිසෙහි බහාලන්නේ ගෙලවට දක්වා බහයි. ඉන්පසු ඔහුට මැද තිබෙන යකඩ කුරෙහි කොටති. වණ්ඩා යනු ක්‍රෝධයෙන් මධනා ලද යනුයි. රුද්ධා යනු විරුද්ධ වූ යනු යි. රහසා යනු එකට එක කිරීම යි. නෙව මහාරාජානං ආදියනති යනු වචනය ගණන් නොගනියි.

අණ නොපිළිපදිති යනු යි. මහා රාජානං පුරිසකානං යනු විසි අටක් වූ යක්‍ෂ සේනාපතින්ගේ යන්න යි. පුරිසකානං යනු යක්‍ෂ සේනාපතින්ගේ යම් අමනුෂ්‍යයෝ වෙත් ද, ඔවුන්ගේ අවරුද්ධා නාම යනු පසම්මුරෝ වෛරක්කාරයෝ යනුයි. උජ්ජධාපෙනබබං යනු පිරිත් කියා අමනුෂ්‍යයන් එළවන්නට නො හැකි වුවහු විසින් මේ යක්‍ෂයන්ට දොස්කිව යුතුය. පළමුවෙන් ම ආධානාචිය සූත්‍රය නොකිව යුතුය. මෙන්න සූත්‍රය, ධජග්ග සූත්‍රය, රත්ත සූත්‍රය, යන මේවා සතියක් කිව යුතුය. ඉදින් අමනුෂ්‍යයන් ඉවත් වන්නේ ද එක යහපත් ය. ඔවුන් ඉවත් නොවන්නේ නම් ආධානාචිය සූත්‍රය කිව යුතුය. ආධානාචිය සූත්‍රය දේශනා කරන හික්‍ෂුන් විසින් පිටි හෝ මාංශාදිය නොවැළදිය යුතුය.

සොහොනෙහි නොවීසිය යුතුය. කවර හෙයින් ද අමනුෂ්‍යයෝ සිදුරු තැන් ලබති. පිරිත් කියන තැන කහ දියර ඉසීම ආදිය කරවා එහි පිරිසිදු කර අසුන් පණවා හිඳිය යුතුය. පිරිත කියවන්නා හික්කුන් වහන්සේලා විහාරයෙන් ගෙදරට වඩමවාගෙන එන වහන්සේලා විහාරයෙන් ගෙදරට වඩමවාගෙන එන අය ලවා පලිහ ආයුධගත් අත් ඇත්තවුන්ගෙන් පරිවරාගෙන පැමිණ විය යුත්තාහ. එළිමහනේ හිඳ නොකිවයුතුය. දොර ජනෙල් වසාගෙන හුන්නාහු වීසින් ආයුධගත් අත් ඇත්තන්ගෙන් පිරිවරාගෙන මෙන්සින් පෙරටුකරගෙන කිව යුතුය. මෙසේ ද මුදවන්නට නොහැකි වුවහු වීසින් විහාරයට පමුණුවා සෑමඑවෙහි හොවා ආසන පූජාවක් කරවා පහන් දල්වා සෑ මඑව නැමද මංගල ගාථා කිව යුතු ය. එක් වූ හැමදෙන සෝෂා කළ යුතුය. විහාරය අසළ මහත් ගසක් ඇත. එහිදී හික්කු සංඝයා ඔබගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තු වෙති'යි පණිවුඩ යැවිය යුතුයි. සියල්ල එක්රැස් වූ තැන නො පැමිණෙන්නට නම් කෙනෙක් නැත. ඉන් පසුව අමනුෂ්‍යයා අධිගෘහිත වූ තැනැත්තාගෙන් නුඹ කිනම් ඇත්තෙක්දැ'යි ඇසිය යුතුය. කියන ලද නමින් ම ආමන්ත්‍රණය කළ යුතුය. මේ මල්මාලා සුවඳ ආදිය මෙසේ නම් වූ ඔබ සඳහා ය. ආසන පූජාදිය ද ඔබ සඳහා ය. ආහාරාදිය ද ඔබ සඳහා දෙන ලදී. හික්කු සංඝයා වීසින් ඔබට තුටු පඬුරු වශයෙන් මහා මංගල ගාථා කියන ලදී. හික්කු සංඝයා කෙරෙහි ගෞරවයෙන් මොහු මුදාහරුවයි කියා මුදවා ගත යුතු ය. ඉදින් එවිට නොමුදයි ද දෙවියන්ට සැලකළ යුතුය. තෙපි තෙපි ම දැනගතවු. මේ අමනුෂ්‍යයා අපගේ වචනය නොකරයි. අපි බුදුන්ගේ පිරිත කරන්නෙමු'යි පිරිත් කළ යුතු යි. මෙය වනාහි ගිහියන් පිළිබඳ පරිකර්ම විදියයි.

ඉදින් වනාහි හික්කුවකට අමනුෂ්‍යයෙකු වීසින් අධිගෘහිත වූ කල්හි ආසනයන් සෝදා සියලු සෙනඟට අඬගසා අටවිසියක් සෙනෙවියෝ ඇඩවිය යුත්තා හ. විරචිතබබං යනු මේ යකා ගනියි ආදිය කියමින් ඔවුන් සමඟ කිව යුතු යි. ගණනාහි යනු එහි සිරුරෙහි ආරූඪ වෙයි යනුයි.

ආවිසති යනු එයට සමාන වචනයයි. එසේම ලගියි, ඉවත් නොවෙයි යනුවෙන් ද කියන ලද්දේ වෙයි. හෙයෙහි යනු හටගත් රෝගය වැඩි කරමින් බාධා කරයි යනු යි. විහෙයෙහි යනු එයටම සමාන වචන යි.

හිංසනි යනු සිරුරෙහි මස් ලේ වියලමින් දුකට පමුණුවයි යනු යි. විහිංසනි යනු එයටම සමාන වචනයයි. නමුඤ්චනි යනු අපස්මාරය ඇත්තෙක්ම මුදන්තට නොකැමති වෙයි යනුයි. මෙසේ ඔවුන්ට ශබ්ද පැවැත්විය යුතුයි. දැන් යම් කෙනෙකුන්ට ශබ්ද කළ යුතු ද ඔවුන් දක්වන්නට කවර නම් යක්‍ෂයන්ට යනාදිය කිය. ඉන්ද්‍රොසොමො යනු ඉඤ සෝම යනු එහි ඔවුනගේ නමිය. වෙසසම්නො යනු ඔවුන් අතරින් වෙස්සමිත්ත පර්වතවාසී එක් යකෙකි. යුගන්ධරො යනු ඔවුන් අතරින් යුගන්ධර පර්වයෙහි වසන යකෙකි. හිරිනෙනනී ච මන්දියො යනු ඔවුන් අතරින් හිරි නෙන්නී සහ මන්දිය යනාදී යක්‍ෂයෝ ය. මණිමාණිවරො දීසො යනු මණි, මාණි, වර, දීග යන නම් ඇති යක්‍ෂයෝ ය. අපො සෙරිසසකො සහ යනු ඔවුන් සමඟ අනෙක් සේරිස්සක නම් යක්‍ෂයෙක්. ඉමෙසං යකධානං -පෙ- උජ්ඣාපෙනබ්බං යනු මේ යකා මොහුට හිංසා කරයි. තදින් හිංසා කරයි. නො මුදයි කියා මෙසේ මෙම යක් සෙනෙවියන්ට සැළකළ යුතුය. එයින් ඔවුන්ට හික්‍ෂු සංඝයා තමන්ගේ ධර්මාඥාව කරයි. අපි ද අපගේ යක් රජුන්ගේ ආඥාව කරමුයි උත්සාහවත් කරන්නේ ය. මෙසේ අමනුෂ්‍යයන්ට අවසරයක් නොවන්නේ ය. බුදු සච්චන්ට පහසු විහරණය ද වන්නේ යයි දක්වන්නේ පින්වතුනි රැකවරණ සහිත වූ මේ ආධානාටිය නගරය යනාදිය කිය. මෙහි නොදැක් වූ පදයන්ගේ අදහස් ද මේ දැක් වූ අයුරින් මය.

සාරත්ථසමුවචය නම් වතුභාණවාර අට්ඨකතාවේ ආධානාටිය සුත්‍ර වර්ණනාව නිමියේ ය.

වතුභාණවාර අට්ඨකථාව සමාප්තයි.

"සාරාර්ථ සමුවචයෙහි" උතුන පුරණය සඳහා කළ කොටස.

ධම්මවකක සූත්‍රය

ඒ හඟවත් අරහත් සම්බුදුන්හට නමස්කාර වේවා. මෙසේ බුද්ධ, ධර්ම, සංඝ ප්‍රත්‍යෙක බුද්ධ ගුණයෙන් ප්‍රකාශ කරන්නා වූ සූත්‍ර යන්ගෙන් පසුව මෙහි ඇතුළත් සූත්‍රයක් වූ සම්මාසම්බුදුවරුන්ගේ ගුණ ප්‍රතිසංයුක්ත වූ ආටානාටිය පිරිත අවසන බොහෝසෙයින් යම් ඒ ඒ තන්හි දෙව් මිනිසුන්ගේ ප්‍රමෝදය ජනනය කිරීම පිණිස දේශනා කරන ලද සඵත සූත්‍රයන් පරිශිෂ්ට සංග්‍රහ වශයෙන් එකට එක්කොට මෙහි බහාලන ලද්දාහ. ඒ සූත්‍රයන්ගේ අර්ථ වර්ණනාව මෙසේයි.

ඒවායින් ධම්මවකකපචතතන සූත්‍රාන්තය මූලින් එයි. එහි බාරාණසියං යනු මෙබදු නම් ඇති නගරයෙහි ඉසිපතන මිගදායෙ යනු සෘෂීන්ගේ පතන උත්පතන වශයෙන් මෙසේ ලබන ලද නම් ඇති මුවන්ට අහසදීම් වශයෙන් දුන් හෙයින් මිගදාය සංඛ්‍යාත වූ ආරාමයෙහි මෙහි ද උපනුපන් සච්ඤසෘෂීහු වැටෙති. ධම්මවකප්‍රචරිතනය පිණිස වැඩ හිඳිත් යන අර්ථයයි. නන්ද මූලක ගුහාවෙන් සන්දිනකට පසුව නිරොධසමාපත්තියෙන් නැගිට අනොතත්ත විලෙහි මුව සේදීම් ආදී කටයුතු කොට අහසින් අවුත් ප්‍රත්‍යෙකබුද්ධ සෘෂීහුද මෙහි ගිලාබැසීම් වශයෙන් පතනය වෙති. උපොසථය ද අනුපෝසථය ද එකට වැටෙති. ගන්ධ මාදන පර්වතයට පෙරළා යන්නාහු ද එයින් ම නැගී යති. මෙයින් සෘෂිවරුන්ගේ පතන උත්පතන වශයෙන් එය ඉසිපතනය යයි කියයි. ආමනෙතසී යනු දීපංකර පාද මූලයෙහි දී කරන ලද අභිනිභාරයේ පටන් පාරමිතා සම්පූර්ණ කරන්නේ පිළිවෙළින් පශ්චිම හවයෙහි කළා වූ මහාභිනිෂ්ක්‍රමණය ඇත්තේ පිළිවෙළින් බෝමැඩට ගොස් එහි අපරාජිත පරියඩකයෙහි හුන්නේ මාරබලය බිඳ පළමුයාමයෙහි පෙර විසූ කඳ පිළිවෙළ සිහිකොට මධ්‍යම යාමයෙහි දී දිව්‍ය වක්‍රෂ්‍රය පිරිසිදු කොට පශ්චිමයාමය කෙළවර දහසක් ලෝකධාතුව උන්නාද කරවමින් සච්ඤතාඥානයට පැමිණ සත සත බැගින් දිනයන් බෝ මැඩ කල් ගෙවා ඔත්මයා විසින් ඉල්වන ලද ධර්ම දේශනාව ඇත්තේ දිවැසින් ලොව බලන්නේ ලෝකයට අනුග්‍රහ කිරීමේ හේතුවෙන් බරණැසට ගොස් පස්වග තවුසන් අරමුණු කොට ධර්ම වක්‍රය පවත්වනු කැමැත්තේ ඇමතීය. දෙව මෙ හිකබ්වෙ අනතා යනු මහණෙහි මේ ලාමක කොට්ඨාශයෝ දෙකකි. මෙය ගෙන හැර දැක්වීමේ මහත් වූ හඬ වනාහි යටින් අච්චිය

ද උඩින් හවාග්‍රයට ද පැමිණ දසදහසක් ලෝකධාතුව දක්වා පැතිරී සිටියේ ය. එසමයෙහි ම දහඅට කෝටියක් පමණ බ්‍රහ්මයෝ පමණ එතැනට අස්තයට යයි. නැගෙනහිර දිශාවෙහි ආෂාඨ නැකතින් යුත් පූර්ණචන්ද්‍රයා උදාවෙයි. එසමයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම ධර්මකුප්‍රවර්තන සූත්‍රය ආරම්භ කරන්නාහු දෙව මෙ හිකබ්වෙ අනතා යනාදිය කීහ.

එහි පබ්බජනෙන යනු ගිහි බැඳුම් බිඳ පැවිද්දට පැමිණියාහු විසින් න සෙවිතබ්බා යනු සේවනය, ඇසුරු නොකළ යුතුය යනුයි. යොවායං කාමෙසුකාමසුඛලලිකානුයොගො යනු යම් මේ අයෙක් වස්තුකාම යන්හි ක්ලේශකාම සැපයට යෙදුණු යනුයි. හීනො යනු ලාමක යනුයි. ගමෙමා යනු ගම්වැසියන් සතු යනුයි. පොථුප්පතීකො යනු පෘථග්ජන අත්ඛාල ජනයා විසින් පුරුදු කළ යනුයි. අනරියො යනු ආර්ය නොවන විශිෂ්ට නොවන, උතුම් නොවන ආර්යය නම් සතු නොවන යනුයි. අනඤ්ඤානො යනු අර්ථයෙන් යුක්ත නොවන සැප ගෙන දෙන කරුණු ඇසුරු නොකළ වූ යන අර්ථයයි. අකතකිලමථානුයොගො යනු ආත්මයාගේ පෙළීමට අනුව යෙදුනු ආත්මයාගේ හේතුවන යන අර්ථයයි. දුකේධා යනු කටු හෝ යකඩහුල් එබඳු ලැලි ආදියෙන් ආත්මය මැරීමෙන් දුක් ගෙන දීමයි. ප්‍රඥාව නමැති ඇස කෙරෙහි වකුකරණි නම් වේ. දෙවැන්න එයටම සමානාර්ථ ඇති වචනයකි. උපසමාය යනු කෙලෙසුන් සංසිද වීම පිණිස යනුයි. අභිඤ්ඤාය යනු චතුරාර්ය සත්‍යයන්ගේ මනා කොට දැනගැනීම පිණිස යනුයි. සමෙධාධාය යනු ඒවායේ ම මනා අවබෝධය පිණිස යනුයි.

නිබ්බාණාය යනු නිර්වාණය සාක්‍ෂාත් කිරීම පිණිස මෙහි ඉතිරි යමක් කිවයුතු ද වන්නේ ද, එය මීට පෙර ඒ ඒ තන්හිදී කියන ලද්දේමය. සත්‍ය කථාවූද සියල්ල සියලු ආකාරයෙන්ම විසුද්ධි මග්ගයෙහි විස්තර කරන ලදී. තිපරිවට්ටං යනු සත්‍ය ඥාන, කෘත්‍ය ඥාන කෘතඥාන යනුවෙන් කියන ලද තුන් පරිවෘත්තයන් වශයෙන් ත්‍රිපරිවෘත්ත නම් වේ. මෙහි වනාහි "මෙය දුක්ඛායඪී සත්‍යයයි. මෙය දුක්ඛ සමුදයායඪී සත්‍යයයි. යනුවෙන් මෙසේ චතුරාර්ය සත්‍යයන්හි යථාභූත ඤාණය සත්‍ය ඥානය නම් වේ.

ඒවායෙහිම පිරිසිදු දත යුතුය. දුරුකළ යුතුය යනුවෙන් මෙසේ කළයුතු කෘතියයි. දැනීමේ ඥානය කෘතය ඥානය නම් වේ. පිරිසිදු දන්තා ලදී දුරුකරන ලදී යනුවෙන් මෙසේ ඒ කෘතයාගේ කළ බව දැනීමේ ඥානය කෘතඥානය නම් වේ. ද්වාදසාකාර යනු ඒවායේම, එක එක සත්‍යයෙහි තුන් තුන් ආකාරයන්ගේ වශයෙන් දොළොස් ආකාර ඥාණදසසන්තං ඥාණ දර්ශනය නම් වේ. මේ ත්‍රිපරිවෘත්තයන්ගේ දොළොස් ආකාරයන්ගේ වශයෙන් උපන් ඥාන සංඛ්‍යාත වූ දර්ශනය ධම්ම වකඛු යයි කියයි. අන්තන්හි තුන් මාර්ගයෝ, තුන් ඵලයෝ ධම්මවකඛු නම් වෙති. මෙහි ප්‍රථම මාර්ගය කියන ලදී. ධම්මවකඛුං යනු ප්‍රතිවේධ ඥාණය ද දේශනා ඥාණය ද, බෝධි පරියංකයෙහි උපන්නහුට වනාහි වතුරායා¹ සත්‍යයන්හි උපන් දොළොස් ආකාර ප්‍රතිවේධ ඥානය ද ඉසිපතනයෙහි හුන්නහුට දොළොස් ආකාර වූ දේශනාවෙන් පවත්වන ලද දේශනා ඥානය ද ධර්මවක්‍ෂු නම්.

මේ දෙකම දසබලයන් වහන්සේගේ මේ උභයඤාණය ම වේ. මේ දේශනාවෙන් මනාසේ ප්‍රකාශ කරන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධර්මවක්‍රය පවත්වන ලද්දේ නම් වේ. එය වනාහි මේ ධර්මවක්‍රය දක්වා අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ තෙරුන් වහන්සේ අටළොස් කෙලක් බුන්මයන් සමග සෝවාන් පලයෙහි පිහිටයි. එතැන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය පවත් වන්නේ නම් වේ. පිහිටි කල්හි පවත්වන ලද නම් වේ. එය ගලපා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මවක්‍රය ප්‍රවර්තනය කළ කල්හි. භුමමාදෙවා සද්දමනුසසාවෙසුං යනුවෙන් භුමයස්ථ දෙවියෝ ශබ්දය අනුශ්‍රාවණය කළහ. යනාදිය කියන ලදී. එහි භුමම යනු භුමයස්ථක දෙවියෝ ය. සද්දමනුසසාවෙසුං යනු එක්වරම සාධුකාර දී එතං හගවතා යන ආදිය කියන්නාහු ඇසූහ. ඕභාසො යනු සඵඤා ඥානාලෝකයයි. උන්වහන්සේ වනාහි එම ආනුභාවය ඉක්මවා බැබළුනහ. අඤ්ඤාසී වන හො කොණ්ඩඤ්ඤා යන මොහුගේ ද ඤාණයාගේ ගෙනහැර දැක්වීමේ නිර්සෝෂය දසදහසක් ලෝකධාතුවෙහි පැතිර සිටියෝ ය.

සාරසුච්චවය නම් වතුභාණවාර අටයකථාවෙන් පරිශිෂ්ට සංග්‍රහයෙහි ධම්මක්‍රපප්‍රවර්තන සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිඨය.

මහාසමය සූතන

ඉන් පසුව එන මෙය මෙහි ඇතුළත් මහා සමය සූත්‍රයේ අර්ථ වර්ණනාවයි

එවං මෙ සූතං යනු මහා සමය සූත්‍රයයි. එහි අනුපූර්ව පද වර්ණනාව මෙසේය. සකෙකසු යනු අම්බට්ඨ සූත්‍රයෙහි කියන ලද ශාක්‍යන්ගේ උත්පත්තිය පිළිබඳ විස්තරයෙහි එන අයුරින් "පින්වත්ති ඒකාන්තයෙන් රජකුමරුවෝ සමර්ථයෝ ය. යන උදානය නිසා ශාක්‍ය යන නාමය ලැබූ රජකුමාරයන්ගේ වාසස්ථානය යි. රුල්හි ශබ්දයෙන් එක ජනපදයක් වුවද ශාක්‍ය දේශය යයි කියයි. එහි ශාක්‍ය ජනපදයන්හි, යයි සැලකේ. මහාවනෙ යනු ස්වාභාවිකව හටගත් මහත් සේ වැඩුණු හිතවත් ප්‍රදේශය සමග එකට බැඳුණු මහත් වූ වනයෙහි යනුයි.

සබ්බභවෙ අරහතෙනහි යනු මේ සූත්‍රය දෙසූ දිනයෙහි දී රහත් බවට පැමිණි හික්කුන් වහන්සේලා සමගයි යනුයි. එහි පිළිවෙළ කථාව මෙසේයි. ශාක්‍යයෝ හා කෝලියයෝ වනාහි කිඹුල්වත් නගරයට ද කෝලිය නගරයට ද මැදින් ගලා බසින්නා වූ රෝහිණි නම් නදිය හරහා එක් බැම්මක් බඳවා ගොයම් කරති. ඉක්බිති පොසොන් මාසයේ දී ගොයම මැලවෙන කල්හි නගර දෙකෙහි වසන්නා වූ කම්කරුවෝ රැස්වූහ. එසේ රැස්වූ කල්හි කෝලියවාසිහු මෙසේ කීහ. මෙම ජල ප්‍රමාණය, දෙපැත්තට ගනු ලබන්නේ තොපට ද අපට ද නොසෑහේ. අපගේ ගොයම වනාහි එක් දියවරකින්ම නිපදෙන්නේ ය. එබැවින් මේ දිය අපට දෙන්න යනුවෙනි. කිඹුල්වත්පුරවාසිහු කීහ. තොප අටුකොටු පුරවා සිටි කල්හි අපි රුවන්, රන්, නිල්මිණි, කලුකහවණු ගෙන පැස් පසිම්බු ආදිය ගත් අත් ඇතිව තොපගේ ගෙදොර ලඟ හැසිරෙන්නට නොහැක්කෙමු. අපගේ ගොයම ද එක්දිවයරකින් ම නිපදෙන්නේ ය. මේ ජලය අපට දෙන්නැයි කීහ. දෙපසෙහිම අය අපි නොදෙමු' යි යනුවෙන් බහින් බස් වී එක් අයෙක් නැගිට අනේක පක්‍ෂයේ අයෙකුට පහර දුන්න. පහර ලැබූ තැනැත්තා ද අනෙකාට පහරක් ගැසීය. මෙසේ ඔවුනොවුන් කලහ කරගෙන රාජකුලයනගේ ජාති ගෝත්‍රාදිය, සඳහන් කරමින් කලහය වැඩි කලහ. කෝලියවාසි කම්කරුවෝ මෙසේ කියති. තෙපි කිඹුල්වත්පුරවාසීන් ගෙන ගර්ජනය කරවු. යමෙක් බලු සිවලුන් මෙන් තමන්ගේ සහෝදරියන්

සමඟ සංවාසය කලාහුද ඔවුන්ගේ ඇත්තු ද අශ්වයෝ ද පලිහ ආදී ආයුධ ද අපට කුමක් කරන්නේ ද යනුවෙනි.

ශාකා කම්කරුවෝ ද මෙසේ කියති. තෙපි දැන් කුෂ්ඨයෙකුගේ දරුවන් ගෙන ගර්ජනා කරවු. අනාථ වූ ගතියක් නැත්තා වූ තෙපි තිරිසනුන් මෙන් දෙබර ගසෙහි විසුහ. ඔවුන්ගේ ඇත්තු ද අශ්වයෝ ද පලිහ ආදී ආයුධ ද අපට කුමක් කරන්නාහු ද.

ඉන් පසුව ඒ වැසියෝ ගොස් ඒ කර්මයෙහි යෙදුනු ඇමතියන්ට කීහ. ඇමතියෝ රජ දරුවන්ට කීහ. ඉක්බිත් ශාකායෝ සහෝදරියන් සමඟ සංවාසය කළවුන්ගේ වීර්යය ද බලය ද පෙන්වන්නෙමු'යි යුදයට සැරසී නික්මුණාහ. කෝලියෝ ද දෙබර ගසෙහි විසුවන්ගේ වීර්යය ද බලය ද පෙන්වන්නෙමු'යි යුදයට සැරසී නික්මුණහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද රාත්‍රියෙහි ඉතා අළුසම මහා කරුණා සමාපත්තියෙන් නැගී සිට ලෝකය බලන්නේ මොවුහු මෙසේ යුදයට සැරසී නික්මෙන්නාහු දුටුවහ. දැක මාගිය කල්හි මෙම කලහය සන්සිඳින්නේ ද නැද්ද යනුවෙන් සලකා බලන්නේ මම මෙහි ගොස් කලහය සන්සිඳීම සඳහා ජාතක තුනක් දේශනා කරමි. එයින් කලහය සන්සිඳින්නේ ය. ඉක්බිති සමගියෙහි අගය දැක්වීමට ජාතක දෙකක් වදාරා ඉන්පසුව ආත්මදණ්ඩ සුත්‍රාන්තය දේශනා කරමි. එම ධර්ම දේශනාව අසා නගර දෙකෙහි වැසියෝ කුමාරවරුන් දෙසිය පණහ බැගින් දෙති. මම ඔවුන් පැවිදි කරන්නෙමි. එවිට මහාසමාගමක් වන්නේ යැයි සනිටුහන් කළහ. එහෙයින් යුදයට සැරසුණු මොවුන් නික්මුණු කල්හි බුදු රජාණන් වහන්සේ කිසිවෙකුටත් නොකියා තමන් වහන්සේ ම පා සිටුරු ගෙන සේනාවන් දෙක අතර අහසෙහි පළක් බැඳ සවණක් ගණ බුදු රැස් විහිදුවා වැඩහුන්න. කිඹුල්වත් පුර වාසීහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ම අපගේ ශැතී ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ශාස්තෘන් වහන්සේ පැමිණියහ. උන්වහන්සේ අපගේ කලහ කරන බව දකින්නට ඇතැයි සිතා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කළ කල්හි අප විසින් අන් අයගේ ශරීරයන්ට ආයුධ හෙළන්නට නොහැකිම ය. කෝලිය නුවර වාසීහු ද අප නසත්වා හෝ පිසත්වා හෝ යි කියා ආයුධ ඉවත දමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැඳ වැඳ සිටියහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කාරණය දැනම 'මහරජ' කවරහෙයින් මෙහි පැමිණියේ දැයි ඇසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්ස, තීර්ථ ක්‍රීඩාව පිණිස මෙහි නොපැමිණියෙමු. පර්වතයන්හි කෙළිදෙළෙන් ඇවිද සතුටු වීමට මෙහි නොපැමිණියෙමු. පර්වතයන් දැකීම පිණිස මෙහි නොපැමිණියෙමු. මෙතැන වනාහි සංග්‍රාමයක් නිමිතිකොට පැමිණියෙමුයි කීහ. එවිට භාග්‍යවත්තු මහරජ තොළගේ කලහය කුමක් නිසාදැයි ඇසූහ. 'ස්වාමීනි, ජලය නිසායයි කිය. මහරජ ජලය කොපමණ අගනේදැයි ඇසූහ. ස්වාමීනි ඉතා ස්වල්පයකි'යි කිය. මහරජ, පෘථුවිය කොපමණ නම් අගනේදැයි ඇසූහ. ස්වාමීනි, බොහෝ අගනේ යැයි කිය. ක්‍ෂත්‍රියයෝ කොපමණ අගනේදැයි ඇසූහ. ස්වාමීනි ක්‍ෂත්‍රිකයෝ නම් බොහෝ අගින්නාහුය'යි කිය. මහරජ සුළු වටිනා කමක් ඇති ජලය නිසා බොහෝ වටිනා ක්‍ෂත්‍රියන් කුමක් හෙයින් තසහුදැයි ඇසූහ. කලහයෙහි ආශ්වාදයක් නම් නැත. කලහ වශයෙන් මහරජ නුසුදුසු තැන වෙර බැඳ එක් රැක් දෙවියෙක් කාලසිංහයෙකු සමඟ බඳනා වූ වෙරය මේ මුළු කල්පය පුරා ම පවතී යයි වදාරා එන්දන ජාතකය දෙසූ සේක. එහෙයින් මහරජ අනුන් කෙරෙහි විස්වාසය තබන්නන් නොවිය යුතු ය. එක් සාවකුගේ කථාව විස්වාසය තබා යොදුන් තුන්දහසක් පළල් වූ හිමාලයෙහි සිව්පා සමූහයා මහ මුහුදට බිලිවූහ. එහෙයින් අනුන් කෙරෙහි විස්වාසය තබන්නන් නොවිය යුතුයයි වදාරා "පඨවි උදියන" ජාතකය වදාළහ.

ඉක්බිති මහරජ, කිසිදිනෙක දුබලයෝ ද මහා බලවතාගේ සිදුරු දකියි. කිසි දිනෙක මහා බලවතා දුබලයාගේ සිදුරු දකියි. මෙසේ පෙර කැට කිරිල්ලියක් ඇතෙකු නැසී යැයි වදාරා ලටුකික ජාතකය දෙසූහ. මෙසේ කලහය සංසිදුවීම පිණිස ජාතක තුනක් වදාරා සමගියේ වටිනාකම දැක්වීමට ජාතක දෙකක් දෙසූහ. මහරජ සමගි වුවන් අතර වනාහි කිසියම් පිරිහීමක් දකින්නට නොලැබේය'යි වදාරා රුක්ඛධම්ම ජාතකය දෙසූහ. ඉන් අනතුරුව මහරජ සමගි වුවන් අතර කිසිඳු සිදුරක් දකින්නට නොහැකි විය. යම් කලෙක වනාහි වටුවෝ ඔවුනොවුන් විවාදයක් ඇතිකර ගත්තාහු ද එකල් හි වැදි පුත්‍රයා ඔවුන් මරණයට පමුණුවා රැගෙන ගියේයයි වදාරා මෙසේ කලහයෙහි තෘප්තියක් නම් නැතැයි වදාරා වට්ටක ජාතකය දෙසූහ.

මෙසේ මෙම ජාතක පස දේශනාකොට අවසන අන්තර්ගත සූත්‍රය වදාළහ. රජවරු පැහැදුනාහු ඉදින් ශාස්තෘන් වහන්සේ නොවැඩියේ නම් අපි සියතින් ඔවුනොවුන් ඇතකොටා ගෙන ලේ ගංගාවක් ඇති කරන්නෙමු.

අපගේ දූ පුතුන් ගෙදර තවදුරටත් නොදකින්නෙමු. ලියුම් හුවමාරුවකුදු අපට ගෙන ඒමක් නොවන්නේය. ශාස්තෘන් වහන්සේ නිසා අපට ජීවිත ලැබුණි. ඉදින් ශාස්තෘන් වහන්සේ ගිහි ගෙයි වසන්නහු නම් දෙදහසක් දිවයින් පිරිවරකොට ඇති වතුර්මහාද්වීප රාජ්‍ය ඔහුට අත්පත්වන්නේ ය. ඔහුට දහසකට අධික පුත්‍රයෝ වන්නාහ. එයින් ක්‍ෂත්‍රිය පිරිවර සහිතව ම හැසිරෙයි. මෙබඳු වූ සම්පත් හැරපියා ගිහිගෙයින් නික්ම සම්බුද්ධත්වයට පැමිණියේය. දැනුදු ක්‍ෂත්‍රිය පිරිවර සහිතව ම එතුමා හැසිරේවා'යි දෙනුවර වාසීහු කුමරුන් දෙසිය පණස් දෙනා බැගින් දුන්හ. බුදු රදුන් ඔවුන් පැවිදිකොට මහ වනයට වැඩියේය. මෙහිදී ඔවුනොවුන් අතර ගරුගාරව වසයෙන් ප්‍රියත්‍වයක් නොවූයෙන් පැවිදි වූවන් කළ පැවිද්ද ගැන අකැමැත්තක් ඇති වූණි. පුරාණ දුග්ගිකාවෝ ද (හාර්යාවෝ ද) අපගේ ආර්ය පුත්‍රයෝ පැවිද්දෙහි කලකිරෙන්නා'යි ද, ගෘහ වාසයෙහි පිහිටාවා යනාදී වශයෙන් ද කියා ඔවුන්ට පණිවුඩ යවති. මේ නිසා ඔවුහු වැඩිවශයෙන් ම පැවිද්දෙහි කළ කිරුණාහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මොවුන් ගැන සිහි කරන්නේ ඔවුන්ගේ කළකිරුණු බව දැන මේ හික්කුන් වනාහි මා වැනි බුදු කෙනෙකුත් සමග එකට ම වසමින් කළකිරෙති. ඒකාන්තයෙන් මොවුන්ට කුණාලවිල පිළිබඳ වර්ණනාව කියා එහි එක්කරගෙන ගොස් කළකිරීම දුරුකරමි'යි කුණාල විල පිළිබඳ වර්ණනාව පැවසූහ. එය ඇසූ එම හික්කුහු ඒ විල දකිනු කැමති වූහ. මහණෙනි, කුණාල විල දකින්නට කැමැත්තාහුදැ'යි බුදුරදහු ඇසූහ. එසේය, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යැයි පිළිතුරු දුන්හ. එසේ නම් එන්න යමු'යි බුදු රදහු පැවසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සෘද්ධියෙන් වැඩීමට හැකිය. අපි කෙසේ යමුදැ'යි ඇසූහ. තෙපි යාමට කැමැත්තහු නම් මම මාගේ ආනුභාවයෙන් එක්කරගෙන යමි. හොඳයි ස්වාමීනි ඒ හික්කුව කීහ. ඉක්බිති බුදු රදහු ඒ පන්සියයක් හික්කුන් රැගෙන අහසට නැග කුණාල විල වෙත පමුණුවා ඒ හික්කුන්ට මෙසේ වදාළහ. මහණෙනි, මේ කුණාල විලෙහි වසන මත්ස්‍යයන්ගේ නම් නොදන්නාහු නම් මගෙන්

අහන්තැයි කීහ. ඒ හික්කුහු ද එසේ විමසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇසූ ඇසූ දෙය පැවසූහ. මත්ස්‍යයන්ගේ පමණක් නොව ඒ වන රොදෙහි වූ ගස්වල නම් ද පර්වත පාදයන්ගේ නම් ද දෙපා සිච්චා පක්ෂීන්ගේ නම් ද විචාරවයි පැවසූහ.

ඉක්බිති පක්ෂීන් දෙදෙනෙකු විසින් මුවකුඩෙන් ඩැහැගෙන දඬුවෙක හුන් කුණාල පක්ෂී රජ ඉදිරියෙන් ද පිටුපසින් ද දෙපැත්තෙන් ද පක්ෂී සමූහයා පිරිවරාගෙන එයි. හික්කුහු එම පක්ෂියා දැක හික්කුහු ස්වාමීනී මෙතෙම මේ පක්ෂීන්ගේ රජ විය යුතුයි. මොවුහු පිරිවර විය යුතුයයි සිතමු යි කීහ. මහණෙනි, එය එසේය. මෙය ද මගේම වංශයයි, මගේම පරපුර යයි ද පැවසූහ. ස්වාමීනී දැන් අපි මේ පක්ෂීන් දකිමු. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙය ද මගේම වංශ යයි, මගේම පරපුරයි යනුවෙන් යමක් කීවාහු ද එය අසන්නට කැමැත්තෙමු'යි කීහ. මහණෙනි, අසනු කැමැත්තාහු ද? එසේය ස්වාමීනී යයි කීහ. එසේ නම් අසව් යයි ගාථා තුන්සියයකින් අලංකාර කොට කුණාල ජාතකය දේශනා කරන්නේ ඒ හික්කුන්ගේ සිත්හි පැවති කළකිරීම දුරු කළහ. දේශනාව කෙළවර සියල්ලෝ ම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියහ. එම සෝවාන් මග ලබනු සමග ම ඉර්ධි බලයට ද පැමිණියහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සියලු හික්කුන්ට පෙරාතුව අහසට නැගී මහවනයට ම වැඩියහ. ඒ හික්කුහු ද යන කල්හි බුදු රදුන්ගේ ආනුභාවයෙන් ගොඩ එන කල්හි තම තමන්ගේ ආනුභාවයෙන් හෙවත් ඉර්ධි බලයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා මහ වනයෙහි බැස්සාහුය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පණවන ලද අසුනෙහි හිඳ ඒ හික්කුන් අමතා එව් මහණෙනි හිඳ ගනිවු. ඉතිරි මාර්ග තුන සඳහා කොපගේ කෙළෙස් දුරු කිරීම සඳහා කමටහන් දෙමි'යි කමටහන් දෙසූහ.

හික්කුහු (මෙසේ) සිතූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපගේ බුදු සසුනෙහි නො ඇලෙන බව දැන කුණාල විල් තෙරට ගෙන ගොස් අපගේ උකටලී බව දුරු කළහ. එහි දී සෝතාපත්තිඵලයට පත් වූ අපහට දැන් මෙහිදී ඉතිරි මාර්ගත්‍රය සඳහා කමටහන් වදාළහ. අප විසින් අපි සෝවාන් වූයෙමු'යි ඉතිරි මාර්ග සඳහා උත්සාහ නොකොට කල්ගෙවන්නට නොවටනේය. අප විසින්හුදු උත්තම පුරුෂයන් හා සමාන වන්නට උත්සාහ කළ යුතු යයි ඔවුහු බුදු රජාණන් වහන්සේගේ පා වැද නැගිට වාඩි වී හුන් අසුන් ගසා දමා වෙන වෙනම පර්වත ගුහා කඳු රුක්මුල් හි

වැඩිහුන්න. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ සිතූහ. මේ හික්කුහු ස්වනාවයෙන් ම අත් නොහළ කර්මස්ථාන ඇත්තාහුය. ලබන ලද උපාය මාර්ග ඇති හෙයින් වෙහෙසීමට කාරණයක් නම් නැත. සෙනසුන්වලට යන ගමන් ම විදර්ශනාව පටන්ගෙන රහත් බවට පැමිණ තම තමා විසින් ලත් ගුණ විශේෂයන් ප්‍රකාශ කරන්නෙමු'යි මා හමුවට පැමිණෙන්නාහ. මෙසේ ඔවුහු පැමිණි කල්හි සක්වල දෙවියෝ එක් සක්වලකට රැස්වෙන්නාහ. මහත් සමූහයක් වන්නේය. ඒ නිසා මා වෙන් වූ එළිමහනෙක වැඩ සිටින්නට වටනේය. ඉන් පසු විවේක එළිමහනෙක බුද්ධාසනයක් පණවා වැඩ හුන්න. සියල්ලට පළමු කමටහන් ගෙන ගියා වූ තෙරහු සිව් පිළිහිඹියා සහිත රහත් බවට පත් වූහ.

ඉන් පසු අනෙක් හික්කු ව ද ඉන් පසු අනෙක් හික්කු ව ද යන ලෙසින් හික්කුන් පන්සිය නමම පිළිවෙලින් පියුම් පිපෙන්නාක් මෙන් මගඵල ලබා ප්‍රබෝධ වූහ. පළමුවෙන් ම රහත් බවට පැමිණ හික්කු ව භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළකරමු'යි පර්යංකය ගලවා නිසිදනය ගසා නැගිට බුදු රජාණන් වහන්සේගේ අභිමුඛයට පැමිණියේ විය. මෙසේ ඊලඟ හික්කු ව ඊලඟ හික්කු ව වසයෙන් හික්කුන් වහන්සේලා පන්සිය නමම බත්හලට (දානශාලාවට) පිවිසෙන්නවුන් මෙන් පිළිවෙලින්ම ගියාහුය. පළමුවෙන් පැමිණි හික්කු ව බුදුන් වැඳ ආසනය පණවා එකක් පසෙක හිඳ තමා ලැබූ ගුණ විශේෂය ආරෝචනය කරනු කැමැත්තේ තවත් කිසිවෙක් ඇද්ද නැද්දැ'යි නැවතී පැමිණි මග හැරී බලන්නේ අනිකෙක් ද දිටිය. අනිකෙක් ද දිටිය. මෙසේ ඒ සියල්ලෝම පැමිණ එකත්පස්ව හිඳ මෙනෙම තමා ගැන ලජ්ජා වන්නේ තම ගුණ විශේෂය නොකිය.

රහතුන් වනාහි ආකාරයෝ දෙකක් වෙත්. අනේ, ඒකාන්තයෙන් මා විසින් පිළිලද ගුණය දෙවියන් සහිත ලෝකයා වහාම දැන ගන්නේය යන සිත උපදියි. මෙසේ අතිලබ්ධි ගුණය වනාහි නිධානයක් ලැබූ පුරුෂයෙකු මෙන් අන්‍යන්ට පවසනු කැමැත්තේ නොවෙති. මෙසේ රැස් වූ කල්හි ඒ ආර්ය මණ්ඩලයෙහි, පෙරදිග යුගන්ධරය වට කරන ලද, අහස වළාකුලු, මිදුම, දුම, රජස්, රාහු, යන උවදුරු වලින් මිදී, බුදුන්ගේ සිරිපා වදින්නට මෙන් ද, ලෝකයා ගේ රමණීය දර්ශනය පිණිස ද, පෙරදිග දිසාවෙන් ඔසවන ලද රිදීමය ආදාස (කැඩපත්) මණ්ඩලයක් මෙන් ද, නිම් වලල්ල ගෙන කරකවන ලද රිදී සකක් මෙන් ද සුන්සඳ

මඬල නිල්වත් අභයේ බැබළෙන්නට විය. මෙසේ මෙබඳු වූ ක්ෂණයක, මොහොතක, බුදුහු සියලු දෙනා වහන්සේම රහත් වූ පන්සියයක් පමණ මහත්වූ හික්කු සංඝයා සමග ශාක්‍ය ජනපදයෙහි වූ කිඹුල්වත් පුර මහ වෙනෙහි වැඩවෙසෙති.

එහි භාග්‍යවත්හු ද මහා සම්මත වංශයෙක උපන්න. ඒ පන්සියයක් හික්කුහු ද මහා සම්මත කුලයෙහි උපන්න. භාග්‍යවත්හු ද ක්ෂත්‍රිය ගර්භයෙහි උපන්න. ඒ හික්කුහු ද ක්ෂත්‍රි ගර්භයෙහි උපන්න.

භාග්‍යවත්හු ද රජකුලයෙන් අවුත් පැවිදි වූහ. ඒ හික්කුහු ද රජකුලයෙන් අවුත් පැවිදි වූහ. බුදුහු ද සේසත හැර දමා අත්පත් වක්‍රවර්ති රාජ්‍ය හැරපියා පැවිදි වූහ. ඒ හික්කුහු ද සේසත හැරදමා අත්පත් රාජ්‍යයන් හරපියා පැවිදි වූහ. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිසිදු අවකාශයෙහි පිරිසිදු රාත්‍රී භාගයෙහි තෙමේ ද පිරිසිදු වූයේ පිරිසිදු පිරිවර සහිත වූයේ රාගයෙන් තොර වූයේ, රාගයෙන් තොර වූ පිරිවර සහිත වූයේ දේවෂයෙන් තොර වූයේ ද්වේෂයෙන් තොර වූ පිරිවර සහිත වූයේ, මෝහයෙන් තොර වූයේ, මෝහයෙන් තොර වූ පිරිවර සහිත වූයේ, තෘෂ්ණාවෙන් තොර වූයේ, තෘෂ්ණාවෙන් තොර වූ පිරිවර සහිත වූයේ, කෙළෙස්වලින් තොර වූයේ, කෙළෙස් වලින් තොර වූ පිරිවර සහිත වූයේ, ශාන්ත වූයේ ශාන්ත පිරිවර සහිත වූයේ, දැමුණේ දැමුණු පිරිවර සහිත වූයේ, මිදුණේ මිදුණු පිරිවර සහිත වූයේ අතිශයින්ම බබළන්නාහ. වර්ණ භූමි නම් මෝකොමෝ යම් පමණ හැකිවේ ද, එපමණ විය යුතු යැයි මේ හික්කුන් අරභයා කියන ලදී.

පඤ්ච මතෙතහි හික්කු සතෙහි සබෙබභෙව අරභතෙතහි පන්සියයක් පමණ වූ සියලුම රහත් හික්කුන් යනුයි. යෙභුයොන බොහෝ දෙන පැමිණියහ. රැස්වූහ. ටික දෙනෙක් නොපැමිණියහ. අසඤ්ඤී අරූපාවචර දෙවියෝ ද සමාපන්න දෙවියෝ, යන දෙව්වරු බොහෝ සෙයින් පැමිණියානුය. අල්ප වශයෙන් නොපැමිණියානුය. යනුයි. මෙහි මේ රැස් වූ කුමයයි. මහවනයට අයත් අවට දෙවියෝ කලබල වූහ. පින්වතුනි, ඉතා ප්‍රයෝජන සහිත වූ බුදුන් දැකීමට යමු. එසේම බොහෝ ප්‍රයෝජනවත් වූ ධර්මය ඇසීමට යමු. බොහෝ ප්‍රයෝජනවත් වූ සංඝයා දැකීමට යමු. යමු යමුයි මහා සෝෂා පවත්වමින් අවුත් භාග්‍යවතුන්

වහන්සේ ද ඒ මොහොතෙහි රහත් බවට පැමිණි රහතුන් ද වැද එකක් පසෙක හුන්හ. මේ ක්‍රමයෙන් ම ඒ ඒ දෙව්වරුන්ගේ හඬ අසමින් ශබ්දාන්තරයෙහි වූ අඩගවු, ගවු, අඩයොදුන් යොදුන් තුන්දහසක් පැතිරුණු හිමවතෙහි තුන්වරක් ද හැටතුන් දහසක් නගරවල අනු නව ලක්ෂයක් ද්‍රෝණ මුවවල කෝටි අනුභය ලක්ෂයක් පටුනු ගම්වල, පනස් හයක් රුවන් ආකර වල, සියලු දඹදිව පූර්වවිදේහය, අපරගෝයානාය, උතුරුකුරු දිවයිනාය, යන සිව්මහා දිවයිනි, දෙදහසක් කුඩා දිවයින්වලය යන මුලු මහත් සක්වලය, ඉන්පසු දෙවැන්නය, ඉන්පසු තුන්වැන්නය යන පිළිවෙළින් මෙසේ දස දහසක් සක්වල දෙව්වරු රැස්වූහ'යි දත යුතුයි. මෙහි කී දස දහසක් සක්වල වනාහි මෙහි දස ලෝක ධාතුම අදහස් කරන ලද බව තේරුම් ගත යුතුය. එහෙයින් කියන ලදී. දසහි ච ලොකධාතූහි දේවතා යෙභුයොන සනතිපතිතා හොනති ඉති "දස ලෝක ධාතුවෙහි ම දෙවියෝ බොහෝ සෙයින් රැස් වූවාහු වෙත්" යනුයි.

මෙසේ රැස් වූ දෙවියන්ගෙන් සියලු සක්වල ගැබ බඹලොව දක්වා ඉදිකටු ගුලාවෙහි නිතර දමා ඇති ඉදිකටු මෙන් සම්පූර්ණයෙන් පිරී පවතී. එහි බ්‍රහ්මලෝකයාගේ මෙසේ උස් බව දත යුතුයි. ලෝහ ප්‍රාසාදයෙහි වනාහි සත්වන කුළුගෙය සමාන ගලක් බඹලොව සිට යටට හෙළන ලද්දේ මාස හතරකින් මහ පොළොවට පැමිණේ. මෙසේ මහත් වූ අවකාශයෙහි යම් සේ සිට යවු මල් හෝ දුම් හෝ උඩට යාමට හෝ, උඩ හෝ සිට දැමූ අබ ඇටයක් පහළට ඒමට තරම් හෝ අතරක් මේ මොහොතෙහි නොලබයි. මෙසේ අතරක් නොමැතිව දෙව්වරු රැස්වූහ. යම් සේ වනාහි සක්විති රජෙක් හුන් තැන සම්බාධ රහිත වෙයි. එන එන මහේශාකාය වූ ඤාතියයෝ ඉඩ ලබන් ම ය. පිටුපසින් පිටුපසින් වනාහි ඉතාම සම්බාධ සහිත වූයේ වෙයි. එසේම බුදුන් වැඩහුන් තැන සම්බාධ රහිත ය. එන එන මහේශාකාය දෙවියෝ ද, බ්‍රහ්මයෝ ද ඉඩ ලබන්ම ය. තව ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පරිනිර්වාණය ළං ළං වූ තන්හි කියන ලද ආකාරයෙන් ම කෙස් ගසක් රුවා දක්වන පමණ පෙදෙසෙහි දස දෙන, විසි දෙන, තිස් දෙන යන ක්‍රමයට දෙවියෝ ඉති සියුම් ආත්මභාව මවාගෙන සිටියාහු ය. සියල්ලට ම ඇතින් සිටි දෙවියෝ සැට සැට බැගින් සිටියහ.

සුද්ධාවාසකාසිකානං යනු සුද්ධාවාසයන්හි වසන අයයි. සුද්ධාවාස නම් පිරිසිදු වූ අනාගාමී රහතුන්ගේ ආවාසයෝය. අවිහා දී බ්‍රහ්ම ලෝක පහයි. එතදහොස යනු කුමක් නිසා වීද? ඒ බ්‍රහ්මයෝ වනාහි සමාපත්තියට සමවැද යම් කාල සීමාවකින් නැගිටින්නාහු බ්‍රහ්ම භවනය බලනුයේ පසුබතේ බත් අග මෙන් හිස්ව පවතිනු දුටහ. ඉක්බිති බ්‍රහ්මයෝ කොහි ගියාහුදැයි ආවර්ජනය කරන්නාහු මහා සමාගමයට ගිය බව දැන මෙම සමාගමය විශාල වූවකි. අපි සෙස්සන් සමඟ නොගොස් නතර වූයෙමු. එසේ නතර වූවන්ට ඉඩක් ලබා ගැනීම අපහසුය. එහෙයින් එසේ යන්නාහු හිස් අතින් නොයා එක එක ගාථාව සකස් කරගෙන යමු. එයින් මහා සමාගමයට තමන්ගේ පැමිණ බව දන්වමු. දසබලයන් වහන්සේගේ ගුණ ද වර්ණනා කරමු යනුවෙන් ඔවුන් ගේ සමාපත්තියෙන් නැගිට සිදුකළ බැවින් එබඳු සිතක් විය.

භගවතො පුරතො පාතුරහංසු යනු පෙළෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයෙහි ඉදිරියෙහි ම බැස්සාක් මෙන් කොට කියන ලදී. මෙහි අර්ථය එසේ යැයි තේරුම් නොගත යුතුයි. ඔවුහු වනාහි බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි ම සිටියාහු, ගාථා සකස්කොට ගෙන කෙනෙක් පෙරදිග සක්වල මුවවිටෙහි බැස්සේය. කෙනෙක් දකුණු සක්වල මුවවිටෙහි ද නෙනක් බටහිර සක්වල මුවවිටෙහි ද කෙනෙක් උතුරු සක්වල මුව විටෙහි ද බැස්සාහ. ඔවුනතුරෙන් පෙරදිග සක්වල මුවවිටෙහි බැස්සා වූ බ්‍රහ්මයෝ නීල කසිණයට සමවැද නිල්කිරණ විසුරුවා දසදහසක් සක්වල දෙවියන්ට මිණි සමක් මුදා හරින්නාක් මෙන් තමාගේ පැමිණීම දක්වා බුදුන් සිටි පෙදෙස නම් කිසිවෙකු විසිනුත් වසාගෙන සිටින්නට නොහැකි බැවින් මහත් වූ බුද්ධ විචියෙන් ම අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද එකක් පස්ව සිටියේ ය. එකත් පස්ව සිටි ඔහු තමන් විසින් සකස් කරන ලද ගාථාව කීවේය. දකුණු සක්වල මුවවිටෙහි බැස්සා වූ බ්‍රහ්මයා ද පීත කසිණයට සමවැද රන් පැහැය මුදා දස දහසක් සක්වල දෙවියන්ට රන්වස්ත්‍රයක් පොරවන්නා සේ තමන් පැමිණි බව දන්වා පෙරසේ ම කළේය. උතුරු සක්වල මුව විටෙහි බැස්සා වූ බ්‍රහ්මයා ද ඕදාත කසිණයට සම වැද සුදු රැස් විහිදුවා දස දහසක් සක්වල දෙවියන් අතර ද සමන්මල් වස්ත්‍රයක් පොරවන්නා සේ තමන් පැමිණි බව දන්වා එසේම කළේය.

පෙළෙහි වනාහි "හගවනො පුරතො පාතුරහංසු අථ ඛෝ තා දෙවතා හගවනතං අභිවාදෙඤා එකමනතං අටයංසු" යනු බුදුන් ඉදිරියෙහි පහළ වූහ. ඉක්බිති ඒ දෙවියෝ බුදුන් වැඳ එකත් පසෙක හිඳ ගත්හ යනු මෙසේ එක් මොහොතකම ඉදිරියෙහි පහළ වූ බව ද වැඳ එකත් පසෙක සිටි බව ද කියන ලදී. එය මෙසේ පිළිවෙලින් විය'යි එක්කොට දක්වන ලද්දේ වේ. ගාථා කීම වනාහි පෙළෙහි ද වෙන් වෙන්වම කියන ලදී. එහි මහාසමයො යනු මහා සමුහය යි. නම් වන ගහනයයි. මේ වන ලැහැබෙහි අද දෙපිරිසේම විශාල පිරිසක් රැස්වන්නේ යයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කීහ. එනිසා ඒ ඔවුන්ගේ රැස්වීම දැක්වීම සඳහා දෙවකායො සමාගතා දෙවියෝ පැමිණියහයි කිය. එහි දෙවකායා යනු දිව්‍ය සමුහයයි. ආගතමහ ඉමං ධම්මසමයං යනු මෙසේ රැස් වූ දිව්‍ය සමුහයා දැක අපි දු මේ ධර්ම සමුහයට ආවෙමු. කුමක් නිසාද? දකඛිතායෙ ආරාජිත සංඛ්‍යං යනු කිසිවෙකු විසිනුත් දිනිය නොහැකි මරුන් තිදෙනා අද ම ජයගෙන දිනූ සටන් ඇති මේ අපරාජිත සංඝයා දැකීම පිණිස පැමිණියෙමු යන අර්ථය යි.

ඒ බුඡ්මයා මේ ගාථාව කියා භාග්‍යවතුන් හහන්සේට වැඳ නැගෙනහිර සක්වල මුවවිටෙහි සිටියේය. ඉක්බිති දෙවැන්නා ද කලින් කී ක්‍රමයෙන්ම අවුත් කිය. තනු හිකබවො යනු ඒ රැස් වූ තැන හික්කුන් ය. සමාදහංසු යනු සමාධියෙන් යුතුව යෙදුහ යනුයි. චිතතං අනතනො උජ්ඣකමකංසු යනු යම්සේ අශ්වයන් යහපත් සේ පවත්නා කල්හි යටට හෙළන ලද තෙවිට ඇති රියදුරා සියලු රැහැන් ගෙන රථය නො මෙහෙයවමින් නො වළක්වමින් සිටී ද, එසේ ම ෂඩංගොපේක්ෂාවෙන් සමන්තාගත සංයුත ඉන්ද්‍රියන්හි වසන ලද දොරටු ඇති මේ සියලු පන්සියයක් හික්කුහු ඉන්ද්‍රියානී රකබනති පණ්ඩිතා යනු භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මොවුන් දැකීමට මෙහි පැමිණියෙමු. ඔහු ද ගොස් සුදුසු තැන සිටියේ ය. අනතුරුව තුන් වැන්නා ද කියන ලද පරිද්දෙන්ම අවුත් කිය.

ජේඤා බිලං යනු රාග දෝෂ මෝහ මුල් සිද යනුය. පලිසං යනු රාග දෝස මෝහ නමැති කණයම් සිද ඉඤ්ඛිලං යනු මෙහි රාග දෝස මෝහයෝ ම මෙහි ඉන්ද්‍රබිල නමින් කිය වේ. දෘහවච්චමනෙජා යනු මොවුහු තණ්හා එජාවගේ අභාවයෙන් අනේජ වූ හික්කුහු රාග ද්වේෂ මෝහාදී මුල් උදුරා ඉවතට ඇඳ දමා, තෙවරනති යනු සතර දිශාවන්හි

අප්‍රතිහත වාරිකාවෙහි හැසිරෙති. සඳා යනු උපක්ලේශ රහිත, උපක්ලේශයන්ගෙන් තොර වූ විමලා යනු නිර්මල යනුයි. මෙය එයට ම පර්යාය වචනයකි. වකඛුමනා යනු පසැසින් යුතු යනුයි. සුදනතා යනු ඇසින් ද, කනින් ද, නාසයෙන් ද, දිවෙන් ද, කයින් ද, සිතින් ද, දැමුණු යනුයි. සුසුනාගා යනු ශ්‍රේෂ්ඨ තරුණ ඇතා. ඔවුහු මෙබඳු වූ නිරුත්තර සුදුසු ගුරුවරයෙකුගෙන් හික්මුණ තරුණ හික්කුන් දකින්නට අපි පැමිණියෙමු. ඔහු ද ගොස් සුදුසු තන්හිම සිටියේ ය. අනතුරුව සිව්වෙනියා ද කියන ලද ක්‍රමයෙන් අවුත් කිය. තඤ්ච ඵහි ගතාසෙ යනු නිර්වේමනික සැකනැති සරණාගමනයෙන් සරණ ගියාහු. ඔහු ද ගොස් නියමිත ස්ථානයෙහි සිටියේ ය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බලන්නා හු මුවවිටි සීමාවේ පටන් සක්වල මුවවිටි සිට අකනිටියා බඹලොව දක්වා දෙවියන් රැස්ව සිටිනු දැක සිතූහ. මෙය මහාදේව සමාගමයෙකි. හික්කුහු වනාහි මෙසේ මහාදේව සමාගමයක් යයි නොදනිති. ඒකාන්තයෙන් ඔවුන්ට කියමි'යි සිතා අඬ බො හගවා හිකඛු ආමනෙතසිති ඉක්බිති බුදුහු හික්කුන් ඇමතුහ'යි යනුවෙන් සියල්ල විස්තර කළ යුතු ය. තඤ්ච ඵහි එතපරමා යනු මෙය පරම ප්‍රමාණය යනු එතපරමා නම් දැන් බුදුන් නොමැති හෙයින් යෙපි තෙ හිකබවෙ එතරහි යනු මහණෙනි, ඔවුහු දැන් වනාහි යනුවෙන් තුන්වන වාරයක් නොකියන ලදී.

ආවිකබ්සසාමි හිකබවෙ යනු කවරහෙයින් කීවේද? දෙවියන්ගේ සිත පැහැදීම පිණිස, දෙවියෝ වනාහි මෙසේ සිතූහ. බුදුහු මෙබඳු මහත්වූ සමාගමයෙහි මහේශාකාශ දෙවියන්ගේ පමණක් නම් ගොත් කියති. කිම අල්පේශාකාශ දෙවියන් ගැනත් කියන් ද? මේ අතර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ දෙවියෝ කුමක් සිතත්දැයි ආවර්ජනා කරන්නා වූ මුඛයෙන් අත යවා හාදය මාංශය පිරිමදින්නාක් මෙන් බඩු සහිත සොරා අල්වා ගන්නාක් පරිද්දෙන් ඒ ඔවුන්ගේ චිත්තාවාරය දැන දසදහසක් සක්වලින් පැමිණි අල්පේශාකාශ මහේශාකාශ සියලු දේවතාවන්ගේ නම්ගොත් කියන්නෙමි'යි සිතූහ. මේ බුදුවරයෝ නම් මහත්වූ ය සඤ්ච විශේෂයකි. දෙවියන් සහිත මුළු ලොව යම්කිසි දිට්ඨ, සුභ, මුත්, විඤ්ඤාත, පතන පරියේසිත අනුවචරිත යන සියල්ල සිතින් සොයා බලා ඇත. කොහි හෝ කිසිවක් නිලාදී වශයෙන් බෙදන ලද රූපාරම්මණයක් හි, රූපා රම්මණයක් හෝ බෙර ශබ්ද වසයෙන් බෙදන ලද ශබ්ද අරමුණු වල වෙන් වෙන් වශයෙන් ශබ්ද අරමුණු හෝ යමක් ඇද්ද ඒ සියල්ල ඇති පරිද්දෙන් බුදුහු දනිති. එය

මෙසේ වදාළහ. "මහණෙනි, යමක් දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි දෙවියන් සහිත මිනිසුන් අතර දිටිය, සුත, මුත, දැනගත් පැමිණි සෙවූ , අනුව හැසිරෙන සිත් පවතීද එය මම සිතින් දනිමි. එය මම දකිමි. එය මම ඇති සැටියෙන් දිටිමි යනුයි. බුදුහු මෙසේ සියලු තන්හි අප්‍රතිහත ඤාණමහිමයෙන් යුතුය. ඒ සියලු දෙවියෝ හව්‍ය අභව්‍ය වශයෙන් කොටස් කොටස් දෙකකට බෙදුහ. යමෙක් කර්මාවරණයෙන් සමන්තාගත වූවාහු ද යනාදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද දෙවියෝ අභව්‍ය යෝ නම් ඔවුහු දුර වසන්තාහු නමුත් ගොස් සංග්‍රහ ලබත්. එතෙයින් එහි දෙවියන්ගේ රැස්වීම ඇති කල්හි යමෙක් අභව්‍යයද ඔවුන් හැර භව්‍යවූවන් පිළිගත්හ.

එසේ පිළිගෙන මෙහි රාග වර්තයෝ මෙපමණකි. ද්වේෂ වර්තයෝ මෙපමණකි. වර්තාදී වශයෙන් කොටස් හයක් කළේය. ඉක්බිති ඔවුන්ට සුදුසු ධර්මයක් දේශනා කරන්නට සොයන්නේ දෙවියන් අතුරින් රාග වර්ත ඇති දෙවියන්ට සමමා පරිබ්බාජනිය සූත්‍රය දේශනා කරන්නෙමි. දෝෂවර්ත ඇති දෙවියන්ට කලහ විවාද සූත්‍රය ද මෝහ වර්ත ඇති දෙවියන්ට මහාව්‍යුහ සූත්‍රය ද විතර්ක වර්ත ඇති දෙවියන්ට වුද්ලව්‍යුහ සූත්‍රය ද සද්ධා වර්ත ඇති දෙවියන්ට කුවටක පටිපදාව ද බුද්ධි වර්ත ඇති දෙවියන්ට පුරාණේද සූත්‍රය ද දෙසත්තෙමි'යි දේශනා ව්‍යවස්ථාපනය කොට නැවතත් ඒ පිරිස මෙනෙහි කළේය. ධර්මය දැනගත්තේ අත්තජ්ඣාසයෙන් අවබෝධ කර ගන්නේ ද, පරජ්ඣාසයෙන් අවබෝධ කරගන්නේ ද, අවිඥාපත්තික හෝ සුවිභාවාස වශයෙන් අවබෝධ කර ගන්නේදැ'යි දැන කිසියම් දේවතාවන්ගේ අදහසක් තිබෙනම් එය ගෙන වර්ත වශයෙන් ප්‍රශ්න විමසන්නට සමර්ථ දැ'යි බලන්නේ පන්සියයක් හික්කුන්ගෙන් එක් හික්කුචකටවත් නොහැකි බව දිටිය.

ඉන්පසු අසුමහා සච්චන් ද අභසච්චන් දෙදෙනා ද එකට එකතු කොට ඔවුන් ද නොහැකි වෙත්යයි දැක සිතීය. ඉදින් පසේ බුදුවරයෙකු වන්නේ නම් හැකිවන්නේදැයි සිතී ය. එතුමන් ද නොහැකි වන්නේ යයි දැන ශක්‍රසුයාමාදීන් අතරෙන් කිසිවෙකුට හැකි වන්නේ දැ'යි විමසූහ. ඔවුන් අතරින් කිසිවෙකු හැකි වන්නේ දැ'යි ඔවුන් විමසා ඔවුන් අතරින් කිසිවෙකුට නොහැකි බව දැන තමන් විසින් ම එය විසඳිය යුතු බව දුටුහ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙබඳු සිතක් පහළ විය. මා වැනි බුදු වරයෙකුට ම හැකිවන්නේ ය. අනන්ත ලෝකධාතුන්හි කොහි වෙනත්

බුදුවරයෙකු ඇත්තේ දැයි අනාගත ඥාණය පතුරුවා බලන්නේ අන් බුදුවරයෙකු ද නොදිටි ය. මෙය ද එතරම් පුද්ගමයක් නොවේ. දැන් තමන් වහන්සේ හා සමාන වූ යමෙක් නොදකින්නේ ද එය ද පුද්ගමයක් නොවේ. බෝසත් උපන්දිනයෙහිදු බ්‍රහ්මජාල වර්ණනාවෙහි කියන ලද අයුරින් තමන් වහන්සේ හා සමවූවෙක් නොදකින්නේ අගගොභමසම්, ලෝකස්ස "මම ලොවට අගවෙමි"යි යන ආපස්සට පෙරළිය නොහැකි වූ සිංහ නාදය පැවැත්වීය. මෙසේ තමන් වහන්සේ හා සමාන වූ අන් අයෙකු නො දැක සිතීය. ඉදින් මම ම ප්‍රශ්න අසා මම ම විසදන කල්හි මේ දෙවියෝ එය අවබෝධ කර ගන්නට නොහැකි වෙති. අන් බුදුවරයෙකු විමසන කල්හි එය මා විසදන කල්හි එය අසිරිමත් දෙයක් වන්නේ ය. දෙවියෝ ද අවබෝධ කර ගන්නට හැකිවන්නෝ ය.

එහෙයින් නිර්මිත බුදු කෙනෙකු මවන්නෙමි'යි අභිඥාපාදකධ්‍යානයට සම්වැද එයින් නැගිට පා සිවුරු ගැනීම ඉදිප්පස බැලීම හා පිටුපස බැලීම අත්පා හැකිළීම දිග හැරීම ආදිය මා හට සමානව ම වේවායි, කාමාවචර සිතීන් පරිකර්ම කොට පෙරදිග සුගඤ්ඤ පර්වත සීමාව ඉක්මවා සදමඩල බිඳ පලා නික්මෙන්නාක් මෙන් රූපාවචර සිතෙන් අධිෂ්ඨාන කළේය. දිව්‍ය සමුහයා එය දැක පින්වතුනි තවත් සඳක් උදාවී යයි කීහ. අනතුරුව ඒ සඳය යන හැඟීම අනහර තවත් ළං වූ කල්හි වන්ද්‍යා නොව තවත් හිරක් උදා වූයේ යැයි ද එසේ ම තවදුරටත් ළං වූ කල්හි ඉරක් ද නොව එක් දේව විමානයක් යයි ද නැවතත් තවත් ළං වූ කල්හි දේව විමානයක් නොව එක් දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් යයි ද නැවතත් තවත් ළං වූ කල්හි දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් ද නොව එක් මහා බ්‍රහ්මයෙක් යයි ද නැවතත් තවත් ළං වූ කල්හි මහා බ්‍රහ්මයෙක් ද නොව පින්වතුනි තවත් බුදුවරයෙක් වැඩියේයයි ද කීහ. එහි පෘථග්ජන දෙවියෝ සිතූහ. එක බුදුවරයෙකු සඳහා මෙතරම් දිව්‍ය සමුහයක් එක් වූවාහු නම් බුදුවරු දෙදෙනෙකු වෙනුවෙන් කොතරම් සමුහයක් වන්නේ ද, කියායි. ආර්ය දේවතාවෝ සිතූහ. එක් ලෝක ධාතුවක් බුදුවරු දෙදෙනෙක් පහළ වන්නේ නැත.

ඒකාන්තයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් තමන් හා සමාන තවත් එක් බුදුවරයෙක් මවන ලද්දේ යයි සිතූහ. ඉක්බිති මේ දිව්‍ය සමුහයා බලා සිටියදීම නිර්මිත බුදු රදුන් පැමිණ දසබලයන් වහන්සේට

නොවැද ම ඉදිරිපිට සම සමව මවන ලද අසුනෙහි වැඩ හුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්‍ෂණ ද, නිර්මිත බුදුරුවෙහි දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්‍ෂණ ද ඇත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශරීරයෙන් ද ෂඩ්වර්ණ රශ්මිහු නික්මෙති. නිර්මිත බුදු රුවේ ශරීරයෙන් ද ෂඩ්වර්ණ රශ්මිහු නික්මෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශරීර රශ්මිහු නිර්මිත බුදුරුවේ ශරීරයෙහි හැපෙති. නිර්මිත බුදුරුවේ ශරීර රශ්මිහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශරීරයෙහි හැපෙති. එම රශ්මිමාලාවේ බුදුවරුන් දෙදෙනාගේ ම ශරීරයෙන් පැන නැගී අකනිට්ඨභවාග්‍රයට වැදී එයින් පෙරළා අවුත් දෙවියන්ගේ හිස් මුදුන් කෙළවරින් වැඩි සක්වල මුව විටෙහි පිහිටියහ. සියලු සක්වල ගබ රුවන්මය කොබෝගෙඩි වලලල්ලකින් විහිදෙන රැස් සහිත සෑයක් සේ බැබළීයි. දස දහසක් සක්වල දෙවියෝ එක් සක්වලක රැස්වූවාහු දෙබුදුවරුන්ගේ බුදුරැස් ගබ තුළට පිවිස සිටියහ. නිර්මිත බුදුරජ වැඩසිටින්නේ දස බලයන් වහන්සේගේ බෝධි පර්යාංකයෙහි වැඩහිඳ ක්ලේශ ප්‍රභාණය කිරීම ස්තුති වශයෙන් වර්ණනා කරන්නාහු මෙය වදාළහ.

"සසර තරණය කළ, පරතෙරට ගියා වූ පිරිනිවියා වූ තැන්පත් වූ සිතැති ශ්‍රේෂ්ඨ ප්‍රඥාව ඇති මුනිඤ්ජයන් වහන්සේගෙන් එම මහණ තෙමේ ගිහියෙයින් නික්ම කාමයන්ගෙන් දුරුව කෙසේ නම් ලොවෙහි හැසිරෙන්නේදැයි විචාරම්" යන ගාථාව කීය. ශාස්තෘන් වහන්සේ දිව්‍ය සමූහයාගේ චිත්ත ප්‍රබෝධය ඇති කිරීම පිණිස පැමිණි පැමිණි අයගේ නම්ගොත් කියන්නෙමි'යි සිතා ආවිකඛිසසාමි හිකබ්වෙ යනාදිය කීහ. එහි සිලොක මනුකසසාමි යනු අක්‍ෂරපද නියමකිරීමයි. වචන සමූහය පවත්වන්නෙමු යනුයි. යත්භුමමා තදසසිතා යනු යම් යම් තත්ති බුමාටු දෙවියෝ ඇද්ද ඒ ඒ ස්ථාන ඇසුරු කොට, යෙ සිතා ගිරිගඹහාරං යන ආදියෙන් ඒ හික්‍ෂුන්ගේ වර්ණනාව කියයි. යම් හික්‍ෂුවක් පර්වත ගුහාවක් ඇසුරු කළේ ද එය යන අර්ථයයි. පහිතතා යනු යවන ලද බැවින් යනුයි. සමාහිතා යනු සංසිඳුනු වික්ෂිප්ත නොවූ යනුයි. පුටු යනු බොහෝ දෙනා යනුයි. සීභාව සලලිතා යනු සිංහයන් මෙන් සැඟවුනා වූ එකඟ බවට පැමිණි යනුයි. ලොමහංසාහි සමභුනො යනු ලොමු ඩැහැගැනීම මැඩපවත්වා සිටියා වූ නිර්භය වූ යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. ඔදාතමනසාසුදධා යනු පිරිසිඳු කළ සිතැතිව සුද්ධව, විපසසනනමනාවීලා යනු අතිප්‍රසන්නව නොකැළඹුණු යනුයි. හියෙතා පඤ්චසතෙඤ්ඤා යනු

සම්මා සම්බුදුන් සමග පන්සියයකට වැඩි භික්ෂුන් බව දැන වනෙ කාපිලවස්වෙ යනු කිඹුල්වත් නුවරට සමීපයෙහි වූ වනරොදෙහි යනුයි. තතො ආමනතයිසස්වා යනු එකල්හි ආමන්ත්‍රණය කළේය යනුයි. සාවකෙ සාසනෙ රතෙ යනු තමන්ගේ ධර්ම දේශනාවන් ශ්‍රවණය කරන බැවින් ශ්‍රාවක නම් වූ ත්‍රිවිධ ශිෂ්‍යා ශාසනයෙහි ඇලුන බැවින් "සාසනෙ රත" නම් වේ. මේ සියල්ල "සිලෝක මනුකසසාමී" වචනය හැර කියන ලද්දක් මෙන් කොට කියයි. මේ සියලු වචනයන් අන් කෙනෙකු කියන ලද්දක් මෙන් කියයි. දෙවකායා අභිකකනතා තෙ විජානාථ භිකඛවො යනු ඔවුහු දිවැසින් දනිවුය'යි ඒ භික්ෂුන්ගේ දිව්‍ය වක්ෂුර් ඥානය ඇති බව ගෙන හැර දැක්වීම සඳහා කියයි. තෙ ව ආනපපමකරුං සුඛා බුද්ධසස සාසනං යනු ඒ භික්ෂුහු ද බුදු රජාණන් වහන්සේගේ පණිවුඩය අස අසා එකෙණෙහි ම ඒ නිවන සඳහා චීර්ය කළහ. මෙසේ චීර්යයා ගේ කළ මාත්‍රයෙන් ම, තෙසං පාතුරහු ඥාණං කෙබදු ද. අමනුසසානදසසනං අමනුෂ්‍යන් දැකීම පිණිස දිව්‍යවකඛු ඥාණය පහළ විය. එය ඔවුන් විසින් එකෙණෙහි පරිකර්ම කොට උපදවන ලද්දක් නොවේ. ආර්ය මාර්ගයට පැමිණීමත් සමග ම එය පහළ විය. ඔහුට අමනුෂ්‍යයන් දැකීම සඳහා ම පුර්වතා ලෙස පහළ විය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ද නොපට දිව්‍ය වක්ෂු ඥානය ඇත එය මතුකරගෙන ඔවුන් දැන ගනිවි, යයි මේ සඳහා වදාළහ.

තෙ විජානාථ භිකඛවො යනු මේ සඳහා ම. තෙ විජානාථ භිකඛවො යනුවෙන් මහණෙහි ඔවුන් දැන ගනිවු යනුවෙන් කීහ.

අපෙපකෙ සතමඤ්ඤකඛුං යනු ඒ භික්ෂුන්ගෙන් ඇතැම් භික්ෂුහු අමනුෂ්‍යයන් සියයක් දුටුවාහුය. සහසසං අථ සතතතිං යනු ඇතමෙක් දහසක් ද තවත් ඇතමෙක් හැත්තෑ දහසක් ද දුටුව. සතං එකෙ සහසසානං යනු සමහර කෙනෙක් සිය දහස් ගණනින් දුටුව. අපෙපකෙ නනත මඤ්ඤකඛුං යනු මහත් සංඛ්‍යාවක් අප්‍රමාණ ලෙස දුටුව. සිය ගණනින් ද දහස් ගණනින් ද වෙන්වීමක් නැතිව ම එකට ම දුටුව. යන තේරුම යි. කචර හෙයින් ද, යම් හෙයකින් ද, දීසා සබ්බා චුඨා අහු යනු සම්පූර්ණයෙන් පිරි ගියේය යන අර්ථයයි. තඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤාය යනු ඔවුන් අතුරින් යම් යම් කෙනෙක් එකිනෙකා දක්නා ලද ද. ඒ සියල්ල දැන. වචකඛිචාන වකඛුමා යනු අල්ලෙහි වූ රේඛාව මෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය

කොට පසැස් ඇති හෙයින් බුදු රජාණන් වහන්සේ වක්ඛුමා නම් වේ. තතො ආමනතයී යනු මුලින් (පෙලෙහි) කී ගාථාව ම නම්ගෙන් පැවසීම සඳහා වදාළහ. තෙපි මොවුන් විජානාථ දනිවි, සලකවි, බලවී යනුවෙනි. යෙ වො අහං කීතතයිසසාමී යනු මෙය එහි වචනයන්ගේ සම්බන්ධය දැක්වීම පිණිසයි. ගිරාහි යනු වචනයන්ගේ යනුයි. අනුපුබ්බසො යනු අනුපිළිවෙළින් ක්‍රමයෙන් යනුයි. සතතසහසසා යකඛා භුමමාකාපිල වස්ථවා යනු සන්දහසක් යක්කු ඔවුන් ද මෙහි කිඹුල්වන ඇසුරුකොට උපන් බුමාටු යකුන් යයි කියයි. ඉදධිමනෙනා යනු දිව්‍ය ඉර්ධියෙන් යුත්. ජුතීමනෙනා යනු ආනුභාව සම්පන්න යනුයි. වණණංවනෙනා යනු ගරීර වර්ණයෙන් යුත් යනුයි. යසසසිනො යනු පිරිවර සහිත යනුයි. මොදමානා අභිකකාමුං යනු සතුටු සිතැතිව පැමිණියාහුය. හිකබනං සමීතිං. වනං යනු මේ මහා වනයට හිඤ්ඤන්ගේ සමීපයට හිඤ්ඤන් දැකීම පිණිස ආවාහු ය. එසේ වුවත් සමීතිං යනු සමූහය, හිඤ්ඤන් සමූහය දැකීම පිණිස පැමිණි යන අර්ථයයි.

ඒ සහසසා හෙමවතා යකඛා නානතතවණණිනො යනු සියදහසක් හිමවත් පව්වෙහි උපන් යක්‍ෂයෝ, ඔවුහු සියල්ලෝ ද නීලාදී වශයෙන් විවිධ වර්ණයෙන් යුක්ත වූවාහු ය. සාතාගිරා තිසහසසා යනු සාතාගිරි පර්වතයෙහි උපන් තුන් දහසක් යක්‍ෂයෝ ය. ඉවෙව තෙ සොළසසහසසා යනු මේ සියල්ලෝ ම එක් වූ කල්හි දහසය දහසක් වෙති. වෙසසාමිතතා පඤ්චසතා යනු වෙස්සාමිත්ත පර්වතයෙහි උපන් පන්සියයක් යක්‍ෂයෝ ය. කුමහිරෝ රාජගහිකො යනු රජගහ නුවර උපන් කුමහිර නම් යක්‍ෂයා යි. වෙපුලලසස නිවෙසිනං යනු ඔහුට වේපුල්ල පර්වත ගුහාව ඔහුගේ වාසය කරන ස්ථානයය යන තේරුමයි. හියෙයා නං සතසහසසානං යකඛානං පයිරුපාසනී යනු යකුන් ලක්‍ෂයකට අධික සංඛ්‍යාවක් ඔහු සේවනය කරයි. කුමහිරෝ රාජගහිකො සොපාග සමීතිං වනං යනු ඒ කුමහිර තෙමේ ද පිරිවර සහිත ව හිඤ්ඤ සමූහය දැකීම පිණිස මේ වනයට පැමිණියේ ය. පුර්මංව දීසං රාජා ධනරට්ඨො නං පසාසනී යනු පූර්ව දිශාවට අනුශාසනා කරයි. ගන්ධබ්බානං ආධිපතී යනු සතර දිශාවන්හිම ගාන්ධර්වයන්ට ජ්‍යෙෂ්ඨය, ඒ සියල්ලෝ ඔහුගේ වාසයෙහි පවතිත්. මහාරාජා යසසසිසො යනු මේ මහරජ මහා පිරිවර සහිත ය. පුතතාපි තසස බහවො ඉඤ්ජාමා මහබ්බලා යනු ඒ ධාතරාෂ්ට්‍ර නම් දෙවරජුට බොහෝ මහා බලසම්පන්න පුත්තු වෙති. ඒ සියල්ලෝ සක්දෙව

රජුගේ නමින් ම හඳුන්වත්. විරුළෝහා තං පසාසති යනු ඒ දිශාව විරුළුන නම් දෙවර්ජ අනුශාසනා කරයි. පුතනාපි නසස යනු ඔහුට ද (ඒ විරුළුනටද) එබඳුම වූ පුත්තු වූහ. පෙළෙහි වනාහි ඔවුහු මහා බලසම්පන්නයෝයයි සඳහන් වේ. අටුවාවෙහි ද සියලු පාඨයන්හි මහා බලවන්ත යනු ඇතුළත් කරගත යුතු වේ.

“පෙරදිග ධාතරාජ්වු ද දකුණු දිග විරුසි ද බටහිර විරු පාක්ෂ ද උතුරු දිග කුචේර ද යන සතර වරම් දෙව් රජවරු කිඹුල්වත් නුවර හාත්පස වනයෙහි අවට සතර දිශාවම සිය තෙදින බඩුලුවමින් සිටියාහු ය.” මේ ගාථා සියල්ල සංග්‍රහ කොට දැක්වීම් වශයෙන් කියන ලදී. මේ වනාහි එහි අර්ථයයි. දස දහසක් සක්වල ධාතරාජ්වු නම් මහදෙව් රජ ඇත. ඒ සියල්ලෝ ම කෝටි ලක්ෂය බැගින් ගාඤ්ච්චයන් පිරිවරා අවුත් පෙරදිගින් කිඹුල්වත්පුර මහාවනය පටන් සක්වල ගැබ පුරා සිටියාහු ය. මෙසේ දක්ෂිණ දිශාදියෙහි විරුළුනක ආදීහු ද මේ ආකාරයෙන් ම සක්වල ගැබ පුරා සිටියාහු ය. සමනතා චතුරෝ දිසා දදදලලමානා අට්ඨංසු යන මෙය කීය. හාත්පස සක්වල වලින් අවුත් සතර දිශාවන්හි පර්වත මුදුන්හි ගිනිකඳු මෙන් මනාකොට දිලිසෙමින් සිටියාහු ය. ඔවුහු වනාහි යම් හෙයකින් කපිලවස්තු වනය නිසාම පැමිණියාහු සක්වල පුරවා සක්වල හා සම සමව සිටියාහු “වනෙ කාපිලවස්වෙ” යයි කීහ. තෙසා මායාවිනෝ දාසා ආගු වඤ්චනිකාසඨා යනු ඒ සතරවරම් දෙව් මහ රජවරුන්ගේ තමන් කළ පාපයන් සැඟවීමේ ලක්ෂණයෙන් යුත් මායාවෙන් යුත් වංක වූ හැසිරීම් ඇති දාසයෝ වෙති. මොවුහු හමුවෙහි, නොහමුවෙහි වංචාවන්ගෙන් ලෝකයා රචවන අර්ථයෙන් වංචනික නම් වූ ද, ශටකපට කම්වලින් යුතු හෙයින් සටයයි ද, කියති. ඔවුහු ද ආචාර්යය යන තේරුමයි. මායාකුටෙණ්ඩු වෙටෙණ්ඩු විටුව ව විටුවො සහ යනු ඒ ශටකපට දාසයෝ සියල්ලෝ ම ‘මායා’ රැවටිලිකාරයෝ ය.

මෙහි නම් වශයෙන් වනාහි එක් අයෙක් කුටෙණ්ඩු නම් වේ. තවත් අයෙක් වෙටෙන්ඩු නම් වේ. පෙළෙහිවනාහි වෙටෙණ්ඩු යන නමින් සඳහන් වේ. තවත් කෙනෙක් විටුව ව නම් වේ. තව කෙනෙක් විටුව නම් වේ. සහ යනු ඒ විටුව ද ඔවුන් සමග ම ආවේය යනුයි. වැදැනෝ කාමසෙට්ඨා ව කිණ්ණුගණ්ඩු නිසණ්ඩු ව යනු තවත් අයෙක් කිණ්ණු ගණ්ඩු නම් වේ. පෙළෙහි වනාහි කිණ්ණුසණ්ඩු යයි සඳහන් වේ.

තවත් අන් කෙනෙක් නිසණ්ඩු නම් වේ. මේ අය දාසයෝ ය. අන්‍යයෝ වනාහි පනාදය, ඕපමඤ්ඤය, දේවසුතය, මාතලීය, චිත්තසේනය, ගන්ධබ්බය, නල රජය, ජනේසභය, පංචසිඛය, තිම්බරුය, සුරිය වච්චසය, යන මේ දෙවීරජවරු ද වෙති. එහි දේවසුත යනු දෙවියන්ගේ රියදුරා ය. චිත්තසේන යනු චිත්තය, ජෝනය, චිත්තසේනය.

ගන්ධබ්බ යනු මේ චිත්තසේන ගාන්ධබ්බකායිකය, මොහු පමණක් නොව මේ සියලු පනා ද ආදිහුද ගන්ධබ්බයෝම ය. නළො රාජා යනු නළකාර නම් එක් දිව්‍ය පුත්‍රයෙකි. ජනෙසනො යනු ජනවසභ නම් දිව්‍ය පුත්‍රයාය. ආග පඤ්චසිඛාවෙව යනු පඤ්චසිඛ දිව්‍ය පුත්‍රයා ද පැමිණියේ ය. තිම්බරු යනු තිම්බරු නම් ගාන්ධර්ව දිව්‍ය රාජයා ය. සුරියවච්චසා යනු ඔහුගේම දියනිය යි. එතෙවඤ්ඤ ව රාජානො ගන්ධබ්බා සභ රාජුහි යනු මුලින් නම් වශයෙන් කී ගාන්ධර්ව රජවරු ද එම රජුන් සමග සිටි අන්‍ය වූ බොහෝ ගාන්ධර්වයෝ ය. මොදමානා අභිකකාමුං හිකඛුනං සමිතිං වනං යනු තුටු පහටු වූ සිත් ඇත්තා හු හික්කු සංඝයා ගේ රැස්වීම පවතින්නා වූ මේ වනයට පැමිණියාහු යන අර්ථයයි. අථාගු නාහසා නාගා වෙසාලා සභ තච්ඡකා යනු නාහස නම් විල් වාසී වූ ද වේසාලිවාසී වූ ද නාගයෝ පැමිණියාහු ය, ඔවුහු තච්ඡක හා නාගපිරිස සමග ආවාහු ය යන අර්ථයයි. කම්බලසසතරා යනු කම්බලය, අස්සතරය, යන මොවුහු වනාහි මහමෙර පාමුල වසති. සුපර්ණයන් විසින් ද උදුරුවාපිය නොහැකි වූ මහේශාකාස නාගයෝ.

පායාගා සභ ඤාතිහි යනු පායාග තීර්ථයෙහි වසන අය ද ඤාතිසමුභයා සමගපැමිණියාහු ය. යාමුනා ධතරට්ඨාව යනු යමුනා වාසීවූ ද ධතරට්ඨ කුලයෙහි උපන් නාගයෝ ද, එරාවනො මහානාගො යනු ඵෙරාවණ නම් දෙවි පුත්, මොහු ජාතියෙන් නාග වේ. මෙතෙම වනාහි නාග යන නාමයෙන් අමතයි. සොපාග යනු හෙතෙමේ ද පැමිණියේ ය. යෙ නාගරාජෙ සභසා හරනති යනු යම් යම් කියන ලද ආකාරයේ නයින් ලෝභයෙන් යුක්තව සැහැසිව ගෙනයති. පැහැරගනිති. දිබ්බාදිජා පකඛි විසුද්ධ වකඛු යනු දිව්‍යානුභාවයෙන් යුක්ත හෙයින් දිබ්බ නම් වේ. මවුකුසින් ද, අණ්ඩකෝෂයේ ද (බිත්තරයෙන් ද) යනුවෙන් දෙවරක් උපන් හෙයින් ද්විජ නම් වේ. පියාපත්වලින් යුතු බැවින් පකඛි නම් වේ. යොදුන් සියයක් අතුරෙහි ද යොදුන් දහසක් අතුරෙහි ද

නාගයන් දැකීමෙහි සමත් ඇස් ඇති බැවින් විසුද්ධ වක්ඛු යයි කියයි. වෙහාසයා තෙ වනමජ්ඣිමනිකා යනු ඔවුහු අහසින් ම මේ මහා වනයට පැමිණියාහු ය. චිත්‍රා සුපණණා ඉති තෙසං නාමං යනු චිත්‍රාය, සුපර්ණාය යනු ඔවුන්ගේ නම් ය. අභයං තදා නාගරාජාන මාසී. සුපණණතො ඛෙමමකාසී බුද්ධො යනු එහෙයින් ඒ සියල්ලෝ ම ඔවුනොවුන්, සණනාහි වාචාහි උපවහයනනා යනු ඔවුනොවුන් මිතුරන් මෙන් ද නැයන් මෙන් ද ප්‍රියමනාප වචනයන්ගෙන් කතාබහ කරන්නාහු, සතුටින් වැළඳ ගන්නාහු, අතිනතින් අල්ලාගන්නාහු. උරහිසෙහි අත තබන්නාහු තුටුපහටු සිතැත්තාහු ය. නාගාසුපණණාසරණමගංසු බුද්ධං යනු ඔවුහු බුදුරජාණන් වහන්සේ ම සරණ ගියාහු ය.

යමෙක පෙර ජිනා චර්ඡනසේන යනු ඉන්ද්‍ර දිව්‍ය රාජයන් විසින් දිනන ලදී. සමුදදං අසුරා සිතා යනු මහා සමුද්‍රවාසී අසුරයෝ ද දිනන ලදී. සුජාතා නම් අසුර කන්‍යාව කරණකොට ගෙන සියලුම භාතරො වාසවසෙසතෙ ඉද්ධිමනෙතා යසසසීනො යනු ශක්‍රයාගේ මේ සොහොයුරෝ ඉද්ධිමත්හුය. පිරිවරින් යුක්ත වූවෝ ය. තෙසු යනු ඔවුන් අතුරින් කාලකඤ්ජා මහාහිංසා යනු කාලකඤ්ජයෝ වනාහි මහත් වූ බිය ජනක ආත්මභාවයෙන් මවාගෙන පැමිණියහ. අසුරාදාන වෙසසා යනු දාන වේසස නම් අනුන්ට දුනු ශිල්පය දෙන අසුර යාය. වෙපචිතති සුවිතති ච විහාරාදො නමුචි සහ යනු මේපචිතති අසුරයාද සුවිතති අසුරයෝ ද යන මේ අසුරයෝ ද නමු චි සහ යනු නමු චි නම් මාර දිව්‍ය පුත්‍රයා ද මොවුන් සමගම ආවෝ ය. මේ අසුරයෝ මහා සමුද්‍ර වාසීහු ය. මෙතෙම පරනිර්මිත දිව්‍ය ලෝකයෙහි වාසය කරයි. කවර හෙයින් මොවුන් සමගපැමිණියේ යැයි කියනු ලැබේද? අච්ඡන්දික අකමැති බැවිනි. ඔවුහු ද (ඒ අසුරයෝ ද) අච්ඡන්දිකයහ. අභබ්බයහ. මේ වසවර්ති මාරයාද එබඳුම ය. එහෙයින් ධාතු වශයෙන් සසඳමින් මෙසේ දැක්විය. සතඤ්ච බලි පුත්‍රනානං යනු බලි නම් මහා අසුරයාගේ පුතුන් සියයකි.

සබ්බවෙරො ච නාමකා යනු ඒ සියල්ලෝ ම තම මාමා වූ රාහුගේ නාමයම දරන්නාහුය. සනනයහිත්වා බලිං සෙනං යනු සිය බලි අසුර සේනාව සුදානම්කොට සියල්ලෝ ම සන්නද්ධ වූවාහු. රාහුබද්ධමුපාගමුං යනු රාහු අසුරේන්ද්‍රයා වෙත එළඹියහ. සමයොදානි හද්ධනෙන යනු ඔබට යහපතක් වේවා. ඔබට හික්කු සංඝයා දැකීමට සුදුසු

කාලයයි යන අර්ථයයි. ආපො ව දෙවා පට්ඨි ව තෙජො වායො කදා ගමුං යනු ආපෝ කසීණාදියෙහි පරිකර්ම කොට උපන් බැවින් ආපෝ යන නමින් යුත් දෙවියෝ එකල්හි පැමිණියහ. වරුණා වාරුණා දෙවා සොමො ව යසසා සහ යනු වරුණ දෙවියාය, වරුණ දෙවියාය, සෝම දෙවියාය, යන මේ නම් ඇති දෙවියෝ යසස, නම් දෙවියා සමගපැමිණියෝ ය. යන අර්ථයයි. මෙතනාකරුණා කායිකා යනු මෙමත්‍රී ධ්‍යානයෙ හි ද කරුණා ධ්‍යානයෙහි ද පරිකර්ම කොට උපන් දෙවියෝ. ආගුදෙවා යසසසිනො යනු මේ මහා පිරිවර සහිත වූ දෙවියෝ ද ආහ. දසෙතෙ දසධා කායා, සබ්බ නානතභවණිණනො යනු ඒ දස ආකාරයකින් සිටි දස වැදැරුම් දේවතා කොටස්වලට අයත් සියලු ම දෙවියෝ නිලාදී නොයෙක් වර්ණයෙන් යුක්ත වූවාහු පැමිණියාහුය යන අර්ථයයි. වෙණහු ව දෙවා යනු වෙණහු නම් දෙවියෝ ද, සහලී ව යනු සහලී නම් දෙවියෝ ය. අසමා ව දුවෙ යමා යනු අසම නම් දෙවියා ය, යමක නම් දෙවිවරු දෙදෙනාය යනුයි. වජ්‍ර සසුපනිසා දෙවා වජ්‍රමාගු පුරකඛන්ධා යනු වජ්‍රයා ඇසුරු කළ දෙවියෝ චන්ද්‍රයා පෙරටු කර ආවාහුය. එසේම සුර්යා ඇසුරු කළ දෙවියෝ, සුර්යමාගු පුරකඛන්ධා යනු සුර්යයා පෙරටුකොට ගෙන ආවාහුය. නකඛතනානී පුරකඛන්ධා යනු ඒ ඒ නැකැත් තරු ඇසුරු කළ දෙවියෝ ඒ ඒ තරු පෙරටුකොට ආවාහුය. ආගුමජ්ඣවළාහකා යනු වාත වළාහක, අබ්හ වළාහක, උණහ වළාහක යන මේ සියලුම වළාහක කායික දෙවියෝ මජ්ඣවළාහක නම් වෙති. ඔවුහු ද පැමිණියාහු ය යන අර්ථයයි.

වසුතං වාසවො සෙට්ඨො සකෙකා පාග පුරිජදො යනු වසු නම් දෙවියන්ගේ ප්‍රධානියා වාසව නම් වේ. එනම් යමෙක් ශක්‍රයා යයි ද, පුරින්ද ද යයි ද කියයි ද ඔහු ද පැමිණියෝ ය.

දසෙතෙ දසධා කායා යනු මේ දස වැදැරුම් දේවතිකායයෝ දශ ආකාර වශයෙන් ම ආහ.

සබ්බ නානතභවණිණනො යනු නිලාදී වශයෙන් නොයෙක් වර්ණවත් වූවාහු.

අථාභු සහභු දේවා යනු ඉක්බිති සහභු නම් දෙවියෝ ද ආහ. ජලමගහිසිධාරිව යනු ගිනි දැල්ලක් මෙන් දිලිසෙන්නා වූ ඔවුන්ගේ නම් ද කියන ලදී.

අරිට්ඨකා ව රොජා ව යනු අරිට්ඨක දෙවියෝද රෝජ දෙවියෝ ද, උම්මා පුපථනිභාසිනො යනු උම්මාපුප්ඵදේව යනු ඵක් දේව කොටසකි. උම්මා නම්, නිල් මල් වර්ගයකට සමාන වූ ශරීර සෝභාව ඔවුන්ගේ ශරීරයෙන් නික්මෙන බැවින් උම්මාපුප්ඵ නිභාසිනො යයි කියති. වරුණා සහ ධම්මා යනු මේ දෙවිවරු දෙදෙනෙකි. අවචුතා ව අනෙජකා යනු අවචුත දෙවියෝ හා අනෙජක දෙවියෝ ය. සුලෙයාරුචිරු ආභු යනු සුලෙයා දෙවියෝ ද රුචිර දෙවියෝ ද ආහ. ආභු වාසවනෙසිනො යනු වාසවනවාසී දේව නම් වාස වනයෙහි වසන දෙවියෝ ද ආහ. දසෙතෙ දසධා කායා යනු මේ දසවැදෑරුම් දේව සමූහයෝ කොටස් දහසක් වශයෙන් ම ආහ.

සුකකාකරුමහා අරුණා ආභු වෙසනසා සහ යනු මේ සුක්කාදි නිදෙන යන ඒ දෙවියන් සමගවේසනස දෙවියෝ ද ආහ. ඔදාතගයනා පාමොකධා යනු ඕදාත ගයිහ නම් ප්‍රධාන දෙවියෝ ද ආහ. ආභු දේවා විවකඛණා යනු විවකඛණ නම් දෙවියෝ ද ආහ. සදාතමිතනාහාරගතා යනු සදාමත්ත ද හාරගජ ද, මිසසකා ව යසසසිනො යනු පිරිවර සහිත වූ මිස්සක නම් දෙවියෝ ද, ඵනයං ආග පජ්ජුනො යනු පජ්ජුමාන නම් දෙවීරජ හක නවෙමින් ගුගුරමින් ආවෝ ය. යො දිසා අභිවසසති යනු යමෙක් යම් යම් දිශාවකට යයි ද ඒ ඒ තන්හි වැස්ස වසීයි. දසෙතෙ දසධා යනු මේ දස නිකායයෝ දස ආකාරයෙන් ම ආහ.

බෙමියා කුසිතා යාමා යනු බෙමිය නම් වූද කුසිත පුරවාසී වූ ද යාම දෙවිලොව වසන්නා වූ ද දෙවියෝ. කඨකා ව යසසසිනො යනු යසසින් යුත් කඨක නම් දෙවියෝ ද, පෙළෙහි වනාහි කට්ඨකා යයි ද සඳහන් වේ. ලම්බිතකා ලාමසෙට්ඨා යනු ලම්බිතකා නම් දෙවියෝ ද, ලාමසෙට්ඨා නම් දෙවියෝ ද, ජෝති නමා වච ආසවා යනු පර්වත මුදුනෙහි කළ බට වනයක නැගෙන ගිනි කඳක් සේ බබළන දේව කොට්ඨාශය ජෝති දේව නම් වෙති. ඒ ජෝති දෙවියෝ ද ආසව නම් දෙවියෝ ද ආහ යන අර්ථයයි. පෙළෙහි වනාහි ජෝති නම් දෙවියෝ

යයි ද සඳහන් වේ. ආසා නම් දෙවියෝ ආශාව නිසා ම ආසව යයි ද කියති. නිමමාන රතීනො ආගු අපාගු පරනිමිනා දසෙනෙ දසධාකාය යන මේ දශදේව සමූහයෝ කොටස් දහසක් වශයෙන් ම ආහ.

සටෙය්නෙ දෙවනිකායා යනු මොවුහු ද ආපෝ දේව ආදී මෙහි දැක් වූ දසක හයක් වූ දේව නිකාය සැටට අයත් සියලු ම දෙවියෝ නීලාදී වර්ණ වශයෙන් විවිධ වර්ණයෙන් යුක්ත වූවාහු ය.

නාමනවයෙන ආගඤ්ජං යනු නාම භාග වශයෙන් (වෙන වෙන ම) නාම කොට්ඨාශ වශයෙන් පැමිණියා හු ය. යෙවඤ්ඤ සදිසා සහ යනු තවත් අන්‍යයෝ වෙන් ද ඔවුහු ද වර්ණ වර්ණ වශයෙන් ද නාම වශයෙන් ද මෙහි දැක්වූ අය හා සමාන වෙති. මෙබඳු වූ දෙවියෝ සෙසු සක්වල වල්හි ද ඇත්තාහු ද ඔවුහු ද පැමිණියාහු ම යයි එක පදයකින් ම කලාපයක් වශයෙන් ද ගොටුවක් වශයෙන් ද එක්කොට සියලු දෙවියන් දක්වයි. මෙසේ දස දහසක් ලෝක ධාතුන් හි දේව සමූහයක් දක්වා දැන් යමක්පිණිස ඔවුහු ආවාහු ද එය දක්වන්නේ.

පවුත්ඡාති යන ගාථාව කිය. එහි අර්ථය නම් පහකළ ජාති ඔහුට ඇති හෙයින් පවුත්ඡාති නම් වේ. ආර්ය සංඝයා පවුත්ඡාති නම් වේ. ඒ පවුත්ඡාති ජාතියයි. රාග දෝස මෝහ ධීලයන්ගේ නොමැති බව, අබ්ලං නම් වේ. සතර ඕසයන් තරණයකොට සිටි බැවින් 'ඔසතිණණ' නම් සතරාකාර ආශ්‍රවයන්ගේ අභාවයෙන් 'අනාසව' නම් වේ. ඒ ආර්ය සංඝයා දකෙබම' දකිමුයි. මුලින් කී ඕසයන් තරණය කළ බැවින් ඔසතරණ නම් වේ. අපරාධ නොකරන බැවින් නාග නම් වේ. අසිතාතිගං කුලු බව ඉක්ම වූ වඤං ව සඳමෙන් ශ්‍රීයෙන් බබලන්නා වූ බුදු රජාණන් වහන්සේ දකිමු. බබලන්නෙමු යි යන මෙය සඳහා ඒ සියල්ලෝ ම නම් ගොත් වශයෙන් පැමිණියාහු ය. යෙ වඤ්ඤසදිසා සහ යනු දැන් බ්‍රහ්මයන් දක්වන්නේ, සුබහමා පරමතෙතා ව සුබ්‍රහ්ම නම් බ්‍රහ්මයා හා පරමත්ත නම් බ්‍රහ්මයා යනාදිය කිය. එහි සුබ්‍රහමා යනු එක් බ්‍රහ්මයෙකි. පුත්තා ඉද්ධිමතො සහ යනු මේ සෘද්ධිමත් බ්‍රහ්මයෝ භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ සෘද්ධිමත් පුත්තු වන බ්‍රහ්මයන් සමගම පැමිණියාහු ය.

සනං කුමාරෝ තිසෙසා යනු සනංකුමාරද තිස්ස ද යන මහා බ්‍රහ්මයෝ ද යනුයි. සොපාග යනු ඔහු ද පැමිණියේ ය. "බ්‍රහ්මලෝකයන් හි දහස් ගණන් බ්‍රහ්මයන් අතුරෙන් මහා බ්‍රහ්මයා ශරීර වර්ණයෙන් තේජසින් බබලමින් පැමිණියේ ය.

මෙහි සහසසං බ්‍රහ්මලෝකානං යනු එක ඇඟිල්ලකින් දහසක් සක්වල ද ඇඟිලි දහයකින් දස දහසක් සක්වලෙහි ද එළිය කිරීමට සමත් වූ මහා බ්‍රහ්මයන්ගෙන් දහසක් ම පැමිණියහ. මහා බ්‍රහ්මාභිතිට්ඨති යනු යම් තැනෙක මහා බ්‍රහ්මයෙක් තනිවම අනෙක් බ්‍රහ්මයන් අභිබවා සිටී ද ඒ ඔහු මින් කියයි. උපපනෙතා යනු බඹලොව උපන්නේ ය. ජුතීමනෙතා යනු ආනුභාව සම්පන්න. හිසමාකායො යනු මහාකයක් ඇති මාගධ ගම් කෙත් දෙක තුනක් පමණ විශාල ආත්මභාව ඇති. යසසසිසො යනු ආත්මභාවශ්‍රීය නම් යසසින් සම්පූර්ණ වූ දසෙනෙ ඉසසරා ආගුපවෙචක වසවනතීනො යනු එක් බ්‍රහ්මයන් දහසකට යමෙක් වෙන් වෙන් ව බලය පවත්වන් ද එබඳු වූ ප්‍රධාන මහා බ්‍රහ්මයන් දස දෙනෙක් පෙරටුකොට පැමිණියහ.

තෙසඤ්ච මජ්ඣනිකා ආග භාරිතො පරිවාරිතො යනු ඒ බ්‍රහ්මයන් මැද භාරිත නම් මහා බ්‍රහ්මයා සියදහසක් බ්‍රහ්මයන් පිරිවරා පැමිණියේය. තෙ ව සබ්බෙ අභිකකනෙත සඉඤ්ඤ දෙවෙ සබ්‍රහ්මකෙ යනු සක්දේවී රජු ප්‍රධාන කරගෙන පැමිණි ඒ සියලු ම දේව කොටස් ද භාරිත මහා බ්‍රහ්මයා ප්‍රධාන කරගෙන පැමිණි මහා බ්‍රහ්ම සමුහයා ද, මාරසේනා අභිකකාමුං යනු මරසේනාව ද පැමිණියහ. පසසකණ්ණසසමඤ්ඤං යනු කාලධර්ම ස්වභාව වූ මාරයාගේ බාල බව බලවී. එම ගණනට බඤ්ඤං යනු මෙසේ තම පිරිසට නියෝග කරයි. (අණවයි) රාගෙන බද්ධමඤ්ඤං යනු තොපගේ මේ සියලු දේව මණ්ඩලය රාගයෙන් බදිනු ලැබේවා. සමනතා පරිවාරෙට්ඨා මා වො මුඤ්ඤවිඤ්ඤං කොචිතං යනු තොපගෙන් එකෙක්වත් හෝ මොවුන්ගෙන් එකෙක් හෝ නොමුදවී. මා වො මුඤ්ඤවට්ඨං යනුවෙන් ද සඳහන් වේ.

මෙයට අර්ථයයි. තත්ථමහාසෙතො කණ්ණසෙතං අපෙසසී යනු මෙසේ ඒ මහාසමය අවස්ථාවෙහි මහා සේනාසහිත වූ මාර තෙමේ මාරසේනාව යැවීය. පාණිනා තලමාහවච යනු අතින් පොළෝ තලයට

ගසා, සරං කඤ්ඤාන හෙරවං යනු සාර භිෂණය දැක්වීමට භයංකර වූ ශබ්දයක් කොට. යථාපාවුසසකො මෙසො ඵනයනොනා සච්ඡස්සකො යනු විදුලි කෙටීම සහිත වර්ෂා කාලයේ මේසයක් මෙන් මහා ගර්ජනාවක් කොට. තදාසො පවවුදාවනති යනු බිහිසුණු එසමයෙහි ඒ මාරයා ඒ දර්ශනය දක්වා නැවතුනේ ය. සංකුදෙධා අසයං වසී යනු බෙහෙවින් ක්‍රෝධ වූයේ, කිපියේ කිසිවෙකු යටතේ පවතින්නට නොහැකි වන්නේ අන්‍යවශයකට නොපත් ව තම වශයෙහි අකමැත්තෙන් නැවතුනේ යි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි මේ මාරයා, මේ මහා සමාගමය දැක අභිසමය අන්තරායයක් කරන්නෙමි යි වරින් වර මාරසේනාව එවා මාර විභිංසනය දක්වයි යයි දැන ගත්හ. ස්වභාවයෙන් ම යම් තැනෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අභිසමයක් නොවන්නේද, එහි මාරයාගේ බිහිසුණු රූප දැක්වීම නොවැළැක්වෙයි. යම් තැනෙක වනාහි අභිසමය වෙයි ද එහි මාරයාගේ බිහිසුණු රූප දැක්වීම වැළකෙයි. එහි පිරිස යම්සේ මාරයා නොදකියි ද, ශබ්ද නො අසයි ද, එසේ සිදු වන සේ අධිෂ්ඨාන කරයි. මේ සමාගමයෙහි ද මහත් අභිසමයක් වන්නේ ය. එහෙයින් යම්සේ දෙවියෝ ඔහුගේ රූපය නොදකිත් ද ශබ්දයක් නො අසත් ද එසේ අධිෂ්ඨාන කළේ ය. එහෙයින් කියන ලදී.

එකල්හි ඒ මාරයා සිය කැමැත්ත නොකළ හැකි වූයේ අභිගයින් කිපුනේ ය. යන ඒ සියල්ල මනාකොට දැන පඤ්චාසමී නම් වූ බුදුරජ නුවණින් ව්‍යවස්ථාපනය කොට දැන ගත්තේ ය. ඒ සියල්ල භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැන වෙන් කරවාද, මාරසේනා අභිකකනනා තෙ විජානාථ භිකබ්බො යනු මහණෙනි, මාර සේනාව ඉදිරියට ආහ. තෙපි ඔවුන් ගැන තම තමාට අනුරූප පරිදි දැන ගනිවි. එලසමවතට සමවදිවී යයි කියයි. ආතපපමකරං යනු එලසමවතට පිවිසීම පිණිස වීර්ය ඇරඹූහ.

වීතරාගෙපකකාමුං යනු මාරයා ද මාරයාගේ අනුවරයෝ ද වීතරාගී වූ ආර්යයන් කෙරෙන් දුරින් දුරට ම ගියහ. නෙසං ලොමමපි ඉඤ්ජස්සං යනු ඒ වීතරාගී වූ රහතුන්ගේ ලෝමයකු දු නොසෙල් වූහ. ඉක්බිති මාරයා භික්ෂු සංඝයා අරභයා මේ ගාථාව කීය. "ජනයා අතර සියල්ලදත් ඒ බුදු රජාණන් වහන්සේගේ සියලු ශ්‍රාවකයෝ යසස් ඇත්තාහු දිනන ලද සංග්‍රාම ඇත්තාහු, ඉක්ම වූ බිය ඇත්තාහු ආර්යන් සමගසතුටුවෙත්."

තතථ එහි මොදනති සහ භූතෙහි - යනු දසබලයන් වහන්සේ ගේ ශාසනයෙහි වූ එහි උපන් ආර්යයන් සමගසතුටු වෙත්. ජනෙසුතා යනු ජනයා අතර ප්‍රසිද්ධ වූ ප්‍රකට වූ මනාව දැන ගන්නා වූ මේ මහාසමය සූත්‍රය නම් දෙවියන්ට ප්‍රියය මනාපය, එහෙයින් මෙය මංගල කාරණයක් වශයෙන් අභිනව ස්ථානයන්හි මේ සූත්‍රයම කිව යුතු ය. දෙවියෝ වනාහි මේ සූත්‍රය අසන්නෙමු'යි අවනත කළ කන් ඇතිව හැසිරෙති.

මෙම සූත්‍ර දේශනාව කෙළවර කෝටි ලක්ෂ ගණන් දෙවියෝ රහත් බවට පැමිණියාහුය. සෝවාන් ආදී මගඵලවලට පත් වූ අයගේ ප්‍රමාණයක් නැත. මෙය දෙවියන් ට ප්‍රිය මනාප බව දැක්වීමෙහි ද මෙය එක් කතාවකි.

පෙර කෝට පබ්බත විහාරයෙහි නාග නම් ලෙන් දොර නා ගසෙහි එක් දෙවිදුවක් වසයි. එක් කුඩා හික්සුවක් ලෙන තුළ මේ මහාසමය සූත්‍රය සප්තධායනා කරයි. දෙවිදුව අසා සූත්‍ර දේශනාව අවසානයෙහි මහ හඬින් සාදුකාර දුන්නාය. ස්වාමීනි, දසබලැති බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් මහ වෙනෙහි වැඩ හිඳ දෙසු දිනයේ ද මේ සූත්‍රය ඇසුවෙමි. බුදුන් දෙසු අයුරින් එක අකුරකුදු අත් නොහැර මේ දහම ඔබ වහන්සේ විසින් මනාව ධාරණය කරගෙන තිබේ. බුදු රජ දෙසු දේශනාව කී විසින් අසන ලද ද? එසේය, ස්වාමීනි මා විසින් අසන ලදී. මහා දේවසමාගමයක් විය, කී වනාහි කොහි සිට අසුවා ද? සවාමීනි, මම මහවනයෙහි වසන දෙවියන් සමගසිටියෙමි. එහි මහේශාකාය දේවතාවන් පැමිණෙන කල්හි දඹදිව ඉඩ පහසුවක් නොවීය. ඉක්බිති මේ තම්බපණ්ණි දිවයිනට අවුත් දඹකොළ පටුනෙහි සිට අසන්නට පටන් ගතිමි.

එහි ද මහේශාකාය දේවතාවන් පිරි එන කල්හි පිළිවෙළින් පසුපසට ගොස් රෝහණ ජනපදයෙහි මාගමට පිටිපස්සෙහි වූ ගොළු මුහුදෙහි බෙල්ලතෙක් දියෙහි ගිලී එහි සිටගෙන ඇසුවෙමි යි කීවාය. එමිබා දෙවිදුව කී සිටිය තැනට දුරින් බුදුරජ දුටුවෙහි ද? ස්වාමීනි ඔබ වහන්සේ කුමක් කියනුද ශාස්තෘන් වහන්සේ මහා වනයෙහි හිඳ ධර්මය දේශනා කරන්නේ නිතරම මා දෙසම බලකි'යි හඟිමින් ලජ්ජාවෙන් හා බියෙන් යුතුව දිය රැළිවල සැඟවුනෙමි'යි කීවාය. එදවස වනාහි කෝටි ලක්ෂයක් දෙවියෝ රහත් බවට පැමිණියහ. තෙපිද එදින රහත් වූයේ ද? නැත

ස්වාමීනි, එසේ නම් අනාගාමී ඵලයට පැමිණියා යයි හඟිමි. නැත ස්වාමීනි, එසේ නම් සකදාගාමී ඵලයට පැමිණියා යයි හඟිමි. නැත ස්වාමීනි, ත්‍රිවිධ මාර්ගයන්ට පත් දෙවියන්ගේ ප්‍රමාණය ගණනින් දැක්විය නොහැකිය. මම සෝවාන් චූළා යයි හඟිමි. දෙවිඳුව සෝවාන් ඵලයට පත් බැවින් ලැජ්ජාවට පත්වූවා ආර්යන් වහන්සේ, නො ඇසිය යුත්තක් ඇසුහ'යි කීය. ඉක්බිත් ඒ හික්ෂුව ඇයට කීය. එම්බා දෙවිඳුව තිගේ ශරීරය අපට දැක්විය නොහැකි ද, ස්වාමීනි මුළු ශරීරයම දැක්විය නොහැකි ය. ආර්යන් වහන්ස ඇඟිලි පුරුකක් පමණක් දැක්විය හැකියයි කීය. යතුරු කඩොලු සිදුරෙන් ඇඟිල්ලක් ලෙන තුළට යැවීය. සඳු දහසක් හිරු දහසක් නැංගා සේ ආලෝකමත් විය. දෙවිඳුව, ස්වාමීනි අප්‍රමාද වෙවයි කියා දහර හික්ෂුවට වැඳ පිටත්ව ගියා ය. මෙසේ මේ සූත්‍රය දෙවියන්ට ප්‍රියය, මනාපය, දෙවියෝ එය මමායනය කරති.

සාරත්ථසමුවවය නම් වචතුභාණවාර අටයකථා වේ පරිශිෂ්ඨ සංග්‍රහයෙහි මහාසමය සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

පරාභව සූත්‍රය

ඉන් අනතුරුව මෙහි ඇතුළත් පරාභව සූත්‍රයාගේ මේ අර්ථ වර්ණනාවයි. ඒවං මෙ සුතං මා විසින් මෙසේ අසන ලදී. යනු පරාභව සූත්‍රයයි. එහි උත්පත්තිය කවරි ද? මංගල සූත්‍රය වනාහි අසා දෙවියන්ට මෙබඳු අදහසක් විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මංගල සූත්‍රයෙහි සත්ත්වයාගේ දියුණුවද යහපත ද කියනු ලැබීමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් අංශයකින්ම පමණක් කියන ලදී. පිරිහීම ගැන නොකියන ලදී. ඒකාන්තයෙන් දැන් යමක් හේතුකොටගෙන සත්ත්වයෝ පිරිහෙත් ද වැනසෙත් ද ඔවුන්ගේ ඒ පිරිහීම ගැන ද අසමු'යි ඉක්බිති මංගල සූත්‍රය දෙසු දිනයට දෙවෙනි දින දසදහසක් සක්වලවල්හි දේව සමූහයා පරාභව සූත්‍රය අසනු කැමැත්තෝ මේ එක් සක්වලක රැස්ව එක හිස කෙස් ගහක සහ කෙළවරින් අනින තරම් අවකාශමාත්‍රයෙහි දහසක් ද, විස්සක් ද තිහක් ද, හතළිහක් ද, පනහක් ද, හැටක් ද හැත්තෑවක් ද, අසූවක් ද සියළු ආත්මභාවයන් මවාගෙන සියලු දෙව් බඹ මිනිසුන්ගේ සිරියාව ද තේජස ද, වඩාත් මැඩළමින්, පනවන ලද, උතුම් බුද්ධාසනයෙහි වැඩහුන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිවරා සිටියාහුය.

ඉක්බිති සක්දෙවරජහු විසින් අණ කරන ලද එක්තරා දිවාපුත්‍රයක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් පරාභව ප්‍රශ්නය විමසුවේය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පූවිෂා වශයෙන් මේ සූත්‍රය දෙසූහ. එහි එවංමෙසුතං යන ආදිය ඇසු..... ආනන්දතෙරුන් විසින් කියන ලදී. පරාභවනතං පුරිසං යන ආදී ක්‍රමයෙන් එකක් හැර එකක් ගාථා දේවපුත්‍රයා විසින් කියන ලදී. සුවිෂානො භවං භොති යන ආදී ක්‍රමයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් එකක් හැර එකක් වසයෙන් අවසාන ගාථාව දක්වා දෙසන ලදී. ඒ මේ සියල්ලම එකට ගෙන පරාභව සූත්‍රය යයි කියයි. එහි එවං මෙ සුතං යන ආදීන්හි යමක් කිවයුතු ද ඒ සියල්ල මංගල සූත්‍ර වර්ණණාවෙහි කියන ලදී. පරාභවනතං පුරිසං යන ආදීන්හි පරාභවනතං යනු පිරිහෙන විනාශ වන යන්නයි. පුරිසං යනු යම් කිසි සත්ත්වයෙක් යයි දැනගන්නට යන්නයි. මයං පූවිෂාම ගොතමං යනු සෙසු දෙවියන් සමග තමන් දක්වා ඉඩ ලබාගන්නේ ඒ දිවා පුත්‍රයා ගෝත්‍රයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කතා කරයි. භගවනතං පුට්ඨු මාගමම යනු අපි වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් විමසන්නෙමු'යි ඒ ඒ සක්වලවල්වලින් ආවාහුය යන

අර්ථ යයි. මෙයින් ආදරය දක්වයි. කිං පරාභවතො මුඛං යනු පැමිණි අපට පිරිහෙන්නාවූ පුරුෂයාගේ ප්‍රධාන දෙය කුමක් ද, දොරටුව කුමක් ද, හට ගැනීම කුමක්ද හේතුව කුමක්දැ'යි කියනු මැනවි යනුයි. යමකින් අපි පිරිහෙන්නා වූ පුරුෂයා දැනගන්නෙමු ද යන අර්ථයයි. මෙයින් පිරිහෙන්නා වූ පුරුෂයා යන මෙහි කියන ලද පිරිහෙන පුරුෂයාගේ පිරිහෙන හේතුව විමසයි. පිරිහෙන හේතු දන්නා කල්හි එම කරුණු සමාන බැවින් යම්කිසි පිරිහෙන පුරුෂයා දැනගන්නට හැකිය යන්නයි.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට මනාකොට ප්‍රකට කිරීම පිණිස ප්‍රති පක්‍ෂය දක්වා පුද්ගලාධිෂ්ඨානය පිණිස දෙසීමට පිරිහීමේ හේතු දක්වන්නේ සුවිජානො භවං යනුවෙන් කීහ. එහි අර්ථය නම් යම් මේ දියුණු වෙන්නා වූ වැඩෙන්නා වූ නොපිරිහෙන්නා වූ අයෙක් වේ ද, ඔහු පහසුවෙන් දැනගත හැකි වෙයි. සුවසේ කරදරයක් නැතිව දැනගැනීමට හැකිය. යම් බදු මෙතෙම පිරිහෙයි යනු පරාභව නම් වේ පිරිහෙයි. විනාශවෙයි. යනුයි. තෙපි අසවු. ඔහුද පහසුවෙන් දත හැකිය. කෙසේද? ධම්මකාමො භවං හොති මෙතෙම වනාහි ධර්මයට කැමැත්තේ දියුණු වෙයි. දශකුලල කර්මපට ධර්මය කැමැති වෙයි, ප්‍රිය කරයි. ප්‍රාර්ථනා කරයි. අසයි, පිළිපදියි, හෙතෙම එම ප්‍රතිපත්තිය දැක ද අසාද දැගතයුතු බැවින් පහසුවෙන් දතහැක්කේ වෙයි. අනෙක් තැනැත්තා ධම්මදෙසසී පරාභවො යනු එම යහපත් ධර්මයටම ද්වේශ කරයි. නොකැමතිවෙයි. මුවනොකරයි. ප්‍රාර්ථනා නොකරයි. නො අසයි. නොපිළිපදියි. හෙතෙම මෙසේ විරුද්ධ වූ ප්‍රතිපත්තිය දැක ද අසා ද දැනගත යුතු බැවින් පහසුවෙන් දැන ගන්නේ වෙයි යනුයි. මෙසේ මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විරුද්ධ පක්‍ෂය දක්වන්නේ අර්ථ වශයෙන් ධර්මයට කැමතිබව දියුණුවීමට දොරටුවක් වශයෙන්දක්වා ධර්මයට ද්වේශ කරන බව පිරිහීමේ දොරටුවක් වශයෙන් දෙසුහ'යි දත යුතුයි. ඉක්බිති ඒ දෙවියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ දේශනාවට සතුටුවනු ලබන්නේ ඉතිහෙතං යනාදී ගාථාව කීහ. එහි අර්ථය නම් මෙසේ වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම්සේ කියන ලද්දේ ද එසේම මෙය දනිමු, ගනිමු. දරමු යනුයි.

පඨමොසො පරාභවො යනු ඒ ධර්මයට ද්වේෂ කරන බවම වූ ලක්ෂණය පළමුවෙනි පිරිහීමයි අපි යම් පිරිහීමේ දොරටු දැනගන්නට පැමිණියෙමු ද, ඒවායින් මෙය වනාහි එක් පිරිහීමේ දොරටුවක් යයි කියන ලද්දේ

වෙයි. එහි විග්‍රහය නම් මෙයින් පිරිහෙයි යනු පරාභව නම් වේ. කවර කාරණයකින් පිරිහෙයි ද යනු පිරිහීමේ යම් දොරටුවක් වේද හේතුවක් වෙයි ද එයින් පිරිහේය යනුයි. ව්‍යඤ්ජන මාත්‍රයෙන්ම වනාහි මෙහි නානාකරණ අර්ථය වනාහි පිරිහීම හෝ පිරිහීමේ දොරටුව යයි හෝ නානාකරණයක් නැත. මෙසේ එක් පිරිහීමේ දොරටුවක් දැනීමට සිදුවුව ඉන්පසු අනෙකක් දැනගනු කැමැත්තෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෙවැනි පිරිහීමේ දොරටුව කියනු මැනවැයි කිය. මින් පසුව තුන්වැන්නද, හතර වැන්න ද ආදීන්හි ද මේ ක්‍රමයෙන්ම අර්ථය දත යුතුය. ව්‍යාකරණ පක්‍ෂයෙහි ද යම්හෙයකින් ඒ ඒ සත්ත්වයෝ ඒ ඒ පිරිහීමේ දොරටුවලින් යුක්ත වූවානු ද, එක් අයෙක් සියල්ලගෙන් ම ද නොවේ. සියලු දෙනා එකකින්ම ද නොවේ.

එහෙයින් ඔවුන්ගේ ඒ ඒ පිරිහීමේ දොරටු දක්වන්නට අසන්නසස පියා භොතනි මොහුට අසත්පුරුෂයා ප්‍රිය වෙයි. ආදී ක්‍රමයෙන් පුද්ගලයා අරමුණු කොටම දේශනා කිරීම පිණිස නොයෙක් ආකාර වූ පිරිහීමේ දොරටු ප්‍රකාශ කළහ යයි දත යුතුයි. එහි මෙය කෙටියෙන් අර්ථ වර්ණනාවයි. අසත්පුරුෂයා නම් ඡඩ් ශාස්ත්‍රයෙන් වහන්සේලා ද යම් අන්‍ය වූ උපශාන්ත නොවූ කායික, වාචසික, මානසික ක්‍රියාවෙන් යුක්ත වූ ඒ අසත්පුරුෂයෝ ඔහුට ප්‍රිය වෙත්. අසනෙනා අසස පියා භොතනි සුනක්ඛත්තාදින්ගේ අවේලක කොරක්ඛත්තිය ආදීහු වෙති. මෙහි සත්පුරුෂයෝ නම් බුද්ධ, පච්චේක බුද්ධ, ශ්‍රාවකයෝයි. යම් අන්‍ය වූ ද උපශාන්ත වූ කායික වාචසික මානසික ක්‍රියාවෙන් යුක්ත වූ ඒ සත්පුරුෂයන් ප්‍රිය නොකෙරේ.

සනෙන නකුරුතෙ පියං තමාට ප්‍රිය ඉෂ්ට කාන්ත මනාප නොකෙරේ යන අර්ථයයි. වෙනෙය්‍ය වශයෙන් හෙවත් හික්මවිය යුත්තන් වශයෙන් වනාහි මෙහි වචනයන්ගේ වෙනසක් කළේ යයි දත යුතුයි. නැතහොත් සනෙන න කුරුතෙ යනු සත්පුරුෂයන් ඇසුරු නොකරයි යන අර්ථයයි. යම්සේ රජුන් සේවනය කරයි යන මේ අර්ථයයි. අසත් ධර්මය නම් දෙසැටක් මිච්ඡාදිට්ඨියට පත් වූ දශ අකුශලකර්ම පථය හෝ වේ. අසනං ධම්මං රොවෙති යනු අසත් ධර්මය රුචිකරයි. කැමති වෙයි. පුාර්ථනා කරයි. මෙසේ මේ ගාථාවෙහි අසත්පුරුෂයන්ට ප්‍රිය බව, සත්පුරුෂයන් අප්‍රිය කරන බව, අසද්ධර්මයට රුචි කිරීම යනුවෙන් ත්‍රිවිධ

වූ පිරිහීමේ දොරටු කියන ලදී. මෙයින් යුක්ත වූ පුරුෂයා පිරිහෙයි පරිභානියට පත් වෙයි. මොලොව හෝ පරලොව දියුණුවට නොපැමිණේ. එහෙයින් පිරිහීමේ දොරටු යයි කියයි. මෙහි විස්තරය වනාහි "අසෙවනා ව බාලානං පණ්ඩිතානං ව සෙවනා" යන ගාථා වර්ණනාවෙහි කියන ලදී. නිදාසිලි නම් යමෙක් යන්නේ ද හිඳින්නේ ද, සිටින්නේ ද, නිදන්නේ ද නිදාගනියි යනුවේ. සහාසිලි නම් එකට එක්වී සිටී මේ කැමැත්ත ද, කතා කර කර සිටීමේ කැමැත්ත ද අනුව යෙදුනේ. අනුට්ඨානා යනු විරියතෙදින් තොරවූයේ නැති සිටින ස්වභාවයක් නොවෙයි. අන්‍යයන් විසින් වෝදනා කරනු ලබන්නේ කිසිකලෙක, තවරකලක ගිනියෙක් හා සමාන වූයේ ගෘහස්ථකර්මය හෝ පැවිද්දෙන් හෝ පැවිදි කර්මය යදහා උනන්දු නොවෙති.

අලසො යනු උපතින් අලසවූයේ අන්‍යන්තයෙන් ම කම්මැලි වූ තැනැත්තා විසින් සිටි නැනම සිටියේම වෙයි. හිඳින ස්ථානයෙහි හිඳින්නේම වෙයි. තම උත්සාහයෙන් වෙනත් ඉරියව්වක් නොකරයි. අතීතයෙහි (ආරණ්‍යයෙහි) වනයෙහි ගින්නක් නැතිකල්හි පලා නොයන අලසයන් ද මෙහි නිදසුන් වේ. මෙය මෙහි උත්කාෂ්ට පිරිසිදීමයි. එහි සරල වශයෙන් දැක්වීමෙන් වනාහි අලසයා වශයෙන්ම දැක යුතුයි.

ඵයෙහි කොඩිය මෙන් ගින්නෙහි දුම මෙන් මොහුගේ ක්‍රෝධය ප්‍රකට වේ යයි. කොඩි පඤ්ඤාණො නම් වේ. ද්වේෂ වරිතය ඇති, ඉක්මන් වූද කුචාලයකට සමාන සිත් ඇති පුද්ගලයන් මෙබඳු ආකාර වෙයි. මේ ගාථාවෙහි නිදන සුළු බව, නිතර නිතර කතා කරමින් සිටින බව, නැති සිටීමක් නැති බව අලස බව, ක්‍රෝධය ප්‍රකට වන බව යයි පඤ්චවිධ වූ පිරිහීමේ දොරටු කියන ලද්දේ වෙයි.

මේවායින් යුක්ත වූ ගිහියා ගිහියෙකු වශයෙන් දියුණුවට පත් නොවෙයි. පත් නොවෙයි. එසේ ම පැවිද්දා ද පැවිද්දෙකු වශයෙන් දියුණුවට පත් නොවෙයි. අනික් අතට පරිභානියට පත් වේමය. පිරිහීමට පත්වේමය. එහෙයින් පරාභවතො මුඛං යයි කියයි. මාතා යනු මව යයි දක යුතුයි. පිතා යනු පියාමය. ජ්ණණකං ශරීරයෙහි ලිහිල්බවට පත්වීම. ගතයොබන්තං යනු යොවුන් බව ඉක්මවීමෙන් අසුවක් හෝ අනුවක් හෝ වයස්වීමෙන් තෙමේ කටයුතු කරන්නට අසමත් බවයි. තා යනු

සමත් වූ සෘද්ධිමත් වූයේ සුවඳක් ජීවත්වන්නේ, තමන්ට යම් දෙයක් කරගත්ට හැකියාව ඇති. න හරකි යනු පෝෂණය නොකරයි. මේ ගාථාවෙන් මව්පියන් ඇතිදැඩි නොකිරීම, පෝෂණය නොකිරීම උපස්ථාන නොකිරීම යන එකම පිරිහීමේ දොරටුවක් කියන ලදී. මෙයින් වනාහි යුක්ත වූයේ යම් ඒ (පණ්ඩිතයෝ නුවණැත්තෝ මව්පියන් කෙරෙහි කරන ඒ වනාවත් හේතුකොට ගෙන ඔවුන් මෙලොවදීම පැසසුම් ලබයි. මිය ගිය පසු දෙව් ලොව ඉපිද සතුටු වේ. මව්පියන් පෝෂණය කිරීමෙහි අනුසස් කියන ලදී. ඔහු හුදෙක්ම මව්පියන් පෝෂණය නොකොට වෙන කවරෙක් පෝෂණය කරන්නේද යයි ඔහු නින්දාවට ද වර්ජනය කළ යුතු බවට ද දුගතියට ද පැමිණෙන්නේ පිරිහීමය.

එහෙයින් පිරිහීමේ දොරටුවක් යයි කියයි. පාපයන් බහා තැබූ බැවින් බ්‍රාහ්මණ නම් වේ. පාපයන් සංසිදවූ බැවින් සමණ නම් වේ. බමුණු කුලයෙහි උපන් හෙයින් ද බ්‍රාහ්මණ නම් වේ. සසර ගමන නසන ලද්දේ සමණ නම් වේ. අනතුරුව අඤ්ඤා වාපි වණ්ඛකං යමිකිය ඉල්ලනු ලබන දෙයක් මුසාවාදෙන වංඤාවති යනු ස්වාමීනි ප්‍රත්‍යයෙන් කියනු මැනවැයි ඉල්ලන ලද්දේ හෝ නැවත දැන පසුව අල්පයක් දීමෙන් ඔහුගේ ඒ ආසාව මුළා කරයි. මේ ගාථාවෙන් මහණ බමුණු ආදී අය රැවටීම එක් පිරිහීමේ දොරටුවක් වශයෙන් කියන ලදී.

මෙයින් යුක්ත වූ තැනැත්තේ වනාහි මේ ලෝකයෙහි දී නින්දාව ද, පරලොව දී දුගතිය ද, සුගතියෙහි උපන්නන් අදහස විනාශ වීමට ද පැමිණේ මෙය කියන ලද්දේමැයි සීලයෙන් පිරිහුණු දුස්සීලයාගේ පාපී වූ කීර්ති ශබ්දය ඉහළ නැගෙයි යම් සේ ද "මහණෙනි ධර්ම සතරකින් යුක්ත වූයේ ගෙන ආ පරිදි තබන ලද්දේ මෙසේ නිරයෙහි කවර සතරකින් මුසාවාදී වෙයි ද යනාදියයි. එසේ "සාරිපුත්‍රයෙනි මෙලොව සමහරෙක් ශ්‍රමණයෙකු හෝ බ්‍රාහ්මණයෙකු වෙත එළඹ ස්වාමීනි, ප්‍රත්‍යයෙන් කියන්න යයි පවරයි. ඔහු යමකින් පවරයි ද එය නොදෙයි. ඉදින් ඔහු එයින් චුතවූයේ මෙබඳු තත්වයට පැමිණෙයි. ඔහු යම් යම් වෙළඳාමක් කරයි ද, එය ඔහුට සිදියන බවට පැමිණේ සාරිපුත්‍රයෙනි, මෙලොව වනාහි යමෙක් යමකින් පවරයි ද, එය අදහසට (පොරොත්දුවට) අනුව නොදෙයි ද ඉදින් ඔහු එයින් චුතවූයේ මෙබඳු ස්වභාවයට පැමිණේ හෙතෙම යම් යම් වෙළඳාමක් කරයි ද එය ඔහුට ඔහුගේ අදහස අනුව නොවේ යනුයි.

මෙසේ මේ නින්දාදියට පැමිණෙන්නේ පිරිහේමය. එහෙයින් පරාභවකො මුඛං යනුවෙන් පිරිහීමේ දොරටුවක් යයි කියන ලදී. පහුත විනේතා යනු බොහෝ වූ රන් රිදී මැණික් රත්නයන් ඇති. සහිරඤ්ඤා යනු කභවණු සහිත සහෝජනෝ යනු නොයෙක් සුප වාඤ්ජන හෝජනයන් වළදන්නාවූ එකො භුඤ්ජනි සාදුනී යනු මිහිරි වූ ආහාරයෙන් තමන්ගේ පුකුන්ට පවා නොදී වැසුනු තැනක සිට වළදයි යනු එකො භුඤ්ජනි සාදුනී යනුවේ. මෙසේ මේ ගාථාවෙන් හෝජනයෙහි ගිජු බව, හෝජනයෙහි මසුරු බව යන එක් පිරිහීමේ දොරටුවක්ම කියන ලදී. මෙයින් යුක්ත වූ තැනැත්තා වනාහි නිදා ව ද දුරු කළ යුතු බව ද දුගතිය ද යන ආදියට පැමිණෙන්නේ පිරිහේමය එහෙයින් ඔහු පිරිහෙන්නේය. පරාභවකො මුඛං යනුවෙන් පිරිහීමේ දොරටුවක් යයි කියන ලදී. කී අයුරින්ම සියල්ල සුත්‍රානුසාරයෙන් යෙදිය යුතුයි. විස්තරය වැඩිවේය යන භය නිසා දැන් වනාහි යෙදෙන ක්‍රමය නොදක්වා අර්ථමාත්‍රය පමණක්ම කියමු.

ජාතිස්ඤ්ඤා ජාතිස්ඤ්ඤා නම් මම උසස් ජාතියෙන් යුක්ත යයි මාතය උපදවා එයින් තද වූයේ වාතයෙන් පුරවන ලද සම්පසුම්බිය මෙන් මයිනහමක් මෙන් ඉදිමී කිසිවෙකුට නොනැමෙයි. මෙය ක්‍රමයයි. ධනගොතනස්ඤ්ඤා සඤ්ඤාතිං අතිමඤ්ඤාති යනු තමාගේ නැයාට පවා ජාතියෙන් අවමන් කරයි. ශාකායෝ විඩුඩහට මෙනි. ධනයෙන් ද බැගැපන් වූ මෙතෙම දිළින්දෙකැයි අවමන් කරයි. සුභද කථාමාත්‍රයක්වත් නොකරයි. ඔහුගේ ඒ නැයන් පිරිහෙනු දැකීම කැමැති වෙති. මේ ගාථාවෙන් වස්තු වශයෙන් සතරක් වුවත් එක් පිරිහීමේ දොරටුවක්ම කියන ලදී. ඉස්ථ ධනේතා යනු ස්ත්‍රීන් කෙරෙහි තදින් ඇලුනේ තමන් සතු යම් කිසිවක් තිබේද, ඒ සියල්ලම දී එක එක ස්ත්‍රීන්ට සංග්‍රහ කරයි. එසේ සියලු තමන් සතු දෑ වියදම් කොට සුරාපානයෙහි ප්‍රමාද වූයේ සුරාධුනේතා නම් වේ. ඇද සිටින සඵව පවා දී දු කෙළියෙහි යෙදුනේ අකබ්බුනේතා නම් වේ. මේ තුන් තැනින් යම් කිසිවක් හෝ ලබා තිබේ ද එය විනාශ වීම. ලදධං ලදධං විනාසෙති යයි දත යුතුයි. හෙතෙම මෙබඳු ආකාර වූයේ පිරිහේමය එහෙයින් මෙහි මෙය මේ ගාථාවෙහි ත්‍රිවිධ වූ පිරිහීමේ දොරටු කියන ලදී. යෙහි දාරෙහි යනු තමාගේ භාර්යාවන් සමග යමෙක් තටන්ගේ භාර්යාවගෙන් සතුටු නොවී, අසනතුටෙයා හුඬා අසන්නෝෂ වී වෙසිසාසු පදිසසති යනු එසේ අන් භාර්යාවන් කෙරෙහි හෙතෙම යම් හෙයකින් වෛශ්‍යාවන්ට ධනය දීමෙන්

පර භාර්යාවන් සේවනය කිරීමෙන් රජුගෙන් දඬුවම් ලැබීමෙන් පිරිහේමය. එහෙයින් මෙහිමෙය. මේ ගාථාවෙහි ද්විවිධ වූ පිරිහීමේ දොරටු කියන ලදී. අතීතයොබබනො යනු යොවුන් බව ඉක්මවූ වයස අවුරුදු අසූවක් හෝ අනූවක් යමෙක්. ආනෙති පාවා ගනියි. තිමබරුසුනිං යනු තිඹිරි ගෙඩියක් හා සමාන තන ඇති තරුණ බිරියක්, ආනෙති - ගෙනඑයිද තසසා ඉසසා න සුපතී යනු දහර බැවින් මහල්ලෙකු සමගරතිය ද සංවාසය ද නොකැමැත්තේ තරුණයෙකු ප්‍රාර්ථනා නොකෙරේවා'යි ඊෂ්ඨාවෙන් ඇය රකින්නේ නොනිදියි. හෙතෙම යම්හෙයකින් කාම රාගයෙන් ද ඊෂ්ඨාවෙන් ද දැවෙන්තේ බාහිර කර්මාන්තයෙහි ද නොයෙදෙන්නේ පිරි හේමය. එහෙයින් මෙහි මෙය,

මේ ගාථාවෙන් ඊෂ්ඨාවෙන් නොනිදීම නම් එක පිරිහීමේ දොරටුවක්ම කියන ලදී. සොණඩිං යනු මස් මාංශ මත්පැන් ආදියෙහි ලොල් බව නම් බලවත් ආශාව හට ගැනීමයි. ගිජුචීමයි. විකිරණිං යනු ඒවා ලබා ගැනීම සඳහා ධනය පස් මෙන් විසුරුවා විනාශ කිරීමයි. පුරිසං වාපි තාසිසං යනු පුරුෂයෙක් වුවත් ඔහු මෙබඳු ආකාර ඇත්තේ වෙයි ද එබඳු වූ ඔහු යමෙක් ඉසසරී යසමිං යාපෙනි සලකුණු මුද්‍රිකාදිය දී ගෘහවාසයෙහි හෝ කර්මාන්තයෙහි හෝ වෙළඳාම් ආදී ව්‍යවහාරයන්හි හෝ නාස්තිකාර ගති ඇති අයෙකු මුල්තැන තබයි ද එබඳු අයකුට ව්‍යාපාර භාර දේද ඔහු පිරිහේමය. එහෙයින් මෙහි මෙය මේ ගාථාවෙන් එබඳු වූවහුගේ අධිපති ත්වයෙහි තැබීම එක් පිරිහීමේ දොරටුවක් වශයෙන් ම කියන ලදී.

අපපහොගො නම් රැස් කරන ලද හෝගයන් ප්‍රාග්ධන වසයෙන් යොදවා වැඩිදියුණු වීමේ මාර්ගයක් නොමැති හෙයින් මහාතණ්ණො යනු මහත් වූ වස්තු තණ්හාවෙන් යුක්ත වූයේ ලද දෙයින් සතුටු නොවන්නේ. බතනියෙ ඡායතෙ කුලෙ යනු ක්‍ෂත්‍රියයන්ගේ කුලයෙහි උපදියි ද සො ව රජජං පඤ්චනී යනු හෙතෙම මේ මහා තණ්හාවෙන් වැරදි ක්‍රමයෙන් වැරදි පිළිවෙළින් තමාට දායාද වූ නොලැබිය හැකි හෝ අනුන් අයත් රාජ්‍යය ප්‍රාර්ථනා කරය ද හෙතෙම මෙසේ පතන්නේ යම් හෙයකින් ඒ අල්පවූ වස්තුව යුද්ධ හටයන්ට දී රාජ්‍යයට නොපැමිණෙන්නේ පිරිහේමය. එහෙයින් මෙය මෙහි මේ ගාථාවෙන් එබඳු අයෙකු රාජ්‍යය පැතීම පිරිහීමේ දොරටුවක් වශයෙන් කියන ලදී.

මින් පසු ඉදින් ඒ දේවතාවා දහතුන් වැනි කාරණය දේශනා කරනු මැනවි යන ලෙසින් සිය දහස් වැනි කාරණය දේශනා කරනු මැනවි යනුවෙන් අසන්නේ ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය ද දේශනා කරන්නේ ය. යම්හෙයකින් වනාහි ඒ දේවතාවා කීම, මේ අසන ලද ඒවායින් එකක් වත් මෙහි දිසුණුව ඇති කරන්නේ නැතැ'යි එම පිරිහීමේ දොරටු සැපයට හේතු නොවනු ලබන්නේ මෙපමණම අසා පසු තැවීමට පත්ව තිහඬ විය. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ අදහස දැන දේශනාව අවසන් කරන්නාහු, එතෙ පරාභවෙ ලොකෙ යන මේ ගාථාව කීහ. එහි පණ්ඩිතො යනු භාත්පසින් විමසීමෙන් යුක්ත වූ යන්නයි. සමවෙකඛිය යනු ප්‍රඥාව නැමැති ඇසින් පරීක්ෂාකොට යන්නයි. අරියා යනු මාර්ගයෙන් ද නොවේ. එලයෙන් ද නොවේ තවද වනාහි මේ පරාභව මුඛ සංඛ්‍යාත වූ විපතෙහි ඉරියව් නොපවත් වයි යනු අරියො නම් වේ. යම් දර්ශනයකින් යම් ප්‍රඥාවකින් පිරිහීම් දැක වැළකෙයි යන මෙයින් යුක්ත බැවින් දසසන සමපනෙනා සලොකං භජතෙ සිවං යනුවේ. හෙතෙම මෙබඳු වූ යහපත් වූ නිර්භය වූ උතුම් වූ උපද්‍රව රහිත වූ දිව්‍ය ලෝකය භජනය කරයි. ඇලෙයි, පැමිණෙයි යයි කියන ලද්දේ වෙයි. දේශනාව කෙළවර පිරිහීමේ දොරටු අසා උපන් සංවේගයට අනුරූප වූ සිහිය ස්ථිර ලෙස පිහිටුවා සෝතාපත්ති, සකදාගාමී අනාගාමී ඵලයන්ට පැමිණියා වූ දෙවියන්ගේ ප්‍රමාණය අප්‍රමාණය යම් හෙයකින් මෙසේ ද කීය.

මහා සමය සූත්‍රයෙහි දී ද, එසේම මංගල සූත්‍ර යෙහිදී ද, සමචිත්ත රාහුලොවාද ධම්මචක්ක, පරාභව යන සූත්‍රයන්හිදී ද යන ඒවාහි දී දෙවියන්ගේ එකතු වූ ප්‍රමාණය අප්‍රමාණය. සුඵ පටු නොවේ. මෙහිදී ධර්මානිසමය ලැබුවන්ගේ ප්‍රමාණය සංඛ්‍යාවක් නොමැත්තෝය.

සාරත් සමුවච්චය නම් වතුභාණවාරටිය කථාවෙහි පරිශීෂ්ට සංග්‍රහයෙහි

පරාභව සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

ආලවක සූත්‍රය

ඉන් අනතුරුව මෙහි ඇතුළත් ආලවක සූත්‍රයාගේ අර්ථ වර්ණනාව මෙසේයි. එවං මෙ සුතං යනුවෙන් ආරම්භ වන ආලවක සූත්‍රයාගේ උත්පත්තිය කෙසේ ද? අර්ථ වර්ණනා ක්‍රමයෙන්ම මෙහි උත්පත්තිය එන්නේ ය. අර්ථ වර්ණනාවෙහි ද

ඒවං මෙ සුතං එකං සමයං භගවා යනු මෙහි පෙර කියන ලද අර්ථය මැයි. ආලවියං විහරති ආලවකසස යකඛසස භවනෙ යනු මෙහි වනාහි ආලවි යනු කුමක් ද, කවර හෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ යක්‍ෂයාගේ භවනයෙහි වාසය කරන සේක්දැයි කියන ලැබේ. ආලවි යන එය රටක් ද නගරයක් ද වශයෙන් කියයි. ඒ දෙකම මෙහි සුදුසුයි. ආලවි නගරයට සමීපයෙහි වැඩ වාසය කරන්නේ ආලවියෙහි වාසය කෙරේයයි කියයි. ඒ නගරයට සමීපයෙහි නුදුරෙහි ගව්වක් පමණ දුරින් ඒ භවන පිහිටා ඇත. ආලවි රටෙහි වාසය කරන්නේ වූවන් ආලවියෙහි වාසය කෙරේයැයි කියයි. අලවිරටෙහි එම භවන ඇත. අලවි රජු යම් හෙයකින් වනාහි විවිධ නාටක උපහෝගයන් ඉවත දමා සොරුන් වළකනු පිණිසද විරුද්ධ රජුන් වළකනු පිණිස ද ව්‍යායාම කිරීම පිණිසද සත් දවසෙන් සත් දවස මුව දඩයෙමෙහි යන්නේ එක් දිනක් බලකාය සමග කතිකාවක් කළේය. යමෙකුගේ පාර්ශ්වයෙන් මුවා පලායයි ද ඔහුටම හේ භාරවෙයි. යනුවෙනි. ඉක්බිත් ඔහුගේම පාර්ශ්වයෙන් මුවා පලා ගියේය. ජව සම්පන්න වූ රජතෙමේ වනාහි දුන්න ගෙන පා ගමනින්ම තුන් යොදුනක් ඒ මුවා ලුහුබැන්දේ ය. ඒණි මෘගයෝ වනාහි තුන් යොදුන් වේගය ඇත්තෝ වෙති. ඉක්බිති ක්‍ෂය වූ වේගය ඇති ජලය තිබෙන තැනකට පිවිස සිටියා වූ ඒ මුවා මරා තමන්ට මාංශයෙන් වැඩක් නැත්තේ නමුදු මුවා ගන්නට නොහැකි විය. යන අපවාදය මුදනු පිණිස කඳෙන් ගෙන එන්නේ නුවරට නුදුරෙහි ඝන වූ පත්‍ර දළ ඇති මහ නුග රුකක් දැක විඩාව දුරු කරනු පිණිස එය මුලට පැමිණියේ ය.

ඒ නුගරුකිනි ද ආලවක යක්‍ෂයා වෙසවුනු මහරජු සමීපයෙන් වරයක් ලැබ මධ්‍යාහ්න වෙලාවෙහි ගසේ සෙවනැල්ලෙන් වැසුණු (ස්පර්ශ කරුණු) ප්‍රදේශයට පිවිසියා වූ ප්‍රාණින් නමින් වාසය කරයි. හෙතෙමේ අලවි රජු දැක කන්නට පැමිණියේය. රජ තෙමේ ඔහු සමගකතිකාවක්

කළේය. ඊ මුදව, මම නුඹට දවසක් දවසක් පාසා මිනිසෙකු ද බත් සැලියක් ද එවන්නෙමි. යනුයි. යක්ෂතෙමෙ නුඹ රාජ පරිභෝගයෙන් ප්‍රමාද වූයේ නොසිතීකරන්නෙහි මම වනාහි භවනයට නො එළඹියා වූද නො අනුදන්නා වූද කෙනෙකු කන්නට නොලබමි. ඒ මම පින්වතා ද නොහරින්නෙමිදැයි නොමිදුවෙය. රජ තෙමේ යම් දවසක නො එව්වෙමි ද එදවස මා ගෙන කව'යි තමන් අනුදක්වා ඔහුගෙන් මිදුනේ නගරය බලා ගියේ ය.

බලසෙනග මාර්ගයෙහි කඳවුරු බැඳ සිටියේ රජු දැක කිම මහරජ අපකීර්තිගය නිසා මෙසේ ක්ලාන්ත වූයෙහිදයි කියන්නේ පෙර ගමන් කොට පිළිගන්නේ ය. රජ ඒ ප්‍රවෘතිය නොදන්නා නුවරට ගොස් කරන ලද ආහාර කෘත්‍යය ඇත්තේ නගරාරක්ෂකයා අමතා මේ කරුණ දැන්වීය. නගරාරක්ෂක තෙමේ කිම දේවයන් වහන්ස කල්පිරිසිදිමක් කළේදැයි කීය. රජතෙමේ යහළු නොකරන ලද්දේ යයි කීය. දේවයන් වහන්ස නරකක් කරන ලදි. අමනුෂ්‍යයෝ වනාහි පිරිසිදිම් මාත්‍රයක්ම ලබති. නොපිරිසිදි කල්හි වනාහි ජනපදයට බාධාවක් වන්නේ ය. දේවයන් වහන්ස වේවා, එනකුදුවුවත් මෙසේ කළේය. අල්පොත්සාහිව නුඹ වහන්සේ රජ සුව විදින සේක්වා. මම මෙහි කළයුතු දේ කරන්නෙමි. ඔහු කලින්ම නැගිට සිරගෙට ගොස් යම් යම් කෙනෙක් වධයට පැමිණවිය යුතු වෙත් ද, ඔවුන් ඔවුන් සඳහා යමෙක් ජීවත්වීමට කැමැති වෙත්ද, හෙනෙමේ නික්මේවායි කියයි. යමෙක් පළමුව නික්මෙයි ද, ඔහු ගෙට පමුණුවා නහවා කවා ද මෙම බත්සැලිය යක්ෂයාට දෙව'යි යවයි. ඔහු ගස මුලට පැමිණි විගසම යක්ෂයා බිය ජනක ආත්මභාවයක් මවා අලකැල්ලක් මෙන් කයි. යක්ෂයාගේ ආනුභාවයෙන් වනාහි මිනිසුන්ගේ කෙස් ආදීන් පටන් කොට ඇති මුළු සිරුරම වෙඬරු පිඩක් මෙන් වෙයි. යක්ෂයාට බත් ගෙන්වාගෙන ගිය පුරුෂයෝ ඔහු දැක බිය වූවාහු මිත්‍රයෙකුට දැන්වූහ. එතැන් පටන් රජු සොරුන් ගෙන යක්ෂයාට දෙවිය'යි මිනිස්සු සොරකමින් වැළකුණාහුය. ඉන්පසු කාලයක අළුත් සොරුන් නොමැති හෙයින් පැරණි සොරුන්ගේ ද ක්ෂය වීමෙන් සිරගෙවල් ගිස් විය.

ඉන්පසු නගරාරක්ෂක තෙමේ රජුට දැන්වීය. රජු තමන්ගේ ධනය නගරවිටීන්හි දැමීමවීය. අදම කිසිවෙක් ලෝභයෙන් ගන්නේ නම් ඉතා යෙහෙකැයි සිතා එසේ කළේය. එය කිසිවෙක් පාදයෙන්වත් ස්පර්ශ

නොකළේය. හෙතෙම සොරුන් නොලබන්නේ ඇමතියන්ට දැන්විය. ඇමතියෝ කුල පිළිවෙලින් එක එක මහළු කෙනෙකු යවමු. හෙතෙමේ ස්වභාවයෙන්ම මාරයාගේ මාර්ගයෙහි පවතිය'යි කීවාහුය. රජු අපගේ පියා අපගේ සීයා යවාය'යි මිනිස්සු වෙර කරන්නාහ. නොපට මෙය රුවි නොවේවා'යි වැළැක්වීය. එසේ නම් දේවයනි උඩුකුරුව හොවින්නා වූ දරුවකු යවමු. එබඳු වුවෙකුට වනාහි මගේ මවය'යි මගේ පියාය'යි සෙනෙහසක් නැතැ'යි කීහ. රජ අනුදත්තේ ය. ඔවුහු එසේ කළහ. නගරයෙහි ළදරු මව්වරුද දරුවන් ගෙන ගර්භනී මව්වරු ද පළා ගොස් වෙනත් ජනපදයක දී දරුවන් හොඳින් වඩාගෙන එත්. සම්පූර්ණයෙන්ම මෙසේ දොළොස් වසක් ගෙවී ගියේ ය.

ඉන්පසු එක් දවසක් මුළු නගරයෙහිම සොයා එක දරුවෙකු ද නොලැබ රජුට දැන්වූහ. දේවයිනි, ඇතුල්පුරයෙහි ඔබගේ පුතා වූ ආලවක කුමාරයා හැර දරුවෙක් නැතැ'යි කීහ. රජ යම්සේ මට පුතා ප්‍රියවන්නේ ද එසේම සියලු ලෝකයාට තමාට වඩා ප්‍රියවූවෙක් නැත. ඔවු ඔහු ද දී මාගේ ජීවිතය රකිවූ ය'යි කීය.

එසමයෙහි වනාහි ආලවක කුමාරයාගේ මව පුතා නහවා සරසා දුහුල් සුඹුලුවෙහි කොට ඇකයෙහි නිදි කරවා හුන්නී වෙයි. රාජ පුරුෂයෝ රජුගේ අණින් එහි ගොස් ඇයගේ කිරි මව්වරුන් සමගදොළොස් දහසක් අන්තෑපුර ස්ත්‍රීන් විලාප තියද්දී හෙට යකාගේ ආහාරය වන්නේය'යි ගෙන ගියාහුය.

එදවස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉතා අළුයම නැගිට දෙවරම් වෙහෙර මහ ගඳකිළියෙහි මහාකරුණා සමාපත්තියට සමවැද නැවත බුදු ඇසින් ලොව බලන්නේ ආලවක කුමාරයාගේ අනාගාමී ඵලයට පැමිණීමේ හේතු සම්පත් ද යක්‍ෂයාගේ සෝවාන් ඵලයට පැමිණීමද දේශනාව කෙළවර සුවාසු දහසක් සත්වයන්ට ධර්ම වක්‍රය පහළ වීමද දුටුවේය. එහෙයින් රාත්‍රිය පහන් වූ කල්හි පෙරබත් කීස කොට මනාකොට නිමවන ලද පසුබත් කීස ඇත්තේ කළු වර පොහෝදා පවත්නා වූ හිරු බැස ගිය කල්හි දෙවැන්නෙකු නොමැතිව හුදකලාවම පාසිවුරු ගෙන පා ගමනින්ම සැවැත් නුවරින් තිස් යොදුනක් ගොස් ඒ යක්‍ෂයාගේ භවනයට පිවිසියේ ය. කිම වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් නුගමුලක

ආලවක යක්‍ෂයාගේ භවනය වීද එහි මුල විසී ද නොහොත් භවනයෙහි විසීද යනුයි. භවනයෙහිම විසුහ. යම්සේ වනාහි යක්‍ෂයෝ තමාගේ භවනය දකිත් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද එසේය. උන්වහන්සේ එහි ගොස් ගෙයි දොර සිටියහ. එකල්හි ආලවක තෙමේ හිමවන යක්‍ෂසමාගමට ගියේ වෙයි. ඉන්පසු ආලවකයාගේ ගද්‍ය නම් දොරටුපාලයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ වැද ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විකාලයෙහි වැඩියේ කුමක් නිසාදැයි කිය. එසේය ආවේ වෙමි. ඉදින් ඔබට අපහසුවක් නොවන්නේ නම් එක රැයක් ආලවකයාගේ භවනයෙහි වසමි'යි කිය.

ස්වාමීනි මට අපහසුවක් නැත. එහෙත් ඒ යක්‍ෂයා කර්කෂය පරුෂය, මව්පියන්ට ද වැදීම් ආදිය නොකරයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙහි වාසය රුවී නොවේවා යනුයි. ගද්‍යහය ඔහුගේ කර්කෂභාවය දනිමි. මට කිසිදු අන්තරායයක් නොවන්නේ ය. ඉදින් ඔබට අපහසුවක් නොවන්නේ නම් එක් රැයක් වසමි යනුයි. දෙවනුව ද හදුහ යක්‍ෂතෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙය කිය. ස්වාමීනි ආලවක යක්‍ෂතෙමේ ගින්නේ රත්කළ කබලක් සමානය. මව්පියෝය'යි හෝ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෝයයි හෝ ධර්මය යයි හෝ නොදනියි. මෙහි පැමිණි අයගේ සිත් වියරු බවට පමුණුවයි. හෘදයද පලයි. පාදයන්ද ගෙන පරසමුද්‍රයට හෝ පරසක්වළට හෝ දමයි යනුයි. දෙවනුව ද භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ "හදුහය දනිමි, ඉදින් ඔබට අපහසුවක් නොවන්නේ නම් එක් රැයක් වසමි'යි කිය. ස්වාමීනි මට අපහසුවක් නැත. තවද ඒ යක්‍ෂ තෙමේ තමාට නොදන්වා අනුදන්නා වූ මා ජීවිතයෙන් ද තොර කරන්නේය. "ස්වාමීනි ඔහුට දන්වමි" යනුයි. "හදුහය කැමතියේ දන්වව" යනුයි.

එසේ නම් ස්වාමීනි, ඔබම දනුව'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද හිමවනට අභිමුඛව ගියේ ය. ගෙයි දොරද තෙමේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට විවෘත විය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ඇතුළට පිවිස යම් තැනෙක්හි මනාකොට අලංකාර කැරුණු මංගල දිනයන්හි හිඳගෙන ආලවකයා සැප අනුභව කරයිද දිව්‍යමය රනින් කෙරෙණු එම පර්යංකයෙහි හිඳ රන් පැහැය විහිදුහ. එය දැක යක්‍ෂයාගේ ස්ත්‍රීහු අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද මොනවට පිරිවරා හුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙර තෙපි දන් දී සිල් සමාදන්ව පිදිය යුත්තන් පුදා මේ සම්පත්තියට පැමිණියා හූය. දැනුදු එසේම කරවී. ඔව්නොවුන්

ඊෂ්ඨාමාත්සයථී ආදියෙන් මධ්‍යා ලද්දේ නොවයවිය'යි ආදී ක්‍රමයෙන් ඔවුන්ට ප්‍රකීර්ණක ධර්ම කථාවක් දෙසූහ. ඔවුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මිහිරි ශබ්දය අසා දහස් ගණන් සාධුකාර දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මොනවට පිරිවරා හුන්නාහුමය. හදුහ තෙමේ ද හිමවනට ගොස් ආලවකයාට දැන්වීය. භවත් නිදුකානෙනි, ඔබගේ විමනෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හුන්නාහුය යනු දන්තෙහිය. ඔහු හදුහට සංඥාවක් කළේය. නිශ්ශබ්ද වෙව. ගොස් කළයුතු දෑ කරන්නෙමි. යනුයි. පුරුෂමානසෙන් වනාහි ලෑප්පාවුයේ විය. එහෙයින් පිරිස මැද කිසිවෙක් නොඅසන්නේ ය'යි වැළැක්වීය.

එකල්හි සාතාහිර-හේමවන යන දෙදෙනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ජේතවනයෙහිදීම වැද යක්‍ෂමාගමයට යන්නෙහු'යි පිරිවර සහිතව නොයෙක් යානයන්ගෙන් අහසින් යති. අහසෙහි ද යක්‍ෂයන්ට සියලු තැන්හි මාර්ගය නොම ඇත්තේය. අහසෙහි වූ විමානයන් බැහැර කොට මාර්ග ස්ථානයෙන්ම මාර්ගය වෙයි. ආලවකයාගේ විමානය වනාහි බිම පිහිටියේ ය. මොනවට ආරක්‍ෂා කරන ලද්දේය. ප්‍රාකාරයෙන් මොනවට වට කරන ලද්දේය. මොනවට කරන ලද අටලු ගෝපුර ඇත්තේ වෙයි. මත්තෙහි රන් දැලින් වැසුනේ පෙට්ටියක් හා සමාන වෙයි. උසින් තුන් ගව්වකි. ඉන් මත්තෙහි මාර්ගය වෙයි ඔවුහු ඒ ප්‍රදේශයට අවුත් යන්නට නොහැකි වූහ. බුදුරදුන්ගේ වනාහි හුන්නාවූ අවකාශයට මතු කොටසෙහි භවාග්‍රය දක්වා කිසිවෙක් යන්නට නොහැකි වෙයි. ඔවුහු ඒ කුමක්දැ'යි ආවර්ජනා කොට වහන්සේ දැක අහසෙහි විසිකරන ලද මැටි කැටයක් මෙන් බැස වැද ධර්මය අසා පැදකුණු කොට භාග්‍යවතුන් යක්‍ෂ සමාගමයට යමු'යි යක්‍ෂ සමාගමයට ගියාහුය. ආලවක තෙමේ ඔවුන් දැක මෙහි හිදිනුය'යි අයින් වී ඉඩ දුන්නේ ය. ඔවුහු, ආලවකය, යම්බදු වූ ඔබගේ භවනයෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩවසන සේක. එය ඔබට මහත් ලාභයකි'යි ආලවකට දැනුම් දුන්හ.

ඇවැත්නි යව භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සේවනය කරව'යි ආලවකයාට දැන්වූහ. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ භවනයෙහිම වැඩ විසූහ. යම් නුග රුකක ආලවකයාගේ භවනය වෙයිද, එහි මුල නොවේ. එහෙයින්, "එකං සමයං භගවා ආලවීයං විහරති ආලවකසස යකඛසස භවනෙ" යයි. එක් සමයෙකහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අලවිකුචර ආලවක

යක්‍ෂයාගේ භවනයෙහි වැඩිවාසය කරන සේක. යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. අප්‍රධාන ආලවකො යකෙබා භගවනතං එතදවොච, නිකබම සමණා යනු කවර හෙයින් වනාහි මෙතෙමේ මෙසේ කීවො ද? කෝප කරනු කැමැත්තෙනි. එහි මෙසේ මුල පටන් සම්බන්ධය දත යුතුය. මෙතෙම වනාහි යම් හෙයකින් ශ්‍රද්ධාව නැත්තනුට ශ්‍රද්ධා කථාව දුශ්ශීලාදීන්ට ශීලාදී කථා මෙන් වෙයි. එහෙයින් ඒ යකුන්ගේ සම්පයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රශංසාව අසාම ගින්නෙහි ලු ලුණු කැටයක් මෙන් අභ්‍යන්තරයෙහි කෝපයෙන් හදවත ගැහෙමින් "මගේ ගෙට යමෙක් පිවිසියේ ද ඒ භාග්‍යවත් තෙමේ නම් කවරෙක්දැ"යි කීය. 'ඇවැත්නි, ඔබ අපගේ ශාස්තෘය වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නොදනියි' ඔවුහු කීහ.

යමෙක් තුසිත භවනයෙහි සිටියේ පස්මහ බැලුම් බලා ආදී ක්‍රමයෙන් දම්සක් පැවැතුම දක්වා කියන්නාහු ප්‍රතිසන්ධි ආදීන්හි දෙකිස් පූර්ව නිමිති කියා 'ඇවැත්නි, ඔබ මේ ආශ්වාසීයන් ද නොදුටුවේය' යි චෝදනා කළහ. ඇවැත්නි, ආලවකයා, ඔබ දුටුවේ හෝ වේවා, නොදුටුවේ හෝ වේවා බලන්නා වූ හෝ නොබලන්නා වූ හෝ එයින් කවර අර්ථයක් ද? අපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේට නුඹ කුමක් කරන්නෙහි ද? යම් ඒ නුඹ වහන්සේ ලකුණු කොට පර්වතයක් මෙන් මොල්ලියක් ඇති මහා වෘෂභ රාජයෙකු සම්පයෙහි එදිනම උපන් වස්සකු මෙන් ද තුන් තැනකින් මද වැගිරෙන මත් හස්තියෙකු සම්පයෙහි ඇත් පැටවෙකු මෙන් ද බබළන එල්බෙන කේසරයන්ගෙන් අලංකාර කරන ලද ශරීර ඇති මෘග රාජයෙකු ලග සිවලෙකු මෙන් ද එක්සිය පණස් යොදුනක් වැඩුනු ශරීර ඇති සුපර්ණ රාජයෙකු යම්පයෙහි පියාපත් ගිලිහුණු කවුටු පැටවකු මෙන්ද හෝ හගියි. යව නුඹට කළහැකි දෙයක් වෙයි නම් එය කරව යනුයි.

මෙසේ කී කල්හි කුපිත වූ ආලවක තෙමේ නැගිට මනොසීලාතලයෙහි පයින් සිට දැන බලමු. මහානුභාව සම්පන්න වූයේ ඔබලාගේ ශාස්තෘවරයා ද එසේ නැතිනම් මාදැ"යි දකුණු පයින් සැට යොදුනක් පමණ කෙකලාස කුට පර්වතය වැඩීය. එය යකුලකින් ගසන ලද රත් වූ යවටක් මෙන් පතුරු ගැල වී ගියෝ ය. හෙතෙමේ එහි සිට මම ආලවකයා වෙමි'යි කැ ගැසීය. සියලු දඹදිව ශබ්දය පැතිරුණේය. යම් ඒ පූර්ණක යක්‍ෂ සේනාපති තෙමේ ධනඤ්ජය කොරව්‍ය රජු හා දු කෙළියෙන්දිනා අපොළා මම දිනුවෙමි'යි උද්ඝෝෂණ කෙළේ ද, යම් ඒ

ශක්‍ර දිව්‍යරාජ තෙමේ කාශ්‍යප බුදුරදුන් භාසනය පිරිහෙන කල්හි විශ්වකර්ම දිව්‍ය පුත්‍රයා බල්ලෙකු කොට මම පාප හික්කුන් ද පාප හික්කුණින් ද උපාසකයන් ද උපාසිකාවන් ද සියලුම අධර්මවාදීන් ද කමි'යි උද්දෝෂණ කරවීද, යම් ඒ කුස ජාතකයෙහි පබාවතිය හේතුකොට රජවරුන් සත්දෙනෙකු විසින් නගරය වැටලූ කල්හි පබාවතිය තමන් සමගඇත්පිටක නංවා නුවරින් නික්ම මම සිංහ ස්වර කුස රජුය'යි මහා පුරුෂයා උද්දෝෂණය කරවීද යම් ඒ කෙලාශ පර්වතය මුදුනෙහි සිට ආලවකයා උද්දෝෂණය කෙළේ ද යන ශබ්දයන් සතර වනාහි මුළු දඹදිව ඇසුණාහුය. එකල්හි වනාහි මුළු දඹදිව දොරක් දොරක් පාසා සිට උද්දෝෂණය කළාක් මෙන් විය.

තුන් යොදුන් දහසක් පළලින්ද, හිමාලය ද යකුගේ ආනුභාවයෙන් කම්පාවිය. හෙතෙමේ මෙයින්ම ශ්‍රමණයා පලවා හරින්නෙමි'යි වැමඩුල්ලක් නංවීය. පූර්වපීඨාදී හේද ඇති නැගී අඩි යොදුන් යොදුන් දෙයොදුන් තුන් යොදුන් ප්‍රමාණ පච්ච කුටයන්පලා වන පදුරු රුක් ආදිය පෙළා අලවි නගරයට පැමිණියාහු පියසි උළු ආදිය අහසෙහි දමන්නාහු දිරුණු ඇත්හල් ආදිය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිසිවෙකුටත් කරදරයක් නොවේවා'යි අධිෂ්ඨාන කළහ. ඒ වාතයෝ බුදුන් වෙත පැමිණි සිවුරු කොණකුදු සොළවන්නට නොහැකි වූහ. ඉන්පසු ජලයෙන් යටකොට ශ්‍රමණයා මරන්නෙමි'යි මහ වැස්සක් නැංවීය. ඒ ආනුභාවයෙන් මතුමත්තෙහි සියක් පටල දහස පටල ආදීහේද ඇති වළාකුල් නැංවී වැස්සාහුය. වැසිධාරාවන්ගේ වේගයෙන් පොළොව සිදුරු විය. වනරුක් ආදිය මත්තෙහුන් මහාමේඝයක් අවුත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සිවුරෙහි පිණිබිඳු මාත්‍රයකුදු තෙමන්තට නොහැකි විය. ඉන්පසු ගල් වරුසාවක් වැස්සවීය.

විශාල විශාල වූ පර්වත කුටයෝ දුම් දමන්නාහු දිළිසෙන්නාහු අහසින් අවුත් බුදුරදුන් වෙත පැමිණ දිව්‍යමය වූ මල් ගුළි බවට පැමිණියාහුය. ඉන්පසු ආයුධ වැස්සක් වැස්සවීය. එක්පැත්තක් මුවහත් දෙපැත්තම මුවහත් කඩුපත්, දැලිපිහි ආදීහු දුම් දමන්නාහු දිළිසෙන්නාහු අහසින් අවුත් බුදුන් වෙත පැමිණ දිවමල් වූහ. ඉන්පසු අගුරු වැස්සක් වැස්සවීය. එරබදු මල්වැනි අගුරු අහසින් අවුත් බුදුරදුන්ගේ පාමුල දිවමල් වී විසුරුණාහුය. ඉන් පසු අළු වැස්සක් වැස්සවීය. ඉතා උණු අළු අහසින් අවුත් බුදුරදුන්ගේ පාමුල සඳුන් සුණු වී වැටුණාහුය. ඉන් පසු

වැලි වැස්සක් වැස්සවිය. ඉතා සියුම් වැලි දුම් දමන්නාහු දිලියෙන්නාහු අහසින් අවුත් බුදුරදුන්ගේ පාමුල දිවමල් වී වැටුනාහුය. ඉන්පසු මඩ වැස්සක් වැස්සවිය. මොහුගේ ඒ මඩද දුම්දමන්නේ දිලියෙන්නේ අහසින් අවුත් බුදුරදුන්ගේ පාමුල දිව පසු වී වැටුණේ ය. ඉක්බිති ශ්‍රමණයා බියකොට පළවා හරින්නෙමි'යි අනුකාරයක් නැංවීය. එය අංග සතරකින් යුත් අනුකාරයක් සමානව බුදුරදුන් වෙත පැමිණ හිරු උදාවූවාක් මෙන් අඳුර අතුරුදහන් විය.

මෙසේ යක්‍ෂයා මේ නව වැදෑරුම් වැසී ගල්, ආයුධ, අඟුරු, අළු වැලි මඩ අනුකාර වර්ෂාවන්ගෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පළවා හරින්නට නොහැක්කේ නොයෙක් වැදෑරුම් ආයුධගත් අන් ඇති නානාවිධ රූප ඇති භූතයන්ගෙන් සමාකූල සිවිරඟ සෙනග සමගතෙමීම භාග්‍යවතුන් වෙත එළඹියේ ය. ඒ භූත සමූහයා නොයෙක් ආකාර විකාර කොට ගනිවූ, නසවූය'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මත්තේහි එන්නාහු මෙන් වෙති.

තවද වනාහි රත් වූ ලෝභ ගුලියක මැස්සන් මෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ළං වෙන්නට නොහැක්කාහු වූහ. මෙසේ ඇති කල්හිද යම්සේ බෝ මැඩිදි මාරයා ආ වෙලාවෙහිම නැවතුනේ ද එසේ නොනැවති රාත්‍රියෙහි අඩක් පමණ වනතුරු ව්‍යාකූල කළහ. මෙසේ අධිධයක් පමණ නොයෙක් වැදෑරුම් භය ජනක දර්ශනයෙනුදු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සොලවන්නට නොහැක්කේ මම කිසිවෙකු විසිනුදු දිනිය නොහැකි වේලායුධය මුදවන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙකැ'යි ආලවක තෙමේ සිතී ය. සත් දෙවිදුගේ චූර්ණය, වෛශ්‍රවණයාගේ ගද්දායුධය, යමයාගේ නයනායුධය, ආලවකයාගේ දුස්සායුධය යන ආයුධ සතර වනාහි ලෝකයෙහි ශ්‍රේෂ්ඨය ඉදින් වනාහි ශක්‍රයා කිපුනේ චූර්ණය මහමෙර මත්තේහි ගසන්නේද, අටසැට දහසකට අධික කොට ඇති යොදුන් ලක්‍ෂයක් විනිවිද යටට යන්නේ ය.

වෛශ්‍රවණයා විසින් පාඨග්ජන කාලයෙහි දමා ගසන ලද ගද්දායුධය බොහෝ දහස් ගණන් යකුන්ගේ හිස හෙළා නැවත අත් පසට අවුත් සිටියි. නයනායුධය ඇති කිපුනා වූ යමයා විසින් බැලූ කෙණෙහි දහස් ගණන් නොයෙක් කුම්භාණ්ඩයන් රත් වූ කබලක තල මෙන් පුපුරන්නාහු විනාශ වෙත්. කිපුනා වූ ආලවකයා ඉදින් අහසෙහි දුස්සායුධය

මුදවන්නේ නම් සියලු ගස්තණ ආදිය වියලී දොළොස් වසක් ඇතුළත නැවත නොවැඩෙන්නාහුය. ඉදින් සමුද්‍රයෙහි යවන්නේ ද, රත් වූ කබලක දිය බිඳු මෙන් සියලු ජලය වියලෙන්නේ ය. ඉදින් මහමෙරට සම වූ පර්වතයක් යොදන්නේ ද කඩ කඩව විසිරෙන්නේ ය. හෙතෙම මෙසේ මහානුභාව සම්පන්න වූ දුස්සාවුධය උතුරු දිශාව දෙසට මුදා ගත්තේ ය. බොහෝ සෙයින් දස දහසක් ලෝකයාතුන්හි දෙවියෝ අද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආලවකයා දමනය කරන්නාහ. එහි ධර්මය අසමු'යි වේගයෙන් එක්රැස්වූහ. යුද්ධය දකිනු කැමැති දෙවියෝ ද රැස්වූහ. මෙසේ සියලුම අහස දෙවියන්ගෙන් පිරුණි.

ඉන්පසු ආලවක තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සම්පයෙහි මතුමත්තෙහි හැසිර දුස්සාවුධය විදිය. එය අසනි වක්‍රයක් මෙන් අහසෙහි බියජනක ශබ්දයක් කරමින්, දුම් දමමින් දිලිසෙමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ යකුගේ මානය මර්දනය කිරීම පිණිස පාපිසිත රෙදි කැබැල්ලක්ව පාමුල වැටුනේ ය. ආලවක තෙමේ එය දැක අං කැඩුනු ගවයෙකු මෙන්ද, උදුරන ලද දළ ඇති සර්පයෙකු මෙන් ද තේජස් රහිත වූයේ මදරහිතවූයේ නසන ලද මානය නැමැති ධජය ඇත්තේ වී දුස්සාවුධය ද ශ්‍රමණයා අභිභවනය නොකළේ ය. කුමන කරුණක් නිසාද? මෙහිලා හේතුව නම් ශ්‍රමණයා මෙෙත්‍රී විභරණයෙන් යුක්ත වීමයි. එසේ නම් ඒකාන්තයෙන් ඔහු කෝපකොට මෙෙත්‍රියෙන් වෙන් කරන්නෙමි'යි සිතීය. මේ සම්බන්ධයෙන් මෙය කියන ලද්දේ වෙයි. අප බො ආලවකො යකෙබා යෙන හගවා තෙනුපසංකමි. උපසංකමිඤ්ඤා හගවනතං එතදවො ව නිකබම සමණාති ඉක්ඛිති ආලවක යක්‍ෂයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් තැනකද එතනට පැමිණියේ ය. පැමිණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙය කීය. නික්මෙව මහණ යනු'යි.

මෙහි මෙය අදහස් කෙරේ කවර හෙයින් මා විසින් නොඅනුදන්නා ලද්දේ මගේ භවනයට පිවිස ගෙදර අයිතිකාරයා මෙන් අන්තඃපුරය මැද හුන්නේ වෙහි ද? යම් මේ නුදුන් දෙය පරිභෝග කිරීම ද ස්ත්‍රී සංසර්ගය ද යන මෙය ශ්‍රමණයාට සුදුසු නොවේ. එහෙයින් ඉදින් ඔබ ශ්‍රමණ ධර්මයෙහි සිටියේ නම් නික්මෙව ශ්‍රමණය, යනුයි. ඇතමෙක් වනාහි මේ අනික් පරුෂවචන යන්ද කියා ද මේතෙම මෙය කීයේ යැයි කියත් ඉක්ඛිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් හෙයකින් තද තැනැත්තේ

ඔහුට විරුද්ධ වූ තදභාවයෙන් හික්මවන්නට නොහැක්කේ ය. හෙතෙම තද බව කරන කල්හි යම් සේ වනාහි වණ්ඩවූ බල්ලාගේ නැහැයෙන් පිත බිඳින්නේ නම් හෙතෙම බොහෝසෙයින් වඩාත්ම වණ්ඩවූවෙක් වන්නේය. මේ අයුරින් හෙතෙම බොහෝසෙයින් වණ්ඩවූවෙක් වන්නේ ය. හෙතෙමේ වනාහි මෘදු වූවෙකු විසින් හික්මවන්නට හැකිය'යි දැන ඇවැත්නි යහපතැ'යි ප්‍රියවචනයෙන් ඔහුගේ වචනය පිළිගෙන නික්මුණේ ය. සාධාවූසෝති හගවා නිකබ්මී යනුවෙන් එහෙයින් කියන ලදී.

ඉන්පසු ආලවක තෙමේ මේ ශ්‍රමණ තෙමේ ඒකාන්තයෙන්ම කීකරුය. එක වචනයෙන්ම කීකරුය. එක වචනයෙන්ම නික්මුනේය. මෙසේ සුවසේ හික්මවන්නට හැකි ශ්‍රමණයා නොකරුණෙහිම මම මුළු රාත්‍රිය යුද්ධයෙන් අභියෝග කළෙමි'යි මෘදු සිත් ඇත්තෙක්ව නැවත ද සිතිය. දැනුණු මේ ශ්‍රමණයා කිමෙක් ද කීකරුකම නිසා නික්මුණේ ද නැතහොත් ක්‍රෝධයෙන් නික්මුණේ ද යන්න දැනගැනීමට නොහැකිය. ඒකාන්තයෙන් මම ඔහු විමසමි'යි ඉක්බිති පවිස සමණ යනුවෙන් පිවිසෙව ශ්‍රමණය යැයි කිය.

ඉක්බිති සුවච යයි මෘදු වූ සිත් ඇති ඔහුගේ සිත ස්ථිර කිරීම සඳහා නැවත ද ප්‍රියවචන කියන්නේ, සාධාවූසෝති හගවා පාවිසි යනුවෙන් ඇවැත්නි, හොඳයි යනුවෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිවිසි සේක. ආලවකයා නැවත නැවතත් ඒ කීකරුබවම විමසන්නේ දුතියමපි තතියමපි නිකබම පවිස දෙවැනිවත් තෙවැනිවත් නික්මෙව, පිවිසෙව, යනුවෙන් කීහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එසේ කළහ. ඉදින් නොකරන්නේ නම් ප්‍රකෘතියෙන්ම තද යකුගේ සිත ඉතා තද එකක්ව ධර්ම කථාවට භාජනය නොවන්නේ ය. එහෙයින් යම්සේ වනාහි මව හඬන්නා වූ පුතු ඔහු කැමති යමක් දෙයි ද එය දී හෝ ඔහු කැමති යමක් වෙයි ද එය කර හෝ නලවයි ද, එසේ භාග්‍යවත් තෙමේ කෙළස් හැඩිමෙන් හඬන්නා වූ යකු නලවන්නට යමක් ඔහු කියය ද එය කළේ ය. යම්සේ වනාහි කිරි මව කිරි නොබොන්නා වූ දරුවා යම් කිසිවක් දී නලවා කිරි පොවයි ද? භාග්‍යවත්තෙමේ යකුට ලෝකෝත්තර ධර්මය නැමැති කිරි පොවන්නට ඔහු ප්‍රාර්ථනා කළ කී දෙය කිරීමෙන් නලවන්නේ මෙසේ කළහ. යම්සේ වනාහි පුරුෂයෙක් ලබු කැටයක වතුමධුර පුරවනු කැමැත්තේ එහි ඇතුළත සෝදයි ද මෙසේ භාග්‍යවත් තෙමේ යකුගේ සිතෙහි ලෝකෝත්තර වතු

මධුර ධර්මය පුරවනු කැමැත්තේ ඔහුගේ අභ්‍යන්තරයෙහි, ක්‍රෝධමල සෝදන්නට තුන්වන වාරය දක්වා නික්මීම හා පිවිසීම කළේ ය. ඉන්පසු ආලවක තෙමේ මේ ශ්‍රමණයා කීකරුය. නික්මෙව්යි කියන ලද්දේ නික්මෙයි. පිවිසෙව්යි කියන ලද්දේ පිවිසෙයි. ඉදින් මම මේ ශ්‍රමණයා මෙසේම සියලු රාත්‍රියෙහි වෙහෙසට පත්කොට පාදයන් ගෙන ගංගාවෙන් එතෙරට දමන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙකැයි පවි සිතක් උපදවා සතර වැනි වර නිකබම සමණ යනුවෙන් ශ්‍රමණය නික්මෙව්යි කීහ. එය දැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නබ්‍යාභතං යනුවෙන් මම එසේ නොකරමි'යි කීය. එහි න යනු ප්‍රතිකේෂපයයි බො යනු අවධාරණයයි තහවුරු කිරීමය. අභං යනු තමන් දැක්වීමයි. තං යනු හේතු දක්වන වචනයයි. එහෙයින්ම මෙහි යම් හෙයකින් නුඹ යමක් සිතුවෙහි ද එහෙයින් ඇවැත්නි, මම නො නික්මෙන්නෙමි.

යං තෙ කරණියං තං කරොහි යනු ඔබට කළහැකි යමක් වේද එය කරව්යි යනුවෙන් මෙසේ මෙහි අර්ථය දතයුතුය. ඉන්පසු ආලවකයා පෙරද අහසින් යන වෙලාවෙ මෙය රන්විමනක් ද නැතහොත් රිදී, මැණික් විමානයන්ගෙන් අනිකක් ද එසේ නම් එය බලමි'යි මෙසේ තමාගේ විමානයට ආවා වූ සෘද්ධිමත් තාපස පරිබ්‍රාජකයන්ගෙන් ප්‍රශ්න විචාරා විසදන්නට නොහැකි කල්හි චිත්තකේෂප ආදියෙන් වෙහෙසයි. කෙසේද? අමනුෂ්‍යයෝ වනාහි බියකරු රූප දැක්වීමෙන් හෝ හෘදයවස්තුව පිරිමැදීමෙන් හෝ යන දෙයාකාරයෙන් චිත්තකේෂපය කරති. මෙතෙම වනාහි යම් හෙයකින් සෘද්ධිමත්හු බියකරු රූපයෙන් තැති නොගනිත් යයි දැන තමාගේ සෘද්ධි ප්‍රභාවයෙන් සියුම් ආත්මභාවයක් මවා ඔවුන්ගේ ඇතුළට පිවිස හෘදය වස්තුව පිරිමදියි. එයින් චිත්ත සන්තතිය මනාසේ නො පිහිටයි. එය නොපිහිටීමෙන් උමතු වූවෝ වෙත්. විසිරුණු සිතැත්තෝ වෙත්, මෙසේ විසිරුණු සිත් ඇති ඔවුන්ගේ ළය ද පලයි. මාගේ භවනයට නැවත මෙසේ නොපැමිණේවා'යි දෙකකුළෙන් ගඟින් එතෙරට විසි කරයි. එහෙයින් එම පරිශ්‍රමයන් සිහි කොට යම් හෙයකින් මම මෙම ශ්‍රමණයා මෙසේ වෙහෙසෙන්නෙමි නම් යෙහෙකැ'යි සිතා පඤ්ඤාං තං සමණා ආදී වශයෙන් ශ්‍රමණය දැන් මම ඔබගෙන් ප්‍රශ්න අසමි'යි කීය.

මොහුට වනාහි එම ප්‍රශ්නයන් කොහෙන් ලැබුණේ ද? යනු ඔහුගේ මව්පියෝ වනාහි කාශ්‍යප බුදුරජාණන් වහන්සේ සේවනය කොට ප්‍රශ්න අටක් විසඳුම් සමගඟගත්තාහු ය. ඔවුහු බාල කාලයෙහි ආලවකයාට පුහුණු කරවූහ. ඔහු කාලයාගේ ඇවෑමෙන් විසඳීම් (උත්තර) අමතක කළේය. ඉන්පසු මෙම ප්‍රශ්න නොනැසෙත්වා'යි සාදිලිංගම් වලින් රත්පටක ලියවා විමානයෙහි බහා තැබුවෝ ය. මෙසේ මෙම බුද්ධ ප්‍රශ්නයෝ බුදුරදුන්ටම විෂය වූවෝ වෙත්. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය අසා යම්හෙයකින් බුදුරදුන්ට පිරිනමන ලද දෙයකට අන්තරායයක් හෝ ජීවිතාන්තරයක් හෝ සඵඥතාඤාණ ප්‍රභාවයන්ගේ නැසීමක් හෝ කිසිවෙකු විසිනුත් කරන්නට නොහැකිය. එහෙයින් ලෝකයෙහි ඒ අසමසම බුද්ධානුභාවය දක්වන්නේ නබවාහං තං ආවුසො පසසාම් සදෙවංක ලොකෙ යනුවෙන් ඇවෑන්නී, දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි එබන්දෙකු නොදකිමි'යි යන ආදිය කිය. එහි සදෙවක යන වචනයෙන් පඤ්ච කාමාවචර දේව සමූහයා යන ආදී ක්‍රමයෙන් මේ පදයන්ගේ අර්ථමාත්‍රය දැක්වීමෙන් සංකෙෂ්පය කියන ලද්දේ වෙයි. අනුසන්ධියේදී මේ ක්‍රමයෙන් නොවේ. ඒ මේ විස්තරය සදෙවක වචනයෙන් ද ඉතා උසස් ලෙස වෙන් කිරීමෙන් සියලු දෙවියන් නොගන්නා ලද කල්හිද, එහි රැස් වූ දේව සමූහයා තුළ සැකයක් විය. මහානුභාව සම්පන්න වූ ෂට් කාමාවචර දෙවියන්ට අධිපති වූ යහපතට අකුල් හෙළන, නපුරු දේ කරන මහ බලැති වසවර්ති මාරයාගේ සිත ද අසතුටු වූයේ ඔවුන්ගේ සැකය දුරුකරනු පිණිස සමාරකෙ - යයි කීහ.

සමාරකෙ - සමාරකෙ මරුන් සහිත වූ එයින් යම් මහානුභාව සම්පන්න වූ බ්‍රහ්මයාවීද, ඔහු එක ඇගිල්ලකින් සක්වල එක් දහසක් එළිය කරයි. ඇගිලි දෙකකින් තුනකින් යන ලෙසින් ඇගිලි දහයෙන් සක්වල දස දහසක් ද එළිය කරයි. අනුත්තර වූ ධ්‍යාන සමාපත්ති සුඛය ද විඳියි. කිම ඔහුද නොකරන්නේ ද, යනුවෙන් ඔවුන්ගේ සැකය දුරු කිරීම පිණිස සබ්‍රහ්මකෙ යයි බ්‍රහ්මයන් සහිත වූ යයි කිය. ඉක්බිති, යම් සාසනයෙන් බැහැර වූ වෙන් වූ සාසනයට විරුද්ධවූ පසම්තුරු වූ මත්තාදී බලයෙන් යුක්ත වූ යම් අය වෙන් ද, කිම ඔවුහු ද එබඳු දේ නොකරන්නාහු ද යනුවෙන් ඔවුන්ගේ සැකය දුරු කිරීම සඳහා

සසසමණ බ්‍රාහ්මණියා පජාය යනුවෙන් කීහ. මහණ බමුණන් සහිත වූ ප්‍රජාව අතරෙහි යනුවෙන් කීය. මෙසේ උසස්තන්හි කිසිවෙකුටත් එසේ විය නොහැකි බව දක්වා සඳෙව මනුසසාය යන වචනයෙන් දෙවියන් යයි පිළිගෙන ඇති කොටස් හැර, ඉතිරි මිනිසුන් ද සලකා ඒ උසස් කොටස් අනුව, ඉතිරි ජීව ලෝකයෙහිද කිසිවකුටත් සිදුවිය නොහැකි බව පැහැදිලි කළහයි. මෙසේ මෙහි පද යෙදීම දහයුතුය.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුගේ වැළැක්වීම් සහිත සිත පිරිසිදු කොට ප්‍රශ්න විමසීමෙහි උත්සාහය ඇති කරන්නේ, උත්සාහ දනවන්නේ අපි ච ඤං ආවුසො පුච්ඡ යදාකඛබසී යනුවෙන් තව ද ඇවැත්නි ඔබ කැමැති දෙයක් අසව්යි යනුවෙන් කීහ. එහි අර්ථය නම් ඉදින් කැමැති වෙහි නම් විචාරව. මට ප්‍රශ්න විසඳීමෙහි බරක් නැත. නොහොත් යමක් කැමති වෙහි නම් විචාරව. තගේ සියල්ල විසදන්නෙමි'යි පසේබුදු අගසව් මහ සච්චන්ට අසාධාරණ වූ සච්ඤ පවාරණයෙන් පැවරීය. ඔවුන් විසින් වනාහි ඇවැත්නි විමසව අසා දැනගන්නෙමු'යි කියන. බුදුවරයෝ වනාහි ඇවැත්නි යමක් කැමැති නම් විමසව යනුවෙන් හෝ "පුච්ඡවාසව මං පඤ්ඤං යංකිඤ්චි මනසිච්ඡසී". "හිතෙහි යම් කිසිවක් කැමැති වේ නම් වාසවය මගෙන් එය විමසව" යනුවෙන් හෝ "යම් කිසිවක් මනසෙහි කැමැති වහුනම් බාවරිගේ ද ඔබගේ ද යන සියල්ලන්ගේ සියලු සැක සහිත, හිතට නැගෙන ඕනෑම දෙයක් විමසව් යනුවෙන් අවසර ලබා දී ඇත. මේ ආදී ක්‍රමයෙන් දෙව් මිනිසුන්ට සච්ඤ පවාරණයෙන් පවරති. මෙය ආශ්චර්යයක් නොවේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් බුද්ධ භූමියකට පැමිණ මෙය පවරන්නාහ. උන්වහන්සේ බෝධි සත්ත භූමියෙහි එක් කොටසක ඤාණය පවත්වනු ලබන්නේ වූවත්.

"කොණ්ඩඤ්ඤය ප්‍රශ්නයන් විසඳව එය යහපත් ස්වරූප ඇති සෘෂිහු ඉල්ලති. කොණ්ඩඤ්ඤය, යමක් වර්ධනයට පැමිණේ ද එය බරක් යැයි යන මෙය මිනිසුන් අතර ස්වභාවයකි." මෙසේ සෘෂීන් විසින් අයදින ලද්දේ, "භවත්නි, යම්කිසි ප්‍රශ්නයක් සිතින් ප්‍රාර්ථනා කරන ලද්දේ ද, එය කරන ලද අවකාශ ඇත්තේ අසත්වා, තෙමේම මෙලොවද පරලොවද දැන ඒ ඒ අර්ථය වනාහි තොපට විසදන්නෙමි" යනුයි. මෙසේ හි විදින කාලයෙහි සම්භව ජාතකයෙහි ද සියලු දඹදිව තුන්වරක් ඇවිද ප්‍රශ්නයන්ගේ කෙළවරවීමක් නොදැක, උපතින් සත්වසක් වූයේ

පාරෙහි වැලි කෙළමින් සිටි සම්භව කුමරුගෙන් සුවිරන බමුණ, විසින් විමසන ලද්දේ, "පුදන ලද ගිනි ඇති එකඟ වූ සිත් ඇති රාජර්ෂිත්‍ර යම් තැනෙක සන්සිඳෙත් ද එයට යන මග දක්වනවරයෝ යම් සේ කියද්ද එහෙයින් ඒකාන්තයෙන් තොපට අපි කියමිහ."

මෙසේ සඵඥ පවාරණයෙන් පැවැරිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සඵඥපවාරණයෙන් පැවැරූ කල්හි අපකො ආලවකො යකො බාගවනනං ගාථාය අභ්ඤ්ඤාසි. කිංසුධ චිතතං යනු ඉක්බිති ආලවක යකෂ තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ගාථාවෙන් කිංසුධ චිතතං යනුවෙන් කිය. එහි කිං යනු ඇසු වචනයයි. විමසු වචනයයි. සු යනු පදසුර්ණ මාත්‍ර නිපාතයකි. ඉධ යනු මේ ලෝකයෙහි විදිය ප්‍රීතිය කරයි යනුයි. චිතතං යනු ධනයට තවත් වචනයෙකි. සුවිණණං යනු මනාකොට කරන ලද යනුයි. සුඛං යනු කායික හා වෛතසික සතුටයි. ආවහති යනු එළවයි, ගෙනෙයි දෙයි, පැමිණෙයි යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. භවෙ යනු දැඩි යන අර්ථයෙහි යෙදුනු නිපාතයෙකි. සාදුතරං යනු අතිශයින්ම යහපත් සාධුතරං යනුවෙන් ද පාඨයකි. රසානං යනු රසසංඤ්ඤා ධර්මයන්ගේ කථං යනු කවර ප්‍රකාරයකින් ජීවිතය පවත්වාගෙන යන්නේද යනුයි.

ජීවිං ජීවිතං ගාථා බැඳීමේ පහසුව සඳහා වනාහි නාසානුගත උච්චිවාරණයෙන් යුක්ත යැයි කියයි.

කථං ජීවං ජීවිතං යනු හෝ පාඨයකි. ඒ ජීවත් වන්න වූන්ගේ ජීවත්වීම කෙසේ ද යන අර්ථයයි. සෙස්ස මෙහි පැහැදිලිමය. මෙසේ ටෙ ගාථාවෙන් "මේ ලෝකයෙහි පුරුෂයාගේ කවර ධනයක් ශ්‍රේෂ්ඨ ද? මනාසේ පුරුදු කළ කුමක් සැප එළවයි ද, රසයන්ගෙන් ඉතා රසවත් වූයේ කුමන රසයක් ද? කෙසේ ජීවත්වන ජීවිතය ශ්‍රේෂ්ඨ යයි කියත් ද?" මේ ප්‍රශ්න හතර ඇසුවේය.

ඉක්බිති භාග්‍යවත් බුදුරදනු මොහුට කාශ්‍යප බුදුරජ විසඳූ අයුරින්ම විසඳන්නේ සද්ධිධ චිතතං මේ ලෝකයෙහි ශ්‍රද්ධාව ධනය වේ යන මේගාථාව කීහ. එහි යම්සේ රන්රුවන් ආදී ධනය උපහෝග පරිහෝග සැපය එළවයි ද, සාපිපාසාදී දුක් ප්‍රතිබාහනය කරයි ද දිලිඳුබව සංසිද්ධයි. ද, මුතු ආදී රුවන් ලැබීමට හේතු වෙයි ද, ලෝකයාගෙන් ස්තුතිය ද

ගෙන දෙයි ද. මෙසේ ලෞකික ලෝකෝත්තර ශ්‍රද්ධාව ද ඇති පරිදි ලෞකික ලෝකෝත්තර විපාක සුවය එළවයි. ශ්‍රද්ධා ධූරයෙන් පිළිපත්නනුට ජාති ජරාදී දුක් ප්‍රතිබාහනය කරයි. ගුණයෙන් දිළිඳුබව සංසිදුවයි. සතිසම්බෝධිය ආදී රුවන් ලැබීමට හේතු වෙයි. අයහපත් අගුණ නිසා වූ දිළිඳු බව සංසිදුවයි.

“සීලයෙන් යුක්ත වූ කීර්තියෙන් හා හෝග සම්පත්තියෙන් යුක්ත වූ ශ්‍රද්ධාවත් තැනැත්තේ යම් යම් ප්‍රදේශයක් හජනය කරයි ද ඒ ඒ තත්හිදීම පුදනු ලබයි. උපහාර ලබයි. ලෝකයාගෙන් ලැබෙන තුනි පැසසුම් සලකා එය ධනය යයි කියා ඇත. යම් හෙයකින් වනාහි මේ ශ්‍රද්ධා සිත අනුගාමික වූ අනන්‍ය - සාධාරණ වූ සියලු සම්පත්තියට හේතු වෙයි ද, ලෞකික වූ රන්රුවන් ආදී ධනයට ද හේතු වෙයි ද, ශ්‍රද්ධාවෙන්ම දානාදී පින්කම් කොට ධනයට පැමිණෙයි. අශ්‍රද්ධාවත්තයාට වනාහි ධනය ඇතිතාක් අනර්ථය පිණිස හේතුවෙයි. එහෙයින් සෙට්ඨං යයි ශ්‍රේෂ්ඨ යයි කියන ලදී. පුරිසසස යනු උසස් පිරිසිද්දීම් සහිත දේශනාවයි. එහෙයින් හුදෙක් පුරුෂයාට පමණක් නොව ස්ත්‍රී ආදීන්ට ද ශ්‍රද්ධා ධනයම ශ්‍රේෂ්ඨ යයි දත යුතුයි. ධම්මො යනු දශ කුසල කර්ම පථ ධර්ම යයි. දාන, සීල, භාවනා ධර්මය හෝ වෙයි. සුවිණේණා යනු මනාකොට කරන ලද යහපත් චරිතයයි. සුඛමාවහානී යනු සෝණ සිටුපුත් රට්ඨපාලාදීන්ට මෙන් මානුෂික සුවය ද, ශක්‍රාදීන්ට මෙන් දිව්‍යමය සුවය ද, කෙළවර මහාපදුම ආදීන්ට මෙන් නිවන් සුවය ද එළවයි .

සවචං යනු මේ සත්‍ය ශබ්දය විවධාර්ථයන් හි යෙදේ. “සවචං භණෙන න කුපෙජ්ජයා” මෙහි ඇත්ත කථා කිරීම, වාක් සත්‍යය “සවෙච්චිතා සමණබ්‍රාහමණා” ආදී තත්හි මුසා බසින් වැළකීමෙහි විරතිසත්‍යය, “කසමානු සවචාති වදනති නානා පවාදියා සෙ කුසලා වදානා” යන තැන නිසි දැකීමෙහි, දිට්ඨි සත්‍ය, “වනතාරිමාණී හිකඛවෙ බ්‍රාහමණ සවචානී” යන තැන රහතන් වහන්සේ කෙරෙහි, “එකංහි සවචං න දුතිය” මඤ්ච පරමඤ්චසවෙච” නියම ඇත්ත යන අරුතෙහි, චතුනනං සවචානං කති කුසලා” ආදී තත්හි උතුම් ඇත්ත. (සිවිසස්) එහෙත් මෙහිදී ඇත්ත කීම අදහස් වේ. යමක් ආනුභාවයෙන් ජලය ආදී වශයෙන් පවතින් ද ජාති, ජරා, මරණ ඉච්චර එතෙර කරන්, එසේ හෙයින් කිය.

“සත්‍ය වචනයෙන් ජලයෙහි කිමිදෙයි. පණ්ඩිතයෝ සත්‍යයෙන් විෂ පවා දුරු කෙරෙත් සත්‍යයෙන් විෂ පවා දුරු කෙරෙත්. සත්‍යයෙන් වැස්ස නාදපවත්වමින් වසීයි. සත්‍යයෙහි පිහිටියානු නිවණ පතත්”

මේ ලෝකයෙහි යම් රසයෝ වෙත් ද, ඒ සියලු රසයන්ගෙන් සත්‍යරසයම උතුම් ය. සත්‍යයෙහි පිහිටියා වූ මහණ බමුණෝ ද ජාති මරණ නමැති ඉවුරු තරණය කරත්.

සාදුතරං යනු වඩා මිහිරි වඩා ප්‍රණීත යනුයි. සාදුතරං - මිහිරිතම - ඉතා රසවත්. රසානං මුල්වල රසය, කදන්වල රසය ආදී ලෙසින් විදිය යුතු රසයයි. මහණෙනි, මම සියලුම පල රසය අනුදනිමි. “අනුජනාමි හිකඛවෙ සබ්බං පල රසං” බමුණ රූපයෙහි, හඬෙහි යම් රසයක් වේද පින්වත් ගෞතමයෝ ඒ රසයෙහි ඇළුම් නො කරති. “අරසරූපො භවං ගොතමෝ”. යෙ බො බ්‍රාහ්මණ රූප රසා සදද රසා. රස රසයන්හි වැරැද්දකට නො පැමිණේ. “අනාපනති රස රසෙ” මේ දහම් විනයෙහි එකම රසය විමුක්ති රසයයි. “අයං ධම්මවිනයෙ එක රසො විමුක්ති රසො” භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අර්ථ රසයට ද විමුක්ති රසයට ද හිමිකරුවෙක් වූහ. “භාගී වා භගවා අත්ථ රසය ධම්ම රසය” මේ ආදී ලෙසින් දියර සොබාව පිසින ලද එළවළු, ව්‍යන්ජන, පිසින ලද එළවළු, කැටිලි ආදී වෙනත් මාළු පිනිවල ඇති රසය සොබාවය කියනු ලැබේ.

ඒ සියලු රස අතුරින් සවචං හවෙ සාදුතරං - ඇත්ත වසයෙන් ඉතා උතුම් වේ. මුල්වල රසය සිරුර වඩයි. කෙලෙස් මැඩීමට ද උදව් වෙයි. ඇත්ත නම් වූ රසයෙන් යුතුව, මුසාවෙන් වෙන්ව ඇත්ත රස මුසු සමථ විදසුන් ආදියෙන් සිත වඩයි. කෙලෙස් හැගීම් නැති කිරීමෙන් සුව දනවයි. විමුක්ති රසය උතුම් ඇත්ත නම් වූ රසය මුසුව පුරුදු කරන ලද බැවින් යහපත්ය. එය ලබා ගැනීම පිණිස අරුත් රසයද දහම් රසයද උපකාරී වේ. ඒ පඤ්ඤාඡේටිං යනු මෙහි එක් ඇසක් අදවූ හෝ දැසම අද වූ ඇත්තන් අතුරෙන් දෙඇස් ඇති පුද්ගලයා ගිහියෙක් නොනැගිට සරණාගමන දාන සංවිනාග සීල සමාදාන උපොසථකර්මාදී ගිහි ප්‍රතිපත්ති රකී ද, පැවිද්දෙක් හෝ නොකළකිරී රකින්නා වූ සීලය ද එයින් මත්තෙහි සිත පිරිසිදු කිරීම වැනි විත්ත විසුද්ධිය ආදිකොට පැවිදි පිළිවෙත නුවණින් ආරාධනා කොට ජීවත් වෙයි ද, ඒ ඔහුගේ ප්‍රඥාවෙන් ජීවත්වන්නා වූ ජීවිතයයි. ඔහු ගේ ප්‍රඥාවන්ත ජීවිතය ශ්‍රේෂ්ඨය යනු මෙසේ අර්ථ දත

යුතුය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසඳූ සතර ප්‍රශ්නයන් අසා සතුටු සිත් ඇති යක්‍ෂයා අනෙක් ප්‍රශ්න හතරක් විමසන්නේ, කථංසු තරතී ඔසං යන ගාථාව කීය.

ඉක්බිති ඔහුට බුදුහු පළමු ක්‍රමයෙන්ම විසඳන්නේ සද්ධාය තරතී ඔසං යන මේ ගාථාව කීහ. එහි කිසියම් ක්‍රමයකින් යමෙක් වතුරවිට ශීඝ්‍රයෙන් තරණය කරයි ද ඔහු සසර සයුරද තරණය කරයි. සසර දුකද ඉක්මවයි. කෙළෙස් මල ද පිරිසිදු කරයි. මෙසේ ඇති කල්හි ද යම් හෙයකින් ශ්‍රද්ධාව නැති අයෙක් ඕස තරණය විශ්වාස නොකරමින් පැන දුවයි ද, පඤ්චකාම ගුණයන්හි සිත පිරිසිදු කිරීමෙහි පමාවුයේ ද එහිම ඇලුණු පැටලුණු හෙයින් සසරසයුර තරණය නොකරයි. අලසව අකුසල ධර්මයන්ගෙන් යුක්තව දුකසේ වසයි ද, අකුසල, අකුසල ධර්මයන්ගෙන් ගැවසීගත් ප්‍රඥාව නැති තැනැත්තේ පිරිසිදුමග නොදන්නේ අපිරිසිදු වෙයි ද, එහෙයින් එයට විරුද්ධ පක්‍ෂය දක්වන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මේ ගාථාව කීහ. මෙයින් මෙසේ කියන ලද්දේ යම් හෙයකින්ද එහෙයින් සෝතාපත්ති මාර්ගයට පදස්ථානය වූ සද්ධා ඉන්ද්‍රියමය.

සද්ධාය තරතී ඔසං යන මේ පදයෙන් දෘෂ්ටි ශීඝ්‍ර තරණය වූ සෝවාන් මාර්ගය ද සෝවාන් පුද්ගයා ද ප්‍රකාශ කළේ ය. යම් හෙයකින් වනාහි සෝවාන් පුද්ගල තෙමේ කුසල් දහම් වැඩීමෙන් නිතර ක්‍රියා කිරීම් සංඛ්‍යාත අප්‍රමාද බැවින් යුක්ත වූයේ දෙවැනි මග වූ සකදා ගාමී මගට පත්ව එක් වරක්ම මෙලොවට පැමිණීමේ මාත්‍රය වෙයි ද එහෙයින් සෝවාන් මගින් තරණය නොකළ ඉතිරි සංසාර ඕසය ද, සංසාර සාගරය ද තරණය කරයි. අපපමාදෙන අණණවං යන මේ පදයෙන් සැඩපහර ඒ ආකාරයෙන් තරණය වූ සකදාගාමී මගද, සකදාගාමී පුද්ගයාද ප්‍රකාශ කළේ ය. යම් හෙයකින් ද සකදාගාමී තෙම විර්යයෙන් තෙවැනි මාර්ගය ආරාධනා කොට සකදාගාමී මාර්ගයෙන් නොඉක්ම වූ කාම ඕස වස්තූන් ද කාමඕස සඤ්ඤාවන් ද යන කාම දුක ඉක්මවයි. විරියෙන දුකං අවෙච්චි යන මේ පදයෙන් කාමඕස තරණය ද අනාගාමී මාර්ගය ද, අනාගාමියාද ප්‍රකාශ කළේ ය. යම් හෙයකින් වනාහි අනාගාමියා පහකළ කාම සඤ්ඤා ඇති හෙයින් ඒකාන්තයෙන්ම පිරිසිදු සතරවෙනි මාර්ග ප්‍රඥාව ආරාධනා කොට අනාගාමී මගින් නොපහවූ අවිජ්ජා සංඛ්‍යාත මල දුරුකරයි. එහෙයින් පඤ්ඤාය පරිසුඡ්ඤා යන මේ පදයෙන් අවිද්‍යා

මිස කරණය ද රහත් මහද රහත් පුද්ගලයා ද ප්‍රකාශ කළේ ය. මෙසේ රහත් බව කුළු ගන්වා කී ගාථාව අවසානයේ යක්‍ෂ තෙම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේ ය.

දැන් ඒ ප්‍රඥාවෙන් පිරිසිදු වේ ය'යි කී ප්‍රඥා පදය ගෙන තමාගේ වැටහීමෙන් ලෞකික ලෝකෝත්තර යයි මිත්‍ර වූ ප්‍රශ්නය විමසන්නේ කථං සු ලන්තෙ පඤ්ඤං යන මේ සපද ගාථාව කිහි, එහි කථං යනු සියලු තන්හිම අර්ථ යුක්තිය විමසීම වෙයි. මේ වනාහි ප්‍රඥාදීන්ගේ අරුත් දැන එය යෙදෙන සැටි අසයි. කුමන කාරණයකින් කිනම් කාරණයකින් ප්‍රඥාව ලැබෙයි ද යනුවෙන් ඒවායේ යුක්තිය විමසයි. ධනය ආදීන් කෙරෙහි ද මේ ක්‍රමය මැ'යි අනතුරුව ඔහුට බුදුහු කාරණා සතරකින් ප්‍රඥා ලාභය දක්වන්නේ "සද්දභානෝ" යනාදිය කීහ.

එහි අර්ථය නම් යමෙකු විසින් මුල් මුල් අවස්ථාවෙහි කායසුවරිතාදී හේදයෙන් ද මතු අවස්ථාවෙහි සත් තිස් බෝධි පාකෂික ධර්ම හේදයෙන් ද රහත්, බුදු, පසේබුදු සච්චෝ උපාසක උපාසිකාවෝ නිවණට පැමිණියාහු එය අදහමින් රහත් ධර්මයෙන් නිවණට පැමිණීමෙන ලෞකික ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව ලබයි. එය ද වනාහි ඇදහීම් මාත්‍රයෙන්ම නොව යම් හෙයකින් වනාහි ශ්‍රද්ධාව ඇත්තා එළඹෙයි ද, එළඹ ඇසුරු කරයි ද, ඇසුරු කරන්නේ කන් යොමයි ද යොමුකළා වූ කනින් ධර්මය අසන්නේ ද වෙයි. එහෙයින් එළඹීමේ පටන් යම්තාක් දහම් ඇසීමෙන් කීකරු බව ලබයි ද, යනු කීවේ වෙයි. ඒ දහම් අදහාද ආචාර්ය උපාධ්‍යායයන් වෙත කලින් කල පැමිණ වත් කිරීමෙන් ඇසුරු කොට යම් කලෙක ඇසුරු කිරීමෙන් ආරාධිත සිත් ඇත්තේ කිසිවක් කියනු කැමැත්තේ වෙන් ද අනතුරුව අවබෝධ කළ ඇසීමේ කැමැත්තෙන් කන් යොමා අසන්නේ ප්‍රඥාව ලබයි යනුයි. මෙසේ මනෙතා ප්‍රමාද නොවූ සුභාසිත දුඛභාසිත දැනගත් විචකඛණෝ පණ්ඩිතයාම ලබයි. අනෙකෙක් නොවේ. එහෙයින් අපපමනෙතා විචකඛණෝ යයි කීහ. මෙසේ යම් හෙයකින් ශ්‍රද්ධාවෙන් ප්‍රඥාව ලැබීමෙහි පවත්නා වූ පිළිවෙතෙහි පිළිපදියි ද කීකරු බැවින් සකස් කොට අසයි ද නොපමාව ගන්නා ලද්ද සිහියේ රඳවා ගනියි ද දක්‍ෂ බැවින් නො අඩුව ගොවැසිව නොවිසුරුණා වූ සිතින් ගෙන විස්තර කරන්නේ වෙයි. නැවත කීකරු බැවින් හෝ යොමු කළ කන් ඇත්තේ ප්‍රඥාව ලැබීමට හේතුවන ධර්මය අසයි.

අප්‍රමාදව අසා ධර්මය දරයි. විවක්‍ෂණ බැවින් දැරූ ධර්මයාගේ අර්ථ පරීක්‍ෂා කරයි. අනතුරුව ක්‍රමයෙන් පරමාර්ථ සත්‍යය සාක්‍ෂාත් කරයි. එහෙයින් කපංසු ලහතෙ පඤ්ඤාං යනුවෙන් විමසූ ඔහුට මෙම කරුණු සතර දක්වන්නේ මෙම

"සදදහානො අහෙනං
ධමමං නිබ්බානපතතියා
සුසසුසා ලහතෙ පඤ්ඤාං
අපපමතෙතා විවකබණො"

යන ගාථාව කීහ. දැන් එයින් පසුව තවත් ප්‍රශ්න තුන විමසන්නේ පතිරූපකාරී යනුවෙන් පවත් ගන්නා මේ ගාථාව කීහ. එහි දේශ කාලාදිය නොපිරිහෙලා ලොකික ලෝකෝත්තර හෝ ධනයට සුදුසු වූ අවබෝධ කිරීමේ කටයුතු කරයි යනුය. පතිරූපකාරී ධුරවා උත්සාහවත් බව දියුණු කර සිතිවිලි ඇතිවීමයි. වෛතසික වියඪී වශයෙන් ඉවත් නොකළ වියඪී යෙදවීමයි. උට්ඨාතා යනු යො ව සිතඤ්ච උණහඤ්ච තිණං හියොහා න ව මඤ්ඤති දැන් සිතලයි දැන් උෂ්ණයි ආදී වසයෙන් නොසළකා උත්සාහත්ව දැඩි චීර්යය යෙදවීමය.

විඤ්ඤාධනං යනු එක මියාගෙන් නොබෝ කලකින්ම ලක්‍ෂ දෙකක් පමණ රැස්කළ චුල්ලන්තෙවාසියාගේ ලොකික ධනය මෙන් ද, මිලකඩ මහා තිස්ස තෙරුන් මෙන් ලෝකෝත්තර ධනය ද ලබයි. උන්වහන්සේ වනාහි තුන් ඉරියව්වෙන් වසන්නෙමි'යි වත් කොට ටීනමිද්ධය දුරුකොට පිදුරුමිටියක් තෙමා හිස තබා, ගෙල දක්වා දියට බැස, මැලිබව වළකාලමින් දොළොස් වර්ෂයකින් රහත් බවට පැමිණියහ. සවෙචන යනු වවි සත්‍යයෙන් ද පරමාර්ථ සත්‍යයෙන් ද යුත් බුදු, පසේ බුදු, අරියශ්‍රාවකයෝ පරම ඇත්ත පහදා දෙති. කිතතිං පපෙපාති කීර්තියට පැමිණෙයි. දදං කැමති බලාපොරොත්තුවන යම් දෙයක් දෙන. මිත්තානි ග්‍රන්ථි මිතුරන් රැස් කරයි. මිතුරන් ඇතිකර ගනියි හෝ යන අර්ථයයි. දුකසේ දීමෙන් හෝ දෙන්නවුන් රැස් කරයි. දාන මුඛයෙන් හෝ සතර සංග්‍රහ වස්තුව හෝ ගන්නා ලදැ'යි දන යුතුය. ඔවුන් විසින් මිත්‍රයන් ඇතිකර ගනියි හෝ කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ ගිහියන්ට හා පැවිද්දන්ට

සාධාරණ ලෞකික ලෝකෝත්තර මිශ්‍ර ක්‍රමයෙන් සතර ප්‍රශ්නයන් විසඳී දැන් කථා පෙව්ව න සොවතී යන මේ පස්වන ප්‍රශ්නය ගෘහස්ථ වශයෙන් විසඳන්නේ යසෙසනෙ යන ආදිය කීහ. එහි අර්ථය නම් යසස යනු " සද්දහානො අරහතං" යන මෙහි කී සියලු කලණ දම් උපදවන ශ්‍රද්ධාවෙන් යුක්ත බැවින් සද්දසස ඝරමෙසිනො යනු ගිහිගෙයි පස්කම් ගුණයන් සොයන්නා වූ කාමභෝගි ගිහියාට සත්‍යයෙන් කීර්තියට පැමිණෙයි යන මෙහි කී අයුරු සවං සත්‍යයද ඇසීමට කැමැති වීමෙන් (කීකරුකමින්) ප්‍රඥාව ලබයි යන මෙහි ඇසීමට කැමැති වීම (කීකරුකම) ප්‍රඥාව නමින් කියන ලද දමනය කිරීම නම්, ධමෙමා ධර්මය ද ධූරවා උට්ඨානා යන මෙහි ධූර නාමයෙන් ද උට්ඨාන නාමයෙන් ද කී ධිති යන්න ද, දෙන තැනැත්තේ මිතුරන් රැස් කරයි. දදං මිතතානි ගජ්ඣතී යන මෙහි කියන ලද ආකාරය වාගො යයි ද මේ සතර ධර්මයෝ වෙත්.

සවෙ පෙව්ව න සොවතී යන මෙහි මෙලොවින් පරලොවට ගොස් ඔහු ඒකාන්තයෙන් ම පරලොව දී ශෝක නොකරයි යනුයි. මෙසේ භාග්‍යවත්තු පස්වෙනි ප්‍රශ්නය ද විසඳා ඒ ආලවක යක්ෂයා තවත් උනන්දු කරවමින් ඉඩස අඤ්ඤාසු යන ආදිය කීහ. එහි ඉඩසයනු වෝදනාර්ථයෙහි උනන්දු කරවීමෙහි නිපාතයෙකි. අඤ්ඤාපී යනු අන්‍ය වූ ප්‍රශ්න ධර්මයන්හි, පුපු සමණබ්‍රාහ්මණො පුවත්සසු අන්‍ය වූ ද පුරාණකාශ්‍යපාදී සච්ඤාව ප්‍රතිඥා කළ වෙනත් මහණ බමුණන්ගෙන් විමසව.

ඉදින් අප විසින් සත්‍යයෙන් කීර්තියට පැමිණෙයි යන මෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් සවචාගියො සත්‍යයෙන් බෙහෙවින්ම කීර්තියට පැමිණීමේ හේතුව සත්‍යය හෝ ඇසීමට කැමැත්තෙන් (කීකරුකමින්) ප්‍රඥාව ලබයි යනු මෙහි සුසසුයන ඇසීමේ කැමැත්ත හෝ කීකරුකම යන ප්‍රඥාපදයෙන් කියන ලද හික්මවීම බෙහෙවින්ම ලෞකික ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාව ලැබීමට හේතුව හෝ දදං මිතතානි ගජ්ඣතී දෙන තැනැත්තේ මිතුරන් රැස් කරයි යන මෙහි කියන ලද ආකාර ඇති වාගා වාගයෝ බෙහෙවින්ම මිතුරන් රැස් කිරීමට හේතුව හෝ ධූරවා උට්ඨානං යන මෙහි ඒ ඒ අර්ථ වශයෙන් ගෙන විරිය නාමයෙන් ද නැගිටීම් නාමයෙන් ද කී මහ බර ඉවසන අරුතින් ඔසවා තැබීම් බවට පැමිණි විරිය සංඛ්‍යාත ඛනත්‍යා ඉවසීමෙන් බෙහෙවින්ම ලෞකික ලෝකෝත්තර

නය ලැබීමේ හේතුව හෝ සුවච. ධම්මො ධිති වාගො යනු මෙසේ කියන ලද මෙම සතර ධර්මයන්ගෙන් බොහෝ සෙයින් මෙලොවින් පරලොවට ගොස් පරලොව සෝක නොකරන හේතුව හෝ ඉධ විජ්ජති මෙහි පහළ වේය යනුයි. මේ මෙහි කෙටියෙන් යෙදීම් සමග අර්ථ වර්ණනාවයි. විස්තර වශයෙන් වනාහි එක එක පදය එහි තේරුමන් අනුව බෙදා දක්වමින් පද වර්ණනා වශයෙන් බෙදා දත යුතුය.

මෙසේ කී කල්හි යක්ෂ තෙම යම් සැකයකින් අනිකක් විමසන්නන් එය දුරු වූ හෙයින් කථනනුදානී පුච්චස්සං පුපුසමණ්‍රාහමණො යයි කියා යම් විමසීම් කරුණක් නොදන්නේ එයද දන්වන්නේ, වෙනත් කෙනෙකුගෙන් විමසීමට කරුණු නැති බැවින්, ඔවුන්ද දැනුවත් කරමින් සොහං අජ්ජ පජානාමී යො වසො සමපරායිකො යයි කීහ. එහි අජ්ජ යනු අදපටන් යන අදහසයි.

පජානාමී යනු යම්සේ කී ක්‍රමයෙන්ම දනිමී යොවසො යන මෙයින් සුසසුසා ලහතෙ පඤ්ඤං යන ආදී ක්‍රමයෙන් කී මෙලොව වශයෙන් බව දක්වයි. සමපරායිකො යන මෙයින් යසෙසතෙ චතුරො ධම්මා යනු කී පරලොව ශෝකනොකරන පරලොවය. අසො යනු ද කාරණයටම තවත් නමකි. මේ අස් ශබ්දය වනාහි සාස්ථං සව්‍යඤ්ජනං" යන ආදීන්හි පදාර්ථයෙහි වැටෙයි. "අපො මෙ ගහපති හිරඤ්ඤසුවණ්ණන යන ආදීන්හි ප්‍රයෝජනයෙහිය. "හොති සීලවකං අසො යන ආදීන්හි වැඩීමෙහිය. "බහුජනො හජනෙ අස් හොතු" යන ආදීන්හි ධනයෙහි ය. "අසෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිතං යන ආදීන්හි කාරණයෙහි ය. මෙහි වනාහි කාරණයෙහිය එහෙයින් මෙලොව වශයෙන් යම් ප්‍රඥාව ලැබීම් ආදී කරුණු ද පරලොව දී යම් ශෝක නොවීම් ආදී කරුණු ද යන එය ඒ මම අද භාග්‍යචතුන් වහන්සේ ඒ අයුරින් ඒ සමගම දනිමී. ඒ මම දැන් කථනනුදානී පුච්චස්සං පුපුසමණ්‍රාහමණො යනුවෙන් අන්‍ය වූ මහණ බමුණන්ගෙන් කුමට විමසන්නෙමි ද යනුයි.

මෙසේ මෙහි කෙටියෙන් අර්ථය දත යුතුයි. මෙසේ යක්ෂ තෙම පජානාමී යො වසො සමපරායිකො යනු වෙන් කියා ඒ නුවණ ලැබීමට භාග්‍යචතුන් වහන්සේගේ මූලිකත්වය දක්වන්නේ අස්ථාය වන මෙ බුද්ධො යයි කීහ. එහි අස්ථාය යනු හිත පිණිස වැඩ පිණිස යනුයි. යස් දිනනං

මහපපලං යනු "සතෙ චතුරො ධම්මා" යන මෙහි කී ත්‍යාගයෙන් යමෙකුට දීම මහත්ඵල ද ඒ අග්‍ර දක්ෂිණාර්භ බුදුරදුන් දනිමි යන අර්ථයයි. කිසිවෙක් වනාහි සංඝයා සඳහා මෙසේ කීවාහු යයි ද සලකත්. මෙසේ මෙම ගාථාවෙන් තමාගේ යහපත් අවබෝධය දක්වා දැන් පරහිත ප්‍රතිපත්තිය දක්වන්නේ සො අහං විවරිසසාමි යනුවෙන් කිය. එහි තේරුම හේමවත සුත්‍රයෙහි සඳහන් පරිදි දන යුතුය.

එහි ගාම ගාමක යනු දේවග්‍රාමයෙන් දේව ග්‍රාමයට යනුයි. පුරා පුරං යනු දිව්‍ය නගරයෙන් දිව්‍ය නගරයට යනුයි. නම්සසමානො සම්බුද්ධං ධම්මසස ව සුධම්මතං යනු ඒකාන්තයෙන් බුදු රදහු සමයක් සම්බුද්ධයහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධර්මය මනාකොට දේශනා කරන ලද්දේ ය. යන ආදී ක්‍රමයෙන් බුදු රජාණන් වහන්සේගේ මනා අවබෝධය ද ධර්මයාගේ යහපත් බවද ව ශබ්දයෙන් බුදුරදුන්ගේ ශාවක සංඝයා මනාකොට පිළිපදින්නාහුය. යන ආදී ක්‍රමයෙන් සංඝයාගේ මනාකොට පිළිපත් බවද ස්තුති කොට නමස්කාර කරනු ලබන්නේ ධර්මසෝෂකයෙක් වී හැසිරෙන්නෙමි යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ මේ ගාථාව අවසන් විමද රාත්‍රිය පහන් විමද සාධුකාරනාදය නැගීම ද ආලවක කුමාරයාගේ යක්ෂ භවනයට පැමිණ විම ද එක මොහොතෙහිම විය.

රාජ පුරිෂරෝ සාධුකාර ශබ්දය අසා මෙබඳු වූ සාධුකාර ශබ්දයක් බුදුරදුන්ට හැර අනෙකෙකුට නොපැනනහියි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩියාහුදැයි සිතන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශරීරප්‍රභාවය දැක පෙර මෙන් පිටත නොසිට සැක නැතිව ඇතුළුටම පිවිසියේ යක්ෂයා ගේ භවනයෙහි වැඩහුන් බුදුරදුන් ද ඇදිලි බැඳගෙන සිටි යක්ෂයා ද සහිත භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටුවාහුය. දැක යක්ෂයාට කීහ. මහා යක්ෂය මේ රාජ කුමාරයා ඔබට බලිකර්මය පිණිස ගෙන එන ලදී. ඒකාන්තයෙන් ඔහු කව හෝ අනුභව හෝ කරව සුදුසු දෙයක් හෝ කරව. යනු වෙනි. ඔහු සෝවාන් බවට පැමිණි හෙයින් ලැජ්ජා වූයේ විශේෂයෙන්ම බුදුරදුන්ගේ ඉදිරියෙහි මෙසේ කියනු ලබන්නේ ඉක්බිති ඒ කුමාරයා ද දැකින් පිළිගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දැක්විය. ස්වාමීනි, මේ කුමාරයා මට එවන ලදී. මම මොහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට දෙමි. බුදුවරු හිතානුකම්පා ඇත්තෝ ය. ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ දරුවා මොහුට හිතවැඩ පිණිස ද සැප පිණිස ද පිළිගන්නා සේක්වා'යි කියා

මේ ගාථාව ද කිය. "ලෝකයට හිත පිණිස ක්‍රියා කරන පසැසින් යුත් භාග්‍යවතුන් වහන්ස, පුණ්‍ය ලක්‍ෂයන්ගෙන් යුක්ත වූ සියලු අංගයන්ගෙන් යුත් පිරිපුන් බ්‍යඤ්ජන ඇති මේ කුමාරයා ඔද වැඩියා වූ සිහින් යහපත් සිහින් ඔබ වහන්සේට දෙමි. පිළිගන්නා සේක්වා යනුවෙනි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කුමාරයා පිළිගත්තේ ය. එසේ පිළිගන්නේ යක්‍ෂයාට ද කුමාරයාටද යහපත කිරීම පිණිස එක් පාදයක් අඬු ගාථාවක් වදාළහ. යක්‍ෂයා පිහිට පමුණුවන්නේ සතරවන පාදයෙන් තුන්වරක් පිරවීය. ඒ කෙසේ ද යත්, "මේ කුමාරයා දිඝායුෂ ඇත්තෙක් වේවා. යක්‍ෂය ඔබද සුවපත් වේවා. යක්‍ෂය ඔබද සුවපත් වේවා. කරදරයෙන් තොරව ලොවට හිත පිණිස පවතුව. මේ කුමාරයා බුදුන් ද දමුන් ද සඟුන් ද සරණයයි යනුවෙනි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කුමාරයා රාජපුරුෂයන්ට දුන්න. මෙම කුමාරයා ඇතිදැඩි කොට නැවත මා හටම දෙවූ යයි කිහ. මෙසේ ඒ කුමාරයා රාජ පුරුෂයන්ගේ අතින් යක්‍ෂයාගේ අතට ද යක්‍ෂයාගේ අතින් භාග්‍යවතුන්ගේ අතට ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අතින් නැවත රාජ පුරුෂයන්ගේ අතට ද ගිය බැවින් හත්ක ආලවක නම් විය. ඒ කුමාරයා රැගෙන ආපසු එන රාජ පුරුෂයන් දැක ගොවිහු ද වනයෙහි වැඩ කරන මිනිස්සු ආදීහුද කිම කුමාරයා ඉතා ළදරු බැවින් යක්‍ෂයා අකමැතිදැයි බියපත්ව ඇසූහ. රාජ පුරුෂයෝ බිය නොවිවූ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යහපතක් කළහ. යනුවෙන් සියල්ල සැළකළහ. එය අසා යහපති යහපති'යි සියලු අලවිනුවරවාසීහු එක හඬින් යක්‍ෂයා වෙත ගියාහුය. යක්‍ෂයාද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පිඩුසිගා වඩින වේලාව පැමිණි කල්හි පා සිවුරු ගෙන හරි අඩක් මාර්ගයේ ගොස් නැවතුනේ ය.

ඉක්බිති භාග්‍යවත්හු නගරයෙහි පිඩු පිණිස හැසිර නිම කළ බත්කිස ඇත්තාහු නගර දොරටුවෙහි විවේකී වූ එක්තරා ගසක් මුල පනවන ලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි වැඩ හුන්හ. ඉන් පසු මහා ජන සමූහයා සමග රජ ද නුවර වැස්සෝ ද එකට එක් වී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද පිරිවරාගෙන හුන්තාහු, ස්වාමීනි, මේ දරුණු යකා කෙසේ දමනය කළාහුදැයි විමසූහ. ඔවුන්ට බුදුහු යුද්ධය ආදිකොට මෙසේ නව විධ වැසි වස්වා මෙසේ

භයානක වෙස් දැක්වීය. මෙසේ ප්‍රශ්න ඇසී ය. මම ඔහුට මෙසේ විසඳු වෙමි යි ඒ ආලවක සුත්‍රයම දෙසූහ. සුත්‍රය අවසන අසූහාර දහසක් සත්කවයන්ට ධර්මාහි සමය විය. ඉන්පසු රජ ද නුවර වාසීහු ද වෙසමුණි මහරජුගේ භවන සමීපයෙහි යක්‍ෂයාට විමානයක් කොට මල් සුව ද ආදී සත්කාර සහිත නිරන්තර බලි පූජාවක් පැවැත්වූහ. නුවණැති බවට හා වැඩිවියට පැමිණි ඒ කුමරුට ඔබ බුදුරජුන් නිසා ජීවිතය ලැබුවෙහි ය. යව ඔබ බුදුන් ද සංඝයා ද ක රු ඇසුරුකරවයි පිටත්කර යැවීය. ඔහු භාගාවතූන් ද සංඝයා ද ඇසුරු කරමින් නොබෝ කලකින්ම අජාගාමී ඵලයෙහි පිහිටා සියලු බුදු වදන් ඉගෙන පන්සියයක් උපාසකයන් පිරිවර කොට ඇත්තේ විය. බුදුරජ ද ඔහු අග්‍රස්ථානයෙහි තැබීය. "මහණෙනි, මගේ ශ්‍රාවක උපාසකයන් අතුරින් සතර සංග්‍රහ වස්තුවෙන් පිරිසට සලකන්නා වූ යම් මේ හස්ථාලවක නම් උච්චුවෙක් වෙයි ද, ඔහු අග්‍රය යනුවෙනි.

ආලවක සුත්‍ර වර්ණනාව නිමි

අග්නික භාරද්වාජ (වසල) සූත්‍රය

ඉන් අනතුරුව මෙහි ඇතුළත් අග්නික භාරද්වාජ සූත්‍රයේ අර්ථ වර්ණනාව මෙසේ යි. මා විසින් මෙසේ අසන ලදී යනුවෙන් පටන් ගන්නා අග්නික භාරද්වාජ සූත්‍රයට වසල සූත්‍රය යයි ද කියයි. එහි පටන් ගැනීම කවරී ද? භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර දෙවරම් අනේපිටු සිටුවුමාගේ ආරාමයෙහි වැඩ වසන සේක. කසී භාරද්වාජ සූත්‍රයෙහි කියනු ලබන ආකාරයෙන් පසුබත් කිස අවසන බුදු ඇසින් ලොව බලා වදාරණ සේක් අග්නික භාරද්වාජ බමුණා සරණසික්ඛා පදයන්ට හේතුසම්පත් ඇති බව දැක එහි මා ගිය කල්හි ඔහු හා කථාවක් පවතින්නේ ය. එම කථාව අවසානයෙහි ධර්ම දේශනාව අසා මේ බමුණා තෙරුවන් සරණ ගොස් සරණ සික්ඛාපදයන් සමාදන්වන්නේ ය යනුවෙන් දැන එහි ගොස් පැවැති කථාව හේතුකොට ගෙන බමුණා විසින් ධර්මය දේශනා කරන මෙන් ඉල්ලන ලදුව මේ සූත්‍රය දෙසූහ. එහි එවමෙම සුතං යනු මුලින් මංගල සූත්‍ර වර්ණාවෙහි කී අයුරින්ම දැන යුතුයි. අප්ඛො භගවා පුබ්බණ්ණ සමයං යනාදිය කසීභාරද්වාජ සූත්‍රයෙහි වර්ණනා කරන්නෙමු. තෙන ඛො පන සමයෙන අග්නික භාරද්වාජසස යනු යමක් පෙර නොකීවරු ද එයම වර්ණනා කරන්නෙමු. ඒ කෙසේද යත් ඒ බමුණා ගිනි පුදයි. ගිනි පූජාව කරයි යයි අග්නික යන නාමයෙන් ප්‍රසිද්ධ විය. භාරද්වාජ යනු ගෝත්‍රයෙනි. පරම්පරාවයි. අග්නිකභාරද්වාජසස යයි කියන ලදී. නිවෙසනෙ යනු ගෙදර ඒ බමුණාගේ ගෙදර දොරටුවේ ඇතුල් වීදියෙහි ගිනිපුදන ශාලාවක් විය. එහෙයින් නිවේසනද්වාරෙ යයි කියයුතු කල්හි ඒම ප්‍රදේශයට ද නිවේසනයට ම ඇතුළත් වන බැවින් නිවෙසනෙ යනුවෙන් කියන ලදී. සමීපාර්ථයෙහි හෝ භූමියට අයත් වන වචනය නිවස සමීපයෙහි යන අර්ථයයි. අග්නි පජ්ජලිකො හොති යනු ගින්න ඇවිලීමෙහි සිටියේ, ගින්න ඇවිලීමට දරදැමීම නිසා ද, හමන සුළඟ නිසා ද, ගිනි දැල්වෙමින් ඉහලට නැගෙන ගිනි ජාලාවන්ගෙන් යුක්ත වූයේ, ආහුති පගහතිතා යනු හිසේ සිට නා මාත් ගෞරෙවයෙන් කිරිබත් ගිතෙල් මී පැණි ආදිය ගින්නෙහි පූජා කිරීමට එළවන ලද්දාහු වෙන් යන අර්ථයයි. යම් කිසිවක් ගින්නෙහි පිදිය යුතු ද ඒ සියල්ල ආහුති යයි කියයි. සපදානං යනු ගෙපිළිවෙළින් යනුයි. භාග්‍යාවතුන් වහන්සේ වනාහි සියලු ජනයාට අනුග්‍රහ පිණිස ආහාර සන්තුෂ්ථිය සඳහා ද උසස් පහත් කුලයන් මග නොහැර පිටු පිණිස හැසිරෙති.

එහෙයින් සපදානං පිණ්ඩාය වර්ණානො ගෙපිළිවෙලින් පිටුපිණිස හැසිරෙනු ලබන්නේ යයි කියන ලදී. එසේ වැඩම වූ බුදුන් දැක බමුණාගේ සිත සතුටු නොවී නපුරු වචනයෙන් බුදුන්ට කථා කළේය.

කුමක් හෙයින්, සියලු ආකාරයන්ගෙන් යුක්තව හැම පැත්තෙන්ම සතුට උපදවන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක බමුණාගේ සිත නොපැහැදුනේද? කවර හෙයින් මෙසේ පරුෂ වචනයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නිතර පිළිපැද්දේ ද යයි කියනු ලැබේ. මේ බමුණා මංගල කටයුතුවල දී ශ්‍රමණ දර්ශනය අමංගලයක් යයි යනු මෙබඳු දෘෂ්ටි ඇත්තෙකි. එහෙයින් මහා බ්‍රහ්මයාගේ ආහාර අනුභව කරන වේලාවෙහි කාලකන්ති වූ හිස මුඩු කළ මහණෙක් මාගේ ගෙට එළඹියේ යයි සිත සිතා සිත කිලිටි කර ගත්තේය. වෙනදෙයක් වේවායි කේන්ති වශයෙන්ම ගියේ ය. ඉක්බිති කෝපයට පත් වූයේ නොසතුටු සිත් ඇත්තේ නොසතුටු වචනයක් පිට කළේය.

තනුව මුණ්ඩක යයි ආදී වශයෙන් එහිද යම් තෙයකින් හිස මුඩුකළ තැනැත්තා අපිරිසිදු වෙයි යයි බමුණන්ගේ දෘෂ්ටියයි. එහෙයින් මෙතෙම අපිරිසිදුය. එහෙයින් දෙව් බඹුන් පුදන්නෙක් නොවිය'යි පිළිකුල් කරන්නේ මුණ්ඩක යයි කිය. මුඩුකළ හෙයින් ඉඳුල් ආහාර ලබාදීමට මෙතෙමේ මේ ප්‍රදේශයට පැමිණීමට නුසුදුසුය. ශ්‍රමණයෙක් වී වුවත් කයෙහි කිලුට වර්ණනා නොකෙරේනු'යි ශ්‍රමණ භාවය පිළිකුල් කරන්නේ සමණක යයි කිය. කෝප වශයෙන් පමණක් නොව වසලයන් හෝ පැවිදිකොට ඔවුන් සමගඑකට සම්භෝග පරිභෝග කිරීමෙන් සතුටු වන හෙතෙම වසලයෙක් හෙවත් පාපතරයෙක් යයි පිළිකුල් කරන්නේ වසලක යයි කිය. වසලජාතින්ගේ හෝ පැහස දැකීමෙන් එම මන්ත්‍ර ඇසීමෙන් පාපයක් වේයැ'යි හිතනු ලබන්නේ ද මෙසේ කිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එසේ කියන ලද්දේ වුවත් අතිප්‍රසන්න වූ මුහුණෙහි පාහැයෙන් යුතුව මිහිරි වූ හඬින් බමුණා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් සිහිල් වූ සිතෙන්තමාගේ සියලු සත්ත්වයන් සමග ඇති අසමසම වූ තාදී භාවය ප්‍රකාශ කරන්නාහු. ජානාසි පන ත්වං බ්‍රාහ්මණ - බමුණ නුඹ වනාහි දන්නෙහි ද? යයි කීහ.

ඉක්බිති බමුණා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මුහුණෙහි පැහැයෙන් දැක් වූ තාදී භාවය දැන අනුකම්පාවෙන් සිහිල් වූ සිහින් පිට කළා වූ මධුරස්වරය

අසා අමෘතයෙන්ම ඉසින ලද හද ඇත්තෙ සතුටු සිත් ඇත්තේ අතිප්‍රසන්න ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තේ නිහතමානී වී එම ජාතිස්වභාවය විසතැලී නැංවීම සමාන වූ නිතර පවතින වචනය හැර ඒකාන්තයෙන් මම හීන වූ ඉපදීම ඇති තැනැත්තා වසලයා යයි විශ්වාස කරමි. එහෙත් හෙතෙම පරමාර්ථ වශයෙන් වසලයෙකු නොවේ. පහත් කුලයක ඉපදුනු අයකුදු නොවේ. මම වසලයෙකු කිරීමේ ධර්මය නොවේයයි සිතන්නේ "න ඛො අහං හො හොතම" හවත් ගෞතමයන් වහන්ස මම වනාහි නොදනිමි"යි කිය. මේ ධර්මතාවය වනාහි යමෙකුට උසස් අවබෝධය ලැබුමට හේතු සම්පත් ඇත්තේ නම් එය ලැබීමේ දී නපුරු කෙනෙකු වුවත් මොළොක් බවට පත්වීම සොබා දහමට අනුකූල වුවකි.

එහි සාධු යන ශබ්දය ඉල්ලීම, පිළිගැනීම, සතුටු වීම, සොදුරු බව දැඩිකම යනාදියෙහි පෙනේ. "ස්වාමීනි, යහපතී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මාහට කෙටියෙන් ධර්මය දේශනා කෙරෙත්වා. සාධු මෙ හනෙහ භගවා සංඛිතෙතන ධම්මං දෙසෙතු." මෙහි ඉල්ලීමක් ලෙස යෙදී ඇත. යහපති හිමියනි, ඒ බමුණා භාග්‍යවතුන් කියන ලද කරුණු කෙරෙහි අනුමෝදන්ව" සාධු හනෙතනි ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිතවා අනුමොදිතවා ආදී තැන්වල පිළිගැනීමේ යෙදී ඇත. හොදයි මැනවි සාරිපුත්‍රය."සාධු සාධු සාරිපුත්‍රන" මෙහි සතුටු දැන්වීමයි.

සාධු ධම්මරුවී රාජා - සාධු විඤ්ඤාණ වා නරා
 සාධු මිත්තානමද්දහො - පාපානං අකරණං උඛං

රජු දහමට කැමති වීම හොදය. නුවණැත්තෙකැයි හඳුනා ගැනීම මිනිසාට හොදය. සුභද මිතුරු බව හොදය. පව් නොකිරීම හොදය. යන අදහසයි. සාධුකං සුඤ්ඤාම මනසි කරොම - මැනවින් අසමු. මෙතෙහි කරමු. මෙම සූත්‍රයේ යෙදුනේ ඉල්ලීමක් ලෙසයි. තෙතනි යනු ඔහුගේ අදහස දැක්වීමයි. ඉදින් දැනගෙන කැමැත්තේ වෙහි යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එහි හේතු වචනය හෝ වේ. ඔහුට යම් හෙයකින් දැනගනු කැමැත්තේ වෙහිද, එහෙයින් බමුණ අසව මනාකොට මෙතෙහි කරව. එසේ ඔබට ධර්මය දේශනා කරන්නෙමි යනුවෙන් පරපදයන් සමග සම්බන්ධ දන යුතුයි. එහිද සුඤ්ඤානි යනු සොතිඤ්ඤයෙහි විසිරීම වැළැක්වීමයි. සාධුකං මනසිකරොහි යනු මෙතෙහි කිරීමෙහි දැඩි වූ ස්වභාවයෙහි යෙදවීමෙන්

මනිඤ්ඤයෙහි විසිරීම වැළැක්වීමයි. පළමුවද මෙහි ව්‍යාඤ්ජන වෙනස් කොට ගැනීම වැළැක්වීමයි. පසුව අර්ථය වෙනස්කොට ගැනීම වැළැක්වීමයි. පළමුවෙන්ම ධර්ම ශ්‍රවණයෙහි යොදයි. පසුව අසන ලද ධර්මයන්ගේ ධාරය අර්ථ විමසීම ආදියෙහි වේ. පළමුවම මේ ධර්මය ව්‍යාඤ්ජන සහිතය. එහෙයින් ඇසිය යුතු යැයි දක්වයි.

පසුව අර්ථ සහිතය එහෙයින් මෙතෙහි කළ යුතු යයි දක්වයි. සාධුකං යන පදය හෝ උභය පදයන්ගෙන් යොදා යම් හෙයකින් මේ ධර්මය ධර්ම වශයෙන් ගැඹුරුද දේශනා වශයෙන් ගැඹුරු ද වේ. එහෙයින් මනාකොට අසව යම් හෙයකින් අර්ථ ගම්භීර ද පටිච්චෙධ ගම්භීරද වේද එහෙයින් මනාකොට මෙතෙහි කරව යනුවෙනි. මේ අර්ථ දක්වන්නේ සුඤ්ඤාන සාධුකං මනසිකරොති යනුවෙන් කිය. එහෙයින් ගැඹුරු කල්හි මම කෙසේ පිහිටක් ලබන්නෙමි ද යනුවෙන් පසු බසින්නාක් මෙන් ඒ බටුණා උත්සාහවත් කරන්නේ භාසිසසාමි යනුවෙන් කිය. එහි යම්සේ ඔබ දැනිතිද එසේ මම පිරිමඩුල කොට පද ව්‍යාඤ්ජනයන්ගෙන් ප්‍රකට කිරීමේ ක්‍රමයෙන් කියන්නෙමි'යි යනුවෙන් අදහස දතයුතුය. එයින් උත්සාහය ඇත්තෙක් වී එවං භොති බො අග්ගිකභාරද්වාපො බ්‍රාහ්මණො භගවතො පච්චසෙසාසි එසේය ස්වාමීනි යි යනුවෙන් අග්ගික භාරද්වාජ බටුණා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන්හ. බාර ගත්තේය. පිළිගත්තේ ය යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි. අවචාදය අනුව හෝ පිළිපැදීමෙන් අභිමුඛ විය යුතුයි. අපසස භගවා එතදවොච යනු මෙය කිය. දැන් කිවයුත්ත සඳහා කොටතො උපනාහි යන මේ ආදිය කියන ලදී.

එහි කොටතො යනු කිපෙන සුඵ යනුයි. උපනාහි යනු ඒ ක්‍රෝධයාගේ ම දැඩි කමින් බද්ධ චෛරයෙන් යුක්තවීමයි. අන්‍යයන්ගේ ගුණයෙහි මකු යයි මුදයි යනුවෙන් මකබි නම් වේ. පාපය ද ඒ මක්ඛයද පාපමකබි නම් වේ. විපනනදිට්ඨි යනු විනාශ වූ සම්මාදිට්ඨියයි පරිහිමට හෝ විරූපභාවයට ගියා වූ දස වස්තූක මිච්ඡාදිට්ඨියෙන් යුක්ත යනුයි.

මායාවී යනු තමාගේ පවතින වැරදි සැඟවීම ලක්‍ෂණකොට ඇති මායාවෙන් යුක්ත යනුයි. තං ජඤ්ඤා වසලො ඉති යනු ඒ මෙබඳු පුද්ගලයා මේ හිත ධර්මයන්ගේ වස්සවන බැවින් ඉසින බැවින් ඒවාට අනුව යන බැවින් වසලයෙක් යයි දනුව. ඉදින් වනාහි බ්‍රහ්මයාගේ

හිසෙහි උපන් මෙතෙම වනාහි පරමාර්ථ වශයෙන් වසලයෙකි. මෙසේ තමන්ගේ හදවතෙහි පිරිසිදු බව ගැන කියයි. අන්‍යයන්ගේ නොවේ. මෙසේ මෙහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මුල් පදයෙන් ම ඒ බමුණාගේ ක්‍රෝධයට නිග්‍රහ කොට ක්‍රෝධාදී ධර්මයන් ද පහත් පුද්ගලයන් ද පුද්ගලාධිෂ්ඨානයෙන් ද දේශනාවෙන් ද ක්‍රෝධාදී ධර්මයන් දේශනා කරන්නේ මේ ක්‍රමයෙන්ම වසලයා ද වසලයෙකු වීමට හේතුවන ධර්මයන් ද දෙසූහ. මෙසේ දේශනා කරනු ලබන්නා හු ද නුඹ මම ආදී වශයෙන් අනුන් පහත් කිරීම ද තමන් උසස් කිරීම ද නොකොට ධර්මයටම සමාන වූ ක්‍රමයෙන් ඒ බමුණා වසල බවෙහි ද තමන් වහන්සේ බමුණු බවෙහි ද තැබීය.

දැන් යම් මේ බමුණන්ගේ දෘෂ්ටිය නම් කවදා කවර කලෙක පරපණ නැසීම සොරකම් කිරීම ආදිය කළත් බමුණෙක් ම වේය යනුයි. එම දෘෂ්ටිය පටිසේවනය කරන්නා වූ යම් සත්ත්වයෝ හිංසාදී වූ අකුශල ධර්ම යන්ගෙන් ඒ ඒ අකුශලයන්ගෙන් යුක්ත වූවාහු එහි ආදීනව නොදකින්න හුදු ඔවුහු එම ධර්මයන් අත් නොහරිති. ඔවුන්ගේ පහත් වූ මේ ධර්මයෝ වසලයෙකු වීමට හේතුවූ වෙන් යයි එහි ආදීනවයන් ද දක්වන්නේ අන්‍ය වූ ක්‍රමයන්ගෙන් ද වසලයෙකු වීමට හේතු වන ධර්මයන් ද දේශනා කරන්නට එකඟ වා දීර්ඝ වා යන මේ ආදී ගාථාවන් කීය.

එහි එකජෝ යනු බිත්තරයෙන් උපදින සත්ත්වයන් හැර, අනෙක් යෝනිත්ගෙන් උපදින සත්ත්වයන්ය. හෙතෙම වනාහි එකදවසින්ම උපදියි. දීජෝ යනු බිත්තරයෙන් උපදින සතුන්ය. ඔහු වනාහි මව් කුසින් ද බිත්තරයෙන් ද යයි දෙවරක් උපදියි. එය එකඟ වා දවීර්ඝ වාපි යනු වේ. යෝධ පාණං යනු යමෙක් මේ ලෝකයෙහි සත්ත්වයාට හිංසා කෙරෙත් යනුයි. කායද්වාරික සිතුවිලි හට ගැනීමෙන් ද වාග් ද්වාරික සිතුවිලි හට ගැනීමෙන් ද ඒවා එකට යෙදීමෙන් හෝ දිවි තොර කරති. පාණානි හිංසනි ප්‍රාණයන් හිංසා කෙරේ යනුවෙන් ද පාඨයකි. එහි ඒකජ හෝ ද්විජ යනුවෙන් ද ප්‍රභේදයෝ වෙත්. යමෙක් මේ ලෝකයෙහි ප්‍රාණයෙන් හිංසා කෙරේ යයි මෙසේ සම්බන්ධය දත යුතුයි. යසස පාණේ දයා නන්ථී යන මෙයින් හිතීන් අනුකම්පාවක් නොමැති බව කීය. මෙහි සෙස්ස කී අයුරුමය මෙයින් පසුව එන ගාථාවන්හි මෙපමණ නොකියා මින් පසුව ප්‍රකට අර්ථපදයන් පරිහරණය කරන්නාහු වර්ණනා නොකරන ලද පද

පමණක් වර්ණනා කිරීම කරන්නෙමි. හනභි යානු නසයි. විනාශ කරයි යනුයි. පපරාධිනි යනු සේනාවෙන් පිරිවරා සිටිය යනුයි.

ගාමානි නියාමානි ව යනු මෙහි ව ගබ්දයෙන් නගරයන් ද නිව යුතුයි. නිගහාහකො සමඤ්ඤනා යන මෙයින් පහරදීම, බාධා කිරීම ගම් නියම්ගම් නගර බාධක යයි ලෝකයෙහි දන්නා ලදී. ගාමෙ වා යදි වා රඤ්ඤ යනු ගම් ද නියම් ගම්ද, නගරය ද සියල්ලම මෙහි ගම, සමගලපවාර වශයෙන් ගැනේ. එය හැර සෙසු ආරණ්‍යය ද ඒ ගමෙහි හෝ ඉදින් ආරණ්‍යයෙහි හෝ යං පරෙසං මමාසිතං යනු අනුන්ට අයත්, අත්නොහළ නොදුන් ඕනෑම දෙයක් ථෙය්‍යා අදිනනං ආදියනී යනු ඔවුන් විසින් නොදුන් නොඅනු දන්නා ලද්ද තොර සිතින් ගනු ලබයි. කිසියම් ප්‍රයෝගයකින් හෝ කිසියම් සොර සිතින් ගැනීමකින් හෝ තමාගේ අයිතියට ගනියි.

ඉණමාදාය යනු නමා සතු කිසිවක් තබා නිකේෂ්‍ය ග්‍රහණයෙන් හෝ කිසිවක් නොතබා මෙපමණ කලකින් මෙපමණ වැඩිකොට දෙමි'යි වැඩියෙන් දීමේ පොරොන්දුව මතු ගැනීමෙන් හෝ මෙයින් යම් පොලියක් වන්නේ ද එම මගේ ඔබටම වන්නේය'යි හෝ එම පොලිය දෙදෙනාටම සමාන වන්නේ යයි හෝ මෙසේ ගැනීමෙන් හෝ ණය ගෙන, වූජජමානෙ පලායනී නහි තෙ ඉණවෙජ්ඣි යනු ඒ ණය හිමියා විසින් මාගේ ණය දෙව'යි වොදනා කරනු ලබන්නේ මා විසින් ගන්නා ලද ණයක් ඔබට නැතැ'යි කවරෙක් සාක්ෂිදැ'යි මෙසේ කීමෙන් ගෙදර විසුවන් පලායයි. කිඤ්චිකබම කමයනා යනු අප්‍රමාද වූවාහු විසින් කවර හෝ දෙයක් කැමැත්තෙන් පැරැඹීම, වජනං ජනං යනු මාර්ගයෙහි යන්නා වූ යම්කිසි ස්ත්‍රියක හෝ පුරුෂයෙකු හෝ හනභි කිඤ්චිකබ මාදෙහි යනු මරා කොටා එම බඩු කොල්ල කයි. අනතහෙතු යනු තමාගේ ජීවිත හේතුව එසේම පරහෙතු ධනහෙතු යනු තම ධනය හෝ අනුන්ගේ ධනය හේතු කොට ව කාරය සියලු තන්හි විකල්ප නාර්ථයෙහි ය. සඤ්චුට්ඨා යනු යමක් දැනිති ද එය කියවයි විමසන ලද්දේ මුසා මුද්දි යනු දන්නේ හෝ නොදැනිමි'යි කියා ද නොදන්නේ හෝ දැනිමි'යි ද කියයි. හිමියන් අහිමියන් කරයි ඤාතීනං යනු සම්බන්ධ වූවන්ගේ යනුයි. සබානං යනු මිතුරන්ගේ දාරෙසු යනු භාර්යාවන් අතර පතිදිසසනී යනු පිළිකුල් සහගතව කටයුතු කරයි. වැරදිලෙස ඉක්මවා හැසිරෙන ඇල්මක් දක්වයි. සහසා යනු

බලාත්කාරයෙන් අකමැති සමපියෙන ඔවුන් විසින් ඔවුන්ගේ භාර්යාවන් සමග ප්‍රාර්ථනා කරනු ලබන්නේ තෙමේද ප්‍රාර්ථනා කරනු ලබන්නේ දෙදෙනාගේම සෙනෙහෙ වශයෙන් යයි ද කියන ලද්දේ වෙයි. මාතරං වා පිතරං වා යනු මෙසේ මෙමනියට පදස්ථාන වූත් ඡිණ්ණකං ගතයොබ්බනං යනු මෙසේ කරුණාවට පදස්ථාන වූත් සියලු පහසුකම් ඇතත් රැකබලා නොගනියි. පහුසනෙතා න හරතී යනු ධන සම්පත් සියලු පහසුකම් ඇතත් රැකබලා නො ගනියි. පෝෂණය නොකරයි. සසසුං යනු නැන්දම්මාට අතින් හෝ කැට කැබලින් වලින් පහර දෙයි. හනති යනු අතින් හෝ මැටි කැටයකින් හෝ අත් කිසිවකින් හෝ ගසයි. රොසෙති ඔහුට ක්‍රෝධය උපදවයි. ඇයට ක්‍රෝධ උපදවයි. වාචය පරුෂ වචනයෙන් අප්ථං යනු මෙලොව, පරලොව පරමාර්ථයන්හි යම් කිසිවක් පුවස්තො සනෙතා යනු විමසන ලද්දේ සමානව. අනන්මනුසාසතී යනු ඔහුට අහිතක්ම කියයි,

අයහපතක් වන ලෙසම කරුණ කියයි. පටිච්ඡනෙන න මනෙතති යනු යහපතක් හෝ කියන්නේ වුවත් යම්සේ ඔහු නොදැනී ද එසේ අප්‍රකට වූ පදලකුණුවලින් වැසීමෙන් කියයි. ගුරුමුෂ්ටිය හෝ කොට බොහෝ කල් වාසය කරවා ඉතිරි ටික පමණක් කියයි. අවශ්‍ය කරුණු නොව වෙනත් දේ කියයි. යො කඛවා යනු අවධිකථාවෙහි මා විසින් මුල් කොටසෙහි පවට කැමැති බව කියන ලද්දේ ද, මේ ලොවේ ඇතැමෙක් කයින් දුසිරිතෙහි හැසිර, වචනයෙන් දුසිරිතෙහි හැසිර සිතින් දුසිරිතෙහි හැසිර එය සැඟවීම සඳහා පට්ටු ලාමක හැඟීමෙන් කටයුතු කරයි. මා මං ඡ්ඤාඤාති ඉච්ඡති යනු වේ. මෙසේ සිදුවී යයි අනුන්ට නොදැනෙන ලෙසට, කරන දේ හෙළි නොවන ලෙසට රහසක් සේ තැබීම පටිච්ඡනන කම්මනෙතා යනු වේ. පරකුලං යනු ඤාතිකුලය හෝ මිත්‍ර කුලය හෝ යනුයි. ආහතං යනු යමෙකුගේ ඒ ගෙදරින් අනුභව කරන ලද්දේ ඔහු තම ගෙදරට පැමිණිකල පැන් බොජුන් ආදියෙන් නැවත නො පුදයි. එක්කෝ නොදෙයි. නැත්නම් අවමන් සහිතව දෙයි යන අදහසයි. යො බ්‍රාහමණං වා යනු පරාභව සූත්‍රයෙහි කී අයුරුමය. හනතකාලෙ උපට්ඨිතෙ යනු ආහාර ගන්නා කාලය පැමිණි කල්හි, උපට්ඨිතං ඉති අපි උපට්ඨිතං යනුවෙන් ද පාඨයකි. හෝජන කාලයෙහි පැමිණියේ යන අර්ථයි. රොසෙති වා න ච දෙති යනු මාගේ දියුණුව කැමතිව මා පොළඹවා ගෙන යහපත් දේ කර වීමට පැමිණියේ යයි නොසිතා නොගැලපෙන රළු වචනයෙන්

දොස් කියයි. හමුවෙන්නට තරම්වත් ඉඩක් මොහුට නොදෙයි. හෝජනයන් ගැන කියනුම කවරේද? යන අදහසයි. අසතංයොධ පබ්බතී යනු යමෙක් මේ ලෝකයෙහි යම්සේ නිමිති දකිත් ද, අහවල් මේ මේ දේවල් ඔබට වන්නේය'යි මෙසේ අසත් පුරුෂයන්ගේ වචන කියයි. අසතනං යනුවෙන් ද කියමනකි. නොවූ යන තේරුමයි. පබ්බතී යනු කියයි. අහවල් නම් ගමෙහි මගේ මෙබඳු ගෘහසම්පත්තීහු වෙති. එන්න එහි යමු. මාගේ ගෘහණිය වන්නේ ය.

මේ මේ දේවල් ඔබට දෙන්නෙමි'යි අනුන්ගේ භාර්යාවක හෝ අනුන්ගේ දාසියක හෝ වඤ්ඤාකරමින් ධූර්නයෙක් මෙන්. නිෂ්ඨිංසානො යනු බලාපොරොත්තුවනු ලබන්නේ, සොයනු ලබන්නේ, ඔහු රවටා යම් කිසිවක් ගෙන පලායනු කැමැත්තේ ය යන අදහසයි. යො වතතානං යනු යමෙක් වනාහි තමන්ගේ සමුකකංසෙ යනු ජාති ආදියෙන් උසස් කරයි. උසස් තත්හි තබයි. පරඤ්චමචජානනී යනු ඔවුන් විසින් යමෙක් අන්‍යයා අවමන් කෙරේ ද, පහත් කෙරේ ද එහි ම කාරය පද සන්ධි සඳහා යෙදුනකි. නිහිනො යනු ගුණවෘද්ධියෙන් පිරුණුණු අධමභාවයට හෝ ගියේ. සෙන මානෙන යනු ඒ උසස් කිරීම්, අවමන් කිරීම් සංඛ්‍යාත වූ තමාගේ මානයෙන් යුතු රොසකො යනු කයින් හා වචනයෙන් අන්‍යයන්ට ක්‍රෝධය උපදවන්නේ කදරියො යනු තද මසුරු වූ යමෙක් අන්‍යයෙක් අන්‍යයන්ට දෙනු ලබන කල්හි ද අන් තැනැත්තෙක් පිණක් හෝ කරනු ලබන කල්හි වළක්වයි යන තද මසුරුකමට සමාන වචනයකි. පාපිවෙජා යනු අසත්ගුණ උසස් කොට සැලකීමේ කැමැත්තෙන් යුක්ත වූයේ, මචජරී යනු ආවාසමජරිය ආදී මසුරුකමින් යුක්ත වූයේ.

සයො යනු නැති ගුණ ප්‍රකාශ කිරීමේ ලක්ෂණය වූ කපටි බවෙන් යුක්ත වූයේ. අයාපත් දේ කීම හෝ නොකරනු කැමැත්තේ කරමි'යි යනාදී වචනයෙන් ඔහුට පව පිළිකුල් කරන ලක්ෂණය වූ ලැජ්ජාව නැත. එයින් තැනී ගැනීමෙන් උද්වේග ලක්ෂණය වූ ඔත්තජපිය ද ඔහුට නැත. යනු අහිරිකො අනොත්තාපී යනු වේ. බුද්ධං යනු මනාකොට අවබෝධ කළ බුදුන් වහන්සේට පරිභාසනී යනු සියල්ල නොදන්නා බවට අපවාද කරයි. දොස්තගයි. සාවකඤ්ඤ ව්‍යාවකයන්ට ද දුශ්ශීලයන් ආදී වසයෙන් දොස් තගයි. පරිබබාචං ගහට්ඨංවා යනු මෙය ශ්‍රාවකයන්ට අදාළ පදයකි. පැවිද්දෙකුට හෝ ගිහියෙකුට හෝ ඔහුගේ ශ්‍රාවකයකුට හෝ ප්‍රත්‍යාදායකයා

යන අර්ථයි. බාහිර වූ පැවිද්දෙක් හෝ යම්කිසි ගිහියෙක් හෝ නොවූ දෝෂයෙන් අපහාස කෙරෙයි ද වෝදනා කරයි ද, වෝදනා කිරීමෙන් නින්දා කරයි ද මෙසේ මෙහි අර්ථය පෞරාණිකයෝ කැමැති වෙති. අනරහා සනෙහා යනු කෙළෙස් දුරු නොකළද එසේ හඟවමින්. අරහං පටිජානනී යනු මම රහත් යයි කියයි. යම්සේ ඔහු මෙතෙම රහත් යයි දනිත් ද, එසේ වචන පිට කරයි. කයින් උත්සාහ කරයි. සිතින් කැමති වෙයි. ඉවසයි. වොරො යනු සොරුය. සබ්‍රහමකෙ ලොකෙ යනු උත්කෘෂ්ට වශයෙන් කිය. සියලු ලෝකයේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. ලෝකයෙහි වනාහි ගෘහසඬි බිදීම් වශයෙන් එක් ගෙයක් මහත්සේ මංකොල්ලකෑම මග දෙපස සිටීම් ආදියෙන් අනුන්ගේ ධනය මංකොල්ල කන්නෝ සොරු යයි කියත්. ශාසනයෙහි පිරිස් සම්පත්ති ආදීන්ගෙන් ප්‍රත්‍යයාදිය මංකොල්ලකෑම මෙන් යයි කිය.

“මහණෙනි, ලෝකයේ මහ හොරු පස් දෙනෙක් ඇත්තාහු විද්‍යාමාන වෙත්. මහණෙනි මේ ලෝකයෙහි එක් මහ හොරෙකුට මෙබඳු අදහසක් වෙයි. මම කවදානම් සියයකින් හෝ දහසකින් පිරිවරණ ලද්දේ ගම් නියම්ගම් රජදහන්හි නසමින් ඝාතනය කරවමින්, පිළිමින් සිදුවමින් රැස්කරමින්, රැස් කරවමින් ඇවිදින්නෙමි ද? යනුවෙනි. හෙතෙම පසුකාලයෙහි සියයක් හෝ දහසක් පිරිවරන ලද්දේ ගම් නියම් ගම් රජ දහන්හි නසමින් නසවමින් සිදුමින් සිදුවමින් රැස් කරමින් රැස් කරවමින් ඇවිදියි. මහණෙනි එසේම මහණෙනි, මෙලොව එක් පව්ටු හික්සුවකට මෙබඳු අදහසක් වෙයි. කවදානම් මම සියයකින් හෝ දහසකින් පිරිවරා ගම් නියම්ගම් රජදහන්හි සත්කාර ලැබූ අයෙක්ව ගෞරව ලැබූ අයෙක්ව වැදුම් පිදුම් ලැබූ අයෙක්ව පුදනු ලැබුවෙක්ව ගිහියන්ගේ ද පැවිද්දන්ගේ ද විවර පිණ්ඩපාතාදිය හා පරිෂ්කාරාදිය ලැබුවෙක්ව වාරිකාවෙහි හැසිරෙන්නෙමි ද, හෙතෙම පසුකාලයෙහි සියයකින් හෝ දහසකින් පිරිවරන ලද්දේගම් නියම්ගම් රජ දහන්හි සත්කාර ලබමින් ගෞරව ලබමින් වැදුම් පිදුම් ලබමින් පුදන ලද්දේ ගිහියන්ගේ ද පැවිද්දන්ගේ ද විවර පිණ්ඩපාතාදිය හා පරිෂ්කාරාදිය ලබමින් වාරිකාවෙහි හැසිරෙයි. මහණෙනි මෙතෙම ලොවෙහි පවත්න විද්‍යමානවන පළමුවන මහ සොරුය. නැවත ද මහණෙනි, මේ ලෝකයෙහි එක් පාපහික්සුවක් තරාගනයන් දෙසු ධර්මවිනය ඉගෙන නමන් දවයි. මහණෙනි, මෙතෙම ලෝකයෙහි සිටින විද්‍යමානවන්නා වූ දෙවැනි මහ සොරාය. නැවත ද

.නැවත ද මහණෙනි, පවිටු හික්කුව සුද්ධ වූ බුන්මවෑට් වූ හත්පසින් පිරිසිදු වූ බඹසර හැසිරෙන්නේ අමුලික වූ පහත් හැසිරීමෙන් දුර්වලකරයි ද මහණෙනි, ඉහතෙම ලෝකයෙහි සිටින විද්‍යමාන වන තුන්වන මහසොරුය මහණෙනි, නැවත ද පවිටු හික්කුව යම් ඒ සංඝයාගේ ගුරු බඩු, ගුරු පරිෂ්කාර එනම් ආරාමය ආරාමවස්තුන් විහාරය විහාර වස්තුන්, ඇදන් පුටු පාබි'සි කොට්ට ලෝහසැළි, මහ ලෝහසැළි; ලෝහදිය සැළි ලෝහ තාවිච්චි, වෑ, පොරෝ කුඩා පොරෝ, උදලු නියන්, වේවැල් උණ, තවණ, හීන් වේවැල් තණ මැටි දැවබඩු, මැටි භාණ්ඩ යන මේවායින් ගිහියන්ට සංග්‍රහ කරයි. පොළඹවයි. මහණෙනි, මෙතෙම ලෝකයෙහි සිටින විද්‍යමානවන්නා වූ සතරවැනි මහසොරාය, මහණෙනි, යමෙක් තමාවෙත නොමැති නොවූ උතුරු මිනිස්දම් ගැන උසස් කොට කතා කරයිද, එබඳු වූ මොහු දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි දෙවි මිනිසුන් අතර ප්‍රධානම මහසොරාය යනුයි.

එහි ලෞකික සොරු ලෞකිකවූව ධනධාන්‍යාදිය සොරකම් කරති. සාසනයෙහි කියන ලද සොරුන්ගෙන් පළමුවැනියා එබඳුවූම විවරප්‍රත්‍යයාදිය පමණක් සොරකම් කරයි. දෙවැනියා පර්යාප්ති ධර්මයද, තුන් වැනියා අනුන්ගේ බුන්මවර්යාව ද සතර වැනියා සාංඝික වූ ගුරු භාණ්ඩ ද පස්වැනියා ධ්‍යානසමාධි සමාපත්ති මාර්ගඵල ප්‍රභේද වූ ලෞකික හා ලෝකෝත්තර ගුණය නම් වූ ධනය ද ලෞකික වූ විවරාදී ප්‍රත්‍යවර්ග ද, සොරකම් කරති. එහෙයින් "මහණෙනි, තොප හොරෙන් රටෙන් ලැබෙන පිඩු (ආහාර) වළදනලද්දහු යයි කිය. එහි මේ පස්වැනි මහ සොරා යමෙක්ද? ඔහු සඳහා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වොරො ස බුහමකෙ ලොකෙ යයි කීහ.

ඔහු වනාහි "මහණෙනි දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි දෙවිමිනිසුන් අතර, යමෙක් තමා වෙත තැති නොවූ ද, උතුරු මිනිස්දම් අසස් කොට දක්වාද, එබඳු වූ මෙතෙම ප්‍රධානම මහ සොරුය. මෙසේ ලෞකික හා ලෝකෝත්තර ධනය සොරකම්කරන බැවින් ප්‍රධාන මහ සොරා යයි කියන ලද්දේ ය. එහෙයින් එය මෙහි ද සබුහමකෙ ලොකෙ යයි කියන ලදී යන මෙයින් ඉහළින්ම වෙන් කිරීමෙහි ප්‍රකාශ කළහ.

එතෙ බො වසලාධම්මො යන මෙහි බො යනු අවධාරණාර්ථයෙනි. එහෙයින් මෙතෙමේම අධම් වූ වසලයාය. වසලයන්ගෙනුත් පහත් වූ සියල්ලන්ටම වඩා පහත් වූ තැනැත්තා යයි අවධාරණය කෙරේ. කවර හෙයින්ද? විශිෂ්ඨ වස්තුවෙහි චොරධර්මය දැක්වීමෙන් යම්තාක් එම ප්‍රතිඥාව නොවිසඳුවේ ද, ඒතාක් පාපනොවූ වසලයෙකු බවට පත්කරන ධර්මයන්ගෙන් යයි කියයි.

එතෙ බො වසලා යනු දැන් පළමු ගාථාවෙහි අභිප්‍රාය විනාශවීම් වශයෙන් යම් ක්‍රෝධ බහුලවීම් ආදීහු වෙන් ද එම පස පාපය මැකීම හෝ දෙපරිදි කොට හයකි. දෙවැනි ගාථාවෙහි ප්‍රයෝගවිපත්ති වශයෙන් ප්‍රාණයන් හිංසාකරන එක් අයෙකි. තෙවැනි ගාථාවෙහි ප්‍රයෝගවිපත්ති වශයෙන්ම ගම් නියම්ගම් වැනසීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. සතරවැනි ගාථාවෙහි සොරෙන් ගැනීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. පස්වැනි ගාථාවෙහි ණය වංචාකිරීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. හයවැනි ගාථාවෙහි බලාත්කාරයෙන් ගැනීම් වශයෙන් මගයන ජනයා නැසීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. සත්වැනි ගාතාවෙහි බොරු සාක්කිදීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. අටවැනි ගාථාවෙහි මිත්‍රද්‍රෝහීන් වශයෙන් එක් අයෙකි. නවවැනි ගාථාවෙහි අකෘතඥ වශයෙන් එක් අයෙකි. දසවැනි ගාථාවෙහි කරන ලද නැසීම් වෙහෙසීම් වශයෙන් එක් අයෙකි.

එකොළොස්වැනි ගාථාවෙහි තම හදවත වංචාකිරීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. දොළොස් වැනි ගාථාවෙහි සැඟවුණු ක්‍රියාවක් වශයෙන් දෙදෙනෙකි. දහතුන්වන ගාථාවෙහි අකෘතඥ වශයෙන් එක් අයෙකි. දහහතර වන ගාථාවෙහි රැවටීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. පහළොස්වන ගාථාවෙහි වෙහෙසීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. දහසය වන ගාථාවෙහි රැවටීම් වශයෙන් එක් අයෙකි. දහහත්වන ගාථාවෙහි තමන් උසස් කිරීම් හා අන්‍යයන් පහත්කිරීම් වශයෙන් දෙදෙනෙකි. දහඅටවන ගාථාවෙහි පයෝගවිපත්ති වශයෙන් කොප කරවන ආදීහු සත්දෙනෙකි. දහනමවන ගාථාවෙහි අපහාස කිරීම් වශයෙන් දෙදෙනෙකි. විසිවන ගාථාවෙහි ප්‍රධාන මහ සොරු වශයෙන් එක් අයෙකි. යයි මෙසේ තිස්තුනක් හෝ තිස් හතරක් හෝ වසලයෝ කියන ලදහ. ඔවුන් දක්වන්නේ, එතෙ බො වසලා වූහතා මයා යෙ වො පකාසිතා යයි මොවුහු වනාහි වසලයෝ යයි කියන ලද්දාහ. මා විසින් ඔවුහු ප්‍රකාශ කරන ලද්දාහ යයි කිය.

යෙ වො මයා පළමුව බමුණ නුඹ වනාහි වසලයා කවුරුදැයි දනිති ද මෙසේ සංකේප වශයෙන් වසලාචුතතා යයි කියන ලදී. ඔවුන් විස්තර වශයෙන් එතෙ බො පකාසිතා යයි කියන ලදී. නොහොත් යෙ වො මයා යයි කියන ලදී. පුද්ගල වශයෙන් කියන ලද්දාහ. ඒවා ධර්ම වශයෙන් ද එහෙබො පකාසිතා යයි කියන ලදී. නොහොත් එතෙ බො වසලා චුතතා යයි කියන ලදී. ආර්යයන් විසින් ක්‍රියාවශයෙන් මිස ජාති වශයෙන් වසල නොවේ. මයා යෙ වො පකාසිතා යනු ද කොධනො උපනාහි යනුවෙන් ද යනාදී ක්‍රමයෙන් කියන ලදී. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වසලයා දක්වා දැන් යම් හෙයකින් බමුණා තමා අයත් දෘෂ්ටියෙන් බෙහෙවින්ම ඇතුළට පිවිසියේ වෙයි. එහෙයින් එම දෘෂ්ටිය පරිසේවනය කරන්නේ න ජවවා වස ලො යයි කිය. එහි අර්ථය නම්, පරමාර්ථ වශයෙන් වනාහි න ජවවා වසලො හොති න ජවවා හොති බ්‍රාහ්මණො ජාතියෙන් වසලයෙක් නොවේ ජාතියෙන් බමුණෙක් ද නොවේ. එසේම තවදුරටත් කම්මනා වසලො හොති කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණො ක්‍රියාවෙන් ම වසලයෙක් වේ ක්‍රියාවෙන්ම බමුණෙක් වේ. අපිරිසිදු ක්‍රියා වස්වන්නා වසලයෙක් වෙයි.

පිරිසිදු ක්‍රියාවෙන් අපිරිසිදු බව බැහැර කරන්නා බමුණෙක් වෙයි. යම් හෙයකින් හෝ තෙපි පහත් වූ වසලයා උත්කාෂ්ට වූ බ්‍රාහ්මණයෙක් යයි සිතන්නහු ද, එහෙයින් පහත් වූ ක්‍රියාවෙන් වසලයෙක් වෙයි. උසස් වූ ක්‍රියාවෙන් බමුණෙක් වෙයි යනුවෙන් මෙසේ ද අර්ථය දක්වන්නේ මෙසේ කිය. දැන් ඒ අර්ථයම නිදර්ශනයකින් සාධනය කරන්නට තදමිනාපි ජනාථ යන ආදියෙන් ගාථා තුනක් කිය. ඒවායින් දෙකක් සතරපද ගාථාවෝය. එකක් පද හයකි. ඒවායේ අර්ථය යමක් ද එය මා විසින් න ජවවා වසලො හොති යන ආදියෙන් කියන ලදී. තදමිනාපි ජනාථ යථා මෙදං නිදසසනං එය මේ ආකාරයෙන් ද දනිවූ යම් මේ ප්‍රකාරයකින් යම් මේ සමාන බවකින් මෙය දක්වන ලද්දේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. කවර නිදර්ශනයක් ද යනු වණඩාලපුතො සොපාකො මාතධොගා ඉති විසසුතො

සො යසං පරමං පතො
 මාතධොගයං සුදුලලහං
 ආගඤ්ජං තසසුපට්ඨානං
 බතතියා බ්‍රාහ්මණා බහු

සො දෙවයානමාරුයහ
 විරජං සො මහාපථං
 කාමරාගං විරාජෙඤ්චා
 බ්‍රහ්මලොකුපගො අහු
 න නං ජාති නිවාරෙසී

බ්‍රහ්මලොකුපපතනියා යනුවෙන් කියන ලදී. වණ්ඩාලගේ පුතා වණ්ඩාල පුතක නම් වේ තමන්ගේ කෑම පිණිස මළා වූ බල්ලන් ලැබ පිසයි යයි සොපාක මාතඩග යයි මේ නම් වලින් හඳුන්වනු ලබන.

විසසුනෙතා යනු මෙසේ පහත් වූ ජාතියෙන්ද ජීවිතයෙන් ද නමින් ද ප්‍රකට විය. සො යනු මුල් පදය සමග සම්බන්ධකොට සො මාතඩෙගා යසං පරමං පනෙතා අද්භූත වූ උතුම් වූ ඉතා විශිෂ්ට වූ යසසට කීර්තියට ප්‍රශංසාවට පැමිණියේ ය. යං සුදුලලහං යනු උසස් කුලයෙහි උපන් තැනැත්තා විසින් පවා ලැබීම දුර්ලභ, පහත් කුලයෙහි උපන් තැනැත්තා විසින් එය ලැබීම ඉතාම දුර්ලභය. මෙසේ යසසට පැමිණියාහුට ද ආගඤ්ජං කමමුපට්ඨාවං බතනියා බ්‍රහ්මණා බහු ඒ මාතඩගගේ උපස්ථානය පිණිස ඤක්‍රියයෝද, බමුණෝ ද අන්‍ය වූ බොහෝ වෛශ්‍ය ශුද්‍රාදිහු ද, දඹදිව මිනිස්සු බොහෝ සෙයින් උපස්ථානයට පැමිණියාහුය යන අර්ථයයි.

මෙසේ උපස්ථානයෙන් යුක්ත වූ සො මාතඩෙගා ඒ මාතඩග දුරු වූ කෙලෙස් රජස් ඇත්තේ විරජ නම් වේ. මහත් වූ බුද්ධාදීන් විසින් පිළිපත් හෙයින් මහාපථං යනු වේ. බ්‍රහ්මලෝක සංඛ්‍යාත දිව්‍ය ලෝකයට යවන්නට සමර්ථ බැවින් දිව්‍ය ලෝක යාන සඛඛ්‍යාත වූ අෂ්ට සමාපත්තින්ම පතිපත්තියෙන් නැංග බැවින් අභිරුයහතාය කාමරාගං විරාජෙඤ්චා කාමරාගය දුරුකොට කයෙහි බිදීමෙන් බ්‍රහ්ම ලොකුපගො අහුං බ්‍රහ්මලෝකයට ගියේ විය. ඒ ජාතිය එසේ පහත් වූවත් ඔහුගේ නනං ජාති නිවාරෙසී බ්‍රහ්ම ලොකුපපතනියා බඹලොව ඉපදීම නොවැළැක්විය. බ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපදීමෙන් යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙම අර්ථය මෙසේ දත යුතුය.

අතීතයෙහි ටනාහි මහාපුරුෂයන් වහන්සේ ඒ ඒ උපායයෙන් සත්ථයාට යාපන කරන්නේ පහත් යයි සම්මත සැඩොල් කුලයෙහි උපන්නේ ය. හෙතෙම නමින් මාතඩග නම් වූ අතර රුවින් අයහපත් පෙනුමක් ඇත්තෙක් වී පිටත නගරයෙහි යම්කුටියක වසයි. ඇතුල් නගරයෙහි හික්කාවෙහි හැසිර ජීවිතය පවත්වයි.

ඉක්බිති එක් දිනක් ඒ නගරයෙහි සුරාපාන උත්සවයෙහි සෝෂා කළ කල්හි ධුර්තයෝ යම්සේ තම පිරිවර සමගක්‍රීඩා කරත් ද, අන්‍යවූ ද බ්‍රාහ්මණ මහා සාර ද්‍රවනියක් වසස අවුරුදු පහළොව, දහසය තරම් වූ දිව්‍ය කන්‍යාවක් මෙන් රූපයෙන් දැකුම්කළු වූ ප්‍රසාදය ඇති කරවන (කුමරියන්) සමග තමන්ගේ කුල පරම්පරාවට අනුරූපව ක්‍රීඩා කරන්නෙමි'යි බොහෝ වූ කැවිලි ආදී වූ ක්‍රීඩාවට අවශ්‍ය දේවල් ගැල්වල පටවාගෙන සියලු සුදු ගොනුන්ගෙන් යුක්ත වූ රථයට නැගී මහ පිරිවරින් උයන් බිමට යයි. නමින් දිට්ඨිමංගලිකා නම් වූ ඇය වනාහි අවලස්සන රූපය අමංගලයක් යයි දක්නට නොකැමති වෙයි. ඒ හේතුවෙන් මැයට දිට්ඨිමංගලිකා යයි නමක් ඇතිවිය.

එකල්හි ඒ මාතංග තෙමේ කල් ඇතිවම නැගිට රෙදි කඩමැල්ලක් හැඳ රන් කඩතාලම අතෙහි බැඳ බොජුන් පිණිස නගරයට පිවිසෙයි. මිනිස්සු දැක දුරදීම රන්කඩ තාලම ගයන්නේ ඉක්බිති දිට්ඨිමංගලිකා ඉවත්කරවූ ඉවත්කරවූ යයි ඉදිරියෙහි පහත් ජනයා ඉවත් කරන්නා වූ පුරුෂයන් විසින් එම පහත් ජනයා ගෙනයනු ලබන්නාහු නගර දොරටුව මැද මාතඩග දැක මේ කවරෙක් දැ'යි කීය. මම මාතඩග නම් සැඩොලා යයි කීය. ඇය මෙබන්දෙකු දැක ගියවුන්ට කවර යහපතක්දැයි යානය නැවැත්වීය. මිනිස්සු අපි උයනට ගොස් කැවිලි බොජුන් ආදිය ලබන්නෙමු. ඒ අපට මාතඩග විසින් අලාභයක් කළේ යයි කිපියාහු වණ්ඩාලයා අල්වාගනිවූ යයි යයි මැටි කැට වලින් ගසා මළේ යයි පාදයන්ගෙන් එක පැත්තකට ඇඳ දමා සන්නාහයකින් වසා ගියහ. හෙතෙම සිපිය ලැබ නැගිට මිනිසුන්ගෙන් ඇසුවේය. කිම මහත්වරුනි දොරටුව නම් සියල්ලන්ටම පොදුය. එසේ නැත්නම් බමුණන්ට පමණක්ම කරන ලද්දක් ද? සියල්ලන්ට පොදු යයි ඔවුහු කීහ. මෙසේ සියල්ලන්ටම අයිති දොරටුවෙන් පිවිස සීගාගත් ආහාරයෙන් යැපෙන්නා වූ මටදිට්ඨිමංගලිකාගේ මිනිස්සු මේ අසාධාරණ විපත්තියට පැමිණවූහ'යි

විදියෙන් විදියට ඇවිදින්නේ මිනිසුන්ට කියා බමුණාගේ ගෙයි දොරකඩ දිට්ඨිමංගලිකා නොලැබුණොත් නොනැගිටිමි'යි කියා හොත්තේ ය.

බමුණා ගෙයි දොරකඩ මානාඛග හොත්තේ යයි අසා ඔහුට ඉතා කුඩා මුදලක් හෙවත් තුට්ටුවක් දෙවු. තෙල් ශරීරයෙහි ගා ගව'යි කිය. ඔහු එය ද නොකැමැති වෙයි. මුලින් කී අයුරින්ම දිට්ඨිමංගලිකා නොලැබුණොත් නොනැගිටිමි'යි යනුවෙන්ම කිය. ඉක්බිති බමුණා තුට්ටු දෙකක මුදලක් දෙවු. තුට්ටුවෙන් කැවුම් කව, තුට්ටුවෙන් ශරීරයෙහි තෙල් ගා යව'යි කිය. ඔහු එයද කැමති නෙවෙයි මුලින් කී අයුරින්ම කියයි. බමුණා එය අසා මසුරමක් දෙවු. කහවණු පාදයක් දෙවු. කහවණු භාගයක් දෙවු. කහවණු දෙකක් කහවණු තුනක් යන ලෙස කහවණු සියය දක්වා දෙන ලෙස අණ කළේ ය. ඔහු කැමති නෙවෙයි පෙර පරිදිව කියයි. මෙසේ ඉල්ලමින් සිටියදීම හිරු අවරට ගියේ ය. ඉක්බිති බැමිණිය පාසාදයෙන් බැස තිරවලින් වටකළ පවුර වටකරවා ඔහු වෙත පැමිණ මාතංග පියාණෙනි, දිට්ඨිමංගලිකාගේ වැරැද්දට සමාවෙන්නැ'යි ඉල්ලුවේය. දහසක් ගන්න දෙදහසක් ගන්න තුන් දහසක් ගන්න යනුවෙන් ලක්ෂය දක්වා ගන්නා මෙන් කිය. ඔහු නිහඬව ම හොත්තේම ය. මෙසේ දින හතරක් පහක් ඉක්ම වූ කල්හි බොහෝ වූ ද පඬුරු දී දිට්ඨිමංගලිකා නොලබන්නා වූ ක්ෂත්‍රීය කුමාරාදී හු මාතංගට ඇසෙන තරම් දුරසිට පුරුෂයෝ නම් නොයෙක් අවුරුදු ගණන් විර්ය කොට ප්‍රාර්ථනා කරන අර්ථයට පැමිණෙති. නුඹ නොකළකිරෙව. ඒකාන්තයෙන් දින දෙක තුනකින් දිට්ඨිමංගලිකා ලබන්නේ ය. යනුවෙන් ප්‍රකාශ කරවුහ.

හෙතෙම නිහඬවම හොත්තේ ය. ඉක්බිති සත්වැනි දවසෙහි වටපිටාවේ අසල්වැසියෝ නැගී සිට තෙපි මාතඝීග හෝ නැගිටුවව් එසේ නැතිනම් දිරිය හෝ දෙව්. අප සැවොම නොනසවු යයි කීහ. ඔවුන්ගේ වනාහි මෙබඳු සිරිතක් විය. යමෙකුගේ දොරටුවෙහි මෙසේ හොත් තැනැත්තා මැරෙයි ද, ඔහුගේ ගෙය සමග හාත්පස සත සත බැගින් ගාහවාසීහු සැඩොල්හු වෙන් යයි දෘෂ්ටියක් විය. එහෙයින් දිට්ඨිමංගලිකාව නිල්ලේදී කැබැල්ලක් අන්දවා හැදිවළං ආදිය දී හඩනුලබනී ඔහු සමීපයට පමුණුවා දිරිය කැටුව, නැගිට යව'යි දුන්න. ඇය පසෙක හිඳ නැගිටුව'යි කිය. ඇය ඔහු නැගිටිටුවීය. හෙතෙම හිඳ අපි ඇතුල්නගරයෙහි වසන්නට නොලබමු එව මා පිටත නගරයෙහි යම්

ක්‍රීටයට ගෙන යවයි කිය. ඇය අතින් ගෙන ඔහු එහි ගෙන ගියේ ය. පිටෙහි නංවාගෙන යයි ජාතක භාෂකයෝ කියති. ගෙන ගොස් ඔහුගේ ශරීරය තෙල් ගා උණුදියෙන් නහවා කැඳ පිස දුන්නේ ය. එම බ්‍රාහ්මණ කන්‍යාව මෙතෙම මා නැසුවේය යයි ජාතිසම්භෙදයක් නොකොටම අඩවියකින් පමණ ශක්තිමත්වී මම බොහෝ කලකට වනයට යමි'යි නුඹ නොකළකිරේවා'යි කියා ගෙයි මිනිසුන්ට ද මැයට ප්‍රමාද නොවූ යයි අණකොට ගෙයින් නික්ම තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදිව කසිණ පරිකර්ම කොට දවස් බිහිපයකින් ම අෂ්ට සමාපත්තින් ද පඤ්චාහිඤාටන් ද උපදවා දැන් මම දිට්ඨමංගලිකාට පිහිට වන්නෙමි'යි අහසෙන් අවුත් නහර දොරටුවෙහි බැස දිට්ඨමංගලිකාවගේ සමීපයට (දන්වා) යවීය.

ඇය එය අසා මාගේ ඥාතියා පැවිදිවූයේ, මා දුකින් සිටින බව සිතන කිසිවක් මා දකින්නට පැමිණියේ වන්නේ යයි සිතමින් ගොස් ඔහු දැන පාමුල වැටී තෙපි කවරහෙයින් මා අසරණ කළේ දැ'යි ඇසීය. මහා පුරුෂ තෙමේ දිට්ඨ මංගලිකාවෙහි ඔබ දුකට පත් නොවන්න, සියලු දඹදිවී වැසියන් ලවා ඔබට සත්කාර කරවන්නෙමි'යි කියා අසට ඔබ ගෝෂාකරව මහාබ්‍රහ්මයා මාගේ ස්වාමියා ය. මානංග නොවේ. ගෙනෙම සඳවීමක බිඳගෙන මෙයින් සත්වෙහි දවසෙහි මා සමීපයට එන්නේය'යි යන මෙය ද කිය. "මම ස්වාමීනි, බ්‍රාහ්මණමහාසාර ද්‍රවනියක වී තම පාපකර්මයෙන් මෙම බැගෑපත් බවට පැමිණියේ මෙසේ කියන්නට නොහැකි වෙමි'යි ඇය කිය. මහා පුරුෂතෙමේ තී මානංගගේ තේජස නොදනිති'යි කියා යමිසේ ඇය එය අදහසි ද එසේ නොයෙක් ප්‍රාතිහාර්යයන් දක්වා එසේම ඇයට අණවා තම වාසස්ථානයට ගියේ ය. ඇය එසේ කළේ ය.

මිනිස්සු දොස් කියති. සිනාසෙහි කෙසේ නම් මැය තම පාප කර්මයෙන් සැබොද්ඛ බවට පැමිණියා නැවත මහා බ්‍රහ්මයාට අයිතිවන්නේ ද? ඇය උස් වූ සිතැත්තේ ම දවසක් දවසක් පාසා සෝෂා කරන්නී නගරයෙහි ඇවිදීය. මෙයින් සය වැනි දවසෙහි මෙයින් පස්වෙනි දවසෙහි මෙයින් සතරවෙනි දවසෙහි මෙයින් තුන්වෙනි දවසෙහි හෙට අද එන්නේයයි කිය. මිනිස්සු ඇයගේ විශ්වාසභාවය දැන කවදා හේ මෙසේ වන්නේයයි තමන්ගේ ගෘහද්වාරයන්හි මණ්ඩපයක් කරවා පැත් ගන්නාතැන් සකස් කොට වැඩිවියට පත් දැරියන් සරහා මහා බ්‍රහ්මයා

පැමිණි කල්හි කන්‍යාවන්ට දෙමු'යි අහස බලන්නාහු හුන්නාහුය. ඉක්බිති මහාපුරුෂ තෙමේ පසළොස්වක දිනයෙහි අහස්තලයට නැංගේ සඳෙහි සඳ විමන පලා බලා සිටින්නා වූ ජනයාට පෙනෙන ලෙස මහා බ්‍රහ්ම රූපයෙන් නික්මුණේ ය. ජනයා වැනියන් දෙදෙනෙක් ඇති වූවා යයි සිතූහ.

ඉන් පුස අනුකූමයෙන් එනඅයුරු දැක දිට්ඨමංගලිකා ඇස්තක් කීය. මහාබ්‍රහ්මයාම මේ දිට්ඨමංගලිකා දමනය කරන්නට මුලදී මාතංග වේශයෙන් ආවේ යයි විශ්වාසයට පැමිණියේ ය. හෙතෙම මහජනයා විසින් දකිනු ලබන්නේ දිට්ඨමංගලිකා වන හැනම බැස්සෝ ය. ඇය ද එකල්හි සෘතු විය. ඔහු ඇයගේ නාභිය ඇගිලි අගින් පිරිමැද්දේ ය. ඒ ස්පර්ශයෙන් ගැබක් පිහිටියේය. ඉක්බිති ඇයට ඔබට ගැබක් පිහිටියේ ය. පුතෙකු උපන්නල්හි ඔහු හේතුකොට ගෙන ජීවත්වෙව'යි ගොස් මහජනයා බලාසිටිද්දීම නැවත සඳවිමනට පිවිසියේ ය.

බමුණෝ මහා බ්‍රහ්මයාගෙන් අපට දිට්ඨමංගලිකා ප්‍රජාපති මාතාවක් වූවාය' ය කියා සත්කාර කරනු කැමති මිනිස්සු ඒ ඒ තැනින් එති. මිනිසුන් එකිනෙකාට ගැටීමෙන් නගරද්වාරයෝ ඉඩ නැත්තාහු වූහ. ඔවුහු දිට්ඨමංගලිකා රන් රැසක තබා නහවා සරසා රථයකට නංවා මහත් වූ සත්කාරයෙන් නගරය ප්‍රදක්ෂිණා කරවා නගරය මැද මණ්ඩපයක් කොට එහි ඇය මහා බ්‍රහ්මගේ ප්‍රජාපති යයි දිව්‍යස්ථානයෙහි තමා වාසය කරවති යමිතාක් ඇයගේ ප්‍රතිරූපය වසන තැනක් කරම් ද ඒ තාක් මෙහිම වාසය කෙරේවා'යි කීහ. ඇය මණ්ඩපයෙහි පුතෙකු වැදුවාය. පිරිසිදු දවසක පුතා සමගඇය හිසේ සිට නහවා මණ්ඩපයෙහි උපන්නෙයින් දරුවාට මණ්ඩපප කුමාරයා යයි නම් කළහ. එතැන් පටන් බමුණෝ ඔහු මහාබ්‍රහ්මයාගේ පුතා යයි පිරිවරා හැසිරෙති. ඉන්පසු නොයෙක් සිය දහස් ගණනක් පුද පඬුරු එයි. ඒ බමුණෝ කුමාරයාට රැකවරණ යෙදවූහ. පැමිණියාහු කුඩා කුමාරයා දකින්නට නොලබති. කුමාරයා පිළිවෙලින් වැඩීමට පත්ව දන් දෙන්නට පටන් ගත්තේ ය. දුකින් පීඩිත වූ දුගී දිළින්දන් ආදීන්ට නොදී බමුණන්ටම දෙයි. මහා පුරුෂ තෙමේ කිම මගේ පුතා දන් දෙයි ද නොදෙයිදැ'යි සිහිකොට බමුණන්ටම පමණක් දන්දෙනු දැක යම්සේ සියල්ලන්ටම දෙයි ද එසේ කරන්නෙමි'යි සිවුර පොරවා පාත්‍රය ගෙන අහසින් අවුත් පුතාගේ ගෙයි

දොරකඩ සිටියේ ය. කුමාරයා ඔහු දැක මෙබඳු විරූප වූ සැබොලෙකු කොහි සිට පැමිණියේ ද? වසලයෙක් පැමිණියේ යයි කෝපයට පත්වූයේ මේ ගාථාව කිය. "කොහි සිට ඒකාන්තයෙන් එහි ද? මහලු වූ පාංසුපිසාවකයෙකු වැනි නුඹ වැළැක්විය යුත්තෙක් වෙති. බොල බෙල්ලෙහි රෙදි ද්‍රව්‍යයන් මුදා ඇති නුඹ කවරෙක් ද? දැක්කොවට නුසුදුස්සෙක් වෙයි"

බමුණෝ ගනිවු ගනිවු යයි ඔහු අල්වාගෙන තලා අසාධාරණ වූ විපත්තියට පැමිණවූහ. හෙතෙම අහසින් ගොස් පිටත නගරයෙහි එළඹ සිටියේ ය. දෙවියෝ කිපී කුමාරයා බෙල්ලෙන් ගෙන පා උඩට ද හිස යටට ද තැබූහ. හෙතෙම ඇස්වලින් වැගිරෙන කදුලු ද කටින් කෙල ද ගලමින සුරු සුරු යනුවෙන් ප්‍රශ්වාස කරන්නේ දුක් විඳුවයි. දිවියමංගලිකා එය අසා කිසිවෙක් පැමිණ ඇත්දැයි ඇසුවාය. එසේ ය. පැවිද්දෙක් පැමිණියෝ යයි කීය. කොහි ගියේදැයි ඇසීය. මෙසේ ගියේය'යි කීය. ඇය එහි ගොස් ස්වාමීන, තමාගේ දාසයාට සමාවනු මැනවැයි ඉල්ලන්නී ඔහුගේ පාමුල භූමියෙහි හොත්තීය. එසමයෙහි මහා පුරුෂ තෙමේ පිටුපිණිස හැසිර කැඳ ලැබ එය බොමින් එහි හුන්වේ වෙයි. හෙතෙම ඉතිරි කැඳ ටිකක් දිවියමංගලිකාට දුන්නේ ය. යව මෙම කැඳ දිය සැලියක දමා කලතා යමෙකුට භූත විකාර ඇත්නම් ඔවුනගේ ඇස්, මුව, කන්, නාසා බිලයන්හි ඉසව ගර්භයට ද ඉසව. මෙසේ කිරීමෙන් එම භූත විකාර රහිත වූවෝ වන්නාහ. යනුවෙන් ඇය එසේ කළාය. එයින් කුමාරයාගේ ප්‍රකෘති ගර්භය ඇති වූ කල්හි දරුව එන්න, පණ්ඩිතයන් වහන්සේ සමාකරවාගන්නෙමු'යි පුතා ද බමුණන් ද ඔහුගේ පාමුල මුහුණ යටිකුරු කොට හොවා ඤාමා කරවීය. හෙතෙම සියලු ජනයාට දන්දිය යුතුයි යනුවෙන් ඔවුන්ට ධර්ම කථාවක් කොට තම වාසස්ථානයටම ගොස් සිතීය.

ස්ත්‍රීන් අතුරෙහි ප්‍රසිද්ධ වූ දිවියමංගලිකා දමනය කරන ලද්දීය. පුරුෂයන් අතර ප්‍රකට වූ මණ්ඩප්ප කුමාරයා දැන් වනාහි දමනය කළ යුත්තේ ය යනුවෙනි. ඉන්පසු බන්ධුමතී නගරය අසල බන්ධුමතී නදීතිරයෙහි වසන ජාතිමත් වූ නාපසයා දිටීය. හෙතෙම මම, ජාතියෙන් උසස් යයි අන්‍යයන් විසින් පරිභෝග කළ ජලය පරිභෝග නොකරමි'යි නදියේ ඉහළ කොටසෙහි වසයි. මහා පුරුෂ තෙමේ එහි ඉහළ කොටසෙහි

වාසය කොට ඔහුගේ ජලය පරිභෝග කරන වෙලාවෙහි දැහැට්ටක් යා ජලයට විසි කළේ ය. තාපසයා එය ජලය මත පාවෙනු ලබනු දැක මෙය කවුරුන් විසින් දමන ලද්දේදැයි දියපහරෙහි ඉහළට ගොස් මහාපුරුෂයා දැක මෙහි කවරෙක්දැයි කීය. "ගුරුතුමනි මාතඩග නම් සැඩොලා යයි කීය. සැඩොල ඉවත් වෙම ගගෙහි ඉහළ කොටසෙහි නොවසව යනුවෙනි. මහාපුරුෂයා යහපත් ගුරුතුමනි, යනුවෙන් කියා ගගෙහි පහළ කොටසෙහි වසයි. ගගෙහි ඉහළට පාවෙන්නා වූ දැහැට් දඩු ආදිය තවුසාගේ සමීපයට එකි. තවුසා නැවත ගොස් එක්කාලය ඉවත් වෙම. ගගෙහි පහළ කොටසෙහි නොවසව ගගෙහි උඩ කොටසෙහි ම වසවයි කීය. මහාපුරුෂ තෙමේ හොඳයි ගුරුතුමනි යයි කියා එසේ කළේ ය.

නැවත ද එසේම විය. තාපසයා නැවත ද, එසේම කරයි යයි කිපියේ මහා පුරුෂයාට හිරු උදාවන කල්හි ඔබගේ හිස සත් කඩකට පැල්වැයි සාප කළේ ය. මහා පුරුෂයා ද හොඳයි ගුරුතුමනි, මට වනාහි සූර්යයාට නැගෙන්නට නොදෙමීයි කියා සූර්යයාගේ නැගීම වැළැක්විය. එහෙයින් රාත්‍රිය නොනික්මෙයි. අධිකාරය හට ගත්තේ යයි බියපත් වූ බන්ධුමනි වාසිහු තවුසාගේ සමීපයට ගොස් ගුරුතුමනි, අපගේ අපගේ කිසියම් අයහපත් බවක් ඇත්දැයි ඇසූහ. ඔවුහු වනාහි ඔහු රහත්යයි සිතති. හෙතෙම ඔවුන්ට සියල්ල කීවේය. ඔවුහු මහාපුරුෂයා වෙත එළඹ ස්වාමීනි සූර්යයා මුදවන මැනවැයි ඉල්ලූහ. මහා පුරුෂ තෙමේ ඉදින් තොපගේ රහතුන් වහන්සේ අවුත් මා කමා කරවන්නේ නම් මුදමීයි කීය. මිනිස්සු ගොස් තාපසයාට කීහ. එන්න ස්වාමීනි, මාතංග පණ්ඩිතයන් වහන්සේ කමා කරවනු මැනවි.

තොපගේ කලහකිරීමේ හේතුව අපි නොඅසමුයි කීහ. හෙතෙම මම සැඩොලා සමා නොකරමීයි කීය. මිනිස්සු ඔබ අප නසතියි කීය. මිනිස්සු ඔබ අප නසතියි අත්පාවලින් අල්ලාගෙන මහා පුරුෂයා ලඟට ගෙන ගියහ. මහා පුරුෂයා මාගේ පාමුල කුසින් වැටී සමාකරවන කල්හි සමාව දෙමීයි කීය. මිනිස්සු එසේ කරවයි කීය. මිනිස්සු ඔබ කැමැත්තෙන් නොවදින්නෙහියි අත්පා රැවුල බෙල්ල ආදියෙන් අල්වාගෙන මහාපුරුෂයාගේ පාමුල වැතිරවූහ. හෙතෙම මම මොහුට සමාකරමීයි කීය. එසේ වුවත් මොහුටම අනුකම්පාවෙන් සූර්යයා නොමුදමීයි කීය. සූර්යයා උදාවන කල්හි මොහුගේ හිස හත්කඩකට පැලෙන්නේය යයි

කීය. මිනිස්සු ස්වාමීනි දැන් කුමක් කළයුතුදැයි ඇසුන. මහාපුරුෂ තෙමේ එසේ නම් මොහු ගෙල පමණ ජලයෙහි සිටුවා මැටි පිඩකින් මොහුගේ හිස වසවු. හිරු රැස් වැදීමෙන් මැටි පිඩ සත් කඩකට පැලෙන්තේ ය. එය පැලුනු කල්හි මෙතෙම අන් තැනකට යේවායි කීය. ඔවුහු තාපසයාගේ අත්පා ආදියෙන් අල්වාගෙන එසේ කළහ. මැටිපිඩ සත්කඩකට පැලී ජලයෙහි වැටුණු කල්හි තාපසයා බියපත්ව පලා ගියේය. මිනිස්සු එය දැක පින්වතුනි ශ්‍රමණයාගේ ආනුභාවය බලවු යයි කීහ. දැහැටි දඩු දැමීම ආදිය කොට සියල්ල විස්තර කොට මෙබඳු ශ්‍රමණයෙකු නැතැයි ඔහුකෙරෙහි පැහැදුනහ. එතැන්පටන් ක්‍රිස්තියා බ්‍රාහ්මණාදීහු ද ගහි පැවිදි අය ද මාතඩග පණ්ඩිතයාට උපස්ථාන කිරීමට ගියහ. හෙතෙම ආයුෂ ඇති තෙක් සිට කයෙහි බිදීමෙන් පසු බඹලොව උපන්නේ ය. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ. තදමිතා විජානාථ යනුවෙන් ආරම්භ වන හා බ්‍රහ්මලොකුපපතනියා යනුවෙන් නිමවන ගාථාව කීහ. මෙසේ න ජවවා වසලො හොති කම්මනා වසලො හොති යනුවෙන් සාධනය කොට දැන් න ජවවා හොති බ්‍රාහ්මණොකම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණො යනුවෙන් මෙසේ සාධනය කරන්නට අජක්ඛායක කුලෙ ජාතාදුගභවවා ගරභායවා යනුවෙන් කීය. එහි අජක්ඛායක කුලෙ ජාතා යනු මන්ත්‍ර ඉගෙන ගන්නා බමුණු කුලයෙහි අපන් යනුයි. අජක්ඛායකා කුලෙ ජාතා යනුවෙන් ද පාඨයකි.

මන්ත්‍රයන් ඉගෙන ගන්නා වූ පහත් නොවූ බමුණු කුලයෙහි උපන් යන අර්ථයයි. මන්ත්‍රයෝ මොවුන්ගේ නෑයෝ යයි. මනනබ්‍රධවා යනු වේ. වෙදබ්‍රහ්ම වේදය නෑ කොට ඇත්තේ යනුයි. වේදය පිළිසරණ කොට ඇත්තාහු යනුවෙන් ද කියන ලද්දේ වෙයි. තෙව පාපෙසු කමෙසු අභිණහමුපදිසසරෙ යනු ඔවුහු මෙබඳු කුලයෙහි අපන්නාහු මන්ත්‍ර බ්‍රහ්මන් හා සමාන වූවාහු ද ඉදින් පරපණනෑසීම් ආදී වූ පාප කර්මයන්හි යෙදෙනු නැවත නැවත පෙනෙත්. ඉක්බිති දිට්ඨව ධම්මා ගාරයහා සමපරායෙ ව දුගගති ඔවුහු මෙසේ පෙනෙනු ලබන්නාහු වේ ආත්මභාවයෙහි දීම මච්චියන් විසිනුදු මොවුහු අපගේ පුත්‍රයෝ නොවෙති. දුෂ්ටව උපන් මොවුහු කුලයට අගුරුවූවාහු මොවුහු තෙරපාද වූ යනුවෙති. බමුණන් කෙරෙහි ද, මොවුහු ගෘහපතිකයෝ ය. මොවුහු බමුණෝ නොවෙති. ඔවුන්ට ශ්‍රද්ධාසපද බත්පැලී ආදියෙහි පිවිසීමට නොදෙවු. මොවුන් සමගකතා නොකරවු මොවුහු අන්‍ය වූ මිනිසුන් සමඟද පව් කරන්නාහුය මොවුහු බමුණෝ නොවෙතියි යනුවෙන් මෙසේ ගැරහිය යුත්තෝ වෙති.

මෙලොව වශයෙන් ද ඔවුන්ගේ දුගතියම වේ. නරකාදී වෙනස්කම් ඇති දුගතිය මොවුන්ට පරලොවදී වෙයි යන අර්ථයයි. සමපරායොව යනුවෙන් ද පාඨයකි. පරලොව මොවුන්ට දුකෙහි ස්වභාවය දුප්පති නම් වේ. දුකට පැමිණීම වෙයි යන අර්ථයයි. න තෙ ජාති යනු ඇය එසේ උත්කාෂ්ට වුවත්, ඔබ යම් ජාතියක් සාරවශයෙන් අවබෝධ කළෙහිද, ඒ බමුණන් පාපකර්මයන්හි නිතර දක්නා ලැබෙන කල්හි. සමපරායෙ ව දුගතී යනු මෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් දුගතවවා වා දුග්ගතියට හෝ මොලොවදීම ගැරහිය යුතුය යන මෙහි කියන ලද ආකාරයෙන් ගරහායවා න නිවාරෙති ගැරහීම් නො නොවළක්වයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වේදය ඉගෙනගන්නා කුලයෙහි උපන් බමුණන්ගේ ද ගැරහිය යුතු ආදී ධර්ම වශයෙන් මොලොවදීම පැහැදිලි බව දක්වන්නේ දුගතියට යාමෙන් ද පරලොව දී බමුණුජාතියේ අභාවය ද දක්වන්නේ න ජවවා හොති බ්‍රාහ්මණො - කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණො යනුවෙන් මෙසේ ද අර්ථය සාදා, දැන් දෙපාකාර වූ ඒ අර්ථය නිගමනය කරන්නේ කිය. මෙසේ බමුණ "ඉපදීමෙන් වසලයෙකු නොවේ. ඉපදීමෙන් බමුණෙකු ද නොවේ. ක්‍රියාවෙන් ම වසලයෙකු වෙයි. ක්‍රියාවෙන් ම බමුණෙකු වෙයි" යනුවෙනි.

සෙස්ස කසී භාරද්වාජ සූත්‍රයෙහි කියනු ලබන ආකාරයෙන්මය. විශේෂයෙන් මෙහි නකකුප්ප්තං වා - නිකකුප්ප්තං වා යනා ආදීන්ගේ මෙසේ යෙදීම දත යුතුයි. යම්සේ කිසිවෙකු යටිකුරු කරන ලද්දක් අඩුකුරු කරන්නේ ද එසේ මා කර්මය ඉවත හැරවූ මුහුණු ඇති ජාති වාදයෙහි වැටුනෙමි. ඉපදීමෙන් බමුණ වසල බව වෙයි යන දිට්ඨියෙන් නගා සිටුවීමෙන්, යම්සේ වසා තබන ලද්දක් විවෘත කරන්නේ ද මෙසේ ජාතිවාදයෙන් වැසුනු කර්මවාදය විවෘත කිරීමෙන යම්සේ මං මුළු වූවෙකුට පාර කියන්නේ ද මෙසේ බ්‍රාහ්මණ වසල භාවයාගේ නොබිදුනු සෘජු මාර්ගය කීමෙන් යම්සේ අදුරෙහි තෙල් පහනක් දරන්නේ ද, මෙසේ මාතංග ආදීන් කෙරෙහි දැකීම පහනක් දැරීමෙන් මම හවන් ගෞතමයන් වහනසේ විසින් මේ ක්‍රමයනගේන් ප්‍රකාශ කරන ලද බැවින් අනෙක පරිසායෙන ධමමො පකාසිනො යනුවෙන් කියන ලදී.

අග්තික භාරද්වාජ (වසල)
සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

කසි භාරද්වාජ සූත්‍රය

ඉන් අනතුරුව මෙහි ඇතුළත් කසිභාරද්වාජ සූත්‍රයේ අර්ථ වර්ණනාව මෙසේ ය.

ඒවං මෙසුතං යනුවෙන් ආරම්භ වන්නේ කසිභාරද්වාජ සූත්‍රයයි. එහි උප්පත්තිය කවරිද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මගධයෙහි දක්ෂිණාගිරියෙහි ඒකනාල නම් ධ්‍රැව්මණ ශ්‍රාමයෙහි වැඩවාසය කරන සේක් පෙරබත් කිස හා පසුබත් කිස යන මේ බුද්ධ කෘත්‍යයන් දෙකෙන් පෙරබත් කිස නිමවා පසුබත් කිස අවසානයෙහි බුදු ඇසින් ලොව බලා වදාරන සේක් කසිභාරද්වාජ බමුණා රහත් බව ලැබීමට හේතු සම්පත් ඇති බව දැක එහි මා ගිය කල්හි (කසි භාරද්වාජ බමුණා සමග) කථාවක් ඇති වන්නේ ය. එම කථාව අවසානයෙහි ධර්ම දේශනාවක් අසා මෙම බමුණා පැවිදිව රහත් බවට පැමිණෙන්නේ ය යයි දැන එහි ගොස් කථාවක් උපදවා මේ සූත්‍රය වදාළහ.

එහි කියැවෙන බුදුවරුන්ගේ පෙරබත් කිස කෙසේද? පසුබත් කිස කෙසේදැයි කියනු ලැබේ. භාග්‍යවත් වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ උදෑසනම නැගිට උපස්ථායකයනට අනුග්‍රහය පිණිස, ශරීරයාගේ පහසුව පිණිස ද මුහුණ සේදීම් ආදී සිරුරු පිරිකම්කොට පිටු පිණිස හැසිරෙන වේලාව යම්හාක් ද ඒකාක් විවේකාසනයෙහි කල්ගෙවා පිටු පිණිස හැසිරෙන වේලාවෙහි හැඳ කායබන්ධනය බැඳ සිටුර පොරවා පාත්‍රය ගෙන ඇතැම්විට හික්කු සංඝයා පිරිවරන ලද්දාහු, ගමට හෝ නියමගමට හෝ පිවිසෙහි, කිසිකලෙක සාමාන්‍ය විදිහට ද කිසිකලෙක නොයෙක් ප්‍රාතිහාර්යයන් පවත්වමින් ද වඩිති. ඒ කසේද යත් පිටුපිණිස පිවිසෙන්නා වූ ලෝකනාථයන් වහන්සේගේ ඉදිරියෙන් ඉදිරියෙන් ගොස් මොළොක් වූ වාතයෝ පොළොව පිරිසිදු කෙරෙහි. වැහිවලාකුළු දිය බිදු මුදන්නාහු මගෙහි දුවලි දුරුකොට හිසට උඩින් වියනක් වයෙන් සිටිති. අනෙක් වාතයෝ මල්ගෙන මගෙහි විසුරුවති. උස් වූ බිම් පෙදෙස් පහත් කෙරෙහි. පහත් වූ බිම් පෙදෙස් උස් කරති. පාතබන වේලාවෙහි සම වූ ම භූමිය වෙයි. සුව පහස ඇති තෙළුම්මල්හු පාදයන් පිළිගනිති. ඉන්ද්‍රබිලයාගේ ඇතුළත දකුණු පාදය තැබූ මාත්‍රයෙහි ශරීරයෙන් ඡට්චර්ණ රශ්මිහු නික්මී ප්‍රාසාද කුටාගාර ආදිය රන්දියර හිරියල් මෙන් කරන්නාහු එහෙ

මෙහේ විවිධාකාරයෙන් දුවති. ඇත් අශ්ව කුරුළු ආදීහු තම තමන්ගේ ස්ථානයන්හි සිටියාහුම මිහිරි ආකාරයෙන් ශබ්ද කරති. බෙරවිණා ආදී තුර්ය භාණ්ඩයෝ ද මිනිසුන්ගේ කයෙහි පැළඳු ආහරණ ආදීහු ද එසේම ශබ්ද කරති. එම සංඥාවෙන් අද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහි වඩුපිණිස පිවිසියාහු යයි මිනිස්සු දනිති. ඔවුහු මනාසේ හැදගෙන මනාසේ පොරවාගෙන සුවඳ මල් ආදිය ගෙන ගෙයින් නික්මී ඇතුල් වීදියට වැද භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සුවඳ මල් ආදියෙන් පුදා වැද ස්වාමීනී අපට හිඤ්ඤා දහනමක් ලබා දෙන්න, අපට විසි තමක් ලබා දෙන්න, අපට සිය නමක් ලබා දෙන්න යයි ඉල්ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ද පාත්‍රය ගෙන ආසනයක් පනවා සකස් කොට පිණිසවතයෙන් පූජා කරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කරන ලද බත් කිස ඇත්තේ ඔවුන්ගේ සන්තානයන් බලා එසේ ධර්මය දේශනා කරති. එසේ යමහරු සරණාගමනයෙහි පිහිටත් සමහරු පඤ්චයිලයෙහි ද ඇතුම්හු සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, එලයන්ට ද පැමිණෙති. තවත් අය අතරින් සමහරෙක් පැවිදිව අග්‍රඵලය වූ රහත් බවට පැමිණෙති. මෙසේ ඒ ඒ අයුරින් ජනයාට අනුග්‍රහකොට ආසනයෙන් නැගිට විහාරයට වඩිති. එහි වෘතාකාර මඵවෙහි පනවන ලද උතුම් බුද්ධාසනයෙහි හිදිති. හිඤ්ඤාගේ බත් කිස ඉදිරියට පවත්වනු ලැබීමෙන් අනතුරුව හිඤ්ඤාගේ බත්කිස අවසානයෙහි උපස්ථායකයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඒ බව දන්වයි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගන්ධකුටියට පිවිසෙති. මෙය වනාහි පෙරබත් කිසයි. යමක් මෙහි නොකියන ලදද එය බ්‍රහ්මායු සුත්‍රයෙහි කී නයින් දත යුතුයි.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ කරන ලද පෙරබත් කිස ඇත්තේ ගදකිළියෙහි (උපස්ථානයෙහි) අසුනෙහි හිඳ පා සෝදා පා පුටුවෙහි තබා හිඤ්ඤා සංඝයාට අවවාද කරති. "මහණෙනි අප්‍රමාදීව කටයුතු කරවී. ලෝකයෙහි බුදුවරයෙකුගේ උපත දුර්ලභය. මිනිසත් බව ලැබීමද දුර්ලභය, ඤාණ සම්පත්තිය ද දුර්ලභය, පැවිද්ද දුර්ලභය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය දුර්ලභය යනුයි. ඉන්පසු හිඤ්ඤා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද කර්මස්ථාන විමසති. ඉක්බිති භාග්‍යවත්හු හිඤ්ඤාට ඔවුන්ගේ වරියා වශයෙන් කර්මස්ථාන දෙති. ඔවුහු කමටහත් ඉගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැද තම තමන් වසන ස්ථානයන්ට යති. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් ආරණ්‍යයට ද ඇතමෙක් රුක්මුලට ද ඇතමෙක් පර්වතාදිත්ට ද අන්‍ය වූ ඇතමෙක් වාතුම්මභාරාජිකය, නාවතිසංඝය, යාමය, තුසිතය, නිර්මාණ රකිය,

පරනිර්මිත වසවර්ති භවන ආදියට ද යනි. ඉන්පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගදකිළියට පිවිස ඉදින් කැමති නම් දකුණු ඈලයෙන් සිහිනුවණින් යුතුව මොහොතක් සිංහ සෙය්‍යාවෙන් කල් ගෙවයි. ඉක්බිති සංසිද මු කය ඇත්තේ එයින් නැගිට දෙවෙනි (වතාවට) කොටසෙහි ලෝකය බලති. තෙවැනිව ඒ ගම හෝ නියමිගම හෝ ඇසුරු කොට වාසය කරති. එහි ජනයා පෙරයම දන් දී පසුයම හොඳින් හැඳ පෙරවා සුවඳ මල් ආදිය ගෙන විහාරයෙහි එක්රැස් වෙයි. ඉක්බිති බුදු රඳහු පැමිණි පිරිසට සුදුසු වූ ප්‍රාතිහාර්යයෙන් ගොස් දම්සභාවෙහි පනවන ලද අනුම් බුද්ධාසනයෙහි වැඩහිඳ කාලය හා ප්‍රමාණය දැන ධර්ම දේශනා කරති. ඉක්බිති කල් දැන පිරිස උත්සාහවත් කරවයි.

ඉන් පසුව ඉදින් ශරීරයට පැන් පහසුව කැමැත්තේ නම් ඉක්බිති බුද්ධාසනයෙන් නැගිට උපස්ථායකයා විසින් පැන් පිළියෙළ කරන තැනට ගොස් උපස්ථායකයාගේ අතින් ජලසාටකය ගෙන නාන කොටුවට පිවිසෙති. උපස්ථායකයා ද බුද්ධාසනය ගෙනවුත් ගදකිළි පිරිවෙනෙහි පනවයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රී ශරීරය නභවා (රහු) වර්ණවත් දෙපට සිවුර හැඳ කාය බන්ධනය බැඳ උතුරුසළුව පොරවා එහි අවුත් හිඳිති. එකම මොහොතක් නැවත විවේක ගනිති. ඉක්බිති හික්කුහු ඒ ඒ තැනින් අවුත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ උපස්ථානයට යති. එහි ඇතමෙක් ප්‍රශ්න අසති. ඇතමෙක් කර්මස්ථාන ගනිති. ඇතමෙක් ධර්මශ්‍රවණය සඳහා ඉල්ලා සිටිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ අදහස සපුරමින් ප්‍රථමයාමය කල්ගෙවති. මෑදියම සියලු දසදහස් ලෝකධාතුන්හි දෙවියෝ අවකාශය ලබන්නාහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ ප්‍රශ්න අසති. එසේ රැස් වූවන් අනුව යටත් පිරිසෙයින් අකුරු හතරකින්වත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දෙවියන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳන්නාහු මැදියම ගෙවති. ඉන් පසු පැසුළුයම් කොටස් හතරක් කොට එක් කොටසක් සක්මන අධිෂ්ඨාන කරති. දෙවැනි කොටස ගද කිළියට පිවිස දකුණුඈලයෙන් සිහිනුවණින් යුතුව සිංහ සෙය්‍යාවෙන් කල් ගෙවති. තෙවෙනි කොටස එළ සමාපත්තියෙන් කල් ගෙවති. සතරවැනි කොටස මහාකරුණා සමාපත්තියට පිවිස බුදු ඇසින් අල්පරජස්ක, මහා රජස්කාදී සත්වයන් දැකීම පිණිස, ලොව බලා වදාරති. මේ පසුබත් කියයි.

මෙසේ මේ පසුබත් කියේ ලොව බැලීම් සංඛ්‍යාත සිව්වන කොටස අවසාන බුදුන් දහම් හා සඟුන් කෙරෙහි ද දාන, ශීල, උපෝසථ කර්මාදියෙහි ද නොකරන ලද අධිකාර ඇත්තේ ද කරන ලද අධිකාර ඇත්තේ ද උපනිශ්‍රය සම්පත් නොමැති හා උපනිශ්‍රය සම්පත් ඇති සත්වයන් බලන්නට බුදු ඇසින් ලොව බලා වදාරන්නේ කසිභාරද්වාජ බමුණා රහත් බවට උපනිශ්‍රය සම්පත් ඇතිබව දැක මා ගිය කල්හි කරාවක් පවතින්නේය. එම කතාව අවසන ධර්ම දේශනාව අසා මේ බමුණා පැවිදිව රහත් බවට පැමිණෙන්නේ යයි දැන එහි ගොය් කරාවක් උපදවා මෙම සූත්‍රය දේශනා කළහ.

එවං මෙසුතං යනාදිය අයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන් විසින් ප්‍රථම සංගායනා කාලයෙහි ධර්ම සංගායනාව කරන්නා වූ අයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙරුන් විසින් විමසීමෙන් පන්සියයක් රහතන් වහන්සේලාට කියන ලදී.

අහං බො සමණ කසාමී ච වපාමීච යනු හවත් ගෞතමයන් වහන්ස මම වනාහි සී සෑමද වැපිරීම ද කරමි යනු කසිභාරද්වාජ විසින් කියන ලදී.

අහමපි බො බ්‍රාහමණ කසාමී ච මම ද බමුණ සීසෑම කරමි යන ආදිය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කියන ලදී. ඒ මේ සියල්ල ම එකට එක්කොට කසිභාරද්වාජ සූත්‍රය යයි කියයි.

එවං යනු එහි අංකාර අර්ථයෙන් 'එවං' ශබ්දයෙන් මේ අර්ථය දැක්වෙයි. නොයෙක් ක්‍රමයන්හි දක්ෂ නොයෙක් අදහස් හටගත් අර්ථ ව්‍යාඤ්ජනයෙන් යුත් නොයෙක් පෙළහර ඇති ධර්ම අර්ථ දේශනා සත්‍ය අවබෝධයෙහි ගැඹුරු, සියලු සත්වයන්ට ඒ ඒ භාෂාවෙන් මෙන් කන්වලට ඇසෙන ඒ බුදුන්ගේ වචනය හැම අතින් ම දැන ගන්නට කවරෙක් සමර්ථද, ඉක්බිති එවමෙමසුතං මා විසින් මෙසේ අසන ලදී. යනු මා විසින් ද එක් ආකාරයකින් අසන ලද්දේය යනුයි. නිදර්ශනාර්ථයෙන් මම තෙමේ ම අවබෝධකර ගත්තේ නොවෙමි. මා විසින් මෙය සාක්ෂාත් නොකරන ලදී යනුවෙන් තමා මුදාහරින්නේ එවං මෙ සුතං -(මා විසින් මෙසේ අසන ලදී) මා විසින් මෙසේ අසන ලද්දේ යයි දැන් කිව යුතුයි.

යනුවෙන් සියලු පුත්‍රය දක්වයි. අවධාරණාර්ථයෙන් "මහණෙනි මාගේ බොහෝ ඇඳු පිරු තැන් ඇති හිඤ්ඤන් අතුරින් යහපත් පැවතුම් ඇත්තන් අතුරෙන්, ස්මෘති ඇති අය අතුරෙන්, උත්සාහවන්තයින් අතුරෙන්, උපස්ථාන කරන්නන් අතුරෙන් යම් මේ ආනන්ද ස්ථවිර තෙම අග්‍රයයි කීහ. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ප්‍රසංසා කරන ලද සවභාවයට අනුරූපව තම ධාරණ ශක්තිය දක්වන්නේ සත්වයන්ගේ ඇසීමට කැමති බව උපදවයි. මා විසින් මෙසේ අසන ලදී යන එය ද අර්ථ වශයෙන් හෝ අකුරු වශයෙන් නො අඩුව නොවැඩිව එපරිද්දෙන් ම දහ යුතුයි. අන් පරිද්දකින් නොවේ.

මෙ සුභං යන මෙහි මෙ යනු මයා (මා විසින්) යන ශබ්දාර්ථයයි. සුභ යන ශබ්දය සොතවිඤ්ඤාණ අර්ථය ඇත්තේ ය. එහෙයින් එබ මෙපුතං යනු මෙසේ මා විසින් විඤ්ඤාණය පෙරටු කොටගෙන විඤ්ඤාණ විවිදෙහි උපධාරණය කරන ලද්දේය'යි කියන ලද්දේ වෙයි. එකං සමයං යනු එක්කාලයක යනුයි. හගවා යනු භාග්‍ය වා - භාග්‍ය ඇත්තේ ය. හත්ගවා සියලු කෙලෙස් බිඳින ලදී. හත්තවා යනු වැමැරු සසරගමන ඇති නො උතුරු මිනිස්දම් සේවනය කළ යනුවෙන් කියන ලද්දේ වෙයි.

මගධෙසු විහරති යනු මගධා නම් ජනපදයෙහි රාජකුමාරයන්ට වාසස්ථාන වූ එකම ජනපදයක් ව්‍යවහාරික වශයෙන් මගධාය යයි කියයි. ඒ මගධ ජනපදයෙහි යම් භෙයකින් කිසියම් චේතිය රජකෙනෙක් වනාහි බොරු කියා භූමියට පිවිසෙන්නේ වලට නොපිවිසේවා'යි කියන ලද්දේ යම් භෙයකින් හෝ රජුන්ගේ මාර්ගය කෙළවර ඒ භූමිය සාරන්නා වූ පුරුෂයෝ වලක් නොකරවී යයි කියන ලද්දානු ද එහෙයින් මගධ නම් වේ. මේ ආදී ක්‍රමවලින් බොහෝ ආකාරයෙන් විස්තර කෙරෙහි. යමක් කැමතිවේද, එයගත යුතුයි යනුවෙනි.

විහරති යනු එක් ඉරියව්වක බාධාව තවත් ඉරියව්වකින් දුරුකොට බිඳ නොවැටෙන ආත්මභාවය ගෙනයයි. පවත්වයි යනුවෙන් විහරති යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එසේම යම් කලෙක සත්ත්වයෝ කාමයෙහි වරදවා භැසිරෙත් ද එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි ඔවුන්ගේ අලෝභ කුසල මූලයන් ඉපදවීම සඳහා දිව්‍යමය වූ විහරණයෙන් වැඩ

වාසය කරති. මෙම පිළිවෙත දැක මෙහි කැමැත්ත උපදවා කාමයන්හි නො ඇලෙන්නේ නම් යෙහෙකි. යම් කලෙක වනාහි ඵෙශ්වර්යය පිණිස සත්වයන් කෙරෙහි වැරදි ලෙස පිළිපදිත් ද, එකල ඔවුන්ට අදෝස කුසල මූලයන් ඉපිද විම පිණිස බ්‍රහ්ම විහරණයෙන් වැඩ වාසය කරති. මෙම පිළිවෙත දැක මෙහි කැමැත්ත උපදවා අදෝසයෙන් දෝසය සංසිදුවන්නාහු නම් යෙහෙකි. යම් කලෙක හික්කුහු වනාහි ධර්මය හේතු කොට ගෙන විවාද කරත් ද ඔවුන්ගේ අමෝහ කුසල මූලයන් ඉපිද විම පිණිස ආර්ය විහරණයෙන් වැඩ වාසය කරති. මෙම පිළිවෙත දැක මෙහි කැමැත්ත උපදවා අමෝහයෙන් මෝහය සංසිද වන්නාහු නම් යෙහෙකි. ආත්මභාවය පරිහරණය කිරීමේ අදහසින් තොරව ඉරියව් විහරණයෙන් වනාහි කිසිකලෙක වැඩ නොවසති. මෙය මෙහි කෙටියෙන් දක්වන ලද්දේ ය. විස්තර වශයෙන් වනාහි මංගල සූත්‍ර වර්ණනාවෙහි කියන ලද්දේ වෙයි. දකඛිණා ගිරිසමීං යනු රජගහනුවර පිරිවරා සිටි පර්වතයෙන් දකුණු පස ජනපදයක් ඇත. එය දකඛිණා ගිරි යයි ද දකඛිණ ගිරි යයි ද කියන ලද්දේ වෙයි. එහි විහාරයට ද එම නම ම විය.

එක නාළායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ යනු ඒක නාළා යනු එම ගමේ නමය. බමුණෝ එහි බොහෝ කොට වසති. බ්‍රාහ්මණයන්ගේ අනුභවය පිණිස වූ එය බ්‍රාහ්මණගම යයි කියන ලදී.

තෙන බො පන සමයෙන යනු යම් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපරාජිත පර්යාංකයෙහි වැඩ හිද අනුත්තර වූ සම්මාසම්බෝධිය අවබෝධකොට පවත්වන ලද උතුම් ධර්මවක්‍රය ඇත්තේ මගධරට ඒකනාල නම් බමුණුගම ඇසුරුකොට දකඛිණගිරි මහා විහාරයෙහි බමුණාගේ ඉඳුරන්ගේ මුහුකුරා ඒම තෙක් විසි ද එසමයෙහි එසේ කිරීම වූ කල්හි යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

බො පන යනු මෙය වනාහි මෙහි නිපාත දෙකකි. පද පුරණය සදහා යොදන ලදී. ප්‍රාර්ථනාවෙහි වෙනස දැක්වීම සදහා යයි දත යුතුයි.

කසි භාරද්වාර්ඡසස බ්‍රාහ්මණසස යනු ඒ බමුණා සී සා ජීවත් වෙයි. භාරද්වාර්ඡො යනු ඔහුගේ ගෝත්‍රයයි. එහෙයින් මෙසේ කියයි.

පඤ්චමනනානී යනු යම්සේ ආහාරයෙහි පමණ දන්නේ යයි මෙහි මන්ත ශබ්දය ප්‍රමාණයෙහි යෙදේ. මෙසේ මෙහි ද ප්‍රමාණ පහක් නො අඩු නො වැඩි නගුල් පන්සියයක් ම කීවේ වෙයි.

පසුකනානී යනු යොදන ලද ගොනුන් නගුලට සම්බන්ධ වනසේ කඳෙහි තබා විශද්‍රවු වෙහි රැහැනින් බඳින ලද යන අර්ථයයි.

වපපකාලෙ යනු වපුරන ලද කාලයෙහි බීජ ඉහින කාලයේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එහි වැපිරීම් දෙකකි. එනම් මඩ ගොවිතැන හා ගොඩ ගොවිතැනයි. ගොඩ ගොවිතැන මෙහි අදහස් කෙරේ. එය වනාහි පළමු දවසෙහි වස් වගුලයි. මේ එහි උපකරණ පිළිවෙලයි. තුන් දහසක් ගොනුන් ගෙනොවාහු වෙත්. සියල්ලවුන්ට ම රන්මය අං පළඳන ලද්දේ රිදීමය කුරද යියල්ලන් සුදු මල්මාලාවන්ගෙන් ද සියලු ගඳ පසඟුලෙන් ද අලංකාර කොට පිරිපුන් අගපසග ඇත්තේ සියලු ලක්ෂණයන්ගෙන් පිරිපුන් කළු වූ ඇතැම් ගවයෝ අඤ්ජන වර්ණයෙන් යුක්ත වූවාහු වෙත්. සුදු වූ ඇතැම් ගොන්තු බලාක වර්ණයෙන් යුක්ත වූවාහු වෙත්. ඇතැම් ගොන්තු රතු පැහැයෙන් යුක්ත වූවාහු පබළු වර්ණයෙන් ද කබර සහිත ඇතැම් ගවයෝ වෛරෝඨි වර්ණයෙන් ද යුක්ත වූවාහු වෙත්. පන්සියයක් සීසාන පුරුෂයෝ සියල්ල අඳින ලද සුදු වස්ත්‍ර ඇත්තේ මල් මාලාවන්ගෙන් අලංකාර වූවාහු දකුණු අංශකුටයන්හි මල් සුඹුළු ඇත්තේ රන්සිරියෙල් මනෝසීල ආදියෙන් සැරසු සිරුරු ඇතතේ නගුල් දහය දහය බැගින් එක පෙළට ගෙනයත්. නගුල්වල හිස් ද විශගස් ද කෙවිටි ද රනින් විසිතුරු කරන ලදහ. පළමු නගුලෙහි ගොනුන් අට දෙනෙකු යොදන ලදහ. අනෙක් ඒවායේ සතර දෙනා සතර දෙනා බැගින් යෙදන ලදහ. සෙසු ගොනුන් වෛහෙයට පත් වුවන් සඳහා ගැනීමටය. එක එක කොටසෙහි එක එක බිජු ගැලකි. එක එකා සීසායි. එක එකා වපුරයි.

බමුණා වනාහි උද ැසනම රැවුල කපා නා සුවඳ දිය තවරා පන්සියයක් වටිනා වස්ත්‍රයක් හැඳ දහසක් වටිනා සලුවක් ඒකාංශකොට පොරවා එක එක ඇඟිල්ලේ දෙක දෙක බැගින් ඇඟිලි මුසු විස්සක් ද කන්වල ද සහ කොඩොල් අබරණ ද හිසෙහි ද තලප්පාවක් ද වෙලා රන්මාලයක් ගෙලෙහි පැළඳ බමුණු සමූහයා පිරිවරණ ලද්දේ කර්මාන්තය සම්පූර්ණ කරයි.

අනතුරුව ඔහුගේ බැමිණිය නොයෙක් සිය ගණන් බඳුන්වල කිරිබත් පිසවා මහගැල්වල තබා සුවඳ දියෙන් නා සියලු අලංකාරයෙන් සැරසී බැමිණි සමූහයා පිරිවරාගෙන කර්මාන්තයට ගියාය. ඔහුගේ ගෙය ද සියලු සුවදින් මනාකොට තවරා මල්වලින් මනාකොට කරන ලද පූජා කර්ම ඇත්තේ කුඹුරු ද ඒ ඒ තැන්හි ඔසවන ලද කොඩි ඇත්තේ විය. පරිවර ජන කම්කරුවන් සමඟ කර්මාන්තයට රැස් වූ පිරිස දෙදහස් පන්සියයක් විය. සියලු දෙන සුදු වතින් සැරසුණහ. සියල්ලන්ට ම කිරිබත් බොජුන් පිළියෙළ විය.

ඉක්බිති බමුණා යමෙක්හි තෙමේ අනුභව කරයි ද ඒ රත්තලිය සෝදවා කිරිබතින් පුරවා ගිතෙල් මී උක්සකුරු ආදියෙන් සකස් කොට නගුල් පූජා කර්මය කරවීය. බැමිණිය පන්සියයක් සි සාන්තන්ට රන් රිදී තඹ ලෝහ බදුන්ගෙන හුන්නාහු රන් හැන්ද ගෙන කිරිබතින් සංග්‍රහ කරමින් යයි. බමුණා වනාහි දේව පූජාව කොට රතුචන් රන් වහන් සඟලින් සැරසී රත්රන් දණ්ඩක් ගෙන මොහුට කිරිබත් දෙව, මොහුට ගිතෙල් දෙව, මොහුට සකුරු දෙවයි, කියමින් හැසිරෙයි.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගද කිළියෙහි හුන්නේ ම බමුණාගේ ආහාර දීම පවතින බව දැන බමුණා දමනය කරන්නට මෙය සුදුසු කාලය යයි සිවුරු හැඳ පටිය බැඳ දෙපට සිවුර පොරවා පාත්‍රය ගෙන ගදකිළියෙන් නික්මුණහ. දැමියයුතු සත්ත්වයන් දමනය කරන අති උතුම් මග පෙන්වන්නකු ලෙස නික්මුණු සේක. අප බො භගවා පුබ්බණ්ණ සමයං නිවාසෙත්වා යනු වෙන් ආනන්ද හිමි සංගීතියේ දී කීහ.

අප යනු නිපාතයකි. වෙනත් කරුණක් කියන කල්හි බො යනු පදපුරණාර්ථයෙහි ය. භගවා යනු මුලින් කී අයුරින් ම වේ. පුබ්බණ්ණසමයං යනු දවසේ මුල් කොටසට අයත් කාලයයි. උදේ කාලයේ යන අර්ථයයි. පූර්වාත්ඤ්ඤ සමයෙහි හෝ යන්න පුබ්බණ්ණසමය නම් වේ. පූර්වාත්ඤ්ඤයෙහි එක් ක්‍ෂණයක් යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ අත්‍යන්ත සංයෝගයෙහි භාවිත කෙරෙන වචනයක් වේ.

නිවාසෙසවා යනු හැද විහාරයෙහි දී අදින සිවුරු මාරු කිරීම් වශයෙන් දන යුතුයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඊට පෙර සිවුරු නො හැද නො පොරවා සිටි බවත් මෙයින් අදහස් වන්නේ නැත. පනතවිවරං ආදාය යනු පාත්‍රය අත්වලින් ද සිවුර කයින් ද ගෙන දරා යන අර්ථයයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිඬු සිගා වැඩීමට කැමති වූ විට, පිපුණු නෙළුම් මල් දෙකක් මැදට එන බඹරෙකු මෙන් ඉදුනිල් මිණිවත් සෙල්මුවා පාත්‍රය. අත්දෙක මැදට පැමිණෙයි. මෙසේ පැමිණි පාත්‍රය අත්වලින් පිළිගෙන සිවුර ද පිරිමවුලු කොට පොරවා කයින් දරා යන මෙය මෙහි අර්ථය යයි දන යුතුයි. යම් තැනකට හෝ ඒ තැනකට එසේ රැගෙන යාම මෙලෙස කියයි. සමාදායෙව පකකමත. එය ගෙන යයි. කියා ඇති පරිද්දෙනි. යෙන යනු යම් මගකින්, කමමනෙනා යනු කර්මාන්තය කරන ස්ථානයයි. (අවකාශයයි) සී සාන තැනට තෙන යනු ඒ මගින් උපසබ්බමී යනු ගියේ ය යනුයි.

යම් මාර්ගයකින් කසිභාරද්වාප බමුණාගේ කර්මාන්තයට යා යුතු ද ඒ මාර්ගයෙන් ගියේය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙහි දී කවර හෙයකින් භික්ෂුහු බුදු රජුන්ගේ පිටුපසින් නොගියාහු යයි කියනු ලැබේද? යම් වේලාවක වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හුදෙකලාව කොහි හෝ යනු කැමැත්තාහු ද පිටු පිණිස හැසිරෙන වේලාවෙහි දොරවසා ඇතුලත ගදකිළියට පිවිසෙති. ඉක්බිති භික්ෂුහු එම සළකුණෙන් අද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තනිවම ගමට පිවිසෙනු කැමැත්තෝ ය. ඒකාන්තයෙන් මෙසේ හික්මවිය යුතු කිසියම් තැනැත්තෙකු දක්නා ලද්දාහු යයි දනිති. ඔවුහු තමන්ගේ පා සිවුරු ගෙන ගදකිළිය ප්‍රදක්ෂණා කොට පිටු පිණිස යති. එකල්හි භාග්‍යවත්හු මෙසේ කළහ. එහෙයින් භික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පිටුපසින් නොගියහ.

තෙන බො පන සමයෙන යනු යම් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එම කර්මාන්තස්ථානයට පැමිණියාහු ද එකල යනුයි. තසස ඒ බ්‍රාහ්මණසස පරිවෙසණා වතනති යනු බත් බෙදාදීම පවතී යන අර්ථයයි. යමක් මුලදී කීවෙමු ද, බැමිණිය පන්සියයක් සීසාන්තන්ට රන් රිදී නම් ලෝහ භාජන ගෙන හුන්නවුන්ට රන් හැන්ද ගෙන කිරිබතින් සංග්‍රහ කරමින් යයි යනු යි.

අප්ඵ බො භගවා යෙන පරිවෙසනා තෙනුපසංකම් යනු කවර හේතුවක් නිසා ද? බමුණාට අනුග්‍රහ කිරීම සඳහා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිළිඳු පුරුෂයකු මෙන් ආහාර වැළඳීමේ කැමැත්තෙන් බත් බෙදා දෙන ස්ථානයට නො එළඹෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වනාහි දෙඅසු දහසක් සංඛ්‍යාත ශාක්‍ය හා කෝලිය රජවරුන් වූ ඥාතීහු, තම තමන්ගේ සම්පත්වලින් නිතිබත් දෙන්නට උත්සාහ කරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි බත් පිණිස පැවිදි වූවාහු නොවෙති. තව ද වනාහි නොයෙක් අසංඛ්‍ය සංඛ්‍යාත කාලයක් ජීවිතය අත්හැර පංචමහා පරිත්‍යාගයන් හියෙදුනේ දානාදී පාරමී පුරා සසරින් මිදුනේ අත් සත්වයන් ද මුදවන්නෙමි'යි තමන් දැමුනේ අත් සත්වයන් ද දමනය කරන්නෙමි'යි තමන් සසරින් එතෙර වූයේ අත්සත්වයන් ද සසරින් එතෙර කරවන්නෙමි'යි පැවිදි වූහ. එහෙයින් තමන් මිදුණු බැවින් ද තමන් පිරිනිවී බැවින් ද අන්‍යන්ද (සසරින්) මුදවන්නේ, පිරිනිවන්නේ වෙමි'යි ලොවෙහි හැසිරෙන්නේ බමුණාට අනුග්‍රහ කිරීම පිණිස ම ආහාරයෙන් සංග්‍රහ කරන ස්ථානය යම් තැනක ද එතනට පැමිණියේ යයි දත යුතුයි.

උපසංකම්භවා ච එකමනං අටධාසි යනු මෙසේ එළඹ එකත් පසෙක සිටියේ ය යනුයි. එකමනං යනු භාව නපුංසක යෙදුමකි. එක් ඉඩක් ඇති තැනෙක එක් පැත්තක යයි කියන ලද්දේ වෙයි. බිමෙහි හිදිසි යන්නට ද යෙදෙන වචනයකි. ආධාර අර්ථයෙහි කර්ම විභක්තිය එහි ඇසට පෙනෙන තෙක් මානයේ හෝ කතාව ඇසෙන තෙක් මානයේ හෝ යම් තැනක සිටියේ ද, බමුණා දකියි. එබඳු උස් තැනක සිටියේ ය, එසේ සිට රන් රස කළඹින්, දහසක් සඳහිරු එළියෙන් මෙන් ඉතා ශෝභමාන වූ ශරීර කාන්තිය මිදුයේ ය. එය හාත්පස අසුරියනක් පමණ තැන වසා පැතුරුණේ ය. බමුණාගේ සී සාන ස්ථානයේ ගස්, සී සාන ලද මැටි පිඬු ආදිය රත්රන් මෙන් වීම දක්වා පැතිරුනේ ය. ඉක්බිති මිනිස්සු කිරිබත් අනුභව කොට, අසු අනුවාසැද්ඪන පිරිවර කොට ඇති දෙසිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් අලංකාර වූ සිරුර බ්‍යාමප්‍රභාවත්ගෙන් වටවී බබළන බාහු යුගල ද, කේතුමාලාවෙන් බබළන ඉතා ශ්‍රීමත් දර්ශනය, පියුම් විලක් ඇවිදින්නාක් මෙන් ද රශ්මි සමූහයෙන් බබළන නාරකා සමූහයක් මෙන් ද ගුවන්තලයෙහි සුර්යයා මෙන් ද රුවන්ගිර මුදුනෙහි සිරියාවෙන් බබළන සමෘක් සම්බුදුන් වහන්සේ එකත්පස්ව හුන්නාහු දැක, අත් පා සෝදා ඇදිලි බැඳ පිරිවරා සිටියාහු ය.

මෙසේ ඔවුන් විසින් පිරිවරන ලදුව අදදසා බො කසීභාරදවාඉජා බ්‍රාහ්මණො භගවතනං පිණ්ඩාය ධීතං දීසවාන භගවතනං එතදවොච අහං බො සමණ කසාමී ච වජාමී ච යනු කසීභාරද්වාර බමුණු තෙමේ පිඩු පිණ්ඩ වැඩුම කොට සිටි බුදු රදුන් දුටුවේ ය. දැක බුදුරදුන්ට මෙසේ කිය. ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයන් වහන්ස, මම වනාහි සීසාමී ද වජුරමී ද යනු වෙති.

අදදසා බො කසීභාරදවාඉජා බ්‍රාහ්මණො භගවතනං පිණ්ඩාය ධීතං දීසවාන භගවතනං එතදවොච අහං බො සමණ කසාමී ච වජාමීවාදි හැම අතින්ම හැම දෙයින්ම පහදින සුඵ, දමනය කරන ලද, එකක සිත් ඇති, උතුම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි අසතුටු නිසාද? නැතිනම් දෙදහස් පන්සියයක් වූ පිරිසට කිරිබත් පිළියෙළ කර තිබිය දීත්, බත් හැන්දක් දීමට මසුරු කමින් ද? ඒ දෙකම නිසා නොවේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැකීමෙන් සැඟීමට පත් නොවී, තමන් කරමින් සිටි වැඩ නවතා උන් වහන්සේ දෙස බලා සිටින පිරිස දැක මගේ වැඩ කටයුතු අඩාල කිරීමට පැමිණියේ යයි බමුණා නො සතුටට පත් වූ බැවින් බමුණා එසේ කිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ හැඩ රුව හා ලකුණු දැක, මේ නැතැත්තා කිසියම් ආදායමක් ලබන කටයුත්තක යෙදෙන්නේ නම් මුළු දඹදිව වාසීන්ගේ හිස්වල සිළුමිණ මෙන් බබළන්නේය. හැම දෙනාට ඉහළින් ධනවතෙක්ම වැජබෙන්නේය. එසේ නො කිරීමෙන් ඇති වන ඵලය කුමක්ද, මෙසේ අලසව කිසියම් වැඩක නො යෙදී වජ මගුල් ආදී තැන් තැන්වල ආහාර ඉල්ලමින් අනුභව කරමින් සිරුර විධිමත් ව වඩවා ගැනීමට කල්ගත කරයි යයි බමුණාට සිතීණි. අහං බො සමණ කසාමී ච වජාමී ච කසිත්වා ච වජිත්වා ච භුඤ්ජාමිති මම ද වනාහි ශ්‍රමණය සී සාමී වජුරමී, සී සා වජුරා අනුභව කරන්නෙමි. යම්සේ ඔබට මෙන් මෙබඳු උසස් ලකුණු මට තිබේ නම් මගේ වැඩ කටයුතු සඵල නොවෙතියි නො සිතමි. යන අදහසයි.

තමපි සමණ කසසසු ච වජසසු ච කසිත්වා ච වජිත්වා ච භුඤ්ජසසු යනු ඔබ ද සී සැම ද කරව, සී සා ද වජුරා ද අනුභව කරව යනුයි. මෙසේ ලක්ෂණ සම්පන්න වූ ඔබ කවර වැඩක් කරන්නෙහිදැ'යි තවදුරටත් මෙතෙම ඇසී ය. ශාක්‍යරාජකුලයෙහි වනාහි කුමාරයෙක් උපන්නේ ය. හෙතෙම සක්විති රජය හැර පැවිදි වූයේ යැයි ඇසී ය. එහෙයින් දැන්

මේ ඔහු යැයි දැන සක්විති ජය හැර ක්ලාන්ත වූයේ යැයි දෝෂාරෝපණය කරන්නේ කිය.

අහං බො සමණ යනු තව ද තියුණු ප්‍රඥාව ඇති මේ බමුණු තෙම බුදු රදුන්ට දොස් නගන්නට නොකියයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ වනාහි රූප සම්පත්තිය දැක පුණ්‍ය සම්පත්තිය වර්ණනා කරමින් කථාව ආරම්භ කිරීමට අහං බො සමණ යයි.

අහං බො බ්‍රාහ්මණ යනු ඉන් පසුව බුදු රදහු ලෝක වාසින් හික්මවන කෙනෙකු ලෙසට දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි තමා උතුම් හි සාන්තෙකු වපුරන්නෙකු බව දක්වමින් මෙය වදාළහ.

අහමපි බො බ්‍රාහ්මණ යනු මම ද වනාහි සී සාමී - වපුරමි බමුණ යයි කිය. අනතුරුව බමුණාට මෙබඳු සිතක් පහළ විය. මේ ශ්‍රමණයා ද මම ද සී සාමී වපුරමි යයි කියයි. ඔහුගේ ඕලාරික වූ නගුල් වියගස් ආදී සීසාන උපකරණ ද නොදකිමි. හෙතෙම බොරු කියන්නේ ද එසේ නොවේදැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පාදයෝ පටන් කෙස් අග දක්වා බලන්නේ අංග ලක්ෂණ විද්‍යාවෙහි කරන ලද ප්‍රාර්ථනා ඇති බැවින් ඔහුගේ දෙතිස් මහා පුරිස ලකුණු දැන අස්තානගේ මෙබඳු වූ කෙනෙකු බොරු කියන්නේ නැතැයි හටගත් බුහුමන් සිත් ඇත්තේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි ගරු බුහුමන් දක්වමින් ශ්‍රමණවාදය හැර ගෝත්‍රයෙන් බුදුන්ට ආරෝපණය කරන්නේ යයි අපි වනාහි හවත් ගෞතමයන් වහන්සේට යන ආදිය කීහ.

න බො පන මයං භොතො ගොතමසස පින්වත් ගෞතමයාණනි, ඔබගේ ගොවි උපකරණ අපි නො දකිමු යි කී ය. මෙසේ කියූ තියුණු නුවණ ඇති බමුණා මෙතුමන් විසින් එසේ කියන ලද්දේ ගැඹුරු තේරුමක් ඇතිව බව දැන එය විමසා දැන ගනු කැමතිව භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ගාථාව කින් කරුණු විමසීය. එහෙයින් ආනන්ද ස්ථවිරකේ අප බො කසිභාරදවාපො බ්‍රාහ්මණො භගවතනං ගාථාය අජ්ඣමාසාමි යයි කීහ. එහි ගාථාය යනු අක්ෂර පද ස්ථිරසවභාවය දැක්වීමේ වචනයෙන් යනු යි.

අජ්ඣමාසාමි යනු කිය. එහි බමුණා කසිං යනු වියගහ නගුල ආදී සීසාන උපකරණ සමූහය ගැන කියයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි යම් හෙයකින්

පළමු ධර්මයන් විරුද්ධ නොවූ අයුරින් ප්‍රකාශ කොට කිම නම් බුදුවරුන්ගේ ආනුභාවයකි. එහෙයින් බුදුරජුන්ගේ ආනුභාවය දක්වන්නේ පළමු දහම් විරුද්ධ නොවූ අයුරින් ප්‍රකාශ කරන්නේ

සද්ධා බීජං සද්ධාබීජං යනු මෙහි කවරෙක් නම් වනාටි පළමු ධර්මයට විරුද්ධ නොවේද? බමුණා විසින් බුදු රජුන්ගේ වියගස නගුල ආදී සීසාන උපකරණ සමූහය විමසුවේ නොවේද? ඉන් පසුවද වනාහි නොවිමසූ බීජයාගේ සමාන බැවින් ප්‍රකාශ කරන්නේ "ශ්‍රද්ධාව බීජය" යයි යනාදිය කිය. මෙසේ ද ඇති කල්හි මෙම කථාව ගැළපීමක් නොවන්නේ ය යයි කියනු ලැබේ. බුදුවරුන්ගේ නම් නොගැළපෙන කථා නැත. පළමු ධර්මය විරුද්ධ නොවුවත් බව නොකියා නොකියයි. මෙසේ ද මෙහි ගැළපීම දකුණුයි. මේ බමුණා විසින් වනාහි මෙහිදී බුදු රජුන්ගෙන් නගුල් වියගසේ ආදී සී සෑමේ උපකරණ වශයෙන් සී සෑම විමසන ලදී. බුදු රජු ඔහුට අනුකම්පාවෙන් මෙය නොවිමසුවේ යයි නො පිරිහෙලා මුල සහිත උපකාර සහිත පිරිවර දේ සහිත ඵල සහිත සී සෑම දක්වන්නේ ශ්‍රද්ධාව බීජය යයි කීහ. එහි බීජය වනාහි කෘෂිකර්මයේ මුලයි. එය ඇති කල්හි කළ යුතු බැවින් ද එය නැති කල්හි නොකළ යුතු බැවින් ද ඒ ප්‍රමාණයට ම කළයුතු බැවින් ද බීජ ඇති කල්හි සී සෑම කරත්, බීජයන්හි ප්‍රමාණයට ම දක්‍ෂ වූ ගොවියෝ කුඹුරු සාත්, අඩුවෙන් සෑමෙන් ධාන්‍ය පිරිහෙත්, වැඩිකොට සෑම නිෂ්ඵල උත්සාහයක් වන්නේ ය යනුයි.

යම් හෙයකින් බීජයම මුල් වන්නේ ද එහෙයින් බුදුහු මුල පටන් ම සී සෑම දක්වන්නේ ඒ බමුණාගේ සී සෑමේ පළමු ධර්මය වන බීජයාගේ සමාන බැවින් තමාගේ සීසෑමේ පළමු ධර්මය ශ්‍රද්ධාව බීජය යයි යන ආදිය කීහ. මෙසේ මෙහි පළමු ධර්මයාගේ සමාන බව දත යුතුය. ඇසු දෙයම කියා නො ඇසු දෙය පසුව නොකීමේ වේද? ඔහුට උපකාර භාවයෙන් ද ධර්මය පිළිබඳව දක්‍ෂ බැවින් ද මේ බමුණා නුවණැති බැවින් ද මිච්ඡා දිට්ඨි කුලයෙහි වනාහි ඉපිද ශ්‍රද්ධාව නැති බැවින් ද ශ්‍රද්ධාවෙන් තොර වූයේ ද නුවණැත්තේ ද අනුන්ගේ ශ්‍රද්ධාව තමාට නොවැටහෙන හෙයින් නොපිළිපදින්නේ විශේෂයකට නො පැමිණෙයි. කෙලෙස් කහට ස්පර්ශ වූ ඔහුගේ දුබල වූ ශ්‍රද්ධාව බලවත් ප්‍රඥාව වසා පවතින්නේ අර්ථ සිද්ධිය ඇති නොකරයි. ඇතා සමඟ එක වියගසේ

යොදන ලද ගොනා මෙනි. මෙසේ ඔහුට ශ්‍රද්ධාව උපකාර වේ යයි ඒ බමුණා ශ්‍රද්ධාවෙහි පිටු වීමෙන් පසුව ද කිව යුතු යි. යන මේ අර්ථය දේශනාවෙහි දක්‍ෂ බැවින් පළමුව කියන ලදී. යම් සේ අන් තැන්හිද ශ්‍රද්ධාව මාර්ගගෝපකරණ එක්කරයි. ("සද්ධා බන්ධනි පාටෙය්‍යං) යනුවෙන් ද, ශ්‍රද්ධාව දෙවැනිව පුරුෂයාට වෙයි. ("සද්ධා දුතියං පුරිසසස හොති) යනුවෙන් ද, මේ ලෝකයේ සද්ධාව පුරුෂයාගේ ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධනයයි. ('සද්ධිධ විතතං අරියසස සෙට්ඨං) යනුවෙන් ද ශ්‍රද්ධාවෙන් වතුර්විධ ඕසයන් තරණය කරයි ("සද්ධාය තරතී ඕසං) යනුවෙන් ද ශ්‍රද්ධාව නැමැති අත මහා ඇතෙකි ("සද්ධා හතොා මහා නාගො) යනුවෙන් ද, මහණෙනි ආර්ය ශ්‍රාවකයා විශ්වාස කළ හැකි ය. ("සද්ධායිකො හිකඛවෙ අරියසාවකො") යනුවෙන් ද දක්වා තිබේ.

බිජයට උපකාර වන්නේ වැස්සය. එය එයට අනතුරුවම කීමෙහි දක්‍ෂ වේ. මෙසේ ධර්මය සම්බන්ධ දක්‍ෂ බැවින් ද පසුව කිටයුතු මේ අර්ථය අන්‍ය වූද මෙබඳු වූ නගුල් කද යොත් ආදියට පළමුව කිසේ යයි දත යුතු යි. එහි සද්ධාව සම්පසාදන ලක්ඛණ ශ්‍රද්ධාව හෝ ඕකප්පන ලක්‍ෂණ ශ්‍රද්ධාව හෝ වෙයි. එම ශ්‍රද්ධාව පැන පැන යාම රසයකොට ඇත. අධිෂ්ඨානය එළඹ සිටින ආකාරය හෝ පවවුපට්ඨානය වේ. නොකිළිටි බව හෝ පවවුපට්ඨානයයි. සෝතපත්ති අංග හෝ ඇදහිය යුතු ස්වභාවය පදට්ඨානය යි. කැඩපතක් බදු ජලනලාවන්ගේ පැහැදිලි බව මෙන් සිතිවිලිවල පැහැදීම ඇති කරන උදක ප්‍රාසාද මාණ්කයක් මෙන් ජලයාගේ එකට යෙදුණු ධර්මයන්ගේ පැහැදීම ඇතිකරන බව යි.

බිජං යනු පඤ්චවිධ බිජයෝය. මුලින් පැළ හටගන්නා බිජය කදෙන් පැල හටගන්නා බිජය, පුරුකෙන් පැළ හටගන්නා බිජය, අගින් පැළ හටගන්නා බිජය, ඇටයෙන් පැළ හටගන්නා බිජය යන පහයි. ඒ සියල්ලම ද වැඩිමී අරුතින් බිජය යන සංඛ්‍යාවට වැටෙත්. "බිජඤ්චනං විරුහණට්ඨන" යනුවෙන් කියා ඇත. එහි බමුණාගේ සී සෑමේ මුල් වූ බිජය වැඩ දෙකක් කරයි. යට මුල්වලින් පිහිටයි, මත්තෙහි පැල නගියි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සී සෑමේ මුල් වූ ශ්‍රද්ධාව ද යට සීලය නමැති මුලින් පිහිටයි. මත්තෙහි සමථ විදර්ශනා පැළ නගියි. යම්සේ එය මුලෙන් පඨවි රසය හා ආපෝ රසය ගෙන නාලයෙන් ධාන්‍ය පැසීමෙන් වැඩේද? එසේ මෙය සීලය නමැති මුලෙන් ශමථ හා විදර්ශනා

රසය ගෙන ආර්යමාර්ගය නමැති නාලයෙන් ආර්ය ඵල ධාන්‍යය පැසීමෙන් වැටෙයි. යම්සේ එය භූමියෙහි පිහිටා මුල් පැළ කොළ දඩු යන කොටස් හට ගැනීමෙන් වැඩිමහත් බවට පැමිණ කිරි උපදවා නොයෙක් ඇල් වී වලින් බරව ඇල් වී ගොඩක් නිපදවයි ද, මෙසේ ම මෙය විත්තසන්තානයෙහි පිහිටා සීල, විතක, දිට්ඨි, කඩබාවිතරණ, මගගාමගගඤාණදස්සන, පටිපදාඤාණ දස්සන, විසුද්ධිත්ගෙන් වැඩි විශාල බවට පැමිණ නුවණින් අවබෝධ කළ යුතු වූ විසුද්ධි ක්‍ෂීරය උපදවා නොයෙක් පිළිසිඹියා අභිඤාවන් ගෙන් පිරුණු රහත් ඵලය නිපදවයි. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රද්ධාව බීජය යයි කීහ.

එහි වනාහි අනුන්ගේ නුවණින් කුසල ධර්මයන් හි එක්වීමෙන් උපදින්නා වූ ශ්‍රද්ධාව කවරහෙයකින් බීජය යයි කියන ලද්දේ ද? බීජයෙහි කෘත්‍ය කෙරෙන හෙයිනි. යම් සේ වනාහි එහි විඤ්ඤාණයම (විජානන කෘත්‍ය) දැන ගැනීමෙහි වැඩිය කරයි. මෙසේ ශ්‍රද්ධා බීජයේ කෘත්‍ය ද සියලු කුශලයන්ට මුල් වීම ය. එසේම කීය. ශ්‍රද්ධාව හටගත් තැනැත්තා එළඹෙයි. එළඹී ඇසුරු කරයි. ඇසුරු කරන්නේ කන්දෙක යොමු කරයි. කන්දෙක යොමු කරන්නේ ධර්මය අසයි. අසා ධර්මය ධාරණය කරයි. දරණ ලද ධර්මයන්ගේ අර්ථය පරීක්‍ෂා කරයි. අර්ථය පරීක්‍ෂා කරන්නේ ධර්මය අවබෝධ කර ගනියි. ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමෙන් සිහිය හා කැමැත්ත උපදියි. කැමැත්ත හටගත්තේ උත්සාහ කෙරේ. උත්සාහ කොට සමාන කොට බලයි. සමාන කොට බලා ස්තීර ලෙස පිහිටුවයි. මනාසේ පිහිටුවන ලද සිත් ඇත්තේ එසේම කයින් ද පරමසත්‍ය සාක්‍ෂාත් කරයි. නුවණින් ද එය විනිවිද දකියි. යනුයි. අකුසල ධර්මයෙහි කය තවත් යනුවෙන් 'තජෝ' නම් වේ. ඉන්ද්‍රිය සංවරය, වීර්යය, ධුතාංග, දුෂ්කර ක්‍රියා යන මේවාට මේ නමකි. මෙහි වනාහි ඉදුරන් රැක ගැනීම අභිප්‍රේතයි.

වුට්ඨී යනු වැසි වැසීම, වාතය සමග වැසි වැසීම ආදී වශයෙන් නොයෙක් ආකාරය මෙහි වැසි වැසීම අදහස් කෙරේ. යම්සේ වනාහි බමුණාගේ වැසි වැසීම ප්‍රශ්න කිරීමෙන් බීජය බීජ මූලය ද ධාන්‍ය ද වැටෙයි. නො මැලවෙයි. සමුපුර්ණ බවට යෙයි. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඉදුරන් දැමීම ප්‍රශ්න කිරීමෙන්, ශ්‍රද්ධාව ද ශ්‍රද්ධා මූලය ද සීලාදී ධර්මය ද වැටෙත්. නොමැල වෙත්. සමුපුර්ණ බවට යෙත්. එහෙයින් තපො වුට්ඨී (තපස වැස්ස) යයි කියන ලදී.

පඤ්ඤා මෙ යනු මෙකී මේ ශබ්දය පළමුව කී පදයන්හි ද යෙදිය යුතු ය. මගේ බිජය ශුද්ධාවය. මගේ තපස වැස්සය යන්නෙන් කුමක් දක්වයි ද, යම් සේ බමුණ ඔබ විසින් වපුරණ ලද බිජයන් හි ඉදින් වැස්ස ඇත්තේ නම් යහපති. ඉදින් වැස්ස නැත්තේ නම් ජලය සැපයිය යුතුය. එසේම මවිසින් ලජ්ජාව නමැති වියගහ නුවණ නමැති නගුලෙහි සිත නමැති රැහැනින් එකට බැඳී කල්හි විරිය නමැති ගොනුන් යොදා සිහිය නමැති කෙට්ටෙන් තළා තමගේ චිත්ත සන්නාන කුඹුරෙහි ශුද්ධාව නමැති බිජය, වපුල කල්හි වැසී නොවැසීමක් නම් නැත. මේ වනාහි මගේ නිරතුරු ඉදුරන් රැකීමේ තපස නමැති වැස්සය යනුයි. මෙයින් විශේෂයෙන් දැන ගනියි. පුද්ගල තෙමේ තෙමේම හෝ එය විශේෂයෙන් දැන ගනියි යනුවෙන් 'පඤ්ඤා' නම් වේ. එය කාමාවචරාදි හේදයෙන් නන් වැදෑරුම් ය. මෙහි වනාහි විදර්ශනා සහිත මාර්ග ප්‍රඥාව අදහස් කරයි.

යුගතඛගලං යනු වියගහ ද නගුල ද, බමුණාගේ වියගහ හා නගුල යමසේ ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රඥාවද මෙසේ දෙවැදෑරුම් වේ. එහි යුගය (ගවයන් බඳින කඳ) වියගහට යම් සේ පිහිට වෙයිද, පළමුව වියගහ බඳින්නේ වෙයි. යොත් නිසා ගොනුන්ගේ එක්වත්ව ගමන දරයි. මෙසේ ප්‍රඥාව ලජ්ජා ප්‍රමුඛ ධර්මයන්ට පිහිට වෙයි. එසේම කීභ. සියලු කුසල ධර්මයන්ට ප්‍රඥාව උසස්ය යනු ද තුරුවලට සඳමෙන් කුසලයන්ට ප්‍රඥාව උසස් යයි කියත්. යනු ද කුසල ධර්මයන්ට මුල්වන අරුතින් පළමුවම වෙයි. එසේම කීභ. සීලය, ලජ්ජාව, සත්පුරුෂ ධර්මය යන මේවා නුවණැත්තා අනුව වෙත්. ලජ්ජාවෙන් වෙන් වූ පැමිණීමෙන් වනාහි වියගහ බැඳුනේ වෙයි. චිත්ත සංඛ්‍යාත වූ සමාධි යොතට පිහිට වන බැවින් යොත් ආදියේ පිහිට වෙයි. අලස බව දුරලීමෙන් විරිය නමැති ගොනුන්ගේ එක්වත්ව ගමන දරයි. යම් සේ වනාහි නගුල් තලයෙන් සීසාන කල්හි පොළොව බිඳියි ද මුල් ආදිය අදුරයි ද, මෙසේ සිහියෙන් යුත් නුවණින් විදර්ශනා කාලයෙහි අකුසල ධර්ම සමූහය නමැති පොළොව බිඳියි. සියලු කෙළෙස් මුල් සමූහය උදුරයි. මෙයද වනාහි ලෝකෝත්තරය, අනෙක වනා හි ලෝකිකය. එහෙයින් මාගේ ප්‍රඥව යුග නගුල යයි කීභ.

පඤ්ඤා මේ යුග නඩගලං යනු කීහ. මෙයින් පුද්ගලයා ලජ්ජා කෙරෙනුයි හෝ තෙමීම ලජ්ජාවට පත්වෙයි හෝ අක්‍රමයෙන් පැවැත්ම පිළිකල් කෙරෙනුයි හිටි නම් වේ. එය ගැනීමෙන් භවවර බැවින් ඔත්තප්පය ද ගන්නා ලද්දේ වෙයි.

ඊසා යනු නගුල් තලය හා නගුල දරන්නා වූ ලී කඳයි. යම්සේ වනාහි බමුණාගේ වියගහ යුග නගුල් දරයි ද එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ලජ්ජාව ද ලොකික ලෝකොත්තර අග්‍ර සංඛ්‍යාත යුග නගුල දරයි. නුවණෙහි නොවීමෙන් ලජ්ජාව ද නැතිවන හෙයිනි. යම්සේ වනාහි වියගහින් බැඳුණු යුග නගුල නොසෙල් වී ලිහිල් නොවී අදහස සම්පූර්ණ කරයි ද එමෙන් ම ලජ්ජාව සමග යෙදුණු ප්‍රඥාව නොසෙල් වී ලිහිල් නොවී අදහස සම්පූර්ණ කරයි ද එමෙන් ම ලජ්ජාව සමග යෙදුණු ප්‍රඥාව නොසෙල් වී ලිහිල් නොවී අදහස සම්පූර්ණ කෙරේ. එහෙයින් හිරිප්පා ලජ්ජාව නමැති වියගහ යයි කීහ. දැන ගනිනුයි සිත නම්. මේ සිතට නමකි. මේ වනාහි සිත යන හිසින් ඒ සමග යෙදුණු සමාධිය දක්වන ලදී.

යොතනං යනු රැහැන් බැඳුමයි. එය තුන් ආකාරය. වියගහ සහ යුගය හෙවත් ගවයන් බඳින කඳ හා ගොනුන් බැඳුමය. රියදුරා සහ ගොනුන්ගේ බැඳුමය යනුයි. යම්සේ එහි බමුණාගේ යොත වියගහ ගොත්තද ගොනුන් බැඳ සිය කටයුත්ත සම්පූර්ණ කරයි ද එසේම බුදුන්ගේ සමාධිය ද ඒ සියලුම ලජ්ජා ප්‍රඥාව විරිය ධර්මයෙහි එක අරමුණෙහි නොවිසිරී බැඳ, තම කටයුත්ත සම්පූර්ණ කෙරෙයි, එහෙයින් මනෝයොතනං සිත නමැති යොතින් යයි කීහ.

මෙයින් යමෙක් තමන් විසින් බොහෝ කාලයක් කරන ලද දේ සිහි කරයි යන අර්ථයෙන් පුද්ගලයා තෙමීම ම සිහිකරනුයි 'සති' නම් වේ. ඒ උත්සාහ නොකිරීමේ ලක්ෂණය විලසි යන අදහසින් එාලො භාව වේ. එයින් පදවයි. දක්කයි යනුවෙන් 'පාජන' නම් වේ. එය මෙහි පාවනං යනුවෙන් කියයි. මෙය කෙටිට තවත් වචනයකි. නගුල්තලය ද කෙටිට ද ඵාලපාවන නම් වේ. බමුණාගේ නගුල් තලය හා කෙටිට යම් සේ ද බුදු රුදුන්ගේ විදර්ශනාවෙන් යුක්ත මාර්ගයෙන් යුක්ත සිහිය ද එසේමය. එහි යම්සේ නගුල්තලය නගුල අනුව රැකෙයි ද එයට පෙරටුව

යයි ද එසේ ම සිහිය කුසල ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය සිහි කරමින් අරමුණෙහි හෝ පිහිටුවමින් ප්‍රඥා නගුල රකියි. එහෙයින් ම මෙය සිහින් සිහිය ආරක්‍ෂා කිරීමෙන් වසයි යන ආදීන්හි ආරක්‍ෂාව යනු කියන ලදී. නොමුලා වීම් වශයෙන් මෙහි පළමුව ගමන වෙයි. සිහිය පුරුදු කළ ධර්මයන් ප්‍රඥාවෙන් දනියි. නොමුලා වූ කල්හි යම්සේ කෙට්ට ගොනුන්ට තැලීමේ හය දක්වන්නේ සැනසීමක් නොදෙයි ද නොමග යෑම ද වළක්වයි ද එසේම සිහිය වීර්ය නමැති ගොනුන්ට අපාය හය දක්වන්නේ කුසිතව සිටුවමට නොදෙයි, කාම ගුණ සංඛ්‍යාත නුසුදුසු හැතින් වලකා කමටහනෙහි යොදවති. නොමග යාමද වළක්වයි. එහෙයින් මාගේ සිහිය නගුල් කලය හා කෙට්ට සති මෙ එාල පාවනං යයි කියන ලදී.

කාය ගුතෙතා යනු ත්‍රිවිධ කාය සුවර්තයෙන් රැකීමය. වච්චගුතෙතා යනු වතුර්විධ වච් සුවර්තයෙන් රැකීමය. මෙපමණකි ප්‍රාතිමෝක්‍ෂසංචර සීලය කියන ලදී. ආහාරෙ උදරෙ යතො යනු මෙහි ආහාර යන්නෙන් සියලු ප්‍රත්‍යන් ගත් බැවින් සිවු වැදෑරුම් ප්‍රත්‍යයෙහි සංවර්යය. කිලුටුවලින් තොරවයය යනු අර්ථයි. මෙයින් ආර්ථ පාරිශුද්ධි ශීලය කියන ලදී.

උදරෙ යතො යනු කුසෙහි ප්‍රමාණයට බොජුන් ගැනීමය. ආහාරයෙහි මාත්‍රඥතාවය කියන ලද්දේ වෙයි. මෙයින් බොජුනෙහි පමණ දැනීම කීමෙන් ප්‍රත්‍ය සන්තිශ්‍රිත සීලය කියන ලදී. එයින් කුමක් දක්වයි ද, යම් සේ බමුණ ඔබ බිජ වපුරා ධාන්‍ය රැකීම පිණිස කටයු වැටක්, රුක් වැටක හෝ ප්‍රාකාරයකින් වට කිරීමක් හෝ කරන්නේ ය. එයින් එයට ගව මහිණාදී මෘගයන් නොපිවිසෙන්නේ ධාන්‍ය නොනැසෙත්, එසේ ම මම ද ශ්‍රද්ධාබිජය වපුරා නොයෙක් ආකාර කුසලයාගේ රැකීම පිණිස කාය වච් ආහාර යන ත්‍රිවිධ ආරක්‍ෂාව නම් වූ ත්‍රිවිධ පරික්‍ෂේපයන් කරමින් එයින් මා වෙත රාගාදී අකුසල ධර්ම නම් වූ ගවමහිණිමග සමූහයා පිවිසීමක් නොලබන්නේ නොයෙක් ආකාර වූ කුසල නමැති ශෂ්‍යයන් විනාශ නොවෙත්.

සවචා කරොමි නිද්දානං යනු මෙහි දෙපරිද්දකින් බොරුවෙන් වැළකුණු සත්‍යයයි. නිද්දානං යනු සිද්ධිම, විනාශ කිරීම , උගුලවා හැරීමය, මෙය කරණාර්ථයේ යෙදුණු වචනයන් බව දත යුතුයි. මෙහි අර්ථය වනාහි ඇත්තෙන් නැසීම කරමි යනුයි. කුමක් කියන ලද්දේ වෙයි ද

යම්සේ ඔබ බාහිර වූ කුඹුරු කොට ධාන්‍ය නසන තණකොළ ආදිය අතින් හෝ ආයුධයකින් හෝ උදුරන්නෙහි ය. එසේම මම ද ආධ්‍යාත්මික කුඹුර සීසා කුසල් නමැති ශෂ්‍යයන් නසන්නා වූ බොරු කීම නමැති තෘණයන් ඇත්ත කරණකොට ගෙන නැසීම කරමි. මෙහි සත්‍ය නම් යථාභූත ඥානය හෝ දත යුතුයි. එහෙයින්ම ආත්ම දෘෂ්ටිය ආදී වූ තෘණ ආදීන් ගේ නැසීම කරමි යි දක්වයි. එසේ නැත්නම් නිදදානං යනු කපන්නා, සිදින්නා, උදුරන්නා යනු ද අර්ථයි. මෙසේ ඇති කල්හි දාසයෙකු කම්කරුවෙකු හෝ ලවා නැසීම කරන්නෙහිය. තණකොළ ආදිය නසව. තණකොළ ආදිය ඉදිරිමි කරව යනුවෙනි. මෙසේ මම සත්‍ය කරමි යි යන යෙදෙන වචනයෙන් ම කියන්නට යෙදේ. එසේ නැත්නම් සත්‍ය යනු දෘෂ්ටිසත්‍යය ය. මම එය සහමුලින් උදුරමි යනුයි. සිදිය යුතුය. නැසිය යුතුය. උදුරා දැමිය යුතුය. යනුවෙන් කරමි යි යනුවෙන් මෙසේ යෙදෙන වචනයෙන් ම කියන්නට යෙදෙනු යි. සොරචනං මෙ පමොචනං යනු මෙහි යම් ඒ කය පිළිබඳ නොඉක්මවන වචනය පිළිබඳ ව නොඉක්මවන සීලය ම කීකරුකම යයි කියන ලදි. මෙහි අදහස එයම නොවේ. මෙය, කායගුණෙතා යනු කය රැකීම ආදී කී රහත් ඵලය වනාහි අදහසයි. එය වනාහි සොදුරු වූ නිවනෙහි ඇලෙන බැවින් කීකරුකම යයි කියයි.

පමොචනං යනු යෙදීම විසුරුවා හැරීම මෙහි කීවේ වෙයි. යම්සේ ඔබගේ මිදීම නැවතත් සවස හෝ දෙවෙනි දින හෝ ඉදිරි සංවත්සරයෙහි හෝ යෙදිය යුතු බැවින් නොවිදීම නම් වෙයි. මගේ එසේ නොවෙයි. මගේ තාවකාලික මිදීමක් නම් නැත. මම වනාහි දීපංකර බුදු රජුන්ගේ කාලයෙහි පටන් නුවණ නමැති නගුලෙහි විරිය නමැති ගොනුන් යොදා කල්ප සියදහසක් අධික කොට ඇති සතර අසංඛ්‍යයක් මහ කුඹුර සී සාන්නේ යම්තාක් සම්මා සම්බෝධිය අවබෝධ නොකළෙමි ද ඒතාක් නොමිදුනෙමි. යම් දවසක ද මා ඒ සියලු කාලය ගෙවා බෝමුල නොපරදින පළගෙහි හුන්නහුට සියලු ගුණ පිරිවර කොට ඇති රහත් ඵලය පහළ වූයේ ද, එකල්හි මා විසින් සියලු උත්සාහයෙන් සංසිදීමෙන් මිදුනේ දැන් නැවත යෙදීමක් නොවන්නේ යයි මේ අර්ථය සඳහා භාග්‍යවත්තු "සො රකබං මෙ පමොචනං" මාගේ කීකරුකම මිදුමය යනු කීහ. විරියං මෙ ධුරධොරයහං මෙහි කායික මානසික ලෙසින් පටන් ගන්නා ලද උත්සාහය විරිය වේ. වියගසෙහි බර දැරීම

උසුලා සිටීම යන තේරුමයි. යම් සේ බමුණාගේ වියගහ දරමින් ඇදගෙන යන නගුල පොළව මතුපිට පස් බිඳියි ද, පස් කැට ආදිය කුඩා කැබලි වලට පත් කරයිද එපරිද්දෙන්ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ උත්සාහයෙන් අදින ලද, නුවණ නමැති නගුලෙන් ඉහත කී සසර ගමන මතුපිට බිඳියි. ඇතුළත රැළුන කෙලෙස් කැබලි පොඩිකර දමයි. විරියං ධුර ධොරයාං යනු එහෙයින් කියන ලදී. එසේ නැතිනම් මුලින් උසුලන බැවින් ද, මුලින් වියගහ දරන බැවින් ද, ධුර ධොරයන නම් වේ. බමුණා එක් නගුලෙහි ගොනුන් සිව්දෙනා බැගින් වියනගුල් දරා ඇදගෙන යමින් වැඩී ඇති තණකොළ ආදිය ද, නො වැඩෙන ලෙස මුලුමනින්ම නසා දමා අස්වනු සරු කර ගනී ද, එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිවු ආකාර වූ වෑයම උත්සාහය නම් වූ විය නගුල් දරමින් උපන් නූපන් අකුසල් මුල් නිසා කුසල සම්පත ලබාගනී. එසේ හෙයින් ද විරියං මෙ ධුර ධොරයාං යයි කීහ.

යොගකෙධමාධිවාහනං යනු මෙහි යෙදීම්වලින් නිර්භය බැවින් නිවණ යොගකෙධම නම්. එය ප්‍රධානකොට උසුලනුයි හෝ 'අධිවාහන' නම් වේ. යෙදීම්වලින් මිදීමට වාහනය වන බැවින් 'යොගකෙධමාධිවාහන' නම්. එයින් කුමක් දක්වයි ද? යම් සේ ඔබගේ වියගහ ඉසිලීම පෙරදිගට හෝ බටහිර ආදී වූ අත්‍ය වූ දිශාවක හෝ ඉදිරියට ගෙනයනු ලබයි ද, එසේ ම උත්සාහය විරිය නමැති මගේ වියනගු නිවන ඉදිරියට ගෙනයනු ලබයි.

ගවජති අනිවකනතතං නොනැවතී යයි. යම්සේ ඔබගේ නගුල උසුලන්නේ වියගහ කුඹුරේ කෙළවරට පැමිණ නැවත නවතින්නාක් මෙන්. මෙසේ මා නොනැවතීම දීපංකර බුදුන්ගේ කාලයේ පටන් ම යන්නේ යමකින් හෝ ඒ ඒමාර්ගයෙන් දුරුකළ කෙළෙස් නැවත නැවත දුරුකළ යුතු නො වෙත්, යම්සේ ඔබගේ නගුලෙන් සිදින ලද තණ නැවත අන් කාලයක සිදිය යුතු වෙයි. එහෙත් සෝවාන් ආදී මාර්ග එල පිළිවෙලින් මා විසින් සිදින ලද කෙලෙස් නැවත සිදිය යුතු නොවේ. එහෙයින් ද මෙසේ පළමු මග විසින් දුටු කෙළෙස් දෙවැනි වශයෙන් ශීලාර්කව ද තෙවැනි වශයෙන් ඒ අනුවගිය කෙළෙස් සතර වෙනි වශයෙන් සියලු කෙළෙසුන් දුරු කිරීම 'ගවජති අනුවකනතතං' -

නොනැවතී යයි, නම්, නොහොත්, ගවඡනි අනිවතතං යනු නැවතීම රහිතව යයි යනු අර්ථයි.

තං යනු ඒ නගුල් වියගස් ආදී වශයෙන් මෙසේ මෙහි පදවිච්ඡේදය දත යුතුයි. මෙසේ යන්නා වූ ද යම්සේ ඔබගේ නගුල් වියගස ආදිය ඒ තැනට නොයයි ද යම් තැනකට ගොස් ගොවියා ශෝක නැතිව ශෝකයෙන් තොර වී කෙලෙස් ධූලි නැති අයෙකු වී ශෝක නොකරයි ද මේ වනාහි එතැනට යයි.

යතථ ගතඡවාන සොචති යනු යම් තැනක සිහිය නමැති කෙටිටෙන් මේ වීර්යය නමැති වියගස ඉසිලීමට මෙහෙයවන්නේ මා බඳු ගොවියෙකු ශෝක නැතිව ශෝකයෙන් තොරව කෙලෙස් රජස් රහිත වී ශෝක නොකරයිද, ඒ සියලු ශෝක හුල් උදුරා හරින්නා වූ නිවන නම් වූ පිළියෙළ (අසංඛත) නොකළ තැනට යයි දැන් නිගමනය කරන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ ගාථාව කීහ. "එව මෙසා කසී කට්ඨා - සා හොති අමතපඵලා එතං කසිං කසාඡාන - සබ්බ දුක්ඛා පමුච්චති" එහි අරුත - බමුණ බලව, ඒ සැදැහැ නමැති බීජ, තපස සීලය නම් වූ වැස්සෙන් උපකාර ලැබ, කෙත, නුවණින් හෙබි විය නගුලෙන්, ලජ්ජා බිය නම් නගුලිසින් සිත් රැහැනින් එකට බැඳ නුවණ නමැති හී වැලෙන් පහර දී, සිහිය නමැති කෙටිට ගෙන, කසින් සිතින් හා ආහාරයෙන් රැකගෙන මුසා නොකීම නම් වල් පැලෑටි නෙලා, නිවනෙහි ඇලුනේ, උත්සාහය නම් විය නගුල් උසුලමින් නිවන ඉදිරියට නො නැවතී යමින්, ගොවිතැන් කටයුතු අවසානයේ සිටු ආකාර වූ මහණ කමේ ඵලය ලදිමි.

මේ එහි කෙටි අර්ථයයි. බලව බමුණ "එසා" මේ ශුද්ධා බීජය තපස් වැස්සේ පිහිට ලැ 'කසී' සාන්නේ ප්‍රඥමය යුග නගුල් ලජ්ජාමය වියගස මනෝමය යොතින් එකට බැඳ අඥ නගුලෙහි සිහි නමැති නගුල් තලය සවිකොට සිහි නැමැති කෙටිට ගෙන කය වචන ආහාර රැකුමෙන් රැක සත්‍යය නිදානය කොට කුසිත බව දුරු කරන්නා වූ වීර්යය වියගස ඉසිලීම බැමිවලින් මිදුම් මගෙහි නොනැවතී උසුලන්නාහු විසින් 'කට්ඨා' සානා ලද සී සෑම කර්මය අවසානයේ සිටුවැදැරුම් සෝවාන් ඵලාදිය ලබන්නාහු ය.

සා හොති අමතපඵලා යනු ඒ මේ සී සෑම අමෘතඵල දෙයි. අමෘතය යනුවෙන් නිවණ කියයි. නිවන් අනුසස් වෙයි යන අර්ථයයි. ඒ මේ සී සෑම වනාහි එක්නෙකු වූ මට ම අමෘත ඵලය පිණිස නොවෙයි. අනතුරුව වනාහි යම්කිසි ක්‍ෂත්‍රියයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ වෛශ්‍යයෙක් හෝ ශුද්‍රායෙක් හෝ ගිහියෙක් හෝ පැවැද්දෙක් හෝ මේ (සී සෑම) කුඹුර සායි. ඒ සියලු දෙනාම.

එතං කසිං කසිඤ්ඤා සබ්බදුකඛා පමුච්චති යනු මේ කුඹුර සා සියලු දුකින් මිදේ යනුයි. සියලු සසර දුකින්, දුක්ඛ දුක්ඛයෙන් සංඛාර දුක්ඛයෙන් විපරිනාම දුක්ඛයෙන් මිදෙයි යනුවෙන් මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බමුණාට රහන් බව කුඵගන්වා නිවන කෙළවරකොට දේශනාව නිමවීය. ඉක්බිති බමුණා ගැඹුරු අර්ථ ඇති දේශනාව අසා මගේ සී සෑමේ ඵලය, අනුභව කොට දෙවෙනි දවසෙහි ම බඩගිනි වෙයි. මේ සී සෑම වනාහි අමෘත ඵලය දෙයි. ඒ අමෘත ඵලය අනුභව කොට සියලු දුකින් මිදෙන්නේ යයි සිතා පැහැදුනේ පැහැදුනු ආකාරය දක්වන්නේ කිරිබත් දෙන්නට පටන් ගත්තේ ය. එහෙයින්, අථ බො කසිභාරද්වාජො යයි ඉක්බිති කසිභාරද්වාජ බමුණා යයි කීහ. එහි මහනියා යනු මහන් වූ යන අර්ථයයි.

කංසපාතියා යනු රන් බදුනෙහි යනුයි. සිය දහසක් වටිනා තමන්ගේ රන්තලියෙහි සංවඩෙස්ඤා යනු ස්පර්ශ කොට විසුරුවා හෝ හලා යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

හගවතො උපනාමෙසි යනු ගිතෙල් මී පැණි ආදියෙන් විසිතුරු කොට දුහුල් වියනකින් වසා ඔසවා සකස්කොට තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට ගෙනාවේය. භුඤ්ජතු භවං ගොතමො පායාසං කසසකො භවං යනු ගොවියෙකු වූ හවන් ගෞතමයන් වහන්සේ කිරිබත වළඳවා යන මෙයින් ගොවිබව සාදන්නා වූ හේතු කීහ.

යංහි භවං ගොතමො අමතපඵලං කසිං කසති යනු යම් හෙයකින් හවන් ගෞතමයන් වහන්සේ අමෘත ඵලය ලබාදෙන ගොවිතැන කරන්නේ ය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගාථාගිහිතං මෙ ගාථා කියන ලද මා විසින් යයි කීහ. එහි ගාථාහි ගීතං යනු

ගාථාවන්ගෙන් ඉදිරියෙහි ගැයූ, ගාථාවන් ගායනා කොට ලබන ලද්දේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙ යනු මා විසින් යනුයි. අභොජනෙයං යනු වැළඳීම සුදුසු නොවෙයි.

සමපසසනං යනු මනාකොට ජීවත්වීමේ පිරිසිදු බව බලන, භාත්පස හෝ බලන, මනාකොට බලන බුදුවරුන්ගේ යයි කියන ලද්දේ වෙයි. නෙසධමෙමා යනු ගාථා ඉදිරියෙහි ගායනා කොට අනුභව කළ යුතුය යන මේ ධර්මය යන මෙය වාරිත්‍රයක් නොවෙයි. එහෙයින් "ගාථාහිගිතං පනුදනති බුද්ධා" යනු ප්‍රතිකෂේප කරති, අනුභව නොකරති. කුමක් වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් කිරිබත් පිණිස ගාථා ගායනා කළහු යම් හෙයකින් මෙසේ කීවාහු ද? මෙම කිරිබත් සඳහා මෙසේ ගායනා කළාහු නොවෙති. තවද වනාහි උදෑසන පටන් කුඹුර සමීපයෙහි සිට බත් හැන්දක්වත් නොලැබ නැවත සියලු බුදු ගුනයන් විමසා ලබන ලද ඒ මෙය, නළු නිලියන් විසින් නටා ගයා ලබන ලද දෙයට සමාන වෙයි. එහෙයින් "ගාථාහිගිතං" ගාථා ගායනා කොට යයි කියන ලද්දේ ය. එබඳු දේ යම් හෙයින් බුදුවරුන්ට කැප නොවේ. එහෙයින් 'අභොජනෙයං' යයි කියන ලදී.

මෙය අල්පේච්ඡතාවට අනුරූප නොවේ. එහෙයින් ද පශ්චිම ජනතාවට අනුකම්පා කරනු ලබන්නේ මෙසේ කියන ලදී. යම් තැනක වනාහි අන්‍යයෙකු විසින් ප්‍රකාශ කළත් තමාගේ ගුණයෙන් උපන් ලාභය ප්‍රතිකෂේප කරති. ඒ කෙසේ ද යත් අල්පේච්ඡ වූ ඝට්ඨාර භූමිභකාරයා මෙනි. එහි කෙසේ කෙළ පැමිණි අල්පේච්ඡතාවයෙන් යුක්ත වූද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමා විසින් ම තම ගුණ ප්‍රකාශ කිරීමෙන් උපන් ලාභය පිළිගන්නේ ද? යම්හෙයකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මෙය කියන්නට සුදුසුමය. මෙපමණකින් පැහැදීමක් නැති, නොදෙනු කැමති බමුණාට ගාථා කීමෙන් දෙනු කැමැත්තෙකු කොට ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයන් වහන්සේ භෝජනය පිළිගත්හ. ආමිෂය හේතුකොට ගෙන මෙම දේශනාව පවත්වන ලද්දේය යන මේ ලෝකාපවාදයෙන් තමා මුදවන්නේ දේශනාවේ පිරිසිදු බව දක්වා දැන් ජීවත් වීමේ පිරිසිදු බව දක්වන්නේ ධර්ම සහි බ්‍රාහ්මණ වුතතිරෙසා යයි ධර්මය ඇති කල්හි, බමුණ මෙය පැවැත්මයි යන මෙය කීහ.

එහි අර්ථය - ආජීව පාරිශුද්ධි ධර්මය හෝ දසආකාර සුවර්ත ධර්මය හෝ බුදුවරුන්ගේ චාරිත්‍ර ධර්මය හෝ 'සති' පවතින කල්හි නොනැසී පවත්නා කල්හි.

වූතතිරෙසා ඒකාන්තයෙන් පිරිසිදු අහසෙහි අන්දිගු කිරීමට සමාන සෙවීම, භාත්පසින් සෙවීම, බුදුවරුන්ගේ ජීවිත පැවැත්ම, බ්‍රාහ්මණානි බමුණ යනුයි.

මෙසේ කී කල්හි බමුණා මාගේ කිරිබත ප්‍රතිකෂේප කළේය. මෙම භෝජනය වනාහි අකැපය. ඒකාන්තයෙන් මම අභාග්‍යසම්පන්නයෙක් වෙමි, දානයක් දීමට නොලබමි යනුවෙන් දොම්නස් උපදවයි. අන්‍ය වූ අල්පයක් හෝ පිළිගන්නේ නම් යෙහෙකැයි සිතිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය දැන මම පිඩු සිහින වේලාව පිරිසිදු (ඉක්මවා) පැමිණියෙමි. මෙපමණ කාලයකින් මේ බමුණා පහදවන්නෙමි'යි බමුණා ද දොම්නස් විය. දැනු දොම්නස් වූ ඔහු විසින් මා කෙරෙහි සිත අකොප කොට අමෘතමය වූ උතුම් ධර්මය අවබෝධ කරගන්නට නොහැකි වන්නේ යයි බමුණාට පැහැදීම ඇති කිරීම පිණිස ඔහු විසින් පැතු මනෝරථය සම්පූර්ණ කරමින්. අඤ්ඤාන ව කෙටලීන. යනුවෙන් කීහ. එහි කෙටලීන. යනු සියලු ගුණයන්ගෙන් පරිපූර්ණ වූ සියලු කාමාදියෝගයන්ගෙන් මිදුනු යන අර්ථයයි.

මහත් වූ ශීලස්කන්ධාදී ගුණයන් සොයන්නා 'මහෙසි.' මහෙසි නම් වේ. පරික්ෂිණ වූ සියලු ආශ්‍රමයන් ඇති හෙයින් 'බිණාසවං' බිණාසව නම් වේ. අත්පා කුකුස් ආදිය කොට සංසිද වූ සියලු කුකුස් ඇති හෙයින් 'කුකුචවච්චපසනං' යනු වේ. උපට්ඨහසසු යනු සේවක ජනයා ගෞරව කරන කල්හි මෙසේ බමුණා විසින් සිත උපත් කල්හි ද පිළිවෙල ම කියයි. ආහාර දෙවයි නොම කියයි. සෙස්ස මෙහි කියූ අර්ථමැයි.

ඉක්බිති බමුණ මේ කිරිබත භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ගෙන එන ලදී. මම එය තමන්ගේ කැමැත්තෙන් කිසිවෙකුට දීමට සුදුසු නොවෙමි'යි සිතා

අථ කසසබාහං යනුවෙන් මම මෙය කවරෙකුට දෙමිදැ'යි ඇසීය.

ඉන්පසු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ පාසාසය තථාගතයන් වහන්සේ හෝ උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් හෝ හැර වෙනත් අයෙකුට නොදිරවන සවභාවය ඇත්තේ යයි දැන න බවාහං තං නබවාහංකං යයි කීහ. එහි 'සදෙවක' වචනයෙන් පංචකාමාවචර දේවසමුහයා ද, 'සමාරක' වචනයෙන් ඡටි කාමාවචර දේව සමුහයා ද, සබහමක වචනයෙන් රූපාවචර බ්‍රහ්ම සමුහයා ද අරූපාවචර බ්‍රහ්මයෝ ද වනාහි වළදන්නෝ ය යන්න සම්භාවනා නොකරන්නාහ. 'සසසමණබ්‍රාහමණ' යන වචනයෙන් සාසනයට විරුද්ධ වූ පසම්තුරු වූ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ සමුහයා ද, 'පජා' යන වචනයෙන් සත්වලෝක සමුහයා ද 'සදෙවමනුසස' වචනයෙන් සම්මුති දෙවියන් හා අනෙක් මනුෂ්‍ය සමුහයා ද මෙසේ ද මෙහි වචනත්‍රයෙන් අවකාශ ලෝකය ද වචනද්වයෙන් ප්‍රජාව වශයෙන් සත්වලෝකය ද ගන්නා ලද්දේ යයි දත යුතුය.

මෙය සංකේෂ්පයෙනි. විස්තර වනාහි ආලවක සූත්‍රයෙහි කියන ලද අයුරිනි. කවර හෙයකින් වනාහි දෙවියන් සහිත ලෝකාදීන්හි කිසිවෙකුට මනාකොට දිරවීමට නොයන්නේ ද? මහත් වූ සියුම් වූ ඕජාව බහාලීමෙන් මෙම පාසාසය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදෙසා ගන්නා ලද හෙයින් දෙවියන් විසින් ඕජාව බහාලූ හෙයින්, සුජාතාවගේ කිරිපිඩු මෙන් ද චුන්දගේ සුකරමද්දවය මෙන් ද පැසෙනු ලැබෙන කල්හි වේරඤ්ජාවෙහි ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ගන්නා ලද පිඩු හෙසජ්ජකබන්ධකයෙහි ද, කච්චාගගේ උක්සකුරු කලයෙහි ඉතිරි උක්සකුරු ද යන ඒවා මහත් වූ සියුම් ඕජාව බහාලූ හෙයින් දෙවියන්ට ද නොදිරවයි. දෙවියෝ වනාහි සියුම් ශරීර ඇත්තේ ය.

ඔවුන්ට ගොරෝසු වූ මනුෂ්‍ය ආහාරය මනාකොට නොදිරවයි. මිනිසුන්ට ද නොදිරවයි. මනුෂ්‍යයෝ වනාහි ගොරෝසු ශරීර ඇත්තේ ය. ඔවුන්ට වනාහි සියුම් වූ දිව්‍ය ඕජස් මනාකොට නොදිරවයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වනාහි සම්භාජක අග්නියෙන් ම දිරවයි. මනාකොට දිරවයි. කාය බල ඉජාවල පරිතාවයෙන් යයි ද ඇතමෙක් කියති. තථාගත ශ්‍රාවක වූ ක්ෂීණාශ්‍රවයන් වහන්සේට මෙය සමාධි බලයෙන් ද හෝජනයෙහි මාත්‍රඥතාව නිසා ද දිරවයි. අනෙක් සෘද්ධිමතුන්ට ද නොදිරවයි. මෙහි හේතුව සිතිය නොහැකි ය. මෙය බුද්ධ විෂයට අයත් ය.

කෙන හි සංඛං යනු යම් හෙයකින් අන්‍යයන් නොදකිමි. මාහට අකැපය, මගේ ශ්‍රාවකයන්ට ද අකැපය. මට නොකැප හෙයින් ඔබ බමුණ යයි කියන ලද්දේ වෙයි.

අප්පහපිතෙ යනු සචල්පයක් නිල් තණ ඇති හෝ අල්පයක් වැඩුණු නිල් තණ ඇති හෝ ගලක මතුපිට සමාන වූ යනු යි. අප්පාණකෙ යනු පායාසය දැමීමෙන් (කිරිබතින් වැසීම නිසා) මැරෙන සුළු ප්‍රාණින්ගෙන් තොර වූ මනා ජලකදෙහි හෝ එසේම තණකොළ ඇසුරුකොට වසන ප්‍රාණින්ගෙන් තොර වූ යනුවෙන් තෘණයන්ගේ ද ප්‍රාණින්ගේ ද ආරක්ෂාව පිණිස මෙසේ කියන ලදී. විච්චිටායති, විච්චිටායති යනු මෙසේ ශබ්ද කරයි. සන්ධුපායති යනු භාත්පයින් දුම් දමයි.

සමපධුපායති යනු එසේම අධික ව දුම් දමයි ද එහෙයින් මෙසේ වූයේ යයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අනුභවයින් ජලයාගේ (ආනුභාවයෙන්) නොවේ. පායාසයාගේ (ආනුභාවයෙන් ද) නොවේ. බමුණාගේ (ආනුභාවයෙන් ද) නොවේ. අනෙක් දිව්‍යයක්‍ෂාදීන්ගේ (ආනුභාවයෙන් ද) නොවේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි බමුණාගේ ධර්ම සංවේගය පිණිස එසේ අධිෂ්ඨාන කළහ. සෙය්‍යරාපි නාම යනු උපමා නිදර්ශන වශයෙන් මෙය යම්සේ දක්වයි ද මෙපමණ කියන ලද්දේ වෙයි. සංචිගො සිතින් ලොමහට්ඨජානො ශරීරයෙන්, මොහුගේ ශරීරයෙහි වනාහි අනුනව දහසක් රෝමකුපයෝ රත්බිත්තියක සවිකළ මාණික්‍යමය නාගදන්තයන් මෙන් උඩට හැරුණු අග ඇත්තෝ වූහ. සෙස්ස ප්‍රකටමය.

පාදෙසු පාදයන්හි වනාහි නිපතිඤා වැටී භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මදේශනාව මනාකොට අනුමෝදන්වනු ලබන්නේ හගවනතං එතදවොච, අභිකකනතං හෝ ගොතම, අභිකකනතං හෝගොතම යනු මනාකොට අනුමෝදන්වනු ලබන කල්හි වනාහි, මෙය මෙහි අභික්කන්ත ශබ්දය යෙදී ඇත. විස්තර වශයෙන් වනාහි මංගල සූත්‍ර වර්ණනාවෙහි අර්ථවර්ණනාව ආවර්භූතය.

යම් හෙයකින් ද අනුමෝදනාර්ථයෙහි වේද, එහෙයින් යහපති, යහපති, හවන් ගොතමයන් වහන්ස යැයි කියන ලද්දේ වෙයි යනුවෙන් දකුණුයි.

භයෙ කොධෙ පසංසාධං
කුරිතෙ කුකුහලවජරෙ
භාසෙ සොකෙ පසාදෙව
කරෙ ආමෙණධිතං බුධො

භයවීමෙහි, ක්‍රෝධයෙහි, ප්‍රසංසාවෙහි, ඉක්මන්වීමෙහි කුකුහලයෙහි පුදුම වීමෙහි, භාසායෙහි සෝකයෙහි, පැහැදීමෙහි ද එකම වචනය නැවත නැවත කීම කරන්නේ ය. මේ ලක්‍ෂණයෙන් මෙහි ප්‍රසාද වශයෙන් ද ප්‍රසංශා වශයෙන් ද මෙය කියන්නට කියන ලද්දේ යයි දත යුතුයි.

එසේම 'අභිකකනනං' යනු ඉතා කදිමයි, ඉතා ඉෂ්ට, ඉතා මනාප, ඉතාසුන්දර, යයි ද කියන ලද්දේ වෙයි. මෙහි මේ අභික්කන්ත ශබ්දයෙන් දේශනාව පසසයි. එක් අයෙකු විසින් තමාගේ ප්‍රසාද ය යන මෙය වනාහි මෙහි අදහසයි. භවත් ගෞතමයන් වහන්ස ඉතා කදිමයි. යම් මේ භවත් ගෞතමයන්ගේ ධර්ම දේශනාව ඉතා කදිමයි. යම් මේ භවත් ගෞතමයන්ගේ ධර්ම දේශනාවට අවුත් මාගේ පැහැදීම, භාගැවතුන් වහන්සේටමය. හෝ යන වචනය අර්ථයන් දෙකක් දෙකක් සදහා ප්‍රසංසා කරයි. භවත් ගෞතමයන් වහන්සේගේ වචනය ඉතා කදිමයි. දේශනාව ශබ්ද වශයෙන් ඉතා කදිමයි. ගුණය කරායාමෙන් ද ශ්‍රද්ධාව ඉපද වීමෙන් ද ප්‍රඥාව ඉපද වීමෙන් ද අර්ථ සහිත බැවින් ද, වාක්‍ෂ්පන සහිත බැවින් ද (උඩුකුරු) නො ගැඹුරු පද වශයෙන් ද ගැඹුරු අර්ථ ඇති හෙයින් ද කනට සුවදායක බැවින් ද හෘදයංගම බැවින් ද තමන් උසස් කොට නොදෙසන බැවින් ද අනුන් පහත් කොට නොදෙසන බැවින් ද කරුණාවෙන් හා සිහිල් ගුණයෙන් යුක්ත බැවින් ද ප්‍රඥාවෙන් පිරිසිදු බැවින් ද ඉදිරිය දැකීමෙහි සිත්කලු බැවින් ද පිඩාවට පත් කිරීමට නොහැකි හෙයින් ද අසනු ලබන්නේ සුවදෙන හෙයින් ද විමසනු ලබන කල්හි හිතවැඩ සලසන බැවින් ද මේ ආදීන්ගෙන් යෙදිය යුතුයි. ඉන් පසුව ද උපමා සතරෙන් දේශනාවටම ප්‍රසංසා කරයි. එහි 'නිකකුජජිතං' යනු මුව යටට හරවා තබන ලද්දක් හෝ මුව යටිකුරු කොට තබන ලද්දක් හෝ වේ.

උකකුපේෂය යනු කෘණ පර්ණාදියෙන් වසන ලද්දක් යනුයි. විවරෙයා යනු විවෘත කරන්නේය. මූලාසස යනු දිශාව සොයාගත නොහැකව මං මුළා වූවෙකුට මගහැරී ආවිකේශය යනු අත්ගෙන මෙය මාර්ගය යයි කියන්නේ ය.

අධිකාරෙ යනු කඵල පක්ෂය, කුසුවක, රූය අඩක් ගෙවුනු පසු අනුපතර සනච වැඩුණු කැලෑවක, මේඝවලාපට යන අඩග සතරෙන් යුක්ත වූ අදුරෙහි, යන මෙය වනාහි පදයාගේ අර්ථයයි. මෙය වනාහි බලාපොරොත්තු වන අර්ථයයි. යම්සේ කිසිවෙක් යටිකුරු වූවක් උඩුකුරු කරන්නේ ද එසේම සද්ධර්මයට පිටු පෑ අසද්ධර්මයෙහි පිහිටි මා අසද්ධර්මයෙන් නැගිටුවන්නා වූ යම් සේ වසා ඇති දෙයක් විවෘත කරන්නේ ද එසේම කාශ්‍යප බුදු රජාණන් වහන්සේගේ ශාසන අන්තර්ධානයෙහි පටන් මීර්ණාදාජටිග්‍රහණයෙන් වැසුණු ශාසනය විවෘත කරන්නාහු විසින් යම් සේ මං මූලාවූවෙකුට පාර කියා දෙන්නේ ද එසේම වැරදි මාර්ගයට මීර්ණා මාර්ගයට පිළිපත් මට සර්ගමෝක්ෂ මාර්ගය කියන්නාහු විසින් යම්සේ අදුරෙහි තෙල් පහනක් දරන්නෙහි ද, එසේම මෝහාන්ධකාරයෙහි නිමග්න වූ මට බුද්ධා දි රත්න ස්වරූපයන් නොදකින්නහුට එය වසන මෝහාන්ධ කාරය නසන දේශනාව නමැති පහත දැරීමෙන් මට හවත් ගෞතමයන් වහන්සේ විසින් මේ ආකාරයෙන් දේශනා කරන ලද බැවින් නොයෙක් ආකාරයෙන් ධර්මය ප්‍රකාශ කරන ලදහ. නැතහොත් තවත් අයෙකුගේ මතය අනුව යම් හෙයකින් මේ ධර්මය දුක දැකීමෙන් අසුභයෙහි සුභයයි ගන්නා විපර්යාසය දුරු කිරීමෙන් ද යටිකුරු කරන ලද්දක් උඩුකුරු කිරීමට සමානය. සමුදය දැකීමෙන් දුකෙහි සැපයයි ගන්නා විපර්යාසය දුරු කිරීමෙන් ද වසා තබන ලද්දක් විවෘත කිරීමට සමානය. නිරෝධය දැකීමෙන් අනිත්‍යයෙහි නිත්‍යයට ගන්නා විපර්යාසය දුරු කිරීමෙන් මං මූලාවූවෙකුට පාර කියා දීමට සමානය. මාර්ගය දැකීමෙන් අනාත්මයෙහි ආත්මය කියා ගැනීමෙන් වන විපර්යාසය දුරු කිරීමෙන් ද අදුරෙහි තෙල් පහනක් දරා සිටීමට ස්ථානය එහෙයින්.

සෙය්‍යරාපි නිකකුපේෂං වා උකකුපේෂය, පටිච්ඡන්තං වා විවරෙයා, මූලාසස වාමගහං ආවිකේශය, අධිකාරො තෙල පපේෂානං ධාරෙයා, වකුමනෙතා රූපං දකඛිනනී යනුවෙන් මෙසේ ප්‍රකාශ කරන

ලද්දේ වෙයි. යම්හෙයකින් වනාහි මෙහි ශ්‍රද්ධාව තපස, කයින් සංවර වීම් ආදියෙන් ශිලසේඛ්‍යධය ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ වෙයි. ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රඥස්ඛ්‍යධය ද, ලජ්ජා නිත ආදීන්ගෙන් සමාධිස්කන්ධය ද යොගකෂමයෙන් නිරෝධය ද මෙසේ ත්‍රිවිධස්ඛ්‍යධ වූ ආර්ය මාර්ගය නිරෝධය යයි ස්වරූපයෙන් ම ආර්ය සත්‍යයන් දෙකක් ප්‍රකාශ කරන ලද්දාහු ය. එහි මාර්ගය ප්‍රතිපක්‍ෂය, සමුදයයාගේ නිරෝධය දුකට ප්‍රතිපක්‍ෂය යනුවෙන් මේ ක්‍රමයෙන් වතුරාර්ය සත්‍යයන් ප්‍රකාශ කරන ලද්දාහුය.

එහෙයින් අනෙකපරියායෙන පකාසිතො හොති යයි නොයෙක් අයුරින් ප්‍රකාශ කරන ලද්දේ වෙයි. යනුවෙන් දත යුතුයි. 'එසාභං' ආදීන්හි එසො අහං - යනු එසාසං යනු වේ. සරණං ගච්ඡාමී යනු පාමුල වැටී ප්‍රණීපාත සරණාගමනයෙන් සරණ ගියේ ද දැන් වචනයෙන් සමාදන් වන්නේ කීය. එසේ සරණ ගිය නැතැත්තා විසින් බුදු රජාණන් වහන්සේට සරණ ගියේ දැන් වනාහි එය මුල් කොට අනෙක් ධර්මය හා සංසයා සරණ යන්නට කීය.

අජජනගෙහ යනු අද සිට ආදිය කොට අජජදගෙහ යනුවෙන් නො වේ. මෙහි දකාරය වී පද දෙක සන්ධි වී ඇත. අද ආදිය කොට යයි කියන ලද්දේ වෙයි. ප්‍රාණීන්ගෙන් යුක්ත වූයේ - පාණු පෙනං නම්, මාගේ ජීවිතය යම්තාක් පවතී ද ඒ තාක් වෙනත් ශාස්තෘවරයෙකු සරණ නොයෙමි. ත්‍රිවිධ සරණාගමනයෙන් ම යුක්ත වූයේ වෙමි.

සරණගතං මං භවං ගොතමො, ධාරෙතු සරණගිය මා භවත් ගෞතමයන් වහන්සේ පිළිගන්නා සේක්වා යනු දැන ගනීවායි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙපමණකින් මෙයින් අසන ලද දේට අනුරූප වූ පිළිවෙත දක්වන ලද්දේ වෙයි. නිකකුප්ඡ්ඛාදියෙන් යටිකුරු කරන ලද්දක් ආදියෙන් ශාස්තෘ සම්පත්තිය දක්වා මෙයින් ඒ මම යනාදියෙන් ශිෂ්‍ය සම්පත්තිය දක්වන ලදී. එයින් හෝ අග්‍ර ප්‍රතිලාභය දක්වා මෙයින් ශ්‍රද්ධා ප්‍රතිලාභය දක්වන ලදී. දැන් මෙසේ පිළිල ද ශ්‍රද්ධාවෙන් ප්‍රඥාවන්තයා විසින් යමක් කළ යුතු ද එය කරනු කැමැත්තේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලයි.

ලභෙය්‍යාමභං යනු මෙහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සාද්ධි ආදියෙන් මහත්සේ පැහැදුනු සිතැත්තේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද චක්‍රවර්ති රාජ්‍ය අතහැර පැවිදි වූයේ මට කුමන අංගයක් වනාහි යනුවෙන් ශ්‍රද්ධාවෙන් 'පබ්බජ්ජං' පැවිද්ද ඉල්ලයි. මෙහි පරිපූර්ණ කරන ලද (පැවිද්ද) ප්‍රාර්ථනා කරන්නේ උපසම්පදං - උපසම්පදාව ද ඉල්ලයි. සෙස්ස ප්‍රකටම ය.

එකොවූපකටෙට්ඨා යන ආදීන්හි වනාහි එකො' හුදෙකලා වූයේ කාය විචේකයෙන් යුක්ත වූයේ වූපකටෙට්ඨා යනු චිත්ත විචේකයෙන් යුක්ත වූයේ, අපපමනෙතා යනු කර්මස්ථානයෙහි සිහිය අත්නොහැරීමෙන්, ආනාපී කායික වෛතසික චීර්ය සංඛ්‍යාත උත්සාහයෙන්, පහිතනෙතා යනු කයෙහි ද ජීවිතයෙහි ද අපේක්‍ෂාවක් නොමැති හෙයින්, විහරනෙතා එක්තරා ඉරියව්වකින් වාසය කිරීමෙන්, නචිරසෙසව යනු පැවිද්ද උපමාකොට කියයි.

කුලපුතෙතා යනු දවිච්ඨ කුලපුත්‍රයෝ ය. ජාති කුල පුත්‍රයෝ ද, ආචාර කුල පුත්‍රයෝ ද වෙති. මෙය වනාහි දෙපරිද්දෙන් ම ගැණෙන කුල පුත්‍රයෝ ය. අගාරසමා යනු ගෙවල්, ගෙවල්වලට කැමති වූ ගෙවල් පිළිබඳ කෘෂිකර්මය, ගවයන් රැකීම, ආදී පවුල් පෝෂණය කිරීමේ කටයුතු කියයි. මෙහි ගෙවල් නොමැති'යි අනගාරිය නම් වේ. මෙය පැවිද්දට තවත් වචනයකි. පබ්බජ්ජනනි යනු සමීපයට යති, එළඹෙති, එය උතුම් යයි. තදනුතතරං යනු වේ. බ්‍රහ්මචරිය පරියොසානං යනු මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාවේ කෙළවර අර්භත් එලය යයි කියන ලද්දේ වෙයි. එහි අර්ථය සදහා වනාහි කුලපුත්‍රයෝ පැවිදි වෙති. දිට්ඨිම ධම්මෙ යනු ඒ ආත්මභාවයෙහි ම යනුයි. සයං අභිඤ්ඤාසසව්‍යකඨා යනු තමා විසින් ම ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කොට අනුන්ගේ කීමෙන් නො අදහන බව දැන යනු අර්ථ යයි.

උපසම්පජ්ජ විහාසි යනු පැමිණ සම්පාදනය කොට හෝ වාසය කළේ ය. මෙසේ වාසය කරන්නේ ද, බිණා ජාති වූසිතං බ්‍රහ්මචරියං, කතං කරණියං, නා පරං ඉස්ඨංඨාති. අබහඤ්ඤාසි, ජාතිය ක්‍ෂය විය, බහිසර වැස නිමවන ලදී. කළ යුතු දේ කරන ලදී. මිත්මතු කරන්නට දෙයක් නැත යනුවෙන් මනාකොට දැන ගත්තේ ය. යනු මෙයින් මොහුගේ ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා භූමිය දක්වයි. කෙසේ නම් වනාහි මොහුගේ ජාතිය ක්‍ෂිණ

චූළේ ද එය කෙසේ නම් මනාකොට අවබෝධ කළේ ද කියනු ලැබේ. තවමත් ඔහුගේ අතීත ජාතිය ක්ෂීණ වූ හෙයින් පුර්වය දැන් ම නොපැමිණි හෙයින් මය. වර්තමානය ද විද්‍යමාන නොවන හෙයිනි. මාර්ගයාගේ වනාහි නොවැඩූ හෙයින් යමක් උපදින්නේ නම් එක වතුපඤ්චවෝකාර භවයන්හි එකවතු පංචස්ඛන්ධ හේදයෝ ජාති නම් වේ. එය මාර්ගයාගේ වැඩීමෙන් නැවත නො ඉපදෙන සංභාවයට පැමිණීමෙන් ක්ෂීණ විය. එය ඔහු මාර්ග භාවනාවෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කොට කෙලෙස් නොමැති හෙයින් විද්‍යමාන වූ ද කර්මය අනාගතයෙහි ප්‍රතිසන්ධියක් ලබා නොදෙන්නේ වෙයි යයි දන්නේ දනියි. වූසිතං යනු භාත්පසින් විසීම තරන ලදී. එසේ විසීම නිමවන ලදී යන අර්ථයි.

බ්‍රහමචරියං යනු මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාවයි. කහං කරණියං යනු වතුරාර්ය සත්‍යයන්හි සතර මගින් පරිඤ්ඤා පහන සච්ඡිකිරිය භාවනා වශයෙන් සොළොස් ආකාර වූ කිසි නිමවන ලදී යන අර්ථයයි. නාපරං ඉස්සන්තාය යනු දැන් මෙසේ විම පිණිස සොළොස් කිසි වැඩුමෙන් කෙලෙස් ක්‍ෂය කිරීමෙන් හෝ කළ යුතු මාර්ග භාවනාවක් නැත යනුය. නොහොත් හෝ, ඉස්සන්තා ය යනු මේ ආත්ම ගාවයෙන් මෙයින් මේ අයුරින් දැන් වර්තමානයේ ස්ඛන්ධසන්තානයෙන් අන්‍ය වූ ස්කන්ධ සන්තානයක් නැත. මේ පඤ්චස්ඛන්ධය වනාහි මුලින් සිදී රැක මෙන් අවබෝධකොට සිටිත් යයි මොනවට අවබෝධ කළේ ය. අඤ්ඤනරො යනු එකෙක් - එක්තරා අරහතං යනු රහත් වූ මහා ශ්‍රාවකයන්ට ආයුෂ්මත් භාරද්වාජ තෙමේ ඇතුළත් වූයේ විය, යන මෙය වනාහි මෙහි අදහසයි.

සාරස්සමුච්චිය නම් චතුර්භාණවාරට්ඨකථාවේ පරිශීෂ්ට සග්‍රහයෙහි කසිභාරද්වාජ සූත්‍ර වර්ණනාව නිම විය.

සවවිභව සූත්‍රය

ඉන් අනතුරුව මෙහි ඇතුළත් සවවිභව සූත්‍රයේ අර්ථ වර්ණනාව මෙසේය. එවං මෙ සුතං මා විසින් මෙසේ අසන ලදී. සවවිභව සූත්‍රය සවවිභව සූත්‍රයයි. තඤ්ඤානං ඵ්භි ආවිකඛණාති මෙය දුක්ඛආර්ය සත්‍ය නම්. මෙය දුක්ඛනිරෝධගාමීනී ප්‍රතිපදාආර්ය සත්‍ය නම්. සෙසු පදයන්හිද මෙම ක්‍රමයයි. පඤ්ඤාපනා පඤ්ඤාපනා නම් දුක්ඛ සත්‍යාදීන්ගේ දැක්වීමයි. තැබීමයි. අසුතක් තබන්නේ අසුන් පැණවීම යයි කියනු ලැබේ. පට්ඨපනා යනු පැනවීමයි. තැබීමයි. විවරණා යනු විවෘත කිරීමයි. විභජනා යනු විභාග කිරීමයි. උනනානිකමමං යනු ප්‍රසිද්ධ කිරීමයි. අනුග්‍රහානකා යනු ආර්ථික, සංග්‍රහයෙන් ද ධර්ම සංග්‍රහයෙන් ද යන දෙසංග්‍රහයන්ගෙන් අනුග්‍රහ කිරීමයි. ජනෙනති යනු උපදවන ලද මවය. බිහිකරන මවය. ආපාදෙනා යනු පෝෂ්‍ය කරන, ලද මව මුගලන් තෙරුන් මෙන් ප්‍රකාශ කරයි. ජනිත මව නව මාසයක් හෝ දස මාසයක් ලුණු ඇඹුල් ආදිය පරිහරණය කරමින් කුසෙහි දරුවා දරාගෙන කුසෙන් නික්මුණාහු, පෝෂ්‍ය කරන ලද මව කිරීම ම පිළිගනියි. ඕතොමෝ කිරිමෝරු ආදියෙන් දරුවාට පොවා වර්ධනය කරයි. හෙනෙම වැඩීමට පැමිණ සැපයේ හැසිරෙයි.

මෙපරිද්දෙන්ම සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ තමාගේ හෝ අනුන්ගේ ලඟ පැවිදිවූවන් සංග්‍රහ දෙකෙන් සංග්‍රහ කරන්නේ ලෙඩ වූ කල්හි පිළිදැඟුම් කරමින් කමටහනෙහි යොදවා සෝවාන් බව දැන අපාය බියෙන් නැගිටි කාලයෙහි පටන් දැන් වෙන වෙනම පුරුෂ විර්යයෙන් මතු මාර්ගයෙහි උපදවන්නාහු යයි ඔවුන් කෙරෙහි අනපේක්ෂකව අලුත් අත් අයට අවවාද කරයි. මහාමොගගලලානෝප නමාගේ හෝ අනුන්ගේ ලඟ පැවිදි වූවන් එසේම සංග්‍රහ කොට කර්මස්ථානයෙහි යොදවා යට තුන්පලාදියට පැමිණි කල අපේක්ෂා රහිත බවට නොපැමිණේ යි. කරව හෙයින් ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරණ ලදී.

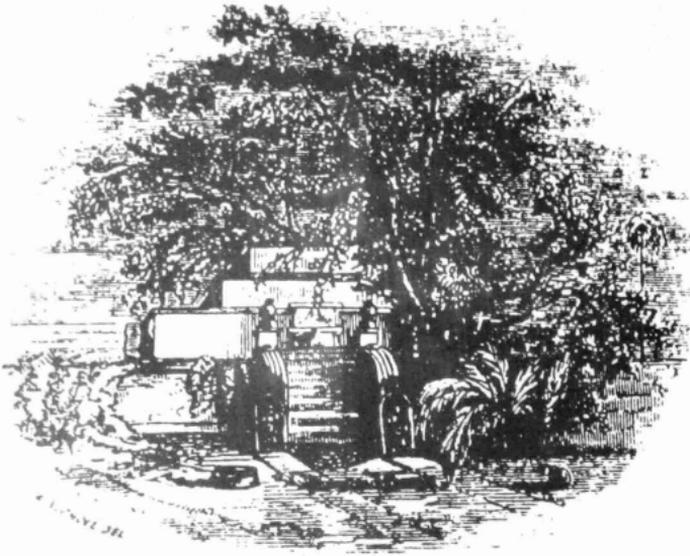
මහණෙනි, යම් සේ සවල්ප වූ අශුවි දුග්‍රහ ද වේද, එසේම මම භවය අල්පමාත්‍රයක්වත් වර්ණනා නොකරමි. යටත් පිරිසෙයින් අසුරගසන පමණකුත් වර්ණනා නොකරමි යනුයි. එහෙයින් යම්තාක් රහත් බවට

නොපැමිණෙත් ද ඒකක් ඒවායේ අනපේක්ෂක බවට නොපැමිණ රහත් බවට පැමිණි කල්හිම පැමිණෙ යි. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කීහ. මහණෙනි මම යම් පරිද්දකින් ද සාරිපුත්‍ර ද එසේමය, යම් පරිද්දකින් උපන් තැනැත්තාට පෝෂණය ලබා දෙයි ද මොග්ගල්ලානයෝ ද, එසේම ය. මහණෙනි, සාරිපුත්‍ර තෙමේ සෝතාපත්ති ඵලයෙහි හික්මවයි. මොග්ගල්ලාන තෙමේ උත්තමාර්ථයෙහි නිවනෙහි හික්මවයි. පහොති යනු හැකිවෙයි යනුයි. දුක්ඛ ඤාණං යනු ඇසීමි විමසීමි ප්‍රතිවේධ කරන නුවණයි. එසේ දුක්ඛ සමුදයෙ දුක්ඛ නිරෝධෙ යනු ශ්‍රවණ ප්‍රතිවේධ ඤාණය වටීයි. දුක්ඛ සමුදයෙහි ද, දුක්ඛ නිරෝධයෙහි ද ඇසීම අවබෝධ කිරීමේ නුවණ වටීයි. තථා එසේම දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය එසේම දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිනී ප්‍රතිපත්‍රවෙන්, කාමයෙන් දුරු වූ බැවින් හෝ කාමය සංසිද්ධිම, කරමින් උපන්නේ හෝ වෙයි.

නෙකඛමම සංකපෙපා සෙසු පදයන්හි ද මේ ක්‍රමය මැයි. මේ සියල්ලම පූර්ව භාගයෙහි නොයෙක් සිත්හිද මාර්ගක්‍ෂණයෙහි එකසිතෙක් හිද ලැබෙත්. එහි වනාහි මිච්ඡාසංකප්ප චේතනාව සම්පූර්ණයෙන්ම නැති කරන්නා වූ එකම සංකල්පයයි. නම් තුනක් ලබයි. සමමාචාරාදයො පූර්වභාගයෙහි නොයෙක් සිත්හි මුලින් සඳහන් කළ අයුරින් ම මාර්ගක්‍ෂණයෙහි එක සිතක ලබති. මෙහ මෙහි සංක්‍ෂ්පයයි. විස්තර වශයෙන් වනාහි සත්‍ය කථාව විසුද්ධි මග්ගයෙහි සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රයෙහි කියා ඇත.

සාරත්ථසමුච්චය නම් වතුභාණවාර අට්ඨකථාවේ පරිශිෂ්ට සංග්‍රහයෙහි සච්චවිභධග සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

සිව්ඛණවර සදහා කරන ලද උභන පූරණ කොටස සමාප්තයි.

THE BO-TREE AT ANARAJAPOORA.

෧෮෫෯ වර්ෂ

හදන්ත බුද්ධසොභාවාසීපාදයන් අනුරාධපුර
ශ්‍රී මහා බෝධිය අසල ප්‍රදේශයෙහි වැඩවසමින්
සිහලධාකපා පාලියට පරිවර්තනය කළ බව
බොහෝදෙනාගේ විශ්වාසයයි

බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය
125, ඇන්ඩර්සන් පාර, නැදීමාල, දෙහිවල.
දුරකථන: 2734256, 2728468, 2726234 ෆැක්ස්: 2736737
විද්‍යුත් තැපෑල: bcc456@sltnet.lk, info@buddhistcc.com
www.buddhistcc.net

ISBN 978-955-1604-36-3